

AMBJ

วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์
Academic MCU Buriram Journal

ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม-เมษายน 2566
Vol. 8 No. 1 (January–April 2023)

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 3 ฉบับ

- ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน
- ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม
- ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม

วัตถุประสงค์

วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่ผลงานวิชาการและงานวิจัยของคณาจารย์ นิสิตและบุคลากรทั่วไปในสาขาวิชา ดังต่อไปนี้

1. สาขาวิชาด้านครุศาสตร์ ศีลศาสตร และจิตวิทยา
2. สาขาวิชาด้าน รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์
3. สาขาวิชาด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

บทความแต่ละบทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ต้องผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ กลั่นกรองบทความวารสารอย่างน้อย 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้นิพนธ์ต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้นิพนธ์ต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ เพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้นิพนธ์อื่น ที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้นิพนธ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อนพร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

เจ้าของ: สำนักวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ 281 หมู่ 13 ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ 31000
โทรศัพท์ 06 4946 1595, 08 97102920
E-mail: ambj.mcu@gmail.com
<https://so06.tci-thaijo.org/index.php/ambj/index>

คณะกรรมการที่ปรึกษา (Advisors)	
พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.	ที่ปรึกษาอธิการบดี
พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.	อธิการบดี
พระเทพปริยัตยาจารย์, ดร.	เจ้าคณะจังหวัดบุรีรัมย์
พระเทพปวรเมธี, รศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร
พระมหาสมบุญ วุฑฒิภิโร, รศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
พระเทพวัชรอาจารย์, รศ.ดร.	คณบดีคณะพุทธศาสตร์
พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.	คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย,
พระสุนทรธรรมเมธี, ดร.	รองเจ้าคณะจังหวัดบุรีรัมย์
พระศรีปริยัติธาดา, ผศ.	ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
พระครูศรีปัญญาวิกรม, ผศ.ดร.	ผอ.หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาปรัชญา
รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุยะพรหม	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป
บรรณาธิการ (Chief Editor)	
รองศาสตราจารย์ ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน	
ผู้ช่วยบรรณาธิการ (Assistant Editor)	
นายมงคล สอนไธสง	
กองบรรณาธิการ (Editorial Board)	
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	
พระมหาถนอม อานนโท, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาพจน์ สุวโจ, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาไสว สิริปัญญา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ดร.ภัฏขวัชร สุขเสน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หน่วยงานภายนอก	
ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.อุดมพร ชื่นไพบูลย์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
รองศาสตราจารย์ ดร.พรสวรรค์ ศิริกิจจนาภรณ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
รองศาสตราจารย์ ดร.อภิวัฒน์ โพธิ์सान	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระชัย ยศโสธร	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คัมภีรภาพ อินทะนุ	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญรอด บุญเกิด	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุเทน วัชรชีโนรส	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
ดร.พิสุทธ์พงศ์ เอ็นดู	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
	วิทยาเขตสุรินทร์
ผู้จัดการวารสาร (Journal Manager)	
ผศ.ดร.รุ่งสุริยา หอมวัน	

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉลอง พันธุ์จันทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินัย ผลเจริญ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญรอด บุญเกิด
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระชัย ยศโสธร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คมกริภาพ อินทะนุ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุเทน วัชรชีโนรส
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สราวุธ ณ พัทลุง
ดร.สិวกกรณ์ กฤษสุวรรณ
ดร.สมศักดิ์ พันธุ์ศิริ
ดร.อุดม ชัยสุวรรณ
ดร.พิสุทธิ์พงศ์ เอ็นดู

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
วิทยาเขตสุรินทร์

บันทึกข้อมูลและพิสูจน์อักษร: มงคล สอนไธสง

ออกแบบปก: มงคล สอนไธสง

พิมพ์ที่: บริษัท ไอพริ้นท์ แอนด์ เทคโนโลยี (ไทยแลนด์) จำกัด
433/8-9 ถ.จิระ ต.ในเมือง อ.เมือง จ.บุรีรัมย์ 31000

ถ้อยแถลงบรรณาธิการ

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ ได้จัดทำวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ เพื่อให้สอดคล้องกับภารกิจการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นการศึกษาหลักธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เข้าใจและเข้าถึง พร้อมบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่แล้วเผยแพร่ต่อสังคมในรูปแบบการจัดการความรู้สู่สาธารณะ

วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ (Academic MCU Buriram Journal) มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ของมหาวิทยาลัย คือ การผลิตบัณฑิตและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพการวิจัยทางพระพุทธศาสนา การส่งเสริมให้มีการเผยแพร่ผลงานวิจัยในระดับชาติและนานาชาติ ตามตัวบ่งชี้คณะกรรมการอุดมศึกษาองค์ประกอบที่ 2 ว่าด้วยการวิจัย นอกจากนี้การจัดทำวารสารนี้มีความสอดคล้องกับการประกันคุณภาพการศึกษาในด้านการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการจัดการความรู้ โดยเป็นระบบการประเมินบทความจากผู้ทรงคุณวุฒิ จากหลากหลายสถาบัน ตั้งแต่ 2 ท่านขึ้นไป

ในนามคณะผู้จัดทำวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกรูปทุกท่าน คณาจารย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทั้งในส่วนวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์และภายนอก รวมถึงนักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ที่ส่งเสริมสนับสนุนการจัดทำวารสารวิชาการนี้ อันส่งผลให้การขับเคลื่อนงานวิชาการเดินหน้าต่อไปด้วยความมั่นคงและยั่งยืน พร้อมนี้ขอกราบขอบพระคุณเจ้าของบทความทุกท่านที่ได้มอบความไว้วางใจให้วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ ได้มีส่วนในการเผยแพร่ผลงานของท่านสู่สาธารณชน

(รองศาสตราจารย์ ดร.เอกฉันท จารุเมธีชน)

บรรณาธิการ

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสารฉบับนี้

ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของบรรณาธิการ

บรรณาธิการแถลง

บทความวิจัย: Research Article

- ผลของโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียนของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนคลองขลุงราษฎร์รังสรรค์ จังหวัดกำแพงเพชร

The Effects of the Seven Habits Program for Developing, Learning Goal Setting of
Seventh Grade Students at Khlongkhlongrangsang School in Kamphaeng Phet Province

อาทิตยา หลับภา, มนัสนันท์ หัตถศักดิ์
Arthittaya Lubbha, Manasanan Hatthasak

1
- การศึกษาเปรียบเทียบอนุพรต 5 ในปรัชญาเซนกับศีล 5 ในพุทธปรัชญาเถรวาท

A Comparative Study of the Five Anuvratas in Jain Philosophy and the Five Precepts
in Theravada Buddhist Philosophy

ปัทมกร ปุริโส, วิเชียร ชาบุตรบุญทริก, พระปลัดกิตติ ยุตติธโร
Pathamakorn Puriso, Wichian Chabutbuntri, Phra Palad Kitti Yuttidharo

14
- การศึกษาเปรียบเทียบญาณวิทยาของปรัชญาสาขะกับพุทธปรัชญาเถรวาท

A Comparative Study of Epistemology of Samkhya and Theravada Buddhist Philosophy

บุญหลง คำบาง, วิเชียร ชาบุตรบุญทริก, พระปลัดกิตติ ยุตติธโร
Boonlong Khambang, Wichian Chabutbuntri, Phra Palad Kitti Yuttidharo

28
- ผลการใช้กิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนารอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์
และความเครียดของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

The Results of Using Guidance Activities to Develop the Growth Mindset in Managing
Emotions and Stress of Grade 11 Students

สิริลักษณ์ บัวคง, ปวีณา อ่อนใจเอื้อ, มฤษฎ์ แก้วจินดา
Sirilak Buakong, Paveena Onjai-uea, Marid Kaewchinda

40
- การศึกษาวิเคราะห์จริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาท

An Analytical Study of Ethics in the Middle Path of Theravada Buddhist Philosophy

พระสุรพงษ์ ธีรธมโม (ปรองโธสง), วิเชียร ชาบุตรบุญทริก, พระปลัดกิตติ ยุตติธโร
Phra Surapong Dhīradhammo (Prongthaisong), Wichian Chabutbuntri, Phra Palad Kitti Yuttidharo

51
- การศึกษาเปรียบเทียบมนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาทกับปรัชญานิทเช

A Comparative Study of the Concept of Man in Theravada Buddhist Philosophy and
Philosophy of Nietzsche

พระอธิการวัชร จิตตสาโร (จันทร์แสง), พระปลัดกิตติ ยุตติธโร, วิเชียร ชาบุตรบุญทริก
Phra Adhikan Watchara Cittasāro (Chansaeng), Phra Palad Kitti Yuttidharo, Wichian Chabutbuntri

64

- ผลของการใช้กิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเอง
 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม จังหวัดปทุมธานี
 The Effects of using the Group Guidance Activities to Develop the Self-understanding of
 the 7th Grade Students at Thammasat Khlong Luang Wittayakom School in Pathum
 Thani Province
 ภัทรกันย์ อักษร, กรกฏา นักร้อง
 Phattharakan Aksorn, Karakada Nugkim

76
- การตีความแนวคิดเรื่องครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาท
 Interpretation of Concept of Garuda in Theravada Buddhist Philosophy
 พระปลัดทองคำ โอภาโส, พระครูศรีปัญญาวิกรม, พระมหาพจน์ สุวโจ
 Phrapalad Thongkham Opaso, Phrakru Sripanyavikorn, Phramaha Phocana Suvaco

91
- การพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม
 ในจังหวัดชัยภูมิ
 Community Development for Supporting Tourism on Natural and Cultural Based
 Tourism Route in Chaiya Phum Province
 ชยากรณ์ สุขประเสริฐ, พระมหาเสรีชน พันธุ์ประโคน, พระครูสุตภัทรธรรม, พระไพศาล จันทมโม, ไฉ ชีรัมย์
 Chayaporn Sukprasert, Phramaha Serichon Phanprakhon, Phrakusutapataratum,
 Prapaisan Chatatummo, Wai Chuerum

103
- การศึกษาเปรียบเทียบบัณฑิตในพุทธปรัชญาเถรวาทกับปรัชญาขงจื้อ
 A Comparative Study of Pandita (Wise Man) in Theravada Buddhist Philosophy and
 Confucian Philosophy
 พระธีรพล ญญิกโก, พระครูศรีปัญญาวิกรม, พระมหาพจน์ สุวโจ
 Phra Terapon Natthiko, Phrakru Sripanyavikorn, Phramaha Phocana Suvaco

117
- แนวทางการพัฒนาจรรยาบรรณวิชาชีพวิศวกรรมไฟฟ้าในจังหวัดนครราชสีมา
 The Guideline of Development the Ethics of Professional of Electrical Engineering
 in Nakhonratchasima Province
 วันวิสาข์ แสนประสิทธิ์, เสฐียร ทังทองมะดัน, เบญจมาศ สุวรรณวงศ์
 Wanvisa Seanpaserd, Sathien Thangthongmadan, Benjamas Suwannawong

131
- แนวทางการประยุกต์หลักสัมมาอาชีวะในการบริหารจัดการงานสรรพสามิตในจังหวัดนครราชสีมา
 The Guidelines for applying for Right Livelihood in Management of Excise
 Department Occupation in Nakhon Ratchasima Province
 กิตติพงษ์ ดวงกลาง, พระมหาสุพร รกขิตตมโม, เบญจมาศ สุวรรณวงศ์
 Kittiplong Duangklang, PhamahaSuporn Rakkhitadhammo, Benjamas Suwannawong

140

- กลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน ในสถานการณ์การ 151
แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์
Strategies for Schools Management to Protect and Help Students in the Situation of the
Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) Epidemic, in Schools under the Buriram Primary
Educational Service Area Office
นิพล อินนอก, รัตติมา พานิชานุรักษ์
Niphon Innok, Rattima Phanichanurak
- ภูมิศาสตร์คำศัพท์และคำเรียกพืชสมุนไพรในจังหวัดเชียงราย 165
Medicinal Plant Lexemes Geography and Name in Chiang rai Province
ปิยมาศ มาวงศ์, ขนิษฐา ใจมโน, บุญเหลือ ใจมโน, สนม ครุฑเมือง
Piyamas Mavong, Kanita Chaimano, Boonlue Chaimano, Sanom Krutmueang
- การประยุกต์ใช้หลักความกตัญญูทเวทีในประเพณีวิถีชีวิตของชุมชนสุโงปัดตานี 181
อำเภอแก้วลามาตา รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย
An Application of Kataṅkūkatavedī to the Traditions of the Way of Life of
Sungai Pattani Community, Kuala Muda District, Kedah State, Malaysia
พระครูพิพัฒน์ธรรมกิจ (พัฒน์ ดินเนียม), สิทธิโชค ปาณะศรี, พระครูโฆสิตวัณณานุกุล,
พระครูวิจิตรรัตนวัตร, บุญวัตร ผิวขำ
PhrakruPhiphatdhammakit (Pat Dinniam), Sittichok Panasree, PhrakruKositwattananukul,
PhrakruWijitrattanawat, Boonyawat Phiwkham
- รูปแบบการบูรณาการหลักสปปายะเพื่อส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุในเทศบาลดอยสะเก็ด 190
อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
An Integrated Model of the Sappāya Principles to Promote Self-Reliance of the Elderly in
Doi Saket Subdistrict Municipality, Doi Saket District Chiang Mai Province
ลำภู เปรมจิตร, พูนชัย ปันธิยะ, เยื้อง ปันเหน่งเพ็ชร
Lumpoo Pramchit, Phoonchai Punthiya, Yueng Pannengpetch
- การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา เรื่องทวีปเอเชีย ที่สอนด้วยการใช้ปัญหา 204
เป็นฐานกับการสอนแบบปกติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม
A Comparison of the Social Studies Learning Achievement of Matthayomsuksa 1 at
Thammasartklunglungwittayakom School using Problem-based Learning Approaches
and Traditional Methods
กานดา ยนตรการกำจร, อรุณช ลิ้มตศิริ
Kanda Yontragangamjon, Oranuch Limtasiri

- การศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน (5 STEPs) ร่วมกับ 216
 เทคนิคเกมมิฟิเคชัน เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ รายวิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
 The Study of using 5 Steps Learning Process Accompany with Gamifications Strategy to
 Develop grade 8 Students' Analytical Thinking Skill in Basic Science Subject
 พิกุล อัมฤติ, อัมพร วัจนะ
 Pikul Umyart, Umporn Wutchana
- การประยุกต์ใช้หลักสารานิยธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ อำเภอเป็นดั่ง 228
 รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย
 An Application of the Sārāṇīyadhamma Principle in the Public Welfare Work of the
 Sangha Pendang District, Kedah State, Malaysia
 พระครูจิระบุญญาส (ประดิษฐ์ หวังปัญญา), สิทธิโชค ปาณะศรี, พระครูโฆสิตพัฒนานุกุล, สวัสดิ์ อโนทัย
 PhrakruJirapunyopat (Pradit Wangpanya), Sitthichok Panasree, PhrakruKositwattananukul,
 Sawat Anothai
- การประยุกต์ใช้หลักพุทธกิจในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของภิกษุสยาม ในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย 237
 An Applying Buddha's Conduct (Buddhakij) in Developing the Quality of Life of Siam's
 Monks in Kedah, Malaysia
 พระครูสมุห์ชาเดอร์ จันทสาโร, สิทธิโชค ปาณะศรี, พระครูโฆสิตพัฒนานุกุล, พระครูโกศลอรธกิจ,
 สวัสดิ์ อโนทัย
 PhrakruSamuChader Candhasaro, Sitthichok Panasree, PhrakruKositwattananukul,
 PhrakruKosolattakit, Sawat Anothai
- รูปแบบการจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของคณะสงฆ์ ในจังหวัดบุรีรัมย์ 248
 A Model of PhraPariyattidhamma Schools Management Focusing on General Education
 Section of Monks in Buriram Province
 พระอธิการเจนท์จันทร์ จันทปัญญา
 Pra Athigan Chenchon Jantapanya
- การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำ 5 มิติของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม 259
 การศึกษาเอกชน
 The Development of 5-Dimensional Leadership Model of School Administrators under
 the Office of the Private Education Commission
 เลอลักษณ์ คุ่มประยูร, สมชาย เทพแสง, ทศนา แสงศักดิ์
 Lerluk Koomprayoon, Somchai Thepsaeng, Thasana Swaengsakdi
- การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ 271
 Development of New Political Idea of Local Leaders in Chaiyaphum Province
 สุเนตร ธานีลพพิชิต, ไพฑูรย์ มาเมือง
 Sunait Tanasinlapapichit, Phaitoon Mamuang

- การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ

Development of Desirable Local Leadership Curriculum in Chaiyaphum Province

กาญจนพงศ์ สุวรรณ, พระครูใบฎีกาสุพรรณ ปสนนมนโน, สรรค์ชัย ไชยสกุลวงศ์, พระภัทชาพงษ์ สิริภทโท

Kanchanapong Suwa, Phrakhrubaidika Supan Pasannamano, Sanchai Chaisakunwong, PhraPhatthachapong Siriphattho

284
- แนวทางรักษาก่อนตายในพระพุทธศาสนาเถรวาท

Guidelines for Preserving the Mind before Death in Theravada Buddhism

พระสุเมธ สุเมธ, บัญญัติ อนนทจารย์

PhraSumet Sumetho, Bunyat Anonchan

297
- การศึกษาผลการใช้หลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรีด้วยเทคนิค STAD ประกอบแบบฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของ Davies

A Study of the Results of using the STAD Techniques in Women's Clothing Design Course with Instructional Model Davies' Practical Skill Exercises

สิริกานต์ สุขุมานันท์

Sirikarn Sukumanant

308
- การบำเพ็ญทานบารมีของพระเทพภาวนาวิกรม (บุญมา ปุณฺยาภิรโต)

The Practice of Phra Thepphawanavikrom (Boonma Punyapirato)

พระครูพิสิฐชยานุกูล

Phrakhru Phisitchayanukul

319
- การสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

Public Welfare of the Sangha in Chaiyaphum Province on the Situation of the Epidemic of Coronavirus Disease 2019 (COVID-19)

พระศรีสัจญาณมุนี

Phrasisatchayanamune

328
- อำนาจชุมชนกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ตามวิถีชุมชนในเขตบึงละหาน อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ

Community Power and People's Participation in Tourism Management according to the Way of Life of the Community in Bueng Lahan Area, Chaturat District, Chaiyaphum Province

ไพฑูรย์ มาเมือง

Phaitoon Mamuang

341

บทความวิชาการ: Academic Article

- การจัดสรรทรัพยากรหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี เชียงพุทธ 355
The Asset Allocation of Santisuk 9D Village in Buddhism
ฐริศา ไชอำเียม, เสฐียร ทังทองมะดัน, สุพจน์ พิมประสาร, พระปลัดจักรกฤษณ์ จิตตทนโต
Karisa Saiuneam, Sathien Thangthongmadan, Supot Pimprasan, Phrapalat Chakkris Cittatanto
- การประยุกต์ใช้สังคหวัตถุ 4 สำหรับครูปฐมวัย 368
Application of Sangahavathu 4 for Early Childhood Teachers
เตือนใจ ผางคำ, พระครูวิกรมธรรมธัช
Tuenjai Phangkham, Phrakhruwikromthammathach
- วิสัยทัศน์วิสัยธรรม: ลักษณะภาวะผู้นำในสถานศึกษา 378
Vision: Leadership characteristics in School
ชมพู่ โกติรัมย์, ทศพร เกตุอนอม, สุปัญญา จันทร์เพ็ญศรี, ประมวล วิลานันท์
Chompoo Gotiram, Thasporn Kettanom, Suphanya Janphansri, Pramual Wilachan
- ประชาพิจารณ์ ประชามติ ในฐานะเป็นความชอบธรรมทางการเมือง 388
Public Hearing and Referendum as Political Legitimacy
ทัศนะ คล่องวิจักขณ์
Thasana Klongwajak

ภาคผนวก

- กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ 403
- คำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์บทความ 404

ผลของโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียนของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนคลองขลุงราษฎร์รังสรรค์
จังหวัดกำแพงเพชร

The Effects of the Seven Habits Program for Developing, Learning Goal
Setting of Seventh Grade Students at Khlongkhungratransan School
in Kamphaeng Phet Province

อาทิตยา หลับภา, มนัสนันท์ หัตถศักดิ์

Arthittaya Lubbha, Manasanan Hatthasak

สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Education and Guidance Psychology, Faculty of Education Kasetsart University

E-mail: arthittaya.lu@ku.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนคลองขลุงราษฎร์รังสรรค์ จังหวัดกำแพงเพชร

เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research) ประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนคลองขลุงราษฎร์รังสรรค์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 299 คน ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่าง ด้วยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) จากห้องเรียน 2 ห้องที่ไม่มีความแตกต่างกันของคะแนนจากแบบวัดการตั้งเป้าหมายในการเรียน จากนั้นใช้การสุ่มเข้ากลุ่ม (Random Assignment) เป็นกลุ่มทดลอง 1 ห้อง จำนวน 33 คน และกลุ่มควบคุม 1 ห้อง จำนวน 36 คน นักเรียนกลุ่มทดลองเข้าร่วมกิจกรรม 10 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) โปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียน 2) แบบวัดการตั้งเป้าหมายในการเรียน 3) แบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียน เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมแต่ละครั้ง 4) แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และต่อผู้วิจัย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบค่าสถิติ Parametric Statistics Paired – Sample t – test และ Parametric Statistics Independent – Sample t – test

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียน มีคะแนนจากแบบวัดการตั้งเป้าหมายในการเรียน ภายหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. นักเรียนกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียน มีคะแนนจากแบบวัดการตั้งเป้าหมายในการเรียน ภายหลังการทดลองสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: อุปนิสัย 7 ประการ, การตั้งเป้าหมายในการเรียน, นักเรียน

Abstract

The purpose of this research were: to study the effects of the seven habits program for developing, learning goal setting of seventh grade students at Khlongkhungratransan school in Kamphaeng Phet province.

This research was the quasi experimental research. The populations were 299 students of seventh grade in the second semester, academic year 2021 at Khlongkhungratransan School in Kamphaeng Phet province. The researcher selected the sample group by cluster sampling from two classes that scores were not different by using learning goal setting test. Then random assignment was used; one was an experimental group consisting of 33 students and the other was a control group consisting of 36 students. The experimental group participated in the program for 10 sessions, 50 minutes per each session. The instruments used in this research were: 1) the seven habits program for developing, learning goal setting, 2) learning goal setting test, 3) the student's self-report in each session, 4) the student's opinion questionnaire toward the seven habits program for developing, learning goal setting of seventh grade students and the researcher. Mean, standard deviation, Parametric Statistics Paired-Sample t-test and Parametric Statistics Independent-Sample t-test were utilized for analyzing data.

The research results found that:

1. The post-test scores from the learning goal setting test of the experimental group students, who used the seven habits program for developing, learning goal setting, were significantly higher than their pre-test scores at the .05 level of statistical significance.

2. The post-test scores from the learning goal setting test of the experimental group students, who used the seven habits program for

developing, learning goal setting, were significantly higher than the posttest scores of the control group at the .05 level of statistical significance.

Keywords: Seven Habits, Learning Goal Setting, Student

1. บทนำ

ทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาองค์กร เช่นเดียวกับการที่เด็กในวันนี้จะกลายเป็นประชากรที่สำคัญของประเทศในวันหน้า ดังประโยคที่ว่า “เด็กคืออนาคตของชาติ” ซึ่งการที่จะสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพขึ้นมาในสังคมได้นั้น หนึ่งในปัจจัยสำคัญก็คือ การศึกษา ดังนั้นการศึกษาจึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้ทรัพยากรมนุษย์เพิ่มขีดความสามารถของตน เพื่อจะได้เติบโตมาเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ และกลายเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพ พร้อมขับเคลื่อนประเทศชาติให้มีคุณภาพต่อไป (ธาดา รัชกิจ, 2562)

การศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ (มุฮัมมัด หะยีอัมเสะ, 2554: 1-7) และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ที่ให้ความสำคัญด้านการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560: 75-82) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับมัธยมศึกษาซึ่งเป็นระดับชั้นที่มีความสำคัญและมีผลต่อการพัฒนาประเทศ การปูพื้นฐานความรู้ที่ดีจะนำไปสู่การศึกษาในระดับสูงขึ้น การตั้งเป้าหมายในการเรียนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่ง ที่นักเรียนจะต้องเรียนรู้ เพราะนอกจากเป็นการต่อยอดทางการศึกษาแล้วหลายคนอาจต้องการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา เพื่อนำความรู้ไปประกอบอาชีพและเลื่อนสถานภาพทางสังคม (รดารัตน์ ยุยมิมัย และประยุทธ ไทยธานี, 2561: 74-82) นักเรียนที่มีการตั้งเป้าหมายทางการศึกษาและอาชีพที่ชัดเจนตรงตามความเป็นจริงและเหมาะสมกับตนเองมีโอกาที่จะประสบความสำเร็จได้มากกว่านักเรียนที่ไม่มีการวางแผนที่ชัดเจนและปล่อยชีวิตไปเรื่อย ๆ (ธัญดา โสมรัตนานนท์ และมนัสนันท์ หัตถศักดิ์, 2560: 72-83) การตั้งเป้าหมายจึงเป็นพลังผลักดันให้มีศักยภาพเพียงพอที่จะทำให้เป้าหมายนั้นบรรลุผลสำเร็จ หากบุคคลมีการตั้งเป้าหมายในการเรียนหรือในการทำสิ่งต่างๆอย่างชัดเจนแล้ว จะส่งผลให้ทำงานได้อย่างมีแบบแผนและดำเนินไปสู่เป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ ซึ่งในชีวิตประจำวันของคนเรานั้นจะเห็นว่าทั้งคนที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้อาจขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ แต่ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งซึ่งมีอิทธิพลมากต่อความสำเร็จในการศึกษา คือการตั้งเป้าหมายในการเรียน (พาสนา นิยมบัตร์เจริญ, 2551: 8-27) คนที่ประสบความสำเร็จมักจะเป็นคนที่มีเป้าหมายในการเรียนการทำงาน และมีเป้าหมายในชีวิต

เราทุกคนสามารถเปลี่ยนแปลงตัวเองให้เป็นคนที่มึนสียในแบบที่เราต้องการได้ โดยมีแนวคิดพื้นฐานคือ “เปลี่ยนแปลงสิ่งเล็ก ๆ” และ “เปลี่ยนแปลงตัวตน” (ฉัตรชัย ตวงรัตนพันธ์, 2564 อ้างถึง James Clear, 2561) จากการศึกษาเรื่องอุปนิสัย 7 ประการ ได้แก่ อุปนิสัยการเป็นผู้มีความคิดก้าวหน้า อุปนิสัยการเริ่มต้นด้วยจุดมุ่งหมายในใจ อุปนิสัยการทำตามลำดับความสำคัญ อุปนิสัยการคิดแบบชนะ – ชนะ อุปนิสัยการเข้าใจผู้อื่นก่อนจะให้อื่นเข้าใจเรา อุปนิสัยการประสานพลัง และอุปนิสัยการปล่อยใจให้คมอยู่เสมอของ Stephen R. Covey วณิดา สิงห์น้อย (2558: 48-50) กล่าวว่า คนเราสามารถพัฒนาตนเองได้ ซึ่งต้องเริ่มจากการเปลี่ยนกรอบความคิด อาจจะเป็นเรื่องที่ยากที่สุด แต่หากลองพยายามฝึกฝนแล้วก็คงจะเปลี่ยนตัวตนให้เป็นคนใหม่ที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้มีประสิทธิผลได้ไม่ยากนัก ดังกล่าวไว้ในงานของ Covey (1989) ซึ่งได้เขียนหนังสือ “7 Habits of Highly Effective People” โดยกล่าวถึงการสร้างคุณลักษณะและปัจจัยพื้นฐานของความสำเร็จในชีวิตสร้างเป็นหลักการเพื่อให้ประพฤติปฏิบัติจนเป็นนิสัย ปัญหาที่สำคัญของพนักงานองค์กรก็คือพนักงานมักไม่รู้เป้าหมายขององค์กร ไม่รู้ว่าองค์กรกำลังจะไปทิศทางไหน อย่างไร ซึ่งทำให้ไม่เกิดการขับเคลื่อนไปข้างหน้า เช่นเดียวกับนักเรียนที่ไม่รู้เป้าหมายในการเรียน ก็จะไม่สามารถขับเคลื่อนตนเองให้ไปสู่การเรียนที่ประสบความสำเร็จได้ ในทางกลับกัน ถ้านักเรียนมีการตั้งเป้าหมายในการเรียน จะส่งผลให้นักเรียนมีโอกาสในการประสบผลสำเร็จเป็นบุคคลที่มีคุณภาพและเป็นประโยชน์ต่อสังคม

อชิรญา จตุรภัทรไพบูลย์ (2563: 38-50) ได้กล่าวว่า นักเรียนวัยรุ่นในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจะมีความสับสนในตนเอง ไม่รู้ว่าตนเองมีความสนใจในเรื่องใด ทำให้นักเรียนมีความสนใจและเลือกสายการเรียนตามเพื่อน ทำให้เรียนไม่เข้าใจ เรียนไม่รู้เรื่อง และไม่มีความสุขในการเรียน ดังนั้น อุปนิสัย 7 ประการ และการตั้งเป้าหมายในการเรียนจึงมีความสำคัญที่จะทำให้นักเรียนได้สำรวจถึงความต้องการและค้นหาเป้าหมายในการเรียนตนเอง

จากการปฏิบัติหน้าที่สอนในรายวิชาการกิจกรรมแนะแนว โรงเรียนคลองขลุงราษฎร์รังสรรค์ พบว่า นักเรียนบางส่วนไม่มีเป้าหมายในการเรียน จากการสอบถามนักเรียน นักเรียนไม่รู้ว่าเรียนจบแล้วจะไปทำอะไร รวมถึงไม่รู้ว่าเรียนไปเพื่ออะไร ทำให้นักเรียนบางคนมาเรียนบ้าง ไม่มาเรียนบ้าง เรียนจบบ้าง เรียนไม่จบบ้าง ดังสถิติการติดตามผลการศึกษาต่อของนักเรียน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาผลของการใช้โปรแกรมตามแนวคิดอุปนิสัย 7 ประการ ซึ่งเป็นการนำแนวคิดของ Stephen R. Covey มาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนคลองขลุงราษฎร์รังสรรค์ จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งจะทำให้ให้นักเรียนมีอุปนิสัยที่ดีในการพัฒนาตัวเองไปสู่เป้าหมายในชีวิตต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ ที่มีต่อการตั้งเป้าหมายในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนคลองขลุงราษฎร์รังสรรค์ จังหวัดกำแพงเพชร

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาผลของโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนคลองขลุงราษฎร์รังสรรค์ จังหวัดกำแพงเพชร เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research) โดยใช้รูปแบบการทดลองที่มีกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ซึ่งมีการวัดตัวแปรตามก่อนและหลังการทดลอง (Pretest-Posttest Control Group Design)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนคลองขลุงราษฎร์รังสรรค์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 7 ห้องเรียน โดยแต่ละห้องเรียนมีนักเรียนประมาณ 45 คน ซึ่งมีการจัดชั้นเรียนแบบคละระดับความสามารถ รวมนักเรียนทั้งสิ้น 299 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนคลองขลุงราษฎร์รังสรรค์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 2 ห้อง แบ่งเป็นกลุ่มทดลองจำนวน 33 คน และกลุ่มควบคุม จำนวน 36 คน กลุ่มละ 1 ห้องเรียน โดยวิธีได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยดำเนินการด้วยวิธีการให้นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 7 ห้องเรียน ทำแบบวัดการตั้งเป้าหมายในการเรียน และสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) จากห้องเรียน 2 ห้องที่ไม่มีความแตกต่างกันของคะแนนจากแบบวัดการตั้งเป้าหมายในการเรียน จากนั้นใช้การสุ่มเข้ากลุ่ม (Random Assignment) เป็นกลุ่มทดลอง 1 ห้อง และกลุ่มควบคุม 1 ห้อง โดยดำเนินการทดลองตามขั้นตอน ดังนี้

3.1 ขั้นตอนการศึกษา เอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย รวมถึงการออกแบบเครื่องมือและการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัย โดยเน้นศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดทฤษฎีและกระบวนการตั้งเป้าหมายของ Lock and Latham และ Bandura

2. แนวคิดของทฤษฎีอุปนิสัย 7 ประการของผู้มีประสิทธิผลสูงของ Stephen R. Covey

3.2 สร้างเครื่องมือในการทดลอง มีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้วยการให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน พิจารณาความตรงตามเนื้อหา พบว่ามีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67-1.00

เครื่องมือในการทดลอง จำแนกได้ 2 ประเภท คือ

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

1) โปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนคลองขลุงราษฎร์รังสรรค์ จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 10 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที มีรายละเอียดของโปรแกรมแต่ละครั้งประกอบด้วย 1) ชื่อกิจกรรม 2) แนวคิดหลัก 3) วัตถุประสงค์ 4) เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม 5) ขั้นตอน การดำเนินกิจกรรม 6) สื่อ/อุปกรณ์ และ 7) การประเมินผล

2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 3 ชุด ดังนี้

(1) แบบวัดการตั้งเป้าหมายในการเรียน

(2) แบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีต่อโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เมื่อเสร็จสิ้นโปรแกรมการทดลองแต่ละครั้ง

(3) แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อโปรแกรม อุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และต่อผู้วิจัย

3.3 ดำเนินการทดลองโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการ ตั้งเป้าหมายในการเรียน โดยดำเนินการกับนักเรียนกลุ่มทดลอง สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที รวมทั้งสิ้น 10 ครั้ง โดยดำเนินการทดลอง ดังนี้

1. ผู้วิจัยนำหนังสือจากคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนคลองขลุงราษฎร์รังสรรค์ จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อขออนุญาตในการ ดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งมีนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นกลุ่ม ตัวอย่างและขออนุญาตในการใช้สถานที่ในการดำเนินการทดลอง

2. ให้นักเรียนกลุ่มทดลองและนักเรียนกลุ่มควบคุมทำแบบวัดการ ตั้งเป้าหมายในการเรียน ก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการ ตั้งเป้าหมายในการเรียน โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการที่นักเรียนทำแบบวัดการตั้งเป้าหมายใน การเรียนทั้งระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

3. ผู้วิจัยดำเนินการนำโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการ ตั้งเป้าหมายในการเรียน โดยดำเนินการกับนักเรียนกลุ่มทดลอง ห้อง ม.1/2 ในคาบวิชา ซ้อมเสริม ผู้วิจัยเริ่มทดลองโปรแกรมฯ ตั้งแต่วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2565 ถึงวันที่ 18 มีนาคม 2565 รวมทั้งสิ้น 10 ครั้ง สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที ส่วนนักเรียนกลุ่มควบคุมให้ ได้รับการเรียนการสอนตามปกติในคาบวิชาซ้อมเสริมโดยครูที่ปรึกษาและครูประจำวิชา

4. ให้นักเรียนกลุ่มทดลองเข้าร่วมโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียน และทำแบบบันทึกการเรียนรู้เมื่อเสร็จสิ้นการทดลอง

โปรแกรมฯ ในแต่ละครั้ง เพื่อผู้วิจัยจะได้นำมาสรุปเนื้อหา และทราบถึงสิ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้ในแต่ละครั้ง

5. เมื่อผู้วิจัยดำเนินการทดลองตามที่กำหนดแล้ว ผู้วิจัยนำแบบวัดการตั้งเป้าหมายในการเรียนซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้วัดก่อนการทดลอง มาวัดกับนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมภายหลังการทดลอง (Post-test) รวมทั้งให้นักเรียนกลุ่มทดลองตอบแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียน และต่อผู้วิจัย

6. นำคะแนนจากแบบวัดการตั้งเป้าหมายในการเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองและนักเรียนกลุ่มควบคุมมาวิเคราะห์เปรียบเทียบก่อนและหลังการทดลอง โปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียน และทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนระหว่างนักเรียนกลุ่มทดลองและนักเรียนกลุ่มควบคุม รวมทั้งนำข้อมูลจากแบบบันทึกการเรียนรู้และความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ในแต่ละครั้งของนักเรียนกลุ่มทดลองมาสรุปเนื้อหา

7. นำข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนกลุ่มทดลองที่มีต่อโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียน และต่อผู้วิจัย มาสรุปเนื้อหาและสรุปข้อเสนอแนะจากการเข้าร่วมโปรแกรมฯ

8. เมื่อดำเนินการทดลองเสร็จแล้ว ผู้วิจัยได้สอบถามความสนใจของนักเรียนกลุ่มควบคุม ดังนี้

8.1 ความสนใจในการเข้าร่วมโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียน

8.2 การยินดีเข้าร่วมโปรแกรมฯ ที่ผู้วิจัยจัดให้ภายหลัง เมื่อเสร็จสิ้นการทดลองแล้ว

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ใช้สถิติพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูล

หาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของคะแนนจากแบบวัดการตั้งเป้าหมายในการเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองและนักเรียนกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการทดลอง และหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) จากแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนกลุ่มทดลองที่มีต่อโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียน และต่อผู้วิจัย

2. สถิติสำหรับการวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือ

หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบวัด โดยใช้วิธีหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดการตั้งเป้าหมายในการเรียน โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)

3. ทดสอบความแตกต่างของคะแนน ต่อไปนี้

1) ทดสอบความแตกต่างของคะแนนจากแบบวัดการตั้งเป้าหมายในการเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลอง ซึ่งไม่เป็นอิสระต่อกันโดยใช้สถิติพารามेटริก (Parametric Statistics) Paired-Sample t-test

2) ทดสอบความแตกต่างของคะแนนจากแบบวัดการตั้งเป้าหมายในการเรียนของนักเรียนกลุ่มควบคุมก่อนและหลังการทดลองซึ่งไม่เป็นอิสระต่อกัน โดยใช้สถิติพารามेटริก (Parametric Statistics) Paired-Sample t-test

3) ทดสอบความแตกต่างของคะแนนจากแบบวัดการตั้งเป้าหมายในการเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมซึ่งเป็นอิสระต่อกัน โดยใช้สถิติพารามेटริก (Parametric Statistics) Independent-Sample t-test

4. สรุปเนื้อหา (Summary Content) ต่อไปนี้

1) สรุปเนื้อหาจากแบบบันทึกการเรียนรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียนในแต่ละครั้ง โดยทำการสรุปและประเมินสิ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้จากการเข้าร่วมโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียนแต่ละครั้งด้วยการบรรยาย

2) สรุปเนื้อหาจากแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนกลุ่มทดลองที่มีต่อโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียน และต่อผู้วิจัย ด้วยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสรุปข้อคิดเห็นอื่น ๆ เพื่อประเมินสิ่งที่นักเรียนได้จากการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ด้วยการบรรยาย

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาผลของโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนคลองขลุงราษฎร์รังสรรค์ จังหวัดกำแพงเพชร ผลจากการวิจัย พบว่า

1. โปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียน ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น เมื่อนำมาใช้กับนักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียน สามารถพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียน โดยนักเรียนกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียน มีคะแนนจากแบบวัดการตั้งเป้าหมายในการเรียน ภายหลังจากทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. โปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียน ที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงจากผู้เชี่ยวชาญ เมื่อนำมาใช้กับนักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียน สามารถพัฒนาการ

ตั้งเป้าหมายในการเรียน โดยนักเรียนกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียน มีคะแนนจากแบบวัดการตั้งเป้าหมายในการเรียน ภายหลังการทดลองสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบคะแนนจากแบบวัดการตั้งเป้าหมายในการเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการทดลอง โดยการทดสอบแบบจับคู่ด้วยสถิติทดสอบที (Paired-Sample t-test)

กลุ่มทดลอง (n=33)	ค่าเฉลี่ย	ค่า เบี่ยงเบน มาตรฐาน	ผลต่าง ของ คะแนน	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐานของ ผลต่างคะแนน	t	p
ก่อนการทดลอง	3.28	0.36	-0.51	0.25	-11.912	.001*
หลังการทดลอง	3.79	0.31				

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางพบว่า ภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียน นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนจากแบบวัดการตั้งเป้าหมายในการเรียนสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบคะแนนจากแบบวัดการตั้งเป้าหมายในการเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมภายหลังการทดลอง โดยการทดสอบด้วยสถิติทดสอบที (Independent-Sample t-test)

กลุ่ม	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	t	p
กลุ่มทดลอง	33	3.79	0.31	3.523	.001*
กลุ่มควบคุม	36	3.44	0.51		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง พบว่า ภายหลังการทดลอง นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้เข้าร่วมโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียน มีคะแนนจากแบบวัดการตั้งเป้าหมายในการเรียนสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. อภิปรายผลการวิจัย

การเข้าร่วมโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนคลองขลุงราษฎร์รังสรรค์ จังหวัดกำแพงเพชร

พบว่าภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียน นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนจากแบบวัดการตั้งเป้าหมายในการเรียนสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน และนักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้เข้าร่วมโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียน มีคะแนนจากแบบวัดการตั้งเป้าหมายในการเรียนสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากผลการทดลองดังกล่าวแสดงว่า โปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียน สามารถพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียนของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

โปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียนสามารถพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียนได้จริง โดยในการสร้างโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดเกี่ยวกับอุปนิสัย 7 ประการ (7 Habits) ตามแนวคิดของ Stephen R. Covey มาประยุกต์ใช้เป็นกระบวนการพัฒนาเป็นโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ ซึ่งประกอบด้วย อุปนิสัยการเป็นผู้มีความคิดก้าวหน้า อุปนิสัยการเริ่มต้นด้วยจุดมุ่งหมายในใจ อุปนิสัยการทำตามลำดับความสำคัญ อุปนิสัยการคิดแบบชนะ – ชนะ อุปนิสัยการเข้าใจผู้อื่นก่อนจะให้อื่นเข้าใจเรา อุปนิสัยการประสานพลัง และอุปนิสัยการปล่อยใจให้คนอื่นอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของทิพวรรณ ดอนดี (2550) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมพัฒนาอุปนิสัย 7 ประการของผู้มีประสิทธิผลสูงที่มีต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองและความฉลาดในการเอาชนะอุปสรรคของนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า

1. หลังการทดลองนักศึกษาที่เข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาอุปนิสัย 7 ประการของผู้มีประสิทธิผลสูงมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่านักศึกษากลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
2. หลังการทดลองนักศึกษาที่เข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาอุปนิสัย 7 ประการของผู้มีประสิทธิผลสูงมีความฉลาดในการเอาชนะอุปสรรคสูงกว่านักศึกษาที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
3. หลังการทดลองนักศึกษาที่เข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาอุปนิสัย 7 ประการของผู้มีประสิทธิผลสูงมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
4. หลังการทดลองนักศึกษาที่เข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาอุปนิสัย 7 ประการของผู้มีประสิทธิผลสูงมีความฉลาดในการเอาชนะอุปสรรคสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

และการพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียน ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดของ Lock and Latham (1990) และ Bandura (1986) อธิบายการตั้งเป้าหมายในการเรียนไว้ว่า เป็นการคาดหวังผลการกระทำในอนาคตและกระบวนการตั้งเป้าหมายจะมีผลทำให้บุคคลเกิด

แรงจูงใจในการทำพฤติกรรมต่าง ๆ การตั้งเป้าหมายเป็นส่วนสำคัญของแรงจูงใจ และกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งจะให้แนวทางสำหรับการตัดสินใจว่าจะใช้ความพยายาม มากน้อยเพียงใด โดยมีองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ คือ 1) การรู้จักตนเองและเข้าใจตนเอง 2) การกำหนดเป้าหมาย 3) การวางแผนปฏิบัติ 4) การมีวินัยในการปฏิบัติตามแผน และ 5) การได้รับข้อมูลป้อนกลับ

จากผลการศึกษาครั้งนี้ โปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมาย ในการเรียน สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้นักเรียนรู้จักตนเองมากขึ้น สามารถระบุถึงสิ่งที่ต้องการบรรลุในการเรียน และกำหนดวิธีการบรรลุตามเป้าหมาย รวมถึงมีความตั้งใจ มีความพยายามที่จะไปสู่เป้าหมาย สามารถนำข้อมูลหรือความคิดเห็นจากผู้อื่นมาใช้ในการแก้ปัญหา เพื่อปรับปรุง การกระทำของตนเองให้เป็นไปตามเป้าหมายในการเรียนที่ตนเองตั้งไว้ให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของวิไลวรรณ เพชรเศรษฐ์ (2561) ได้ศึกษาผลการใช้ชุด กิจกรรมแนะแนวโดยใช้กรอบความคิดแบบเติบโตเพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายทางการศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนขจรเกียรติศึกษา จังหวัดภูเก็ต ผลการวิจัยพบว่า ภายหลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนการตั้งเป้าหมายทางการศึกษาสูงกว่าก่อน ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กรอบความคิดแบบเติบโตเพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายทาง การศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และภายหลังการทดลองนักเรียนกลุ่ม ทดลองมีคะแนนการตั้งเป้าหมายทางการศึกษาสูงกว่าของนักเรียนกลุ่มควบคุม อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลการศึกษาโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการ เรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนคลองขลุงราษฎร์รังสรรค์ จังหวัด กำแพงเพชร ควรส่งเสริมให้บุคลากรทางการศึกษานำโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียน ไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการสำหรับนักเรียน โดยผู้ใช้ต้องศึกษาและทำความเข้าใจวิธีการพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียน เพื่อที่จะ สามารถนำไปพัฒนานักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. โปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียน สามารถพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้ ดังนั้นจึง ควรส่งเสริมให้นำโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียน ไปใช้ พัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียนต่อไป ซึ่งการนำโปรแกรมไปใช้อาจปรับเปลี่ยนกิจกรรม

การเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสมของนักเรียนและตามความเหมาะสมของสถานการณ์ในปัจจุบัน

2. จากการทำกิจกรรมพบว่า การจัดกิจกรรมให้นักเรียนจับคู่เพื่ออภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันมีความสำคัญ ดังนั้นผู้นำโปรแกรมฯ ไปประยุกต์ใช้ควรให้ความสำคัญและมีการเตรียมวิธีการในการจับคู่ให้กับนักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างทั่วถึงซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลซึ่งกันและกัน ทำให้นักเรียนได้รับประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรมที่จัดขึ้น

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. นำโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียนไปทำการศึกษาแก่นักเรียนมัธยมศึกษาระดับชั้นเดียวกันที่มีบริบทคล้ายกันในโรงเรียนอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการตั้งเป้าหมายในการเรียน

2. การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำกรอบแนวคิดอุปนิสัย 7 ประการ มาใช้ในการพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จากผลการวิจัยพบว่า สามารถช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียนได้ จึงควรนำกรอบแนวคิดอุปนิสัย 7 ประการ ไปใช้ในการศึกษาตัวแปรอื่น ๆ ในการวิจัยครั้งต่อไป

3. ควรศึกษาเพื่อติดตามผลหลังการเข้าร่วมโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียน ของนักเรียนที่ผ่านการเข้าร่วมโปรแกรมอุปนิสัย 7 ประการ เพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายในการเรียน เพื่อศึกษาความคงทนของพฤติกรรมและผลของการตั้งเป้าหมายในการเรียนของนักเรียน

เอกสารอ้างอิง

- ฉัตรชัย ตวงรัตนพันธ์. (2564). **มาบ่มเพาะสร้างนิสัยดี ๆ กัน**. เข้าถึงได้จาก <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/652010> (สืบค้นเมื่อ 3 กรกฎาคม 2564).
- ทิพวรรณ ดอนดี. (2550). ผลของโปรแกรมพัฒนาอุปนิสัย 7 ประการของผู้มีประสิทธิผลสูงที่มีต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองและความฉลาดในการเอาชนะอุปสรรคของนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัย. **การค้นคว้าแบบอิสระวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษา**. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธัญรดา โสมรัตนานนท์ และมนัสนันท์ หัตถศักดิ์. (2560). ผลของโปรแกรมพลังสุขภาพจิตที่มีผลต่อการตั้งเป้าหมายทางการศึกษาและอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสิรินธร จังหวัดสุรินทร์. **วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์**, 3(1), 72-83.

- ธาดา รัชกิจ. (2562). การศึกษา (Education) สำคัญอย่างไรกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. เข้าถึงได้จาก <https://th.hrnote.asia/orgdevelopment/190625-education-for-hrd/> (สืบค้นเมื่อ 3 กันยายน 2564).
- พาสนา นิยมบัตรเจริญ. (2551). ผลของโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายทางการศึกษาและอาชีพ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนโพธิสารพิทยากร. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว**. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มูฮำมัด หะยีอัมสะ. (2555). ผลของการใช้นวัตกรรมคุณลักษณะศึกษาด้านการเรียนรู้ที่มีต่อพฤติกรรมและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบระบบการเรียนการสอน**. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- รดารัตน์ ยุมิย์ และประยูทธ ไทยธานี. (2563). ผลของการฝึกอบรมเชิงจิตวิทยาที่มีต่อการตั้งเป้าหมายในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. **วารสารราชพฤกษ์**, 18(1), 74-82.
- วนิดา สิงห์น้อย. (2558). พัฒนาการพัฒนาองค์กรจากภายในสู่ภายนอก. **นิตยสาร สสวท**, 43(194), 48-50.
- วิไลวรรณ เพชรเศรษฐ์. (2561). ผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กรอบความคิดแบบเติบโตเพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายทางการศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนขจรเกียรติศึกษา จังหวัดภูเก็ต. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์**. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564)**. กรุงเทพฯ.
- อชิรญา จตุรภัทรไพบุลย์. (2563). การเสริมสร้างเป้าหมายทางการศึกษาของนักเรียนวัยรุ่น โดยการให้คำปรึกษากลุ่ม. **วารสารวิจัยทางการศึกษา**, 15(2), 38-50.
- Bandura, A. (1986). **Social foundations of thought and action: A social cognitive theory**. New Jersersy: Academic Press.
- Covey S.R. (1989). **The 7 Habits of Highly Effective People**. New York: Free Press: A Division of Simmons and Schuster, Inc.
- Locke, A. E., and Latham, P. G. (1990). **A Theory of Goal Setting and Task Performance**. Englewood Cliffs: Prentice Hall.

การศึกษาเปรียบเทียบอนุพรต 5 ในปรัชญาเซนกับศีล 5 ในพุทธปรัชญาเถรวาท A Comparative Study of the Five Anuvratas in Jain Philosophy and the Five Precepts in Theravada Buddhist Philosophy

ปัทมกร ปุริโส, วิเชียร ชาบุตรบุญทริก, พระปลัดกิตติ ยุตติธโร

Pathamakorn Puriso, Wichian Chabutbuntrik, Phra Palad Kitti Yuttidharo

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buriram Buddhist Collage, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: puriso.pat@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบอนุพรต 5 ในปรัชญาเซนกับศีล 5 ในพุทธปรัชญาเถรวาท” มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาอนุพรต 5 ในปรัชญาเซน 2) เพื่อศึกษาศีล 5 ในพุทธปรัชญาเถรวาท 3) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบอนุพรต 5 ในปรัชญาเซนกับศีล 5 ในพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากพระไตรปิฎก คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา คัมภีร์ของศาสนาเซน เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

อนุพรต 5 ข้อ ในปรัชญาเซนที่เป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้นสำหรับศาสนิกของเซนในการเว้นสิ่งที่ไม่ดีไม่งาม มี 5 ประการ คือ 1) อหิงสา เว้นจากการเบียดเบียน 2) สัตยะ เว้นจากการพูดเท็จ 3) อัสเตยะ เว้นจากการลักทรัพย์ 4) พรหมจริยะ เว้นจากกาม 5) อปริครหะ เว้นจากความอยากได้ หลักมหาพรต 5 หรืออนุพรต 5 หรือปณิญา 5 ข้อนี้ ถ้าเป็นข้อปฏิบัติสำหรับนักบวชเรียกว่า มหาพรต 5 แต่สำหรับคฤหัสถ์ผู้ครองเรือนเรียกว่า อนุพรต 5 ซึ่งจะลดผ่อนในข้อที่ 4 คือ ลดผ่อนจากการประพฤติพรหมจรรย์ คือเว้นจากการเสพกาม ลดผ่อนลงมาเหลือแค่เว้นจากการประพฤติผิดในกามกับบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ภรรยาหรือสามีของตน และเว้นจากการอยู่ร่วมกับโสเภณี

ศีล 5 ข้อ ในพุทธปรัชญาเถรวาทที่เป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้นของพุทธศาสนิกชนนั้นมี 5 ประการ คือ 1) ปาณาติปาตา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์ 2) อทินนาทานา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการลักทรัพย์ 3) กามเมสุมิฉฉา จารา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม 4) มุสาวาทา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ 5) สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการเสพของมึนเมา

ได้รับบทความ: 31 พฤษภาคม 2565; แก้ไขบทความ: 25 กรกฎาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 27 กรกฎาคม 2565

Received: May 31, 2022; Revised: July 25, 2022; Accepted: July 27, 2022

ปรัชญาเซนและพุทธปรัชญาเถรวาท เมื่อเปรียบเทียบกันแล้วจะเห็นได้ว่า อนุพรต 5 กับศีล 5 คือ อนุพรตข้อที่ 1 เว้นจากการเบียดเบียนกับศีลข้อที่ 1 มีความเหมือนกันคือเว้นจากการฆ่าสัตว์ อนุพรตข้อที่ 2 เว้นจากการพูดเท็จกับศีลข้อที่ 4 มีความเหมือนกันคือเว้นจากการพูดเท็จ อนุพรตข้อที่ 3 เว้นจากการลักทรัพย์กับศีลข้อที่ 2 มีความเหมือนกันคือเว้นจากการลักทรัพย์ อนุพรตข้อที่ 4 เว้นจากการกามกับศีลข้อที่ 3 มีความเหมือนกันคือเว้นจากการประพฤตินอกใจในกาม อนุพรต ข้อที่ 5 เว้นจากความอยากได้กับศีลข้อ 5 มีความแตกต่างกันคือเว้นจากการดื่มสุราเมรัย ดังนั้น อนุพรต 5 และศีล 5 จึงเป็นหลักปฏิบัติสากลของมนุษยโลก เพื่อให้เกิดความสงบสุขในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม และไม่ให้คนในสังคมนั้นเบียดเบียนทำลายชีวิตและทรัพย์สินซึ่งกันและกัน

คำสำคัญ: อนุพรต 5, ปรัชญาเซน, ศีล 5, พุทธปรัชญาเถรวาท

Abstract

The research article on “A Comparative Study of the Five Anuvratas in Jain Philosophy and the Five Precepts in Theravada Buddhist Philosophy. It has 3 main objectives: 1) To study the Five Anuvratas in Jain philosophy; 2) To study the Five Precepts in Theravada Buddhist philosophy; 3) Comparative Study of the Five Anuvratas in Jain Philosophy and the Five Precepts in Theravada Buddhist Philosophy. This is a qualitative research by studying the Tripitaka Buddhist scriptures related papers and the data was research which analyzed the data by descriptive methods.

The research result found that:

There are five anuvratas in Jain philosophy that are the primary practice of Jainism in avoiding bad things: 1) Ahimsa; abstaining from persecution; 2) Satya; abstaining from lying; 3) Asteya; abstaining from stealing 4) Brahmachariya; abstaining from sensual pleasures 5) Aparigraha; abstaining from covetousness, the five great teachings, or the five anuvratas, or these five declarations, if It is a practice for monks called the 5 Maha Vrata, but for the householder it is called five anuvratas, which is to be relieved in the 4th verse, which is to reduce the practice of celibacy that is to abstain from sexual intercourse reduced to just abstaining from sexual misconduct with women or man other than his wife or husband and abstaining from co-existing with prostitutes.

There are 5 precepts in Theravada Buddhist philosophy that are the primary practice of Buddhists: 1) Panatipata Veramani, abstaining from killing, 2) Adinnadana Veramani abstaining from stealing, 3) Kamesu Micchajara Veramanee: intention to refrain from sexual misconduct, 4) Musavada Veramani: intention to refrain from telling lies, 5) Surameyamajjapamadatthana Veramani: intention to refrain from intoxication.

Jainism and Theravada Buddhist Philosophy When compared, it can be seen that the five anuvratas and the five precepts, which is the first anuvrata, abstaining from persecution and the first precept, are the same, that is, abstaining from killing living beings; the second anuvrata and the fourth precept are the same, namely abstaining from lying; the third anuvrata, abstaining from stealing, and the second precept; they are the same; the fourth anuvrata, namely abstaining from sensual pleasures and the third precept, they are the same, namely abstaining from sexual misconduct. The fifth Anuvratas, abstaining from covetousness and the fifth precept abstaining from drinking intoxicating liquor, There are difference. Therefore the five anuvratas and the five precepts are the universal principles of human conduct to create peace in the coexistence of people in society and not allowing people in that society to encroach upon each other's lives and property.

Keywords: Five Anuvratas, Jain Philosophy, Five Precepts, Theravada Buddhist Philosophy

1. บทนำ

ปรัชญาเซนกับพุทธปรัชญาเถรวาทจัดอยู่ในปรัชญาอินเดีย แนวคิดของปรัชญาทั้ง 2 ระบบนี้ เป็นระบบปรัชญาประเภทจิตนิยม (Idealism) เช่นเดียวกัน ปรัชญาทุกสำนักนั้นมีขอบข่ายคล้ายกัน อาจแบ่งเป็นขอบข่ายได้ 3 สาขา (นงเยาว์ ชาญณรงค์, 2542: 7) คือ อภิปรัชญา ญาณวิทยา และจริยศาสตร์ ทั้ง 3 สาขานี้ อยู่ในขอบข่ายของปรัชญา หลักจริยศาสตร์ของปรัชญาเซนและพุทธปรัชญานั้น ถึงแม้ท่านศาสดามหาวิระจะเกิดก่อนพระพุทธเจ้าก็ตาม แต่ทั้งสองท่านก็อยู่ร่วมสมัยกัน แม้แต่ข้อวัตรปฏิบัติต่าง ๆ ก็ใกล้เคียงกัน เช่น พุทธปรัชญามีหลักจริยศาสตร์พื้นฐาน คือศีล 5 ข้อ ปรัชญาเซนก็มีอนุพรต 5 ข้อ เช่นเดียวกัน (อุดม บัวศรี, 2543: 99) จริยศาสตร์จะกล่าวถึงด้านจริยธรรมหรือปรัชญาชีวิต เช่น มาตรฐาน การตัดสินความดีความชั่วในการประพฤติดของบุคคลว่าอย่างไรดี อย่างไรชั่ว

อย่างไรถูก อย่างไรผิด ชีวิตที่ดีมีลักษณะอย่างไร อะไรคือสิ่งน่าปรารถนาที่สุด หรืออะไรคือจุดหมายปลายทางของชีวิต ความดีคืออะไร อาศัยอะไรเป็นเกณฑ์ในการตัดสิน ความดีความชั่วเป็นเรื่องจิตใจของแต่ละบุคคลจะปฏิบัติตนในวิถีทางใดจึงจะบรรลุจุดประสงค์อันสูงสุดของชีวิต (บุญมี แท่นแก้ว, 2541: 16) จริยศาสตร์ในปรัชญาเซนถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะว่าเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่การบรรลุโมกษะโดยตรง ถ้าขาดหลักจริยศาสตร์นี้แล้ว ก็จะไม่สามารถบรรลุโมกษะได้เลย (ประยงค์ แสนบุราณ, 2547: 46)

หลักจริยศาสตร์ที่เป็นปรัชญาพื้นฐานของชีวิตในปรัชญาเซน คืออนุพรต 5 (บุญมี แท่นแก้ว, 2541: 56) อนุพรต 5 เป็นหลักปฏิบัติพื้นฐานของคฤหัสถ์ คือ (1) ไม่ทำร้ายสิ่งมีชีวิต (2) ไม่พูดเท็จ (3) ไม่ขโมยสิ่งของของผู้อื่น (4) ไม่ประพฤติผิดคู่ครองของผู้อื่น และ (5) ไม่อยากได้ของของคนอื่นเลย (ประยงค์ แสนบุราณ, 2547: 49) ถ้าเป็นนักบวชต้องปฏิบัติมหาพรต 5 ซึ่งมีความเหมือนกันกับอนุพรต 5 จะต่างกันข้อที่ 4 เท่านั้น หลักมหาพรต 5 ประการ (สุนทร ณ รังษี, 2545: 130-131) คือ (1) อหิงสา การไม่เบียดเบียน คือการงดเว้นจากการประทุษร้ายต่อสิ่งมีชีวิตทั้งปวง สิ่งมีชีวิตตามธรรมชาติของปรัชญาเซนก็คือสิ่งที่มีชีวะทุกชนิด (2) สัตยะ การรักษาความสัตย์ คือการงดเว้นจากการพูดเท็จหรือพูดไม่จริง โดยประการทั้งปวง นอกจากการไม่พูดเท็จแล้ว ผู้รักษาความสัตย์ควรจะพูดแต่สิ่งที่ดีงาม และความเจริญใจของผู้ฟัง การรักษาความสัตย์นี้บางครั้งเรียกว่า สุนถตะ (3) อัสเตยะ การไม่ขโมย คือการงดเว้นจาก การขโมยหรือการถือเอาสิ่งของของผู้อื่นที่เจ้าของยังไม่ยกให้ ผู้ปฏิบัติในข้อนี้จะต้องงดเว้นการขโมยทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ (4) พรหมจริยะ การรักษาพรหมจรรย์ คือการงดเว้นจากการเกี่ยวข้องกับเพศกับเพศตรงข้ามโดยเด็ดขาด นักพรตผู้ปฏิบัติอย่างเข้มงวดจะต้องงดเว้นทางกาย ทางวาจา และทางใจ (5) อปริกรหะ การออกบวช คือการไม่ติดข้องในสิ่งทั้งปวง การทำใจไม่ให้เพลิดเพลินยินดีในกามคุณ 5 คือ รูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะหรือสัมผัสทางกาย

ส่วนหลักจริยศาสตร์พื้นฐานในพุทธปรัชญาเถรวาท คือศีล 5 ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติทางกายและทางวาจาให้เกิดความสงบ ศีล 5 ข้อนี้ถือว่าเป็นจริยศาสตร์เบื้องต้นของพุทธปรัชญาเถรวาทในบาลีชั้นเดิมนั้น เรียกศีล 5 นี้ว่าสิกขาบท 5 ต่อมาเรียกว่าศีล 5 ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติทางจริยศาสตร์ที่พุทธศาสนิกชนทั้งหลายต้องนำไปปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน พระพุทธเจ้าตรัสว่า ศีล 5 เป็นข้อห้าม ไม่ควรประพฤติ และตรัสว่าธรรม 5 เป็นข้อควรปฏิบัติ (ประยงค์ แสนบุราณ, 2547: 78) ศีล 5 ข้อ (ที.ปา. (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ไทย) 11/315/302-303) คือ (1) ปาณาติปาตา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์ (2) อทินนาทานา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการลักทรัพย์ (3) กาเมสุมิฉฉาจารา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม (4) มุสาวาทา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ (5) สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี เจตนางดเว้น จากการเสพของมึนเมาอีกประการหนึ่ง ศีล 5 ข้อ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: อง. ปญจก. (ไทย) 22/171/287-288)

คือ (1) บุคคลเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ (2) บุคคลเป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์ (3) บุคคลเป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤติดีในกาม (4) บุคคลเป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ และ (5) บุคคลเป็นผู้เว้นขาดจากการดื่มของมึนเมา ส่วนหลักธรรมในปรัชญาเซนนั้น มี 5 ข้อ เช่นกัน เรียกว่า อนุพรต 5 ซึ่งเป็นข้อวัตรขนาดเล็กที่คู่กันกับมหาพรตที่เป็นข้อวัตร อันยิ่งใหญ่ อนุพรต 5 ข้อ คือ (1) เว้นจากการเบียดเบียน (2) เว้นจากการพูดเท็จ (3) เว้นจากการลักทรัพย์ (4) เว้นจากกาม และ (5) เว้นจากความอยากได้ (สุชีพ ปุณฺณานุภาพ, 2540: 92) อาจกล่าวได้ว่า หลักปฏิบัติในอนุพรต 5 และในศีล 5 นั้น เป็นหลักปฏิบัติของมนุษยโลก เพื่อให้เกิดความสงบสุขในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ไม่ให้คนในสังคมนั้นประพฤติดเบียดเบียนกันทางกายและทางวาจา ไม่ให้ทำลายชีวิตและทรัพย์สินซึ่งกันและกัน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอนุพรต 5 ในปรัชญาเซน
2. เพื่อศึกษาศีล 5 ในพุทธปรัชญาเถรวาท
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของอนุพรต 5 ในปรัชญาเซนกับศีล 5 ในพุทธปรัชญาเถรวาท

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) วิเคราะห์เอกสาร โดยใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์ ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานวิจัย 6 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 ขั้นสำรวจเอกสาร (Review of literature) หลังจากกำหนดเรื่องที่จะวิจัย จะต้องศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาสาระความรู้ แนวคิดอนุพรต 5 ในปรัชญาเซนกับศีล 5 ในพุทธปรัชญาเถรวาท ตลอดจนทั้งข้อมูลจากเอกสารที่รวบรวมทั้งหมด ทั้งในข้อมูลปฐมภูมิ คือพระไตรปิฎกในพระพุทธศาสนา และข้อมูลทุติยภูมิ คือคัมภีร์ในศาสนาเซน คัมภีร์ต้นฉบับภาษาปรากฤต ฉบับของ Jadunath Sinha ที่บันทึกในหนังสือ A History of Indian Philosophy, Vol. II และฉบับของ Radhakrishnan ที่บันทึกในหนังสือชื่อ Indian Philosophy, Vol. I เอกสาร หนังสือ ตำราวิชาการ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2 การออกแบบการวิจัย (Research design) ผู้วิจัยได้ออกแบบโครงสร้าง (Structure) และแนวทางในการดำเนินการวิจัย เพื่อให้ได้องค์ความรู้ของการวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด การออกแบบการวิจัยเป็นการวางกรอบแนวคิดในการวิจัย และเป็นการวางรายละเอียดภายใต้กรอบการวิจัยเชิงคุณภาพในรูปแบบมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3.3 การรวบรวมข้อมูล (Data collection) ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การรวบรวมข้อมูลทั้งหมดทั้งจากเอกสารในชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิ ที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ในแบบของการวิจัย

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล (Data analysis) เป็นขั้นตอนที่ต่อจากขั้นการรวบรวมข้อมูลเมื่อผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลมาแล้ว ก็นำมาคัดเลือกข้อมูลที่มีความสมบูรณ์แล้วนำมาวิเคราะห์ ซึ่งวิเคราะห์ตามหลักวิชาการของงานวิจัยในรูปแบบของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3.5 ชี้นำเสนอข้อมูล ขั้นนี้เป็นขั้นสุดท้ายของการวิจัย ผู้วิจัยจะต้องสรุปผลรายงานการวิจัยตามที่ได้ศึกษาค้นคว้ามาทั้งหมดตามขั้นตอนของการวิจัย และให้ตรงตามรูปแบบการวิจัยของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3.6 สร้างเป็นรูปเล่ม เพื่อให้เป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการในการเปรียบเทียบอนุพรด 5 ในปรัชญาเซนกับศีล 5 ในพุทธปรัชญาเถรวาท

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 อนุพรด 5 ในปรัชญาเซน

อนุพรด 5 ในปรัชญาเซนนั้น เป็นหลักจริยศาสตร์ขั้นต้นของปรัชญาเซน จริยศาสตร์ในปรัชญาเซนถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุดเพราะเป็นแนวทาง ที่จะนำไปสู่การบรรลุโมกษะ (ไกววัลย์) โดยตรง จริยศาสตร์คือสารัตถะจริง ๆ ผู้ที่จะบรรลุโมกษะเข้าถึงนิรวานต้องยึดถือหลักจริยศาสตร์ ซึ่งเป็นปรัชญาพื้นฐานของชีวิต คืออนุพรด 5 เป็นหลักปฏิบัติของคฤหัสถ์ คือ 1) ไม่ทำร้ายสิ่งมีชีวิต 2) ไม่พูดเท็จ 3) ไม่ขโมยสิ่งของของผู้อื่น 4) ไม่ประพฤติดุศีลของผู้อื่น และ 5) ไม่อยากได้ของคนอื่น ถ้าเป็นนักบวชต้องปฏิบัติตามพรด 5 ซึ่งมีความคล้ายคลึงกันกับ อนุพรด 5 หลักมหาพรด 5 ประการ คือ 1) อหิงสา การไม่เบียดเบียน คือการงดเว้นจากการประทุษร้ายต่อสิ่งมีชีวิตทั้งปวง สิ่งมีชีวิตตามธรรมชาติของปรัชญาเซนก็คือสิ่งที่มีชีวิตทุกชนิด 2) สัตยะ การรักษาความสัตย์ คือการงดเว้นจากการพูดเท็จหรือพูดไม่จริงโดยประการทั้งปวง นอกจากการไม่พูดเท็จแล้ว ผู้รักษาความสัตย์ควรจะต้องพูดแต่สิ่งที่ดีงามและความเจริญใจของผู้ฟัง การรักษาความสัตย์นี้บางครั้งเรียกว่า สุนถตะ 3) อัสเตยะ การไม่ขโมย คือการงดเว้นจากการขโมยหรือการถือเอาสิ่งของของผู้อื่นที่เจ้าของยังไม่ยกให้ผู้ปฏิบัติในข้อนี้จะต้องงดเว้นการขโมยทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ 4) พรหมจริยะ การรักษาพรหมจรรย์ คือการงดเว้นจากการเกี่ยวข้องกับเพศกับเพศตรงข้ามโดยเด็ดขาด นักพรตผู้ปฏิบัติอย่างเข้มงวดจะต้องงดเว้นทางกาย ทางวาจา และทางใจ 5) อปริครหะ การออกบวช คือการไม่ติดข้องในสิ่งทั้งปวง การทำใจไม่ให้เพลิดเพลินยินดีในกามคุณ 5 คือ รูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะ หรือสิ่งสัมผัสทางกาย

จริยศาสตร์ในปรัชญาเซนนั้น มี 2 ชั้น ในชั้นแรก คือ อนุพรต 5 หรือปฏิกุญญา 5 ข้อ ที่เป็นข้อปฏิบัติในการเว้นสิ่งที่ไม่ดีไม่งาม คือ (1) อหิงสา เว้นเบียดเบียน (2) สัตยะ เว้นพูดเท็จ (3) อัสเตยะ เว้นการลักทรัพย์ (4) พรหมจริยะ เว้นจากกาม (5) อปริครหะ เว้นจากความอยากได้ หลักมหาพรต 5 หรืออนุพรต 5 หรือปฏิกุญญา 5 ข้อนี้ ถ้าเป็นข้อปฏิบัติสำหรับนักบวชเรียกว่า มหาพรต 5 แต่สำหรับคฤหัสถ์ผู้ครองเรือนเรียกว่า อนุพรต 5 ซึ่งจะลดผ่อนในข้อที่ 4 คือ ลดผ่อนจากการประพฤติพรหมจรรย์ คือ เว้นจากการเสพกาม ลดผ่อนลงมาเหลือแค่ เว้นจากการประพฤติผิดในกามกับหญิงอื่นที่ไม่ใช่ภรรยาตน และเว้นจากการอยู่ร่วมกับโสเภณี หลักจริยศาสตร์ของศาสนาเซนย่อลงเป็นเพียงข้อเดียว คือ “อหิงสา ปรมิ ธรรมะ” ความไม่เบียดเบียนเป็นธรรมะอย่างยิ่ง ส่วนจริยศาสตร์ชั้นสูง คือ (1) สัมยัคทรรศนะ ความเห็นชอบ (2) สัมยัคชยาน คือ ความรู้ชอบ (3) สัมยัคจาริตร คือ ความประพฤติชอบ หลักธรรม 3 ข้อนี้ คือเหตุให้เข้าถึงโมกษะ ความหลุดพ้น หรือนิรวาณ 3 ประการ คือ (1) ความเชื่อที่ถูกต้อง (2) ความรู้ที่ถูกต้อง (3) ความประพฤติที่ถูกต้อง เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “นิพพาน” (นิรวาณ) ข้อปฏิบัติเมื่อให้เข้าถึงนิรวาณนั้น คือ รัตนะ 3 ประการ คือ (1) ความเห็นชอบ หรือความเชื่อที่ถูกต้อง (2) ความรู้ชอบ หรือความรู้ที่ถูกต้อง (3) ความประพฤติชอบ หรือความประพฤติที่ถูกต้อง การบรรลุนิรวาณนั้นเป็นเป้าหมายสูงสุดของปรัชญาเซน เพราะเป็นบรมสุขนิรันดร์ บุคคลบรรลุนิรวาณแล้วจะไม่กลับมาเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏอีกต่อไป

4.2 ศิล 5 ในพุทธปรัชญาเถรวาท

ศิล 5 ในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น เป็นหลักจริยศาสตร์ขั้นต้น ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติทางกายและทางวาจาให้เกิดความสงบ ศิล 5 นี้ถือว่าเป็นจริยศาสตร์ขั้นต้นของพุทธปรัชญาเถรวาทในบาลีชั้นเดิมนี้ เรียกว่า สิกขาบท 5 ต่อมาเรียกว่าศิล 5 ที่ถือว่าเป็นหลักปฏิบัติทางจริยศาสตร์ที่พุทธศาสนิกชนทั้งหลายต้องนำไปปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน เพราะว่าศิล 5 เป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้น พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า ศิล 5 เป็นข้อห้ามไม่ให้ประพฤติ และตรัสว่า ธรรม 5 เป็นข้อควรปฏิบัติ หลักจริยศาสตร์เบื้องต้นในพุทธปรัชญาเถรวาท ที่พุทธศาสนิกชนทั้งหลายต้องนำไปปฏิบัติมี 5 ประการ คือ 1) ปาณาติปาตา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์ 2) อทินนาทานา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการลักทรัพย์ 3) กามะสุมิจฉาจารา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม 4) มุสาวาทา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ 5) สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการเสพของมีนเมา อาจกล่าวได้ว่า หลักปฏิบัติในอนุพรต 5 และศิล 5 นั้น เป็นหลักปฏิบัติสากลของมนุษยโลก เพื่อให้เกิดความสงบสุขในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม และไม่ให้เบียดเบียนทำลายชีวิตและทรัพย์สินซึ่งกันและกัน

จริยศาสตร์ในพุทธปรัชญาเถรวาทแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ (1) การสอนให้เว้นความชั่ว เรียกว่า “วินัยหรือศิล” และ (2) การสอนให้ทำความดี เรียกว่า “ธรรม”

รวมเอา 2 คำนี้เข้าด้วยกัน เรียกว่า “ศีลธรรม” คือ เว้นจากความชั่วและประพฤติกุศลดี ถ้ามีศีลก็จะมีสภาพดีทั้งกายและวาจา ศีล 5 เป็นหลักจริยธรรมขั้นต้นของพุทธปรัชญาเถรวาทที่ถูกกำหนดวางไว้เพื่อวัดความประพฤติของมนุษย์ในขั้นของความเป็นคนดี หรือเรียกว่า กัลยาณชน ศีล 5 จึงถูกเรียกว่า มนุษยธรรม หมายถึง ธรรมที่ทำให้บุคคลเป็นมนุษย์ โดยสมบูรณ์ คือเป็นมนุษย์ทั้งร่างกายและจิตใจ พระพุทธศาสนาถือว่า การได้เกิดมาเป็นมนุษย์นั้นแสนยาก การเกิดมาเป็นมนุษย์นับว่าสุดวิเศษ เพราะมนุษย์เป็นที่ตั้งแห่งการทำความดีทั้งหลาย สามารถบำเพ็ญธรรมเพื่อให้บังเกิดในภพภูมิที่ดีตั้งแต่เบื้องต้นจนถึงบรรลุนิพพาน และลักษณะของศีล คือ ความสำรวมทางกายวาจา หรือแปลว่า ลักษณะความเป็นปกติ คือ การไม่ประพฤติดังทางกายและวาจา เป็นความมีระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ข้อบังคับสำหรับควบคุมประพฤติทางกายของคนในสังคมให้เรียบร้อยดีงามเป็นแบบแผนอันหนึ่งอันเดียวกัน ก็จะอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างความสงบสุข

จริยศาสตร์ในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น มี 3 ชั้น จริยศาสตร์ระดับพื้นฐานนั้น คือ ศีล 5 (1) เว้นจากการฆ่าสัตว์ (2) เว้นจากการลักทรัพย์ (3) เว้นจากการพูดเท็จ (4) เว้นจากการประพฤติดินในกาม (5) เว้นจากเสพของมีนเมา พุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง คือ กุศลกรรมบถ 10 คือ 1) กายสุจริต 3 (1) เป็นผู้ละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ (2) เป็นผู้ละเว้นขาดจากการลักทรัพย์ (3) เป็นผู้ละเว้นขาดจากการประพฤติดินในกาม 2) วชิสุจริต (1) เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดเท็จ (2) เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดส่อเสียด (3) เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดคำหยาบ (4) เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ และ 3) มโนสุจริต (1) เป็นผู้ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของเขา (2) เป็นผู้ไม่มีจิตพยาบาท (3) เป็นผู้ไม่มีมิจฉาทิฏฐิคือไม่มีความเห็นวิปริต ส่วนพุทธจริยศาสตร์ระดับสูง ซึ่งเป็นจริยศาสตร์ที่มุ่งพัฒนาตนเองสู่ความเป็นอริยชน คือ หลักธรรมคำสอนที่เป็นมรรค 8 หรือมัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งแปลว่า ทางสายกลาง เป็นหลักปฏิบัติที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบ มรรคมรรค 8 คือ (1) สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ ได้แก่ ความรู้ในทุกข์ (ความทุกข์) ความรู้ในทุกข์สมุทัย (เหตุเกิดแห่งทุกข์) และความรู้ในทุกข์นิโรธ (ความดับแห่งทุกข์) ความรู้ในทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา (ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งทุกข์) (2) สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ ได้แก่ ความดำริในการออกจากกามความดำริในการไม่พยาบาท และความดำริในการไม่เบียดเบียน (3) สัมมาวาจา วาจาชอบ ได้แก่ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดเท็จ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดส่อเสียด เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดคำหยาบ และเจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ ในกุศลกรรมบถที่กล่าวมาในพุทธจริยศาสตร์ชั้นกลาง (4) สัมมากัมมันตะ การงานชอบ ได้แก่ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ และเจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการประพฤติดินในกาม (5) สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพชอบ ได้แก่ การละมิจฉาอาชีวะแล้ว และสำเร็จการเลี้ยงชีพด้วยสัมมาอาชีวะ (6) สัมมาวายามะ ความเพียรชอบ พากเพียรที่จะขจัดกิเลสที่เกิดขึ้นแล้วหรือเคยเกิดให้หมดไป และระวังกิเลสที่จะเกิดใหม่มิให้

เกิดขึ้น (7) สัมมาสติ การระลึกชอบ ไม่มีความรู้สึกแห่งความมีตัวกูของกู และความรู้สึกสำคัญมั่นหมายว่าตัวกูหรือของกู (8) สัมมาสมาธิ หมายถึง ความตั้งใจมั่นชอบ คือตั้งมั่นในความสงบใจอยู่ในอารมณ์เดียว และไม่หวั่นไหววอกแวกไปเพราะความพอใจหรือความไม่พอใจมากระทบกับอารมณ์ มรรคมงคล 8 เป็นทางปฏิบัติให้เข้าถึงนิพพาน

4.3 เปรียบเทียบอนุพรต 5 ในปรัชญาเซนกับศีล 5 ในพุทธปรัชญาเถรวาท

ความแตกต่างกันของอหิงสากับปาณาติบาต คืออหิงสา การไม่เบียดเบียน คือการงดเว้นจากการประทุษร้ายต่อสิ่งมีชีวิตทั้งปวงนั้น ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ใหญ่หรือสัตว์เล็ก หรือแม้แต่สิ่งมีชีวิตอื่นเป็นชีวะเล็ก ๆ ที่มองไม่เห็นแฝงอยู่ในอากาศ และห้ามกินเนื้อสัตว์ ถ้าประทุษร้ายหรือกินเนื้อสัตว์นี้ก็ผิดในอนุพรตข้อที่ 1 ทั้งสิ้น ซึ่งมีความแตกต่างจากปาณาติบาต เวมณี คือเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ที่แตกต่างกันคือการกระทำผิดศีลข้อที่ 1 ปาณาติบาต ฆ่าสัตว์นั้นจะต้องครบองค์ประกอบทั้ง 5 อย่าง คือ (1) สัตว์มีชีวิต (2) รู้ว่าสัตว์มีชีวิต (3) มีจิตคิดจะฆ่า (4) มีความพยายามฆ่า (5) สัตว์ตายด้วยความพยายามนั้น ถ้าครบองค์ประกอบทั้ง 5 ถือว่าผิดศีลข้อนี้ แต่ถ้าไม่ครบองค์ประกอบทั้ง 5 ถือว่าไม่ผิดศีลในข้อที่ 1 นี้

ส่วนความเหมือนกันของอหิงสากับปาณาติบาต คืออหิงสา การไม่เบียดเบียน คือการงดเว้นจากการประทุษร้ายต่อสิ่งมีชีวิตทั้งปวงนั้น ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ใหญ่หรือสัตว์เล็ก หรือแม้แต่สิ่งมีชีวิตอื่นเป็นชีวะเล็ก ๆ ซึ่งมีความเหมือนกันกับปาณาติบาต เวมณี คือเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ทั้งหลาย ที่เหมือนกันคือให้งดเว้นจากการประทุษร้ายต่อสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ใหญ่หรือสัตว์เล็ก หรือมีเจตนาฆ่าสัตว์ใหญ่ หรือฆ่าสัตว์เล็กก็ตาม ถ้ากระทำการฆ่าสัตว์นั้นด้วยเจตนาและการกระทำนั้นสำเร็จแล้ว ถือว่าผิดในอนุพรตข้อที่ 1 และถือว่าผิดในศีลข้อที่ 1 นี้ด้วย

ความแตกต่างกันของสตัยกับมุสาวาท คือสตัย การรักษาความสัตย์ คือการงดเว้นจากการพูดเท็จหรือพูดไม่จริงโดยประการทั้งปวง นอกจากการไม่พูดเท็จแล้ว ผู้รักษาความสัตย์ควรจะต้องพูดแต่สิ่งที่ดีงามและความเจริญใจของผู้ฟัง การรักษาความสัตย์นี้บางครั้งเรียกว่า สุนถะ เพื่อให้การรักษาความสัตย์สมบูรณ์ ควรเอาชนะความโลภ ความโกรธ และความกลัวด้วย การไม่รักษาความสัตย์ เช่น พูดเท็จพูดไม่จริง ถือว่าผิดในอนุพรตข้อที่ 2 นี้ ส่วนมุสาวาทา เวมณี เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ ที่แตกต่างกันคือการกระทำผิดศีลข้อที่ 4 มุสาวาทา การพูดเท็จนั้นจะต้องครบองค์ประกอบ ทั้ง 4 คือ (1) เรื่องเท็จ (2) มีจิตคิดจะพูดเท็จ (3) พยายามเกิดแต่จิตนั้น (4) พูดเท็จต่อผู้อื่น และเขารู้เรื่องเท็จนั้น ถ้าครบองค์ประกอบทั้ง 4 อย่าง ถือว่าผิดศีลข้อนี้ แต่ถ้ายังไม่ครบถือว่าไม่ผิด ศีลในข้อที่ 4 นี้

ความเหมือนกันของสตัยกับมุสาวาท คือสตัย การรักษาความสัตย์ คือ การงดเว้นจากการพูดเท็จหรือพูดไม่จริงโดยประการทั้งปวง ซึ่งมีความเหมือนกันกับศีลข้อที่ 4 มุสาวาทา เวมณี คือ เป็นผู้เว้นขาดจากการ พูดเท็จที่เหมือนกันคือการพูดเท็จกับผู้อื่นด้วย

เจตนา มีความตั้งใจให้เขาเชื่อในสิ่งที่ตนเองพูด เพื่อให้เข้าใจผิดในสิ่งที่ตนเองพูด และพูดเท็จเพื่อหลอกลวงเอาทรัพย์สินของเขา หรือพูดหลอกลวงเพื่อทำให้เขาเสียทรัพย์สิน ถ้ากระทำการพูดเท็จด้วยเจตนาและการกระทำนั้นสำเร็จแล้ว ถือว่าผิดในอนุพรตข้อที่ 2 และถือว่าผิดในศีลข้อที่ 4 นี้ด้วย

ความแตกต่างกันของอัสเตยะกับอทินนาทาน คือ อัสเตยะ การไม่ขโมย คือการงดเว้นจากการขโมยหรือการถือเอาสิ่งของของผู้อื่นที่เจ้าของยังไม่ยกให้ ถ้ากระทำถือว่าผิดในอนุพรตข้อที่ 3 นี้ ส่วนอทินนาทาน เวรมณี เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์ ที่แตกต่างกันคือการกระทำผิดศีลข้อที่ 2 อทินนาทาน การลักทรัพย์นั้นจะต้องครบองค์ประกอบทั้ง 5 อย่าง คือ (1) ของมีเจ้าของหวงแหน (2) สำคัญว่าของมีเจ้าของหวงแหน (3) มีจิตคิดจะลัก (4) พยายามลัก (5) ลักของได้มาด้วยความพยายามนั้น ถ้าครบองค์ประกอบทั้ง 5 ถือว่าผิดศีลข้อนี้ แต่ถ้าไม่ครบองค์ประกอบทั้ง 5 ถือว่าไม่ผิดศีลในข้อที่ 2 นี้

ความเหมือนกันของอัสเตยะกับอทินนาทาน คือ อัสเตยะ การไม่ขโมย คือการงดเว้นจากการขโมย หรือการถือเอาสิ่งของของผู้อื่นที่เจ้าของยังไม่ยกให้ ซึ่งมีความเหมือนกันกับศีลข้อที่ 2 อทินนาทาน เวรมณี เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์ ที่เหมือนกันคือการลักทรัพย์ด้วยผู้อื่นเจตนามีความตั้งใจลักทรัพย์เขาและพูดหลอกลวงเอาทรัพย์สินเขา เมื่อลักทรัพย์เขาก็จะทำให้เขาเสียทรัพย์สิน ถ้ากระทำด้วยเจตนาและการกระทำนั้นสำเร็จแล้ว ถือว่าผิดในศีลข้อที่ 2 นี้ ดังนั้น ในข้ออัสเตยะและข้ออทินนาทาน จึงมีความหมายและผลของการกระทำเหมือนกัน

ความแตกต่างกันของพรหมจรรย์กาเมสุมิจฉาจาร คือพรหมจรรย์ การรักษาพรหมจรรย์ คือการงดเว้นจากการเกี่ยวข้องในทางเพศกับเพศตรงข้ามโดยเด็ดขาด แต่ข้อปฏิบัติสำหรับคฤหัสถ์ผู้ครองเรือนจะลดผ่อนจากการประพฤติพรหมจรรย์ คือเว้นจากการเสพกามลดลงมาเหลือแค่เว้นจากการประพฤติผิดในกามกับหญิงอื่นที่ไม่ใช่ภรรยาของตน และเว้นจากการอยู่ร่วมกับโสเภณีเท่านั้น ถ้ากระทำถือว่าผิดในอนุพรตข้อนี้ ส่วนกาเมสุมิจฉาจารา เวรมณี เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤติผิดในกาม ที่แตกต่างกันคือการกระทำผิดศีลข้อที่ 3 กาเมสุมิจฉาจาร ประพฤติผิดในกาม มีองค์ประกอบ 4 อย่าง คือ (1) สิ่งที่น่าพึงล่งละเมิด (2) มีจิตคิดจะเสพ (3) พยายามเข้าถึง (4) ยินดีจะเสพ ถ้าครบองค์ประกอบทั้ง 4 อย่างถือว่าผิดศีลข้อนี้ แต่ถ้าไม่ครบถือว่าไม่ผิดศีลในข้อที่ 3 นี้

ความเหมือนกันของพรหมจรรย์กาเมสุมิจฉาจาร คือพรหมจรรย์ การรักษาพรหมจรรย์ คือการงดเว้นจากการเกี่ยวข้องในทางเพศกับเพศตรงข้ามโดยเด็ดขาดนั้นเหมือนกันเฉพาะข้อปฏิบัติสำหรับคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน คือการไม่ประพฤติผิดในกามกับหญิงอื่นที่ไม่ใช่ภรรยาของตน กาเมสุมิจฉาจารา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการประพฤติผิดในกามกับสามีและภรรยาของผู้อื่น ที่เหมือนกันคือการประพฤติผิดในกามด้วยเจตนามีความตั้งใจ

ประพตีสามีภรรยาเขา ถ้ากระทำด้วยเจตนาและการกระทำนั้นสำเร็จแล้ว ถือว่าผิดในอนุพทธข้อที่ 4 และถือว่าผิดในศีลข้อที่ 3 นี้ด้วย

ความแตกต่างกันของอปิครหะสุราเมรยัมชปมาทัญฐาน คืออปิครหะ การไม่ละโมบ อนุพทธข้อที่ 5 คือ การไม่อยากได้สิ่งใด ๆ การเว้นจากการดื่มสุราเมรย การทำใจไม่ให้เพลิดเพลินยินดีในกามคุณ 5 คือ รูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะ หรือสิ่งสัมผัสทางกาย เว้นจากความอยากได้ มีความยินดีในกามคุณทั้ง 5 ถ้ากระทำถือว่าผิดในอนุพทธข้อนี้ ส่วนสุราเมรยัมชปมาทัญฐานา เวมณี เป็นผู้เว้นขาดจากการเสพของมีนเมา คือสุราและเมรย อันเป็นเหตุแห่งความประมาท ที่แตกต่างกันคือการกระทำผิดศีลข้อที่ 5 สุราเมรยัมชปมาทัญฐาน การเสพของมีนเมานั้น จะต้องครบองค์ประกอบทั้ง 4 อย่าง คือ 1) ของมีนเมามีสุราเป็นต้น 2) มีจิตคิดจะดื่มของมีนเมา 3) ความพยายามเกิดแต่จิตนั้น 4) ดื่มเข้าไปในลำคอ ถ้าครบองค์ประกอบทั้ง 4 อย่างถือว่าผิดศีลข้อนี้ แต่ถ้ายังไม่ครบถือว่าไม่ผิดศีลในข้อ 5 นี้ความเหมือนกันอปิครหะสุราเมรยัมชปมาทัญฐาน คืออปิครหะ การไม่ละโมบ อนุพทธ ข้อที่ 5 คือ การไม่อยากได้สิ่งใด ๆ การเว้นจากการดื่มสุราเมรย มีความยินดีในกามคุณทั้ง 5 สุราเมรยัมชปมาทัญฐานา เวมณี เจตนางดเว้นจากการเสพของมีนเมา คือสุราและเมรยเป็นต้น ที่เหมือนกันคือการดื่มสุราเมรยด้วยเจตนา มีความจงใจการดื่มสุราเมรย ถ้ากระทำด้วยเจตนาและการกระทำนั้นสำเร็จแล้ว ถือว่าผิดในอนุพทธข้อที่ 5 และถือว่าผิดในศีลข้อที่ 5 นี้ด้วย

ปรัชญาเซนและพุทธปรัชญาเถรวาท (1) อหิงสา และปาณาติปาตา เวมณีนั้น มีทั้งส่วนที่แตกต่างกัน และส่วนที่เหมือนกันที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งในหลักการปฏิบัติของเซนจะเข้มงวดกว่าค่อนข้างไปในทางสุดโต่ง กล่าวคือ เปียดเบียนชีวิตผิดทุกกรณี ส่วนหลักปฏิบัติของพุทธนั้น จะปฏิบัติทางสายกลางไม่ตั้งจนเกินไปและไม่ยอมจนเกินไป กล่าวคือ การฆ่าสัตว์หรือเปียดเบียนชีวิตจะต้องครบองค์ประกอบทั้ง 5 จึงถือว่าผิดศีลข้อที่ 1 ถ้าไม่ครบถือว่าไม่ผิดศีลในข้อนี้ (2) สัตยะ การรักษาความสัตย์ คือ การงดเว้นจากการพูดเท็จหรือพูดไม่จริงโดยประการทั้งปวง มีทั้งส่วนที่แตกต่างกัน และส่วนที่เหมือนกันที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น มุสาวาทา เวมณี เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ หลักปฏิบัติของเซนจะเข้มงวดกว่าค่อนข้างไปในทางสุดโต่ง กล่าวคือ การพูดเท็จผิดทุกกรณี ส่วนหลักปฏิบัติของพุทธนั้น จะปฏิบัติทางสายกลางไม่ตั้งจนเกินไปและไม่ยอมจนเกินไป กล่าวคือ การพูดเท็จจะต้องครบองค์ประกอบทั้ง 4 จึงถือว่าผิดศีลข้อที่ 4 ถ้าไม่ครบถือว่าไม่ผิดศีลในข้อนี้ (3) อัสเตยะ การไม่ขโมย คือ การงดเว้นจากการขโมยหรือการถือเอาสิ่งของของผู้อื่นที่เจ้าของยังไม่ยกให้ มีทั้งส่วนที่แตกต่างกัน และส่วนที่เหมือนกันที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น อทินนาทานา เวมณี เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์ หลักปฏิบัติของเซนจะเข้มงวดกว่าค่อนข้างไปในทางสุดโต่ง กล่าวคือ การลักทรัพย์ผิดทุกกรณี ส่วนหลักปฏิบัติของพุทธนั้น จะปฏิบัติทางสายกลางไม่ตั้งจนเกินไป และไม่ยอมจนเกินไป กล่าวคือ การลักทรัพย์จะต้อง

ครบองค์ประกอบทั้ง 5 จึงถือว่าผิดศีลข้อที่ 2 ถ้าไม่ครบถือว่าไม่ผิดศีลในข้อนี้ (4) พรหมจรรย์ การประพฤติดีกในกาม คือ การงดเว้นจากการประพฤติดีกในกาม มีทั้งส่วนที่แตกต่างกัน และส่วนที่เหมือนกันที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น กาเมสุมิฉนจาจา เวรมณี เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤติดีกในกาม หลักปฏิบัติของเซนจะเข้มงวดกว่าค่อนข้างไปในทางสุดโต่ง กล่าวคือ การประพฤติดีกในกามผิดทุกกรณี ส่วนหลักปฏิบัติของพุทธนั้น จะปฏิบัติทางสายกลางไม่ตึงจนเกินไปและไม่หย่อนจนเกินไป กล่าวคือ การประพฤติดีกในกามจะต้องครบองค์ประกอบทั้ง 4 จึงถือว่าผิด ศีลข้อที่ 3 ถ้าไม่ครบถือว่าไม่ผิดศีลในข้อนี้ (5) อปริครหะ เว้นจากความอยากได้ เว้นจากการดื่มสุราเมรัย มีทั้งส่วนที่แตกต่างกัน และส่วนที่เหมือนกันที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สุราเมรัยมีชช ปมาทัญฐานา เวรมณี เป็นผู้เว้นขาดจากการเสพของมีนเมา เช่น สุราเมรัย หลักปฏิบัติของเซน จะเข้มงวดกว่าค่อนข้างไปในทางสุดโต่ง กล่าวคือ การดื่มสุราเมรัยผิดทุกกรณี ส่วนหลักปฏิบัติของพุทธปรัชญานั้น จะปฏิบัติทางสายกลางไม่ตึงจนเกินไปและไม่หย่อนจนเกินไป กล่าวคือ การดื่มสุราเมรัยจะต้องครบองค์ประกอบทั้ง 4 จึงถือว่าผิดศีลข้อที่ 5 ถ้าไม่ครบถือว่าไม่ผิดศีลในข้อนี้ ในการกระทำผิดศีล 5 ข้อนี้ จะต้องครบองค์ประกอบของศีล 5 แต่ละข้อจึงจะถือว่าผิดศีล 5 ถ้าไม่ครบก็ถือว่ายังไม่ผิด ส่วนการกระทำผิดในอนุพรต 5 นั้น ก็มีองค์ประกอบในแต่ละข้อเช่นกัน แต่ถ้ากระทำผิดในองค์ประกอบข้อใดข้อหนึ่งข้อแล้ว ก็ถือว่าผิดในอนุพรต 5 นั้นเช่นกัน

ประโยชน์ของอนุพรต 5 คือมีความกรุณาโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน มีความยินดีในความได้ดีของผู้อื่น มีความเห็นใจในความทุกข์ยากของผู้อื่นรวมทั้งช่วยให้เขาพ้นจากความทุกข์ร้อนและมีความกรุณาต่อผู้กระทำผิด ส่วนประโยชน์ของศีล 5 คือ ผู้รักษาศีลจะทำให้เป็นที่รักเคารพของบุคคลอื่น และอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุขไม่ก่อเวรภัยต่อกัน เมื่อบุคคลล่วงลับไปแล้วจะไปสู่สุคติได้ก็เพราะศีล บุคคลจะได้โภคทรัพย์ก็เพราะศีล และบุคคลจะดับทุกข์ทั้งปวงได้ เข้าสู่นิพพาน ก็เพราะศีล ดังนั้น ประโยชน์ของศีลนั้น มีทั้งประโยชน์ในปัจจุบัน (ชาตินี้) และอนาคต (ชาติหน้า) ประโยชน์ของศีลข้อที่ 1 ข้อที่ 2 ข้อที่ 3 และข้อที่ 4 เป็นประโยชน์ในปัจจุบันที่ยังมีชีวิตอยู่ย่อมได้รับผล ส่วนประโยชน์ของศีลข้อที่ 5 นั้นเป็นประโยชน์ในอนาคตข้างหน้า เมื่อล่วงลับไปแล้วย่อมได้รับผลนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ประโยชน์ของศีลนั้นมีทั้งประโยชน์ในชาตินี้หรือปัจจุบัน และในชาติหน้า หรืออนาคต ส่วนประโยชน์สูงสุดที่เป็นเป้าหมายสูงสุดของปรัชญาเซน คือ “โมกษะ” การที่ชีพหลุดพ้นจากพันธนาการ และการที่ชีพบรรลุถึงความสมบูรณ์ ซึ่งเป้าหมายสูงสุดของปรัชญาเซน แต่ผู้ที่จะบรรลุโมกษะเข้าสู่นิรวาณนั้นควรยึดหลักจริยศาสตร์ คือปฏิบัติในหลักมหารพต 5 และอนุพรต 5 ส่วนพุทธปรัชญาเถรวาท คือ “นิพพาน” ซึ่งความหมายของนิพพานก็คือการดับกิเลสหมดสิ้นไม่มีเหลือ เมื่อบุคคลเข้าถึงนิพพานแล้วก็จะไม่กลับมาเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏอีกต่อไป ซึ่งถือว่าเป็นเป้าหมายสูงสุดของพุทธปรัชญาเถรวาท การที่มนุษย์และสรรพสัตว์ทั้งหลายที่ยังเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏอยู่นั้น เพราะอำนาจแห่งกรรม ทั้งกรรม

ดีและกรรมชั่ว ถ้าจะเข้าถึงความความหลุดพ้นคือนิพพานได้ก็ต้องกำจัดกรรมให้หมดสิ้นไปก่อน วิธีจะทำลายกรรมให้สิ้นไปนั้นก็ต้องปฏิบัติตามมรรคมีองค์ 8 ซึ่งเป็นหลักจริยศาสตร์ที่มุ่งพัฒนาตนเองสู่ความเป็นอริยชน และเป็นหลักปฏิบัติอันเป็นทางสายกลาง ซึ่งเป็นหนทางดับทุกข์ทั้งปวงคือการเข้าสู่นิพพาน เพื่อเข้าสู่นิพพานแล้วก็จะไม่กลับมาเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏนั้นอีกต่อไป ซึ่งถือว่าเป็นเป้าหมายสูงสุดของพุทธปรัชญาเถรวาท

6. ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ชี้ให้เห็นการศึกษาเปรียบเทียบอนุพรต 5 ของปรัชญาเซนกับศีล 5 ของพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นการศึกษาเฉพาะอนุพรต 5 กับศีล 5 เท่านั้น ซึ่งมีข้อเสนอแนะอีกหลายประการ ดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

รัฐบาลไทยและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาตินั้น ควรนำหลักธรรมทั้งสองนี้ไปสร้างเป็นนโยบายและปลูกฝังให้ในสังคมควรนำหลักอนุพรต 5 (1) ไม่ทำร้ายสิ่งมีชีวิต (2) ไม่พูดเท็จ (3) ไม่ขโมยสิ่งของของผู้อื่น (4) ไม่ประพฤติดุครองของผู้อื่น และ (5) ไม่อยากได้ของของคนอื่น และศีล 5 นั้น เป็นจริยศาสตร์ขั้นต้นในพุทธปรัชญาเถรวาท คือ (1) บุคคลเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ (2) เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์ (3) เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤติดุครองในกาม (4) เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ (5) เป็นผู้เว้นขาดจากการดื่มของมึนเมาโดยเฉพาะหลักศีล 5 ประชาชนที่เป็นพุทธศาสนิกชนทั้งหลายนำไปปฏิบัติในการอยู่กัน ไม่ให้เบียดเบียนชีวิตและทรัพย์สินซึ่งกันและกันทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความสงบสุขในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม

6.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

อนุพรต 5 เป็นจริยศาสตร์ขั้นต้นของปรัชญาเซน ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติของคฤหัสถ์ คือ (1) ไม่ทำร้ายสิ่งมีชีวิต (2) ไม่พูดเท็จ (3) ไม่ขโมยสิ่งของของผู้อื่น (4) ไม่ประพฤติดุครองของผู้อื่น และ (5) ไม่อยากได้ของของคนอื่น ส่วนศีล 5 นั้น เป็นจริยศาสตร์ขั้นต้นในพุทธปรัชญาเถรวาท คือ (1) บุคคลเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ (2) เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์ (3) เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤติดุครองในกาม (4) เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ (5) เป็นผู้เว้นขาดจากการดื่มของมึนเมา คนในสังคมควรนำหลักอนุพรต 5 และศีล 5 โดยเฉพาะศีล 5 ให้พุทธบริษัททั้งหลายนำไปปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความสงบสุขในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม และไม่ให้เบียดเบียนทำลายชีวิตและทรัพย์สินซึ่งกันและกัน เพราะจะทำให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิต และเกิดความสงบสุขในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม

6.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ชี้ให้เห็นการศึกษาเปรียบเทียบอนุพรต 5 ของปรัชญาเซนกับศีล 5 ของพุทธปรัชญาเถรวาท ถ้าจะมีการศึกษาในครั้งต่อไป เพื่อให้เห็น

ความชัดเจน หรือรายละเอียดข้อปลีกย่อยเกี่ยวกับหลักจริยศาสตร์ที่นำมาปฏิบัติเกี่ยวกับการศึกษา การทำงาน เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาและการปฏิบัติ โดยการศึกษาในประเด็นที่ยังไม่ได้ศึกษาซึ่งมีหลายประเด็นด้วยกัน ดังนี้

1. ศึกษาเปรียบเทียบอภิปรัชญาในปรัชญาเซนกับอภิปรัชญาในพุทธปรัชญาเถรวาท
2. ศึกษาเปรียบเทียบจริยศาสตร์ในปรัชญาเซนกับจริยศาสตร์ในพุทธปรัชญาเถรวาท
3. ศึกษาเปรียบเทียบการบรรลุโมกษะในปรัชญาเซนกับบรรลุนิพพานในพุทธปรัชญาเถรวาท

เอกสารอ้างอิง

- นงเยาว์ ชาญณรงค์. (2542). **ปรัชญาอินเดีย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- บุญมี แพนแก้ว. (2541). **ปรัชญา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ประยงค์ แสนบุราณ. (2547). **ปรัชญาอินเดีย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเทปกัม 2500**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2540). **ศาสนาเปรียบเทียบ**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สุนทร ณ รัชชี. (2545). **ปรัชญาอินเดียประวัติและลัทธิ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุดม บัวศรี. (2543). **ปรัชญาศาสนา**. ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

การศึกษาเปรียบเทียบญาณวิทยาของปรัชญาasangขะกับพุทธปรัชญาเถรวาท
A Comparative Study of Epistemology of Samkhya
and Theravada Buddhist Philosophy

บุญลอง คำบาง

Boonlong Khambang

วิเชียร ชาบุตรบุญทริก, พระปลัดกิตติ ยุตติธโร

Wichian Chabutbuntrik, Phra Palad Kitti Yuttidharo

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buriram Buddhist Collage, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: khambang.long@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาญาณวิทยาของปรัชญาasangขะ 2) ศึกษาญาณวิทยาของพุทธปรัชญาเถรวาท 3) ศึกษาเปรียบเทียบญาณวิทยาของปรัชญาasangขะกับพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากพระไตรปิฎกคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

พุทธปรัชญาเถรวาท คือหลักคำสอนเกี่ยวกับญาณวิทยานั้น คือ สมมติสัจจะเป็นความจริงโดยสมมติ ซึ่งประเด็นสำคัญของญาณวิทยา ได้แก่ 1) ขอบข่ายและบ่อเกิดความรู้ สุตมยปัญญา คือปัญญาหรือความรู้ที่เกิดขึ้นจากการฟัง จินตามยปัญญา คือปัญญาหรือความรู้ ที่เกิดจากความคิดและการพิจารณาหาเหตุผล และภาวนามยปัญญา คือปัญญาที่เกิดขึ้นเพราะการฝึกฝน อบรมและลงมือปฏิบัติสมาธิ 2) ธรรมชาติและลักษณะของความรู้ โดยสรุปแล้ว มี 2 ประเภท คือ ความรู้แบบประจักษ์ หรือความรู้แบบสมมติ คือการรู้อันต่าง ๆ ด้วยความประจักษ์โดยอาศัยประสาทสัมผัสทั้ง 5 เป็นความรู้แบบสมมติสัจจะ และความรู้แบบอัมฤตัตถิญาณ หรือความรู้แบบปรมาตมสัจจะ คือความรู้ที่เกิดขึ้นจากภายในจิต และ 3) เกณฑ์ใช้ในการตัดสินความรู้ มี 3 ขั้นตอน คือ ความรู้ที่เกิดจากความสัมพันธ์กับข้อปฏิบัติ ความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติตรงข้ามกัน และความรู้ที่สนับสนุนข้อปฏิบัติ

การเปรียบเทียบความแตกต่างและความเหมือน 1) ขอบข่ายของความรู้ของปรัชญาasangขะ มี 3 คือ (1) การประจักษ์ (2) การอนุมาน และ (3) การบอกเล่าของคัมภีร์ ส่วนขอบข่ายของความรู้ของพุทธปรัชญาเถรวาท (1) สมมติสัจจะ คือความจริงโดยสมมติ (2) สภาวสัจจะ คือความจริงตามสภาวะ (3) ปรมาตมสัจจะ คือความจริงขั้นปรมาตม (4) อริยสัจ คือความจริงอย่างยิ่ง 2) บ่อเกิดของความรู้ของปรัชญาasangขะ คือ (1) ประจักษ์

ได้รับบทความ: 31 พฤษภาคม 2565; แก้ไขบทความ: 25 กรกฎาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 27 กรกฎาคม 2565

Received: May 31, 2022; Revised: July 25, 2022; Accepted: July 27, 2022

ประมาณ (2) अनुमानประมาณ (3) ศัพทประมาณ ส่วนบ่อเกิดความรู้ของพุทธปรัชญาเถรวาทมี 3 ประการ ซึ่งมีความแตกต่างกัน คือ (1) สุตมยปัญญา คือปัญญาหรือความรู้ที่เกิดขึ้นเพราะการฟัง (2) จินตามยปัญญา คือปัญญาหรือความรู้ที่เกิดจากความคิด (3) ภาวนามยปัญญา คือปัญญาที่เกิดขึ้นเพราะการฝึกฝน 3) ธรรมชาติและลักษณะของความรู้ในปรัชญาasanghyami 3 ประเภท คือ (1) ความรู้ประจักษ์ คือความรู้ที่เรารับรู้โดยตรงทางประสาทสัมผัส (2) ความรู้จากการอนุมาน คือความรู้เกี่ยวกับสิ่งที่ยังไม่ได้ประจักษ์โดยผ่านสิ่งที่ประจักษ์แล้ว และ (3) ความรู้จากการบอกเล่า คือความรู้จากการบอกเล่าของผู้ที่เชื่อถือได้ ส่วนพุทธปรัชญาเถรวาทความรู้มี 2 แบบ คือ (1) ความรู้แบบประจักษ์ คือความรู้แบบสมมติ (2) ความรู้แบบอวิชฌตักญาณ คือความรู้แบบปรมาตมจะหลักเกณฑ์ใช้ในการตัดสินความรู้ ปรัชญาasanghyami 3 ประการ คือ (1) ประมาตะ ผู้รู้ (2) ประเมยะ อารมณ์ที่ถูกรู้ (3) ประมาณะ บ่อเกิดแห่งความรู้ ส่วนพุทธปรัชญาเถรวาทใช้หลักกาลามสูตร 10 ประการเป็นเกณฑ์ตัดสินความรู้

คำสำคัญ: ญาณวิทยา, ปรัชญาasanghyami, พุทธปรัชญาเถรวาท

Abstract

The purpose of the research were: 1) to study the epistemology of Samkhya philosophy; 2) to study the epistemology of Theravada Buddhist Philosophy; 3) to comparative study of the Epistemology of Samkhya Philosophy and Theravada Buddhist Philosophy. This is a qualitative research by studying from the Tripitaka, Buddhist scriptures related papers and the research which analyzes the data by analytical methods.

The research result found that:

Theravada Buddhist Philosophy is that the doctrine of epistemology is assuming that the truth is fictitious. The important issues of epistemology are: (1) the scope and source of knowledge; Sutamayapañña is wisdom or knowledge that arises from listening; Jintamayapañña is wisdom or knowledge caused by thought and reasoning and Phawanamayapañña is the wisdom that arises through practice Training and practice of meditation. (2) Nature and characteristics of knowledge; empirical knowledge; or imaginary knowledge is to know things by apprehension through the five senses, which is fictitious knowledge and absolute knowledge or knowledge of the ultimate truth is the knowledge that arises from within the mind and (3) the criteria used to judge knowledge has 3 steps: knowledge arising from relationship with practice, knowledge arising from opposite practices and knowledge that supports the practice.

A comparison of differences and similarities is as follow; 1) There are three scope of knowledge of the Samkhya philosophy: (1) apparition, (2) inference, and (3) retelling of the scriptures. As for the scope of knowledge of Theravada Buddhist philosophy: (1) suppositional truth, (2) supreme truth, (3) paramattha truth, (4) noble truth. 2) The source of knowledge of the philosophy of waste-scattering is (1) apparent approximately, (2) roughly inferred, (3) roughly, as for the source of knowledge of Theravada Buddhist philosophy, there are three differences, namely (1) Suttamayapañña is wisdom or knowledge that arises through hearing (2) Jintamayapañña is wisdom or knowledge that arises from thought (3) Bhavanamayapañña is wisdom that arises through practice. 3) Nature and characteristics of knowledge in the philosophy of Samkhya, there are 3 types: (1) empirical knowledge; is the knowledge that we perceive directly sensory knowledge (2) knowledge from inference is the knowledge of things that have not yet been manifested through what has already been manifested; (3) knowledge of retelling is the knowledge of hearsay from a trusted person. As for Theravada Buddhist philosophy, there are two types of knowledge: (1) empirical knowledge; or fictitious knowledge; or paramatthasaccha knowledge; 4) there are three criteria used in judging knowledge intuitive Knowledge of the trash-sweeping philosophy: (1) Pramata; the knowledgeable, (2) Prameya; the perceived mood, (3) Prammana; approximation source of knowledge as for Theravada Buddhist philosophy, Ten beliefs are used as criteria for determining knowledge.

Keywords: Epistemology, Samkhya Philosophy, Theravada Buddhist Philosophy

1. บทนำ

ปรัชญาสาขะอยู่ในปรัชญาอินเดีย ปรัชญาสาขะนี้เป็นสำนักที่เก่าแก่อีกสำนักหนึ่ง ผู้ก่อตั้งคือกปิละ มีชีวิตอยู่ในราวก่อนพุทธกาลหนึ่งศตวรรษ ซึ่งปรัชญาอินเดียแต่ละสำนักก็มีขอบข่ายคล้ายกัน อาจแบ่งเป็นขอบข่ายได้ 3 ประการ (นงเยาว์ ชาญณรงค์, 2542: 7) คือ อภิปรัชญา ญาณวิทยาและจริยศาสตร์ ทั้ง 3 ประการนี้อยู่ในขอบข่ายของปรัชญาอินเดีย แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะเรื่องญาณวิทยา (Epistemology) หรือทฤษฎีความรู้เท่านั้น ซึ่งปรัชญาสาขะมีอาหารตาบสและอุทกตาบสเป็นเจ้าสำนัก ระบบปรัชญานี้กล่าวถึงการแสวงหาความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับสัจภาวะ โดยการจำแนกวัตถุแห่งการรับรู้ออกเป็นจำนวนต่าง ๆ มากถึง 25 ชนิด เป็นสัจภาวะความแท้จริง หรือเรียกว่า “ตัตตวะ” (บุญมี แพนแก้ว, 2541: 44) นี่คือนวคิดทางด้านญาณวิทยาหรือทฤษฎีความรู้ของปรัชญา

สาขชยะ ในทรรศนะเรื่องญาณวิทยาหรือทฤษฎีความรู้ของปรัชญาสาขชยะจะสอดคล้องตามแนวคิดทาง ทฤษฎีความรู้ของปรัชญาสาขชยะดำเนินไปตามแนวความคิดทางอภิปรัชญา ซึ่งถือว่าที่มาแห่งความรู้ที่ถูกต้องมีเพียง 3 ทาง คือ 1) การประจักษ์ 2) การอนุมาน และ 3) การบอกเล่าของคัมภีร์ ส่วนที่มาแห่งความรู้นอกเหนือจากนี้จัดรวมเข้าใน 3 ทางนี้ ซึ่งความรู้ที่ถูกต้องจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ 1) ผู้รู้ (ประมาตา) 2) สิ่งที่ได้รับรู้ (ประเมยะ) และ 3) ที่มาของความรู้อันถูกต้อง (ประมาณะ) ทั้ง 3 อย่างนี้ ที่มาของความรู้อันถูกต้องนับว่ามีส่วนอย่างสำคัญในการทำให้เกิดความรู้อันถูกต้อง (สุนทร ณ รั้งซี, 2545: 227) แต่ญาณวิทยาที่เป็นทฤษฎีความรู้นี้เป็นแนวคิดปรัชญาแบบ เทวนิยม แต่ยังมีญาณวิทยาหรือทฤษฎีความรู้แบบอเทวนิยมอีกแบบหนึ่งที่ต่างกันออกไป

พุทธปรัชญาเถรวาท ถ้าเอาหลักปรัชญาไปตีความหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา แล้วก็สามารถจัดเป็นระบบปรัชญาได้ ซึ่งในญาณวิทยา (Epistemology) หรือทฤษฎีแห่งความรู้ในพุทธปรัชญาเถรวาท มี 3 ประการ (บุญมี แท่นแก้ว, 2541: 61) คือ 1) ความรู้เกิดจากการฟัง เรียกว่า สุตมยปัญญา 2) ความรู้เกิดจากการคิด เรียกว่า จินตามยปัญญา 3) ความรู้เกิดจากการอบรมฝึกฝน เรียกว่า ภวานามยปัญญา ความรู้ทั้ง 3 ทางนี้ เป็นบ่อเกิดแห่งความรู้ ซึ่งบ่อเกิดแห่งความรู้ประการ ที่หนึ่งนั้นแบ่ง ได้ 3 ทาง แต่ละทางสามารถเปรียบเทียบได้กับตรรกวิทยาของตะวันตก ส่วนบ่อเกิดแห่งความรู้ประการที่สามนั้นเป็นวิธี พิเศษสำหรับพุทธปรัชญา ซึ่งปรัชญาตะวันตกไม่สามารถจะค้นพบแหล่งแห่งความรู้ ทั้ง 3 ทางได้ (ประยงค์ แสนบุราณ, 2547: 60-61) คือ (1) สุตมยปัญญา คือ ปัญญาหรือความรู้ที่เกิดขึ้นเพราะการฟัง (Knowledge that is leaned from other) แต่ขอบเขตของสุตมยปัญญานั้น ไม่ได้หมายถึงเฉพาะความรู้ที่เกิดขึ้นจากฟังเท่านั้น แต่หมายถึง การศึกษาเล่าเรียน การอ่านตำรา หรือความรู้ที่เกิดขึ้นจากการลึ้มรส การสัมผัส รวมความว่า คือ ความรู้ที่เกิดจากประสาทสัมผัส สุตมยปัญญาจึงไม่แตกต่างไปจากตรรกวิทยาแบบอุปนัย (Induction) เพราะยืนยันความรู้ที่ถูกต้อง ที่ต้องเกิดจากผัสสะเท่านั้น ความรู้ใด ๆ ที่ไม่ผ่านผัสสะ ถือว่าเป็นความรู้ไม่ถูกต้อง (2) จินตมยปัญญา คือ ปัญญาหรือความรู้ที่เกิดจากการคิด การพิจารณาหาเหตุผล (Knowledge that is thought out) ความรู้หรือปัญญาชนิดที่สองนี้ ยังไม่ยุติ เพียงเพราะมีประสบการณ์กับสิ่งนั้นเท่านั้น แต่ได้ครุ่นคิดตรองจากสิ่งที่ได้สัมผัส ให้มีความละเอียดลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น สร้างองค์ความรู้ด้วยกระบวนการของเหตุผล โดยมีกฎเกณฑ์เป็นส่วนประกอบในการสร้างความรู้ที่เกิดจากจินตมยปัญญาจึงเป็นพลังสมองแท้ (Mindful Power) โดยไม่มีประสบการณ์ มาเกี่ยวข้องในการสร้างจึงเปรียบได้กับตรรกวิทยาแบบนิรนัย (Deduction) เพราะเป็นการคิดหาเหตุผลโดยไม่ต้องอาศัยประสบการณ์ และ (3) ภวานามยปัญญา คือ ปัญญาที่เกิดขึ้นเพราะการฝึกฝน อบรม และลงมือปฏิบัติสมาธิพุทธปรัชญาเถรวาทถือว่าความรู้ชนิดนี้สำคัญที่สุด เพราะเป็นความรู้ที่เกิดจากฉานไม่ใช่ความรู้ที่เกิดจากประสาทสัมผัสเหมือนสุตมยปัญญาและจินตมยปัญญา แต่เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นเพราะ

ความสงบแห่งจิตและความรู้ปรกกายวบขึ้นในดวงจิตด้วยอำนาจแห่งฌานที่เกิดจากสมาธิ ความรู้ที่เกิดจากการภาวนาเป็นความรู้สูงสุดในบรรดาความรู้ทั้ง 3 ประการนี้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาญาณวิทยาของปรัชญาasanghye
2. เพื่อศึกษาญาณวิทยาของพุทธปรัชญาเถรวาท
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบญาณวิทยาของปรัชญาasanghye กับพุทธปรัชญาเถรวาท

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) วิเคราะห์เอกสาร โดยใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์ ซึ่งมีขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิ และวิธีการดำเนินงานวิจัย 6 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 ขั้นสำรวจเอกสาร (Review of literature) หลังจากกำหนดเรื่องที่จะวิจัย จะต้องศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาสาระความรู้ แนวความคิด หลักญาณวิทยาของปรัชญาasanghye กับพุทธปรัชญาเถรวาท ตลอดจนทั้งข้อมูลจากเอกสารที่รวบรวมทั้งหมด ทั้งในข้อมูลปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎก และข้อมูลทุติยภูมิ เอกสาร หนังสือ ตำราวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2 การออกแบบการวิจัย (Research design) ผู้วิจัยได้ออกแบบโครงสร้าง (Structure) และแนวทางในการดำเนินการวิจัย เพื่อให้ได้องค์ความรู้ของการวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด การออกแบบการวิจัยเป็นการวางกรอบแนวคิดในการวิจัย และเป็นการวางรายละเอียดภายใต้กรอบการวิจัยเชิงคุณภาพในรูปแบบมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3.3 การรวบรวมข้อมูล (Data collection) ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การรวบรวมข้อมูลทั้งหมดทั้งจากเอกสารในชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิ ที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ในแบบของการวิจัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล (Data analysis) เป็นขั้นตอนที่ต่อจากขั้นการรวบรวมข้อมูลเมื่อผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลมาแล้ว ก็นำมาคัดเลือกข้อมูลที่มีความสมบูรณ์แล้วนำมาวิเคราะห์ ซึ่งวิเคราะห์ตามหลักวิชาการของงานวิจัยในรูปแบบของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3.5 ขั้นนำเสนอข้อมูล ขั้นนี้เป็นขั้นสุดท้ายของการวิจัย ผู้วิจัยจะต้องสรุปผลรายงานการวิจัยตามที่ได้ศึกษาค้นคว้ามาทั้งหมดตามขั้นตอนของการวิจัย และให้ตรงตามรูปแบบการวิจัยของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3.6 สร้างเป็นรูปเล่ม เพื่อให้เป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการในการเปรียบเทียบญาณวิทยาของปรัชญาasanghye กับพุทธปรัชญาเถรวาท

4. สรุปผลการวิจัย

ปรัชญาสาขายะกับพุทธปรัชญาเถรวาทจัดอยู่ในปรัชญาอินเดีย ซึ่งแต่ละสำนักก็มีขอบข่ายคล้ายกัน อาจแบ่งเป็นขอบข่ายได้ 3 ขอบข่าย คือ อภิปรัชญา ญาณวิทยา และจริยศาสตร์ ทั้ง 3 สาขานี้จัดอยู่ในขอบข่ายของปรัชญา แต่ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะเรื่องญาณวิทยาเท่านั้น ซึ่งญาณวิทยา (Epistemology) เป็นหลักทฤษฎีความรู้ ญาณวิทยาของปรัชญาสาขายะเป็นปรัชญาแบบเทวนิยม ซึ่งสำนักปรัชญานี้เป็นสำนักที่เก่าแก่อีกสำนักหนึ่ง ผู้ก่อตั้งคืออภิลัก্ষมีมีชีวิตอยู่ในราว ก่อนพุทธกาลหนึ่งศตวรรษ ในช่วงที่พระพุทธเจ้ายังไม่ได้ตรัสรู้เคยเสด็จไปศึกษาในสำนักปรัชญาสาขายะนี้ ซึ่งมีอาหารดาบสกับอุทกดาบสเป็นเจ้าสำนัก ระบบปรัชญานี้กล่าวถึงการแสวงหาความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับสัจภาวะ

1) ขอบเขตความรู้ของปรัชญาสาขายะ

ความรู้ของปรัชญาสาขายะนั้น ได้ดำเนินไปตามแนวความคิดทางอภิปรัชญา ซึ่งถือว่าขอบข่ายของความรู้ มี 3 ทาง คือ การประจักษ์ การอนุมาน และการบอกเล่าของคัมภีร์ ส่วนที่มาแห่งความรู้นอกเหนือจากนี้จัดรวมเข้าใน 3 ทางนี้

(1) ประจักษ์ประมาณ ความรู้ที่เรารับรู้โดยตรงทางประสาทสัมผัส ผู้รู้คือปุรุषซึ่งเป็นวิญญาณของบุคคลผู้รับรู้ ในกระบวนการแห่งการรับรู้ทางประสาทสัมผัสนั้น ปุรุषสัมผัสกับมันส์ มันส์สัมผัสกับอายตนะภายใน และอายตนะภายในสัมผัสกับอายตนะภายนอก

(2) อนุมานประมาณ ความรู้เกี่ยวกับสิ่งที่ยังไม่ประจักษ์โดยผ่านทางสิ่งที่ประจักษ์มาแล้วโดยอาศัยความสัมพันธ์ที่แน่นอนระหว่างสิ่งสองสิ่งเป็นตัวกลางเชื่อมโยงนำไปสู่ความรู้นั้น ความสัมพันธ์ที่แน่นอนระหว่างสองสิ่งดังกล่าว เรียกว่า วยาปติ

(3) ศัพท์ประมาณ ความรู้จากการบอกเล่า เป็นความรู้ที่เราไม่สามารถมีได้โดยการประจักษ์หรือจากการอนุมาน ความรู้จากการบอกเล่าอาจแบ่งออกได้ 2 ชนิด คือ เลวกิกะ คือการบอกเล่าของผู้ที่เชื่อถือได้ และไวทิกะคือความรู้จากพระเวท

2) บ่อเกิดความรู้ของปรัชญาสาขายะ

ปรัชญาสาขายะบ่อเกิดของความรู้ มี 3 ทาง ที่สามารถให้ความรู้ที่ถูกต้องได้ทางอื่นๆ นอกเหนือจากนี้แล้วไม่สามารถให้ความรู้ที่ถูกต้องได้

(1) ประจักษ์ประมาณ ปรัชญาสาขายะให้ความหมายว่า เป็นความรู้ที่เรารับรู้โดยตรงทางประสาทสัมผัส ปุรุषสัมผัสกับมันส์และมันส์สัมผัสกับอายตนะภายใน และอายตนะภายในสัมผัสกับอายตนะภายนอกจึงเกิดความรู้ขึ้น

(2) อนุมานประมาณ ปรัชญาสาขายะมีทัศนะว่า เป็นความรู้ที่เราคาดเอาจากสิ่งที่เรารู้แล้ว ประจักษ์แล้วไปสู่สิ่งที่เรายังไม่รู้ไม่ประจักษ์ แต่สิ่งที่เราประจักษ์กับสิ่งที่เรายังไม่ประจักษ์มีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก เพราะทั้งสองเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน

(3) ศัพท์ประมาณ ความรู้ที่เกิดจากศัพท์ประมาณของปรัชญาฮินดูทั่ว ๆ ไปนั้น เลวกิกะ คือ ความรู้ที่เกิดจากการบอกเล่า ของบุคคลที่เชื่อถือได้ และไวทิกะ คือ

ความรู้ที่เกิดจากคัมภีร์พระเวท ปรัชญาสาขชยะไม่ยอมรับความรู้โลกิกะ แต่ยอมรับเฉพาะความรู้ไวทิกะเท่านั้น เพราะถือว่าคัมภีร์พระเวทให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่เราเกี่ยวกับความจริงเหนือผัสสะ

3) ธรรมชาติและลักษณะความรู้ของปรัชญาสาขชยะ

ทัศนะของปรัชญาสาขชยะเกี่ยวกับลักษณะของรู้นั้น แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) ความรู้ประจักษ์ 2) ความรู้จากการอนุมาน 3) ความรู้จากการบอกเล่า ส่วนลักษณะของความรู้ในระบบปรัชญาอื่น ๆ นั้น

(1) ความรู้ประจักษ์ ตามทรรศนะของปรัชญาสาขชยะไม่มีอะไรแตกต่างจากความรู้ประจักษ์ของระบบอื่น ๆ ความรู้ประจักษ์ คือความรู้ที่เรารับรู้โดยตรงทางประสาทสัมผัส

(2) ความรู้จากการอนุมาน ตามทรรศนะของปรัชญาสาขชยะ คือความรู้เกี่ยวกับสิ่งที่ยังไม่ได้ประจักษ์ โดยผ่านสิ่งที่ประจักษ์แล้ว ซึ่งอาศัยความสัมพันธ์ที่แน่นอนระหว่างสิ่งสองสิ่งนั้นเป็นตัวกลางเชื่อมโยงนำไปสู่รู้นั้น ความสัมพันธ์ที่แน่นอนระหว่างสิ่งสองสิ่งนี้เรียกว่า “วยาปติ”

(3) ความรู้จากการบอกเล่า ตามทรรศนะของปรัชญาสาขชยะ คือความรู้จากการบอกเล่า เป็นความรู้ที่เราไม่สามารถมีได้โดยการประจักษ์หรือจากการอนุมาน

4) เกณฑ์ใช้ในการตัดสินความรู้ของปรัชญาสาขชยะ

ปรัชญาสาขชยะได้วางแนวคิดที่เป็นเกณฑ์ของการตัดสินความรู้ไว้ว่า ความรู้ต้องมีมาตรฐานเป็นของตนเองเสมอ โดยถือหลักการว่า ความรู้จะเกิดขึ้นมาได้เพราะความสัมพันธ์ระหว่างผู้รู้ สิ่งที่ถูกรู้ และสาเหตุแห่งความรู้ันถูกต้อง

(1) ประมาตะ คือผู้รู้ หมายถึง ปुरुष ซึ่งเป็นธาตุรู้และเป็นที่มาของความรู้ทั้งปวง หรือเป็นฐานแห่งความรู้ทุกอย่าง

(2) ประเมยะ คืออารมณ์ที่ถูกรู้ หมายถึง อายตนะภายนอก มีรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ สัมผัส และธรรมารมณ์ซึ่งเป็นวัตถุแห่งความรู้ที่ป้อนให้เกิดความรู้

(3) ประมานะ คือบ่อเกิดแห่งความรู้ หมายถึง เครื่องมือให้ได้ความรู้มาได้แก่ อายตนะภายใน มีตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจซึ่งเป็นผู้รับวัตถุภายนอกแล้วนำส่งปुरुष

ดังนั้น เกณฑ์การตัดสินความรู้ของสาขชยะนี้ จึงต้องมีองค์ประกอบทั้ง 3 นี้ คือ (1) ประมาตะ ผู้รู้ (2) ประเมยะ สิ่งที่ถูกรู้ และ (3) ประมานะ บ่อเกิดของความรู้ ถ้าครบองค์ประกอบทั้ง 3 นี้ถือว่าเป็นความรู้ที่ถูกต้องในทฤษฎีความรู้ของปรัชญาสาขชยะ

4.2 พุทธปรัชญาเถรวาท

พุทธปรัชญาเถรวาท หมายถึง บรรดาคำสอนอธิบายความในพระไตรปิฎกตามแนวเหตุผล นักปรัชญาจึงถือว่าพระไตรปิฎกเป็นเพียงคำประศาสน์ของพระองค์โดยเฉพาะ ไม่เกี่ยวกับการตรัสรู้ของพระองค์ พุทธปรัชญาเถรวาทคือหลักคำสอนเกี่ยวกับสัจธรรม (ความจริง) จริยธรรม (หลักปฏิบัติ) บางประการของพระพุทธศาสนาที่นำมาศึกษาวิเคราะห์

ด้วยการใช้เหตุผลตามวิธีการทางปรัชญา วิธีการของปรัชญาก็คือการตั้งประเด็นสงสัย ตั้งคำถามแล้วนำเสนอเหตุผลที่จะสนับสนุนหรือโต้แย้ง แต่ท้ายที่สุดแล้วจะไม่มี การนำเสนอ บทสรุปที่ชัดเจน เพราะประเด็นทางปรัชญาจะมีลักษณะเป็นประเด็นปลายเปิด มีช่องทาง ที่เปิดโอกาสให้แต่ละคนได้แสดงความคิดเห็นสนับสนุนหรือโต้แย้งได้ตลอดเวลา ปรัชญาใน ส่วนที่เป็นตัวความรู้ หรือองค์ความรู้ หมายถึง ความรู้ที่ยังถกเถียงกันได้ ยังอยู่ในขั้นสงสัย เป้าหมายของปรัชญาคือรู้เพื่อรู้ หรือรู้เพื่อสืบค้น ส่วนความรู้ใดที่มีบทสรุปชัดเจนจนสามารถ ตั้งเป็นทฤษฎีได้ จะกลายเป็นศาสตร์เฉพาะสาขาใดสาขาหนึ่ง

1) ขอบข่ายความรู้ของพุทธปรัชญาเถรวาท

พุทธปรัชญาเถรวาท พระพุทธองค์ตรัสเกี่ยวกับเรื่องความจริงเป็นหลัก เช่น เรื่องทุกข์ เรื่องไตรลักษณ์ เป็นต้น เพื่อสอนให้พุทธบริษัทมีสติรอบคอบ โดยคิดอยู่เสมอว่า ถ้าความจริงเป็นเช่นนี้ ทำอย่างไรชีวิตจึงจะมีความสุขสมบูรณ์ และพบกับความสุขที่แท้จริงได้ ซึ่งความจริงที่มนุษย์เราศึกษาและรู้จักในโลกมี 2 ขอบข่าย คือ

(1) สมมติ คือความจริงโดยสมมติ เป็นความจริงชั้นนอกหรือความจริง ผิวดินที่ชาวโลกสมมติกันว่าเป็นจริง หรือที่มนุษย์ส่วนมากยอมรับและใช้ดำเนิน ชีวิตประจำวัน เพื่อความสะดวกสบายในการติดต่อสังสรรค์

(2) สภาวสัจจะ คือความจริงตามสภาวะ เป็นความจริงที่ได้จากการ ศึกษาค้นคว้า วิจัย วิเคราะห์วิจารณ์ให้ลึกซึ้งลงไปจนสามารถรู้ความจริงในระดับลึก เช่น “น้ำ” เป็นความความจริงตามสภาวะ เพราะน้ำเป็นสิ่งที่ประกอบขึ้นด้วยไฮโดรเจน 2 ปริมาณ และออกซิเจนอีก 1 ปริมาณนั้นเป็นความจริงตามสภาวะของน้ำ

2) บ่อเกิดแห่งความรู้ของพุทธปรัชญาเถรวาท

บ่อเกิดแห่งปัญญาหรือความรู้ในพุทธปรัชญาเถรวาท มี 3 ทาง เป็นวิธีพิเศษ ของพุทธปรัชญาเถรวาท ความรู้เกิดจากปัญญาทั้ง 3 ได้แก่

(1) สุตมยปัญญา คือปัญญาหรือความรู้ที่เกิดขึ้นเพราะการฟัง แต่ขอบเขตของสุตมยปัญญานั้น ไม่ได้หมายถึงเฉพาะความรู้ที่เกิดขึ้นจากฟังเท่านั้น แต่หมายถึง การศึกษาเล่าเรียน การอ่านตำรา หรือความรู้ที่เกิดขึ้นจากการลิ้มรส การสัมผัส รวมความว่า คือ ความรู้ที่เกิดจากประสาทสัมผัส

(2) จินตามยปัญญา คือปัญญาหรือความรู้ที่เกิดจากความคิด การพิจารณาหาเหตุผล ความรู้หรือปัญญาชนิดที่สองนี้ไม่ใช่ยุดี เพราะมีประสบการณ์กับสิ่ง นั้นเท่านั้น แต่ได้ครุ่นคิดตรองจากสิ่งที่ได้สัมผัสให้มีความละเอียดลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

(3) ภาวนามยปัญญา คือปัญญาที่เกิดขึ้นเพราะการฝึกฝน อบรม และลงมือปฏิบัติสมาธิพุทธปรัชญาเถรวาทถือว่าความรู้ชนิดนี้สำคัญที่สุด เพราะเป็นความรู้ที่เกิด จากฌาน ไม่ใช่ความรู้ที่เกิดจากประสาทสัมผัสเหมือนสุตมยปัญญาและจินตมยปัญญา แต่เป็น ความรู้ที่เกิดขึ้นเพราะความสงบแห่งจิต

3) ธรรมชาติและลักษณะความรู้ของพุทธปรัชญาเถรวาท

ในพุทธปรัชญาเถรวาทธรรมชาติของความรู้ (Nature of Knowledge) สามารถอธิบายใน 2 รูปแบบ คือ

(1) ธรรมชาติของความรู้ในแบบที่ 1 อธิบายถึงการรับรู้โดยบริสุทธิ์ที่อาศัยประสาทสัมผัสทางร่างกาย และรูปแบบการกระทำและผลลัพธ์จากการกระทำ การรับรู้โดยบริสุทธิ์ที่อาศัยประสาทสัมผัสทางร่างกาย เข้าไปรู้สึกและรับรู้อารมณ์ และใช้จิตในการรับรู้คุณสมบัติแบบละเอียดของสิ่ง ๆ นั้น

(2) ธรรมชาติของความรู้ในแบบที่ 2 อธิบายถึงรูปแบบการกระทำและผลลัพธ์จากการกระทำ การกระทำของมนุษย์ในทางพระพุทธศาสนาเชื่อว่าเป็นเหตุให้เกิดการเวียนว่ายตายเกิด โดยเริ่มต้นจากเวทนา หรือการเสวยอารมณ์ และเมื่อเสวยอารมณ์ก็จะเกิดการจำได้หมายรู้ในอารมณ์นั้นหรือสัญญา โดยสัญญาเป็นส่วนสำคัญในการกำหนดว่าชีวิตจะไปในทิศทางใดส่วนลักษณะความรู้เป็น 2 นัย คือ (1) โลภินัย เป็นความหมายของความรู้ที่อยู่ภายใต้ประสบการณ์หรืออยู่ในขอบเขตของประสาทสัมผัสเข้าถึงได้ เป็นความหมายในระดับปุถุชนทั่วไปสามารถเข้าถึงความรู้ระดับนี้ได้ อาจเรียกได้ว่าเป็นการรู้หรือการรับรู้โดยทั่วไป เช่น คำว่า สัญญา วิญญาณ ทัณฺณหรือศรัทธา เป็นต้น (2) โลกุตตรนัย คือ ความหมายของความรู้ที่อยู่เหนือประสบการณ์หรืออยู่นอกขอบเขตของประสาทสัมผัสเข้าถึงได้และเป็นไปเพื่อความรู้แจ้งแห่งสัจธรรม เช่น คำว่า ปัญญา ญาณ อภิญญา อัญญา หรือโพธิ เป็นต้น

4) เกณฑ์ตัดสินความรู้ของพุทธปรัชญาเถรวาท

ส่วนเกณฑ์ใช้ในการตัดสินความรู้ของพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น พระพุทธองค์ทรงเน้นความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ตรง ในพุทธปรัชญาเถรวาทได้วางหลักการตัดสินความรู้เอาไว้ดังข้อความที่ปรากฏในกาลามสูตร คือ (1) อย่าปลงใจเชื่อเพราะได้ฟังตาม ๆ กันมา (2) อย่าปลงใจเชื่อเพราะการถือสืบ ๆ กันมา (3) อย่าปลงใจเชื่อเพราะการเล่าลือ (4) อย่าปลงใจเชื่อเพราะการอ้างตำรา (5) อย่าปลงใจเชื่อเพราะเหตุผลทางตรรกะ (6) อย่าปลงใจเชื่อเพราะการคาดคะเน (อนุมาน) (7) อย่าปลงใจเชื่อเพราะการคิดตรองตามแนวเหตุผล (8) อย่าปลงใจเชื่อเพราะเข้ากันได้กับทฤษฎีที่พินิจแล้ว (9) อย่าปลงใจเชื่อเพราะมองเห็นรูปร่างลักษณะว่าน่าเป็นไปได้ (10) อย่าปลงใจเชื่อเพราะนับถือว่าสมณนี้เป็นครูของเรา

4.3 เปรียบเทียบความแตกต่างและความเหมือนของปรัชญาสาขะกับพุทธปรัชญาเถรวาท

จากการศึกษาเปรียบเทียบญาณวิทยาของปรัชญาสาขะกับพุทธปรัชญาเถรวาท ในประเด็นต่าง ๆ คือ ขอบข่ายความรู้ บ่อเกิดแห่งความรู้ ธรรมชาติและลักษณะความรู้ และเกณฑ์ ตัดสินความรู้ ผู้วิจัยสามารถเปรียบเทียบความแตกต่างและความเหมือนของปรัชญาสาขะกับพุทธปรัชญาเถรวาทได้ดังนี้

1) เปรียบเทียบขอบข่ายความรู้ของปรัชญาสาขะกับพุทธปรัชญาเถรวาท

ขอบข่ายของความรู้ของปรัชญาสาขะนั้นมี 3 คือ (1) การประจักษ์

ความรู้ที่เรารับรู้โดยตรงทางประสาทสัมผัส (2) การอนุมาน ความรู้เกี่ยวกับสิ่งที่ยังไม่ประจักษ์โดยผ่านทางสิ่งที่ประจักษ์มาแล้ว และ (3) การบอกเล่าของคัมภีร์ ส่วนขอบข่ายของความรู้ของพุทธปรัชญาเถรวาท (1) สมมติสัจจะ คือความจริงโดยสมมติ เป็นความจริงขั้นนอกหรือความจริงผิวเผินที่ชาวโลกสมมติ กันว่าเป็นจริง (2) สภาวะสัจจะ คือความจริงตามสภาวะ เป็นความจริงที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า วิวินิจฉัย วิเคราะห์วิจารณ์ให้ลึกซึ้งลงไปจนสามารถรู้ความจริงในระดับลึก (3) ปรมัตถสัจจะ คือความจริงขั้นปรมัตถ์ เช่น นรก สวรรค์ นิพพาน (4) อริยสัจ คือความจริงอย่างยิ่ง เป็นความจริงอันประเสริฐ ความจริงของพระอริยเจ้า ปรัชญาทั้งสองนี้มีความแตกต่างกัน ส่วนขอบข่ายความรู้ของปรัชญาทั้งสองนี้ที่มีความเหมือนกัน คือ (1) การประจักษ์ คือความรู้ที่เรารับรู้โดยตรงทางประสาทสัมผัสส่วนความรู้ อีก 2 ประเภท ความรู้การอนุมาน และความรู้จากการบอกเล่าของปรัชญาสาขายะนี้ มีความแตกต่างจากพุทธปรัชญาเถรวาท

2) เปรียบเทียบบ่อเกิดแห่งความรู้ของปรัชญาสาขายะกับพุทธปรัชญาเถรวาท

บ่อเกิดแห่งความรู้ของปรัชญาสาขายะ คือ (1) ประจักษ์ประมาณ คือความรู้ที่เรารับรู้โดยตรงทางประสาทสัมผัส (2) อนุมานประมาณ คือความรู้เกี่ยวกับสิ่งที่ยังไม่ประจักษ์โดยผ่านทางสิ่งที่ประจักษ์มาแล้ว (3) ศัพท์ประมาณ คือความรู้จากการบอกเล่าของผู้ที่เชื่อถือได้ และความรู้จากพระเวท ความรู้ที่เราไม่สามารถมีได้โดยการประจักษ์หรือจากการอนุมาน ส่วนบ่อเกิดความรู้ของพุทธปรัชญาเถรวาท มี 3 ประการ ซึ่งมีความแตกต่างกัน คือ (1) สุตมยปัญญา คือปัญญาหรือความรู้ที่เกิดขึ้นเพราะการฟัง ความรู้ที่เกิดจากประสาทสัมผัส (2) จินตามยปัญญา คือปัญญาหรือความรู้ที่เกิดจากความคิด การพิจารณาหาเหตุผล และ (3) ภวานามยปัญญา คือปัญญาที่เกิดขึ้นเพราะการฝึกฝน อบรมและลงมือปฏิบัติสมาธิ พุทธปรัชญาเถรวาทถือว่าความรู้ชนิดนี้สำคัญที่สุด เพราะเป็นความรู้ที่เกิดจากมานไม่ใช่ความรู้ที่เกิดจากประสาทสัมผัสเหมือนสุตมยปัญญาและจิตมยปัญญา ส่วนบ่อเกิดความรู้ที่มีความเหมือนกันก็คือ (1) สุตมยปัญญา คือปัญญาหรือความรู้ที่เกิดขึ้นเพราะการฟัง ความรู้ที่เกิดจากประสาทสัมผัส (2) จินตามยปัญญา คือปัญญาหรือความรู้ที่เกิดจากความคิด การพิจารณาหาเหตุผล ส่วนความแตกต่างกันก็คือภวานามยปัญญา ซึ่งปัญญาที่เกิดขึ้นเพราะการฝึกฝน อบรมและลงมือปฏิบัติสมาธิพุทธปรัชญาเถรวาทถือว่าความรู้ชนิดนี้สำคัญที่สุด เพราะเป็นความรู้ที่เกิดจากมานไม่ใช่ความรู้ที่เกิดจากประสาทสัมผัส บ่อเกิดของความรู้ประเภทนี้มีความแตกต่างจากปรัชญาสาขายะ

3) เปรียบเทียบธรรมชาติและลักษณะความรู้ของปรัชญาสาขายะกับพุทธปรัชญา

ธรรมชาติและลักษณะความรู้ของปรัชญาสาขายะและพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น ปรัชญาสาขายะ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) ความรู้ประจักษ์ คือความรู้ที่เรารับรู้โดยตรงทางประสาทสัมผัส การรับรู้โดยวิธีประจักษ์ มี 2 ชั้น คือ (1) นิรวักลปะ ชั้นคลุมเครือ คือเกิดในขณะแรกของการรับรู้ หมายถึงเอาเพียงอายตนะภายในสัมผัสกับอายตนะภายนอก

(2) สวิกลปะ ชั้นแจ่มแจ้ง คือชั้นที่ต่อเนื่องมาจากชั้นนิรวิกลปะ เป็นชั้นที่จิตวิเคราะห์ สงเคราะห์และตีความข้อมูลแห่งการรับรู้แล้ว 2) ความรู้จากการอนุมาน คือความรู้เกี่ยวกับ สิ่งที่ยังไม่ได้ประจักษ์โดยผ่านสิ่งที่ประจักษ์แล้ว การอนุมานมี 2 ประเภท คือ (1) วิตะ การอนุมานเชิงยืนยัน คือเป็นการอนุมานเชิงยืนยันโดยถือเอาญาติที่เป็นที่ยืนยันทั่วไปเป็นหลัก (2) อวิตะ การอนุมานเชิงปฏิเสธ คือเป็นการอนุมานเชิงปฏิเสธโดยถือเอาญาติที่เป็น การปฏิเสธทั่วไปเป็นหลัก 3) ความรู้จากการบอกเล่า คือความรู้จากการบอกเล่าเป็นความรู้ ที่เราไม่สามารถมีได้ โดยการประจักษ์หรือจากการอนุมาน ความรู้จากการบอกเล่าทั่วไป มี 2 ประเภท คือ (1) เลากิกะ ความรู้จากการบอกเล่านี้คือการบอกเล่าของผู้ที่เชื่อถือได้ทั่ว ๆ ไป และ (2) ไวกิกะ ความรู้จากการบอกเล่านี้ คือเป็นความรู้จากการบอกเล่าที่แท้จริง จากคัมภีร์พระเวท ส่วนธรรมชาติและลักษณะของความรู้ของพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น มี 2 รูปแบบ คือ ธรรมชาติของความรู้ในแบบที่ 1 อธิบายถึงการรับรู้โดยบริสุทธิ์ที่อาศัย ประสาทสัมผัสทางร่างกาย และรูปแบบการกระทำและผลลัพธ์จากการกระทำ การรับรู้โดย บริสุทธิ์ที่อาศัยประสาทสัมผัสทางร่างกาย เข้าไปสู่สิกและรับรู้อารมณ์ และใช้จิตในการรับรู้ คุณสมบัติแบบละเอียดของสิ่ง ๆ นั้น และแบบที่ 2 อธิบายถึงรูปแบบและผลลัพธ์จากการ กระทำ การกระทำของมนุษย์ในทางพระพุทธศาสนาเชื่อว่าเป็นเหตุให้เกิดการเวียนว่ายตาย เกิด โดยเริ่มต้นจากเวทนาหรือการเสวยอารมณ์ และเมื่อเสวยอารมณ์ ก็จะมีการจำได้ หมายถึงในอารมณ์นั้นหรือสัญญา โดยสัญญาจะเป็นส่วนสำคัญในการกำหนดว่าชีวิตจะไป ในทิศทางใดขึ้นอยู่กับความบริสุทธิ์ของสัญญา ซึ่งจะผลักดันให้เกิดกระบวนการ 2 รูปแบบ คือ กระบวนการแบบวิวิธภูมิเกิดจากสัญญาบริสุทธิ์ คลายซึ่งค้นหา มานะ และทิฏฐิอันเป็น แรงผลักดันปรุงแต่งอารมณ์ให้เกิดเป็นสิ่งที่นั่นสิ่งนี้ ซึ่งธรรมชาติและลักษณะของความรู้ ประเภทนี้มีความแตกต่างจากปรัชญาสาขายะ

4) เปรียบเทียบเกณฑ์ตัดสินความรู้ของปรัชญาสาขายะกับพุทธปรัชญาเถรวาท

ปรัชญาสาขายะได้วางเกณฑ์ตัดสินความรู้ไว้ว่า ต้องประกอบด้วย องค์ประกอบ 3 ประการ คือ (1) ประมาตะ คือ ผู้รู้ หมายถึง บุรุษะ ซึ่งเป็นธาตุรู้และเป็น ที่มาของความรู้ทั้งปวง หรือเป็นฐานแห่งความรู้ทุกอย่าง (2) ประเมยะ คือ อารมณ์ที่ถูกรู้ หมายถึง อายตนะภายนอก มีรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ สัมผัส และธรรมารมณ์ซึ่งเป็น วัตถุแห่งความรู้ที่ป้อนให้เกิดความรู้ (3) ประมาณะ คือ บ่อเกิดแห่งความรู้ หมายถึง เครื่องมือให้ได้ความรู้มา ได้แก่ อายตนะภายใน มีตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ซึ่งเป็นผู้รับวัตถุ ภายนอกแล้งนำส่งบุรุษะ องค์ประกอบ 3 ประการนี้ คือ องค์ประกอบของความรู้ ถ้าขาดอันใด อันหนึ่งไปก็จะเป็นไปไม่ได้ความรู้ขึ้นมา ส่วนพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นได้วางเกณฑ์ตัดสิน ความรู้เอาไว้ ดังข้อความที่ปรากฏใน กาลามสูตรดังนี้ (1) อย่าปลงใจเชื่อเพราะได้ฟังตาม ๆ กันมา (2) อย่าปลงใจเชื่อเพราะการถือสืบ ๆ กันมา (3) อย่าปลงใจเชื่อเพราะการเล่าลือ (4) อย่าปลงใจเชื่อ เพราะการอ้างตำรา (5) อย่าปลงใจเชื่อเพราะเหตุผลทางตรรกะ (6) อย่าปลงใจเชื่อเพราะ การคาดคะเน หรืออนุมาน (7) อย่าปลงใจเชื่อเพราะการคิดตรองตามแนวเหตุผล

(8) อย่าปลงใจเชื่อเพราะเข้ากันได้กับทฤษฎีที่พิสูจน์แล้ว (9) อย่าปลงใจเชื่อเพราะมองเห็นรูปร่างลักษณะว่าน่าเป็นไปได้ (10) อย่าปลงใจเชื่อเพราะนับถือว่าสมณะนี้เป็นครูของเรา
เกณฑ์ตัดสินความรู้พุทธปรัชญาเถรวาทมีความแตกต่างจากปรัชญาสาขายะ

5. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเปรียบเทียบญาณวิทยาของปรัชญาสาขายะกับพุทธปรัชญาเถรวาทนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า ยังมีประเด็นที่น่าสนใจอีกหลายประเด็นที่น่าจะศึกษาเพิ่มเติม คือ

1. การศึกษาเปรียบเทียบอภิปรัชญาของพุทธปรัชญาเถรวาทกับปรัชญาสาขายะ
2. การศึกษาทฤษฎีความรู้ในพุทธปรัชญาเถรวาทเพื่อการพัฒนาความรู้ในสังคมไทยยุคโลกาภิวัตน์
3. การศึกษาวิเคราะห์ทฤษฎีความรู้ในพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีอิทธิพลต่อระบบการศึกษาของสังคมไทย

เอกสารอ้างอิง

- นงเยาว์ ชาญณรงค์. (2542). **ปรัชญาอินเดีย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- บุญมี แทนแก้ว. (2541). **ปรัชญา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ประยงค์ แสนบุราณ. (2547). **ปรัชญาอินเดีย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุนทร ณ รัชชี. (2545). **ปรัชญาอินเดียประวัติและลัทธิ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ผลการใช้กิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโต
ในการจัดการอารมณ์และความเครียดของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5
The Results of Using Guidance Activities to Develop the Growth
Mindset in Managing Emotions and Stress of Grade 11 Students

สิริลักษณ์ บัวคง, ปวีณา อ่อนใจเอื้อ, มฤฎ์ แก้วจินดา

Sirilak Buakong, Paveena Onjaiuea, Marid Kaewchinda

สาขาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Department of Educational and Guidance of Education Kasetsart University

E-mail: sirilak@nk.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการกับอารมณ์และความเครียดของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 และ 2) ศึกษากรอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการกับอารมณ์และความเครียดของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งเป็นการวิจัยกึ่งทดลอง ประชากรคือนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 455 คน ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการสุ่มอย่างง่ายจำนวน 1 ห้องเรียน ซึ่งมีนักเรียน 40 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) กิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียด 2) แบบวัดกรอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียด 3) แบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียด และ 4) แบบสอบถามความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียดหลังเข้าร่วมกิจกรรมและต่อผู้วิจัย วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าสถิติพาราเมตริก Paired-Sample t-test

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวมีระดับกรอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียดในระยะหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. หลังการเข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจ อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: กิจกรรมแนะแนว, กรอบความคิดแบบเติบโต, การจัดการอารมณ์และความเครียด

Abstract

The purpose of this research were: 1) to create guiding activity for developing the growth mindset in managing emotions and stress of Grade 11 students and 2) to study the growth mindset in managing emotions and stress of Grade 11 students. The methodology research was the quasi-experimental. The population was 455 students from grade 11 who were studying in semester 2 of the academic year 2021. The sample groups were one classroom by random sampling method (40 students). The research instruments consisted of 1) the guidance activities to develop the growth mindset in managing emotions and stress, 2) the measurement of the growth mindset in managing emotions and stress form, 3) the students' records of learning the guidance activities to develop the growth mindset in managing emotions and stress, and 4) the satisfaction questionnaire of the researcher and the guidance activities to develop the growth mindset in managing emotions and stress. The data were analyzed by using mean, standard deviation, parametric tests, and paired-sample t-test.

The research result found that:

1. The simple group had higher level of the growth mindset in managing emotions and stress than before using the experiment with the significance level at the .05 level
2. Most students had high satisfaction level after joining the guidance activities.

Keywords: Guidance Activities, Growth Mindset, Managing Emotions and Stress

1. บทนำ

เด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ายิ่งของประเทศ รัฐบาลจึงให้ความสำคัญและคำนึงถึงเป็นอันดับแรก ดังนั้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทุกฉบับจึงมีแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนร่วมอยู่ด้วย และส่งเสริมให้เกิดความตระหนักในทุกสังคมที่จะพัฒนาเด็กและเยาวชนของชาติ ให้มีความเข้มแข็งทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม ส่งเสริมให้เป็นพลังสำคัญของประเทศที่เข้มแข็งต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560: 1-4) แต่ในความเป็นจริงสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปตามการพัฒนาของโลก ดังปัจจุบันอยู่ในสังคมแห่งศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีความล้ำสมัยของเทคโนโลยีส่งผลต่อความรวดเร็วในการรับ

ข้อมูลและการสื่อสาร ทำให้สังคมมีความหลากหลายมากขึ้นจึงมีความจำเป็นต้องตั้งรับกับการมีวิถีชีวิตยุคใหม่อย่างมีวิจารณญาณ และด้วยสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากได้ส่งผลกระทบต่อเด็กในวัยเรียน ทั้งการดำเนินชีวิตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง และความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการศึกษาของบุตรหลาน ทั้งปัญหาด้านการปรับตัว ปัญหาด้านอารมณ์และจิตใจ ปัญหาสุขภาพ ปัญหาความรุนแรง ปัญหาที่มาจากสิ่งยั่วยุ ยิ่งทำให้วัยรุ่นพยายามกับการเรียนรู้ให้มากที่สุด โดยเฉพาะนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นช่วงที่ต้องตั้งใจเรียนเพื่อรักษาผลการเรียนและเก็บสะสมผลงานเพื่อใช้ประกอบการยื่นสมัครในระดับอุดมศึกษา และยังเป็นช่วงเวลาที่ต้องเผชิญกับความท้าทายครั้งสำคัญในชีวิต เป็นช่วงเวลาที่พวกเขาต้องค้นหาตัวเองให้เจอ ทำความเข้าใจกับตนเองให้ได้ มีแนวทางประกอบการตัดสินใจที่เหมาะสมตามศักยภาพของตัวเอง

ปัญหาของวัยรุ่นข้างต้นแสดงให้เห็นว่าทักษะชีวิตมีความสำคัญต่อวัยรุ่นที่เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาอย่างมาก ซึ่งในงานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยให้ความสำคัญในเรื่องการจัดการกับอารมณ์และความเครียดซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2560:13) ได้กำหนดไว้ การจัดการกับอารมณ์และความเครียด หมายถึง ความเข้าใจและรู้เท่าทันสภาวะอารมณ์ของบุคคล รู้สาเหตุของความเครียด รู้วิธีการควบคุมอารมณ์และความเครียด รู้วิธีผ่อนคลาย หลีกเลียง และ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี

นอกจากทักษะชีวิตมีความสำคัญกับวัยรุ่นแล้ว ยังมีอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญไม่ต่างกัน คือ กรอบความคิด (Mindset) ซึ่งเป็นความเชื่อของมนุษย์ที่มีต่อลักษณะ (Characteristics) และคุณลักษณะ (Traits) ของตนเอง เช่น เชวอร์นปัญญา ความสามารถ และบุคลิกภาพ (Dweck, 2006) เมื่อบุคคลเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ จะมีการตีความหมายของเหตุการณ์ และมีการแสดงออกเพื่อตอบสนองต่อเหตุการณ์นั้น ๆ โดยอาศัยประเภทของกรอบความคิดที่ตนมีความเชื่อเดิมอยู่ ทำให้แต่ละคนมีแรงจูงใจและคุณลักษณะอื่น ๆ เช่น มีเป้าหมายที่ชัดเจนแตกต่างกัน ซึ่งส่งผลให้มีการพัฒนาศักยภาพที่ไม่เท่ากัน จึงประสบความสำเร็จในระดับที่มากน้อยแตกต่างกันออกไป

สรุปได้ว่าทักษะชีวิต และกรอบความคิดมีความเกี่ยวข้องกันเนื่องจากกรอบความคิดแบบเติบโตเกี่ยวข้องกับการจัดการอารมณ์และความเครียดซึ่งเป็นการเผชิญและรับมือกับปัญหาของวัยรุ่นถือเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะความเครียดที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคลอาจจะมาจากสาเหตุเดียวกัน แต่การตอบสนองต่อความเครียดของบุคคลอาจมีความแตกต่างกันทั้งทางร่างกายและจิตใจ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษากรอบความคิดแบบเติบโต และการจัดการอารมณ์และความเครียดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เนื่องจากความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมบ่งชี้ทางอ้อมที่ปรากฏให้เห็นว่า นักเรียนเชื่อว่าความฉลาดเป็นสิ่งที่ตายตัว เมื่อเจอความผิดพลาดมักหนีหรือเลิกล้มความตั้งใจได้ง่าย มองว่าความ

พยายามไม่มีประโยชน์ ไม่ยอมรับและไม่สนใจเรียนรู้จากคำวิพากษ์วิจารณ์ ไม่สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลง แก้ปัญหาให้กับตัวเองไม่ได้ ไม่สามารถจัดการกับอารมณ์ของตัวเองได้อย่างเหมาะสม เป็นสาเหตุให้นักเรียนมีมุมมองต่อตนเองแตกต่างกัน จึงมีความจำเป็นที่ต้องพัฒนารอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียด อันจะส่งผลต่อการตั้งเป้าหมายการใช้ชีวิต และพัฒนาศักยภาพตนเองนำไปสู่การประสบความสำเร็จในชีวิต เป็นที่มาให้ผู้วิจัยสนใจที่จะนำกิจกรรมแนะแนวมาพัฒนารอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียดให้แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนารอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการกับอารมณ์และความเครียดของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5
2. เพื่อศึกษารอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการกับอารมณ์และความเครียดของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research) แบบมีกลุ่มทดลองเดียว วัดตัวแปรตามในระยะก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pretest – Posttest Design) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 ประชากรของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนมัธยมวัดหนองแขม จำนวน 12 ห้องเรียน จำนวน 455 คน

3.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5.6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนมัธยมวัดหนองแขม ได้มาจากการสุ่มอย่างง่ายจำนวน 1 ห้องเรียน ซึ่งมีนักเรียน 40 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้จำแนกเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็น 2 ประเภท คือ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง และ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

- 1) กิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนารอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียด โดยผู้วิจัยใช้แนวทางการพัฒนารอบความคิดแบบเติบโตของศูนย์จิตวิทยาการศึกษา (2561: 21-38) ซึ่งอธิบายแนวทางการพัฒนารอบความคิดแบบเติบโตไว้ 6 องค์ประกอบ คือ 1) เชื่อว่าการเรียนรู้สามารถเพิ่มศักยภาพของสมองได้ 2) การตั้งเป้าหมาย

3) เรียนรู้จากความผิดพลาด 4) เพิ่มพลังด้วยคำว่ายั้ง 5) การให้คำชม และ 6) การให้ข้อมูลเพื่อตัดสินใจ จำนวน 12 ครั้ง นำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านเพื่อตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์และการดำเนินกิจกรรมตั้งแต่ 0.70 – 1.00

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1) แบบวัดกรอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียด มี 7 องค์ประกอบ ประกอบด้วยองค์ประกอบของ Mindset ของ Dweck (2006) มี 5 องค์ประกอบ คือ (1) เชื่อว่าความฉลาดพัฒนาได้ (2) ชอบความท้าทาย (3) กล้าเผชิญหน้ากับอุปสรรคและความล้มเหลว (4) เชื่อว่าความพยายามคือการเรียนรู้ และ (5) เรียนรู้จากคำวิจารณ์ และองค์ประกอบการจัดการอารมณ์และความเครียดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มี 2 องค์ประกอบ คือ 1) รู้จักสร้างความสุขให้กับตนเองและผู้อื่น และ 2) ปรับอารมณ์ความรู้สึกในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม นำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านเพื่อตรวจสอบดัชนีความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์และการดำเนินกิจกรรม โดยนำข้อคำถามที่มีค่า IOC เท่ากับ 1 จำนวน 35 ข้อ แยกเป็นองค์ประกอบละ 5 ข้อคำถาม ไปหาค่าความเชื่อมั่นกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5.8 โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient Cronbach) โดยได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัด เท่ากับ 0.85

2) แบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนากลอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียด เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมการทดลองแต่ละครั้ง ให้นักเรียนสรุปสิ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้และประโยชน์ที่ได้รับในแต่ละครั้ง รวมถึงให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ใช้ในการปรับปรุงกิจกรรมครั้งต่อไป สำหรับแบบบันทึกการเรียนรู้ได้ผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมจากอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ ก่อนนำไปใช้ในการทดลอง

3.4 การดำเนินการทดลอง

1. ผู้วิจัยแจ้งให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทราบเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนว และสอบถามความสมัครใจในการเข้าร่วมกิจกรรม

2. ผู้วิจัยให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทำแบบวัดกรอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียด ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนากลอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียด (Pre-test)

3. ผู้วิจัยดำเนินการนำกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนากลอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียดดำเนินการกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ในคาบโฮมรูม จำนวน 12 ครั้ง ผู้วิจัยเริ่มทดลองตั้งแต่วันที่ 14 กุมภาพันธ์ ถึงวันที่ 18 มีนาคม 2565 สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที

4. ให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนากลอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียด และทำแบบบันทึกการเรียนรู้

เมื่อเสร็จสิ้นการทดลองในแต่ละครั้ง เพื่อผู้วิจัยจะได้นำมาวิเคราะห์เนื้อหาและทราบถึงสิ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้ในแต่ละครั้ง

5. เมื่อผู้วิจัยดำเนินการทดลองตามที่กำหนดแล้ว ผู้วิจัยนำแบบวัดกรอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียดซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้วัดก่อนการทดลองมาวัดกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างภายหลังการทดลอง (Post-test) และให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมและต่อผู้วิจัย

6. นำคะแนนจากแบบวัดกรอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียดของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์และเปรียบเทียบ รวมทั้งนำข้อมูลจากแบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียนหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมในแต่ละครั้งของกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์เนื้อหา

7. นำข้อมูลจากแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนกลุ่มทดลองที่มีต่อกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนารอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียด และต่อผู้วิจัยมาสรุปข้อเสนอแนะจากการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ใช้สถิติพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูล

หาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของคะแนนจากแบบวัดกรอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียดของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ก่อนและหลังการทดลอง

2. ทดสอบความแตกต่างของคะแนนจากแบบวัดกรอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียด

ทดสอบความแตกต่างของคะแนนจากแบบวัดกรอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียดของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สถิติพารามตริก Paired-Sample t-test

3. วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

วิเคราะห์แบบบันทึกการเรียนรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนารอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียดในแต่ละครั้งด้วยการบรรยาย

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 กิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนารอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียดที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ เมื่อนำมาใช้กับนักเรียนที่เข้าร่วมพบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับ มาก

4.2 นักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนารอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียด มีคะแนนจากแบบวัดกรอบความคิดแบบเติบโต

ในการจัดการอารมณ์และความเครียดภายหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนจากแบบวัดกรอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียดของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างในระยะก่อนและหลังการทดลอง โดยการทดสอบค่าที (Paired-simple t-test)

กลุ่มตัวอย่าง	N	$\bar{X}$	S.D.	t	p
ก่อนทดลอง	40	3.78	0.85	-13.02	.001
หลังทดลอง	40	4.03	0.81		

*p<.05

จากตารางที่ 1 พบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนจากแบบวัดกรอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียดของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ในระยะก่อนทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนอยู่ที่ 3.78 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 0.85 ในระยะหลังทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนอยู่ที่ 4.03 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 0.81 และจากการทดสอบสมมติฐานการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยของคะแนนสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าเป็นไปตามสมมติฐาน

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ระดับกรอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียดในแต่ละองค์ประกอบ ผลการทดสอบพบว่า ในระยะหลังการทดลองนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีระดับกรอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียดทั้ง 7 องค์ประกอบสูงกว่าระยะก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงดังตารางต่อไปนี้

1) เชื่อว่าความฉลาดพัฒนาได้

กลุ่ม	n	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		t	P*
กลุ่มตัวอย่าง	40	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	- 3.26	.031
		3.88	0.13	4.21	0.12		

*p<.05

2) ชอบความท้าทาย

กลุ่ม	n	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		t	P*
กลุ่มตัวอย่าง	40	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	-4.05	.016
		3.93	0.11	4.24	0.12		

*p<.05

3) กล้าเผชิญหน้ากับอุปสรรคและความล้มเหลว

กลุ่ม	n	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		t	P*
กลุ่มตัวอย่าง	40	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	-5.30	.006
		3.82	0.23	4.18	0.26		

*p<.05

4) เชื่อว่าความพยายามคือการเรียนรู้

กลุ่ม	n	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		t	P*
กลุ่มตัวอย่าง	40	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	-4.19	.014
		3.69	0.26	4.09	0.22		

*p<.05

5) เรียนรู้จากคำวิจารณ์

กลุ่ม	n	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		t	P*
กลุ่มตัวอย่าง	40	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	-7.10	.002
		3.64	0.99	3.99	0.78		

*p<.05

6) รู้จักสร้างความสุขให้กับตนเองและผู้อื่น

กลุ่ม	n	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		t	P*
กลุ่มตัวอย่าง	40	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	-5.86	.004
		3.73	0.17	4.19	0.67		

*p<.05

7) ปรับอารมณ์ความรู้สึกในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม
ในระยะก่อนและหลังการทดลอง

กลุ่ม	n	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		t	P*
กลุ่มตัวอย่าง	40	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	-6.22	.003
		3.82	0.42	4.31	0.25		

*p<.05

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาในส่วนคำตอบของข้อคำถามปลายเปิดจากแบบสอบถาม ความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวและต่อผู้วิจัยเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรม และวิเคราะห์เนื้อหาแบบบันทึกการเรียนรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวของ นักเรียนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละครั้ง พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นประเด็นหลัก ๆ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 กิจกรรมที่จัดขึ้นสามารถทำให้นักเรียนมีความเข้าใจในเรื่องกรอบความคิดแบบเติบโตมากยิ่งขึ้น เช่น ทำให้เข้าใจการคิดแบบด้านบวกมากขึ้น, สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง, ได้รับความรู้และมีมุมมองใหม่ ๆ เพิ่มมากขึ้น

ประเด็นที่ 2 กิจกรรมที่จัดขึ้นสามารถทำให้นักเรียนมีความเข้าใจในเรื่องการจัดการอารมณ์และความเครียด เช่น ได้รับกำลังใจในการเผชิญและจัดการกับปัญหาที่เป็นจุดเริ่มต้นของความเครียด, มีวิธีจัดการกับอารมณ์และความรู้สึกด้านลบที่หลากหลายและได้เลือกวิธีการที่เหมาะสมกับตนเอง, สนุก ชอบรูปแบบกิจกรรมอยากให้มีกิจกรรมเยอะ ๆ และประเด็นในด้านอื่น ๆ เช่น ช่วยให้เจอเป้าหมายที่ชัดเจนมากขึ้น ได้ฝึกวางแผนเพื่อพัฒนาตนเองไปสู่เป้าหมาย, รู้จักตัวเองมากขึ้น, รู้ว่าเพื่อนมองตัวเราเป็นแบบไหนและทำให้รู้จักตัวตนของเพื่อนมากขึ้น เป็นต้น

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 กิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนารอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นช่วยให้นักเรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญ และทราบถึงประโยชน์ที่จะได้รับ ทำให้นักเรียนสามารถพัฒนารอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียด และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ กล่าวคือ นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนารอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียด มีมุมมองความคิดที่เปลี่ยนไป เข้าใจตนเอง มีแนวทางและเป้าหมายที่ชัดเจน มีความพร้อมในการรับมือและเผชิญกับปัญหา สามารถพัฒนาและควบคุมอารมณ์ตัวเองได้ อันจะส่งผลให้นักเรียนประสบความสำเร็จได้ในอนาคต โดยนักเรียนมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และร่วมกันอภิปราย สรุปแนวทางที่เหมาะสมกับศักยภาพของตัวเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มูทิตา อุดทน (2561: 1) ที่กล่าวว่า การพัฒนารอบความคิดแบบเติบโตด้วยหลักการ 12 ประการ สมอง จิตใจ ช่วยให้การเรียนการสอนดำเนินไปด้วยความเหมาะสมของแต่ละบุคคล ซึ่งหลักการเรียนรู้ดังกล่าวช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ที่ดีให้เกิดขึ้นกับนักเรียนในวัยมัธยมศึกษาและมีผลสืบเนื่องทำให้นักเรียนสามารถเกิดการพัฒนารอบความคิดจากแบบจำกัดเป็นแบบเติบโตได้ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้นักเรียนได้ใช้ศักยภาพของตนได้อย่างคุ้มค่าและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดอันจะนำไปสู่การประสบความสำเร็จในอนาคตต่อไป นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการทดลองของ Dweck (2006) ที่ได้นำแนวคิดเรื่องกรอบความคิดเติบโตไปใช้ในอีกหลายเขตพื้นที่การศึกษาทั้งนักเรียนในย่านชุมชนแออัด และในชนเผ่าพื้นเมืองที่สหรัฐอเมริกา ซึ่งโดยทั่วไปจะมีผลการเรียนต่ำกว่านักเรียนในกลุ่มอื่น ๆ โดยผลที่ออกมาก็เป็นไปในทางเดียวกันคือ พบว่าการสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตในเด็กนักเรียน ช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น นักเรียนสามารถทำคะแนนในการทดสอบระดับประเทศได้สูงเป็นลำดับต้น ๆ จากที่เคยอยู่รั้งท้าย หลังจากที่ได้เรียนรู้และเข้าใจว่าความฉลาดสามารถเปลี่ยนแปลงได้ การเรียนรู้จากข้อผิดพลาดและการใช้ความพยายามจะช่วยพัฒนาความสามารถของตนได้

5.2 กิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนารอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียดที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ เมื่อนำมาใช้กับนักเรียนที่เข้าร่วม

กิจกรรมสามารถพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียดได้ โดยนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว มีคะแนนจากแบบวัดกรอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียดภายหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังสอดคล้องกับ วิไลวรรณ เพชรเศรษฐ์ (2561: 1) ที่ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กรอบความคิดแบบเติบโตเพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายทางการศึกษาพบว่า ภายหลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนจากแบบวัดการตั้งเป้าหมายทางการศึกษาสูงกว่าก่อนใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนกลุ่มทดลองหลังจากการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กรอบความคิดแบบเติบโตเพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายนักเรียนมีคะแนนแบบวัดการตั้งเป้าหมายทางการศึกษาสูงกว่าก่อนการทดลอง แสดงให้เห็นว่าการใช้กิจกรรมแนะแนวสามารถนำมาพัฒนานักเรียนได้ในหลาย ๆ เรื่อง รวมถึงการพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียดด้วย และยังแสดงให้เห็นว่าการพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียดมีความสำคัญกับนักเรียนอย่างยิ่ง เพราะจะช่วยให้นักเรียนมีความคิดในด้านบวก มีมุมมองความคิดรอบด้านมากขึ้น สามารถจัดการกับอารมณ์และความรู้สึกด้านลบได้ ตลอดจนมีแนวทางในการจัดการกับอารมณ์และความเครียดที่เหมาะสมกับศักยภาพของตนเอง รวมไปถึงสามารถปรับตัวอยู่กับคนอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. จากการศึกษาผลของกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า กิจกรรมแนะแนวสามารถพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียดได้ จึงควรส่งเสริมให้นำกิจกรรมไปปรับใช้เป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีแนวทางในการรับมือ จัดการกับปัญหาได้ รวมทั้งมีวิธีแก้ปัญหาที่เหมาะสมและหลากหลาย

2. การพัฒนาให้นักเรียนมีกรอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียด จำเป็นต้องเริ่มจากการปรับเปลี่ยนความคิด ปรับเปลี่ยนมุมมอง ผู้วิจัยคิดว่า ผู้ที่สนใจจะทำวิจัยเกี่ยวกับกรอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียด ควรมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการมองโลกในแง่บวก เพื่อเป็นการเริ่มต้นให้นักเรียนเห็นถึงความสำคัญร่วมไปกับการจัดกิจกรรม และการใช้สื่อต่าง ๆ เช่น รูปภาพ เกม วิดีโอ ใบความรู้ จะช่วยกระตุ้นความสนใจและช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์หรือสามารถปรับสื่อต่าง ๆ ตามความชอบ ความต้องการของนักเรียนเพื่อดึงดูดความสนใจของนักเรียน

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสติดเชื้อโคโรนา 2019 (โควิด 19) ทำให้ผู้วิจัยต้องจัดกิจกรรมครั้งนี้ในรูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Hybrid learning) เป็นการเรียนรู้ในห้องเรียน (แบบรักษาระยะห่าง) ควบคู่ไปกับการเรียนออนไลน์ (ผ่านแอปพลิเคชัน Microsoft Team) ทำให้มีการนำกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนารอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียดไปใช้ในรูปแบบออนไลน์ด้วย ครูผู้สอนที่สนใจควรเตรียมความพร้อมทางด้านเทคโนโลยี รวมถึงสื่อและอุปกรณ์ให้เหมาะสมกับรูปแบบในการจัดกิจกรรม

2. ในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีการนำรูปแบบกิจกรรมพัฒนารอบความคิดแบบเติบโตในการจัดการอารมณ์และความเครียดไปปรับประยุกต์ บูรณาการร่วมกับรายวิชาอื่น ๆ หรือนำไปใช้กับระดับชั้นอื่น ๆ หรือศึกษาด้วยตัวแปรอื่น ๆ เช่น ก้านการรักและเห็นคุณค่าในตัวเอง ด้านการตั้งเป้าหมาย หรือ ด้านการเรียน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560 – 2579**. กรุงเทพมหานคร:ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- มุทิตา อุดทน. (2561). ศึกษาผลของโปรแกรมการพัฒนารอบความคิดเติบโตในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. **วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**, 24(2), 182-194.
- วิไลวรรณ เพชรเศรษฐ์. (2561). ผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กรอบความคิดแบบเติบโตเพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายทางการศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนขจรเกียรติศึกษา จังหวัดภูเก็ต. **การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9**.
- ศูนย์จิตวิทยาการศึกษา มูลนิธิยุวสถิรคุณ. (2561). **การพัฒนารอบความคิด GROWTH MINDSET**. เข้าถึงได้จาก www.cephailand.org/private_folder/ebook/KranPhantana_Growth_Mindset.pdf (สืบค้นเมื่อ 17 ตุลาคม 2564).
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). **ทักษะชีวิต รหัสครูศตวรรษที่ 21 การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตแห่งศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ:ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). **แนวทางการพัฒนาทักษะชีวิต บูรณาการการเรียนการสอน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ:ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- Dweck, C. S. (2006). **Mindset: The new psychology of success**. New York: Random House.

การศึกษาวิเคราะห์จริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาท
An Analytical Study of Ethics in the Middle Path
of Theravada Buddhist Philosophy

พระสุรพงษ์ อีรธมโม (โปร่งไธสง)

Phra Surapong Dhīradhammo (Prongthaisong)

วิเชียร ชาบุตรบุณทริก, พระปลัดกิตติ ยุตติธโร

Wichian Chabutbuntrik, Phra Palad Kitti Yuttidharo

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buriram Buddhist Collage, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: pprongthaisong@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ คือ 1) ศึกษาหลักมัชฌิมาปฏิปทาในพุทธปรัชญาเถรวาท 2) ศึกษาหลักจริยศาสตร์ในพุทธปรัชญาเถรวาท และ 3) ศึกษาวิเคราะห์จริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร และนำเสนอข้อมูลในรูปแบบการเขียนเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

มัชฌิมาปฏิปทาในพุทธปรัชญาเถรวาท คือ ทางสายกลาง มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต เป็นทางปฏิบัติสายกลาง เพื่อให้ถึงความดับทุกข์ด้วยปัญญาแห่งทุกข์ด้วยปัญญา คือการดำเนินชีวิตที่ดีเพื่อกำหนดรู้ทุกข์และปัญหาแห่งทุกข์ หรือปฏิบัติเพื่อกำหนดรู้ทุกข์ เมื่อปฏิบัติตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาจะก่อให้เกิดจักขุ ก่อให้เกิดญาณ ซึ่งเป็นไปเพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ และเพื่อนิพพาน

จริยศาสตร์ในพุทธปรัชญาเถรวาท คือ เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยความประพฤติของมนุษย์ว่าสิ่งใดควรประพฤติและสิ่งใดไม่ควรประพฤติ และสิ่งใดไม่ควรประพฤติและการปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงความดีสูงสุด พุทธจริยศาสตร์มี 3 ระดับ คือ 1) จริยศาสตร์ระดับต้น ได้แก่ เบญจศีล 2) จริยศาสตร์ระดับกลาง ได้แก่ กุศลกรรมบถ 10 และ 3) จริยศาสตร์ระดับสูง ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ 8 พุทธจริยศาสตร์นั้นเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อนิพพาน

วิเคราะห์จริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น เป็นหลักปฏิบัติเพื่อละความชั่ว กระทำความดี เพื่อให้เข้าถึงเป้าหมายสูงสุดคือนิพพาน มัชฌิมาปฏิปทาหรือทางสายกลาง มี 2 คือ 1) ธรรมสายกลางในการปฏิบัติเรียกว่ามัชฌิมาธรรมเทศนา และ 2) ทางสายกลางในการปฏิบัติเรียกว่ามัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งเป็นหนทางไปสู่ความดับทุกข์คือเข้าสู่พระนิพพาน

คำสำคัญ: วิเคราะห์, จริยศาสตร์, มัชฌิมาปฏิปทา, พุทธปรัชญา

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study the Middle Path in Theravada Buddhist philosophy, 2) to study of ethics in Theravada Buddhist philosophy, and 3) to analyze ethics in the Middle Path of Theravada Buddhist philosophy. This research is used documentary process and presents in descriptive method.

The research results found that:

The Middle Path in Theravada Buddhist philosophy was the middle way. It was very important for living. It was called the middle way to practice for extinguish the root of suffering with wisdom, meaning to live a good life to determine the suffering and problems of suffering or to show way to determine the suffering. Following the Middle Path made knowing (Chakkhu) and wisdom (Nana), there would lead to peace, knowledge, enlightenment, and Nibbana.

Ethics in Theravada Buddhist philosophy referred to science of human behavior. It recognized what should be done and what should not be done and what should be practiced and what should be not practiced. Its aim was to reach the supreme good. There were 3 levels in Buddhist ethics: 1) basic ethics meant five precepts, 2) middle ethics meant 10 wholesome courses of actions (kusala-kammapatha), and 3) the highest ethics meant the Noble Eightfold Path (Atthangika-magga). Buddhist ethics was the practice way for Nibbana.

An Analysis of ethics in the Middle Path of Theravada Buddhist philosophy showed that the Middle Path was main principle for leaving evil and does goodness for attaining the highest goal, Nibbana. The Middle Path can divide into 2 types; 1) the middle Dhamma of practice called Majjhana-Dhamma-desana and 2) the middle way of practice called Majjhima-patipada. Those were the way to eradicate suffering and entering Nibbana.

Keywords: Analysis, Ethics, Middle Path, Buddhist Philosophy

1. บทนำ

จริยศาสตร์คือหลักความประพฤติ เป็นวิชาว่าด้วยการแสวงหาความดีสูงสุดของชีวิต แสวงหาเกณฑ์ในการตัดสินความประพฤติของมนุษย์ว่าอย่างไรถูก อย่างไรถูก ไม่ถูก ดี ไม่ดี ควร ไม่ควร และพิจารณาปัญหาเรื่องสถานภาพของค่าทางศีลธรรม จริยศาสตร์มีชื่อ

ภาษาอังกฤษว่า Ethics มีชื่อภาษากรีกว่า Peri ethikes มีชื่อภาษาละตินว่า Ethica มีรากศัพท์มาจากคำว่า Ethos หมายถึงหลักความประพฤติ (Character) มีความเชื่อมโยงถึงขนบธรรมเนียม (Custom) หรือความเคยชิน (Habit) คล้ายกับปรัชญาศีลธรรม (Moral Philosophy) มีความหมายอย่างเดียวกับคำว่า Ethics ซึ่งมีรากมาจากภาษาละตินว่า Mores หมายถึงความเคยชิน (Habit) หรือธรรมเนียมปฏิบัติ (Custom) ดังนั้น เราสามารถพูดได้ว่าจริยศาสตร์ จะอธิบายถึงความประพฤติดีจนเคยชินและธรรมเนียมปฏิบัติของมนุษย์ อีกประการหนึ่ง จริยศาสตร์หมายถึง หลักความประพฤติของมนุษย์ เป็นหลักประเพณีที่มนุษย์ปฏิบัติจนเคยชินหรือเป็นนิสัย และเป็นหลักพิจารณาถึงความถูกต้อง หรือความผิด (Rightness or Wrongness) ความประพฤติดีหรือประพฤติชั่วเป็นนิสัยหลักความประพฤติที่ถูกต้อง (Right) มาจากภาษาละตินว่า Rectus หมายถึงเที่ยงตรง (Straight) เป็นการเที่ยงตรงตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ วินัย (Rule) ดังนั้น คำว่าประพฤติถูกต้องจึงหมายถึงถูกต้องตามหลักกฎหมาย ที่สังคมกำหนดไว้ คำที่เชื่อมโยงของคำว่าความถูกต้องนี้คือคำว่าดี (Good) ซึ่งเป็นที่คำอ้างถึงเป้าหมายแห่งชีวิตของมนุษย์ (บุญมี แท่นแก้ว, 2550: 1)

จริยศาสตร์ชั้นสูง ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ 8 คือ สัมมาทิฐิ มีความเห็นถูกต้อง สัมมาสังกัปปะ มีความดำริถูกต้อง สัมมาวาจา มีการเจรจาถูกต้อง สัมมากัมมัตตะ มีการงานถูกต้อง สัมมาอาชีวะ มีการเลี้ยงชีพโดยถูกต้อง สัมมาวายามะ มีความพยายามถูกต้อง สัมมาสติ มีการตั้งสติให้ถูกต้อง และสัมมาสมาธิ มีสมาธิจิตตั้งมั่นถูกต้อง ผู้ปฏิบัติตามได้ครบถ้วนจึงเป็นผู้ประเสริฐไกลจากกิเลส และอริยมรรคทั้ง 8 นี้ จะต้องประพฤติไปพร้อม ๆ กัน มิใช่จะประพฤติแต่เพียงข้อหนึ่งข้อใดเพื่อไปสู่จุดหมายอันสูงสุดคือ นิพพาน และย่อลงเหลือ 3 ประการ คือข้อ 1 และ ข้อ 2 เรียกว่าอริปัญญาลึกซึ้ง ข้อ 3 ข้อ 4 และข้อ 5 เรียกว่าอริศีลสิกขา และข้อ 6 ข้อ 7 และ ข้อ 8 เรียกว่าอริจิตตสิกขา (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: อง ญ จก (ไทย) 22/45/509)

หลักธรรมนี้เป็นศูนย์กลางแห่งคำสอนของพระพุทธเจ้าได้สอนถึงกระบวนการว่ากลไกทุกอย่างทำงานอย่างไร เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นสัมพันธ์กันอย่างไร จึงเรียกกันว่ากฎแห่งเหตุผล (the law of causality) สิ่งที่พระพุทธองค์เข้าถึงความรู้แจ้งและได้สมญานามว่า สัมมาสัมพุทธะ ก็คือเข้าใจกระบวนการแห่งเหตุผล ตามสภาพที่เป็นจริง (Suchness) ภายหลังได้รู้แจ้งแล้วได้ประทับนั่งอยู่ใต้โพธิ์เพื่อพิจารณาปฏิจจนสมุปบาทโดยอนุโลมปฏิโลม พระพุทธองค์เห็นว่าเป็นธรรมที่ลึกซึ้งยากที่ที่คนทั่วไปจะเข้าใจได้ เพราะฉะนั้นปรากฏการณ์ทั้งปวงเป็นเรื่องของกฎแห่งเหตุ ไม่มีอะไรที่ดำเนินไปอย่างไร้จุดหมาย ทุก ๆ ธาตุที่ปรากฏขึ้นแม้เพียงขณะเดียวเท่านั้นก็คือธาตุที่อาศัยกันและกันเกิดขึ้นเพราะมันอาศัยการเกิดขึ้นจากสิ่งที่เกิดก่อน นอกจากหลักธรรมปฏิจจนสมุปบาทนี้แล้วยังมีหลักธรรมสำคัญอื่น ๆ เช่นอริยสัจ 4 ไตรลักษณ์ 3 เป็นต้น

หลักการทางศีลธรรม (The moral tenet) ในทางพระพุทธศาสนานั้นถือว่าเป็นหลักการปฏิบัติที่เป็นสายกลาง (The Middle Path) ซึ่งทางสายกลางนี้เป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงเป้าหมายสูงสุดคือพระนิพพาน ทางปฏิบัตินี้จะควบคุมด้วยมาตรฐานจริยธรรม จึงเรียกว่าทางสายกลาง การที่ชื่อว่าสายกลางนั้นก็เพราะการอาศัยแนวการปฏิบัติที่เป็นกลางระหว่างแนวปฏิบัติอย่างสุดโต่ง 2 แนว คือการยึดติดถือมั่นอยู่ในกามหรือวัตถุเพื่อความสำเร็จ และการยึดติดถือมั่นอยู่กับการทุกข์ทรมานตนเพื่อความสำเร็จ วิธีนี้พระพุทธเจ้าทดลองมาแล้วใช้เวลาถึง 6 ปี เห็นว่าไม่ประสบผลสำเร็จจึงเลิกความตั้งใจจากประสบการณ์อันแสนสาหัสนี้ พระองค์จะสอนสาวกของพระองค์ให้หลีกเลี่ยงเสีย หันมาปฏิบัติตามแนวสายกลาง โดยให้ความสำคัญทางร่างกายและจิตใจ ไม่ฝืนธรรมชาติในตนเอง เช่นกลั่นลมหายใจ นอนบนหนาม ลงแช่ในน้ำแข็ง อาศัยวิธีนี้บรรลุนิพพานไม่สำเร็จเป็นแน่นอน และทางปฏิบัติสายกลางนี้เปิดแก่ทุกคน ไม่เลือกเพศ วรณะ เผ่าพันธุ์ และไม่เลือกเวลา พระพุทธองค์ประกาศถึงความเสมอภาคแก่มนุษย์ทุกคน ประชาชนจะต้องได้รับความยุติธรรมตามกรรมของตน ในฐานะที่พุทธจริยศาสตร์เป็นศาสตร์ปฏิบัติ ไม่มีพระเจ้าผู้คอยช่วยเหลือ และควบคุมเป้าหมายของมนุษย์ มนุษย์ต้องเป็นนายของตน ทุกคนต้องเก็บเกี่ยวผลกรรมที่ตนทำด้วยเหตุและผล ถือกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ เป็นทายาท และเป็นปฏิสนธิ์ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: วิมพา.(ไทย) 4/69/150)

ในพุทธปรัชญา คำว่าศีลธรรม เป็นคำประมวลหลักจริยธรรมทั้งหมด และคำว่าศีลธรรมมากับคำว่าศาสนา เช่นหลักธรรมชื่อว่าอริยสัจ 4 ที่พระพุทธเจ้าค้นพบจะสร้างความสัมพันธ์อย่างที่สุดระหว่างศีลธรรมและศาสนา เราจึงจัดแจงว่าอริยมรรค 8 ประการ ถูกจัดเข้าในสิกขา 3 หนึ่งในนั้นคือระบบจริยธรรม ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา โดยสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ จัดลงในศีล สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ จัดลงในสมาธิ และ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ จัดลงในปัญญาเป็นที่ทราบกันว่าพุทธปรัชญาได้เน้นเรื่องไตรสิกขา ในสายกลางนี้ถือเป็นจริยธรรมเชิงปฏิบัติใน พระพุทธปรัชญาในขณะเดียวกันก็ถือไตรสิกขาเป็นศูนย์กลางคำสอน เพื่อบรรลุถึงความรู้แจ้งสูงสุด พ้นทุกข์โดยสิ้นเชิงความจริงแล้ว ศีลธรรม และศาสนานี้สามารถใช้แทนกันได้เนื่องจากว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งศีลธรรม ศีลธรรมและศาสนาจึงสัมพันธ์กันอย่างแยกกันไม่ได้ ศีลธรรมจะสัมพันธ์กับการรู้แจ้งในความจริงทางอภิปรัชญาและรู้ความจริงในชีวิตตนเองด้วย ดังนั้น เป้าหมายสูงสุดของจริยธรรมจึงหมายถึงไปถึงความพร้อมทางศีลธรรมและปัญญาของแต่ละคน ทางสายกลางและนิพพานต่างก็เป็นเหตุและต่อกันและกัน คือว่าทางสายกลางเป็นตัวแทนหลักธรรมทางจริยศาสตร์ และเป็นวิธีแห่งทางไปสู่ความรู้แจ้ง ซึ่งเป็นเป้าหมายเกี่ยวกับศีลธรรมและศาสนา ระบุไว้ว่า “ศีลธรรมจะไร้รากฐาน ถ้าปราศจากปัญญาที่จะเข้าหาสัจธรรมที่ลึกซึ้ง ดังนั้น ศีลธรรมเป็นส่วนหนึ่งที่สมบูรณ์ของศาสนา”

พระพุทธเจ้าได้ดำรงชีวิตพรหมจรรย์ว่าเป็นชีวิตแห่งคุณธรรมซึ่งผู้แสวงหาจะต้องดำเนินไปเพื่อความรู้แจ้งเป้าหมายสูงสุดทางศาสนาหรือนิพพาน โดยสรุปแล้ว สามารถกล่าวได้ว่า พุทธศาสนาของพระองค์ เป็นระบบจริยธรรมที่ครอบคลุมพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งหมดรวมถึงจิตวิทยาชั้นเลิศ เป็นหลักของจริยธรรม เป็นระบบความคิดที่บริสุทธิ์ หลักธรรมพื้นฐานอยู่ที่ความบริสุทธิ์ในตนเองของมนุษย์ เพราะถือว่า การพัฒนาทางจิตจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าไม่เอาชีวิตเข้าสู่กระบวนการสะสางให้จิตบริสุทธิ์และมีฐานแห่งกรุณาด้วยเหตุนี้เองผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าหลักคำสอนของพุทธปรัชญานิกายเถรวาทเกี่ยวกับหลักจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของปรัชญาเถรวาท โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาวิเคราะห์จากมุมมองแนวคิดทางจริยศาสตร์เพื่อที่จะแสดงให้เห็นถึงความสมบูรณ์ของระบบจริยธรรมในพระพุทธศาสนาอันเป็นรากฐานของวิถีชีวิต วัฒนธรรมรวมถึงพัฒนาการทางสังคมในด้านต่าง ๆ ของประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทที่เจริญรุ่งเรืองสืบเนื่องมาตั้งแต่สมัยอดีตมาจนถึงปัจจุบัน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักมัชฌิมาปฏิปทาในพุทธปรัชญาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาหลักจริยศาสตร์ในพุทธปรัชญาเถรวาท
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์จริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาในพุทธปรัชญาเถรวาท

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัย รวมทั้งเพื่อนำมาเขียนเพิ่มเติมเนื้อหาวิทยานิพนธ์ที่เชื่อมโยงไปถึง ตลอดจนการใช้แนวทางการที่มีโครงสร้าง มีลำดับขั้นตอน ต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 สืบค้นข้อมูล

1. การดำเนินการออกแบบวิจัย ประกอบด้วย การศึกษาทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยดังต่อไปนี้

1) ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500 พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539.

2) ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ตำรา รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการและเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยวิเคราะห์สรุปข้อมูล

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลและตรวจสอบความถูกต้อง

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล โดยจำแนกแยกประเด็นข้อมูลตามความเหมาะสมแล้วพิจารณาความสัมพันธ์ของข้อมูล แล้วรวบรวมข้อมูลแบบสังเคราะห์ตามประเด็นที่ศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 สรุปผลการศึกษาและเขียนรายงาน

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสารและข้อมูลจากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) มาเขียนรายงานเชิงพรรณนาและจัดทำรูปเล่มแล้วนำเสนอรายงานการวิจัย

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 วิเคราะห์หลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาท

มัชฌิมาปฏิปทาหรืออริยอัฏฐังคิกมรรคคือทางสายกลาง เดินทางสู่จุดหมาย สำเร็จได้ต้องอาศัยองค์ประกอบทั้ง 8 ประการนั้น ทำหน้าที่คอยเสริมกันช่วยประสาน สอดคล้องพอเหมาะพอดี ความพอเหมาะพอดีตรงสู่เป้าหมายนี้ อาศัยปัญญาที่เห็นชอบรู้ เข้าใจอย่างถูกต้องช่วยส่องชี้แนะแสงสว่างให้สู่เป้าหมาย คือมัชฌิมาปฏิปทา ด้วยลักษณะที่ไม่ เอียงเข้าหา ส่วนสุดทั้งสอง คือ ไม่เห็นแก่สิ่งเสพละสวสุขมาบำรุงบำเรอตน มัวเมาติดอยู่ใน กามสุข โดยไม่คำนึงถึงใคร และมีใจหันไปสู่วางตรงข้าม มุ่งทำการเข้มนวดตนเองหาทุกขมา ทับถมตนให้ได้รับความเดือดร้อน ทางดำรงชีวิตด้วยลักษณะนี้ไม่เบียดเบียนตนเองด้วยและ ไม่เบียดเบียนผู้อื่นด้วย มีความเป็นไปด้วยความรู้ความเข้าใจตามที่เป็นจริงทั้งทางด้านวัตถุ และทางด้านจิตใจเป็นทางปฏิบัติสำหรับบุคคลผู้มีความต้องการดำรงชีวิตด้วยการแสวงหา ความสงบสุข เพื่อปฏิบัติถึงความสิ้นจากกองทุกข์ทั้งหมด

การปฏิบัติตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาหรืออริยอัฏฐังคิกมรรคนั้นมีสัมมาทิฐิเป็นตัวประธาน คอยควบคุมเกื้อหนุนให้ปัจจัยต่าง ๆ จากภายนอกมาสนับสนุนคือ พรโตโฆสะหรือจาก กัลยาณมิตร ช่วยอบรมสั่งสอนแนะนำให้คำปรึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและปัจจัย ภายใน คือโยนิโสมนสิการเพื่อทำในใจโดยแยบคาย โดยสามารถมองเห็นชีวิตและโลกตรง ตามสภาวะตามเหตุปัจจัยส่วนองค์มรรคอื่น ๆ มีสัมมาทิฐิ เป็นต้น เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็มั่นใจได้ ว่า การปฏิบัติธรรมหรือการดำรงชีวิตจะอยู่ในแนวทางที่ถูกต้องและหลักมัชฌิมาปฏิปทายังมี ความสำคัญทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ได้ปฏิบัติตามความสามารถยังกุศลธรรมทั้งหลายให้ เจริญงอกงามด้วยปัญญาเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น พร้อมทั้งได้ปฏิบัติชอบสู่ เป้าหมายคือความดับทุกข์โดยชอบอย่างสมบูรณ์

4.2 จริยศาสตร์ในพุทธปรัชญาเถรวาท

จริยศาสตร์หมายถึง ความรู้ หลักการ หรือทฤษฎีที่ใช้เหตุผลแยกความดีออกจาก ความชั่ว เป็นสาขาหนึ่งของปรัชญา และเป็นศาสตร์ที่เป็นบรรทัดฐานของความประพฤติของ มนุษย์ ต่อมาปัญหาโต้แย้งทางจริยศาสตร์ที่เกิดขึ้นโดยตรงเป็นครั้งแรกและเป็นประเด็น สำคัญ โดยการโต้แย้งว่า ควรมีการแสวงหาคำตอบของคำถามที่ว่า 1) อะไรคือความสุขที่ แท้จริงของชีวิต ? 2) เราจะแสวงหาความสุขในชีวิตได้อย่างไร ? พุทธปรัชญานั้นได้แบ่ง ประเภทของจริยศาสตร์ออก 2 ประเภท ได้แก่ จริยศาสตร์ที่เป็นพื้นฐานแก่บุคคลทั่วไป

และจริยศาสตร์สำหรับนักบวชในพุทธศาสนา ลักษณะสำคัญของพุทธจริยศาสตร์นั้นมีพื้นฐานสำคัญคือเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องความประพฤติของมนุษย์ โดยแสดงให้เห็นว่าสิ่งไหนควรประพฤติและสิ่งไหนไม่ควรประพฤติ อีกทั้งยังมีลักษณะแสดงถึงวิธีการที่จะทำให้เข้าถึงความดีสูงสุดอีกด้วยเมื่อปฏิบัติตามหลักจริยศาสตร์ของพุทธปรัชญาแล้วย่อมเกิดประโยชน์สูงสุด 3 อย่าง ในปัจจุบัน คือ คุณค่าหรือประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตัวผู้ปฏิบัติเอง อย่างหนึ่ง คุณค่าหรือประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับผู้อื่น อย่างหนึ่ง และคุณค่าหรือประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับทั้งผู้ปฏิบัติเองและสังคมส่วนรวม ขอบเขตของจริยศาสตร์ในพุทธปรัชญานั้นมีความเชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องกันในหลายด้าน ซึ่งประเด็นสำคัญก็คือการกระทำหรือหลักของกรรมทั้งมนุษย์และสัตว์ย่อมตกอยู่ในสภาพเดียวกันทั้งสิ้น การทำดีทำชั่วไม่ว่าจะเป็นของมนุษย์หรือสัตว์ย่อมมีผลทั้งสิ้น แต่อย่างไรก็ตาม สภาพของความเป็นสัตว์นั้นบางทีก็ไม่ได้มีความเหมาะสมกับการประกอบกรรมดี-ชั่ว ซึ่งสภาพทางกายภาพของสัตว์นั้นไม่มีความสมบูรณ์เพียงพอ แต่ในเรื่องของจิตและสภาพธรรมชาติของกิเลสภายในจิตทั้งของมนุษย์และสัตว์นั้นมีเหมือนกัน จะต่างแต่ความละเอียดมากน้อยเท่านั้น จริยศาสตร์ของพุทธปรัชญาเถรวาทแบ่งระดับออกเป็น 3 ระดับ คือ จริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทระดับต้น ได้แก่ศีล 5 จริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทระดับกลาง ได้แก่กุศลธรรมบถ 10 และจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทระดับสูง ได้แก่อริยมรรคมีองค์ 8 ในจริยศาสตร์เจตนาเป็นตัวกรรมและเป็นเหตุแห่งวิบากและตัวของวิบากเองก็เป็นเหตุแห่งกรรมต่อเนื่องกันไปอย่างไม่รู้จักจบสิ้น กรรมดีหรือกรรมชั่วที่เราสั่งสมไว้นั้นย่อมมีผลตามมาเสมอ ดังพระดำรัสที่ปรากฏในประไตรปิฎก มัชฌิมนิกายว่า สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลวและประณีตได้ การเข้าถึงอุดมคติมี 3 ระดับคือระดับที่เป็นประโยชน์ในปัจจุบัน ระดับที่วางไว้เพื่อประโยชน์อนาคต หรือสัมปรายภพ และระดับสูงสุด คือความหมดกิเลสอย่างสิ้นเชิง เรียกว่า พระนิพพาน

4.3 วิเคราะห์จริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาท

วิเคราะห์ความหมายจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาท ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทพบว่าจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นหลักแห่งการประพฤติปฏิบัติเพื่อละความชั่ว กระทำความดีเพื่อการเข้าถึงจุดมุ่งหมายที่สูงสุดของปรัชญาทั้งสอง ที่เรียกว่านิพพานและโมกษะ ในขณะที่มัชฌิมาปฏิปทามัชฌิมาปฏิปทาหรือทางสายกลาง มีอยู่ 2 เรื่องคือ ธรรมะสายกลางกับทางสายกลางในการปฏิบัติ ธรรมะสายกลางในการปฏิบัติ ธรรมะสายกลางเรียกว่า มัชฌิมนิพพานทางสายกลางในการปฏิบัติ เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งเป็นหนทางไปสู่ความดับทุกข์

วิเคราะห์ลักษณะจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ

1. การไม่ทำความชั่ว
2. กระทำแต่ความดี
3. ทำจิตใจให้บริสุทธิ์

จะเห็นได้ว่าลักษณะสำคัญของพุทธจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นมีพื้นฐานสำคัญคือเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องความประพฤติของมนุษย์ โดยแสดงให้เห็นว่าสิ่งไหนควรประพฤติและสิ่งไหนไม่ควรประพฤติ อีกทั้งยังมีลักษณะแสดงถึงวิธีการที่จะทำให้เข้าถึงความดีสูงสุดอีกอีกด้วยเนื่องจากลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือให้ละสิ่งที่ไม่ดีทั้งปวง ให้ประกอบแต่สิ่งที่ดี และให้ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ คือมองชีวิตโดยทั่วไปว่าเต็มไปด้วยความทุกข์ มนุษย์ที่เกิดมาต้องตกอยู่ภายใต้ความทุกข์ต่าง ๆ ดังนั้นการหลีกเลี่ยงจากความทุกข์พยายามปิดกั้นและทำลายกรรมทั้งหลายให้สิ้นไป เพื่อจุดมุ่งหมายสูงสุด

วิเคราะห์คุณค่าจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทคุณค่าของจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนั้นพุทธปรัชญากล่าวไว้ 3 ประการ คือประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่ตัวเอง ได้แก่การเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยความรู้และความประพฤติพึ่งตนเองได้ประการหนึ่ง ประโยชน์แก่ผู้อื่นหรือประโยชน์ของท่าน คือประกอบด้วยเมตตา กรุณา และมีความสามารถที่จะนำชีวิตของตนให้เกื้อกูลอุดหนุนแก่ผู้อื่นได้ด้วยการช่วยเหลืออนุเคราะห์ สงเคราะห์ผู้อื่น ทำตนให้เป็นคุณประโยชน์แก่ผู้อื่น ทั้งทางวัตถุอันเป็นรูปธรรม และทางจิตใจอันเป็นนามธรรม อีกประการหนึ่ง และประโยชน์รวมทั้ง 2 ฝ่าย คือ ประโยชน์ร่วมกันอันเกิดจากสิ่งที่เป็นกลางในทางวัตถุ เช่น ถนนหนทาง ไฟฟ้า น้ำประปา รถโดยสาร เป็นต้น ในทางนามธรรม เช่น ศิลปวิทยาและศีลธรรม ดำเนินชีวิตของตนให้เป็นประโยชน์เพื่อความสุขและความดีงามร่วมกัน คุณค่าทางจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในพุทธปรัชญากล่าวนั้น เน้นผลทั้งที่จะเกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคตแก่ผู้กระทำเอง แก่ผู้อื่น และแก่ส่วนรวม

วิเคราะห์ขอบเขตคุณค่าจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทคุณค่าจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทกล่าวว่ากรรมเป็นสิ่งที่สำคัญ คนเราเกิดมาจากกรรมคือการกระทำ การกระทำดีทำชั่วของบุคคลย่อมส่งผลต่อผู้กระทำอย่างแน่นอนที่สุด กรรมนั้นย่อมจำแนกสัตว์ให้แตกต่างกัน ที่มีความเห็นคล้ายคลึงกันเช่นนี้ เพราะพุทธปรัชญาและปรัชญาเซนต่างเป็นศาสนาประเภทอเทวนิยม คือไม่ยอมรับว่ามีเทพเจ้าเป็นผู้สร้าง ดังนั้นจึงมีขอบเขตของจริยศาสตร์อยู่ที่การสอนให้เชื่อในสิ่งที่แต่ละบุคคลกระทำขอบเขตของจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทอยู่ที่หลักคำสอนเรื่องกรรมเป็นสำคัญ แต่ก็มีส่วนที่ขัดแย้งกันพอสมควร ขอบเขตของจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในพุทธปรัชญานั้นมีความ

เชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องกันในหลายด้าน ซึ่งประเด็นสำคัญก็คือการกระทำหรือหลักของกรรมทั้งมนุษย์และสัตว์ย่อมตกอยู่ในสภาพเดียวกันทั้งสิ้น การทำดีทำชั่วไม่ว่าจะเป็นของมนุษย์หรือสัตว์ย่อมมีผลทั้งสิ้น แต่อย่างไรก็ตาม สภาพของความเป็นสัตว์นั้นบางทีก็ไม่มี ความเหมาะสมกับการประกอบกรรมดีกรรมชั่ว ซึ่งสภาพทางกายภาพของสัตว์นั้นไม่มีความสมบูรณ์เพียงพอ แต่ในเรื่องของจิตและสภาพธรรมชาติของกิเลสภายในจิตทั้งของมนุษย์และสัตว์นั้นมีเหมือนกัน จะต่างแต่ความละเอียดมากน้อยเท่านั้น

วิเคราะห์ระดับจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทการกระทำใดเป็นไปเพื่อประโยชน์ทั้ง 3 ประโยชน์ คือ ทิฐุฐัมมิกัตถประโยชน์ คือประโยชน์ในชีวิตนี้ เป็นความสุขที่สามัญชนมองเห็นได้ในปัจจุบัน ที่คนทั้งหลายปรารถนา เช่น ลาภ ยศ เป็นต้น สัมปรายิกัตถประโยชน์ คือประโยชน์ระยะยาว ประโยชน์ในชาติหน้า เป็นการกระทำชีวิตให้มีแก่นสาร อันเป็นหลักประกันชีวิตในชาติหน้า ปรมัตถประโยชน์ คือประโยชน์อันสูงสุด อันเป็นจุดหมายสูงสุดของการกระทำ ความดีในพระพุทธศาสนา อันได้แก่พระนิพพาน การประพฤติเพื่อให้ได้ประโยชน์ทั้ง 3 นั้น มีหลักธรรมเพื่อให้เข้าถึง หรือประสบกับประโยชน์ทั้ง 3 นั้น อย่างเช่น ทิฐุฐัมมิกัตถประโยชน์ ให้ใช้หลักจริยธรรมในชั้นเบญจศีลและเบญจธรรม เป็นต้น ส่วนจริยธรรมในชั้นกลาง ให้มีการควบคุมทางจิตใจเข้าไปด้วย ทั้ง 2 ชั้นแรกนั้น ยังไม่จัดว่าเป็นประโยชน์สูงสุดในพระพุทธศาสนา ส่วนปรมัตถประโยชน์ถือเป็นประโยชน์สูงสุด หรือเป็นจุดหมายสูงสุดของหลักคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดคือพระนิพพาน หลักธรรมที่จะดำเนินไปสู่พระนิพพานก็คืออริยสัจ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค ที่ถือว่าเป็นหลักธรรมที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

วิเคราะห์หลักจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาท

1. หลักจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทได้วางเป้าหมายสูงสุดในชีวิตไว้เหมือนกันคือความหลุดพ้นจากอำนาจกรรม ทั้งที่เป็นกรรมดีและกรรมชั่ว เพราะปรัชญาทั้งสองระบบพิจารณาเห็นว่า กรรมเป็นสิ่งที่ทำให้มีการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ อันนำมาซึ่งความทุกข์ แม้กรรมดีจะให้ผลเป็นความสุขก็ตาม แต่ไม่ใช่ความสุขที่แท้จริงเป็นเพียงโลภียสุข ไม่ใช่โลกุตตรสุข อันเป็นความสุขที่แท้จริงนอกจากนี้เห็นว่าอวิชชาเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้เกิดกรรม กรรมเป็นตัวการที่ทำให้จิตหรือชีวิตต้องติดข้องเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ และตัวการที่ทำให้มีการทำกรรมขึ้นคืออวิชชา ในบรรดากรรมทั้งหมดนั้นก็รวมลงในสองประเภทหลัก ๆ เหมือนกัน คือ กรรมดีและกรรมชั่ว กรรมดีจะให้ผลเป็นความสุข กรรมชั่วจะให้ผลเป็นความทุกข์ แม้กรรมดีจะให้ผลเป็นความสุขแต่ก็เป็นเพียงความสุขชั้นโลภียะเป็นความสุขชั้นต่ำ ๆ ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่ว ควรละเสียทั้งหมด

2. สังสารวัฏของหลักจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทเมื่อบุคคลยังมีกรรมอยู่สัตว์ทั้งหลายก็ยังคงเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏเรื่อยไป ในคำสอนของพุทธปรัชญาฝ่ายเถรวาทนั้นกล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า ในขณะที่สัตว์ยังมีกรรมอยู่ ไม่ว่าจะอยู่ในภพใดภูมิใดก็ตาม กรรมแต่ละอย่างจะผลักดันให้สัตว์ไปเกิดตามภพหรือภูมิต่าง ๆ ที่มีกรรมเป็นฐานรองรับ

3. ความดี-ความชั่วของหลักจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทความดีคือสิ่งที่เรียกว่ากุศล ความชั่วคือสิ่งที่เรียกว่าอกุศล ความดีเป็นเรื่องของความสุข ส่วนความชั่วนั้นเป็นเรื่องของความทุกข์

4. วิเคราะห์เกณฑ์ตัดสินทางหลักจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาท

เกณฑ์ตัดสินทางหลักจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทเห็นว่าความดี-ความชั่วนั้นเกิดจากการกระทำของมนุษย์พุทธปรัชญา คือ เกณฑ์การตัดสินหลัก โดยพิจารณาถึงความ เป็นกุศลและอกุศล และเกณฑ์การตัดสินร่วม ในประเด็นนี้หมายเอา 2 ลักษณะคือเป็นลักษณะความสำนึกภายในและลักษณะภายนอกโดยพิจารณาถึงการยอมรับของบัณฑิตชนผู้รู้ว่าเป็นที่ติเตียนหรือสรรเสริญ

5. วิธีเข้าถึงอุดมคติทางจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายทางจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทอยู่ที่ความหลุดพ้นจากอำนาจกรรม ทั้งที่เป็นกรรมดีและกรรมชั่วจะเห็นได้ว่ากรรมเป็นสิ่งที่ทำให้มีการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ อันนำมาซึ่งทุกข์ แม้กรรมดีจะให้ผลเป็นความสุขก็ตาม แต่ไม่ใช่ความสุขที่แท้จริงเป็นเพียงความสุขแบบโลกียะเท่านั้นแต่เป้าหมายสูงสุดคือความสุขสูงสุดที่เป็นโลกุตตรสุขคือความหลุดพ้นจากอาสวะกิเลสทั้งหลายทั้งปวงโดยมีวิธีการเข้าถึงคืออริยาคือเป็นต้นเหตุที่ทำให้สรรพสัตว์สร้างกรรมอันเป็นเหตุให้ต้องเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ ดังนั้นจึงต้องทำลายอริยาคือ การจะทำลายอริยาคือให้หมดสิ้นไปได้ จะต้องปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ 8 ประการ ได้แก่ สัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ) สัมมาสังกัปปะ (ความดำริชอบ) สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) สัมมากัมมัตะ (การงานชอบ) สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) สัมมาวายามะ (ความเพียรชอบ) สัมมาสติ (ระลึกชอบ) และสัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ) มรรคมีองค์ 8 ประการจะต้องปฏิบัติให้ครบทุกข้อจึงจะได้ผล

การดำเนินชีวิตตามจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในเบื้องต้นคือการปฏิบัติตามหลักศีล 5 และพรวาสนธรรม 4 และในเบื้องสูงคือการปฏิบัติตามหลักมรรค 8

1. จริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทคือหลักความประพฤติเพื่อละชั่ว กระทำดี โดยมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่นิพพาน
2. ประเภทจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทแบ่งออกเป็นสองประเภทคือประเภททั่วไปสำหรับศาสนิกและประเภทที่เหมาะสมสำหรับบรรพชิต แต่ประเภทที่เหมาะสมสำหรับบรรพชิตนั้นบางข้อคฤหัสถ์ก็สามารถปฏิบัติได้
3. ลักษณะของจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทแบ่งออกเป็นสามอย่างคือให้ละความชั่วทั้งปวงสอนให้กระทำแต่ความดีและสอนให้ชำระจิตใจให้บริสุทธิ์
4. คุณค่าทางจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นพุทธปรัชญาเน้นผลที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้ปฏิบัติทั้งในปัจจุบันและอนาคต
5. ขอบเขตของจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในพุทธปรัชญานั้นอยู่ที่หลักของกรรมคือการกระทำ คนจะดีหรือเลวก็อยู่ที่การกระทำไม่มีอำนาจอื่นใดมาดลบันดาล
6. จริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทแบ่งระดับออกเป็น 3 ระดับ คือ จริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทระดับต้น ได้แก่ศีล 5 จริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทระดับกลาง ได้แก่กุศลธรรม 10 และจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทระดับสูง ได้แก่อริยมรรคมีองค์ 8
7. กรรมในทรรศนะของจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทคือการแสดงออกทางไตรทวาร ทั้งที่เจตนาหรือไม่ก็ตาม ถ้าเจตนาดีเรียกว่ากรรมดี เจตนาไม่ดีเรียกว่ากรรมชั่ว ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรม
8. ความดีในจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นคือการกระทำที่ประกอบด้วยสุจริต ส่วนความชั่วนั้นคือการประกอบด้วยทุจริต
9. เกณฑ์การตัดสินทางจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในพุทธปรัชญานั้นเน้นเจตนาเป็นหลัก คือการกระทำใดที่ประกอบด้วยเจตนาที่มีผลมาก
10. วิธีเข้าถึงอุดมคติทางจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในพุทธปรัชญาคือปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งย่อได้ 3 ประการคือ ศีล สมาธิ ปัญญา รวมเรียกว่าไตรสิกขาการดำเนินชีวิตตามจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในเบื้องต้นคือการปฏิบัติตามหลักศีล 5 และฆราวาสธรรม 4 การดำเนินชีวิตตามจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทเบื้องต้นคือการปฏิบัติตามหลักมรรค 8

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

การศึกษาวิเคราะห์จริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาท พบว่าการดำรงชีวิตในสังคมอย่างใกล้ชิดชนิดที่แยกกันไม่ออก ซึ่งเมื่อประพฤติปฏิบัติได้ตามหลักคำสอนทางในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทแล้วย่อมที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมได้อย่างมากมาย ซึ่งพอจะสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ควรมีการนำในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทไปประยุกต์ใช้ในสังคม เช่น นำไปสอนในสถาบันการศึกษากันอย่างจริงจังทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

2. เมื่อศึกษาทฤษฎีในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทอย่างเข้าใจแล้ว ควรนำมาประพฤติปฏิบัติกันอย่างจริงจังจะช่วยให้สังคมมีแต่สันติสุข เช่นในเรื่องศีล 5 และฆราวาสธรรม 4 เป็นต้น

5.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

การปฏิบัติตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาหรือองค์มรรคนั้นมีสัมมาทิฐิเป็นตัวประธานคอยควบคุมเกื้อหนุนให้ปัจจัยต่าง ๆ จากภายนอกมาสนับสนุนคือ ปรโตโฆสะหรือจากกัลยาณมิตร ช่วยอบรมสั่งสอนแนะนำให้คำปรึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและปัจจัยภายใน คือโยนิโสมนสิการเพื่อทำในใจโดยแยบคาย โดยสามารถมองเห็นชีวิตและโลกตรงตามสภาวะตามเหตุปัจจัยส่วนองค์มรรคอื่น ๆ มีสัมมาทิฐิ เป็นต้น เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็มั่นใจได้ว่าการปฏิบัติธรรมหรือการดำรงชีวิตจะอยู่ในแนวทางที่ถูกต้องและหลักมัชฌิมาปฏิปทายังมีความสำคัญทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ได้ปฏิบัติตามความสามารถยังกุศลธรรมทั้งหลายให้เจริญงอกงามด้วยปัญญาเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น พร้อมทั้งได้ปฏิบัติชอบสู่เป้าหมายคือความดับทุกข์โดยชอบอย่างสมบูรณ์

วิเคราะห์ความหมายจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาท ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทพบว่าจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นหลักแห่งการประพฤติปฏิบัติเพื่อละความชั่ว กระทำความดีเพื่อการเข้าถึงจุดมุ่งหมายที่สูงสุดของปรัชญาทั้งสอง ที่เรียกว่านิพพานและโมกษะ ในขณะที่มัชฌิมาปฏิปทามัชฌิมาปฏิปทาหรือทางสายกลาง มีอยู่ 2 เรื่องคือ ธรรมะสายกลางกับทางสายกลางในการปฏิบัติ ธรรมะสายกลางในการปฏิบัติ ธรรมะสายกลางเรียกว่า มัชฌิมาธรรมเทศนาทางสายกลางในการปฏิบัติ เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งเป็นหนทางไปสู่ความดับทุกข์

6.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาเปรียบเทียบการศึกษจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทกับอัครคัมภีร์อื่นจะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในชีวิตได้ลึกซึ้งมากขึ้น

2. ควรมีการศึกษาจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในอภิปรัชญา อันจะทำให้เข้าใจการจริยศาสตร์และหลักมัชฌิมาปฏิปทาได้ดียิ่งขึ้น

3. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบเรื่องญาณวิทยาในพุทธปรัชญาเถรวาทกับจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญอีกเรื่องหนึ่งที่จะทำให้เห็นระบบของพุทธปรัชญา

เอกสารอ้างอิง

กীরติ บุญเจือ. (2542). **จริยศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

บุญมี แทนแก้ว. (2550). **จริยศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: โอ เอส พริ้นติ้ง เฮาส์.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2500). **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500**.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การศึกษาเปรียบเทียบมนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาทกับปรัชญานิเช่ A Comparative Study of the Concept of Man in Theravada Buddhist Philosophy and Philosophy of Nietzsche

พระอธิการวัชรระ จิตตสาโร (จันทร์แสง),

Phra Adhikan Watchara Cittasāro (Chansaeng),

พระปลัดกิตติ ยุติธโร, วิเชียร ชาบุตรบุญทริก

Phra Palad Kitti Yuttidharo, Wichian Chabutbuntrik

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buriram Buddhist Collage, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: chansaeng.wat@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษามนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาท 2) ศึกษามนุษย์ในปรัชญานิเช่ 3) เปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของมนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาทกับปรัชญานิเช่ ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร และนำเสนอข้อมูลในรูปแบบการเขียนเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. มนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาท หมายถึง ผู้มีใจสูง ผู้ประเสริฐ ธรรมชาติและลักษณะของมนุษย์ คือ ชันธ์ 5 ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ มนุษย์มี 5 ประเภท ได้แก่ 1) มนุษย์สัตว์นรก 2) มนุษย์เปรต 3) มนุษย์สัตว์ดิรัจฉาน 4) มนุษย์แท้ ๆ 5) มนุษย์เทวดา มนุษย์แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับปุถุชน 2) ระดับกัลยาณชน 3) ระดับอริยชน เป้าหมายสูงสุดของมนุษย์มี 3 ขั้น 1) ขั้นต่อหน้า 2) ขั้นเลยตาเห็น 3) ขั้นสูงสุด

2. มนุษย์ในปรัชญานิเช่ หมายถึง เจตจำนงที่จะมีอำนาจ มี 2 ประเภท คือ 1) ประเภททาส 2) ประเภทนาย แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ 1) ระดับทาส 2) ระดับนาย 3) ระดับอภิมนุษย์ ธรรมชาติและลักษณะของมนุษย์ “เห็นแก่ตัว” มีกิเลสอยู่เบื้องหลังทั้งหมด แนวทางสู่ความเป็นอภิมนุษย์ เขาใช้สัญลักษณ์เด็กพัฒนาจิตวิญญาณสู่อภิมนุษย์ เป้าหมายสูงสุดของมนุษย์พัฒนาจากพวกทาส (เลว) ปรับปรุงเป็นดี (นาย) จากดีมาเป็นตัวของตัวเอง (อภิมนุษย์)

3. ความเหมือนและความแตกต่าง 1) มนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาท คือ ผู้มีใจสูง มนุษย์นิเช่ คือ อภิมนุษย์ แตกต่างกันว่าพุทธปรัชญาแบ่งมนุษย์ไว้ 5 ประเภท แยกออกเป็น 3 ระดับ ส่วนมนุษย์นิเช่ มี 2 ประเภท แบ่งมนุษย์ไว้ 3 ระดับ ธรรมชาติและลักษณะของ

มนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาท คือ ชั้นที่ 5 ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ มีลักษณะปรากฏขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป นิทเช่เห็นว่า ธรรมชาติมนุษย์ คือ พลังอำนาจของกิเลส แสดงออกมาในลักษณะ “เห็นแก่ตัว” แตกต่างที่พุทธปรัชญามุ่งกำจัดกิเลสในใจมนุษย์ ส่วนปรัชญานิทเช่มุ่งใช้พลังกิเลสพัฒนามนุษย์ เป้าหมายสูงสุดของมนุษย์ในพุทธปรัชญามี 3 ชั้น คือ ขั้นต่อหน้า ขั้นเลยตาเห็น ขั้นสูงสุด ส่วนนิทเช่พัฒนาจากพวกเลวมาเป็นดีสู่ภิมนุษย์ ข้อแตกต่าง คือ พุทธปรัชญามีเป้าหมายที่ พระอรหันต์ ส่วนปรัชญานิทเช่ มีเป้าหมายที่อภิมนุษย์

คำสำคัญ: มนุษย์, พุทธปรัชญาเถรวาท, ปรัชญานิทเช่

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study human in Theravada Buddhist philosophy, 2) to study of human in philosophy of Friedrich Nietzsche and 3) to comparative study of similarity and difference of human in Theravada Buddhist philosophy and philosophy of Friedrich Nietzsche. This research is used documentary process and presents in descriptive method.

The research results found that:

1. Human in Theravada Buddhism meant high-minded person. The nature and character of human composed of 5 *Khandhas*, namely, corporality (*rūpa*), sensation (*vedanā*), perception (*saññā*), mental formations (*saṅkhāra*), and consciousness (*viññāna*). There were 5 types of humans: 1) hell human, 2) ghost human, 3) animal human, 4) real human, and 5) god human. Humans were divided into 3 levels: 1) worldly person (*puthujjana*), 2) good person (*kalyāṇajana*), and 3) noble person (*ariyajana*). The highest aim of human can divide 3 levels; present future and ultimate goal.

2. Human in the philosophy of Friedrich Nietzsche meant the will to have power. There were two types of human: slave and master. Human can divide into 3 levels: 1) slave, 2) master and 3) the superman. Nature and character of human was selfish which was hidden with defilement. The way to superman was the symbol of children. The highest aim developed from slave and cultivated to master and superman.

3. The similarity and difference 1) human in Theravada Buddhist philosophy was high-minded person, while Friedrich Nietzsche was superman. For different opinion, Theravada Buddhist philosophy divided human into 5 categories and 3 levels, while Friedrich Nietzsche divided human into 2 types

and 3 levels. Nature and character of human in Theravada Buddhist philosophy composed with of 5 *Khandhas* namely, corporality (*rūpa*), sensation (*vedanā*), perception (*saññā*), mental formations (*saṅkhāra*), and consciousness (*viññāna*), while the nature and character of human Friedrich Nietzsche was the power of defilement which show the condition of selfishness. For the different opinion, Theravada Buddhist philosophy focused on eliminating lusts in the human heart while Friedrich Nietzsche focused on using creative defilement. The highest aim of Theravada Buddhist philosophy divided into 3 levels; present future and ultimate goal, while Friedrich Nietzsche developed the bad to good person. For different opinion, Theravada Buddhist philosophy aimed to be Arahant, while Friedrich Nietzsche aimed to be superman.

Keywords: Human, Theravada Buddhist Philosophy, Friedrich Nietzsche

1. บทนำ

มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีพัฒนาการที่มีความซับซ้อน ในอดีตมีการตั้งคำถามเกี่ยวกับมนุษย์ในมิติต่าง ๆ ทั้งทางสังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ รวมถึงในมิติศาสนา เช่นอย่าง ศาสนาพุทธเถรวาท ในขณะที่มิติทางปรัชญาให้ความสนใจตั้งคำถามเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะแนวคิดของนิทเช ผู้เขียนจึงสนใจศึกษา 2 ระบบคิดที่มีมุมมองเกี่ยวกับมนุษย์ในเชิงเปรียบเทียบ ซึ่งมนุษย์เป็นสัตว์สังคมอาศัยอยู่รวมกันเป็นหมู่คณะ ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งสิ้นชีวิต ซึ่งต้องดิ้นรนต่อสู้ทำทุกอย่างเพื่อการดำรงชีวิตในการเอาตัวรอด แสวงหาพลังหรือแรงบัลดาลใจอำนาจแฝงแห่งตนมาเติมเต็มในส่วนที่หายไปในรูปแบบลักษณะกิเลสตัณหาความอยากได้การยอมรับนับถือ ลาภ ยศ สุข สรรเสริญ มีอำนาจเหนือผู้อื่น กระตุ้นต่อมภายในมนุษย์ให้เกิดการแสดงออกอย่างเต็มที่ด้วยความโหยหา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนักปรัชญายุคกรีกโบราณสำคัญ ๆ ของโลก เช่น อริสโตเติล (Aristotle) ได้ให้ความหมายมนุษย์ไว้ว่า “มนุษย์เป็นสัตว์สังคม” (Stroll and Popkink, 1993) ทั้งนี้ เขาเชื่อว่ามนุษย์โดยสภาพธรรมชาติความเป็นจริงแล้วจะต้องมีชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ติดต่อกันสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่เพียงลำพังได้ เขาได้จุดประกายให้เกิดการขบคิดและศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ ในโลก รวมถึงธรรมชาติของมนุษย์ด้วย จากประวัติศาสตร์ของมนุษย์พบว่า การดำเนินชีวิต การคมนาคมติดต่อสื่อสารมีความเรียบง่าย แต่เมื่อเวลาผ่านไปมนุษย์ได้พัฒนาความรู้ตามลำดับ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงองคาพยพ ระบบการศึกษาได้นำความรู้ที่ค้นพบทางวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้เป็นเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ จึงมีผลทำให้วิถีชีวิต

ของมนุษย์พัฒนาจากยุคมืดเข้าสู่ยุคสว่าง ซึ่งการเปลี่ยนทัศนคติมนุษยชาติครั้งใหญ่ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง นานาประเทศทั่วโลก ประสบปัญหาเศรษฐกิจ จึงเร่งวางแผนแก้ไขโดยเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรม เพื่อให้เศรษฐกิจดีขึ้น

มนุษย์แต่ละเผ่าพันธุ์ในโลกต่างก็มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน เมื่อมาอยู่ร่วมกันจำเป็นต้องมีแบบแผน กติกา ข้อตกลงในสังคม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอย่างสงบสุข กรอบการดำรงชีวิตที่มนุษย์สร้างขึ้นนี้ เรียกว่า “วัฒนธรรม” แต่ละสังคมมีแนวคิดและการปฏิบัติที่เป็นของตนเอง มีลักษณะเฉพาะของสังคมนั้น ๆ ซึ่งแสดงออกทางภาษาพูด ภาษาเขียน การแต่งกาย การหาอยู่หากิน การสร้างที่อยู่อาศัย ระบบความเชื่อ ประเพณีต่าง ๆ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน สามารถเรียนรู้และเข้าใจวัฒนธรรมของคนต่างวัฒนธรรมได้ จะช่วยให้มนุษยชาติเข้าใจกันมากขึ้น (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2532: 161-162)

ระบบความคิดของมนุษย์มีความเชื่อที่แตกต่างกันโดยพื้นฐานการอบรมสั่งสอนจากครอบครัวและบริบทสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ชุมชน มีความเห็นที่คล้อยไปตามประสบการณ์ชีวิตที่ประสบพบเห็นทางประสาทสัมผัส ได้แก่ สัมผัสทางตาเห็นรูป หูได้ยินเสียง จมูกได้ดมกลิ่น ลิ้นได้ลิ้มรส กายได้สัมผัสถูกต้องเย็นร้อนอ่อนแข็ง ใจได้รับรู้อารมณ์ทั้ง 6 มีความพอใจ และไม่พอใจ หรือมีความชอบ หรือความชิงชัง หรือเฉย ๆ แม้แต่การสังเกตพฤติกรรมของมนุษย์และสัตว์ยังเห็นความเหมือนกันในการดำเนินชีวิต คือ มนุษย์กินอาหารสัตว์ก็กินอาหาร มนุษย์พักผ่อนหลับนอน สัตว์ก็พักผ่อนหลับนอน มนุษย์กลัวลี้ภัย สัตว์ก็กลัวลี้ภัย มนุษย์เสพงามสืบทอดเผ่าพันธุ์ สัตว์ก็เสพงามสืบทอดเผ่าพันธุ์เช่นกัน ไม่มีสิ่งใดที่แตกต่างกันระหว่างมนุษย์กับสัตว์ จะแตกต่างกันตรงที่มนุษย์รู้จักคิดยถาจริยของตนให้สูงขึ้นกว่า เพราะสัตว์ทำตามสัญชาตญาณอย่างสัตว์เท่านั้น คิดไม่เป็น ส่วนมนุษย์นั้นคิดเป็น สามารถฝึกอบรมพัฒนากายและจิตใจตนได้ตามกระบวนการไตรสิกขา 3 คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ตามแนวคิดพุทธปรัชญาเถรวาทด้วยความลงตัวทั้งทางหลักคำสอนและแนวปฏิบัติ

ในขณะเดียวกันระบบความคิดของนิทเช็นั้น เขามีมุมมองเกี่ยวกับมนุษย์มีพฤติกรรมเหมือนดังฝูงแกะ ชอบรวมกันอยู่เป็นฝูงเพราะลาดกลัว มนุษย์มักมีการแสดงออกและดิ้นรนอันเป็นธาตุแท้ของความเป็นจริง ซึ่งนิทเช่เรียกว่า เป็นเจตจำนงที่จะมีอำนาจ บุคลิกลักษณะมนุษย์ตามแนวคิดของเขาพอตีความได้ 3 อย่าง คือ 1) พวกอ่อนแอ เลว กลัว ไม่สู้ 2) พวกกล้าหาญ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ 3) พวกเกิน ๆ เป็นตัวของตัวเอง จะเห็นได้ว่าธรรมชาติให้ความเข้มข้นไม่เท่ากัน มนุษย์ผู้มีกำลังมากก็จะใช้กำลังตนเบียดเบียนผู้ที่มีกำลังน้อยกว่า ผู้ที่มีบาริรามากก็จะรวบรวมของตนออกไล่แย่งชิงอำนาจเป็นใหญ่เหนือกัน

รวมความว่า มนุษย์ทั้งสองระบบความคิดนี้ สามารถพัฒนาให้ไปถึงเป้าหมายสูงสุดตามอุดมคติมนุษยได้ คือ ศึกษาความหมายมนุษย์ที่แท้จริงให้รู้ชัดเพื่อเข้าใจธรรมชาติ และลักษณะของมนุษย์ เห็นคุณค่าและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ เชื่อมมั่นในศักยภาพของ

มนุษย์สามารถเปิดเผยความจริงของมนุษย์ด้วยการใช้ปัญญาเป็นเครื่องมือพัฒนามนุษย์
จนเป็นอิสระเสรีภาพจากกิเลสได้ เข้าสู่เป้าสูงสุดของมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบอันแท้จริง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1 เพื่อศึกษามนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาท
- 2 เพื่อศึกษามนุษย์ในปรัชญานิเทศ
- 3 เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนและแตกต่างของมนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาท
กับปรัชญานิเทศ

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Documentary Research) มีวิธีดำเนินการวิจัย
ดังนี้

1. ผู้วิจัยศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลจาก เอกสารชั้นปฐมภูมิ คือพระไตรปิฎก
ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539 มีพระวินัยปิฎก คัมภีร์พระสุตตันตปิฎก คัมภีร์พระ
อภิธรรมปิฎก
2. ผู้วิจัยศึกษาเอกสารชั้นทุติยภูมิ คือ หนังสืองานเขียนของนิเทศ เรื่องอภิมนุษย์,
พระเจ้าตายแล้ว งานวิจัยที่เกี่ยวกับมนุษย์ในนิเทศ วารสาร บทความต่าง ๆ และแหล่งข้อมูล
ออนไลน์ที่มีผู้รู้ได้เขียนและบันทึกเอาไว้
3. ผู้วิจัยนำข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องมนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาทกับ
ปรัชญานิเทศไปเปรียบเทียบ สังเคราะห์ วิเคราะห์ นำมาสรุปผลการวิจัย จัดทำเป็นรูปเล่ม
เพื่อนำเสนอต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษามนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาทกับปรัชญานิเทศที่มีผลต่อมนทัศน์
ในมิติต่าง ๆ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

4.1 มนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาท

มนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีผลต่อมนทัศน์ในมิติต่าง ๆ ทำให้เห็นพัฒนาการ
ของมนุษย์ โดยแยกเป็นพุทธปรัชญา 6 ด้าน ดังนี้

- 1) พุทธปรัชญาเถรวาท มองว่า มนุษย์มีที่มาจากพรหมเทพ นามว่า
อากัสสรพรหม จุตกลงในครรภ์มารดา เรียกชั้น 5 เจริญเติบโตอยู่ในครรภ์มารดาเป็น
เวลานาน 9 เดือน จึงคลอดออกมาสู่โลก ซึ่งมนุษย์มีความหมายว่า ผู้มีใจสูงผู้ประเสริฐ
- 2) ด้านธรรมชาติและลักษณะของมนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาท พบว่า
มนุษย์มีข้อดี คือสามารถพัฒนาได้ ข้อเสียได้แก่การตกเป็นทาสกิเลส ธรรมชาติมนุษย์ คือ

ชั้น 5 ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ซึ่งแยกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนกาย (รูปธรรม) และส่วน จิต (นามธรรม) มีปัจจัยอิงอาศัยในการเกิดขึ้น และดับลง เรียกว่า ปฏิจจสมุปบาท ซึ่งตกอยู่ภายใต้สามัญลักษณะ คือ อนิจจัง ความไม่เที่ยง เป็นธรรมชาติ ทุกขัง ความเป็นทุกข์ เป็นธรรมชาติ อนัตตา ความเสื่อมสลาย เป็นธรรมชาติ เป็นไปตามกฎแห่งกรรม ในพุทธปรัชญาเถรวาท พบว่า มนุษย์มีอยู่ 5 ประเภท ได้แก่

- (1) มนุษย์สัตว์นรก คือ ร่างกายเป็นมนุษย์ แต่สภาวะจิตใจเป็นสัตว์นรก
- (2) มนุษย์เปรต คือ ร่างกายเป็นมนุษย์ แต่สภาวะจิตใจเป็นเปรต
- (3) มนุษย์สัตว์ดิรัจฉาน คือ ร่างกายเป็นมนุษย์ แต่สภาวะจิตใจเป็นสัตว์

เดรัจฉาน

- (4) มนุษย์แท้ๆ คือ ร่างกายเป็นมนุษย์ สภาวะจิตใจก็เป็นมนุษย์
- (5) มนุษย์เทียม คือ ร่างกายเป็นมนุษย์ แต่สภาวะจิตใจเป็นเทวดา

พุทธปรัชญาเถรวาท แบ่งมนุษย์ออกได้ 3 ระดับ ได้แก่

- (1) ระดับมนุษยปัญญา คือ ผู้หาไปด้วยกิเลสตัณหา
- (2) ระดับมนุษยกัลยาณชน คือ ผู้มีความรู้ดี มีคุณธรรม จิตใจดีงามต่อเพื่อน

มนุษย์

- (3) ระดับมนุษยจริยชน คือ ผู้บรรลุความจริงอันประเสริฐ เรียกว่า นิพพาน
อีกนัยหนึ่ง อริยชน ยังแยกออกเป็น 4 จำพวก คือ

- (1) พระโสดาบัน คือ บุคคลผู้ละสังโยชนต่ำเบื้องต้น 3 อย่าง ออกเสียได้แล้ว
- (2) พระสกิทาคามี คือ บุคคลผู้ละสังโยชนต่ำเบื้องต้น 5 อย่าง ออกเสียได้
- (3) พระอนาคามี คือ บุคคลผู้ละสังโยชนเบื้องสูง 7 อย่าง ออกเสียได้แล้ว
- (4) พระอรหันต์ คือ บุคคลผู้ละสังโยชนเบื้องสูง 10 อย่าง ออกเสียได้แล้ว

3) ด้านเสรีภาพของมนุษย์นั้น พบว่า คือเสรีภาพทางกาย ทางความคิด และทางปัญญานั้นได้มาโดยธรรมชาติ ไม่มีใครหิบบั่นให้หรือทำลายได้อีกทั้งสามารถแสวงหาเพิ่มเติมได้ แต่ในเบื้องต้นยังไม่มี เพราะช่วงวัยเด็กยังต้องอาศัยพ่อแม่ และต้องได้รับการอบรมสั่งสอนจากครูอาจารย์แยกแยะสิ่งดี-ชั่วได้ จนถึงขั้นบรรลุนิยบุคคล 4 การตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคนั้น คือการขจัดกิเลสสิ้นเชิง เรียกว่า เสรีภาพของมนุษย์แท้จริง

4) ด้านศักยภาพของมนุษย์นั้น พบว่า มนุษย์เป็นสัตว์พิเศษสามารถเรียนรู้และฝึกได้ เพิ่มสมรรถนะทางกายทางความคิด และทางปัญญาจนถึงเป้าหมายสูงสุด คือพ้นจากทุกข์ได้ แต่มนุษย์จำพวกปทปรมะไม่อาจพัฒนาได้ ต้องปล่อยวาง อุปมาเหมือนดังคนตาย แม้มีมนุษย์ปลุกให้ตื่นขึ้นมา ย่อมเป็นไปมิได้ และมีเพียงมนุษย์ผู้ฝึกอบรมตนมุ่งสู่อริยบุคคลตามแนวปฏิบัติตามอริยทั้งคิกรมรรค มีอธิบายในข้อถัดไป

5) ด้านแนวทางสู่ความเป็นอริยบุคคลนั้น พบว่า การนำมรรคมีองค์ 8 สงเคราะห์เข้าในไตรสิกขา 3 ตามกระบวนการฝึกอบรมกาย วาจา ใจ เรียงง่าย ๆ ว่า ศีล

สมาธิ ปัญญา โดยใช้แนวปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในมหาสติปัฏฐานสูตร ได้แก่ การพิจารณา กาย เวทนา จิต ธรรม จนเกิดสมาธิธรรม คือ เห็นรูป นาม ตามความเป็นจริงแล้ว ถอนความ พ้อใจและความไม่พอใจออกเสียได้ จิตบริสุทธิ์หลุดพ้นอาสวะกิเลส บรรลุอุรียบุคคล ตามลำดับ

6) ด้านเป้าหมายสูงสุดของมนุษย์ พบว่า ปลายทางชีวิตมนุษย์ในพุทธ ปรัชญาเถรวาท มี 3 ชั้น คือ ชั้นต่อหน้า ชั้นเลยตาเห็น และชั้นสูงสุด เรียกปรัตถะ การบรรลุ พระอรหันต์ พ้นจากความทุกข์ เข้าสู่พระนิพพาน โดยการเข้าถึงสภาวะธรรมชาติที่มีอยู่จริง ด้วยความเพียรของมนุษย์ ไม่ใช่อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใด ๆ หรือเทพเจ้าองค์ใดมาดลบันดาล แท้ที่จริงแล้วมนุษย์เป็นผู้ค้นพบความลับนี้ ซึ่งมนุษย์เป็นผู้เปิดเผยความจริงออกมาด้วย สติปัญญาของมนุษย์ โดยมนุษย์ และเพื่อนมนุษย์

4.2 มนุษย์ในปรัชญานิทเช

มนุษย์ในพุทธปรัชญานิทเชที่มีผลต่อมโนทัศน์ในมิติต่าง ๆ ทำให้เห็นพัฒนาการ ของมนุษย์ โดยแยกเป็นพุทธปรัชญา 6 ด้าน ดังนี้

1) ด้านมนุษย์ในปรัชญานิทเช พบว่า มนุษย์มีที่มาจาก เจตจำนงที่จะมี อำนาจเหนือกิเลสเพราะมนุษย์นั้น “เห็นแก่ตัว” การสลัดความเห็นแก่ตัวได้ คือการใช้พลัง อำนาจกิเลสกระตุ้นต่อมจิตใต้สำนึกของมนุษย์ออกมาเพื่อพัฒนาศักยภาพมนุษย์อย่าง สร้างสรรค์ ใช้อำนาจโดยชอบธรรม และยังพบว่า มนุษย์ที่ตระหนักถึงความหมายว่า อภิมนุษย์ มนุษย์เหนือ ซึ่งเป็นปัจเจกบุคคลผู้ค้นพบความลับของจักรวาลโลก สิ่งที่ต้องก้าว ข้ามพ้น มนุษย์ผู้ยังพร่อง พวกขาด ๆ เกิน ๆ ไม่สมบูรณ์

2) ด้านธรรมชาติและลักษณะของมนุษย์นั้น พบว่า พลังอำนาจกิเลส กระแสสังคมโลกที่พัฒนามนุษย์ไปติดกับดักของกิเลสจนเป็นเหตุเข้าสู่ทางตัน จึงต้องดิ้นรน ต่อสู้เอาชีวิตเอาเปรียบกัน กดขี่ ข่มเหงกัน ตามความเข้มข้นจากพลังอำนาจของธรรมชาติมาก บ้าง น้อยบ้าง ปลาใหญ่กินปลาเล็ก ผู้มีกำลังมากก็เบียดเบียนผู้มีกำลังน้อย นิทเชแบ่ง ประเภทของมนุษย์ไว้ 2 ประเภท ได้แก่

(1) ประเภทมนุษย์ศีลธรรมแบบทาส ชนชั้นต่ำ ทาส ไพร ไม่เป็นตัวของตัวเอง

(2) ประเภทมนุษย์ศีลธรรมแบบนาย ชนชั้นกลาง ขึ้นปกครอง ผู้ครองอำนาจรัฐ

ปรัชญานิทเช แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่

(1) ระดับทาส ไม่กล้าคิด ไม่กล้าทำ ไม่กล้าแสดงออก ทำตามกระแส

ค่านิยมเดิม ๆ

(2) ระดับนาย กล้าคิดกล้าทำกล้าแสดงออก ไม่ทำตามใคร เชื้อมั่นในตนเอง

(3) ระดับอภิมนุษย์ ปัจเจกบุคคล ผู้บรรลุญาณพิเศษ รู้แจ้งในสัจธรรม

ความจริงชีวิต

3) ด้านเสรีภาพของมนุษย์ พบว่า เจตจำนงที่จะมีอำนาจเหนือกิเลสตนและผู้อื่น การใช้พลังกิเลสกระตุ้นจิตสำนึกมนุษย์แสดงออกมาใช้เชิงบวก หากมนุษย์กล้าปฏิเสธความเชื่อเดิมที่เป็นกรงขังความคิดสังคมมนุษย์ไว้ สร้างรูปแบบชีวิตใหม่ นิทเช่กล้าใช้ประโยคคำว่า “พระเจ้าตายแล้ว”(God is dead) เขาระงับและแหกกิเลสได้อย่างคมคาย ซึ่งนับว่าเป็นเสรีภาพของมนุษย์

4) ด้านศักยภาพของมนุษย์นั้น พบว่า มนุษย์ได้พัฒนาพันสภาพของสัตว์มาแล้ว และกำลังพัฒนาไปสู่สภาพอภิ การเป็นตัวของตัวเอง (Superman) โดยมนุษย์ต้องหันกลับมาปรับปรุงพฤติกรรมตนเอง พัฒนาศักยภาพจิตใจให้เข้มแข็ง กล้าปฏิเสธ ความเชื่อที่ไร้เหตุผล กล้าเอ่ยถึงมรณกรรมของพระผู้เป็นเจ้า อำนาจรัฐ คือ ปิตาจารย์ ที่คอยสร้างกรงขังสังคมมนุษย์ไว้ในยุคนั้น ศาสนา กติกา ประเพณี ค่านิยมเดิม ๆ ซึ่งไม่อาจตอบโจทย์ชีวิตในปัจจุบัน และให้ความหวังในอนาคตได้เลย จึงไม่แปลกอะไรว่า มนุษย์ยุคปัจจุบันมุ่งแสวงหาความจริงของชีวิตมากกว่าจะเข้าหาศาสนา ความเชื่อในสิ่งที่มีใช้ความหมายของชีวิตหรือความสุขปัจจุบันแท้จริง

5) ด้านแนวทางสู่ความเป็นอภิมนุษย์ พบว่า การกล้าเดินออกจาก “มังกร” ผู้ครอบงำโลก ปฏิบัติตามจิตวิญญาณแห่งอูรู สิ่งโต และเด็กทารก ซึ่งหัวใจสำคัญ คือ จิตวิญญาณเด็ก เพราะเป็นสัญลักษณ์แห่งความบริสุทธิ์ ง่ายต่อการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจ เขาได้วางรูปแบบใหม่ตามขั้นตอนพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ 10 อย่าง ได้แก่

- (1) ทำตัวให้ประสานสัมพันธ์ มีเหตุผล รับผิดชอบ มีสำนึก
- (2) หลีกเลียงการมีชีวิตแบบเรื่อยเปื่อย ไม่เป็นตัวของตัวเอง
- (3) หลีกเลียงความขุ่นข้องหมองใจ อันเป็นวิธีคิดแบบทาส
- (4) อย่าคิดตามปรมาจารย์แบบตาบอด ให้สร้างปรัชญาของตัวเอง
- (5) จงตามหา ทำไม่ เมื่อเจอแล้วก็จะอดทนได้ทุกเรื่อง
- (6) ความทุกข์ทำให้เข้มแข็ง ต้องทำลายด้วยตัวเอง เพื่อเกิดใหม่และ

เข้มแข็งกว่าเดิม

- (7) หลีกเลียงที่จะเป็นคนที่ไม่ว่างตลอดเวลา จงใช้เวลาเพื่อตัวเอง เพื่อคนที่

ตนรัก

- (8) จงมีชีวิตแบบยอมเสี่ยงบ้าง อยู่นอกเขตแดนสบายของตัวเอง
- (9) จงเป็นอภิมนุษย์เป็นเป้าประสงค์
- (10) ความสุขไม่ได้อยู่ที่เป้าหมาย แต่อยู่ทุกอย่างก้าวในระหว่างทางเดิน

6) ด้านเป้าหมายสูงสุดของมนุษย์ พบว่า เจตจำนงที่จะมีอำนาจเหนือกิเลสตนและผู้อื่น ได้แก่ อภิมนุษย์ มนุษย์เหนือ ซุปเปอร์แมน ความเป็นตัวของตัวเอง โดยมีขั้นตอนพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ คือ พัฒนาจากทาส (เลว) ปรับปรุงไปเป็นมนุษย์ดี (นาย) มีโอกาสพัฒนาจนถึงขั้นบรรลุลักษณะพิเศษ ผู้รู้แจ้งในสัจธรรมของชีวิตสู่ความเป็นมนุษย์เหนือ

(อภิมนุษย์) ปฏิรูปวิธีคิดสร้างรูปแบบสังคมและประเมินคุณค่ามนุษย์ใหม่ทั้งหมด เพื่อตอบ โจทย์ชีวิตในปัจจุบัน และให้ความหวังในอนาคตได้

4.3 การเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของมนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาทกับปรัชญานิเช

จากการศึกษาวิจัยมนุษย์ ผู้วิจัยได้สรุปผลทั้งฝ่ายพุทธปรัชญาเถรวาทและฝ่าย ปรัชญานิเชนำมาเทียบเคียงแล้วจึงตั้งเป็นประเด็นเปรียบเทียบไว้ 6 ด้าน มีรายละเอียด ดังนี้

1) พุทธปรัชญาเถรวาทเห็นว่ามนุษย์เป็นผู้มีจิตใจสูง ส่วนปรัชญานิเชมอง ว่ามนุษย์เป็นตัวของตัวเอง เป็นอภิมนุษย์ ส่วนความแตกต่างกันนั้นพุทธปรัชญาแบ่งมนุษย์ ออกเป็น 3 ระดับ แยกออกเป็นอริยบุคคล 4 จำพวก ส่วนนิเชเห็นว่ามนุษย์มีอยู่ 2 ประเภท แบ่งมนุษย์ไว้ 3 ระดับ คือ ทาส นาย อภิมนุษย์

เมื่อจับแนวคิดมนุษย์ในมิติพุทธปรัชญาเถรวาท พบว่า การได้อัตภาพความ เป็นมนุษย์นั้น นับว่ายาก มนุษย์ประเสริฐได้ต้องผ่านการฝึกอบรมจิตใจเป็นอย่างดี มนุษย์จึง ชื่อว่าผู้มีใจสูง ส่วนมนุษย์ในปรัชญานิเชพบว่า อภิมนุษย์คือเจตจำนงที่จะมีอำนาจเหนือ ผู้ที่มีจิตใจเข้มแข็งกล้าคิดกล้าทำเท่านั้นจึงจะอยู่รอดปลอดภัยจากกรงขังสังคมได้

2) พุทธปรัชญาเถรวาทมองว่า ธรรมชาติและลักษณะของมนุษย์หมายเอา ชั้น 5 ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ส่วนปรัชญานิเชเห็นว่า พลังอำนาจกิเลส แก่กล้าแผดงฤทธิ์ออกมาเป็นหน่วย ๆ ดิ้นรนต่อสู้กันอยู่ มีลักษณะทาสแท้ หรือความเห็นแก่ตัว ส่วนความแตกต่างกัน พุทธปรัชญาเน้นมุ่งขจัดกิเลสในใจมนุษย์ ส่วนปรัชญานิเชมุ่งใช้พลัง กิเลสในเชิงสร้างสรรค์

เมื่อจับแนวคิดในมิติทางพุทธปรัชญาเถรวาท มองว่า ธรรมชาติให้ความ เสมอภาคกันระหว่างร่างกายมนุษย์และสรรพสิ่ง ได้แก่ ร่างกาย (รูป) และจิตใจ (นาม) ร่างกายมีสภาพเกิดขึ้นดำรงอยู่เป็นธรรมชาติ (อนิจจัง) มีสภาพแปรปรวนถูกบีบคั้นเป็น ธรรมชาติ (ทุกขัง) และมีสภาพเสื่อมสลายไปเป็นธรรมชาติ (อนัตตา) ส่วนธรรมชาติในมิติ ปรัชญานิเชนั้น มองว่า พลังอำนาจกิเลสมนุษย์ต้องถูกกระตุ้นออกมาพัฒนามนุษย์ในเชิง สร้างสรรค์

3) ด้านเสรีภาพของมนุษย์ พุทธปรัชญาเห็นว่าเสรีภาพคือการเป็น อริยบุคคล 4 ส่วนนิเชเห็นว่าเสรีภาพของมนุษย์เปรียบเทียบเหมือนการตายของพระเจ้า ส่วนความแตกต่างกัน คือ พุทธปรัชญาเน้นเจตนาเพื่อพ้นทุกข์ แต่นิเชเน้นเจตจำนงว่ามี อำนาจโดยชอบธรรม

เมื่อจับแนวคิดมนุษย์ในมิติพุทธปรัชญาเถรวาท มองว่า มนุษย์มีเสรีภาพ ตั้งแต่เกิดคือเสรีภาพทางกาย ทางความคิด และทางสติปัญญา มนุษย์สามารถพัฒนาตนเอง ได้จนถึงอริยบุคคล บรรลุสัจธรรมความจริงอันประเสริฐ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรคได้ ส่วนแนวคิดมนุษย์ในมิติปรัชญานิเช มองว่า การได้ใช้เจตจำนงเสรีทางกาย ทางความคิด

และทางปัญญาอย่างมีอิสระ โดยปราศจากอำนาจการครอบงำใด ๆ กล้าปฏิเสธความเชื่อ ค่านิยมเดิม ๆ ที่เสีย

4) พุทธปรัชญาเถรวาทเห็นว่า ศักยภาพของมนุษย์สามารถเรียนรู้และฝึกได้ จนบรรลุถึงอริยชน ส่วนนิตเชเห็นว่าการมีกฎปฏิบัติชีวิต รูปแบบสังคมและประเพณี มนุษย์ใหม่ ส่วนข้อแตกต่างคือ พุทธปรัชญาเน้นการบำเพ็ญเพียรจนบรรลุอริยบุคคล 4 ส่วน นิตเชใช้สัญลักษณ์เด็กด้วยการมุ่งบรรลุอภิมนุษย์

เมื่อจับแนวคิดมนุษย์ในมิติพุทธปรัชญาเถรวาท มองว่า มนุษย์สามารถ พัฒนาศักยภาพและอบรมเรียนรู้ได้ ยกระดับจิตใจตามกระบวนการไตรสิกขา 3 เรียกสั้น ๆ ว่า ศีล สมาธิ และปัญญาโดยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในสติปัญญา การพิจารณารูปและนามยังจิตสู่ธรรม เกิดปัญญาเห็นชอบตามเป็นจริงในสิ่งทั้งปวงว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา บรรลุอริยบุคคล 4 ตามลำดับ ส่วนแนวคิดมนุษย์ในมิติปรัชญานิตเช มองว่า มนุษย์ต้องกล้าคิดออกนอกกรอบความเชื่อ ค่านิยมเดิม ๆ โดยใช้กิเลสพัฒนาศักยภาพมนุษย์ ให้เป็นตัวของตัวเองจากมนุษย์เลว เป็นมนุษย์ดี จากดีมาเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

5) พุทธปรัชญาชี้แนวทางสู่ความเป็นอริยบุคคลโดยปฏิบัติวิปัสสนา กรรมฐาน ส่วนนิตเชเห็นว่าแนวทางสู่ความเป็นอภิมนุษย์ พัฒนาจากพวกเลว (ทาส) มาเป็นดี (นาย) จากดีสู่ความเป็นตัวของตัวเอง (อภิมนุษย์) ด้านความแตกต่างกัน คือ พุทธปรัชญาเถรวาท เห็นว่ามนุษย์สามารถพัฒนาจนถึงขั้นบรรลุพระอรหันต์ ส่วนอภิมนุษย์อยู่ชั้นพระโสดาบัน

เมื่อจับแนวคิดมนุษย์ในมิติพุทธปรัชญาเถรวาท มองว่า มนุษย์ได้พัฒนาจาก คนธรรมดาเป็นอริยบุคคลจนบรรลุเป็นพระอรหันต์ ส่วนแนวคิดมนุษย์ในมิติปรัชญานิตเช มองว่า มนุษย์ต้องปรับปรุงแก้ไขตนเอง เป็นผู้กล้าตัดสินใจเป็นของตนเอง ไม่เดินตามใคร มีความเชื่อมั่นในตนเอง ทำตามความปรารถนามุ่งอภิมนุษย์ เจตจำนงที่จะมีอำนาจเหนือกิเลส

6) พุทธปรัชญาเถรวาทมีเป้าหมายสูงสุด คือ การบรรลุพระอรหันต์ ส่วนปรัชญานิตเช มีเป้าหมายสูงสุดคือการเป็นอภิมนุษย์ ส่วนความต่างกัน คือ พุทธปรัชญาเถรวาทมองว่าพระอรหันต์คือโลกุตระวิสัย ส่วนปรัชญานิตเชระบุว่าพระโสดาบันยัง ช้องในโลภียวิสัย

เมื่อจับแนวคิดมนุษย์ในมิติพุทธปรัชญาเถรวาท มองว่า เป้าหมายสูงสุดของ มนุษย์นั้น ต้องสามารถจัดกิเลส โลภ โกรธ หลง และละสังโยชน์ 10 ประการได้สิ้นเชิง บรรลุพระอรหันต์ เป็นมนุษย์สมบูรณ์แบบ ส่วนแนวคิดมนุษย์ในมิติปรัชญา มองว่า มนุษย์ที่ จะอยู่บนโลกนี้ได้ นั้น ต้องมีอุดมคติความเป็นมนุษย์ มีเจตจำนงที่จะมีอำนาจเหนือกิเลสตน และผู้อื่น กล้าเสียสละเสี่ยงเป็นตายเพื่อให้ได้ซึ่งอภิมนุษย์ มนุษย์ที่ไม่เหมือนใคร ผู้รู้แจ้งใน สัจธรรมชีวิต จำพวกปัจเจกบุคคล

สรุปความว่า มนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น จึงพัฒนาความเป็นมนุษย์ในเชิงลบ โดยมุ่งกำจัดกิเลส คือ ความโลภ ความโกรธ และความหลงในใจมนุษย์จนบรรลุ

พระอรหันต์ ส่วนปรัชยานิทเช่นั้น พัฒนามนุษย์ในเชิงบวก โดยใช้กิเลสกระตุ้นต่อมจิตใต้สำนึกของมนุษย์ แสดงออกมาในเชิงสร้างสรรค์ มุ่งสู่ความเป็นอภิมนุษย์หรือเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

5. ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้การศึกษานี้ ครอบคลุมครบทุกประเด็น จึงควรมีการศึกษาวิจัยต่อยอดจากงานวิจัยนี้ และสร้างองค์ความรู้ใหม่ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

5.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การศึกษาเปรียบเทียบมนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาทกับปรัชยานิทเช่ พบว่ามนุษย์เป็นสัตว์พิเศษที่สามารถเรียนรู้และพัฒนาได้โดยใช้กระบวนการฝึกอบรมวิปัสสนากรรมฐาน โดยเพ่งพิจารณากาย เวทนา จิต และ ธรรม ให้เห็นรูป นาม ตามความเป็นจริงแล้ว สลัดกิเลสความพอใจและความไม่พอใจออกเสียได้ เมื่อมนุษย์ได้รับการพัฒนาฝึกอบรมจิตตนเองดีแล้ว ย่อมทนทานต่อแรงเสียดแทงแห่งกิเลส ตัณหา อุปาทาน จนถึงขั้นบรรลุอรหัญบุคคล พ้นจากความทุกข์ได้

5.2 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

การนำผลวิจัยมาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่ สนับสนุนเชิงวิชาการเพื่อปรับเปลี่ยนมโนทัศน์มนุษย์อย่างถูกต้อง และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงเป็นหน้าที่และบทบาทของสถาบันการศึกษา หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ที่ต้องตระหนักรู้ เป็นสื่อกลางชี้แนะบอกกล่าวแก่ชาวมนุษย์ทุกกลุ่มบุคคล ทุกช่วงวัย ให้มองเห็นคุณค่าและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ มั่นใจในว่า มนุษย์สามารถเรียนรู้และฝึกได้ จึงควรนำไปปรับใช้ ดังนี้

1. ควรมีการนำกระบวนการพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา 3 เพื่อประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น ประยุกต์ใช้ในสถาบันการศึกษาอย่างจริงจังทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

2. เมื่อศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับมนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาทกับปรัชยานิทเช่อย่างเข้าใจแล้ว ควรนำหลักอริยบุคคล 4 และ อภิมนุษย์ มาประยุกต์ใช้เป็นหลักปฏิบัติเผยแพร่ ชี้แนะ สอนอย่างจริงจัง เพื่อให้มนุษย์ในสังคมได้รับผล คือ ความสงบสุขในปัจจุบันและมีความหวังในอนาคต

5.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบมนุษย์ในทัศนะพระธรรมปิฎกกับปรัชยานิทเช่
2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบมนุษย์ในปรัชญาเถรวาทกับมโนทัศน์การเมืองของนิทเช่

3. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบมนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาทกับปรัชญาของจื่อ

เอกสารอ้างอิง

- นิทเธอ. (2555). **ผู้บุกเบิกแนวคิดหลังนวยุค ด้วยวิถีถึงสู่อภิมนุษย์ และซึ่งสุนทรีย์**. แปลโดย กิริติ บุญเจือ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสำนักพิมพ์สยามปริทัศน์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2532) **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร
- พระพรหมคุณาภรณ์. (ป.อ.ปยุตฺโต). (2556). **หลักสูตรอารยชน**. พิมพ์ลักษณะ กรุงเทพมหานคร: เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2559). **ปรัชญากรีกบ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สยามปริทัศน์.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศัลลก์ ศาลยาชีวิน. (2550). **พระเจ้าตายแล้ว ดังพูดว่าซารารัฐตรา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โมฆิต.
- Stroll and Popkink (1993). อ้างใน พระมหาจุลลอม ชูเลื่อน. (2546). ความกล้าหาญทางจริยธรรมในการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ในทศชาติชาดก. **ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาจริยศาสตร์ศึกษา**. คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหิดล. เข้าถึงได้จาก <https://blog.sansiri.com/sirihouse-inspiration/> (สืบค้นเมื่อ 26 ตุลาคม 2563).

ผลของการใช้กิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาการรู้จัก
และเข้าใจตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม จังหวัดปทุมธานี

The Effects of using the Group Guidance Activities to Develop
the Self-understanding of the 7th Grade Students at Thammasat
Khlung Luang Wittayakom School in Pathum Thani Province

ภัทรกัญย์ อักษร, กรกฏา นุกคิม

Phattharakan Aksorn, Karakada Nugkim

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Kasetsart University

E-mail: phattharakan.a@ku.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการใช้กิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเอง โดยการเปรียบเทียบระยะก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม งานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยกึ่งทดลอง โดยใช้รูปแบบการทดลองที่มีกลุ่มทดลองกลุ่มเดียว มีการวัดตัวแปรตามก่อนและหลังการทดลอง ประชากรคือนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนธรรมศาสตร์ คลองหลวงวิทยาคม ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 872 คน โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างตามความสะดวก (Convenience Sampling) เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/5 ที่มีคะแนนแบบวัดการรู้จักและเข้าใจตนเองตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 50 ลงมา และเป็นผู้สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 8 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที จำนวน 22 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) แบบวัดการรู้จักและเข้าใจตนเอง 2) แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง “ผลของการใช้กิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1” 3) แบบประเมินความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบด้วยสถิตินอนพารามेटริก (Nonparametric Statistics) The Wilcoxon Matches Pairs Signed Rank Test และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเอง มีคะแนนจากแบบวัดการรู้จักและเข้าใจตนเอง ภายหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. นักเรียนกลุ่มทดลองมีความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: กิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม, เพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเอง, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

Abstract

The purpose of this research were: to study the effect of using group process guidance activities to develop self-awareness and understanding by comparing the previous and after participating in the activities. This research is quasi-experimental, using an experimental model with a single experimental group; the variables were measured before and after the experiment. The population was 7th Grade Students at Thammasat Klong Luang Wittayakom School, and the second semester of the academic year 2021, consisted of 872 students. The researcher used the convenience sampling method, who were Mathayomsuksa 1/5 students with a percentage of self-knowledge and understanding scores at 50 and below, 22 people were willing to participate in the activities 8 times, 50 minutes each time, 22 people. Guidance activities with group process to develop self-awareness and self-understanding of Mathayomsuksa 1 students.” 3) Satisfaction Assessment form, the data were analyzed for mean, Standard deviation and tested with non-parametric statistics (Nonparametric Statistics). The Wilcoxon Matches Pairs Signed Rank Test and Content Analysis.

The research result found that:

1. The post-test of self-understanding measure of students in the experimental group participated in group guidance activities to develop self-understanding was higher than the pre-test at the .05 level.

2. The overall of students in the experimental group participated in group guidance activities to develop self-understanding was the highest.

Keywords: The Group Guidance Activities, To Develop Self - understanding, The First Grade of Secondary School (Mathayomsuksa 1 students)

1. บทนำ

ปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติ ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและเทคโนโลยีสารสนเทศ ผลจากการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ และการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชากรเป็นอย่างมาก

มาก ความเจริญทางด้านจิตใจที่ไม่มีความสมดุลกับความเจริญทางด้านวัตถุก่อให้เกิด ปัญหาพฤติกรรมทางศีลธรรม จริยธรรม มากขึ้น (ศักดิ์ไทย สุรกิจบรร, 2557: 165) ซึ่งปัญหาดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตที่เป็นสุข ของเด็กและเยาวชน ซึ่งการดำเนินชีวิตให้มีความสุขนั้นจำเป็นต้องได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐานเสียก่อนคือ ความต้องการทางร่างกาย ความต้องการความมั่นคง ความต้องการความรัก การเป็นที่ยอมรับและการเป็นเจ้าของแล้ว จึงจะสามารถพัฒนาถึงขั้นสูงสุดได้คือ ความตระหนักรู้ในตนเอง ผู้ที่จะนับถือตนเองและผู้อื่นได้ จำเป็นต้องรู้จักและเข้าใจตนเอง ด้วยการเริ่มค้นหาส่วนที่ดีที่มีอยู่ในตน เมื่อค้นหาส่วนที่ดีได้ ย่อมทำให้เกิดความรักและรับรู้ว่ามีสิ่งที่ดี จึงจะเกิดความภาคภูมิใจสามารถรับมือต่อการเปลี่ยนแปลง ด้วยการพัฒนาส่วนที่ดี รับรู้ว่ามีสิ่งไหนว่าเป็นความต้องการของตนเองด้วยการรู้จักและเข้าใจตนเอง (รุ่งลาวัลย์ ละอาคา, 2557: 33)

การศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562: 3) มีความมุ่งหมายและหลักการว่าจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจสติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขและกำหนดแนวการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเพื่อการป้องกัน แก้ไขปัญหา และเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ได้รับการพัฒนาและการส่งเสริมให้สามารถมีทักษะชีวิตของตน รู้จักตนเอง รู้จุดเด่น จุดด้อยของตนเอง เข้าใจความสนใจ ความถนัด ความสามารถทั้งด้านการเรียนและด้านการงาน มีความภูมิใจ ในตนเองเห็นคุณค่าในตนเอง เพื่อเป็นการเตรียมนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้สามารถดำรงชีวิตได้โดยมีความสุขความสำเร็จ ตลอดจนป้องกันและแก้ไขปัญหา อันเกิดขึ้นในชีวิตท่ามกลางสังคมอันมีความสลับซับซ้อนสับสนของสภาพสังคมปัจจุบัน ซึ่งมีผลกระทบกับทุกคนในสังคมไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือเป็นผู้ใหญ่ เนื่องจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จัดอยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนต้น เป็นช่วงที่มีพัฒนาการด้านสังคมที่สำคัญอย่างยิ่ง เด็กในวัยนี้ต้องการความเป็นอิสระ อยากทำอะไรตามใจตนเอง เป็นวัยแห่งการค้นหาเอกลักษณ์เฉพาะตนเลียนแบบบุคคลในอุดมคติ วัยแห่งการเข้าร่วมกลุ่มและต้องการการยอมรับจากสมาชิกกลุ่ม และยังขาดทักษะในการดำเนินชีวิตของตนเอง ต้องมีการได้รับการพัฒนา เพื่อจะได้เติบโตขึ้นเป็นคนที่มีมั่นใจในตนเองรู้ว่าตนมีสมรรถภาพด้านใด ยอมรับข้อด้อยของตน และพร้อมที่จะพัฒนาตนเองเมื่อมีปัญหาอุปสรรค

แผนการจัดกิจกรรมแนะแนว ตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560: 7) ระบุว่า กิจกรรมแนะแนวมีความสำคัญในการที่จะช่วยให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง เกิดในทักษะในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดีขึ้น ในการจัดกิจกรรมแนะแนวในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-3) มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ให้นักเรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง ในด้านความสนใจ ความสามารถ ความถนัด สามารถนำข้อมูลไปวางแผนในการเลือกหรือตัดสินใจในการศึกษาต่อและแนวทางในการประกอบอาชีพได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับตนเองรักและเห็นคุณค่าในตนเอง และมีทักษะในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูรู้จักและเข้าใจนักเรียนมากขึ้น เพื่อเป็น

ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม เป็นลักษณะการใช้กระบวนการกลุ่มในการจัดกิจกรรมแนะแนว เพื่อให้นักเรียนสามารถ ค้นพบ และพัฒนาศักยภาพของตน ส่งเสริมทักษะชีวิตและเกิดสัมพันธภาพที่ดี และช่วยให้นักเรียนมองเห็นปัญหา เกิดความกระจ่าง สามารถที่จะแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง จากการเข้าร่วมกิจกรรมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น

ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นครูผู้สอนกิจกรรมแนะแนวระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยกิจกรรมแนะแนวเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้จักสิ่งแวดล้อม สามารถคิดตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิตทั้งด้านการเรียนและอาชีพ สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม ซึ่งผลจากการสัมภาษณ์นักเรียน สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ครูที่ปรึกษา และครูที่สอนในรายวิชาอื่น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในส่วนของกิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม มาใช้ในการพัฒนาการรู้จัก และเข้าใจตนเองของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้นำกระบวนการกลุ่ม อาทิเช่น กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ บทบาทสมมติ กรณีตัวอย่าง และเกมมาเพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเอง เพื่อให้นักเรียนมีความสามารถในการรู้จักและเข้าใจตนเอง ในด้านความต้องการและความรู้สึกของตนเอง ด้านความการแสวงหาแบบอย่างที่ดีและเหมาะสมกับตนเอง ด้านความสนใจความถนัดด้านที่เกี่ยวข้องกับการเรียนและอาชีพ ด้านความรักนับถือตนเองและผู้อื่น และด้านความการรับรู้และเข้าใจสาเหตุของปัญหาของตนเองและแนวทางในการแก้ปัญหา นักเรียนกลุ่มดังกล่าว

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาการรู้จัก และเข้าใจตนเอง โดยการเปรียบเทียบระยะก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในงานวิจัย

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม จังหวัดปทุมธานี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 872 คน จำนวน 22 ห้อง

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เลือกนักเรียน 1 ห้อง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/5 จำนวน 44 คน โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม จังหวัดปทุมธานี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามความสะดวก (Convenience Sampling) ที่มีคะแนนแบบวัดการรู้จักและเข้าใจตนเอง ตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 50 ลงมา และเป็นผู้สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวโดยกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเองของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 22 คน

3. รูปแบบการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research) โดยใช้รูปแบบการทดลองที่มีกลุ่มทดลองเดียว (One Group Pretest – Posttest Design) นำคะแนนก่อนทดลองและหลังการทดลอง โดยการทดสอบด้วยสถิตินอนพาราเมตริก (Nonparametric Statistics) The Wilcoxon Matches Pairs Signed Rank Test เพื่อทดสอบสมมติฐาน

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1. แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง “ผลของการใช้กิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1”
2. แบบวัดการรู้จักและเข้าใจตนเอง
3. แบบประเมินความพึงพอใจ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย จำแนกได้ 2 ประเภท คือ

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง “ผลของการใช้กิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1”

- 1) ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับความหมาย แนวความคิด หนังสือบทความ เอกสาร เกี่ยวข้องกิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม

- 2) ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการรู้จักและเข้าใจตนเอง อาทิ งานวิจัยเรื่องผลของกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเอง

- 3) นำความรู้ที่ได้จากการศึกษาจากหนังสือ เอกสารตำราและงานวิจัยดังกล่าวมาสร้างกิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม โดยกำหนดสาระสำคัญ จุดมุ่งหมาย วิธีการดำเนินการ สื่อ/อุปกรณ์ การวัดและประเมินผล ระยะเวลาที่ใช้ให้สอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ จำนวนทั้งสิ้น 8 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที

- 4) นำกิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเอง เสนอต่ออาจารย์ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความสอดคล้องและดำเนินการแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

- 5) นำกิจกรรมแนะแนวที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญที่มีความเชี่ยวชาญด้านกิจกรรมแนะแนว จำนวน 3 ท่าน พิจารณาความสอดคล้องระหว่างวิธีการและกิจกรรมกับจุดประสงค์ สื่อ อุปกรณ์ การประเมินผล ด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงเชี่ยวชาญ โดยค่า IOC มีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปแสดงว่ากิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเอง นี้มีสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ซึ่งค่าดัชนีความสอดคล้องของกิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม นี้มีค่าอยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00

- 6) นำกิจกรรมแนะแนวที่ปรับแก้ไข เสนออาจารย์ที่ปรึกษาก่อนนำไปใช้เพื่อใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

จากการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะดังกล่าวมาออกแบบกิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเองตามจุดประสงค์ของการแนะแนว เพื่อให้ผู้เรียนรู้จัก เข้าใจ และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำเนินชีวิต ปรับตัวได้อย่างเหมาะสม และอยู่กับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ดังตาราง

ตารางที่ 1 แสดงโครงสร้างของชุดกิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเองของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1

ครั้งที่	ชื่อกิจกรรม	จุดประสงค์	กระบวนการกลุ่ม	องค์ประกอบของการรู้จักและการเข้าใจตนเอง
1	Pre-test ปฐมนิเทศ	1. เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างนักเรียนกับผู้วิจัยและระหว่างเพื่อนที่เข้าร่วมกิจกรรม 2. เพื่อให้นักเรียนทราบความหมาย ความสำคัญ และประโยชน์ของกิจกรรม การพัฒนาการเข้าใจตนเอง 3. เพื่อให้นักเรียนทราบถึงวัตถุประสงค์ บทบาทหน้าที่ของผู้วิจัยและนักเรียนในการเข้าร่วมกิจกรรม	-	-
2	สิ่งที่ฉันรู้สึก	1. เพื่อให้นักเรียนสามารถบอกความต้องการของตนเองได้ 2. เพื่อให้นักเรียนบอกสิ่งใดที่ทำให้ตนเองมีความสุขได้	1. กลุ่มสัมพันธ์ 2. เกม วงล้อ 3. บทบาทสมมติ ทายความรู้สึก	ด้านความรู้และการเข้าใจความต้องการและความรู้สึกของตนเอง
3	แทนความรู้สึก	1. เพื่อให้นักเรียนบอกถึงความต้องการของตนเองว่าสิ่งใดที่ทำให้ตนเองมีความสุข 2. เพื่อให้นักเรียนสามารถบอกถึงความรู้สึกต่อตนเอง 3. เพื่อให้นักเรียนสามารถบอกถึงความรู้สึกต่อสิ่งที่เกิดขึ้นกับตนเอง	1. กลุ่มสัมพันธ์ 2. กรณีตัวอย่าง ความต้องการและ ความรู้สึกของฉัน	ด้านความรู้และการเข้าใจความต้องการและความรู้สึกของตนเอง
4	แบบอย่างที่ต้องการ	1. เพื่อให้นักเรียนสามารถระบุแบบอย่างที่ดีที่ตนเอง	1. กลุ่มสัมพันธ์ 2. กรณีตัวอย่าง	ด้านความรู้และการเข้าใจความต้องการ

		ชื่นชมและยึดถือ	“เด็กงมลูกกอล์ฟ”	และ ความรู้สึกของ ตนเอง
		2. เพื่อให้ นักเรียนสามารถ เปรียบเทียบได้ว่าสิ่งใดเป็น แบบอย่างที่ดี และไม่ดี		ด้านความการแสวงหา แบบอย่างที่ดี และ เหมาะสมกับตนเอง
5	เพื่อนคนเก่ง	3. เพื่อให้ นักเรียนสามารถ วิเคราะห์และเลือกแบบอย่าง ที่ดีที่เหมาะสมกับตนเอง		
		1. เพื่อให้ นักเรียนบอกถึง ความดีของผู้อื่นและแสดง ความชื่นชมผู้อื่นได้	1. กลุ่มสัมพันธ์	ด้านความรักและนับ ถือตนเองและผู้อื่น
		2. เพื่อให้ นักเรียน มี ความรู้สึกภูมิใจในการ กระทำของตนเอง ในการทำ ความดี และสามารถให้ ความช่วยเหลือผู้อื่นได้	2. บทบาท สมมติ “เพื่อนคน เก่ง”	
6	ผลของการ กระทำ	1. เพื่อนักเรียนสามารถบอก ได้ว่าสิ่งใดคือปัญหา	1. กลุ่มสัมพันธ์	ด้านความรู้และ เข้าใจสาเหตุของปัญหา ของตนเองและแนวทาง ในการแก้ปัญหา
		2. เพื่อนักเรียนสามารถระบุ ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองได้	2. กรณีตัวอย่าง “ความขัดแย้ง เรื่อง ความหึงหวง”	
7	อาชีพที่ใช่ วิชาที่ชอบ	1. เพื่อให้ นักเรียนมีความเข้าใจ ถึงความสนใจ และความ ถนัดในการเรียนของตนเอง	1. กลุ่มสัมพันธ์	ด้านความถนัด ความ สนใจ ความสามารถ
		2. เพื่อให้ นักเรียนสามารถ บอกอาชีพที่ตนเองสนใจ และตรงกับความถนัดของ ตนเองได้	2. เกม ทายอาชีพ ใครเอ่ย..	ด้านการเรียน และ อาชีพ
8	ปัจฉิมนิเทศ Post-test	1. เพื่อให้ นักเรียนเห็น ความสำคัญของการรู้จัก และเข้าใจตนเอง	-	-
		2. เพื่อให้ นักเรียนบอก ประโยชน์และข้อคิดที่ได้ จากการเข้าร่วมกิจกรรม และแนวเพื่อพัฒนาการรู้จัก และเข้าใจตนเอง		

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย 2 ชุด คือ แบบวัด
การรู้จักและเข้าใจตนเอง และแบบประเมินความพึงพอใจ

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1) แบบวัดการรู้จักและเข้าใจตนเอง

แบบวัดการรู้จักและเข้าใจตนเอง ผู้วิจัยได้นำมาจากณัฐวีร์ นงนุช
(2552) จำนวน 47 ข้อ ซึ่งมีความเหมาะสมกับช่วงวัยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

โดยณัฐวีร์ นงนุช ได้พัฒนาเครื่องมือ ดังนี้ มีการตรวจสอบคุณภาพความตรง (Validity) ด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบวัดการรู้จักและเข้าใจตนเองของผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์เนื้อหาและนิยามศัพท์เฉพาะ โดยมีค่า IOC เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดและณัฐวีร์ นงนุช ได้นำแบบวัดการรู้จักและเข้าใจตนเอง มาหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา ของครอนบร็ค ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.87

ลักษณะแบบวัดการรู้จักและเข้าใจตนเอง เป็นแบบวัดที่มีลักษณะมาตรฐานส่วนประมาณค่า (Rating Scale) เป็นปรนัย 5 ตัวเลือก จริงมากที่สุด จริงมาก จริงปานกลาง จริงน้อย จริงน้อยที่สุดผู้ที่ได้คะแนนรวมจากแบบวัดการรู้จักและเข้าใจตนเองจริงมากที่สุด แสดงว่าเป็นผู้ที่มีการรู้จักและเข้าใจตนเองสูงกว่าผู้ที่ได้คะแนนรวมน้อย

2) แบบประเมินความพึงพอใจ ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพของแบบประเมินความพึงพอใจ ในการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเอง ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามขั้นตอน ดังนี้

(1) ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบประเมินความพึงพอใจ

(2) สร้างแบบประเมินความพึงพอใจ จำนวน 10 ข้อ เป็นแบบมาตรฐานประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับเพื่อวัดความพึงพอใจในด้านการนำเสนอ เนื้อหา สื่อ อุปกรณ์ วิธีดำเนินการกิจกรรม ที่น่าสนใจ การมีส่วนร่วม มีกิจกรรมที่หลากหลายมีความเหมาะสม นักเรียนนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้และพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเอง

(3) นำแบบประเมินความพึงพอใจที่สร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษา พิจารณาความถูกต้องและความเหมาะสมแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

(4) นำแบบประเมินความพึงพอใจที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญที่มีความเชี่ยวชาญด้านกิจกรรมแนะแนว จำนวน 3 ท่าน ซึ่งแบบประเมินความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเอง ได้ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ ด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยค่า IOC มีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปแสดงว่าแบบประเมินความพึงพอใจนี้มีสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ซึ่งค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบประเมินนี้มีค่าอยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00

(5) นำมาเสนอกับอาจารย์ที่ปรึกษา พิจารณาความถูกต้องและความเหมาะสม และนำไปใช้เป็นแบบประเมินได้

(6) จัดพิมพ์แบบประเมินความพึงพอใจเป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/5 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม ทำแบบวัดการรู้จักและเข้าใจตนเองและคัดเลือกนักเรียนที่มีคะแนนแบบวัดการรู้จักและเข้าใจตนเอง ตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 50 ลงมา ซึ่งถือเป็นคะแนนก่อนการทดลอง

(Pre-test) และเป็นผู้สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม จากนั้นจึงดำเนินการตามกิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเองของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1

2. ดำเนินการจัดกิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเอง กับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่กำหนดไว้ จำนวน 8 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที

3. หลังเสร็จสิ้นการทดลองให้นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมทำแบบวัดการรู้จักและเข้าใจตนเองอีกครั้ง และนำคะแนนที่ได้จากการแบบวัดดังกล่าวเป็นคะแนนหลังการทดลอง (Post-test)

4. ให้นักเรียนทำแบบประเมินความพึงพอใจ ที่มีต่อกิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเอง

5. นำคะแนนจากแบบวัดการรู้จักและเข้าใจตนเอง มาทดสอบความแตกต่างของคะแนนก่อนทดลองและหลังการทดลอง โดยการทดสอบด้วยสถิตินอนพาราเมตริก (Nonparametric Statistics) The Wilcoxon Matches Pairs Signed Rank Test เพื่อทดสอบสมมติฐาน

6. นำคะแนนจากแบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อชุดกิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเอง วิเคราะห์ตามวิธีการทางสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และข้อคิดเห็นต่างๆ เพื่อประเมินสิ่งที่นักเรียนได้รับการเข้าร่วมกิจกรรม

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. หาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของคะแนนจากแบบวัดการรู้จักและเข้าใจตนเอง ของนักเรียนกลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลองและคะแนนจากแบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ที่มีต่อชุดกิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเอง

2. ทดสอบความแตกต่างของคะแนนจากแบบวัดการรู้จักและเข้าใจตนเอง ของนักเรียนกลุ่มทดลองก่อนทดลองและหลังการทดลอง โดยการทดสอบด้วยสถิตินอนพาราเมตริก (Nonparametric Statistics) The Wilcoxon Matches Pairs Signed Rank Test

3. วิเคราะห์เนื้อหาแบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนกลุ่มทดลองที่มีต่อชุดกิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเอง

3.4 ผลการวิจัย

ผลของกิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม เพื่อการรู้จักและเข้าใจตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม สามารถสรุปผลดังตาราง ต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แสดงคะแนนค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนการรู้จักและเข้าใจตนเอง ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเองของนักเรียนกลุ่มทดลอง

กลุ่มทดลอง	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ผลต่างคะแนน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ก่อนทดลอง	22	3.06	0.74	0.10
หลังทดลอง	22	3.80		0.24

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเอง นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนจากแบบวัดการรู้จักและเข้าใจตนเองสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมฯ โดยมีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานก่อนการทดลองเท่ากับ 3.06 และ 0.10 และหลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.80 และ 0.24 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนแบบวัดการรู้จักและเข้าใจตนเอง ของกลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลอง

กลุ่มทดลอง	อันดับที่ของผลต่างคะแนน	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ผลรวม	Z	p
			อันดับที่	อันดับที่		
ก่อนทดลอง	อันดับที่ของผลต่างที่มีเครื่องหมายลบ	0	0.00	0.00	-4.11	.01
หลังทดลอง	อันดับที่ของผลต่างที่มีเครื่องหมายบวก	22	11.50	253.00		
รวม		22				

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า คะแนนรวมโดยการทดสอบด้วยสถิตินอนพาราเมตริก (Nonparametric Statistics) The Wilcoxon Matches Pairs Signed Rank Test พบว่า ภายหลังการทดลอง คะแนนจากแบบวัดรู้จักและเข้าใจตนเองของนักเรียนกลุ่มทดลอง เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยก่อนการทดลองและผลรวมอันดับที่เท่ากับ 0.01 และ 0.01 และหลังการทดลอง มีค่าเฉลี่ยอันดับที่และผลรวมอันดับที่เท่ากับ 11.50 และ 253.00 ตามลำดับ

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของคะแนนแบบประเมิน ความพึงพอใจของนักเรียน ในการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเอง

ข้อที่	รายการการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลความหมาย	อันดับที่
1	กิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม นำเสนอให้ชวนติดตามและศึกษา	4.73	0.54	มากที่สุด	6
2	กิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม มีการนำเสนอเนื้อหาได้อย่างต่อเนื่อง	4.59	0.49	มากที่สุด	10
3	กิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม มีสื่ออุปกรณ์ และการยกตัวอย่างที่เข้าใจง่าย	4.86	0.34	มากที่สุด	2
4	กิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม ใช้ตัวหนังสือที่ชัดเจน อ่านง่าย มีสีสันสดใสดึงดูดความสนใจ	4.77	0.42	มากที่สุด	5
5	กิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม มีวิธีดำเนินกิจกรรมที่น่าสนใจ นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม	4.82	0.39	มากที่สุด	3
6	กิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม มีกิจกรรมที่หลากหลาย ระยะเวลาในการจัด	4.91	0.29	มากที่สุด	1
7	กิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม มีความเหมาะสม	4.64	0.48	มากที่สุด	8
8	หลังทำกิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม นักเรียนมีความเข้าใจการ				

9	รู้จักและเข้าใจตนเอง และนำมาประยุกต์ใช้	4.64	0.48	มากที่สุด	9
	สามารถนำความรู้ที่ได้จากการทำกิจกรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.68	0.47	มากที่สุด	7
10	ความพึงพอใจในภาพรวมจากการทำกิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเอง	4.82	0.39	มากที่สุด	4
รวม		4.75	0.43	มากที่สุด	

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนแบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียน ในการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเอง เมื่อเสร็จสิ้นการทดลองกิจกรรมทั้ง 8 ครั้ง พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเองในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานรวมเท่ากับ 4.75 และ 0.43 เรียงลำดับ คือ อันดับที่ 1 กิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่มมีกิจกรรมที่หลากหลาย มีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานรวมเท่ากับ 4.91 และ 0.29 อันดับที่ 2 กิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่มมีสื่ออุปกรณ์และการยกตัวอย่างที่เข้าใจง่าย มีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานรวมเท่ากับ 4.86 และ 0.34 อันดับที่ 3 กิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่มมีวิธีดำเนินกิจกรรมที่น่าสนใจ นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานรวมเท่ากับ 4.82 และ 0.39 ตามลำดับ

4. สรุปผลการวิจัย

ผลของกิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม เพื่อการรู้จักและเข้าใจตนเองของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเอง จะมีคะแนนจากแบบวัดการรู้จักและเข้าใจตนเอง สูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการใช้กิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม จังหวัดปทุมธานี สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

การเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเองพบว่า ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม

เพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเอง นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนจากแบบวัดพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเองสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมฯ

ทั้งนี้เนื่องมาจาก การจัดกิจกรรมแนะแนวโดยกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเอง ซึ่งวัดการรู้จักและเข้าใจตนเองของนักเรียนประกอบด้วย ด้านความสามารถในการรู้จักและเข้าใจตนเอง ด้านความต้องการและความรู้สึกของตนเอง ด้านความสามารถแสวงหาแบบอย่างที่ดีและเหมาะสมกับตนเอง ด้านความสนใจความถนัด ด้านที่เกี่ยวข้องกับการเรียนและอาชีพ ด้านความรักนับถือตนเองและผู้อื่น และด้านการรับรู้และเข้าใจสาเหตุของปัญหาของตนเองและแนวทางในการแก้ปัญหา ได้นำกระบวนการกลุ่ม อาทิ เช่น กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ บทบาทสมมติ กรณีตัวอย่าง และเกม มาเพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเอง

จากงานเขียนของ สวอนสัน และ โฮลตัน (Richard A. Swanson Elwood F. Holton) อ้างอิงจาก: (สมิทร สุวรรณ, 2553: 77) ได้เสนอกระบวนการทัศน์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 2 กระบวนทัศน์ คือ กระบวนทัศน์การเรียนรู้ (learning paradigm) และกระบวนทัศน์ผลการปฏิบัติงาน (performance paradigm) กระบวนทัศน์การเรียนรู้ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีรากเหง้ามาจากการเรียนรู้ของปัจเจกบุคคล กระบวนทัศน์ การเรียนรู้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ของปัจเจกบุคคลให้มีจิตสำนึกและเอาชนะอุปสรรคได้ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ 1) การเรียนรู้ของปัจเจกบุคคล (individual learning) มุ่งเน้นการเรียนรู้ของปัจเจกบุคคล 2) การเรียนรู้โดยใช้ผลการปฏิบัติงานเป็นฐาน มุ่งเน้นผลการปฏิบัติงานของปัจเจกบุคคลโดยการเรียนรู้ 3) การเรียนรู้แบบระบบรวมทั้งหมด (whole systems learning) มุ่งเน้นผลการปฏิบัติงานหลายระดับ โดยผ่านการเรียนรู้ ทั้งปัจเจกบุคคล ทีม และองค์กร ซึ่งระบบขององค์กรสนับสนุน การเรียนรู้ มุมมองที่เด่นชัดที่สุด คือ ทฤษฎีองค์กรและการเรียนรู้

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น กิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่มสามารถพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเองได้จริง โดยสอดคล้องเกี่ยวกับกิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเอง จากการทดลองพบว่า มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐวีร์ นงนุช (2552: 75) ได้ศึกษา ผลของกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเองของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า การรู้จักและเข้าใจตนเองของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ทั้งโดยรวมและรายด้าน คือด้านความต้องการ และความรู้สึกของตนเอง ด้านการแสวงหาแบบอย่าง ที่ดีและเหมาะสมกับตนเองด้านความสนใจ ความถนัด ด้านที่เกี่ยวข้องกับการเรียนและอาชีพด้านความรักนับถือตนเองและผู้อื่น และด้านการแก้ปัญหาอยู่ในระดับปานกลางเพิ่ม และภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเองของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพัตรา วัฒนรัตน์ (2557: 93) ได้ศึกษาผลการพัฒนาชุดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อเสริมสร้างวุฒิภาวะทางอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ชุดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม เพื่อเสริมสร้างวุฒิภาวะทางอาชีพ 83.95/89.17 สูงกว่ามาตรฐาน 80/80 หลังใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวโดย

ใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อเสริมสร้างวุฒิภาวะทางอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนมีวุฒิภาวะทางอาชีพเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อชุดกิจกรรมแนะแนว โดยใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อเสริมสร้างวุฒิภาวะทางอาชีพ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความเหมาะสมมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hamdanah Said และคณะ (2021: 2581-2582) ได้ศึกษา การแนะแนวอาชีพและการเข้าใจตนเองในการเลือกหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษาในอินโดนีเซีย พบว่า 1) คำแนะนำด้านอาชีพที่ได้รับจาก อยู่ในประเภทต่ำ ซึ่งเท่ากับ 55.61% ของเกณฑ์ที่คาดหวัง 2) ระดับการเข้าใจตนเองของนักเรียน เท่ากับร้อยละ 68.01 ของเกณฑ์ที่คาดหวังและจัดประเภทไว้ต่ำ 3) การตัดสินใจเลือกโปรแกรมการศึกษาของนักศึกษาอยู่ในหมวดสื่อ ร้อยละ 69.59% ของเกณฑ์ที่คาดหวัง 4) มีอิทธิพลอย่างมากต่อการแนะแนวอาชีพและการเข้าใจตนเองบางส่วนและร่วมกันในการตัดสินใจเลือกนักศึกษาการแนะแนวอาชีพและการเข้าใจตนเองของนักเรียนมีความสำคัญมากในการตัดสินใจเลือกหลักสูตรการศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษา แสดงให้เห็นว่าการแนะแนวอาชีพและการเข้าใจตนเองอาจเป็นวิธีแก้ปัญหา ที่ช่วยให้นักเรียนวางแผนอาชีพได้อย่างอิสระและเลือกการศึกษาต่อตามศักยภาพของตนเอง

6. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะซึ่งอาจเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้และการวิจัย ดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลงานวิจัยไปใช้

1. ควรส่งเสริมให้นำกิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเอง เพราะสามารถพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเองได้
2. จากผลการดำเนินการทดลองในครั้งนี้ พบว่ากิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเองโดยนักเรียนให้ความเห็นว่าชอบกิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่องานวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาผลของใช้กิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเอง เปรียบเทียบกับผลของการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวตามแนวคิดทฤษฎีแบบอื่น ๆ ที่ช่วยพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเอง
2. งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดกิจกรรมแนะแนวด้วยกระบวนการกลุ่มไปพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเองเท่านั้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2562 (ฉบับที่ 4). กรุงเทพฯ: บริษัทสยามสปอร์ต ซินดิเคท จำกัด.

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). **กิจกรรมแนะแนว ตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3**. เข้าถึงได้จาก www.habitscode.com (สืบค้นเมื่อ
15 สิงหาคม 2564).
- ณัฐวีร์ นงนุช. (2552). ผลของกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาการรู้จักและเข้าใจตนเองของ
นักเรียน มัธยมศึกษาปีที่ 3. **สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชา
จิตวิทยาการแนะแนว**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รุ่งลาวัลย์ ละอาคา. (2557). ทักษะชีวิตของเด็กปฐมวัย: แก่นแห่งชีวิตที่เสริมสร้างได้จาก
ครอบครัว. **วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏ
มหาสารคาม**, 1(2), 33.
- ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร. (2557). สมรรถนะสำคัญของผู้บริหารมืออาชีพ. **วารสารมหาวิทยาลัย
ราชภัฏมหาสารคาม**, 6(12), 165.
- สุมิตร สุวรรณ. (2553). กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และชุมชนในองค์กร.
เอกสารคำสอน. คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
วิทยาเขตกำแพงแสน.
- สุพัตรา ธนอมรัตน์. (2557). ผลการพัฒนาชุดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อ
เสริมสร้างวุฒิภาวะทางอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเบญจมา
นุสรณ์ จังหวัดจันทบุรี. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาการ
แนะแนวและการปรึกษาเชิงจิตวิทยา**. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- Said, H. et al. (2021). Career Guidance and Self-Understanding Effect to
Choose Study Programs in Higher Education in Indonesia. **Review of
International Geographical Education**, 11(9), 2581-2582.

การตีความแนวคิดเรื่องครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาท Interpretation of Concept of Garuda in Theravada Buddhist Philosophy

พระปลัดทองคำ โอภาโส, พระครูศรีปัญญาวิกรม, พระมหาพจน์ สุวโจ
Phrapalad Thongkham Opaso, Phrakru Sripanyavikorm, Phramaha Phocana Suvaco
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Buriram Buddhist Collage, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
E-mail: thongkham32160@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาท 2) ศึกษาอรรถปริวรรตศาสตร์กับการศึกษาคัมภีร์ในพุทธปรัชญาเถรวาท และ 3) ตีความแนวคิดเรื่องครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาท งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการตีความแนวคิดเรื่องครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาท จากนั้นได้รวบรวมข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ได้องค์ความรู้ตามวัตถุประสงค์

ผลการวิจัยพบว่า

ครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นเทวดาชั้นล่างประเภทหนึ่ง อยู่ในวิมานสิมพลี กินนาคเป็นอาหาร เป็นบริวารของท้าววิรุฬหก กำเนิดมาจากมนุษย์ผู้ทำบุญเจือปนด้วยโมหะหลงผิดว่าการฆ่าสัตว์ไม่บาป ผลกรรมทำให้มาเกิดเป็นครุฑ มีกำเนิด 4 อย่าง คือเกิดขึ้นเอง เกิดในครรภ์ เกิดในไข่ เกิดในถ้ำโคล ที่อยู่ของครุฑคือป่าหิมพานต์ เชิงเขาสิเนรุ สวรรค์จตุรุมหาราชิกา ครุฑมีจะงอยปากแหลม เป็นครึ่งคนครึ่งนก มีปีกยาว มีกายใหญ่โต บินได้รวดเร็ว ในอากาศ เมื่อโผบินจะเกิดพายุ ครุฑเป็นศัตรูกับนาค หน้าที่ครุฑคือพิทักษ์ศาสนา ช่วยเหลือผู้มีศีลธรรม อ่อนน้อม ถ่อมตน ถือคำสัตย์ มีความกตัญญูตเวที และมีมนตราวิเศษชื่อว่า อาลัมพายน์ อรรถปริวรรตศาสตร์กับการศึกษาคัมภีร์ในพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นกุญแจดอกสำคัญของการตีความ เป็นการทำความเข้าใจตัวบท และเป็นการอธิบายความให้ถูกต้อง อรรถปริวรรตศาสตร์แนวตะวันตก เรียกว่า พุทธอรรถปริวรรต คือการตีความแนวพุทธ โดยใช้หลักการตีความในคัมภีร์เนติปกรณ์ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการตีความแนวพุทธ ได้แก่ ทาระ 16 นัย 5 และสาสนบัญญัติ 16 นำมาตีความแนวคิดเรื่องครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาทให้กระจ่าง และเป็นกลางทำให้สามารถไขข้อความที่น่าสงสัย ออกมาอย่างน่าอัศจรรย์นัก

จากการตีความแนวคิดเรื่องครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาทพบว่า ครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาทแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) ประเภทบุคลาธิษฐาน คือสัตว์เดรัจฉาน

ประเภทหนึ่ง มีรูปร่างกึ่งเทวดากึ่งนก อยู่ในวิมานสิมพลี กินนาคเป็นอาหาร เป็นศัตรูกับนาค เป็นบริวารของท้าววิรุฬหก และอยู่บนสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา มีกำเนิด 4 แบบ คือเกิดในครรภ์ เกิดในฟองไข่ เกิดในสิ่งหมักหมม เกิดขึ้นมาแล้วโตทันที 2) ประเภทธรรมาธิฐาน คือฝ่ายกุศลจิต จัดเป็นฝ่ายโสดา มีศรัทธาในพระสงฆ์ ชอบสร้างมหาทาน รักษาศีล เจริญภาวนาเป็นประจำ ส่วนฝ่ายอกุศลจิต จัดเป็นฝ่ายกิเลส มีโมหะจริตหลงผิดว่า การฆ่าสัตว์ปีกไม่เป็นบาป ชอบอาฆาตริษยาต่อผู้อื่น ครุฑในแนวคิดพุทธปรัชญาเถรวาท ไม่มีชีวิตเป็นอมตะ ไม่ใช่ผู้วิเศษ เมื่อสิ้นอายุขัยแล้วจะต้องเกิดในสังสารวัฏ

คำสำคัญ: การตีความ, ครุฑ, พุทธปรัชญาเถรวาท

Abstract

This purpose of this research were: 1) study of Garuda in Theravada Buddhist Philosophy, 2) study of hermeneutic and works on Theravada Buddhist Philosophy, and 3) study of interpretation of concept of Garuda in Theravada Buddhist Philosophy. This research is a documentary research. The data are collected from the Tripitaka and related research on interpretation of concept of Garuda in Theravada Buddhist Philosophy. Then, the data has been collected and analyzed and synthesized in order to obtain the objective knowledge.

The research result found that:

Garuda in Theravada Buddhist philosophy is a type of lower angel. They abide in Wiman Chimphli (The castle of the opera tree), eat Nak as food, and are the follower of Virulhok God. It is believed that Garuda is born from person who makes a merit, mixing with delusion and misbelieves that killing the other animals is no sin. Therefore, that result brings itself to be reborn a Garuda. The origin of Garuda can be 4 methods; being birth automatic, rising up in womb, in egg and an ash (wet conditions). The abode of Garuda is Himavanta Forest, foothill of Sineru Mountain and Catumaharajika Heaven (First Paradise). The physical feature of the Garuda is a sharp beak, half man and half bird, long wings and big body. They can fly fast in the air, when flying, there is a big storm. Garuda is hostile to Nak. The duty of Garuda is to protect Buddhism and save the moral people. Moral of Garuda is humble, hold the truth and be gratitude. Marvelous Mantra of Garuda is

called Alampayana. Hermeneutic and studying works on Theravada Buddhist Philosophy are a key to be Interpretation. It makes understanding the text and explain meaning correctly. The eastern hermeneutic called Buddhist Interpretation, using interpretation on Buddhist text named Nettipakarana. This text is a key of Buddhist interpretation as follows; 16 Haras, 5 Nayas and 16 Sasanapathanas. Those methods are used to interpret on concept of Garuda of Theravada Buddhist philosophy both clarification and intermediation.

Having interpreted on concept of Garuda of Theravada Buddhist philosophy, finds that Garuda in Theravada Buddhism is classified into 2 categories: 1) personification type; it means a sort of animal, a half god and half bird shape, abiding in Wiman Chimphli, eating nak as food, being an enemy to nak, being the retinues of Virulhok God and lives at Catumaharajika Heaven. The origin of Garuda can be 4 methods; being reborn automatic, rising up in womb, in egg and an ash. And 2) exposition in Dhamma type; it means mental principle, being faith in monks, being like to make merit, observing precepts and normally cultivating meditation. On the other hand, it means bad mental principle, following defilement and composing with delusion. It misbelieves that killing other animals is not sin. It likes to be vengeful jealousy of others. A concept of Garuda of Theravada Buddhist philosophy is not eternal life and not a magician. Garuda must circulate with being reborn and death endless.

Keyword: Interpretation, Garuda, Theravada Buddhist Philosophy

1. บทนำ

พระไตรปิฎกกล่าวถึงครุฑว่า ครุฑเป็นเทวดาชั้นล่างประเภทหนึ่ง อาศัยอยู่ในวิมานสิมพลี บนสวรรค์ชั้นจตุรมาหาราชิกา อยู่ภายใต้การปกครองของท้าววิรูปักษ์ สาเหตุนี้ผู้คนจึงนิยมบูชาครุฑ โดยเชื่อว่าครุฑเป็นสัตว์วิเศษ และมีพลังอำนาจมากมาย สามารถคุ้มครองให้ปราศจากอันตรายทั้งปวง ความเชื่อดังกล่าวทำให้อิทธิพลความเชื่อเรื่องครุฑแผ่ขยายไปยังประเทศต่าง ๆ หลายประเทศที่นำรูปครุฑมาใช้เป็นตราแผ่นดิน ได้แก่ อินโดนีเซีย แอฟริกาใต้ แอลเบเนีย อเมริกา ออสเตรเลีย อิรัก เยอรมนี คีร์กีซสถาน คูเวต ลิเบีย อียิปต์ มอลโดวา มอนเตเนโกร ปาปัวนิวกินี โปแลนด์ โรมาเนีย รัสเซีย เซอร์เบีย ซูดาน ซีเรีย อาหรับเอมิเรตส์ อุซเบกิสถาน เยเมน จอร์แดน และประเทศไทย ครุฑมีความเกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงปัจจุบัน เชื่อตามลัทธิเทวราชของอินเดียว่า

พระมหากษัตริย์ทรงเป็นอวตารของพระนารายณ์ ครุฑในฐานะพาหนะทรงพระนารายณ์ กลายมาเป็นสัญลักษณ์แทนพระมหากษัตริย์ ปรากฏอยู่ในพระราชลัญจกรประจำพระองค์ ประจำแผ่นดิน และประจำรัชกาล ครุฑที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาเป็นเทวดาชั้นล่าง ประเภทหนึ่ง อาศัยอยู่ในป่าหิมพานต์ เชิงเขาพระสุเมรุราช และสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ครุฑอยู่ภายใต้การปกครองของท้าววิรุฬหก (ราชบัณฑิตยสภา, 2542: 170)

ครุฑในพุทธศาสนาเถรวาทมีฐานะด้อยกว่า ครุฑในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู (ศานติ ภัคติกำ, 2556: 7) ในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นเชื่อว่า ครุฑมีอยู่จำนวนมากในสวรรค์ ชั้นจาตุมหาราชิกา ครุฑมีส่วนเกี่ยวข้องกับอดีตชาติ และปัจจุบันชาติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตลอดจนถึงอริยสาวกทั้งหลาย ข้อความข้างต้นนี้ จึงทำให้เกิดความสงสัยว่า ครุฑมาจากไหน ครุฑคืออะไร ครุฑเป็นใคร บทบาทหน้าที่ของครุฑคืออะไร ครุฑกินอะไรเป็นอาหาร ครุฑอาศัยอยู่ที่ไหน ทำบุญอย่างไรถึงจะได้เกิดเป็นครุฑ และปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่สำคัญ ที่พุทธศาสนิกชนต้องศึกษาเรียนรู้ไว้ เพื่อเป็นคำตอบในใจให้คลายข้อสงสัยเรื่องครุฑ เพื่อให้เกิดปัญญาารู้แจ้งเห็นจริง พุทธปรัชญาเถรวาทพระพุทธรูปเจ้าตรัสถึงครุฑว่า (พระคัมภีร์ โสตถิโณ, 2558: 546)

ครุฑเป็นเทวดาชั้นล่างประเภทหนึ่ง ส่วนสาเหตุที่เกิดเป็นครุฑเพราะว่า สมัยเป็นมนุษย์ทำกุศลกรรมที่เจือปนด้วยโมหะ หลงผิดว่าฆ่าสัตว์ไม่เป็นอกุศลกรรม ในคัมภีร์พุทธศาสนาระบุเอาไว้ว่า (พญาลีไท, 2509: 267) “บุคคลใดที่บริจาคตานด้วยจิตเป็นกุศล พึงตั้งจิตอธิษฐานว่า เมื่อละอรรถาพจากมนุษย์ ขอให้เกิดเป็นครุฑในสุบรรณพิภพ” ในพุทธปรัชญาเถรวาทได้กล่าวว่า ครุฑมีกำเนิดสี่แบบ คือกำเนิดแบบผุดขึ้นเอง กำเนิดในครรภ์ กำเนิดในไข่ กำเนิดในเถ้าโคล ครุฑชั้นสูงส่วนใหญ่ถือกำเนิดแบบผุดขึ้นมาเอง มีขนเป็นสีทอง มีวิมานเป็นที่อาศัย มีเครื่องประดับงดงามดุจเทพเทวดา มีชีวิตความเป็นอยู่ที่คล้ายเทวดา สามารถแปลงกายได้หลายอย่าง บริโภคอาหารทิพย์เช่นเดียวกับเทวดา ครุฑบางประเภทกินเนื้อสัตว์ ครุฑบางประเภทกินผลไม้ ครุฑชั้นต่ำกินนาคเป็นอาหาร ครุฑเป็นศัตรูกับนาค ไม่ปรากฏว่า นานทำใดเลยนั่นเอง เนื่องด้วยวิบากกรรมทำให้บังเกิดเป็นเทวดากึ่งสัตว์เดรัจฉาน เรื่องราวของครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น ทำให้สามารถมองเห็นความเหมือนและความต่างกัน ครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาท ครุฑเป็นเพียงเทวดาชั้นล่าง เสวยวิบากกรรมด้วยโมหะ หลงผิดว่าการฆ่าสัตว์ไม่เป็นบาป กรรมบันดาลให้มาเกิดเป็นครุฑ อยู่ในสวรรค์จาตุมหาราชิกา ไม่มีชีวิตเป็นอมตะ อยู่ในการปกครองของท้าววิรุฬหก (ศานติ ภัคติกำ, 2556: 7)

ในพุทธปรัชญาเถรวาทไม่ได้ปฏิเสธการมีอยู่ของครุฑ แต่ในพุทธปรัชญาเถรวาทปฏิเสธถึงการเป็นอมตะของครุฑ ไม่ได้เป็นเทพผู้มีฤทธิ์แต่อย่างใด ไม่ได้เป็นเทพพาหนะของผู้ใด ครุฑเป็นสัตว์ผู้เสวยวิบากกรรมกระทำมาสมัยเป็นมนุษย์ แนวคิดพุทธปรัชญาเถรวาทยอมรับว่า ครุฑเป็นเทวดาชั้นล่างประเภทหนึ่ง ครุฑในพุทธศาสนาเถรวาทมีอยู่จริง ในมหาสมยสูตร กล่าวถึงครุฑเอาไว้ว่า ปักษีทวิชาติผู้เป็นทิพย์ มีนัยน์ตาที่บริสุทธิ์ สามารถน่านาคไป

ได้โดยพลัน โผบินมาแล้วทางอากาศ ปักชื่อนั้นชื่อว่าจิตรสุบรรณ นาคทั้งหลายไม่ได้มีความกลัวต่อครุฑ พระพุทธเจ้าทรงกระทำให้ปลอดภัยจากครุฑ ครุฑกับนาคเจรจากันด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ สัตว์ทั้งสองกระทำพระพุทธเจ้าให้เป็นสรณะ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ที.ม. (ไทย) 10/338/266)

ในภุทิตชาดก ตอนครุฑกัณฑ์ กล่าวถึงครุฑเอาไว้ว่า สุบรรณฟังคำอธิบายเรื่องกรรมที่พระดาบสได้แสดงจบลง มีจิตยินดีในคำสอน กล่าวกับพระดาบสว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าผู้เจริญตัวข้าพเจ้านี้คือสุบรรณ ข้าพเจ้ามีจิตยินดีด้วยพระผู้เป็นเจ้าแก้ปัญหาให้ ข้าพเจ้ารู้มนต์ชื่อว่า อาลัมพายน เป็นมนต์วิเศษหาค่าไม่ได้เลย ข้าพเจ้าขอถวายมนต์แก่พระผู้เป็นเจ้าเพื่อเป็นส่วนบูชาอาจารย์ ขอให้พระผู้เป็นเจ้าจงรับไว้เถิด สุบรรณวิงวอนบ่อยครั้ง ดาบสรับแล้วจึงถวายมนต์ บอกยาแก่ดาบสแล้วหนีไป (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ขุ.ชา. (ไทย) 28/832/312) ในกัลาวกชาดก กล่าวถึงครุฑว่า ท้าวเทวราชผู้เป็นพระโพธิสัตว์ ยอมสละชีวิตให้พวกอสูร ตรัสให้มาตุลีเทพสารถิ์หันรถกลับ เพราะกลัวลูกนกจะตาย กล่าววามมาตุลีเทพบุตรที่ตนจึ่งมีลูกนกครุฑอยู่ ท่านจงหันรถกลับ เราประสงค์สละชีวิตให้พวกอสูร ลูกนกนี้อย่าได้แหลกลาญเลย (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ขุ.ชา. (ไทย) 27/31/13) ในปณทกรชาดก กล่าวถึงครุฑว่า ครุฑกล่าวว่าบุคคลประกอบด้วยหิริ ด้วยความอดกลั้น ด้วยการฝึกตน ไม่โกรธละคำส่อเสียด ประพฤติละความยึดมั่นว่า เป็นของเราเสียจึงเป็นสมณะ สมณะใดกระทำอย่างนี้จึงเข้าถึงแดนสวรรค์ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ขุ.ชา. (ไทย) 27/281/580)

การเข้าใจคำสอนเกี่ยวกับเรื่องครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาทนี้ ต้องอาศัยการศึกษาเรียนรู้ทำความเข้าใจ ตามแนวคิดของพุทธปรัชญาเถรวาทให้เป็นอย่างดียิ่งก่อน จึงก่อให้เกิดความรู้ในเรื่องดังกล่าว ทั้งในด้านความหมาย รูปร่างลักษณะ ที่อยู่อาศัย และบทบาทหน้าที่เรื่องของครุฑมีมิติทางปรัชญาแฝงอยู่มาก ผู้วิจัยจึงนำเอาทฤษฎีจากคัมภีร์เนติติปกรณ คือ ทฤษฎีหาระ 16 นัย 5 และสาสนปฏิฐาน 16 นำมาตีความแนวคิดเรื่องครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาท โดยการแบ่งครุฑออกเป็น 2 ประเภท คือประเภทบุคลาธิษฐาน และธรรมาธิษฐาน การตีความตามทฤษฎีดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยต้องการหาความจริงว่า ครุฑคืออะไร ครุฑมาจากไหน หน้าที่ของครุฑคืออะไร ครุฑกินอะไรเป็นอาหาร ครุฑอยู่ที่ไหน ทำอย่างไรจึงจะเกิดเป็นครุฑ ผู้วิจัยต้องใช้การตีความแนวพุทธปรัชญาเถรวาท คือหาระ 16 นัย 5 และสาสนปฏิฐาน 16 เพื่อนำมาเป็นกุญแจดอกสำคัญในการไขความจริงว่า ครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นอย่างไร

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาอรรถปริวรรตศาสตร์กับการศึกษาคัมภีร์ในพุทธปรัชญาเถรวาท
3. เพื่อตีความแนวคิดเรื่องครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาท

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่องการตีความแนวคิดเรื่องครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาทนี้ ถือเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการวิจัย โดยรายละเอียดที่สำคัญต่าง ๆ มีดังต่อไปนี้

3.1 ขั้นรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก (ภาษาไทย) ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 อรรถกถา (ภาษาไทย) ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 รวบรวมเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือศาสตร์แห่งการตีความและศิลปะแห่งการเข้าใจ (สมบัติ พรศิริเจริญพันธ์) หนังสือปรัชญาอินเดีย (ประยงค์ แสนบุราณ) หนังสือปรัชญาอินเดีย (สุนทร ณ รังษี) หนังสือครุฑ (ศานติ ภักดีคำ) หนังสือครุฑยุคนาค (สมบัติ พลายน้อย) หนังสือไตรภูมิพระร่วง (พญาลีไทย) เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ เรื่องการตีความแนวคิดเรื่องครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาท

3.2 ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ศึกษามาวิเคราะห์แยกข้อมูลตามวัตถุประสงค์ เสนอข้อเท็จจริง ที่ได้จากการตีความ ตามหลักการของอุปนัยวิธี โดยยึดเอาวัตถุประสงค์เป็นแนวทางของการวิจัย เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ และเป็นประโยชน์ต่อสังคมในยุคปัจจุบัน

3.3 ขั้นนำเสนอข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องตีความแนวคิดเรื่องครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาท ได้แก่ การตีความตามคัมภีร์เนติปิฎก โดยการนำหลักแนวคิดทฤษฎีของหระ 16 นัย 5 และสาสนปฏิฐาน 16 ผู้วิจัยต้องตีความแนวคิดเรื่องครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาท โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการตีความมานำเสนอใหม่ เพื่อให้เห็นถึงความสำคัญในบริบทสังคมสมัยใหม่ เพื่อให้มีความถูกต้องตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท

3.4 ขั้นสรุปผลการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะต้องตีความแนวพุทธ และศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับเรื่องการตีความแนวคิดเรื่องครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาท ตามหลักทฤษฎีของพุทธปรัชญาเถรวาท คือการตีความตามนัยของคัมภีร์เนติปิฎก โดยอาศัยการตีความแบบอย่างของหระ 16 นัย 5 และสาสนปฏิฐาน 16 อย่าง โดยนำมาสรุปผลการวิจัย มีข้อเสนอแนะในการวิจัย คือข้อเสนอแนะทั่วไป ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 ครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาท พบว่า ครุฑเป็นเทวดาชั้นล่างประเภทหนึ่งอยู่ในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา มีวิมานชื่อว่าสิมพลี ครุฑเป็นเทพตนหนึ่ง อยู่ในการปกครองของท้าววิรุฬหก ครุฑเป็นนักรบผู้กล้าหาญช่วยปกป้องสวรรค์ชั้นดาวดึงส์จากอสูร ที่มาแย่งชิงสวรรค์จากเทวดา ครุฑเป็นผู้ทำหน้าที่หนักมาจากคำว่าครุ ครุฑอาศัยอยู่ในป่าหิมพานต์ ภูเขาไกรลาส ครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นเทวดาชั้นล่าง อยู่ทิศใต้ของเขาพระสุเมรุราช

เหตุที่มาก่อเกิดเป็นครุฑเพราะทำบุญเจือด้วยโมหะ การอุปติของครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาท คือ บุคคลทำบุญเจือปนด้วยโมหะ ผลกรรมบันดาลให้กำเนิดเป็นครุฑ ไตรภูมิภวอภินิหารไว้ว่า บุคคลใต้อยากปรารถนากำเนิดเป็นครุฑ ต้องถวายทานให้มาก ตั้งจิตอธิษฐานว่า ให้บังเกิดใน สุบรรณพิภพ อรรถกถาแสดงเอาไว้ว่า ครุฑมีกำเนิดสี่ ได้แก่ โอปปาทิกะ คือผุดขึ้นเอง ชลาพุชะ คือเกิดในครรภ์ อณฺฑชะ คือเกิดในไข่ สังเสทชะ คือเกิดในเถาโคล ครุฑมีวิมานเช่นเทวดาใน ชั้นจาตุมหาราชิกา พระไตรปิฎกกล่าวว่าที่อยู่ของครุฑ เรียกว่า วิมานสิมพลีหรือวิมานต้นจ้าว วรรณคดีบาลีกล่าวว่าที่อยู่ของครุฑ เรียกว่า สิมพลีรุกขวิมาน เป็นวิมานทองประดับด้วยแก้วมณี อรรถกถากล่าวแสดงถึงรูปร่างครุฑว่า ครุฑชั้นสูงมีวิมานเป็นสีทอง มีร่างกายดุจเทพบุตร แปลงกายได้ สวมอาภรณ์ทิพย์ มีอายุทิพย์ บริโภคอาหารทิพย์ ครุฑชั้นต่ำอยู่ในวิมานสิมพลี กินนาคเป็นอาหาร มีกายสีดำ

พุทธปรัชญาเถรวาทกล่าวว่า ครุฑมีหน้าที่รับใช้พุทธศาสนาเช่นกับนาค พระสุตตันตปิฎกกล่าวถึงหน้าที่ของครุฑว่า ครุฑและนาคปกป้องพุทธศาสนาให้ครบสองพันปี อรรถกถากล่าวไว้ว่า เทวดากับครุฑสนทนารัตน์เรื่องความไม่ประมาท และการกลัวอันตรายที่เกิดขึ้นในอนาคต มหานิบาตกล่าวว่า พระชาติที่หกของพระพุทธเจ้า พระองค์เสวยชาติเป็น ภูริทัตตนาคราช พราหมณ์ใช้มนต์อาถรรพ์พยานทำให้ได้รับความทรมาน สุบรรณสนทนารัตน์ กับดาบส เกี่ยวกับการทำกรรมที่ไม่มีเจตนา ไตรภูมิพระร่วงกล่าวว่าที่อยู่ของครุฑ เรียกว่า สุบรรณพิภพ ได้เขาพระสุเมรุทิศใต้ของสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ครุฑมีร่างกายใหญ่ แข็งแรงมาก บินได้เร็ว พระสุตตันตปิฎกกล่าวว่า ครุฑนั้นเป็นครึ่งสัตว์เดรัจฉานครึ่งเทพเทวะ ตัวเป็นเทพศรีชะเป็นนกอินทรี มีเครื่องประดับแบบเทวดา เวลาบินเกิดลมพายุ ปันพรทกษาดก กล่าวว่า ครุฑเป็นสัตว์ใหญ่ มีกำลังมาก กินนาคเป็นอาหาร เป็นจ้าวเวหา มีอายุยืน มีฤทธิ์ เป็นที่เกรงต่อนาค ครุฑกับพระพุทธเจ้าเกี่ยวข้องกันบางเรื่อง

พระพุทธองค์ตรัสว่าพระองค์เคยเกิดเป็นครุฑมาแล้วในอดีต ครั้งที่แสดงมหาสมัยสูตร ครุฑมีนามว่าจิตรสุบรรณ มาเฝ้าพระพุทธองค์ในป่ามหาวัน เพื่อชมบาร์มีที่ยิ่งใหญ่ของ พระพุทธองค์ ขอลงพระพุทธรูปเป็นสรณะ ครุฑในคติไตรภูมิพระร่วง มีฐานะเป็นบริวาร ของพระอินทร์ ครุฑอยู่ในเขาพระสุเมรุราชชั้นสอง มีบทบาทหน้าที่เป็นกำแพงปกป้องสวรรค์ ชั้นดาวดึงส์ เพื่อให้ปลอดภัยจากอสูร ครุฑในสังคมไทยนั้นส่วนใหญ่รับรู้อิทธิพลเกี่ยวกับครุฑ มาจากตัวละคร วรรณกรรมชาดก วรรณคดีในพุทธศาสนาเถรวาท เช่น วรรณคดีกาเกี ไตรภูมิ พระร่วง และคติโลกศาสตร์ บางส่วนรับรู้อิทธิพลเกี่ยวกับครุฑจากภาพวาดตามวัด และสถาปัตยกรรมของไทย ในเชิงสัญลักษณ์รูปครุฑแบกอุณาโลมพระสุเมรุราช

4.2 อรรถปริวรรตศาสตร์กับการศึกษาคัมภีร์ในพุทธปรัชญาเถรวาท พบว่า

อรรถปริวรรตศาสตร์ หมายถึง การตีความ หรือการทำความเข้าใจด้วยบท เป็นการอธิบาย ความหมายในสิ่งนั้น เพื่อให้ได้ความหมายที่ถูกต้องชัดเจนที่สุด ความเป็นมาของอรรถปริวรรต ศาสตร์ เกิดมาจากนายแดนออเออร์นำมาใช้เป็นครั้งแรก กลางศตวรรษที่สิบเจ็ด โดยใช้เป็นการ

ตีความของคัมภีร์ศาสนาคริสต์ รวมถึงการตีความกฎหมายเพื่อให้ได้ความหมายที่ถูกต้องที่สุด อรรถปริวรรตศาสตร์ในทัศนะตะวันออก มักใช้คำว่าพุทธอรรถปริวรรต ที่มีความหมายว่า การตีความแนวพุทธ ใช้การตีความตามแนวแห่งคัมภีร์เนติปกรณ์ หาระสืบทก นัยหา ภาษาสองของพระพุทธเจ้า นำมาเป็นการตีความแนวพุทธ เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของเนื้อหามากที่สุด ประวัติความเป็นมาของการตีความ

เกิดจากการตีความคัมภีร์ของศาสนาคริสต์ เรียกว่า เฮอร์เมนูติกส์ โดยมีแดนอเออร์ นำมาใช้เพื่อเป็นการตีความคัมภีร์ทางศาสนา กฎหมาย และวรรณคดี ต่อมาชโลเอมแม็คเคอร์ นำรูปแบบของการตีความนี้ มาใช้เพื่อตีความตามเจตนารมณ์ของผู้แต่งตำรา โดยใช้ความรู้สึกของผู้อ่านตำราตีความเป็นหลัก นำหลักการตีความนี้ตีความตำราทั่วไป ไม่จำเพาะศาสนา หรือกฎหมายเท่านั้น ต่อมาตรอยเสนได้นำหลักการตีความนี้ นำมาตีความทางประวัติศาสตร์ เขามีทฤษฎีที่ว่า การตีความนั้นต่างจากการทดลอง หรือการสังเกต โดยได้แยกความรู้ทางสังคมศาสตร์ให้ออกจากความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ในลักษณะที่ว่าความรู้จากการตีความ มีค่ามากกว่าความรู้ที่ได้จากการทดลอง ต่อมาดิธายได้พัฒนาองค์ความรู้จากการตีความ กลายมาเป็นศาสตร์แห่งการตีความ ไม่จำเพาะเจาะจงว่า เป็นการตีความในตำราหรือคัมภีร์ แต่สามารถนำมาใช้กับการตีความพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม รวมถึงวัฒนธรรมและประเพณีอีกด้วย การตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ถือว่าการทำความเข้าใจ ในเรื่องราวประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาอย่างยาวนาน

สามารถแบ่งออกเป็นสองลักษณะ ได้แก่ การตีความขั้นต้น คือความหมายตามตัวอักษร การตีความขั้นลึก คือข้อเท็จจริงที่แอบแฝงอยู่ในเนื้อความนั้น นักตีความสมัยใหม่ได้ให้ทฤษฎีที่สำคัญเอาไว้ว่า ความจริงย่อมไม่เปลี่ยนแปลง บุคคลทั่วไปสามารถยอมรับได้ และมีหลักฐานยืนยันที่ชัดเจนที่สุด การตีความแบ่งออกเป็นสามอย่าง คือการตีความตามเนื้อหา การตีความตามน้ำเสียง และการตีความตามการอ่านออกเสียง การตีความตามเนื้อหา คือการนำเอาข้อความจากเนื้อหาในเรื่องที่อ่าน มาตีความโดยการอธิบายว่า มีความหมายสื่อถึงสิ่งใด เช่น แสงสว่าง หมายถึง ปัญญา และความมืด หมายถึง ความไม่รู้ การตีความตามน้ำเสียง คือเมื่อได้อ่านข้อความทั้งหมดแล้ว ต้องสามารถหาจุดมุ่งหมายที่แท้จริงให้ได้ว่า ผู้เขียนมีเจตนาสื่อถึงอะไร เช่น ทางไปสู่เกียรติศักดิ์ จักประดับดอกไม้อ้อมหวนยวนจิตไซ้ไร้ ไปมี หมายถึง สื่อเสียงเกียรติยศนั้นใครก็อยากได้ การจะได้ชื่อเสียงเกียรติยศนั้น ไม่ใช่ได้มาโดยง่าย อีกบทหนึ่งกล่าวว่า ถ้าทุกคนได้ทุกอย่างดังที่คิด สิ้นชีวิตจะเอาของกองที่ไหน ได้อย่างเสียอย่างช่างประไร ขอแต่ใจสงบสุข หมายถึง จงพอใจในสิ่งที่ตนมีเป็นอยู่ ถ้าได้อะไรตามที่ใจเราอยากได้ ข้าวของต่าง ๆ อาจจะเต็มไปหมด การตีความตามการอ่านออกเสียง คือการใช้สติปัญญาพิจารณาข้อความที่ได้อ่านทั้งหมด เป็นการสื่อความหมายถึงนัยที่ซ่อนเร้น แอบแฝงอยู่ในเนื้อความนั้นว่า ผู้เขียนต้องการสื่อถึงเรื่องใดบ้าง จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยความรู้ และประสบการณ์ในการตัดสินใจ ตัดสิน ท้าที น้ำเสียง ถ้อยคำ เจตคติ และภูมิหลังของเหตุการณ์

การตีความกับภาษาในพุทธปรัชญาเถรวาท ถือว่าภาษาเป็นเครื่องมือช่วยในการสื่อสาร ทำให้ชาวโลกได้รู้จักกัน เป็นระบบภาษาของชาวโลก เป็นถ้อยคำสำนวนของชาวโลก ถือเป็นสิ่งที่ชาวโลกบัญญัติขึ้นมาใช้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้ากับการใช้ภาษา การสื่อสารธรรมให้เข้าถึงบุคคลทั่วไปได้ง่ายขึ้น มีพุทธพจน์ตรัสว่า จิตเหล่านี้ล้วนจัดว่าเป็นโลกสมัญญา เป็นโลกนิรุตติ เป็นโลกโวหาร เป็นโลกบัญญัติ ตถาคตใช้อยู่แต่ ไม่ยึดติดกับโลกทั้งหลาย พุทธพจน์ในข้อนี้แสดงให้เห็นว่า ภาษาในพุทธศาสนาเถรวาทมีประสิทธิภาพมากในการสื่อสารกันอีกระดับหนึ่ง แต่ต้องขึ้นอยู่กับบริบทในทางสังคม ที่สร้างระบบภาษาขึ้นมาใช้ ภาษาสองลักษณะของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือภาษาสามัญ และภาษาปรมัตถ์ พุทธองค์ทรงใช้กับบุคคลที่ต่างกัน

บุคคลผู้มีปัญญาเลิศพระองค์ทรงใช้ภาษาปรมัตถ์ ที่มุ่งตรัสถึงแก่นแท้ที่เป็นความจริง หากตรัสสอนคนที่มีปัญญาไม่ถึงขั้นนั้น มักทรงเลือกใช้ภาษาสามัญ เพื่อแสดงถึงความเป็นจริงเบื้องต้น แล้วสรุปชี้แจงเพื่อให้ได้เห็นถึงความเป็นจริงในภาษาปรมัตถ์ เช่น ดังข้อความที่กล่าวว่า เธอจงวิตเรื่อนี้ เรือที่เธอวิตแล้วจะถึงเร็ว ข้อความดังกล่าว ถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องทำความเข้าใจใหม่ หรือหมายถึงอะไร แต่ยังคงใช้เรือในความหมาย ที่ใช้เป็นพาหนะทางน้ำ อาจต้องตีความหมายใหม่ว่า พระพุทธองค์ทรงหมายถึงอะไร การวิตน้ำหมายความว่าอย่างไร การวิตอะไร เพื่อให้ออกจากเรือ เรือที่วิตน้ำออกไปแล้วจะถึงเร็วคืออะไรบ้าง เป็นการใช้ภาษาสามัญในการสื่อสาร ใช้เป็นการอุปมาเพื่อเปรียบเทียบว่า ร่างกายมนุษย์หมายถึงเรือ การวิตน้ำเป็นการปฏิบัติเพื่อสลัดน้ำ คือความคิดเห็นที่ผิด หมายถึง การถึงฝั่งแห่งพระนิพพานอย่างแท้จริง

คัมภีร์เนติปกรณ์เป็นคัมภีร์แนะแนวทาง นำไปสู่ความเข้าใจในทวิบทพุทธพจน์ ถือว่าเป็นตำราอธิบายพุทธพจน์ ถูกแต่งขึ้นในสมัยพุทธกาล โดยท่านพระมหากัจจายนะเถระ ผู้เป็นเลิศในการอธิบายความย่อให้พิสดาร คัมภีร์นี้ได้รับการสังคายนาพร้อมกับพระไตรปิฎกในปฐมสังคายนา ลีลาประพันธ์คล้ายกับคัมภีร์ไวยากรณ์ มีกฎเกณฑ์ในการอธิบายธรรมเรียกว่าสูตร มีอุทาหรณ์นำมาแสดงเป็นตัวอย่างของเรื่องอีกด้วย มีลักษณะการอธิบายอรรถที่ละเอียดลึกซึ้ง เปรียบดุจเข็มทิศที่ชี้แนะทิศทางแก่คนเดินทาง ทำให้ชาวพุทธไม่ตีความพุทธพจน์ตามอัตโนมัตติของตน คัมภีร์เนติปกรณ์แสดงหลักการอธิบายขยายความพุทธพจน์ 3 ประการ ได้แก่ หาระคือหลักการอธิบายศัพท์พยานุเคราะห์ คือเพื่อให้เข้าใจอย่างละเอียดชัดเจนที่สุด ได้แก่ 1) เทศนาหาระ 2) วิจัยหาระ 3) ยุติหาระ 4) ปทัชฐานหาระ 5) ลักษณะหาระ 6) จตุพยุหหาระ 7) อาวัฏฐานหาระ 8) วิภัตติหาระ 9) ปริวัตตนหาระ 10) เวจจนหาระ 11) ปัญญัตติหาระ 12) โอตรณหาระ 13) โสธนหาระ 14) อธิฐานหาระ 15) ปริกขารหาระ 16) สมารโพนหาระ นับคือหลักการในการเข้าถึงอรรถะ ได้แก่ 1) นันทิยาวัฏฐานัย 2) ติปุกขลนัย 3) สีหวิกกีฬิตนัย 4) ทิสาลอจนนัย 5) อังกุสนัย สาสนปฏฐาน คือหลักการจำแนกพระสูตรประเภทต่าง ๆ เพื่อให้ทราบพระพุทธานุสঙ্গของพระพุทธรองค์ ได้แก่ 1) โลเกียธรรม 2) โลกุตตรธรรม 3) โลเกียและโลกุตตระ 4) สัตตาทิฏฐาน 5) ธัมมาทิฏฐาน 6) สัตตาทิฏฐานและธัมมาทิฏฐาน 7) ญาณ 8) ญะเย 9) ญาณและญะเย 10) ทัสสนะ 11) ภาวนา 12) ทัสสนะและภาวนา 13) สกวจนะ 14) ปรวจนะ

15) สกวงจนะและปรวจนะ 16) วิสัชชะนียะ คือการนำมามีความพุทธวจนะ เพื่อให้ทราบถึงพระพุทธรูปประสงค์ที่แท้จริงนั่นเอง

4.3 การตีความแนวคิดเรื่องครุฑในพุทธปรัชญาเถรวาท การตีความแนวคิดเรื่องครุฑตามทฤษฎีของหาระ 16 พบว่า ครุฑเป็นสัตว์เดรัจฉานประเภทหนึ่งที่มีกายทิพย์ มีรูปร่างเป็นครึ่งเทวดาครึ่งนก มีรูปทิพย์ มีวรรณะทิพย์ มีอภรณ์ทิพย์สวมใส่ มีขนสีทอง มีวิมานเป็นต้นจิว หรือต้นสิมพลี อยู่ในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ป่าหิมพานต์ และทิศใต้ของเขาสิเนรุราช ชอบเสพกามคุณ และเป็นศัตรูกับนาค ครุฑเป็นสัตว์ใหญ่ เรียกว่า พญาปักซี จ้าวแห่งนกทั้งปวง พญาแห่งนก ครุฑเป็นสัตว์ที่มีกำลังมหาศาล มีความแข็งแรงมาก สามารถบินได้รวดเร็วในอากาศ เมื่อครุฑโฉบบินจะเกิดลมพายุใหญ่ เรียกว่า ลมแห่งครุฑ ครุฑมีจะงอยปากแหลมคม ครุฑมีฤทธิ์อำนาจดุจเทวดาในชั้นจาตุมหาราชิกา ครุฑทั้งหลายเป็นบริวารของท้าววิรุฬหก และครุฑมีอีกชื่อหนึ่งคือสุบรรณ

การตีความแนวคิดเรื่องครุฑตามทฤษฎีของนัย 5 พบว่า ครุฑเป็นเทวดาชั้นล่างประเภทหนึ่ง จัดว่าเป็นเทวดาชั้นต่ำ เป็นพวกอบายภูมิ และพวกทวิบาท มีกำเนิดแบบอภพัสตร์ ครุฑมีโยนิทั้งสองอย่าง ได้แก่ ชลาพุชะ คือประเภทเกิดในครรภ์ของมารดา อัณฑชะ คือประเภทเกิดในฟองไข่ สังเสทชะ คือประเภทเกิดในเถาไคล และโอปปาติกะ คือประเภทผุดขึ้นมาแล้วเติบโตทันที ครุฑมีอยู่สองประเภท ได้แก่ ครุฑชั้นสูง คือมีผิวกายสีทอง บริโภคอาหารทิพย์ มีฤทธิ์อำนาจมาก มีกำเนิดแบบโอปปาติกะ สวมใส่อภรณ์ทิพย์ มีอายุทิพย์ มีวรรณะทิพย์ สามารถแปลงกายได้ตามความประสงค์ และอาศัยอยู่ในวิมานทองบนสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ส่วนครุฑชั้นต่ำ คือมีผิวกายสีดำนิล ชอบบริโภคกามคุณ มีนิสัยเจ้าชู้ มีฤทธิ์อำนาจน้อย ไม่มีอภรณ์ทิพย์สวมใส่ มีอายุขัยไม่ยืนยาว กินนาคเป็นอาหาร เป็นศัตรูกับนาค มีกำเนิดแบบสังเสทชะ อัณฑชะ และชลาพุชะ อาศัยอยู่ในป่าไม้สิมพลีรอบด้านทิศใต้ เขาพระสุเมรุราช เขาสิเนรุราช ริมมหาสมุทร มีที่อยู่เรียกว่า สิมพลีรุกขพิมาน ครุฑมีอยู่สองประเภท คือครุฑเพศผู้ เรียกว่า ครุฑา และครุฑเพศเมีย เรียกว่า ครุฑี ครุฑทั้งหลายมีหน้าที่เป็นบริวารของพระอินทร์ มีหน้าที่เป็นกำแพงจักรวาลด้านที่สอง คอยปกป้องสวรรค์ชั้นดาวดึงส์จากอสูร

การตีความแนวคิดเรื่องครุฑตามทฤษฎีของศาสนปฎิฐาน 16 พบว่า ครุฑเป็นสัตว์เดรัจฉานกึ่งเทวดา ถือว่าเป็นพวกเทวดากึ่งเดรัจฉาน เรียกว่า พญาปักซี หรือพญาครุฑ พวกครุฑถูกเรียกว่า ผู้เป็นจ้าวแห่งนภาภค พวกครุฑบินได้รวดเร็วในนภาภค มีสายดาที่แหลมคม ครุฑสามารถจับนาคได้ทันที และความกลัวครุฑนี้ เป็นวิสัยที่ติดตัวของนาคมาตั้งแต่กำเนิด ครุฑกับนาคเป็นศัตรูกันมายาวนานมากโดยครุฑมีกำเนิดสืบแบบ คือเกิดในครรภ์เกิดในไข่ เกิดในสิ่งหมักหมม เกิดแล้วโตทันที ครุฑมีกำเนิดมาจากมนุษย์ ผู้ใดทำกุศลอยู่เป็นประจำ แต่จิตมีความโกรธด้วยโมหะ มีความอหังการ มีความมมังการ ผู้นั้นย่อมบังเกิดเป็นครุฑ และในสมัยเป็นมนุษย์ได้ถวายทานให้มาก แล้วได้อธิษฐานจิตว่า ขอให้เกิดในสุบรรณ

พิภพด้วยเถิด การทำบุญที่เจือปนด้วยโมหะ โดยคิดว่าการฆ่าสัตว์ไม่เป็นบาป ในสมัยเมื่อตอนเป็นมนุษย์นั้น เป็นคนที่ชอบฆ่าสัตว์ปีกบูชาญญิทธิกรรม ครั้นสิ้นชีวิตในมนุษย์โลกย่อมบังเกิดเป็นครุฑครุฑเป็นสัตว์เดรัจฉานประเภทหนึ่งที่มีกุศลน้อย ครุฑจึงไม่สามารถบรรลุธรรมได้เลย ซึ่งครุฑเป็นสัตว์เดรัจฉานจัดเป็นพวกอบายภูมิ ครุฑมีกำเนิดแบบสัตว์สองเท้า หรือแบบทวีปาทา ครุฑบางประเภทมีอำนาจพิเศษ เป็นที่เกรงขามของเทวดาทั้งหลาย ครุฑบางประเภทเป็นสัตว์ที่มีกุศลมาก มีวิมานบนสวรรค์เป็นที่อยู่อาศัย ครุฑบางประเภทมีกุศลน้อย มีวิมานอยู่ในต้นลิ้มพลี นาคเป็นอาหารของครุฑตามธรรมชาติ สัตว์ทั้งสองเป็นศัตรูกันเพราะวิบากกรรม ครุฑเป็นผู้รับผลกระทบการฆ่าสัตว์โดยมีเจตนา ครุฑแบ่งออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ ตัวเป็นคนธรรมดาแต่มีปีกเป็นนก ตัวเป็นคนแต่มีหัวเป็นนก ตัวเป็นคนแต่หัวขาเป็นนก ตัวเป็นนกหัวเป็นคน และรูปร่างเหมือนนกทั้งตัว เวลาครุฑบินจะเกิดลมพายุ ครุฑเป็นสัตว์เดรัจฉานที่มีภาวะกึ่งเทพปนอยู่ ทำให้ครุฑมีพลังอำนาจมาก มีฤทธิ์เหมือนเทวดาในชั้นกามาจรภูมิ ครุฑเป็นผู้มีปีกงาม ครุฑมีรูปร่างคล้ายปักษี ครุฑมีภาวะเป็นกึ่งเทพกึ่งเดรัจฉาน เรียกว่าเทพเดรัจฉาน ครุฑมีความเป็นอยู่ตามบุญบารมีของตน ครุฑไม่ได้มีชีวิตเป็นอมตะ ครุฑเป็นเพียงสัตว์เดรัจฉานกึ่งเทพะประเภทหนึ่ง ที่ต้องชดใช้ผลกรรม ที่ได้กระทำความชั่วมาสมัยยังเป็นมนุษย์ เมื่อพวกครุฑสิ้นอายุขัยแล้ว ต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏ 31 ภูมิ จนกว่าจะสิ้นผลกรรม

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ควรวิเคราะห์เพื่อหาเหตุว่า รูปครุฑพ่าห์เข้ามามีบทบาทสำคัญในการเกี่ยวข้องกับกษัตริย์ไทย ตั้งแต่สมัยสุโขทัยตอนต้น จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ได้อย่างไร
2. ควรวิเคราะห์เพื่อหาความจริงว่า สังคมไทยได้รับเอาอิทธิพลความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาครุฑเพื่อให้โชคดี โดยนำเอาคติความเชื่อนี้มาจากอินเดียได้อย่างไร
3. ควรมีการเปรียบเทียบ การนำเอาสัญลักษณ์รูปครุฑมาใช้เป็นตราแผ่นดินทั้งประเทศไทยและต่างประเทศ ด้วยเหตุผลด้านการปกครอง อำนาจทางการเมืองอย่างไร

5.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับรูปครุฑ ในฐานะสัญลักษณ์ที่สำคัญทางการปกครอง การบริหารราชการแผ่นดิน ทั้งประเทศไทยและต่างประเทศ
2. ควรศึกษาประเด็นเกี่ยวกับลัทธิเทวราชา ที่มีความเชื่อว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นอวตารของพระนารายณ์ และครุฑเป็นพาหนะของพระนารายณ์
3. ควรศึกษาประเด็นเกี่ยวกับความเชื่อ ในการบูชาครุฑที่มีวิวัฒนาการจากสังคมอินเดียสู่สังคมไทย ในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่ฟ้าเมืองไทย ตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นราชธานี

เอกสารอ้างอิง

- ธิดา มิตรกุล. (2527). ศึกษาคติความเชื่อครุฑจากศิลปกรรมแบบเขมรในประเทศไทย. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปรุทม์ บุญศรีตัน. (2550). วิเคราะห์รูปแบบการตีความในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระคึกฤทธิ์ โสตถิผโล. (2558). **พุทธวจนะ ฉบับสมบูรณ์**. กรุงเทพมหานคร: อินทเรณดี.
- พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร. (2556). **เอกสารประกอบการบรรยายเรื่องศาสตร์แห่งการตีความแนวพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พญาลีไท. (2509). **ไตรภูมิพระร่วง**. กรุงเทพมหานคร: พระนคร.
- พระสมพร สมจิตโต (เย่รัมย์). (2557). การศึกษาครุฑในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาคภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยมโดย เพ็งพงศา. (2521). ศึกษาวิเคราะห์ครุฑและนาคในวรรณคดีบาลีและสันสกฤต. **วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจาริกตะวันตก**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสภา. (2542). **พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์.
- วีระชาติ นิมนงค์. (2552). ทฤษฎีอรรถปริวรรตศาสตร์ในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศานติ ภัคดีคำ. (2556). **ครุฑ**. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.
- ศักดิ์ศรี แยมันดดา. (2521). ศึกษาวิเคราะห์เรื่องครุฑในวรรณคดีสันสกฤต. **วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจาริกตะวันตก**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมบัติ พรศิริเจริญพันธ์. (2559). **เฮอร์เมติคส์และศาสตร์แห่งการตีความและศิลปะแห่งการเข้าใจ**. กรุงเทพมหานคร: วัชรินทร์.

การพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยว
ทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ
Community Development for Supporting Tourism on Natural and
Cultural Based Tourism Route in Chaiya Phum Province

ชยากรณ์ สุขประเสริฐ, พระมหาเสริชณ พันธุ์ประโคน,
พระครูสุตภักดิ์ธรรม, พระไพศาล จันทมโม
Chayaporn Sukprasert, Phramaha Serichon Phanprakhon
Phrakusutapataratum, Prapaيسان Chatatummo
วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ChaiyaPhum Buddhist college, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
ไว ชีรัมย์
Wai Chuerum
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Burirum Buddhist college, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
E-mail: konhin51@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ 2) พัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ และ 3) เสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน เพื่อการรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้เป็นประชาชนในชุมชนในพื้นที่ ผู้รู้ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ที่เกี่ยวข้องทางภาครัฐ,และเอกชน จำนวน 30 รูป/คน ในอำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

ผลการวิจัยพบว่า

สภาพปัญหาการพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ คือ 1) ชุมชนได้รับการพัฒนาให้มีศักยภาพยังไม่เพียงพอเพื่อที่จะรองรับนักท่องเที่ยวที่จะมาเที่ยว 2) สภาพปัญหาเรื่องผลิตภัณฑ์ของชุมชน ที่ยังไม่ได้มีการพัฒนาให้มีความโดดเด่น และไม่มีหลากหลาย เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว 3) การขาดการเชื่อมโยงการแบ่งปันความรู้ การติดต่อสื่อสาร การให้การช่วยเหลือสนับสนุนระหว่างกันภายในชุมชน

คำสำคัญ: การพัฒนาชุมชน, การท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม, จังหวัดชัยภูมิ

ได้รับบทความ: 31 สิงหาคม 2565; แก้ไขบทความ: 8 ตุลาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 17 ตุลาคม 2565

Received: August 31, 2022; Revised: October 8, 2022; Accepted: October 17, 2022

Abstract

The purpose of this research were: 1) to develop communities to support natural and cultural tourism in Chaiyaphum Province, 2) to develop community products to support natural and cultural tourism in Chaiyaphum Province and 3) to create a network of community product development cooperation to support natural and cultural tourism in Chaiyaphum Province. This is a mixed method research. The target groups studied in this research are local people, scholars, leaders, caretakers, villagers, and private sectors totaling 30 people in Nong Bua Daeng'community.

The research results found that:

Problem conditions in community development for supporting tourism on natural and cultural based tourism route in chaiyaphum province were 1) The community has not been developed to be ready and there are potential for the tourists. 2) The problem condition of community products has not been developed to be outstanding. There are not many kinds to attract the attention of tourists. 3) There is not knowledge sharing links, communication and supporting between each other in the community.

Keywords: Community Development, Natural and Cultural Tourism, Chaiyaphum Province

1. บทนำ

การพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้มีความก้าวหน้าทัดเทียมกับนานาชาตินั้นต้องไม่หลงลืมไปว่าพื้นฐานของสังคมไทยและชุมชนส่วนใหญ่ของประเทศไทยคือสังคมเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศอยู่ในภาคเกษตรกรรม การมุ่งเน้นพัฒนาสังคมและประเทศในลักษณะก้าวกระโดดโดยใช้ภาคอุตสาหกรรมเป็นแรงขับเคลื่อนก่อปัญหาระยะยาว เมื่อได้ละเลยกับการให้ความสำคัญกับระบบครอบครัว เครือญาติ ชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น อันเป็นระบบพื้นฐานการดำรงชีวิตในอดีต ส่งผลให้ประเทศไทยประสบกับภาวะวิกฤติ เศรษฐกิจครั้งรุนแรง เกิดผลกระทบไปทั่วมาแล้วดังเช่นในอดีต

นโยบายและยุทธศาสตร์ของไทยที่เกี่ยวข้องจากกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ยุทธศาสตร์ที่ 4 (คณะกรรมการการพาณิชย์และอุตสาหกรรม, 2565: หน้าบทสรุปผู้บริหาร) ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาและยกระดับเศรษฐกิจของประเทศได้

รัฐบาลเห็นความสำคัญในเรื่องดังกล่าวจึงได้เริ่มให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน อันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญ มุ่งเน้นให้คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา และใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาให้คนมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ด้วยมองถึงทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่เป็นจุดเด่นของประเทศ ได้กำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยในแนวทางต่าง ๆ เพื่อเพิ่มศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนให้มีความรู้ และเพิ่มทักษะความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างยั่งยืน ตามแนวคิดของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานของความพอเพียง ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา สร้างความหลากหลายของผลิตภัณฑ์และผลิตภัณฑ์ในชุมชนนำไปสู่การพึ่งพาตนเอง ลดรายจ่ายให้ครอบครัวชีวิตเป็นสุขได้อย่างยั่งยืน (เสรี พงศ์พิศ, 2545: 7)

แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน พ.ศ. 2563 – 2565 เป็นยุทธศาสตร์การยกระดับการท่องเที่ยวไทยให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน (Community-Based Tourism: CBT Thailand) เป็นแผนที่จะช่วยยกระดับให้การท่องเที่ยวเกิดประโยชน์ต่อชุมชน 5 กลยุทธ์สำคัญ (การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน (TAT REVIEW MAGAZINE, 2561) ดังนี้

1. การพัฒนาคนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยมุ่งเน้นการพัฒนาคนในชุมชนและท้องถิ่นเพื่อให้สามารถบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวของตนเองได้
2. การเพิ่มมูลค่าทรัพยากรท้องถิ่นโดยมุ่งเน้นให้ชุมชนเข้าใจตัวเองว่ามีดีอะไรและต่อยอดนำเสนอจากทรัพยากรที่มี ไม่จำเป็นต้องสร้างสิ่งใหม่ ๆ ที่อาจจะไม่ใช่อัตลักษณ์ของท้องถิ่น
3. การตลาดที่เหมาะสมกับชุมชน เพื่อแสวงหาตลาดนักท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับแต่ละชุมชน และสร้างความสามารถในการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวโดยไม่เสียอัตลักษณ์ของชุมชน
4. การสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้สามารถเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนทรัพยากร ความรู้และประสบการณ์ร่วมกันเพื่อทำงานเป็นเครือข่ายภาคประชาชนที่เข้มแข็งได้ในระยะยาว
5. การประเมินผลด้วยตัวชี้วัดความสุขของชุมชนและนักท่องเที่ยวเนื่องจากวัตถุประสงค์หลักในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาให้คนในชุมชนได้รับประโยชน์ ดังนั้นความอยู่ดีมีสุขในมิติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จ

จังหวัดชัยภูมิ เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พบโบราณสถานและโบราณวัตถุที่มีรูปแบบศิลปะสมัยทวารวดีและขอมมากมายหลายแหล่ง แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าจังหวัดชัยภูมิมีความเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์, 2563: 33) ป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม เทพสถิต ที่มีทุ่งดอกกระเจียวดอกสีชมพู

งดงาม มอหินขาว ในเขตอุทยานแห่งชาติภูแลนคา อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วยกลุ่มหินทรายสีขาววางเรียงรายคล้ายกับ “สโตนเฮนจ์” ในประเทศอังกฤษ มอหินขาวเป็นสวนหินธรรมชาติ ซึ่งเกิดจากการสะสมของตะกอนทรายและดินเหนียวแข็งตัวกลายเป็นหิน ลักษณะของหินกลุ่มต่าง ๆ เกิดจากเคลื่อนไหวของเปลือกโลกบีบอัดจนเกิดการคดโค้งแตกหัก กัดเซาะทั้งแนวตั้งและแนวนอน สร้างสรรค์เป็นรูปต่าง ๆ ตามจินตนาการของผู้พบเห็น (สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดชัยภูมิ, 2563) น้ำตกตาดโตน แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดชัยภูมิ เป็นน้ำตกที่สวยงาม ที่ตั้งอยู่ในอุทยานแห่งชาติตาดโตน มีน้ำไหลตลอดปี โดยเฉพาะในฤดูฝนจะสวยงามเป็นพิเศษ มีลานหินกว้างทำให้น้ำตกไหลลดหลั่นเป็นชั้น ๆธารน้ำไหลผ่านลานหิน เล่นน้ำอย่างมีความสุขเย็นสดชื่น ร่มรื่นด้วยต้นไม้ใหญ่ เหมาะที่จะนั่งพักผ่อนหย่อนใจชมวิวธรรมชาติ บรรยากาศร่มรื่นสุดอากาศบริสุทธิ์ (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ, 2564: 39)

โบราณสถานที่สำคัญ ตั้งอยู่ที่อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ ปราสาทคูเป็นสถาปัตยกรรมอีกชิ้นหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลจากขอม ปราสาทคู เป็นชื่อเรียกของกลุ่มอาคารที่มีแผนผังและลักษณะแบบเดียวกันกับอาคารที่ เชื่อกันว่าเป็น อโรคยาศาลที่สร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 18 ในสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 และ ณ วัดศิลาอาสน์ มีภาพจำหลักกลุ่มพระพุทธรูปทั้งหมด 9 องค์ อันเป็นที่มาของชื่อ ภูเขาพระ มีพระพุทธรูปองค์ใหญ่ประทับนั่งขัดสมาธิ ชาวบ้านเรียก “พระเจ้าองค์ตื้อ” (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.), 2563) ประทับนั่งขัดสมาธิ หน้าตักกว้าง 5 ฟุต สูง 7 ฟุต พระหัตถ์ขวาวางอยู่ที่พระเพลา พระหัตถ์ซ้ายวางอยู่ที่พระขงฆ์ เป็นที่เคารพศรัทธาของชาวชัยภูมิและในพื้นที่ใกล้เคียงมาช้านาน ใกล้กันมีพระพุทธรูปอีก 7 องค์ จำหลักรอบเสาหินทราย พระพุทธรูปทั้งหมดเป็นพระพุทธรูปโบราณ มีพุทธลักษณะแบบพระพุทธรูปอุทอง มีอายุราวศตวรรษที่ 18-19 นอกจากนี้ยังมีโบราณวัตถุกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป ในแหล่งพื้นที่ที่เป็นชุมชนโบราณ เช่น ใบเสมาโบราณบ้านกุดโจ่ง, กลุ่มใบเสมาเนินธาตุ เขตอำเภอคอนสวรรค์ เป็นต้น นอกจากนี้มีโบราณวัตถุที่เป็นพระพุทธรูป เทวรูป ใบเสมา และวัตถุอื่น ๆ โบราณวัตถุบางส่วนได้นำไปเก็บรักษาไว้ตามพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติต่าง ๆ เช่น พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิมาย พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น เป็นต้น

สิ่งดี ๆ ของจังหวัดชัยภูมิ ใช่ว่าจะมีเฉพาะแหล่งโบราณคดีเท่านั้น ยังมีแหล่งธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ได้แก่อุทยานแห่งชาติน้ำตกตาดโตน อุทยานแห่งชาติภูแลนคา อุทยานแห่งชาติไทรทอง และ อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม และแหล่งโบราณคดีถือเป็นต้นทุนทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนที่มีความพร้อม มีศักยภาพย่อมจะสามารถนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยการพัฒนาเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวที่สามารถสร้างความสนใจและดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเที่ยวชม แหล่งธรรมชาติ แหล่งโบราณคดีถือ

เป็นต้นทุนทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนาเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวที่สามารถสร้างความสนใจ และดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเที่ยวชม (ประนอม การชะนันท์, 2564:)

อาจารย์ประเวศ วะสี ได้อธิบาย ชุมชนคือการที่คนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความพยายามทำอะไรร่วมกัน มีการจัดการร่วมกัน (ประเวศ วะสี, 2541: 35) การขับเคลื่อนของการพัฒนาชุมชนนั้น ต้องให้คนในชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้และยอมรับการพัฒนาก่อนว่า ผลของการพัฒนานั้นผลประโยชน์จะเกิดกับให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จนเป็นชุมชนเข้มแข็ง ที่สามารถจัดการสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการความรู้ องค์กรชุมชน ระบบความสัมพันธ์ กิจกรรมหรือการจัดการทรัพยากรชุมชน เป็นต้นได้ โดยเป็นการจัดการเพื่อให้เกิด ความรู้ ความดี ความสามารถ ความสามัคคี (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ, 2559: 100) มีความสามารถในการปรับตัว มีศักยภาพ มีความสุขทางกายและจิตใจภายใต้การเกื้อกูลอาทรกัน มีการจัดการของชุมชนบนพื้นฐานของความสำนึกในการมีส่วนร่วมที่จะช่วยให้คนในชุมชนเกิดความรัก ความสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (ปาริชาติ สถาปิตานนท์, 2549: บทคัดย่อ) และประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองอย่างสุจริต (สุทธิธรรม เลขวิวัฒน์, 2549: 100) อาชีพในท้องถิ่น ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของพวกเขาก็ถือเป็นปัจจัยภายในของชุมชน นำทรัพยากรท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมมาผสมผสาน เพื่อให้เกิดเป็นอาชีพ เป็นผลผลิต (กระทรวงมหาดไทย กรมพัฒนาชุมชน, 2548: 26) ได้รับการอนุรักษ์ไปพร้อม ๆ กันด้วย และเพราะระบบความสัมพันธ์ในสังคมมนุษย์ที่ยั่งยืนได้ต้องมีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายซึ่งเป็นระบบความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับการทำกิจกรรม การสื่อสาร ความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย ถือเป็นพฤติกรรมทางสังคมเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน (A. Javier Trevino, George C, 2006: 45-51) กระจายเชื่อมโยงช่วยเหลือกัน จึงต้องมีการสร้างเครือข่ายให้ชุมชนด้วย

การพัฒนาชุมชนประเด็นสำคัญ คือ การต้องได้รับความร่วมมือจากคนภายในชุมชน จากหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่น ปัญหาของการพัฒนาชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ คือ ชุมชนและผลิตภัณฑ์ของชุมชนยังไม่ได้ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควรและการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่นยังครอบคลุมเข้าไม่ถึงชุมชน อีกประการคือสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิกระจายอยู่โดยรอบของจังหวัด แต่ละแหล่งห่างไกลกัน การพัฒนาชุมชนเข้าไม่ถึงถึงการเน้นเฉพาะพื้นที่ทำได้ยาก ทำให้ไม่เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ติดมากนัก

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการพัฒนาชุมชนและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อให้มีความพร้อมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ ด้วยการพัฒนาชุมชนให้มีความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชน การจัดการท่องเที่ยว จะสร้างความตระหนักรู้ให้แก่คนในชุมชน พัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนน่าอยู่ บ้านน่ามอง หลังบ้านน่ากิน และต้องการให้การสนับสนุนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมอันดี

งามทางพระพุทธศาสนาของชุมชนให้คงอยู่อย่างยั่งยืนและส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับทรัพยากร ธรรมชาติของตนเองและอื่น ๆ อันเป็นประโยชน์ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวตามเส้นทางธรรมชาติและวัฒนธรรม พัฒนาชุมชนและผลิตภัณฑ์ของชุมชน เพื่อดึงนักท่องเที่ยวเข้าสู่ชุมชน พัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้มีรูปแบบทรงที่สวยงามดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยว ตลอดจนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิด้วย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน เพื่อการรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ปฏิบัติการร่วมด้วยกับชุมชน ในรูปแบบผสมผสาน ปฏิบัติการร่วมด้วยการลงพื้นที่ปฏิบัติการกับชุมชน การเก็บข้อมูล สัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างและใช้แบบสอบถามบางส่วนเป็นการสัมภาษณ์ร่วมด้วย มีการสนทนากลุ่ม มีการประชุมกลุ่ม มีการเทปบันทึกเสียง กลองถ่ายรูป เครื่องเขียนกระดาษสำหรับจดบันทึก จัดทำแฟ้ม รวบรวมข้อมูล บันทึกข้อมูล ซึ่งมีขอบเขต ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาการวิจัยในครั้งนี้ การวิจัยในครั้งนี้กำหนดกรอบเนื้อหา คือ พัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ ลงพื้นที่รวบรวมปัญหา สอบถามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย นำมาพัฒนาชุมชนได้ทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนและสำนักพัฒนาชุมชนของอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ให้ความรู้ ความเข้าใจ พัฒนาอาชีพโดยนำของดีของพื้นบ้าน สิ่งประดิษฐ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาของท้องถิ่น อันนำไปสู่การพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ

2. ขอบเขตด้านประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูล : กลุ่มเป้าหมายจำนวน 30 คน ดังนี้ ประชาชน ในชุมชน จำนวน 10 คน ผู้รู้ ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ของอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 6 คน และผู้ที่เกี่ยวข้องภาครัฐและเอกชน จำนวน 5 คน

ผู้ประกอบการในพื้นที่ผู้ชำนาญในภูมิปัญญาท้องถิ่น นักวิชาการด้านหัตถกรรม และพระภิกษุ จำนวน 9 คน โดยใช้วิธีการเจาะจงตามประเด็นที่ต้องการศึกษาวิจัย

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ : สำหรับพื้นที่ทำการวิจัยนั้น ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ การวิจัยไว้ 1 แห่ง คือพื้นที่อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยก่อนที่จะเลือกพื้นที่อำเภอ หนองบัวแดงนั้น ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจพื้นที่จำนวนทั้งสิ้น 11 แห่ง อันประกอบไปด้วยแหล่ง ท่องเที่ยวในเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและแหล่งโบราณคดีในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 7 แห่ง ได้แก่ 1) ศาลเจ้าพ่อพญาแล 2) ปรางค์กู่ 3) ใบเสมาหินคอนสวรรค์ 4) ภูพระวัดศิลาอาสน์ 5) อุทยานประวัติศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ 6) พระธาตุชัยภูมิ และ 7) ผาเกิ้ง อำเภอหนอง บัวแดง และเส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จำนวน 4 แห่ง ได้แก่ 1) อุทยานแห่งชาติน้ำตก ตาดโตน 2) อุทยานแห่งชาติภูแล่นคา 3) อุทยานแห่งชาติไทรทอง และ 4) อุทยานแห่งชาติ ป่าหินงาม

อำเภอหนองบัวแดง เป็นพื้นที่เพื่อทำการวิจัย ผู้วิจัยทำการพัฒนาชุมชนใน เรื่อง 1) ความน่าอยู่ของชุมชน บ้านน้อมอง หลังบ้านนากิน และการอนุรักษ์ประเพณีและ วัฒนธรรมของความเป็นไทย โดยการฟื้นฟูถนนสายวัฒนธรรมให้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง 2) การพึ่งพาตนเอง โดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน ให้ชุมชนมีอาชีพที่มั่นคงพึ่งพาตนเอง ร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีที่มีคุณค่า ให้สามารถรองรับการท่องเที่ยวตามเส้นทาง การท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมได้

4. ขอบเขตด้านเวลา: ดำเนินการศึกษารายปีในปีงบประมาณพ.ศ.2565ใน การศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาแบบเชิงเอกสาร และเชิงคุณภาพ โดยได้ปฏิบัติการร่วมกับ ชุมชนในพื้นที่ด้วย มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.2 แผนการดำเนินงาน การพัฒนาชุมชนในเรื่อง 1) ความน่าอยู่ของชุมชน บ้านน้อมอง หลังบ้านนากิน และการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมของความเป็นไทย 2) การพึ่งพาตนเอง โดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน ให้ชุมชนมีอาชีพที่มั่นคงพึ่งพาตนเอง นั้น จะมีแผนงาน 4 แผน ได้แก่

แผนที่ 1 แผนฟื้นฟูพื้นที่ในชุมชน ชุมชนลาดวังม่วง อำเภอหนองบัวแดง ให้ชุมชนนั้นมีความสะอาด ชาวชุมชนมีสภาวะสุขภาพดี มีความสามัคคีเพื่อให้ชุมชนน่าอยู่ บ้านน้อมอง ปลุกผักปลอดสารพิษ ปัจจุบันมีคุณเรียมตา เดชเจริญ เป็นผู้ใหญ่บ้าน ชุมชนลาด วังม่วงได้เคยมีกิจกรรมเส้นทางถนนวัฒนธรรม แต่ได้ปิดตัวลงหลังเกิดภาวะเศรษฐกิจถดถอย และโรคโควิดระบาดในปี 2563 ผู้วิจัยแผนร่วมกับชุมชนฟื้นฟูพื้นที่ที่มีอยู่เดิมนี้ให้กลับมามี ชีวิตชีวาอีกครั้ง เพื่อการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมของความเป็นไทยให้คงอยู่สืบต่อไป

แผนที่ 2 แผนพึ่งพาตนเอง ชุมชนลาดวังม่วง และชุมชนหนองหอย อำเภอ หนองบัวแดง ชาวชุมชนได้มีอาชีพเสริมที่ว่างจากการทำนา ทำการเกษตร โดยได้ทำ ผลิตภัณฑ์หลากหลายประเภท อาทิ การสานตระกร้า การเย็บผ้า เย็บกระเป๋าผ้า การทำ

โมบาย และทอผ้า และผู้วิจัยเมื่อลงพื้นที่แล้ว ได้เลือกจะพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนประเภทโมบาย คือ ตุ๊กตาสาย ตุ๊กตางู และการทอผ้า

แผนที่ 3 แผนประสานเครือข่าย แผนที่ 3 นี้ผู้วิจัยจะสร้างเครือข่ายให้แก่ชุมชน จำนวน 3 เครือข่าย เพื่อให้มีการประสานงานระหว่างกัน มีการแบ่งปันองค์ความรู้ และต่อยอดพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่อไปในอนาคต รวมทั้งการให้การสนับสนุนซึ่งกันและกันในเรื่องอื่น ๆ มี 3 เครือข่ายได้แก่ ชุมชนบ้านลาดวังม่วง ชุมชนบ้านหนองหอยและหน่วยงานภาครัฐคือเทศบาลตำบลหนองบัวแดง

แผนที่ 4 แผนพัฒนาคน แผนนี้จะเป็นแผนที่มุ่งต่อการพัฒนาคนในชุมชน เพิ่มสมรรถภาพในการปฏิบัติงาน ทั้งด้านความคิด การกระทำ เสริมสร้างความรู้ ทักษะ การสื่อสาร ความสามารถ ความชำนาญและทัศนคติ ให้พร้อมเพื่อรองรับการพัฒนาชุมชนและพัฒนาผลิตภัณฑ์

3.3 รูปแบบและการดำเนิน การพัฒนาชุมชนและผลิตภัณฑ์ของชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ แบ่งออกเป็น 2 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 ลงพื้นที่สำรวจผลิตภัณฑ์ของชุมชน และต้องการทราบความต้องการของชุมชน โดยใช้สัมภาษณ์ สอบถาม ประชุมกลุ่มและการทำกิจกรรม พบว่าผลิตภัณฑ์ของอำเภอหนองบัวแดง มีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ได้แก่ ผ้าทอ ผ้าไหม ผ้าฝ้าย การสานกระบุงตระกล้า การทำโมบายประเภทตุ๊กตาสาย ตุ๊กตางู ตุ๊กตาระย้า กระชูปกระเป๋าลายผ้าขาวม้า เป็นต้น ผลิตภัณฑ์เหล่านี้ยังมีจุดเด่นเป็นที่สนใจเฉพาะตัวน้อยกลุ่มเป้าหมายต้องการผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่

ระยะที่ 2 นำข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่และเก็บข้อมูลจากระยะที่ 1 มาประชุมวางแผนร่วมกัน และวิเคราะห์ เพื่อสรุปหาแนวทางการพัฒนาชุมชน ได้ประชุมหารือร่วมกับชาวบ้าน ถึงกิจกรรมที่จะทำให้ชุมชนเป็นชุมชนน่าอยู่ ตกลงทำกิจกรรมทำความสะอาดหมู่บ้าน กวาดถนน ทุกเดือน และร่วมใจกันตัดแต่งต้นไม้ ปลุกดอกไม้วัดหน้าบ้าน เพื่อให้เป็นบ้านน่ามอง ส่วนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนนั้น พบว่า ชาวบ้านอำเภอหนองบัวแดง มีฝีมือทางด้านหัตถกรรมอยู่บ้าง มีการใช้เวลาว่างเว้นจากการทำนา ทำงาน ฝีมือด้านตุ๊กตาสาย และงานทอผ้า ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน 2 อย่างคือ พัฒนารูปแบบสีสดของตุ๊กตางูและตุ๊กตาระย้า และตุ๊กตาสาย นอกจากนี้ยังมีปัญหาท้องถิ่นอีกอย่างหนึ่งคือการกระชูป บุญแห่งกระชูปเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีของอำเภอหนองบัวแดง ที่มีการจัดทุกปีในช่วงวันออกพรรษา ผู้วิจัยและชุมชนจึงได้ร่วมสร้างลวดลายผ้าไหม ผ้าฝ้ายเป็นลวดลายกระชูปขึ้นเป็นผลิตภัณฑ์เฉพาะอีกด้วย

กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน

ผลิตภัณฑ์ของชุมชน ที่ได้รับการพัฒนามี 2 อย่าง คือ ผลิตภัณฑ์ประเภทโมบาย ตุ๊กตาสาย ตุ๊กตางู ตุ๊กตาระย้า และ ผ้าทอ สรุปเป็นกระบวนการพัฒนาดังนี้

1. โบาย ตุงสาย ตุงแมงมุง ตุงแมงมุงพวงระย้า

1.1 พัฒนาตุงสาย ทำให้มีสีสัน มากขึ้น

วิธีการทำ ทำด้วยเส้นฝ้ายย้อมสี หรือใช้เส้นไหมพรมก็ได้และไม่เฝ โดยใช้ไม้ไผ่เหลาเป็นซี่เล็ก ๆ ไขว้กากบาทกัน แล้วใช้เส้นฝ้ายพันสานกันเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสจากศูนย์กลางออกมาเรื่อย ๆ และมักจะใช้ฝ้ายสีหรือเส้นไหมพรมพัน เป็นแถบสีสลับกันเป็นชั้น ๆ

1.2 ตุงแมงมุง ตุงแมงมุงพวงระย้า ได้ทำให้มีลักษณะเป็นสามมิติมากขึ้น และให้มีหลายขนาดให้เหมาะกับความต้องการ และมีสีสันที่สดใสมากขึ้น

ทำธงสามมิติ ใช้ไม้ไผ่เหลาเป็นซี่เล็ก ๆ 3 ไม้ เริ่มต้นด้วยการไขว้กากบาทกันเพียง 2 ไม้ก่อน พันด้ายเริ่มต้นขึ้นมาก่อนด้วยไหมพรมสีอ่อน พันมัดให้แน่นๆหลายชั้น จากนั้นจึงนำไม้อีก 1 อัน มาขึ้นตรงกลางของโครงไม้กากบาทเมื่อกี้ จากนั้นก็พันด้ายแบบทวนเข็มนาฬิกา เป็นรูปวงแหวน เริ่มจากไหมสีอ่อนสุดและเพิ่มสีเข้มขึ้นมาเรื่อย ๆ ทำให้สวยงามและสามารถทำได้หลายสีตามที่ต้องการ นำพู่มาห้อยชายให้เป็นพวงระย้า และให้มีแบบหลากหลายมากขึ้น

2. ผ้าทอ

แนวคิดเกิดจากการจำลองลวดลายมาจากต้นกระดุม พัฒนาลวดลายจากด้านล่างสุดของผ้าชิ้น คือน้ำ มีดอกบัวขึ้นในน้ำ มีพืชพฤษาและนาคนาคชูดอกบัว และเกิดต้นกระดุมขึ้นสู่เบื้องบนจุดกระดุมส่งกลิ่นฟุ้งกระจาย ขึ้นไปยังสวรรค์เพื่อเป็นพฤษบูชา นำสู่ลายผ้าทอที่ได้พัฒนาขึ้นใหม่

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้สร้างเครือข่ายความร่วมมือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนจำนวน 3 เครือข่าย เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนแบ่งปันความรู้ซึ่งกันและกัน รองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมอำเภอหนองบัวแดง ในจังหวัดชัยภูมิ

3.4 ชุดกิจกรรมพัฒนาชุมชน เป็นเครื่องมือชุดกิจกรรมพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดความพร้อมและร่วมทำกิจกรรมด้วยกัน ผู้วิจัยนำผลที่ได้รับจากการสอบถาม สัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มมาสร้างชุดกิจกรรมพัฒนาชุมชนเพื่อการปฏิบัติการ (Action research) ซึ่งผู้วิจัยมุ่งเป้าหมาย 1) พัฒนาพื้นที่ของชุมชน 2) และพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน

4. สรุปผลการวิจัย

การพัฒนาชุมชน เพื่อรองรับการท่องเที่ยวตามเส้นทางทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

4.1 การพัฒนาชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมินั้น ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ ชุมชนลาดวังม่วง อำเภอหนองบัวแดง เพื่อทำการพัฒนาชุมชนให้เป็นพื้นที่ที่มีความพร้อม มีศักยภาพ ในการพัฒนาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่จะมาเยือน แวะพักและร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ

กิจกรรมพัฒนาชุมชน มีกิจกรรมทำความสะอาดหมู่บ้าน กวาดถนน ทุกเดือน และร่วมใจกันตัดแต่งต้นไม้ ปลูกดอกไม้ไว้หน้าบ้าน เพื่อทำให้เป็นบ้านน่ามอง และได้ทำการฟื้นฟูพื้นที่ในชุมชนของชุมชนลาดวังม่วง ที่ในอดีตได้เคยจัดกิจกรรมเส้นทางวัฒนธรรมมาก่อน แต่ต้องปิดตัวลงเพราะภาวะเศรษฐกิจและการระบาดของโรคโควิด พื้นที่ให้เป็นเส้นทางถนนสายวัฒนธรรม เพื่อการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมของความเป็นไทย โดยถนนเส้นนี้จะมีกิจกรรมหลายหลาย ได้แก่ 1) มีการตักบาตรพระสงฆ์ในตอนเช้า ชาวชุมชนจะพร้อมใจกันสวมใส่ผ้าซิ่นพื้นเมืองมารวมกลุ่มกันตักบาตรพระสงฆ์ 2) มีพื้นที่ มีศูนย์สาธิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชน 3) ป้ายขนาดใหญ่แสดงองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของอำเภอหนองบัวแดง ความรู้เกี่ยวกับงานบุญกระฐูป และองค์ความรู้ในการทำกระฐูปและตุ่ง 4) ศูนย์สาธิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชน จะมีพื้นที่ฝึกอบรมอาชีพให้แก่สมาชิกของชุมชนและประชาชนทั่วไปที่สนใจ

4.2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ นั้น ผู้วิจัยได้ร่วมกับชาวชุมชนในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนประเภทโมบายที่เรียกว่า ตุ่งสาย ตุ่งแมงมุง ตุ่งพวงระย้า ให้มีสีสันสดใส มีมิติ มีรูปแบบหลากหลายมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นเครื่องประดับสัญลักษณ์แสดงออกซึ่งความเคารพนอบน้อมบูชาพระพุทธเจ้า ประดับหน้าโบสถ์วิหาร และนอกจากนี้ได้พัฒนาลวดลายผ้าทอ ขึ้นมาเป็นลายใหม่ เรียกว่าลายกระฐูป ให้มีเอกลักษณ์ประจำอำเภอหนองบัวแดง มีจุดเด่น สีสันสดใสแบบทันสมัยสวยงามมีเสน่ห์ดูมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่จะมาเยือนและดึงดูดใจให้ซื้อติดมือเป็นของฝากกลับบ้านไปด้วย

ชุดภาพที่ 1 โมบาย ตุ่งสาย ตุ่งแมงมุง ตุ่งแมงมุงพวงระย้า

ชุดภาพที่ 2 ต้นกระฐูป ที่ชาวบ้านประดิษฐ์ขึ้นมา นำไปสู่ลวดลายกระฐูปบนผ้าทอ

4.3 การเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนเพื่อการรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัย ได้สร้างเครือข่ายจำนวน 3 เครือข่าย ได้แก่ 1) กลุ่มผู้ใหญ่ริยมตา เดชเจริญ ชุมชนบ้านลาดวังม่วง 2) กลุ่มคุณป้าเสี่ยม หอมวงษ์ ชุมชนบ้านหนองหอย และ 3) กลุ่มผู้นำท้องถิ่น โดยความร่วมมือของนายกเทศบาล ปลัดเทศบาล และสำนักกองสวัสดิการสังคม ตำบลหนองบัวแดง เพื่อเป็นเครือข่ายที่ให้ความร่วมมือแบ่งปันความรู้ ติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยน องค์ความรู้ ส่งข่าวความเคลื่อนไหวถึงกัน พัฒนาต่อยอดความรู้ในด้านต่าง ๆ แก่กันอย่างต่อเนื่อง

5. อภิปรายผลการวิจัย

จังหวัดชัยภูมิ เป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางธรรมชาติและวัฒนธรรม มีมอหินขาวที่เป็นสวนหินธรรมชาติที่เกิดจากการสะสมของตะกอนทรายและดิน (วัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ, 2564: 39) มีโบราณสถานเก่าแก่ ใบเสมาหินสมัยทวารวดี ปรากฏ (อโรคยาศาล) มิ่งานบุญ กระฐูปที่เป็นวัฒนธรรมประเพณีที่โดดเด่น (นายธนกร ภัทรบุญศิริ นายกเทศบาล ต.หนองบัวแดง สัมภาษณ์ออกข่าวสื่อมวลชน ณ ศูนย์การค้าโรบินสัน วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2565) มีผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเฉพาะตน แหล่งชุมชนบ้านลาดวังม่วงในพื้นที่ตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง เป็นพื้นที่ที่มีความพร้อม และมีศักยภาพในการพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยภูมิได้ เนื่องจากพื้นที่หนองบัวแดงเป็นพื้นที่จุดศูนย์กลางของเส้นทางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

และวัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวจะแวะพักซื้อของฝากและร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี อำเภอหนองบัวแดงมีทั้งแหล่งท่องเที่ยวและมีประเพณีวัฒนธรรมที่โดดเด่น ควรแก่การศึกษา คืองานบุญกระฐูป และมีผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่มีเอกลักษณ์ของตัวเองที่สามารถพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นด้วยรูปแบบและสีที่สดใส อันจะเป็นจุดขายเรียกร้องความสนใจแก่นักท่องเที่ยวได้

การพัฒนาชุมชนจึงเป็นกลไกสำคัญ ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนให้ดีขึ้น เหมือนเช่นที่อำเภอหนองบัวแดงได้มีการพัฒนาทั้งพื้นที่ของชุมชนและพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้มีการวางแผนทางและกระบวนการในการพัฒนาอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายเบื้องต้น โดยความร่วมมือระหว่างผู้วิจัยและคณะผู้วิจัย ผู้นำชุมชน และชาวชุมชนเพื่อร่วมกันสร้างชุมชนให้เป็นชุมชนที่สุขสมบูรณ์ เป็นชุมชนน่าอยู่ บ้านน่ามอง สร้างพลังความพร้อม ความสามัคคี ทำงานร่วมกับชาวชุมชน จึงทำให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง สามารถลดรายจ่าย ทุกครัวเรือนในชุมชนอยู่ดีมีสุขสุขภาพอนามัยดี มีคุณธรรม มีความมั่นคงในชีวิต ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม การเรียนรู้อยู่เสมอ มุ่งพัฒนาให้มีความเจริญก้าวหน้าสนองความต้องการของชาวชุมชนส่วนใหญ่ได้ดี จัดการชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้และช่วยตนเองได้ ซึ่งชาวชุมชนอำเภอหนองบัวแดง อันมีผู้ใหญ่บ้านคุณริยมตา เดชเจริญ ที่เป็นผู้นำ

ชุมชนที่เข้มแข็งมาก นำชาวชุมชนพัฒนาพื้นที่ หมู่บ้าน เก็บกวาดตายหญ้าตัดต้นไม้สองฟากของถนนปรับปรุงทำความสะอาด และยังเป็นผู้ริเริ่มฟื้นฟูถนนสายวัฒนธรรมให้กลับมาชีวิตชีวาอีกครั้ง และนอกจากนี้ผู้วิจัยได้สร้างเครือข่ายต่อยอดความรู้เพื่อสร้างฐานความรู้ การวางแผนพัฒนาชุมชน พัฒนาผลิตภัณฑ์แบบมีส่วนร่วมของชุมชนโดยผู้นำท้องถิ่น ประชาชน ผู้รู้ในชุมชนเป็นแกนกลาง ลักษณะเช่นนี้จะเป็นจุดแข็งที่ชุมชนที่มีพลังแห่งสามัคคีเกิดความร่วมมือและสร้างศักยภาพของตนส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็ง สามารถสร้างสรรค์กิจกรรมดี ๆ ที่มีคุณค่าออกมาอย่างต่อเนื่อง

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวตามเส้นทางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ ต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐในจังหวัดและจากชุมชน ทุกหน่วยงานควรเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเพื่อให้เกิดผลดีสำหรับชุมชนจากการพัฒนานั้นอย่างต่อเนื่อง
2. ควรมีการจัดอบรมหลักสูตรภาษาอังกฤษเบื้องต้นสำหรับผู้ประกอบการร้านขายของที่ระลึก โรงแรมที่พักอาศัย โฮมสเตย์ เพื่อทำให้เกิดการสื่อสารที่เข้าใจได้ง่าย
3. การดำเนินงานของชุมชนอำเภอหนองบัวแดง ปัจจุบันมีความเข้มแข็งมาก แต่ยังขาดผู้สืบทอดตำแหน่ง ดังนั้นชุมชนควรฝึกฝนคัดเลือกคนในชุมชน เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ให้เป็นคนรุ่นต่อไป
4. หน่วยงานหรือผู้ที่สนใจ สามารถนำรูปแบบลวดลายผ้าขึ้นใหม่ลายกระชูด ผ้าขึ้นฝ้ายลายกระชูด ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ไปปรับปรุงประยุกต์ใช้กับพื้นที่ชุมชนอื่น ๆ เพื่อการเผยแพร่ลวดลายงานกระชูดให้กว้างขวางออกไป นับเป็นการสร้างชื่อเสียงให้จังหวัดชัยภูมิด้วย
5. นำลวดลายกระชูดที่ผู้วิจัยและคณะ ชาวบ้านร่วมกันสร้างครั้งนี้ประยุกต์ลายเพื่อทอเป็นผ้าผาดบา เพื่อสร้างเป็นเอกลักษณ์ให้กับอำเภอหนองบัวแดง เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านวัฒนธรรมประเพณีอีกชิ้นหนึ่งด้วย
6. ควรปลูกฝังให้เยาวชนรุ่นใหม่ สืบสาน สืบทอดและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี ที่คนรุ่นปัจจุบันได้ฟื้นฟูขึ้นมาแล้ว ให้คงอยู่และยั่งยืนสืบไป
7. ภาครัฐต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาผู้นำชุมชนรุ่นใหม่ ให้ความรู้พร้อมในการรับใช้คนในชุมชน ก่อด้วยแรงจูงใจ ให้มีวิสัยทัศน์ มีจิตอาสา จิตสาธารณะ การอุทิศตน ทำงานเพื่อชุมชน เป็นต้น

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรพัฒนาชุมชนเฉพาะด้านของท้องถิ่น ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต หรือการดำรงชีวิต หรือภูมิปัญญาเพื่อการเผยแพร่ธรรม เช่น การเผยแพร่คำสอนของพระพุทธศาสนา ถ่ายทอดผ่านใบเสมาบ้านกุดโง้ง และใบเสมาบ้านคอนสวรรค์ และความเชื่อความศรัทธาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาจน กระทั่งเกิดประเพณีงานบุญกระฐิขึ้น
2. ควรมีการพัฒนาพื้นที่ อำเภอหนองบัวแดง สร้างพื้นที่เล่าเรื่องราวงานบุญกระฐิให้เป็นจุดเด่นและเล่าเรื่องราวไว้อย่างถาวร อย่างมีศิลปะ โดยสร้างเป็น Wall Art ให้สวยงาม ดึงดูดนักท่องเที่ยว หรือคนทั่วไป ให้ความสนใจ ประทับใจ และมองเห็นได้ง่าย
3. ควรมีการนำผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้กับพื้นที่อื่น เพื่อให้เกิดประโยชน์และสร้างความคุ้มค่ากับการวิจัยมากยิ่งขึ้น
4. กลุ่มผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน และชุมชน ที่ได้ศึกษาและพัฒนาในครั้งนี้ จำกัดเฉพาะในเขตอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ในการศึกษาต่อไปในอนาคตควรมีการศึกษากลุ่มผลิตภัณฑ์อื่น ๆ และพื้นที่ชุมชนอื่น ให้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงมหาดไทย กรมพัฒนาชุมชน. (2548). **คู่มือการดำเนินงานเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนตามแผนปฏิบัติการกรมพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.
- TAT REVIEW MAGAZINE. (2561). การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน (Community-Based Tourism: CBT Thailand). เข้าถึงได้จาก <https://www.tatreviewmagazine.com/article/cbt-thailand/> (สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2565).
- คณะกรรมการการพาณิชย์และอุตสาหกรรม, วุฒิสภา. (2565). รายงานการศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยสู่ความสำเร็จของเศรษฐกิจฐานราก.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์. (2563). **คู่มือเรื่องเล่าย้อนรอยเส้นทางชัยวรمانมัทศจรรย์พระอาทิตย์ผ่านช่องประตู**. บุรีรัมย์.
- ประนอม การชนะนันท์. (2564). แนวทางการสร้างศักยภาพการจัดการตนเองด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนกรุงชิง อำเภอหนองปีดำ จังหวัดนครศรีธรรมราช. **วารสารมหาจุฬานาครธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช**, 8(2), 3.
- ประเวศ วะสี. (2541). **บนเส้นทางใหม่การส่งเสริมสุขภาพวิถีชีวิตและสังคม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์. (2549). การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและพัฒนาชุมชนจากแนวคิดสู่ปฏิบัติการวิจัยในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สวก.).

- พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ. (2559). **เอกสารคำสอนวิชา พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม.** ภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์, คณะพระพุทธศาสนา
กับการพัฒนาสังคม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุทธิธรรม เลขวิวัฒน์. (2549). **เครือข่ายชุมชนพอเพียง.** กรุงเทพฯ: สถาบันวิจิตรศิลป์.
- เสรี พงศ์พิศ. (2545). แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน. อ้างใน คณะกรรมการการพาณิชย์
และอุตสาหกรรม, วุฒิสภา. รายงานการศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยสู่ความสำเร็จ
ของเศรษฐกิจฐานราก.
- วัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ. (2564). **เสน่ห์อีสาน เล่าขานเมืองชัยภูมิ.** ชัยภูมิ.
สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดชัยภูมิ. (2563). **มอหินขาว.** เข้าถึงได้จาก
<https://chaiyaphum.prd.go.th/th/content/category/detail/id/127/iid/11436>
(สืบค้นเมื่อ 26 มิถุนายน 2565).
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.). (2563). **ภูพระ - ททท.** เข้าถึงได้จาก
<https://thai.tourismthailand.org> > Attraction/ภูพระ (สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2565).
- A. Javier Trevino, George C. (2006). **Homans: History, Theory and Method.**
Oxford: Charles Tilly. Boulder Paradigm Publishers.

การศึกษาเปรียบเทียบบัณฑิตในพุทธปรัชญาเถรวาทกับปรัชญาขงจื้อ A Comparative Study of Pandita (Wise Man) in Theravada Buddhist Philosophy and Confucian Philosophy

พระธีรพล ณัฐโก, พระครูศรีปัญญาวิกรม, พระมหาพจน์ สุวโจ

Phra Terapon Natthiko, Phrakru Sripanyavikrom, Phramaha Phocana Suvaco

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buriram Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: benedit8263@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบัณฑิตในพุทธปรัชญาเถรวาท 2) ศึกษาบัณฑิตในปรัชญาขงจื้อ และ 3) ศึกษาเปรียบเทียบบัณฑิตในพุทธปรัชญาเถรวาทและปรัชญาขงจื้อ งานวิจัยเล่มนี้เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก คัมภีร์ของปรัชญาขงจื้อ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องบัณฑิตในพุทธปรัชญาเถรวาทและปรัชญาขงจื้อ

ผลการวิจัยพบว่า

พุทธปรัชญาเถรวาทให้ความหมายทั่วไปบัณฑิตคือ ผู้ฉลาด ผู้มีปัญญา ผู้ฝึกตนมาดี นอกจากนี้ยังพบไวพจน์ที่ให้ความหมายไว้มากมายเช่น ปราชญ์ ธีรชน ในแง่คุณสมบัติของบัณฑิตเป็นไปเพื่อประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์ทั้งสอง จริยาที่บัณฑิตสรรเสริญและไม่สรรเสริญ แนวทางปฏิบัติสู่ความเป็นบัณฑิต ไปจนถึงจุดมุ่งหมายสูงสุดของบัณฑิต

บัณฑิตตามทัศนะของขงจื้อ หมายถึง บุคคลผู้คงแก่เรียน เป็นการรวมเอาทั้งลักษณะทางความรู้และความประพฤติที่ดีงาม ตลอดจนการนำความรู้และความประพฤติที่ดีงามมาเป็นแบบแผนในการศึกษา คุณสมบัติด้านสติปัญญาคือความสามารถในการคิดวิเคราะห์สังเคราะห์ และความประพฤติที่ขอบธรรม ตลอดจนแนวทางขัดเกลาที่ขงจื้อมักใช้แตกต่างกันไป เช่น ขัดเกลาด้วยกิริยามารยาท ด้านมนุษยธรรมความสามารถในการเห็นคุณค่าของสรรพสิ่งหรือแม้แต่ด้านอารมณ์ความรู้สึก จุดมุ่งหมายสำคัญของขงจื้อคือการพยายามสร้างวัฒนธรรมและความมีมนุษยธรรม

การศึกษานี้ มีประเด็นเปรียบเทียบใน 5 ประเด็นคือ 1) ในแง่ของความหมายพบว่า ให้ความหมายในเชิงมนุษยนิยมเหมือนกัน ในแง่ความแตกต่าง บัณฑิตในพุทธปรัชญาเถรวาทมีความหมายในลักษณะผู้ที่มีปัญญาภายใน บัณฑิตปรัชญาขงจื้อหมายถึงผู้ที่มีปัญญาในเชิงสังคม 2) ในแง่คุณสมบัติพบว่า บัณฑิตในพุทธปรัชญาเถรวาทมีคุณสมบัติ

เข้าใจกฎธรรมชาติสภาวะภายในจิตใจ มีความแตกต่างกับ บัณฑิตในปรัชญาขงจื้อมีคุณสมบัติอาศัยความรู้ความเข้าใจในจารีตประเพณีหรือบรรทัดฐานทางสังคมเพื่อแก้ปัญหา 3) ในแง่จริยาพบว่า บัณฑิตในพุทธปรัชญาเถรวาทมีจริยาคือมโนธรรมความรู้สึกผิดชอบชั่วดีที่อยู่ภายในจิตใจ มีความแตกต่างกับ บัณฑิตในปรัชญาขงจื้อมีจริยาจารีตประเพณีเป็นเครื่องมือในการอบรมสั่งสอนและการสงเคราะห์บุคคล 4) ในแง่แนวทางปฏิบัติพบว่า บัณฑิตในพุทธปรัชญาเถรวาทพิจารณาให้เห็นความจริงก่อนประสบการณ์เพื่อให้เกิดการวางใจ มีความแตกต่างกับ บัณฑิตในปรัชญาขงจื้อมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม 5) ในแง่จุดหมาย บัณฑิตในพุทธปรัชญาเถรวาทมีจุดหมายในการหลุดพ้นจากตัณหา มีนิพพานเป็นจุดหมายสูงสุด มีความแตกต่างกับ บัณฑิตในปรัชญาขงจื้อมีจุดหมายในการพยายามสร้างบรรทัดฐานของสังคมให้มีมนุษยธรรมและจารีตที่ดีงาม

คำสำคัญ: บัณฑิต, พุทธปรัชญาเถรวาท, ปรัชญาขงจื้อ

Abstract

This research aims 1) to study Pandita in Theravada Buddhist philosophy, 2) to study Pandita in Confucian Philosophy, and 3) to comparative study of Pandita in Theravada Buddhist philosophy and Confucian philosophy. This research is a documentary research. The data are collected from the Tripitaka, Confucian works and related research on Pandita in Theravada Buddhist philosophy and Confucian philosophy.

The research results found that:

Theravada Buddhist philosophy gives a general meaning to the pandita, that the wise man, the intellect person, the well-trained person. In addition, many synonyms have been found that give meanings such as pandita, Theerachon (Scholar), in terms of the qualities of a pandita for their own benefit, benefit for others and both benefits. Pandita praise and do not praise practice guidelines for graduation until reaching the highest goal of the pandita.

According to Confucius, a pandita means a person who maintains his studies. It combines both knowledge and good behavior as well as bringing good knowledge and behavior as a model in education Intellectual property is the ability to think synthetically and righteous conduct as well as the polishing methods that Confucius often used differently, such as polishing with manners of the human nature, the ability to see the value of things or

even the emotional aspect. The main aim of Confucius was to try to build a culture and human behavior.

In this research study, there were 5 points of comparison:

- 1) In terms of meaning, it was found that give the same meaning in a humanistic sense, it is different, Pandita of Theravada Buddhist Philosophy has the meaning of a person with inner wisdom. Pandita of Confucian philosophy refer to those who are wise in the social.
- 2) In terms of qualifications, it was found that Pandita in Theravada Buddhist philosophy are qualified to understand the laws of nature, the state of the mind is different with pandita of Confucian philosophy are qualified to rely on their knowledge and understanding of customs or social norms to solve problems. A Pandita of Theravada Buddhist philosophy has a conscience, a feeling of good and evil that resides within the mind is different with Pandita in Confucian philosophy have customary ethics as a tool for teaching and helping people.
- 4) In terms of practice, it was found that Pandit of Theravada Buddhist philosophy consider the truth before experience in order to gain trust is different with Pandita in Confucian philosophy focus on behavioral change. Pandita of Theravada Buddhist philosophy have the aim of liberating from craving, having nirvana as the ultimate goal which is different with Pandita in Confucian philosophy aim to try to create social norms of humanity and good morals.

Keywords: Pandita, Theravada Buddhist Philosophy, Confucian Philosophy

1. บทนำ

บัณฑิต โดยทั่วไปแล้วในทางปรัชญาให้ความหมายคำว่า ผู้รู้ เป็นความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้รู้ กับสิ่งที่ถูกรู้ ที่ปรากฏโดยตรง ผ่านทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย หรือแม้แต่ความเป็นผู้รู้เชิงประจักษ์ เชิงประสบการณ์ ผู้รู้โดยตรง ผู้รู้เชิงปริวิสัย เชิงวัตถุ ความสามารถที่จะพัฒนาตนเอง โดยที่ไม่อาศัยอำนาจเหนือธรรมชาติ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2540: 44) และมีความสามารถในการยกระดับคุณธรรม เพื่อให้สังคมมนุษย์พ้นจากความทุกข์และให้มีความสุขสมบูรณ์ยิ่งขึ้น แต่ในยุคปัจจุบัน บัณฑิต ถูกให้ความหมายที่แคบลงมาว่าหมายถึง ผู้ทรงความรู้ ผู้มีปัญญา นักปราชญ์ หรือผู้สำเร็จการศึกษาขั้นปริญญาเท่านั้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554: 662) จากที่ยกประเด็นมาโดยสังเขป จึงเป็นที่น่าสนใจว่า แท้จริง

แล้วเมื่อก้าวถึง บัณฑิต เราทุกคนมีความเข้าใจถึงคำนี้ถูกต้องแล้วหรือไม่ และในมุมมองทางศาสนาหรือปรัชญาอื่นๆ นั้น ให้ความหมายและมุมมองในเรื่องของบัณฑิต ไว้อย่างไร

พุทธปรัชญาเถรวาท กล่าวถึงบัณฑิตในลักษณะของไวพจน์ที่เขียนต่างกัน แต่มีความหมายเหมือนกันหรือใกล้เคียงกันไว้หลายคำ ยกตัวอย่างเช่นคำว่า บัณฑิตคือผู้ที่รู้เห็นอายตนะภายในและภายนอกอย่างแจ่มชัด ความรู้เห็นในที่นี้คือรู้ว่าอายตนะนั้น คือแหล่งที่มาของความรู้ อีกตัวอย่างคือ บัณฑิตคือผู้ฉลาดในการไม่ยึดถือว่าสังขารไร ๆ เป็นสภาวะที่เที่ยง หากเทียบเคียงแล้วเป็นเหมือนการให้คำอธิบายในเชิงญาณวิทยาที่มาจากความรู้ ดังนั้น ไวพจน์แสดงถึงบัณฑิตคือคำว่า ผู้ฉลาด นอกจากผู้ฉลาดแล้วยังพบคำที่หมายถึงบัณฑิตอีกหลายคำ เช่น สัตบุรุษ กัลยาณมิตร คนฉลาด ปราชญ์ พหูสูต ผู้มีปัญญารอบรู้ และนอกจากนี้มีการอธิบายถึงความเป็น “บัณฑิต” เอาไว้ว่า ชื่อว่าบัณฑิตอีกอย่างหนึ่งพึงทราบว่าเป็นพระพุทธเจ้า, พระปัจเจกพุทธเจ้า, และพระมหาสาวก 80 องค์ สาวกของพระตถาคตเหล่าอื่น และดาบสในอดีตมี ครุสเสนต์และอกิตติดาบส เป็นต้น เป็นบัณฑิต (พระสิริมงคลเถระ, 2554: 19) ดังนั้น ในทางพุทธปรัชญาเถรวาทคำว่า “อริยบุคคล” จึงเป็นไวพจน์ที่หมายถึงบัณฑิต

ปรัชญาขงจื้อ มีคำที่สื่อถึงที่หมายถึง “บัณฑิต” หลายคำ เช่น จวินจื่อ (君子) หมายถึง สุภาพชน บุคคลผู้ขัดเกลามาดีแล้วสื่อถึงการมีคุณสมบัติของผู้ดี ในการแปลหลุนอี่วฉบับภาษาไทย ผู้รู้ภาษาจีนมักจะใช้คำที่มีความหมายถึงบัณฑิตว่า วิญญูชน (สุวรรณสาอานันท์, 2562: 146) หมายถึง บุคคลผู้มีความรู้ มีการร่ำเรียน และมีคุณสมบัติทางจริยธรรม บทสนทนาที่สะท้อนความเป็น บัณฑิต เรื่องหนึ่งบันทึกไว้ว่า ลูกศิษย์ขงจื้อนามว่า “หุย” เป็นผู้มีปัญญา มีข้าวเพียงสามเม็ด มีน้ำเพียงกระบอกเดียว อาศัยอยู่ในตรอกแคบ ๆ ถ้าเป็นคนอื่นจะรู้สึกทุกข์ยากจนทนไม่ไหว แต่หุยไม่ปล่อยให้ความยากจน ขาดแคลนมาทำลายความเข้มแข็งเบิกบานของตน หุยช่างมีปัญญาเหลือเกิน” พิจารณาตามบทนี้ จะเห็นว่าคำที่สื่อถึงความเป็นบัณฑิตในปรัชญาขงจื้อเพิ่มมาอีกหนึ่งคำคือ “ผู้มีปัญญา” นอกจากนี้ยังพบคำที่อาจสื่อถึง บัณฑิต คือ คำว่า ชั่นเหริน (善人) หมายถึงคนดี, เหิงเหริน (好人) สัตบุรุษ, เซ่งเหริน (聖人) ปราชญ์, เหวินเหริน (仁人) ผู้มีมนุษยธรรมบรรดากลุ่มบุคคลเหล่านี้ มีความเชื่อมโยงกับ จวินจื่อ (君子) หรือวิญญูชน เพราะถือว่าบุคคลเหล่านี้คือผู้ขัดเกลาก่อนจนมีมนุษยธรรม สามารถนำความรู้มาอบรมสั่งสอนผู้อื่นให้มีมนุษยธรรมได้

ความสำคัญและความน่าสนใจของบัณฑิตในทางพุทธปรัชญาเถรวาทนักวิชาการบางท่านเรียกว่า ศาสนาดีกดำบรรพ์ (วัชระ งามจิตต์เจริญ, 2556: 10) ผู้ที่ให้กำเนิดแนวคิดนี้เป็นโอริสของหัวหน้าเผ่าตาคะซึ่งเป็นชนเผ่าที่อยู่ตามภูเขา (จำนงค์ ทองประเสริฐ, 2556: 67) ที่มีวิวัฒนาการทางความคิดแบบหักล้างจากความเชื่อเดิมของศาสนาในยุคหนึ่ง และเชื่อว่ามีลัทธิหรือความเชื่อใดจะสูงเกินกว่าความจริงไปได้ (พระกวีรญาณ (จำนงค์ ชุตินธโร), 2502: 2) บัณฑิตในปรัชญาขงจื้อ ได้รับการนับถือมากที่สุด ในประวัติศาสตร์จีน เพราะขงจื้อนั้นถือว่า

เป็นผู้ที่ยกระดับการมีมนุษยธรรมสู่ระดับที่สูงส่งอย่างไม่เคยมีมาก่อน เขาพูดถึงชีวิตไม่ใช่ความตายและพูดถึงมนุษย์มากกว่าจิตวิญญาณ (ทินพันธ์ นาคะตะ, 2559: 336) ถือเป็นหนึ่งในปรัชญาโบราณของจีนที่เรียกว่า “ปรัชญาร้อยสำนัก” ทั้งสองแนวคิดนี้ถือว่าเป็นแนวคิดร่วมสมัยกัน คือมีอายุใกล้เคียงกันและเป็นปราชญ์ที่ได้รับการนับถือทางตะวันออกทั้งคู่

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเปรียบเทียบ “บัณฑิต” ที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพุทธปรัชญาเถรวาทกับบัณฑิตในทางปรัชญาขงจื๊อว่า มีความเหมือนหรือแตกต่างกันในเรื่องใดบ้าง โดยการเปรียบเทียบ 5 ประเด็นหลักคือ ในเรื่องของความหมาย คุณสมบัติ จริยา แนวทางปฏิบัติ และจุดมุ่งหมาย เพื่อนำไปสู่คำตอบทางวิชาการและการค้นพบประเด็นที่น่าสนใจในการทำงานวิจัยทางด้านปรัชญาสืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบัณฑิตในพุทธปรัชญาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาบัณฑิตในปรัชญาขงจื๊อ
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบัณฑิตในพุทธปรัชญาเถรวาทและปรัชญาขงจื๊อ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนของการดำเนินการดังต่อไปนี้

3.1 ขั้นตอนในการรวบรวมข้อมูล

1. รวบรวมข้อมูลแนวคิดเรื่องบัณฑิตในพุทธปรัชญาเถรวาท ที่อยู่ในคัมภีร์สำคัญทั้งปฐมภูมิ ทุติยภูมิ ตลอดจนงานวิชาการทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องบัณฑิต
2. รวบรวมข้อมูลแนวคิดเรื่องบัณฑิตในปรัชญาขงจื๊อ ที่อยู่ในคัมภีร์สำคัญของสำนักขงจื๊อทั้งในระดับปฐมภูมิ ทุติยภูมิ ตลอดจนงานวิชาการทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องบัณฑิต

3.2 ขั้นตอนในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการศึกษาจากหลักฐานชั้นปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และงานวิชาการทั่วไปทั้งพุทธปรัชญาเถรวาท และปรัชญาขงจื๊อ
2. สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับบัณฑิตในพุทธปรัชญาเถรวาท และปรัชญาขงจื๊อ จัดหมวดหมู่ในมิติต่าง ๆ ที่ศึกษา เช่น ความหมาย คุณลักษณะ แนวทางในการพัฒนา หรือฝึกฝนเพื่อความเป็นบัณฑิต จุดมุ่งหมายของคำสอน เป็นต้น

3.3 ขั้นตอนในการเปรียบเทียบข้อมูล

1. นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ในข้อ มาพิจารณาในรายละเอียด และทำการเปรียบเทียบตามประเด็นต่าง ๆ ที่กำหนดไว้แล้ว เพื่อชี้ให้เห็นถึงความแตกต่าง และความเหมือน

2. ทำการวิเคราะห์ประเด็นข้อเหมือน หรือข้อแตกต่างกันนั้น เพื่ออธิบายถึงหลักการสำคัญที่พุทธปรัชญา และปรัชญาขงจึงต้องการนำเสนอ

3.4 ขั้นตอนในการเขียนรายงาน

1. เขียนรายงานผลการวิจัยตามคู่มือวิทยานิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. ตรวจสอบความถูกต้องโดยผู้วิจัย และอาจารย์ที่ปรึกษา
3. นำเสนอรายงานฉบับสมบูรณ์ต่อคณะกรรมการตรวจสอบ เพื่อพิจารณาถ้อยแถลงตามกระบวนการ ก่อนปรับปรุงแก้ไข และเสนออนุมัติต่อมหาวิทยาลัยต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเปรียบเทียบบัณฑิตในพุทธปรัชญาเถรวาทกับปรัชญาขงจึงผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

4.1 บัณฑิตในทางพุทธปรัชญาเถรวาท

บัณฑิตในพุทธปรัชญาเถรวาทนี้ นับว่ามีวิวัฒนาการทางความคิดแบบหักล้างจากความเชื่อเดิมของศาสนาในยุคหนึ่งเลยทีเดียว เพราะเทพเจ้าต่างๆที่เคยมีมาก่อนหน้าในยุคนี้ถูกเหวี่ยงทิ้งออกจากศาสนา ทำให้เกิดเป็นศาสนาจริยธรรมที่เรียกว่า อเทวนิยม ไม่ยอมรับว่าชีวะกับสรีระเป็นสิ่งเดียวกันปฏิเสธเรื่องพระเจ้าสร้างโลกแต่ไม่ปฏิเสธการมีอยู่ของเทพเจ้าพุทธปรัชญาเถรวาทนี้ถือตามคำสอนแบบดั้งเดิมของพระพุทธเจ้าหรือในทางปรัชญาเรียก “อนุรักษนิยม” คือพวกที่พยายามรักษารูปแบบคำสอนและวัตรปฏิบัติดั้งเดิมอย่างเคร่งครัดเอาไว้ บัณฑิตในทางพุทธปรัชญาเถรวาทมุ่งหมายถึงบุคคลที่เข้าใจเหตุที่แท้จริงในเรื่องนั้น ๆ เช่นความเป็นพหูสูตผู้ได้ยินได้ฟังมามากทรงจำธรรมและรู้ศิลปวิทยามาก ผู้เล่าเรียนมากศึกษามาก คงแก่เรียน หรือผู้ที่เที่ยวทำลายทฤษฎีทั้งหลายของผู้อื่นด้วยปัญญาของตนถึงพร้อมด้วยการพิจารณาอย่างรอบคอบ ในด้านความประพฤติ บัณฑิตมีความสามารถที่จะใช้ปัญญารักษาตนคือเป็นผู้ที่สำรวมอินทรีย์อยู่ตลอด เป็นผู้ที่ชอบสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่นอยู่ตลอด บ่อยครั้งที่บัณฑิตกล่าวสรรเสริญและไม่สรรเสริญการกระทำในแง่ของจริยา เช่นไม่สรรเสริญคนพาลที่ชอบคิดแต่เรื่องชั่ว ชอบพูดแต่เรื่องชั่ว และชอบทำแต่กรรมชั่วผู้ก่อความบาดหมาง ฟังคำของฝ่ายนี้ แล้วบอกแก่ฝ่ายโน้น เพื่อทำลายฝ่ายนี้ ฟังคำของฝ่ายโน้นแล้วบอกแก่ฝ่ายนี้ เพื่อทำลายฝ่ายโน้น กล่าวสรรเสริญผู้ตั้งมั่นดีในศีล ผู้ประพฤติวัตร บุคคลผู้เลี้ยงมารดาและบิดา การปฏิบัติทางกายของบัณฑิต อาจแบ่งได้สองลักษณะใหญ่คือการปฏิบัติทางกาย การสำรวมอินทรีย์ และการปฏิบัติทางใจ การปฏิบัติสมณะและวิปัสสนา นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงตัวเองให้ดีขึ้น และเข้าสู่สภาวะของการหลุดพ้น จุดหมายสูงสุดในทางพุทธปรัชญาเถรวาท

4.2 บัณฑิตปรัชญาขงจื๊อ

บัณฑิตในปรัชญาขงจื๊อคือผู้ที่ยกระดับการมีมนุษย์ธรรมสู่ระดับที่สูงส่งที่ให้ความสำคัญของชีวิตมากกว่าความตายและพูดถึงมนุษย์มากกว่าจิตวิญญาณ ให้ความสำคัญกับตัวมนุษย์และการเป็นคนที่ดี เป็นผู้มีความรู้ในการบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่สังคมและโลก มุ่งเน้นการทำให้เป็นคนดีมีคุณธรรม และมักจะปลูกฝังคุณธรรมหรือคำสอนไว้กับกระบวนการทางวัฒนธรรม และเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน คุณลักษณะด้านสติปัญญา บัณฑิตคือผู้ที่ลงมือทำก่อนพูด หลังจากนั้นจึงค่อยพูดตามที่ได้ทำไปแล้ว มองว่าการพูดคือการแสดงความสนใจในการที่จะไต่หาความรู้ความถูกต้องเที่ยงธรรมระหว่างกัน คุณลักษณะด้านความประพฤติ บัณฑิตจะถือครูบาอาจารย์ไว้ในมนัสนั้นคือมีความกตัญญู คุณลักษณะทางสุนทรียะมองภาพอุดมคติของมนุษย์ว่าไม่ใช่กับบุญผู้มีความเสียสละหรือพระอรหันต์ผู้ปลอดจากกิเลสตัณหาใด ๆ แต่มองว่าความเป็นวิญญูชนหรือบัณฑิตนั้นมีแนวทางที่เรียบง่ายกว่านั้น เช่น การเป็นบุตรที่มีความกตัญญู เป็นกัลยาณมิตรที่ดี ชัดเกลียดโดยเอาสภาวะรอบ ๆ มาเป็นเครื่องมือเชื่อมโยง “หลี่” เข้ากับ “เหริน” จุดมุ่งหมายสำคัญของบัณฑิตคือการพยายามสร้างวัฒนธรรมคือพฤติกรรมที่เป็นของมนุษย์หรือ “มนุษย์ธรรม”

4.3 เปรียบเทียบบัณฑิตในพุทธปรัชญาเถรวาทกับปรัชญาขงจื๊อ

ในแง่ความหมายของบัณฑิตในพุทธปรัชญาเถรวาทกับปรัชญาขงจื๊อนั้น ให้ความหมายในเชิงมนุษย์นิยมเหมือนกันคือเชื่อว่ามนุษย์นั้น มีความสามารถที่จะพัฒนาตัวเองโดยไม่ต้องอาศัยสิ่งเหนือธรรมชาติ และเชื่อว่ามนุษย์สามารถพัฒนาตนเองให้สมบูรณ์ได้ด้วยตัวเอง

สิ่งที่มีความแตกต่างกันคือ ในทางพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นให้ความหมายของบัณฑิตเอาไว้ว่า ผู้ที่ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา ปัญญาที่กล่าวถึงนี้คือ “พุทธิปัญญา” ปัญญาหรือความสามารถที่จะพยายามรับรู้และเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ด้วยจิตใจหรือความรู้สึกหรือเจตจำนงบางอย่าง โดยอาศัยพุทธิปัญญาในการที่จะแสวงหาความจริงที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ มิได้แสวงหาความรู้เอาจากภายนอก ซึ่งแตกต่างกับบัณฑิตในปรัชญาขงจื๊อ

ปรัชญาขงจื๊อให้ความหมายของบัณฑิตเอาไว้ว่า บุคคลผู้คงแก่เรียน การเรียนหรือการศึกษาในความหมายนี้คือ การศึกษาประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญต่อปัจจุบันนำมาวิเคราะห์เพื่อให้เข้าใจสิ่งนั้นอย่างแจ่มแจ้ง เพราะขงจื๊อเชื่อว่าการศึกษาศาสตร์นั้นมีกฎควบคุมทางพัฒนาการสังคมมนุษย์อยู่ จึงควรที่จะเรียนรู้กฎนั้นผ่านประวัติศาสตร์และนำความรู้ที่นำมาพยากรณ์อนาคตทางสังคม

การเปรียบเทียบนี้จะเห็นได้ว่า บัณฑิตในทางพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นจะมีความหมายในลักษณะของผู้ที่มีปัญญาภายใน แต่บัณฑิตในทางปรัชญาขงจื๊อนั้นจะมีลักษณะความหมายของผู้ที่มีปัญญาในเชิงสังคมศาสตร์

ในแง่คุณสมบัติของบัณฑิตในพุทธปรัชญาเถรวาทกับปรัชญาขงจื๊อนั้นมีความแตกต่างกันบัณฑิตพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น มีคุณสมบัติในการใช้ความรู้แก้ไขปัญหาภายในเป็นคุณสมบัติที่เกิดจากการพิจารณาภายในที่เข้าใจกฎธรรมชาติทางจิตใจของมนุษย์ที่มีอยู่เองตามธรรมชาติ กล่าวคือบัณฑิตในพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นผู้ที่เข้าใจกฎธรรมชาติทางสภาวะภายในจิตใจสามารถรับรู้และเข้าใจได้ด้วย “พุทธิปัญญา” จากการเข้าใจกฎธรรมชาติในแง่ของสภาวะจิตใจ แตกต่างกับคุณสมบัติของบัณฑิตในทางปรัชญาขงจื๊อ

บัณฑิตในทางปรัชญาขงจื๊อ อาศัยความรู้ความเข้าใจในจารีตประเพณีหรือบรรทัดฐานทางสังคมที่ยึดเป็นแนวทางปฏิบัติสืบต่อ ๆ กันมา ในการที่จะพยายามทำความเข้าใจเพื่อแก้ไขปัญหาทางจริยธรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ดังนั้น คุณสมบัติของบัณฑิตในทางปรัชญาขงจื๊อจึงมีลักษณะของผู้ที่มีความรู้ในเชิงวิเคราะห์สังคม (Social philosophy) ในแง่ของการอยู่ร่วมกันเช่น เสรีภาพ ความเสมอภาคและความยุติธรรมในสังคม ที่สะท้อนปัญหาต่าง ๆ ผ่านจารีตประเพณีโบราณที่มีการจดบันทึกสืบทอดต่อ ๆ กันมาและอาจเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทจารีตประเพณีทางสังคมได้ตลอดเวลา

ในแง่จริยาของบัณฑิตทั้งสองนั้นมีความแตกต่างกัน จริยาของบัณฑิตในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น จะสรรเสริญหรือไม่สรรเสริญในเรื่องมนุสธรรมความรู้สึกผิดชอบชั่วดีที่อยู่ภายในจิตใจ ไม่ต้องขึ้นต่อเหตุการณ์ บุคคล สถานที่ หรือจารีตประเพณีมาเป็นตัวกำหนดความดีงาม ตัวอย่างเช่น เมื่อเห็นคนรถล้มและบาดเจ็บ มนุสธรรมจะเอาความรู้สึกของบุคคลนั้นให้เรารู้สึกว่าเขาต้องเจ็บมาก ๆ เหตุเพราะพิจารณาถึงความเป็นมนุษย์ที่มีเลือดเนื้อความเจ็บปวดเหมือนกันจึงสามารถรับรู้ได้ถึงความเจ็บปวดนั้นด้วยมนุสธรรมที่ว่า “ถ้าคนที่นอนเจ็บอยู่นั้นเป็นเราคงจะเจ็บน่าดู” ความรู้สึกในลักษณะมนุสธรรมนี้อาจใช้พิจารณาสัตว์อื่น ๆ ได้ด้วยในแง่ของความไม่เบียดเบียน ดังนั้น จริยาของบัณฑิตในทางพุทธปรัชญาเถรวาท จึงให้ความสำคัญในเรื่องของมนุสธรรม ที่เกิดขึ้นในจิตใจ มีความแตกต่างกับปรัชญาขงจื๊อ

จริยาของบัณฑิตในทางปรัชญาขงจื๊อยกย่องหรือติเตียนในปัญหาจริยธรรมที่มีพื้นฐานมาจากความยุติธรรมหรือความดีงาม เพื่อแก้ไขปัญหาจริยาความประพฤติของบุคคลให้ดีขึ้น (Justice Corrective) การยกย่องหรือติเตียนของบัณฑิตนี้ ก็เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะนิสัย โดยมีจารีตประเพณีการอบรมสั่งสอนและการสงเคราะห์บุคคลเป็นเครื่องมือ การใช้จารีตประเพณีนี้อาจตั้งข้อสังเกตได้ว่า อาจจะไม่มีความเป็นสากลเหมือนกับการใช้มนุสธรรมเหมือนกับทางพุทธปรัชญาเถรวาท เพราะต้องขึ้นกับเหตุการณ์ บุคคลหรือสถานที่เป็นตัวกำหนดความดีงามหรือความถูกต้อง จึงอาจไม่มีหลักตายตัวเปลี่ยนแปลงได้อยู่ตลอด ตัวอย่างเช่น บางหมู่บ้านอาจบังคับให้ลูกหลานแต่งงานโดยอ้างวัฒนธรรมโบราณที่หัวหน้าครอบครัวทำตามอำเภอใจของตนบังคับให้ลูกหลานแต่งงานกับคนที่ตนเห็นว่าเหมาะสม แต่บางแห่งอาจเห็นว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่บังคับ

จิตใจไม่ควรกระทำ ดังนั้น จริยาในทางพุทธปรัชญากับปรัชญาของจื๊อจึงมีพื้นฐานที่ใช้พิจารณาต่างกัน

แนวทางปฏิบัติของบัณฑิตในทางพุทธปรัชญาเถรวาทกับปรัชญาของจื๊อนั้นมีความแตกต่างกัน บัณฑิตในทางพุทธปรัชญาเถรวาท มีลักษณะของการฝึกพิจารณาให้เห็นความจริงก่อนประสบการณ์ ในเรื่องความรู้ก่อนประสบการณ์นี้ (a Priori Knowledge) ตรงกับสำนักปรัชญาบางสำนักที่เชื่อว่า ในบางกรณีมนุษย์อาจมีความรู้ก่อนประสบการณ์ได้ ด้วยการพิจารณาเหตุขึ้นภายในใจว่าเกิดขึ้นจากอะไร เมื่อพิจารณาเหตุว่าเกิดจากอะไรด้วยความแยบคายแล้วก็อาจอนุมานถึงผลได้ ยกตัวอย่างเช่น หากเราเห็นคนติดเหล้าแล้วพิจารณาเหตุคือการติดเหล้า ก็อาจจะอนุมานจากเหตุนี้ได้ว่า บุคคลนั้นจะต้องมีอาการตับแข็งหรือร่างกายไม่แข็งแรงในอนาคต เหตุเพราะว่าบุคคลนี้ติดเหล้า จะเห็นว่าแนวทางปฏิบัติในทางพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น มีลักษณะมุ่งเน้นการปฏิบัติพิจารณาภายในจนเกิดความรู้ก่อนประสบการณ์ตามความเป็นจริง เช่นความจริงที่ว่าเมื่อเกิดก็ต้องมีแก่ มีเจ็บ และมีตาย ดังนั้น การพิจารณา ก่อนประสบการณ์นี้ก็เพื่อให้เกิดการวางใจเมื่อความตายมาถึง

บัณฑิตในทางปรัชญาของจื๊อ มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม จากข้อมูลทั้งหมดในเรื่องของบัณฑิตในทางปรัชญาของจื๊อจะไม่ค่อยพบมโนภาพในเรื่องจิตหรือสภาวะอารมณ์ความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในเลย แต่จะพบเรื่องของการขัดเกลาด้านจารีตประเพณีการปฏิบัติระหว่างบุคคลกับบุคคลหรือกับสัตว์ร่วมโลก ดังนั้น แนวทางปฏิบัติของบัณฑิตในทางปรัชญาของจื๊อนี้จึงมีลักษณะพฤติกรรมนิยมคือมุ่งเน้นเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์และสัตว์โดยเฉพาะ ดังนั้น ในเรื่องของแนวทางปฏิบัติสู่ความเป็นบัณฑิตในพุทธปรัชญาเถรวาทกับปรัชญาของจื๊อนี้จึงมีความแตกต่างกัน ดังที่ได้อธิบายมา

จุดมุ่งหมายของบัณฑิตในทางพุทธปรัชญาเถรวาทกับปรัชญาของจื๊อนั้นมีความแตกต่างกันคือ บัณฑิตในทางพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น มีจุดมุ่งหมายในการที่จะแก้ปัญหาสิ่งที่เป็นสาระหรือแก่นสารสำคัญของชีวิต ที่มนุษย์ทุกคนต้องพบเจอเป็นภาวะอันเป็นเนื้อแท้ของชีวิตคือการเอาชนะ ความเกิด ความแก่ ความเจ็บและความตาย บัณฑิตในทางพุทธปรัชญาเถรวาทส่วนมากเป็นผู้ที่มุ่งหวังความหลุดพ้นความจากตัณหาเป็นนิพพานเป็นจุดหมายสูงสุด ในทางปรัชญาของจื๊อ มีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การวางหลักประเพณีปฏิบัติของมนุษย์ว่าทำอย่างไรตนและคนอื่นจึงจะมีความสุข โดยมุ่งเน้นไปที่หลักจริยธรรมคือการประมวลข้อปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมจรรยาของสังคม อาศัยการศึกษาว่าการกระทำอย่างไรถือว่าเป็นความประพฤติที่ถูกหรือผิด และพยายามสร้างบรรทัดฐานของสังคมให้มีมนุษยธรรมและจารีตที่ดีงามดังนั้น จุดมุ่งหมายของบัณฑิตในพุทธปรัชญาเถรวาทกับปรัชญาของจื๊อ จึงมีความแตกต่างกัน

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอการอภิปรายผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์วิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. บัณฑิตในพุทธปรัชญาเถรวาท

บัณฑิตในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น หมายถึงผู้ฉลาดความฉลาด เช่น ผู้ฉลาดในธาตุ ฉลาดในปัจจุสมุปบาท ฉลาดในนิพพาน และหมายถึงผู้มีปัญญา เช่น ผู้มีปัญญาญาณ มีปัญญาแจ่มแจ้ง และผู้มีปัญญาเป็นเครื่องทำลายกิเลส นอกจากนี้ยังหมายถึงผู้ฝึกตนมาดีคือ ผู้สมบูรณ์ด้วยศีล เป็นคนละเอียดและมีไหวพริบ มีความประพฤติเจียมตน ไม่แข่งกระด้าง เป็นต้น

คุณสมบัติของบัณฑิต จากการสืบค้นข้อมูลในคัมภีร์พระไตรปิฎกและคัมภีร์อรรถกถาพบคุณสมบัติที่สามารถจำแนกได้ดังนี้ 1) คุณสมบัติด้านสติปัญญา เช่น สุตมยปัญญาของบัณฑิตในทางพุทธปรัชญา ความเป็นผู้ได้ยินได้ฟังมามาก ทรงจำธรรมและรู้ศิลปวิทยามาก ผู้เล่าเรียนมาก ศึกษาามาก คงแก่เรียน จินตามยปัญญาของบัณฑิต ความเป็นผู้ที่มีความละเอียดอ่อนเพราะสามารถโต้ตอบวาทะของผู้อื่นได้ประหนึ่งว่ายิงชนเนื้อทราย ความเป็นผู้ปฏิบัติดี และภาวนามยปัญญาของบัณฑิต ความเป็นผู้ที่มีปัญญาละเอียดอ่อนสามารถพิจารณาให้เห็นธรรมเห็นธรรมได้อย่างลึกซึ้ง ในทางพุทธปรัชญาเถรวาทเรียกว่า มหาปัญญา 2) คุณสมบัติด้านจริยาของบัณฑิต เช่น ความเป็นผู้ล่วงละเมิดทางกาย ไม่ล่วงละเมิดทางวาจา และไม่ล่วงละเมิดทั้งทางกายและทางวาจา เพราะบัณฑิตเป็นผู้มีศีลธรรมหรือจริยาที่สมบูรณ์เพื่อประโยชน์ตนและประโยชน์ของผู้อื่น

จริยาของบัณฑิตในทางพระพุทธปรัชญาเถรวาท ในที่นี้มีการกล่าวถึงจริยาที่ทรงสรรเสริญบัณฑิตทั้งหลายย่อมสรรเสริญผู้กล่าวการถูกติเตียนจึงไม่ทำความชั่ว เพราะเป็นผู้ตั้งมั่นในศีล และในสคาถวรรค พระพุทธเจ้าสรรเสริญบุคคลผู้เลี้ยงมารดาและบิดาโดยชอบธรรม เป็นต้น และกล่าวถึงจริยาที่ไม่ทรงสรรเสริญว่าบุคคลใดเป็นผู้มีกิเลส ไม่รู้ซัดตามความเป็นจริงบัณฑิตกล่าวไม่สรรเสริญว่าเป็นบุรุษต่ำทราม และไม่สรรเสริญคนพาลที่ขบคิดแต่เรื่องชั่ว ขอบพูดแต่เรื่องชั่ว และชอบทำแต่กรรมชั่ว ผู้ก่อความบาดหมางนี้เช่นฟังคำของฝ่ายนี้ แล้วบอกแก่ฝ่ายโน้น เพื่อทำลายฝ่ายนี้ ฟังคำของฝ่ายโน้น แล้วบอกแก่ฝ่ายนี้ เพื่อทำลายฝ่ายโน้น ไม่ไม่สรรเสริญบุคคลเมื่อตถาคตได้บอกแสดงบัญญัติกำหนดเปิดเผยจำแนกทำให้ง่ายแล้ว ยังไม่รู้ไม่เห็น บัณฑิตในทางพุทธปรัชญาจึงไม่สรรเสริญบุคคลเหล่านี้ เพราะถือว่าไม่มีปัญญารู้ซัดตามความเป็นจริง

แนวทางปฏิบัติเพื่อเป็นบัณฑิตในทางพุทธปรัชญาเถรวาท จากการศึกษาสืบค้นพบว่าบัณฑิตในทางพระพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น จะให้ความสำคัญในสองเรื่องใหญ่ ๆ คือการปฏิบัติทางกายในที่นี้คือการสำรวมอินทรี และการปฏิบัติทางใจ (จิต) เช่นการปฏิบัติวิสมถะ และวิปัสสนาถือเป็นแนวทางปฏิบัติทางใจที่สำคัญในทางพุทธปรัชญาเถรวาท และอธิบายความจริงไว้ 2 ระดับ คือ 1) ความจริงที่อยู่กับประสาทสัมผัสของมนุษย์ 2) ความจริงที่ลึกซึ้งอยู่เหนือประสาทสัมผัสไม่ขึ้นกับกาลเวลาและสิ่งแวดล้อม ธรรมะของพระพุทธเจ้าจึงถือเป็น

สัจธรรมและมีสุนทรียะในตัว เพราะธรรมะเป็นเรื่องสำหรับข้อปฏิบัติของชีวิต การมองเห็นชีวิตจึงจำเป็นจะต้องมีศิลปะ

จุดมุ่งหมายของบัณฑิตในพุทธปรัชญาเถรวาท มีจุดมุ่งหมายในการที่จะแก้ปัญหาสิ่งที่ป็นสาระหรือแก่นสารสำคัญของชีวิต ที่มนุษย์ทุกคนต้องพบเจอ กล่าวได้ว่าเป็นภาวะอันเป็นเนื้อแท้ของชีวิต การเอาชนะ ความเกิด ความแก่ ความเจ็บและความตาย คือหลุดพ้น เพราะความสิ้นของตัณหาโดยมีนิพพานเป็นจุดหมายสูงสุด

2. บัณฑิตในปรัชญาขงจื๊อ

ขงจื๊อให้ความหมายบัณฑิตไว้ดังนี้ ถอดความจากคำว่า Sage ในภาษาอังกฤษ ผู้ที่ทำให้สังคมเป็นระเบียบเรียบร้อยที่สุด บางสำนวนก็แปลความหมายของบัณฑิต เป็นอย่างอื่น เช่น ปราชญ์บ้าง เมธีหรือวิญญูชนบ้าง ขณะเดียวกันคำว่าบัณฑิตนี้ในบางบริบท ขงจื๊อก็ใช้ในความหมายเดียวกับคำว่า “สัตบุรุษ” แต่คำนี้ถอดมาจากศัพท์ในภาษาอังกฤษว่า Superior Man ในคัมภีร์ต้าสุ่ยให้ความหมายบัณฑิตว่า “ยอดคน” ซึ่งมีลักษณะตรงกันข้ามกับคำว่า “สามัญชน” (Common Man) คือต้องการฝึก “สามัญชน” ให้เป็น “ยอดคน” กล่าวโดยสรุป บัณฑิต ตามที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางปรัชญาของขงจื๊อ ซึ่งอาจเรียกชื่อแตกต่างกันออกไปตามสถานะของการพัฒนาเป็นลำดับ ๆ จำแนกได้ ดังนี้

ปัญญาชน (Scholar)

ปราชญ์ (Sage)

สัตบุรุษ หรือยอดคน (Superior Man)

คุณลักษณะของบัณฑิตในปรัชญาขงจื๊อ พบว่ามีลักษณะที่สำคัญดังนี้
1) ด้านสติปัญญา บัณฑิตคือผู้ที่ลงมือทำก่อนพูด หลังจากนั้นจึงค่อยพูดตามที่ได้ทำไปแล้ว นอกจากนี้ยังพบ 2) ด้านความประพฤติ บัณฑิตเป็นผู้รู้จักประมาณตนและถ่อมตน เพราะความเป็นผู้พอใจในสิ่งที่ตนเป็น และเป็นผู้ที่มีความประพฤติเรียบร้อยอยู่ในทำนองครองธรรม นอกจากนี้บัณฑิตยังเป็นผู้ที่วางตนเหมาะสม ไม่ปรารถนาที่จะทำตัวให้ขัดกับแต่ละสถานการณ์ 3) ด้านสุนทรียะ บัณฑิตสามารถแสดงความงามที่ออกมาความรู้สึกหรือการกระทำต่าง ๆ เช่นความรัก ความเกียจ ความรู้สึกกลัวเพราะ ความสวยงาม ความน่ากลัว ความขยะแขยง ความสงบเยือก หรืออารมณ์ที่เกิดจากประสบการณ์พิเศษเช่นเมื่อได้ยินดนตรีอันไพเราะก็สามารถนำมาขัดเกลาคิดใจให้สงบได้

จริยาที่บัณฑิตยกย่องหรือดีเตียน พบว่าบัณฑิตในปรัชญาขงจื๊อดีเตียนว่าไม่ควรให้มีการแบ่งชนชาติว่าเป็นคนชาตินั้นชาตินี้ ให้ถือว่าทุกคนเป็นเพื่อนร่วมโลกเหมือนกันหมด เป็นสากลนิยม กล่าวคือหากโลกนี้มีเพียงชาติเดียว ศาสนาเดียวและกฎหมายแบบเดียว รวมถึงภาษาเดียวกันขงจื๊อมองว่าปัญหาต่าง ๆ อาจจะน้อยลง เพราะมนุษย์ถือตามหลักสากลเดียวกันทั้งโลก หากเราทุกคนปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาคแล้ว คือในฐานะมนุษย์โลกเหมือนกัน ก็อาจจะไม่มีคำว่าเจ้านายลูกน้อง ก็คงจะมีแต่มนุษยโลกที่ดำเนินชีวิตไปตามวิถี

แห่งธรรมชาติไม่มีวาระ ที่จะทำให้เกิดการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นวุ่นวาย ขงจื๊อยกย่องจริยา การอบรมสั่งสอนว่าเป็นการพัฒนาคนและแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ และยกย่อง จริยศาสตร์การสงเคราะห์บุคคลอื่นด้วยจิตสำนึกความเป็นครูและยกย่องบุคคลที่มีปัญญา

แนวทางขัดเกลาสู่ความเป็นบัณฑิต ขงจื๊อถือว่า “หลี่” เป็นการแสดงออกเชิง สัญลักษณ์แห่งความเป็นมนุษย์ ขงจื๊อเคยกล่าวว่า บุคคลจะไม่มีรากฐานอันมั่นคงในชีวิตเลย ถ้าขาดการศึกษาจารีตพิธีหรือ หลี่ นอกจากนี้ขงจื๊อยังขัดเกลาบุคคลด้วยการอบรมความมี มนุษย์ธรรม “เหริน” ความมีมนุษย์ธรรมนี้เป็นคุณธรรมสากลพื้นฐานที่สุดอันเป็นแหล่งที่มา ของคุณธรรมเฉพาะอื่น ๆ เป็นการขัดเกลาในลักษณะสำนึกตนถือเป็นบ่อเกิดของความรู้ของ บัณฑิตในทางปรัชญาขงจื๊อ นอกจากการขัดเกลาที่ได้จาก หลี่ กับ เหริน แล้วในทางปรัชญา ขงจื๊อยังมีวิธีการขัดเกลาที่เกิดจากมโนคติด้วย กล่าวคือเป็นการขัดเกลาที่ไม่ต้องอาศัย ประสบการณ์แต่อาจจะอาศัยปัจจัยบางอย่างเข้ามาช่วย เช่นใช้วิธีการทางมโนคติที่เป็นอิสระ จากประสบการณ์เข้ามาช่วยในการขัดเกลา

จุดมุ่งหมายของบัณฑิตปรัชญาขงจื๊อ มีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การวางหลักประพฤติ ปฏิบัติของมนุษย์ว่าทำอย่างไรตนและคนอื่นจึงจะมีความสุข โดยมุ่งเน้นไปที่หลักจริยธรรม คือการประมวลข้อปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมจรรยาของสังคม อาศัยการศึกษาว่าการกระทำ ใดๆ ใดถือว่าเป็นความ เป็นความประพฤติที่ถูกหรือผิดและหลักความประพฤติที่ดีถือเป็น บรรทัดฐานของสังคม ที่ยึดถือสืบต่อกันมา

3. เปรียบเทียบบัณฑิตในพุทธปรัชญาเถรวาทและปรัชญาขงจื๊อ

เมื่อศึกษาเปรียบเทียบบัณฑิตในพุทธปรัชญาเถรวาทและปรัชญาขงจื๊อใน ลักษณะต่าง ๆ แล้วพบว่า ความหมายของบัณฑิตในพุทธปรัชญาเถรวาทกับปรัชญาขงจื๊อนั้น มีทั้งความเหมือนและความแตกต่างกันดังนี้ บัณฑิตในพุทธปรัชญาเถรวาทกับปรัชญาขงจื๊อนั้น ให้ความหมายในเชิงมนุษย์นิยมเหมือนกัน คือเชื่อว่ามนุษย์นั้นมีความสามารถที่จะพัฒนา ตัวเองโดยไม่ต้องอาศัยสิ่งเหนือธรรมชาติ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2540: 44) แต่เชื่อว่ามนุษย์ สามารถพัฒนาตนเองให้สมบูรณ์ได้ด้วยตัวเองเหมือนกัน

สิ่งที่แตกต่างกันคือ ความหมายของบัณฑิตในทางพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น หมายถึงผู้ที่ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา ซึ่งปัญญาที่กล่าวถึงนี้หมายถึงพุทธิปัญญา คือปัญญาหรือ ความสามารถที่จะพยายามรับรู้และเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ด้วยจิตใจหรือความรู้สึกหรือเจตจำนง บางอย่าง โดยใช้พุทธิปัญญาในการที่จะแสวงหาความจริงภายใน มิได้แสวงหาความรู้จาก ภายนอก ซึ่งแตกต่างกับบัณฑิตในปรัชญาขงจื๊อที่ให้ความหมายของบัณฑิตเอาไว้ว่าหมายถึง บุคคลผู้คงแก่เรียน การเรียนหรือการศึกษาในความหมายนี้คือ การถือเอาประวัติศาสตร์ ที่มีความสำคัญต่อปัจจุบันนำมาศึกษาให้เข้าใจสิ่งนั้นอย่างแจ่มแจ้ง เพราะทัศนะนี้ถือว่าการ ศึกษาประวัติศาสตร์นั้นมิใช่ควบคุมทางพัฒนาการสังคมมนุษย์อยู่ ชาวจีนในยุคนั้นจึง เชื่อว่าสามารถเรียนรู้กฎนั้นผ่านประวัติศาสตร์เพื่อนำความรู้ที่นำมาจากนาคตทางสังคม

ได้ จะเห็นว่าหากนำความหมายทั้งสองที่ยกมาเปรียบเทียบกับกันแล้วจะมีทั้งความเหมือนและความแตกต่างกัน

4. สรุป

การเปรียบเทียบบัณฑิตในทางพุทธปรัชญาเถรวาทกับปรัชญาขงจื้อ พบว่าทั้งสองแนวคิดให้ความหมายในเชิงมนุษย์นิยมเหมือนกันคือเชื่อว่ามนุษย์นั้นมีความสามารถที่จะพัฒนาตัวเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยสิ่งเหนือธรรมชาติ และเชื่อว่ามนุษย์สามารถพัฒนาตนเองให้สมบูรณ์ได้ด้วยตัวเอง ในด้านคุณสมบัติของบัณฑิตนั้น ทั้งสองแนวคิดมีความแตกต่างกัน บัณฑิตในทางพุทธปรัชญาเถรวาทมีความสามารถในการใช้ความรู้ที่เกิดขึ้นภายในแก้ปัญหา โดยเป็นความสามารถที่เกิดจากการพิจารณาทางจิตที่เข้าใจกฎธรรมชาติทางจิตใจของมนุษย์ แต่บัณฑิตในทางปรัชญาขงจื้อนั้นอาศัยความรู้ความเข้าใจในจารีตประเพณีหรือบรรทัดฐานทางสังคมเพื่อมาแก้ไขปัญหาทางจริยธรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมในเรื่องความดีงามของบัณฑิตทั้งสองแนวคิดมีความแตกต่างกัน บัณฑิตในพุทธปรัชญาเถรวาทสรรเสริญหรือไม่สรรเสริญในเรื่องมโนธรรมความรู้สึกผิดชอบชั่วดีที่อยู่ในจิตใจ ส่วนบัณฑิตในทางปรัชญาขงจื้อยกย่องหรือติเตียนในปัญหาจริยธรรมมีพื้นฐานมาจากความยุติธรรมหรือความดีงาม เพื่อแก้ไขความประพฤติของบุคคลให้ดีขึ้น แนวทางปฏิบัติของบัณฑิตในทางพุทธปรัชญาเถรวาทกับปรัชญาขงจื้อนั้นมีความแตกต่างกัน ในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นมีลักษณะมุ่งเน้นการปฏิบัติภายในจนเกิดความรู้ก่อนประสบการณ์ตามความเป็นจริง ในทางปรัชญาขงจื้อมีลักษณะการปฏิบัติต่างตอบแทนกันในเชิงพฤติกรรมนิยม คือมุ่งเน้นเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์และสัตว์โดยเฉพาะ จากการเปรียบเทียบบัณฑิตในทางพุทธปรัชญาเถรวาทกับปรัชญาขงจื้อจึงมีความเหมือนและแตกต่างกัน

6. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยเปรียบเทียบบัณฑิตในพุทธปรัชญาเถรวาทกับปรัชญาขงจื้อ ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีประเด็นอื่น ๆ ที่น่าสนใจที่ควรจะไปศึกษาวิจัยต่อ ดังเช่น

1. ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับบัณฑิตในพุทธปรัชญาเถรวาทแบบเจาะลึกในหัวข้อต่าง ๆ ที่ยกขึ้นมาแล้ว
2. ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับบัณฑิตในปรัชญาขงจื้อแบบเจาะลึกและหาสำนวนอื่นเพิ่มเติมมาสนับสนุน
3. ศึกษาวิเคราะห์ประเด็นเปรียบเทียบแนวคิดเกี่ยวกับบัณฑิตอื่นเพิ่มเติมที่ผู้วิจัยอาจจะยังเสนอไม่สมบูรณ์

เอกสารอ้างอิง

- จำนงค์ ทองประเสริฐ. (2556). **บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มติชน.
- ทินพันธ์ นาคะตะ. (2559). **คุณธรรมจริยธรรมกับศีลธรรมจากมุมมองของปรัชญา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
กระจายเสียงกิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ.
- พระกวีวรญาณ (จำนงค์ ชุตินฺธโร). (2502). **วิชาศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสิริมังคลเถระ. (2554). **มังคลัตถทีปนี**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2554). **อรรถกถา ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2544). **พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ อรุณการพิมพ์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์.
- วัชระ งามจิตรเจริญ. (2556). **พุทธศาสนาเถรวาท**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุวรรณา สถาอานันท์. (2562). **หล่นอีวี**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ openbook.

แนวทางการพัฒนาจรรยาบรรณวิชาชีพวิศวกรรมไฟฟ้าในจังหวัดนครราชสีมา The Guideline of Development the Ethics of Professional of Electrical Engineering in Nakhonratchasima Province

วันวิสาข์ แสนประเสริฐ, เสฐียร ทังทองมะดัน, เบญจมาศ สุวรรณวงศ์

Wanvisa Seanpaserd, Sathien Thangthongmadan, Benjamas Suwannawong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Ratchasima Campus

E-mail: Wanvisasanprasit@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาจรรยาบรรณวิชาชีพวิศวกรรมไฟฟ้าในจังหวัดนครราชสีมา 2) ศึกษาหลักจริยสัง 4 ในการพัฒนาจรรยาบรรณวิชาชีพวิศวกรรมไฟฟ้า และ 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาจรรยาบรรณวิชาชีพวิศวกรรมไฟฟ้าในจังหวัดนครราชสีมาตามหลักจริยสัง 4 โดยได้ลงพื้นที่ในการสัมภาษณ์ และจัดสนทนากลุ่มจำนวน 30 รูป/คน ในพื้นที่ 2 อำเภอ คือ อำเภอพิมาย และอำเภอโนนแดง จังหวัดนครราชสีมา

ผลการวิจัยพบว่า

1. จรรยาบรรณวิชาชีพวิศวกรรมไฟฟ้าในจังหวัดนครราชสีมา มีปัญหาด้านจรรยาบรรณต่อสาธารณะ มีผลกระทบต่อวิชาชีพ ต่อผู้ว่าจ้าง และมีปัญหาต่อผู้ร่วมอาชีพ สาเหตุของปัญหาคือการทำผิดจรรยาบรรณ

2. หลักจริยสัง 4 ในการพัฒนาจรรยาบรรณวิชาชีพวิศวกรรมไฟฟ้า ปัจจุบันอาชีพวิศวกรนั้นมีความเครียดเป็นสภาวะอาการที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคลโดยร่างกายมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งที่มาคุกคาม ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ ซึ่งการปฏิบัติตามหลักจริยสัง 4 ในการลดปัญหาความเครียด คือ 1) การกำหนดรู้และเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว เพื่อกำหนดรู้เห็นสภาวะความเป็นจริง 2) กำหนดรู้สาเหตุของปัญหา ซึ่งการแก้ปัญหาเกี่ยวกับลดความเครียดเกี่ยวกับอาชีพวิศวกร 3) กำหนดแนวทางในการแก้ปัญหา คือการมีเป้าหมายที่ชัดเจน และ 4) กำหนดวิธีปฏิบัติเพื่อการแก้ไขปัญหาด้วยหลักธรรมจริยธรรม 8 มาปฏิบัติให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้

3. แนวทางการพัฒนาจรรยาบรรณวิชาชีพวิศวกรรมไฟฟ้าในจังหวัดนครราชสีมาตามหลักจริยสัง 4 ได้แก่ 1) ด้านจรรยาบรรณต่อสาธารณะ เพื่อให้บุคลากรของวิชาชีพวิศวกรรมไฟฟ้า ได้รู้และใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตนให้เป็นไปตามจรรยาบรรณ ระเบียบกฎหมาย และค่านิยมองค์กรที่มีอยู่ 2) ด้านจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ เพื่อให้บุคลากรที่

ได้รับบทความ: 4 สิงหาคม 2565; แก้ไขบทความ: 14 กันยายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 16 กันยายน 2565

Received: August 4, 2022; Revised: September 14, 2022; Accepted: September 16, 2022

ประกอบอาชีพวิศวกรรมไฟฟ้า ได้รู้และใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตนให้เป็นไปตาม จรรยาบรรณ ระเบียบ และกฎหมาย 3) ด้านจรรยาบรรณต่อผู้ว่าจ้าง เพื่อควบคุมให้ผู้ ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุมประกอบวิชาชีพของตนเองด้วยความซื่อสัตย์สุจริต 4) ด้าน จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมวิชาชีพ การเสริมสร้างความสามัคคีของกลุ่มผู้วิชาชีพเดียวกัน คือต้อง มีความซื่อสัตย์ต่อเพื่อนร่วมวิชาชีพ โดยไม่กระทำการใด ๆ ให้เป็นที่เสื่อมเสียชื่อเสียงของผู้ ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมต่อตนเองและผู้อื่น

คำสำคัญ: จรรยาบรรณ, วิชาชีพ, วิศวกรรมไฟฟ้า

Abstract

The purpose of this research were 1) to study the problem of professional ethics in electrical engineering in Nakhon Ratchasima Province, 2) to study the Four Noble Truths in the development of professional ethics in electrical engineering, and 3) to study the guidelines for the development of professional ethics in electrical engineering in Nakhon Ratchasima province according to the Four Noble Truths by visiting the area for interviews and group discussions of 30 people, in 2 districts, Phimai and Non Daeng districts, Nakhon Ratchasima province.

The research results found that:

1. Professional Ethics in Electrical Engineering in Nakhon Ratchasima Province; There are public ethical issues, professional impacts, employers, and the problems of co-workers. The cause of the problem is unethical behavior.

2. The Four Noble Truths in the development of professional ethics in electrical engineering, nowadays the profession of an engineer is stressful. It is an individual condition in which the body reacts to a threat, causing physical, mental, and emotional changes. The practice of the Four Noble Truths in reducing stress problems is 1) to determine knowing and understanding problems that have already arisen to determine the reality, 2) to determine the cause of the problem; it is a solution to alleviating stress of an engineering career, 3) to determine the solution of the problem is to have clear goals, and 4) to formulate practices for solving problems with the Noble Eightfold Paths to achieve thorough understanding.

3. Guidelines for the development of professional ethics in electrical engineering in Nakhon Ratchasima province according to the 4 Noble Truths, namely: 1) Public Ethics; for personnel of the electrical engineering profession to know and use it as a guideline for conducting themselves by existing codes of conduct, regulations, laws, and corporate values, 2) Professional Ethics; for personnel working in electrical engineering to know and use it as a guideline for conducting themselves by the code of conduct, regulations and laws, 3) Ethics towards employers; to control engineering professionals to practice their professions with honesty, and 4) Ethics towards professional associates; to strengthen the unity of the same professional group is, to be honest with fellow professionals, not to do anything to damage the reputation of engineering professionals for themselves and others.

Keywords: Ethics, Profession, Electrical Engineering

1. บทนำ

หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่สามารถช่วยแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ได้ และสามารถนำมาปรับใช้ตามสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อใช้แก้ปัญหา คือ หลักธรรมอริยสัจ 4 (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ม.ม. (ไทย) 13/305/365) ซึ่งในทางพระพุทธศาสนา นั้นเป็นหลักธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อปรับให้ เข้าใจตามสภาวะความจริงของชีวิตมนุษย์ที่เกิดปัญหาขึ้น หากมนุษย์นำหลักอริยสัจมาใช้ในการ แก้ปัญหาต่าง ๆ ก็จะสามารถช่วยผ่อนคลายความทุกข์ยากลำบาก เพราะเป็นวิธีการ แก้ปัญหาของทางพระพุทธศาสนา การนำเอาหลักอริยสัจ 4 ไปปรับใช้ในการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ก็เพื่อที่จะนำมาซึ่งความผาสุก ร่มเย็น ความรักสามัคคี ตลอดจนความ เจริญเติบโตของตนเองและองค์กร อริยสัจ คือสิ่งที่ต้องทำต่ออริยสัจ 4 แต่ละข้อ ได้แก่ ปริยญา - ทุกข์ ควรรู้ คือการทำความเข้าใจปัญหาหรือสภาวะที่เป็นทุกข์อย่างตรงไปตรงมา ตามความเป็นจริง เป็นการเผชิญหน้ากับปัญหาปหานะ - สมุทัย ควรละ คือการกำจัดสาเหตุ ที่ทำให้เกิดทุกข์ เป็นการแก้ปัญหาที่เหตุต้นตอสังขณิกิริยา - นิโรธ ควรทำให้แจ้ง คือการเข้าถึง ภาวะดับทุกข์ หมายถึงภาวะที่ไร้ปัญหาซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายภาวณา - มรรค ควรเจริญ คือการ ฝึกอบรมปฏิบัติตามทางเพื่อให้ถึงความดับแห่งทุกข์ หมายถึงวิธีการหรือทางที่จะนำไปสู่ จุดหมายที่ไร้ปัญหา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2548: 65-66) อาชีพวิศวกรไฟฟ้าจึงมีความจำเป็น ที่จะต้องการพัฒนาในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม หลักการทางพุทธศาสนายังมีหลักธรรมะอื่น ๆ ที่สามารถนำมาปรับใช้ได้เช่นกัน ขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยและสภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคลและ

องค์การ ทั้งนี้ การเลือกใช้แนวทางการพัฒนาจำเป็นต้องมองให้ลึกซึ้งและเลือกใช้หลักการที่เหมาะสมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงจะประสบผลสำเร็จตามมุ่งหวัง ตามเหตุปัจจัย คือ การแก้ปัญหาของบุคคลด้วยปัญญาของตัวบุคคลนั่นเอง โดยไม่ต้องอาศัยการดลบันดาลประทานพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย เป็นสัจธรรมความจริงที่เกี่ยวกับชีวิตของคนทุกคน ไม่ว่าจะอยู่ในสถานที่ใด อยู่ในเพศหรือภาวะใด จะต้องประสบด้วยกันทั้งสิ้น

ดังนั้น หลักอริยสัจ 4 เป็นวิธีการแห่งปัญญา ซึ่งดำเนินการแก้ปัญหาตามเหตุผลตามเหตุปัจจัย คือ การแก้ปัญหาของบุคคลด้วยปัญญาของตัวบุคคลนั่นเอง โดยไม่ต้องอาศัยการดลบันดาลประทานพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย เป็นสัจธรรมความจริงที่เกี่ยวกับชีวิตของคนทุกคน ไม่ว่าจะอยู่ในสถานที่ใด อยู่ในเพศหรือภาวะใด จะต้องประสบด้วยกันทั้งสิ้น ดังนั้นเพื่อยืนยันถึงหลักอริยสัจว่าเป็นกระบวนการแก้ปัญหาทุกอย่าง โดยเฉพาะในการแก้ปัญหาชีวิตในสังคม จึงขอเสนอแนะนำหลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาจรรยาบรรณวิชาชีพวิศวกรรมไฟฟ้า

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาจรรยาบรรณวิชาชีพวิศวกรรมไฟฟ้าในจังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาหลักอริยสัจ 4 ในการพัฒนาจรรยาบรรณวิชาชีพวิศวกรรมไฟฟ้า
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาจรรยาบรรณวิชาชีพวิศวกรรมไฟฟ้าในจังหวัดนครราชสีมา ตามหลักอริยสัจ 4

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview) แบบสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

3.2 กลุ่มประชากร/พื้นที่การวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ศึกษาไว้ในเขตจังหวัดนครราชสีมา 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอพิมาย และอำเภอโนนแดง โดยเป็นประชากรที่ประกอบอาชีพวิศวกรรมไฟฟ้าทั้งหมด 30 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (1) แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มประชากร เพื่อรวบรวมข้อมูลของกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ (2) แบบสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยจะใช้แบบสนทนากลุ่มเกี่ยวกับกลุ่มประชากร สอบถามสภาพปัญหาจรรยาบรรณวิชาชีพวิศวกรรมไฟฟ้าโดยใช้หลักอริยสัจ 4 เป็นแนวทางในการสนทนากลุ่ม

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล (1) ข้อมูลปฐมภูมิ โดยการเก็บรวบรวมขึ้นมาจากหนังสืออ้างอิงทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ จากพระไตรปิฎก (ภาษาบาลี) ฉบับมหาจุฬาลงกรณ

พระไตรปิฎก (ภาษาไทย) ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ (2) ข้อมูลทฤษฎี ข้อมูลทฤษฎี โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ วารสาร ตำรา บทความงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (3) ข้อมูลเชิงคุณภาพ การสัมภาษณ์ การวิจัยครั้งนี้ใช้การสัมภาษณ์ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามวัตถุประสงค์จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน และสนทนากลุ่มกับกลุ่มประชากร จำนวน 15 รูป/คน

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล (1) วิเคราะห์กระบวนการ การบูรณาการเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีในบริบทสภาพปัญหาของวิศวกรรมไฟฟ้า (2) สรุปและนำผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ (3) การนำเสนอการศึกษาแนวทางการพัฒนาจรรยาบรรณวิชาชีพวิศวกรรมไฟฟ้า (4) การวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

3.6 การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย การนำเสนอข้อมูลในลักษณะการพัฒนาเชิงวิชาการ (Descriptive Presentation) จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่เรียบร้อยแล้ว นำมาพรรณนาเสนอเพื่อเผยแพร่ให้กับกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในพื้นที่ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาจรรยาบรรณวิชาชีพวิศวกรรมไฟฟ้าในจังหวัดนครราชสีมาตามหลักอริยสัจ 4” สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

4.1 สภาพปัญหาจรรยาบรรณวิชาชีพวิศวกรรมไฟฟ้าในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผู้วิจัยพบว่า 1) ปัญหาด้านจรรยาบรรณต่อสาธารณะ จากการสัมภาษณ์พบปัญหา ดังนี้ “ขาดการดูแลเรื่องความปลอดภัย ขาดสวัสดิภาพของสาธารณชน ขาดการดูแลทรัพย์สิน สิ่งแวดล้อมของสาธารณะ และมีการทุจริตในการทำงาน” 2) ปัญหาด้านจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ จากการสัมภาษณ์พบปัญหา ดังนี้ ขาดความซื่อสัตย์สุจริต ไม่มีความรับผิดชอบ และไม่ระมัดระวัง ไม่ปฏิบัติตามหลักวิชาการ ขาดความเชี่ยวชาญในการประกอบวิชาชีพ ลงลายมือชื่อของตนเองประกอบวิชาชีพในงานของตนที่ตนไม่ได้ทำ โฆษณาซึ่งการประกอบวิชาชีพเกินความเป็นจริงใช้อำนาจหน้าที่โดยไม่ชอบธรรม หรือใช้อิทธิพล หรือให้ผลประโยชน์แก่บุคคลใดเพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นได้รับหรือไม่ได้รับงาน เรียก รับ ยอมจะรับ หรือให้ทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์อย่างใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบในการประกอบวิชาชีพวิศวกรรม 3) ปัญหาด้านจรรยาบรรณต่อผู้ว่าจ้าง ละทิ้งงานโดยไม่มีเหตุอันควร เปิดเผยความลับของงานที่ตนทำ “รับดำเนินงานขึ้นเดียวกันให้แก่ผู้ว่าจ้างรายอื่นเพื่อการแข่งขันด้านเทคนิคหรือราคา และ 4) ปัญหาด้านจรรยาบรรณต่อผู้ร่วมวิชาชีพ แย่งงานจากผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุมอื่นเพื่อประโยชน์ของตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบใช้หรือกระทำการในลักษณะคัดลอกแบบ รูป แผนผัง หรือเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานของผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรม

“การอ้างผลงานของผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรม ควบคุมอื่นมาเป็นของตนในการประกอบวิชาชีพวิศวกรรม”

4.2 หลักอริยสัจ 4 ในการพัฒนาจรรยาบรรณวิชาชีพ อริยสัจ 4 เป็นวิธีการแห่งปัญญา ซึ่งดำเนินการแก้ปัญหาตามเหตุผลตามเหตุปัจจัย คือ การแก้ปัญหาของบุคคลด้วยปัญญาของตัวเองโดยไม่ต้องอาศัยการดลบันดาลพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายเป็นสัมฤทธิ์ธรรมความจริงที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในสถานที่ใดอยู่ในเพศหรือภาวะใดจะต้องประสบด้วยกันทั้งสิ้น 1) การกำหนดรู้และเข้าใจปัญหา ซึ่งต้องรู้และเข้าใจด้วยปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว เพื่อกำหนดรู้ให้เห็นสถานะความเป็นจริงที่เกิดขึ้น 2) กำหนดรู้สาเหตุของปัญหา ซึ่งการแก้ปัญหาเกี่ยวกับลดความเครียดเกี่ยวกับอาชีพวิศวกร ในประเด็นนี้เกี่ยวกับการพิจารณาถึงสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น 3) กำหนดแนวทางในการแก้ปัญหา การกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหานั้น เราต้องมีเป้าหมายว่าเราจะเอา อะไรและทำได้แค่ไหน จุดหมายอะไรที่เราต้องการ กำหนดให้ได้ อันนี้เรียกว่า นิโรธ...รู้ว่าเราต้องการอะไร และรู้ความเป็นไปได้ และ 4) กำหนดวิธีปฏิบัติเพื่อการแก้ไขปัญหานั้น ด้วยหลักธรรมอริยมรรคมีองค์ 8 มาปฏิบัติให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ โดยหลักอริยสัจ 4 ว่าเป็นขบวนการแก้ปัญหาทุกอย่างโดยเฉพาะในการแก้ปัญหาชีวิตในสังคมจึงขอเสนอแนะหลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาชีวิตตามลำดับขั้นตอนดังนี้ ขั้นที่ 1 ทุกข์ ขั้นตัวปัญหา ขั้นที่ 1 สมุทัย ขั้นสาเหตุของปัญหา ขั้นที่ 3 นิโรธ ขั้นดับปัญหา และขั้นที่ 4 มรรค ขั้นลงมือแก้ปัญหา

ขั้นที่ 1 ทุกข์ เมื่อทราบแล้วเราก็มานั่งวางแผนมีวิธีไหนบ้างที่จะทำให้เราไม่ต้องขอขมี้สุราเพื่อลดความเครียด

ขั้นที่ 2 สมุทัย เราจะต้องนำเอาแผนการที่ได้วางแผนมามาวิเคราะห์ว่าถ้าทำเช่นนั้นแล้วลดความเครียดหรือเปล่า (ลดและละการดื่มสุรา)

ขั้นที่ 3 นิโรธ เมื่อเราลองลดและละการดื่มสุราแล้วเราก็มาดูว่าข้อมูลไหนทำให้ลดและละการดื่มสุราเพื่อลดความเครียดได้ดีขึ้น

ขั้นที่ 4 มรรค เมื่อเราเลือกวิธีที่ดีที่สุดแล้วที่ทำให้เราลดความเครียดได้ดีขึ้นแล้วก็นำวิธีนั้นมาปรับปรุงช่วยในการพัฒนาวิชาชีพวิศวกร (การสัมภาษณ์, พระครูสังวร สุวรรณโชติ, 1 พฤษภาคม 2564)

4.3 แนวทางการพัฒนาจรรยาบรรณวิชาชีพวิศวกรไฟฟ้าในจังหวัดนครราชสีมาตามหลักอริยสัจ 4

1) ด้านจรรยาบรรณต่อสาธารณะ แนวทางปฏิบัติตามจรรยาบรรณต่อสาธารณะ จึงจัดทำขึ้นเพื่อให้บุคลากรของวิชาชีพวิศวกรไฟฟ้า ได้ใช้เป็นแนวทางความประพฤติและปฏิบัติตนให้เป็นไป ตามจรรยาบรรณ ระเบียบ กฎหมาย และค่านิยมองค์กรที่มีอยู่ เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น จะใช้วิธีหรือหลักการใดในการแก้ไข “การดำรงตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตรงต่อเวลา ใช้เวลาให้คุ้มค่า ยึดถือประโยชน์ส่วนรวม ปฏิเสธผลประโยชน์

ทับซ้อน ร่วมเป็นหูเป็นตา ไม่อดทนต่อการทุจริตทุกรูปแบบ เป็นตัวอย่างที่ดีด้านสุขภาพให้กับประชาชน สร้างสิ่งใหม่ ใส่ใจเรียนรู้ เข้าถึง ฟังได้ใส่ใจบริการ ใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า รักษาสิ่งแวดล้อม การดูแลเรื่องความปลอดภัย จัดกิจกรรมอบรมคุณธรรมเพื่อให้บุคลากรมีจรรยาบรรณการทำงานทุกคนสร้างคุณธรรมสุจริตในการทำงาน การควบคุมให้ผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุมที่ได้รับใบอนุญาตจากสภาวิศวกร ต้องรับผิดชอบในผลการปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้องตามหลักปฏิบัติและ วิชาการ โดยจะต้องศึกษาถึงหลักเกณฑ์ของงานวิศวกรรม และหลักเกณฑ์ของกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบวิชาชีพ เช่น กฎหมายควบคุมอาคาร กฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมความปลอดภัยในการทำงานสาขาต่าง ๆ”

2) ด้านจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ แนวทางปฏิบัติตามจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ เพื่อให้บุคลากรของวิชาชีพวิศวกรรมไฟฟ้า ได้ใช้เป็นแนวทางความประพฤติและปฏิบัติตนให้เป็นไปตามจรรยาบรรณ ระเบียบ และกฎหมาย เช่น ต้องประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุมด้วยความซื่อสัตย์สุจริต “ไม่กระทำการใด ๆ อันอาจนำมาซึ่งความเสียหายเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ ไม่ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุมเกินความสามารถที่ตนเองจะกระทำได้ และไม่ละทิ้งงานที่ได้รับทำโดยไม่มีเหตุอันสมควร”

3) ด้านจรรยาบรรณต่อผู้ว่าจ้าง จรรยาบรรณต่อผู้ว่าจ้างเป็นเจตนารมณ์เพื่อควบคุมให้ผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุมประกอบวิชาชีพของตนเองด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ไม่รับผลประโยชน์อื่นที่มิควรได้ นอกจากค่าจ้างที่ได้รับทำงานให้กับผู้ว่าจ้าง เพราะหากปล่อยให้ผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุม เอาไรต์เอาเปรียบผู้ว่าจ้างแล้ว ความเสื่อมศรัทธาต่อบุคคลและสถาบันแห่งวิชาชีพจะเกิดขึ้น เช่น ไม่เรียก รับ หรือยอมรับทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์อย่างใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ จากผู้รับเหมา หรือบุคคลใดซึ่งเกี่ยวข้องในงานที่ทำอยู่กับผู้ว่าจ้าง ไม่ลงลายมือชื่อเป็นผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุม ในงานที่ตนเองไม่ได้รับทำ ตรวจสอบ หรือควบคุมด้วยตนเอง ไม่เปิดเผยความลับของงานที่ตนได้รับทำ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากผู้ว่าจ้าง “ไม่รับดำเนินงานขึ้นเดียวกันให้แก่ผู้ว่าจ้างรายอื่น เพื่อการแข่งขันราคา เว้นแต่ได้แจ้งให้ผู้ว่าจ้างรายแรกทราบล่วงหน้าเป็นลายลักษณ์อักษร หรือได้รับความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้ว่าจ้างรายแรก และได้แจ้งให้ผู้ว่าจ้างรายอื่นนั้นทราบล่วงหน้าแล้ว

4) ด้านจรรยาบรรณต่อผู้ร่วมวิชาชีพ การเสริมสร้างความสามัคคีของกลุ่มผู้มีวิชาชีพเดียวกัน คือต้องมีความซื่อสัตย์ต่อเพื่อนร่วมวิชาชีพ โดยไม่กระทำการใด ๆ ให้เป็นที่เสื่อมเสียชื่อเสียง หรืองานของ ผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุมอื่น เช่น ไม่ใช้อำนาจหน้าที่โดยไม่ชอบธรรม หรือใช้อิทธิพล หรือให้ผลประโยชน์แก่บุคคลใดเพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นได้รับหรือไม่ได้รับงาน รับฟังความเห็นต่าง สร้างสัมพันธภาพพี่น้อง ไม่โฆษณา หรือยอมให้ผู้อื่นโฆษณา ซึ่งการประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุมเกินความเป็นจริง ไม่แย่งงานจากผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุมอื่น ไม่รับทำงาน หรือตรวจสอบงานขึ้นเดียวกันกับผู้

ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุมอื่นทำอยู่ เว้นแต่เป็นการทำงานหรือตรวจสอบตามหน้าที่ หรือแจ้งให้ผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุมอื่นนั้นทราบล่วงหน้าแล้ว และไม่กระทำการใด ๆ โดยจงใจให้เป็นที่ยึดถือเสียแก่ชื่อเสียง หรืองานของ ผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุมอื่น จรรยาบรรณวิชาชีพ เป็นมาตรฐานของคุณค่า แห่งความดีงาม ของการกระทำหนึ่ง ๆ หรือ พฤติกรรมโดยรวม ของผู้ประกอบวิชาชีพใดวิชาชีพหนึ่ง

5. อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาด้านจรรยาบรรณ คือข้อปฏิบัติเพื่อแรงจูงใจหรือปัจจัยที่จะทำให้ อาชีพวิศวกรไฟฟ้าได้แสดงออกทำงานด้านจรรยาบรรณ ที่มีความรับผิดชอบตนเองและ บุคคล อื่นดำรงตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตรงต่อเวลา ใช้เวลาให้คุ้มค่า ยึดถือประโยชน์ส่วนรวม มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์ ได้ศึกษาวิจัยว่า การมีจิตสาธารณะ เป็นสิ่งที่เกิดจากจิตใจตามธรรมชาติ ไม่สามารถที่จะ บังคับให้เกิดได้แต่สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในสังคมก็ย่อมที่จะส่งผลกระทบต่อการเกิดการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของพลเมือง โดยปัจจัยที่ก่อให้เกิดจิตสาธารณะประกอบด้วย (1) สถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อจิตสำนึกของ บุคคล (2) กระบวนการเรียนรู้ที่เป็นการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น กระบวนการศึกษา กระบวนการ ทางสังคมและการมีส่วนร่วมในกิจกรรม พลเมืองจึงต้องมียึดถือความรู้และความสามารถในการ แสวงหาความรู้ ต้องใช้กระบวนการเรียนรู้สั่งสมผู้คนในสังคมอย่างรอบด้านและต่อเนื่อง โดยมีขั้นตอนคือ การรับรู้ สนใจ ไตร่ตรอง ทดลอง การสร้างสำนึกจึงต้องอาศัยศาสตร์และ ศิลป์ในการประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาวะการณ์เงื่อนไขและขั้นตอนต่าง ๆ จินตนาการเป็น พลังของมนุษย์ที่จะดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี แต่จินตนาการอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ ต้องอาศัยสติปัญญาความรู้ในการแก้ปัญหา และกำหนดทิศทางข้างหน้า ดังนั้นผู้ที่มีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองจึงสามารถไตร่ตรอง หาเหตุผลและทำความเข้าใจ เมื่อเข้าใจแล้วก็จะเห็นความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องนั้นต่อไป และอาจนำไปสัมพันธ์กับเรื่องอื่น ๆ (3) การที่บุคคลในสังคมเห็นวิกฤตการณ์หรือสภาพปัญหาในสังคมที่สลับซับซ้อนยากแก่การ แก้ไข มีวัตถุประสงค์ร่วมกันซึ่งนำไปสู่การก่อจิตสำนึกร่วมกัน (ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์, 2550: 24-25)

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในทุกภาคส่วนในการกำหนดนโยบาย และออกแบบแนวทางที่นำไปสู่ภาคปฏิบัติที่ เป็นรูปธรรมและสามารถนำไปใช้ในสังคมแบบมี ส่วนร่วม

2. ควรมุ่งเน้นรัฐบาลให้มีกิจกรรมเกี่ยวกับการแสดงออกจรรยาบรรณ ส่งเสริมมาตรฐานคุณธรรมและปริมาณที่ดี มีคุณค่า และเผยแพร่ให้รู้จักเป็นที่นิยมเชื่อถือ

3. ควรสร้างเสริมให้ ตระหนักในบทบาทหน้าที่ของบุคลากรอาชีพ การทำตนให้เป็นผู้มีจรรยาบรรณช่วยควบคุมมาตรฐาน รับประกันคุณภาพ ช่วยทำหน้าที่พิทักษ์สิทธิตามกฎหมายสำหรับผู้ประกอบอาชีพ เพื่อลดปัญหาอาชญากรรม ลดการคดโกง ฉ้อโกง ลดการเอารัดเอาเปรียบ ลดการปลอมปนเห็นแก่ตัว และเห็นแก่ได้

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษารูปแบบการพัฒนาจรรยาบรรณขององค์กรในจังหวัดนครราชสีมา
2. ศึกษาการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อนำไปใช้พัฒนาจรรยาบรรณเยาวชนในเขตนครราชสีมา
3. ศึกษาหลักพุทธธรรมกับการพัฒนางานจิตสาธารณะเพื่อบูรณาการกับโรงพยาบาลในจังหวัดนครราชสีมา

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์. (2550). การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสา ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาครุศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาฯ เทปิฎก**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2548). **พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาทุก**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อรุณการพิมพ์.

**แนวทางการประยุกต์หลักสัมมาอาชีวะในการบริหารจัดการ
งานสรรพสามิตในจังหวัดนครราชสีมา**

**The Guidelines for applying for Right Livelihood in Management
of Excise Department Occupation in Nakhon Ratchasima Province**

กิตติพงษ์ ดวงกลาง, พระมหาสุพร รกขิตตธมโม, เบญจมาศ สุวรรณวงศ์

Kittiplong Duangklang, PhamahaSuporn Rakkhitadhammo,

Benjamas Suwannawong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Ratchasima Campus

E-mail: kittiplongd@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาในการประกอบอาชีพของสรรพสามิตในจังหวัดนครราชสีมา 2) ศึกษาการประยุกต์หลักสัมมาอาชีวะในการประกอบอาชีพสรรพสามิตในจังหวัดนครราชสีมา และ 3) นำเสนอแนวทางการประยุกต์หลักสัมมาอาชีวะในการประกอบอาชีพสรรพสามิตในจังหวัดนครราชสีมา โดยได้ลงพื้นที่ในการสัมภาษณ์ และจัดสนทนากลุ่ม จำนวน 48 รูป/คน ในพื้นที่ 3 อำเภอ คือ อำเภอฟินาย อำเภอนนแดง และอำเภอบัวใหญ่ของจังหวัดนครราชสีมา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารจัดการงานของสรรพสามิตในจังหวัดนครราชสีมา มีปัญหาด้านการจัดการ ด้านการวางแผนงาน บุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงบ่อย ด้านการจัดองค์กร ข้อบังคับต่าง ๆ ในองค์กร จะทำให้เกิดการขาดการยืดหยุ่น ด้านการอำนวยความสะดวก การฝ่าฝืน ด้านงบประมาณ ค่าจ้าง เบี้ยเลี้ยง เงินเดือน หรืองบประมาณด้านอื่น ๆ ด้านงานบุคลากร บางคนมีความรับผิดชอบต่องานน้อย และไม่มีความกระตือรือร้นในการทำงาน การทำหน้าที่ยังไม่ต่อเนื่อง

2. การประยุกต์หลักสัมมาอาชีวะในการประกอบอาชีพของสรรพสามิตในจังหวัดนครราชสีมา โดยมุ่งคุณภาพ ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการพัฒนางานและทีมงาน ยึดมั่นในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเที่ยงตรง เป็นการทำงานเพื่อให้ถูกต้องตามกฎหมาย ข้อบังคับ และกรอบนโยบาย โดยโปร่งใส เปิดเผย การทำงาน การบริการงาน เพื่อให้ประชาชนจะได้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้โดยสะดวก ตรวจสอบได้ เป็นหลักประกันอย่างเที่ยงธรรม ยึดมั่นระบบความเสมอภาคและความเป็นธรรม

ได้รับบทความ: 4 สิงหาคม 2565; แก้ไขบทความ: 14 กันยายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 16 กันยายน 2565

Received: August 4, 2022; Revised: September 14, 2022; Accepted: September 16, 2022

3. แนวทางการประยุกต์หลักสัมาอาชีวะด้านบุคลากรในการบริหารงานในการประกอบอาชีพของสรรพสามิตจังหวัดนครราชสีมา เช่น การบริหารงาน คือ หาบุคลากรที่มีความซื่อสัตย์สุจริตและรับผิดชอบต่อนหน้าที่ การดำเนินงาน คือ การยึดมั่นและทำในสิ่งที่ถูกต้องในการรับผิดชอบการปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต การพัฒนางาน คือ มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานจัดกิจกรรมส่งเสริมในการพัฒนาบุคลากรความรู้ในการปฏิบัติงาน และการพัฒนาบุคคล คือ มีความซื่อสัตย์สุจริต และรับผิดชอบต่องาน

คำสำคัญ: หลักสัมาอาชีวะ, การประกอบอาชีพ, สรรพสามิต

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study the problems in occupation of the Excise Department in Nakhon Ratchasima Province, 2) to study the application of the right livelihood in the Excise Department in Nakhon Ratchasima province, and 3) to present guidelines for applying the right livelihood in Excise Department in Nakhon Ratchasima Province by visiting the area for interviews and group discussions with 48 people in 3 districts, namely Phimai, Non Daeng, and Bua Yai District, Nakhon Ratchasima Province.

The research results of found that:

1. Management of the Excise Department in Nakhon Ratchasima, there is management problems. In the planning aspect, personnel or staff changes frequently. Organizational aspects, Regulations in the organization will cause a lack of flexibility. Administrative, violation, budget, wages, allowances, salaries or other budgets, Personnel work, some people are not responsible for the work and have no enthusiasm for work, the work is not continuous.

2. The application of the right livelihood in the occupation of the excise department in Nakhon Ratchasima province with a focus on quality, efficiency, and effectiveness in the development of work and teams, adherence to the fair performance of duties, to work by the law, regulations, and policy framework by transparency, disclosure of work, work services so that people have easy access to information, can be audited as a fair guarantee, uphold the system of equality and fairness.

3. The guidelines for applying the right livelihood in personnel management in the occupation of the Excise Department, Nakhon Ratchasima

Province, for example, the administration is to find personnel who are honest and responsible for their duties. Operation is adherence to and doing what is right in the responsibility, operating with honesty, development work is aimed at the achievement of activities to promote the development of personnel to have knowledge and ability to work, and the development of personnel is to have honesty and responsible for work.

Keywords: Occupational Rights, Occupation, Excise

1. บทนำ

พระพุทธศาสนา ถือเป็นศาสนาสูงส่งด้วยหลักธรรม การศึกษาพระพุทธศาสนา จึงเป็นการศึกษาเพื่อปฏิบัติให้ถึงความหลุดพ้น เริ่มต้นด้วยการศึกษาปริยัติให้รู้หลักการสำคัญแล้วจึงลงมือปฏิบัติ คือ ทดลองปฏิบัติตามทฤษฎีเรียนมา และการปฏิบัตินี้จะนำไปสู่ การรู้แจ้งเห็นแจ้งแบบรู้แจ้งแทงตลอด จนสามารถเข้าถึงความหลุดพ้น คือ พระนิพพาน เรียกว่ารู้แล้วและปล่อยวางธรรมะในพระพุทธศาสนาจึงมิใช่เพื่อไว้ศึกษาหรือตอบสนองความต้องการเพียงเพื่ออยากรู้เท่านั้น แต่เป็นการศึกษาที่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองให้มีชีวิตที่ดีมีสุขแบบครองเรือนไปจนถึงสุขแบบพ้นจากครองเรือน (เสนาะ ผดุงฉัตร, 2547: 37). หลักสัมมาอาชีวะมีความหมายในทางพระพุทธศาสนาว่า การแสวงหาเลี้ยงชีวิตที่มีผิดกฎหมายของบ้านเมืองเท่านั้น โดยไม่คำนึงถึงว่าจะผิดศีลธรรมหรือไม่ โดยหลักการทั่วไปเกี่ยวกับสัมมาอาชีวะ ได้แก่ 1) การแสวงหาปัจจัยสี่ของคน มีเป้าหมายมุ่งให้ทุกคนมีปัจจัยสี่พอเพียงที่จะเป็นอยู่ เป็นการถือเอาคนเป็นหลักไม่ใช่ตั้งเป้าหมายไว้ที่ความมั่งคั่งร่ำรวยพร้อมบริบูรณ์ซึ่งถือเอาวัตถุเป็นหลัก 2) ความมีปัจจัยสี่ที่พอเพียงกับความต้องการของชีวิต หรือแม้จะมีวัตถุที่พร้อมบริบูรณ์ก็ไม่ใช่ว่าเป้าหมายในตัวของมันเองเพราะเป็นเพียงขั้นค้ำ เป็นเพียงวิธีการขั้นตอนหนึ่งสำหรับช่วยให้ก้าวต่อไปสู่จุดหมายที่สูงกว่าเท่านั้น 3) สัมมาอาชีวะไม่ใช่หมายถึงเพียงการใช้แรงงานให้ได้มาซึ่งปัจจัยเลี้ยงชีวิตโดยชอบธรรมเท่านั้น แต่หมายถึงการทำหน้าที่อย่างถูกต้องที่ทำให้เป็นผู้สมควรได้รับปัจจัยมาเลี้ยงชีวิต (พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตฺโต), 2532: 796) ผู้ประกอบอาชีพสรรพสามิต ซึ่งมีหน้าที่ในการจัดเก็บภาษีอากร ภาษีอากรนับเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญ ในการที่รัฐบาลจะนำไปใช้จ่ายเพื่อการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจ และสังคมรวมถึงความมั่นคงของประเทศด้วย ซึ่งการแบ่งประเภทภาษีอากรตามวิชาการหลักภาษะภาษี สามารถจำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ (เกริกเกรียงไกร พิพัฒน์เสรีธรรม, 2541: 116) 1) ภาษีทางตรง เป็นภาษีที่ผู้มีเงินได้และทรัพย์สินจะต้องชำระภาษีให้กับรัฐโดยตรงไม่สามารถผลักภาระภาษีไปยังผู้อื่นได้ เช่น ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ภาษีเงินได้นิติบุคคล ภาษีที่ดิน ภาษีมรดก 2) ภาษีทางอ้อม เป็นภาษีที่

ผู้เสียภาษีมิได้จ่ายให้กับรัฐโดยตรง แต่ผู้เสียภาษีผลักภาระผู้เสียภาษีไปในราคาสินค้าและบริการ และผู้รับภาระผู้เสียภาษีคือผู้บริโภคที่ซื้อสินค้าที่บริการนั้น ๆ จะนำเงินไปใช้ซื้อสินค้าและบริการ และผู้ประกอบการหรือผู้ขายสินค้าและบริการจะเป็นผู้รวบรวมเก็บภาษีซึ่งอยู่ในรูปของสินค้านำไปจ่ายให้รัฐอีกรอบหนึ่ง ภาระภาษีประเภทนี้ผลักภาระได้ง่ายกว่าภาษีทางตรง เช่น ภาษีการขายทั่วไป หรือภาษีมูลค่าเพิ่มของไทย ภาษีขายเฉพาะอย่าง หรือภาษีสรรพสามิต อย่างไรก็ตามผู้ประกอบการอาชีพสรรพสามิตนั้น ก็ต้องมีการประกอบอาชีพที่ซื้อตรง มีความขยันหมั่นเพียร และเพื่อปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้อง และปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริต โดยมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติของการประกอบอาชีพ ได้แก่ หลักสัปปายะ เป็นต้น เพื่อเป็นการปฏิบัติไม่ให้เกิดความเสียหายต่อตนเอง และประเทศชาติ

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงต้องการนำเสนอแนวทางการประยุกต์หลักสัปปายะในการบริหารจัดการงานสรรพสามิต โดยมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการประกอบอาชีพของสรรพสามิตในจังหวัดนครราชสีมา เพื่อศึกษาการประยุกต์หลักสัปปายะในการประกอบอาชีพกรมสรรพสามิต ในจังหวัดนครราชสีมา และเพื่อเสนอแนวทางการประยุกต์หลักสัปปายะในการประกอบอาชีพของสรรพสามิตในจังหวัดนครราชสีมา

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการประกอบอาชีพของสรรพสามิตในจังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาการประยุกต์หลักสัปปายะในการประกอบอาชีพสรรพสามิตในจังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อเสนอแนวทางการประยุกต์หลักสัปปายะในการประกอบอาชีพสรรพสามิตในจังหวัดนครราชสีมา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview) แบบสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

3.2 กลุ่มประชากร/พื้นที่การวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ศึกษาไว้ในเขตจังหวัดนครราชสีมา 3 อำเภอได้แก่ อำเภอพิมาย อำเภอโนนแดง และอำเภอบัวใหญ่ โดยมีประชากรทั้งหมด 48 รูป/คน ประกอบด้วยพระภิกษุ จำนวน 8 รูป และบุคลากรของสรรพสามิตจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 40 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (1) แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มประชากร เพื่อรวบรวมข้อมูลของกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ (2) แบบสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยจะใช้แบบสนทนากลุ่มเกี่ยวกับกลุ่มประชากร สอบถามสภาพปัญหาในการประกอบอาชีพสรรพสามิตในจังหวัดนครราชสีมา โดยใช้หลักสัมภาษณ์เจาะลึกเป็นแนวทางในการสนทนากลุ่ม

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล (1) ข้อมูลปฐมภูมิ โดยการเก็บรวบรวมขึ้นมาจากหนังสืออ้างอิงทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ จากพระไตรปิฎก (ภาษาบาลี) ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500 พระไตรปิฎก (ภาษาไทย) ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ (2) ข้อมูลทุติยภูมิ ข้อมูลทุติยภูมิ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ วารสาร ตำรา บทความงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (3) ข้อมูลเชิงคุณภาพ การสัมภาษณ์ การวิจัยครั้งนี้ใช้การสัมภาษณ์ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามวัตถุประสงค์ แบบเป็นทางการ ดำเนินการสัมภาษณ์ สนทนากลุ่มกับกลุ่มประชากร

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล (1) วิเคราะห์กระบวนการ การบูรณาการเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีในบริบทของการสภาพปัญหาในการประกอบอาชีพของสรรพสามิต (2) สรุปและนำผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ (3) การนำเสนอการศึกษาแนวทางการพัฒนาตามหลักสัมภาษณ์เจาะลึกกับผู้ประกอบวิชาชีพสรรพสามิต (4) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

3.6 การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย การนำเสนอข้อมูลในลักษณะการพัฒนาเชิงวิชาการ (Descriptive Presentation) จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่เรียบเรียงแล้ว นำมาพรรณนาเสนอเพื่อเผยแพร่ให้กับกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในพื้นที่ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการประยุกต์หลักสัมภาษณ์เจาะลึกในการบริหารจัดการงานสรรพสามิตในจังหวัดนครราชสีมา” สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

4.1 สภาพปัญหาในการบริหารจัดการงานสรรพสามิตในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผู้วิจัยพบว่า มี 3 ด้าน ดังนี้

1) สภาพปัญหาด้านการจัดการ (1) ด้านการวางแผนงาน “การวางแผนงานขององค์กรสรรพสามิต ได้กำหนดหรือการวางแผนงานที่แต่ละปี ซึ่งบางปีก็เป็นไปตามกำหนดเอาไว้ แต่บางปีก็ไม่เป็นไปตามที่ตั้งไว้ และบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ก็ไม่ค่อยขยัน ลาออก ส่งผลถึงการขับเคลื่อนงานนั้นต้องเสริมอัตรากำลังไม่ทันท่วงที งบประมาณบางปีก็ลดลงหรือถูกตัดลงไปเยอะ” (2) ด้านการจัดองค์กร ขอบบังคับต่าง ๆ ในองค์กร จะทำให้เกิดการขาดการยืดหยุ่น บรรยากาศความตึงเครียดจะเกิดขึ้นมา (3) ด้านการอำนวยความสะดวก

ฝ่าฝืน มาทำงานสาย และเดินทางกลับก่อนเวลาโดยมิได้แจ้งผู้บังคับบัญชาในบางวัน (4) ด้านงบประมาณ งบประมาณด้าน ค่าจ้าง เบี้ยเลี้ยง เงินเดือน หรืองบประมาณด้านอื่น ๆ ที่จะมาใช้จ่ายในด้านการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพมีค่อนข้างจำกัด และ (5) ด้านงาน บุคลากร บุคลากรการควบคุมที่แตกต่างกันออกไป ในขณะที่บางคนมีความรับผิดชอบต่องานน้อย และไม่มีความกระตือรือร้นพร้อมที่จะทำงาน

2) สภาพปัญหาด้านการบริหารงาน (1) การบริหารงานองค์กร ขาดความต่อเนื่อง การเปลี่ยนแปลงหรือการกำหนดยุทธศาสตร์ไม่แน่นอนของการเปลี่ยนแปลงผู้บริหาร โดยอาศัยความคิดเห็นส่วนตัวมากำหนดทิศทาง ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นท่านอื่น (2) การบริหารงานการอำนวยการ การตัดสินใจล่าช้าการสื่อสารล่าช้า เกิดความคลาดเคลื่อน โฟกัสที่การบริหารการอำนวยการ และขาดเอกภาพขององค์กร (3) การบริหารงานบุคคล การดำเนินงานไม่ต่อเนื่อง เพราะขาดเอกภาพในการทำงานของบุคคลกรบุคคลทั้งภาระงานเดิม เพื่อที่จะแก้ไขงานเร่งด่วน และ (4) การบริหารงานงบประมาณ ไม่เพียงพอในส่วนการดำเนินงานของจัดตั้งสาขา ผู้บริหารไม่ติดตามงบประมาณ จากการสนทนากลุ่มพบว่า “งบประมาณที่ตั้งไว้ก็ไม่เพียงพอ และงบประมาณจะจัดตั้งสาขาใหม่ต่าง ๆ ประจำอำเภอก็ไม่เพียงพอ เพราะถูกกำหนดจากรัฐบาลหรือผู้อำนวยการระดับสูงสุด รัฐบาลก็ไม่ให้งบมาให้เพื่อขยายสาขาในแต่ละอำเภอไม่เกิดขึ้น และยังส่งผลเกิดจากการย้ายผู้บริหารระดับสูงไม่ติดตามงบประมาณมาดำเนินการ”

3) สภาพปัญหาด้านบุคลากร (1) การบริหารงาน บุคลากรไม่เพียงพอ อันเนื่องมาจากการลาออก โดยองค์กรมิได้หามาเพิ่มเติม ก็ส่งผลให้องค์กรขาดบุคลากรมาทำงานแทน ทำให้ติดขัดในการดำเนินงานต่าง ๆ (2) การดำเนินงาน ความรับผิดชอบ บุคลากรยังทำหน้าที่ยังไม่ต่อเนื่องเกี่ยวกับการมาใช้บริการ จะเห็นได้จากการฝากงานให้ท่านอื่นทำแทนในบางสาขา เพราะอาจจะเกิดจากติดภารกิจส่วนตนเอง “บุคลากรยังทำหน้าที่ยังไม่ต่อเนื่องเกี่ยวกับการมาใช้บริการ จะเห็นได้จากการฝากงานให้ท่านอื่นทำแทนในบางสาขา เพราะอาจจะเกิดจากติดภารกิจส่วนตนเองภายนอกจึงต้องมอบหมายงานให้ท่านอื่นทำแทน แสดงถึงการขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ตนเองยังเกิดขึ้นอยู่ในสภาพปัจจุบัน ” (3) การพัฒนางาน ความรู้ บางปีรัฐบาลไม่ค่อยเปิดรับสอบบรรจุราชการ ส่งผลถูกจ้างชั่วคราวของบางสาขาขององค์กรสรรพสามิตนั้นมิได้ทดสอบหรือพัฒนาความรู้ และ (4) การพัฒนาบุคคล ความเสมอภาค/รายได้ รายได้น้อยสำหรับบุคลากรบางท่านแต่ถ้าบรรจุราชการก็จะมีเบิกจ่ายค่ารักษาพยาบาล เพราะมีสวัสดิการ ส่งผลถึงความเสมอภาคหรือรายได้ที่ต่าง ๆ กัน

4.2 การประยุกต์หลักสัมมาอาชีวะในการบริหารจัดการงานสรรพสามิตในจังหวัดนครราชสีมา การประยุกต์หลักสัมมาอาชีวะในการประกอบอาชีพสรรพสามิตในจังหวัดนครราชสีมา โดยการปฏิบัติตามข้อบังคับว่าด้วยจรรยาบรรณการกรมสรรพสามิต

พ.ศ. 2552 ซึ่งมีหน้าที่ในการให้บริการแก่ประชาชนผู้มาติดต่อโดยใช้อำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากรัฐ ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพสมตามความคาดหวังของประชาชน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนและประเทศชาติ กรมสรรพสามิตได้กำหนดข้อบังคับให้ข้าราชการในสังกัดพึงยึดถือเป็นข้อปฏิบัติ โดยมุ่งประสงค์ให้เป็นข้าราชการที่ดี มีเกียรติและศักดิ์ศรีควรค่าแก่การยกย่องเชิดชู เพื่อให้การดำเนินการตามจรรยาข้าราชการของกรมสรรพสามิตเป็นไปในแนวทางเดียวกันและควบคู่กับการมีหลักสัมมาอาชีวะในทางพระพุทธศาสนาของการประกอบอาชีพ

1) ด้านการจัดการ ด้านการจัดการสรรพสามิตในจังหวัดนครราชสีมา ตามหลักสัมมาอาชีวะ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติงานให้เกิดความสำเร็จ และเพื่อความเรียบร้อย ความมุ่งคุณภาพ ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล เพื่อการพัฒนางานและทีมงาน ยืนหยัดในสิ่งที่ถูกต้อง และยึดมั่นในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเที่ยงตรง แสดงถึงการจัดการที่มีหลักธรรมสัมมาอาชีวะในทางพระพุทธศาสนา “การจัดการโดยมีหลักคุณธรรม และปฏิบัติหน้าที่ด้วยความมุ่งมั่น หรือความตั้งใจ โดยใช้ทักษะ หรือความรู้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ก็ถือว่ามุ่งมั่นเพื่อทำให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในองค์กร ถือเป็นการปฏิบัติหน้าที่ที่ถูกต้อง และเป็นธรรม และถูกหลักสัมมาอาชีวะในทางพระพุทธศาสนาด้วย”

2) ด้านการบริหารงาน ด้านการบริหารงานที่ดีและมีประสิทธิภาพ เป็นการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ เป็นการบริหารงานด้วยการยึดมั่นหลักสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา เพื่อการบริหารงานด้วยความโปร่งใส เปิดเผยร่วมกันในองค์กรสรรพสามิตในจังหวัดนครราชสีมา การตรวจสอบต่าง ๆ ก็สามารถตรวจสอบได้ เพื่อป้องกันความเสียหายต่อองค์กรหรือพนักงานในองค์กร ยึดมั่นในการทำงานหรือบริหารงานที่ถูกต้อง ปฏิเสธระบบอุปถัมภ์ และยึดมั่นระบบความเสมอภาค และความ เป็นธรรม สมดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “การบริหารงานต่าง ๆ ขององค์กรหรือบุคลากรในหน่วยงานต้องมีหลักสัมมาอาชีวะ เพราะเป็นหลักที่ช่วยส่งเสริมองค์กรนั้นเกิดความดีงามของบุคคลทั้งผู้บริหารงาน เจ้าหน้าที่ บุคลากร ทำหน้าที่ของชาวพุทธด้วยความดีงามทั้งภายนอก และภายใน การทำงานก็เกิดความโปร่งใส เปิดเผย ไม่ผิดกฎหมายบ้านเมือง หรือผิดศีลธรรม

3) ด้านบุคลากร ด้านผู้ประกอบการวิชาชีพหรือบุคลากรในองค์กรสรรพสามิตในจังหวัดนครราชสีมา ทั้งผู้บริหาร ผู้นำ เจ้าหน้าที่ พนักงาน รวมทั้งบุคลากรในองค์กร จะต้องทำหน้าที่ตามกฎหมายระเบียบหรือกฎหมาย ข้อบังคับ กฎกติกา โดยฝ่าฝืนมิได้ หากบุคลากรในองค์กรมีการกระทำอันเกิดจากการฝ่าฝืนนั้นเป็นการกระทำผิดกฎข้อบังคับขององค์กร ทั้งนี้ยังผิดกฎหมายบ้านเมือง และผิดศีลธรรมในทางพระพุทธศาสนา หลักสัมมาอาชีวะในทางพระพุทธศาสนา จะครอบคลุมทั้งการกระทำทางกาย ควบคุมพฤติกรรม การกระทำ และควบคุมถึงภายในใจ ความคิด ทัศนคติ ให้คิดดี ทำดี ปฏิบัติตนดีต่อหน่วยงานหรือองค์กร “การมีความซื่อสัตย์ รับผิดชอบต่อหน้าที่ รับผิดชอบต่อหน่วยงาน

มีจิตสาธารณะ และศึกษาหาความรู้อยู่ตลอดเวลา และหลักสัมาอาชีวะจะเป็นการเลี้ยงชีพชอบ สุจริตทางการทำงาน หรือป้องกันมิให้เกิดความเสียหาย”

4.3 เสนอแนวทางการประยุกต์หลักสัมาอาชีวะในการบริหารจัดการงาน สรรพสามิตในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมี ๓ ประเด็นดังต่อไปนี้

1) แนวทางการประยุกต์หลักสัมาอาชีวะด้านการจัดการ การจัดการ เป็นการทำให้กลุ่มบุคคลในองค์กรเข้ามาทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันของ องค์กร การจัดการประกอบด้วยการวางแผน การจัดการองค์กร การสรรหาบุคลากร การนำ หรือการสั่งการ และการควบคุมองค์กรหรือความพยายามที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน การจัดการทรัพยากรประกอบด้วยการใช้งานและการจัดวางทรัพยากรบุคคล ทรัพยากร การเงิน ทรัพยากรเทคโนโลยี และทรัพยากรธรรมชาติ และยังช่วยการบริหารให้กับองค์กร ต่าง ๆ ให้เจริญรุ่งเรือง (1) การวางแผนงาน การวางแผนงานขององค์กรสรรพสามิต การวางแผนงานที่แต่ละปีเป็นไปตามกำหนดเอาไว้ บุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ เช่น วางแผนงาน ระบบให้คงที่อย่างสุจริต (2) การจัดการองค์กร การจัดการองค์กร คือการควบคุมในเรื่องของ กฎระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ในองค์กรให้ถูกต้อง จะทำให้เกิดการการยึดหยุ่น บรรยาภาศ ความผ่อนคลายจะเกิดขึ้นในการจัดการองค์กร ต่อการดำเนินงานของการจัดการองค์กร “*ให้มีความร่วมมือร่วมใจระหว่างกลุ่มด้วยความเสมอภาค ให้มีความจริงใจต่อกัน และให้มีความรับผิดชอบในงาน*” (3) การอำนวยการ ผู้บริหารใช้กับพนักงานเพื่อให้งานดำเนินไปด้วยดี ประกอบด้วย ความเป็นผู้นำ การจูงใจ การตัดสินใจ การมอบหมายงาน และการติดต่อสื่อสาร เป็นการสื่อสาร เพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน “*การมีความรับผิดชอบความเป็น มนุษย์สัมพันธ์ที่ดีต่อหน่วยงานนั้น ๆ รับผิดชอบต่องานตามระบบ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสมอ ภาคต่อผู้ร่วมงานด้วยกัน และมีความซื่อสัตย์ต่อการดำเนินงาน*” และ (4) ด้านงบประมาณ มีความซื่อสัตย์การจัดทำงบประมาณ เช่น ชั่วโมงทำงาน, ระยะเวลา ด้วยความโปร่งใส และมีความซื่อสัตย์สุจริตและรับผิดชอบต่อการจัดทำงบประมาณ

2) แนวทางการประยุกต์หลักสัมาอาชีวะด้านการบริหารงาน (1) การบริหาร งานองค์กร หลักการบริหารมีหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมและในแต่ละสถานการณ์แต่ที่ สำคัญที่ได้ยึดถือกันมาโดยตลอดคือ การบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยมีการปรึกษาหารือกับ ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่สำคัญ ๆ ในองค์กร “*ปฏิบัติหน้าที่ในการ ตัดสินใจร่วมกันด้วยความถูกต้อง ให้เคารพของผู้ร่วมงานด้วยกันด้วยความเสมอภาคเท่า เทียมกัน มีการมอบให้รางวัลผู้ที่ขยันทำงานด้วยความเสมอภาคให้ความเสมอภาคใน กฎระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติงาน* (1) การบริหารงานการอำนวยการโครงสร้างส่วน งานต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงต่อการบริหารงานโดยหน่วยงานแต่ละส่วนสามารถ ทำงานให้สำเร็จได้รอบด้าน โดยการกล้าตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ด้วยความถูกต้อง และการ ดำรงชีวิตของผู้นำที่ดีด้วยความสุจริต (2) การบริหารงานบุคคล ในการบริหารงานไม่ว่า

ภาครัฐ หรือเอกชน ผู้บริหารทุกคนล้วนมีความต้องการให้บุคลากรของตนได้รับการพัฒนา และต้องการให้บุคลากรของตนมีการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลาเพื่อความก้าวหน้าในอาชีพ อย่างมีประสิทธิภาพในการทำงาน เช่น รับผิดชอบหน้าที่ในการกำหนดการวางแผนงาน รับผิดชอบหน้าที่ในการดำเนินงาน และวางภาระงานตามระบบด้วยความโปร่งใส (3) การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงบประมาณที่มีค่อนข้างที่จำกัดในการใช้จ่ายใน หน่วยงานจนทำให้งานที่ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ “การมีความซื่อสัตย์สุจริตในการซื้อ วัสดุอุปกรณ์ เสมอภาคและความเป็นธรรมให้ค่าตอบแทน และสวัสดิการ จัดให้มีเวลาพักผ่อน ของแต่ละหน่วยงานให้เพียงพอเสมอภาคเท่าเทียมกัน”

3) แนวทางการประยุกต์หลักสัมมาอาชีวะด้านบุคลากร การประยุกต์ หลักสัมมาอาชีวะด้านบุคลากร เป็นเรื่องของการจัดการคนในองค์กร ซึ่งมุ่งกิจกรรมหลัก การวางแผนด้านกำลังคน การคัดเลือกบุคคลเข้าสู่องค์กร การพัฒนาทรัพยากรบุคคล และการรักษาคนดีมีฝีมือไว้ในองค์กร เมื่อองค์กรนำหลักสัมมาอาชีวะไปใช้ควบคู่กันด้วยแล้ว องค์กรนั้นจะเกิดประโยชน์สูงสุด ด้านการบริหารงาน ด้านการดำเนินงาน ด้านการพัฒนา งาน และด้านการพัฒนาบุคคล ซึ่งหลักสัมมาอาชีวะในทางพระพุทธศาสนา จะเป็นตัวช่วยใน การที่จะนำพาองค์กรสรรพสามิตในจังหวัดนครราชสีมาไปสู่ความสำเร็จ (1) การบริหารงาน การหาบุคลากรที่มีความซื่อสัตย์สุจริตและรับผิดชอบต่อหน้าที่ “รับผิดชอบในการดำเนินงาน หรือการให้บริการให้ต่อเนื่อง และการประสานงานต่าง ๆ รวดเร็วแม่นยำ” (2) การดำเนินงาน การมีความยึดมั่นและทำในสิ่งที่ถูกต้องในการรับผิดชอบการปฏิบัติงาน และเพื่อการส่งงาน หรือส่งเอกสารต่าง ๆ ตรงต่อเวลาด้วยความซื่อสัตย์สุจริต (3) การพัฒนางาน เพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์ ของงานจัดกิจกรรมส่งเสริมในการพัฒนาบุคลากรความรู้ในการปฏิบัติงาน มีการส่งเสริมใน การพัฒนาความรู้ของบุคลากรปฏิบัติหน้าที่โดยตรง ให้ความเป็นธรรมโดยมีการบรรจุให้กับ บุคลากรตามวาระงาน (4) การพัฒนาบุคคล การปฏิบัติงานนั้นรายได้ก็เป็นสิ่งสำคัญ เพราะ แสดงถึงความเป็นอยู่ในการดำเนินชีวิต และการทำงานก็เพื่อต้องการประกอบอาชีพเพื่อนำ รายได้ไปจุนเจือหรือดำเนินชีวิตเพื่อความอยู่รอด บุคลากรขององค์กรสรรพสามิตของจังหวัด นครราชสีมา “การมีสวัสดิการมาช่วยเหลือนักบุญคนยากช่วยในการปฏิบัติงานด้วยความโปร่งใส และมีการจัดสวัสดิการให้เพียงพอเสมอภาค”

5. อภิปรายผลการวิจัย

การประยุกต์หลักสัมมาอาชีวะ เป็นการบริหารจัดการคนในองค์กร กิจกรรมหลักคือ การวางแผนด้านกำลังคน การคัดเลือกบุคคลเข้าสู่องค์กร การพัฒนาทรัพยากรบุคคล และ การรักษาคนดีมีฝีมือไว้ในองค์กร เมื่อองค์กรนำหลักสัมมาอาชีวะไปใช้ควบคู่กันด้วยแล้ว องค์กรนั้นจะเกิดประโยชน์สูงสุด ด้านการบริหารงาน ด้านการดำเนินงาน ด้านการพัฒนางาน และด้านการพัฒนาบุคคล ซึ่งหลักสัมมาอาชีวะในทางพระพุทธศาสนา จะเป็นตัวช่วยในการ

ที่จะนำพาองค์กรสรรพสามิตในจังหวัดนครราชสีมาไปสู่ความสำเร็จ บุคลากรเป็นการบริหารงานในการประกอบอาชีพของสรรพสามิตจังหวัดนครราชสีมา เช่น การบริหารงานคือ หาบุคลากรที่มีความซื่อสัตย์สุจริตและรับผิดชอบต่อนหน้าที่ การดำเนินงาน คือ การยึดมั่นและทำในสิ่งที่ถูกต้องในการรับผิดชอบการปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต การพัฒนางานคือ มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานจัดกิจกรรมส่งเสริมในการพัฒนาบุคลากรความรู้ในการปฏิบัติงานและการพัฒนาบุคคล คือ ซื่อสัตย์สุจริตและรับผิดชอบต่องานมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสาวรีย์ แนนหนา (2565: บทคัดย่อ) “แนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะของมัคคุเทศก์ในจังหวัดเชียงใหม่” 1) การดำเนินชีวิตของมัคคุเทศก์ในจังหวัดเชียงใหม่เป็นการดำเนินชีวิต ที่มีความพิเศษ เนื่องจากมัคคุเทศก์เป็นอาชีพที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถ เฉพาะตนอีกทั้งต้องหาความรู้ให้กว้างขวางและทันสมัยตลอดเวลา ต้องมีการสะสมประสบการณ์ และต้องเป็นผู้ที่มีจิตสาธารณะ 2) การดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะของมัคคุเทศก์ในจังหวัดเชียงใหม่ สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะในพุทธศาสนา พร้อมกันนั้นยังได้มีการนำหลักธรรมอื่น ๆ ที่เกื้อหนุน และหลักธรรมที่ส่งเสริมกับหลักสัมมาอาชีวะมาใช้ร่วมกัน 3) แนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะของมัคคุเทศก์ในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นแนวทางที่มีการนำหลักสัมมาอาชีวะในพุทธศาสนามาใช้อย่างครบถ้วน หลักธรรมที่เกื้อหนุนกัน และหลักธรรมที่ส่งเสริมต่อกัน มาใช้ร่วมกันเพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลในแนวทางการดำเนินชีวิต

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในทุกภาคส่วนในการกำหนดนโยบายและออกแบบแนวทางที่นำไปสู่ภาคปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมและสามารถนำไปใช้ในสังคมแบบมีส่วนร่วม
2. รัฐบาลควรมุ่งมั่นให้มีกิจกรรมส่วนเกี่ยวข้องในการประกอบอาชีพของสรรพสามิต ขับเคลื่อนให้เกิดความร่วมมือ สามัคคี และพร้อมเพรียง
3. ควรให้ได้ทำสร้างเสริมแนวทางการพัฒนางานในการประกอบอาชีพของสรรพสามิต ตระหนักในบทบาทหน้าที่ประชาชน ซื่อสัตย์สุจริตและรับผิดชอบต่องาน ยึดมั่นและทำในสิ่งที่ถูกต้องต่อนหน้าที่ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ต่องานที่ได้รับมอบหมาย มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสมอภาคและความเป็นธรรมต่องาน และ ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะพลเมืองของประเทศให้เกิดความผาสุกในการดำเนินชีวิต

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาแนวทางการพัฒนางานในการประกอบอาชีพของสรรพสามิตในจังหวัดนครราชสีมา
2. ศึกษาการประยุกต์หลักพุทธธรรมไปในองค์กรในการประกอบอาชีพของสรรพสามิตในเขตนครราชสีมา
3. ศึกษาการบูรณาการอาชีพของสรรพสามิตเพื่อพัฒนาสังคมในจังหวัดนครราชสีมา

เอกสารอ้างอิง

- เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม. (2541). การคลังว่าด้วยการจัดสรรและการกระจาย. พิมพ์ครั้งที่ 6 แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต). (2532). พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เสนาะ ผดุงฉัตร. (2547). เศรษฐกิจตามวิถีพุทธ. พุทธจักร, 58(6), 37.
- เสาวรีย์ แนนหนา. (2565). แนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีพะของมัคคุเทศก์ในจังหวัดเชียงใหม่. วารสารการบริหารและสังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 5(1), บทคัดย่อ.

กลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน
ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)
ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์
Strategies for Schools Management to Protect and Help Students
in the Situation of the Coronavirus Disease 2019 (COVID-19)
Epidemic, in Schools under the Buriram Primary
Educational Service Area Office

นิพล อินนอก, รัตติมา พานิชานุรักษ์

Niphon Innok, Rattima Phanichanurak

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

The Office of Basic Educational Commission

E-Mail: niphon_4648@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษา 2) คุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของโรงเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ แบ่งการวิจัยเป็น 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาความต้องการบริหารจัดการสถานศึกษา 3) คุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน โดยการระดมความคิด จำนวน 18 คน การศึกษาความต้องการบริหารจัดการจากผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 201 คน ระยะที่ 2 การสร้างกลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษา 4) คุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ระยะที่ 3 การทดลองใช้กลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน โดยประเมินระดับการปฏิบัติของสถานศึกษา จำนวน 201 แห่ง การพัฒนากลยุทธ์โดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน ระยะที่ 4 การประเมินกลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้บริหารสถานศึกษามีความต้องการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. กลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ มี 5 กลยุทธ์หลัก คือ 1) การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม 2) การสร้างความปลอดภัยให้กับนักเรียน 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ 4) การคุ้มครองนักเรียน 5) การติดตามเด็กกลับมาเรียน มี 19 กลยุทธ์ย่อยและ 78 รายการ

3. ผลการทดลองใช้กลยุทธ์ พบว่า 1) สถานศึกษา จำนวน 201 แห่ง ปฏิบัติตามกลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) อยู่ในระดับมากที่สุดทุกกลยุทธ์ 2) มีการปรับปรุงข้อความรายการที่มีการปฏิบัติต่ำและข้ออื่น ๆ ที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ายังบกพร่อง จำนวน 14 รายการ

4. ผลการประเมินกลยุทธ์ พบว่า 1) ผู้บริหารสถานศึกษา ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและนักเรียน มีความพึงพอใจต่อกลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ ในระดับมากที่สุด 2) นักเรียนปลอดภัยจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จำนวน 32,141 คน คิดเป็นร้อยละ 99.76 3) โรงเรียนติดตามนักเรียนกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาได้ จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 98.28 4) คุณภาพชีวิตของนักเรียนในสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) อยู่ในระดับสูง

คำสำคัญ: โควิด 19, การคุ้มครองนักเรียน, กลยุทธ์

Abstract

The purpose of this research were: 1) to create strategies for school management 2) to protect and help students in the situation of the coronavirus disease 2019 (COVID-19) epidemic of schools in Buriram Primary Educational Service Area Office. The research is divided into 4 phases. Phase 1: study of the need for school management 3) to protect and help students by brainstorming a total of 18 people and a study of administrative needs from school administrators of 201 people. Phase 2: creating a strategy for school management to protect and help students by 5 experts. Phase 3: the trial of the school management strategy 4) to protect and help students by assessing the level of practice of 201 educational institutions, developing strategies by seminars based on 9 experts. Phase 4: strategic evaluation of educational

institutions management to protect and assist students in the epidemic situation of the Corona virus Disease 2019 (COVID-19).

The research results found that:

1. Educational institution administrators have a need to manage educational institutions to protect and help students in the situation of the epidemic of corona virus disease 2019 (COVID-19), the overall picture is at the highest level.

2. Strategies for school management to protect and help students in the situation of the corona virus disease 2019 (COVID-19) epidemic, Buriram Primary Educational Service Area Office. There are 5 main strategies: 1) Participatory management. 2) Building safety for students. 3) Arrangement of learning activities in accordance with the situation. 4) Protection of students. 5) Follow-up of children back to school. There are 19 Sub-strategies and 78 items.

3. The results of the strategy experiment found that 1) 201 educational institutions Implement school management strategies to protect and assist students in epidemic situations of the coronavirus disease 2019 (COVID-19) and is at the highest level in all strategies. 2) Messages in the low performance list have been improved, and 14 other items that experts consider to be defective.

4. Strategic assessment results showed that 1) educational institute administrators, teachers, basic education committees and students are satisfied with the school management strategy to protect and help students in the situation of the epidemic of coronavirus disease 2019 (COVID-19), the Buriram Office of Primary Education Area is at the highest level. 2) 32,141 students are safe from the coronavirus 2019 infection, representing a percentage of 99.76%. 3) The school followed 172 students back into the education system, representing a percentage of 98.28. 3) The quality of life of students in the coronavirus disease 2019 (COVID-19) outbreak situation is high.

Keywords: Covid 19, Student Protection, Strategies

1. บทนำ

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 เป็นต้นมา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ได้เผชิญกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ซึ่งส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อการจัดศึกษา สถานศึกษาทุกแห่งต้องปิด

การเรียนการสอน ซึ่งเป็นผลกระทบต่อตัวเด็ก ผู้ปกครอง ครูและโรงเรียน แต่การเรียนรู้จำเป็นต้องดำเนินการต่อมิให้หยุดชะงักเพราะจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพผู้เรียน จากสถานการณ์ดังกล่าวกระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดนโยบายการจัดการเรียน การสอนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ตามแนวคิด “การเรียนรู้ นำการศึกษา โรงเรียนอาจหยุดได้ แต่การเรียนรู้หยุดไม่ได้” โดยให้แนวทางในการดำเนินงานการจัดการศึกษาไว้ว่าการจัดการเรียนการสอนโดยคำนึงถึงความปลอดภัยสูงสุดของทุกคน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563: 2)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ประกาศนโยบายปีงบประมาณ พ.ศ. 2564-2565 ให้เป็น “การศึกษาวิถีใหม่ วิถีคุณภาพ” มุ่งเน้นความปลอดภัยในสถานศึกษา ส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและบริหารจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ โดยประกาศนโยบาย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความปลอดภัย โดยการพัฒนาระบบและกลไกในการดูแลความปลอดภัยให้ผู้เรียน จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาวะที่ดี สามารถปรับตัวต่อโรคอุบัติใหม่และโรคอุบัติซ้ำ 2) ด้านโอกาส จัดให้เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีคุณภาพตามมาตรฐาน พัฒนาระบบคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน ป้องกันเด็กนักเรียนไม่ให้ออกจากระบบการศึกษา ช่วยเหลือเด็กตกหล่นและเด็กออกกลางคันให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเท่าเทียม 3) ด้านคุณภาพ ส่งเสริมการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะการเรียนรู้และทักษะที่จำเป็นของโลกในศตวรรษที่ 21 4) ด้านประสิทธิภาพ พัฒนาระบบบริหารจัดการโดยใช้พื้นที่เป็นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563: 2)

คณะผู้วิจัยในฐานะที่ครูและวิชาชีพพิเศษของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้ความสำคัญกับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และปัญหาจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) จึงได้ร่วมกันวิเคราะห์แนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยได้ข้อสรุปร่วมกันคือ มุ่งเน้นการคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนเป็นสำคัญ จึงได้ศึกษาหากลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินงานเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน โดยมีเป้าหมายสำคัญคือ นักเรียนทุกคนได้รับการคุ้มครองและช่วยเหลือ นักเรียนมีความปลอดภัยจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์

2. เพื่อสร้างกลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์

3. เพื่อทดลองใช้กลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์

4. เพื่อประเมินกลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา ดำเนินการเป็น 4 ระยะ ดังนี้

1. **ระยะที่ 1** การศึกษาความต้องการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของผู้บริหารสถานศึกษา มี 3 ส่วน คือ

1.1 สังเคราะห์องค์ประกอบการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

1.2 ระดมความคิด (Brain Storming) เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบและรายการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) จากผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 18 คน

1.3 ศึกษาความต้องการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

1.3.1 กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 จำนวน 201 คน

1.3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม จำนวน 1 ฉบับ แบ่งเป็น 5 ด้าน 1) การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม 2) การสร้างความปลอดภัยให้กับนักเรียน 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ 4) การคุ้มครองนักเรียน 5) การติดตามเด็กกลับมาเรียน รวม 84 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.40–0.88 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.95, 0.96, 0.97, 0.95, 0.91 ตามลำดับ

1.3.3 วิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. ระยะที่ 2 การสร้างกลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

2.1 การยกร่างกลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยเลือกการความต้องการที่มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานน้อยกว่า 1.00 เป็นรายการของกลยุทธ์

2.2 การตรวจสอบกลยุทธ์ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์ จำนวน 78 ข้อ

2.3 การปรับปรุงร่างกลยุทธ์ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

2.4 การประเมินคู่มือดำเนิงานการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

3. ระยะที่ 3 การทดลองใช้กลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์

3.1 ดำเนินการ 2 ระยะคือ ระยะที่ 1 ตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม 2564 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2564 ระยะที่ 2 ตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2564 ถึงวันที่ 31 มีนาคม 2565

3.2 การประเมินระดับการปฏิบัติตามกลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

3.2.1 กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 201 คน และครูผู้รับผิดชอบงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 201 คน รวม 402 คน

3.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 78 ข้อ

3.2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3.3 การพัฒนากลยุทธ์ฯ โดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน

4. ระยะที่ 4 การประเมินกลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ มี 3 ส่วน คือ

4.1 การประเมินความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีต่อกลยุทธ์ฯ

4.1.1 กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้รับผิดชอบงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการสภานักเรียน รวม 804 คน

4.1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบวัดความพึงพอใจ จำนวน 2 ฉบับ

1) แบบวัดความพึงพอใจของผู้บริหารสถานศึกษาและครู แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 78 ข้อ

2) แบบวัดความพึงพอใจของคณะกรรมการสถานศึกษาและคณะกรรมการสภานักเรียน แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 12 ข้อ

4.1.3 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 ผลลัพธ์ที่เกิดจากการใช้กลยุทธ์

4.2.1 ผลการติดตามเด็กกลับเข้าเรียน ในปีการศึกษา 2564

4.2.2 ความปลอดภัยของนักเรียน จากการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในปีการศึกษา 2564

4.2.3 คุณภาพชีวิตของนักเรียน ในปีการศึกษา 2564

1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ นักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนละ 3 คน รวม 603 คน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามคุณภาพชีวิตของนักเรียน แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 25 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.48 – 0.86 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.95

3) การวิเคราะห์ข้อมูล โดยคำนวณหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 ผลการศึกษาความต้องการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ พบว่า

1) ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ได้ 5 องค์ประกอบ คือ 1) การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม 2) การสร้างความปลอดภัยให้กับนักเรียน 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ 4) การคุ้มครองนักเรียน 5) การติดตามเด็กกลับมาเรียน

2) ผลการระดมความคิด (Brain Storming) ได้ 5 องค์ประกอบหลัก 19 องค์ประกอบย่อย จำนวน 91 รายการ

3) ผลการศึกษาความต้องการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยมีรายการที่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 5 องค์ประกอบหลัก 19 องค์ประกอบย่อย จำนวน 78 รายการ

4.2 ผลการสร้างกลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์

1) ผลการร่างกลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาด้านการคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์หลัก คือ (1) การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (2) การสร้างความปลอดภัยให้กับนักเรียน (3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ (4) การคุ้มครองนักเรียน (5) การติดตามเด็กกลับมาเรียน จำนวน 19 กลยุทธ์ย่อย 78 รายการ

2) ผลการตรวจสอบกลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าเป็นภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.68$, S.D.=0.55) และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.60$, S.D.=0.49) เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

3) ได้กลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) จำนวน 5 กลยุทธ์หลัก 19 กลยุทธ์ย่อย และ 78 รายการ ดังนี้

กลยุทธ์หลักที่ 1 การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม มี 2 กลยุทธ์ย่อย ได้แก่ (1) การวางแผนการดำเนินงานการคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน (2) การจัดทำข้อมูลสารสนเทศ รวม 9 รายการ

กลยุทธ์หลักที่ 2 การสร้างความปลอดภัยให้กับนักเรียน มี 6 กลยุทธ์ย่อย ได้แก่ (1) การอยู่ร่วมกับสังคมอย่างปลอดภัย (2) การเตรียมความพร้อมสถานศึกษา (3) การเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (4) การรู้เท่าทันจากภัยทางสังคม (5) การให้ความรู้วิธีป้องกันภัยจากอุบัติเหตุ (6) การเสริมสร้างความรู้ให้ปลอดภัยจากการใช้เทคโนโลยี รวม 24 รายการ

กลยุทธ์หลักที่ 3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับสถานการณ์ มี 6 กลยุทธ์ย่อย (1) การบูรณาการหลักสูตรสถานศึกษา (2) การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ (3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (4) การพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพครู (5) การส่งเสริมให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (6) การปรับแนวทางการวัดและประเมินผล การจัดการเรียนรู้ รวม 23 รายการ

กลยุทธ์หลักที่ 4 การคุ้มครองนักเรียน มี 3 กลยุทธ์ย่อย (1) การสร้างระบบเครือข่ายการคุ้มครองนักเรียน (2) การคุ้มครองนักเรียนที่สมาชิกในครอบครัวได้รับผลกระทบ (3) การสร้างความรู้ในการป้องกันโรคติดต่อในสถานศึกษา รวม 12 รายการ

กลยุทธ์หลักที่ 5 การติดตามเด็กกลับมาเรียน มี 2 กลยุทธ์ย่อย
(1) การสำรวจประชากรวัยเรียน (2) การติดตามเด็กออกกลางคัน รวม 10 รายการ

4.3 ผลการทดลองใช้กลยุทธ์ พบว่า

1) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า การดำเนินงานตามกลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.58$, S.D.=0.53)

2) ผลการพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ พบว่า มีการปรับปรุงข้อความที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ายังบกพร่องอยู่ ให้สมบูรณ์และเหมาะสม รวมทั้งสิ้น 14 รายการ

4.4 ผลการประเมินกลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์

4.4.1 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีต่อกลยุทธ์ พบว่า

1) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีความพึงพอใจต่อกลยุทธ์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.62$, S.D.=0.56)

2) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและคณะกรรมการสภานักเรียน มีความพึงพอใจต่อกลยุทธ์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.67$, S.D.=0.58)

4.4.2 ผลลัพธ์ที่เกิดจากการใช้กลยุทธ์ พบว่า

1) นักเรียนปลอดภัยจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019(COVID-19) จำนวน 32,141 คน คิดเป็นร้อยละ 99.76

2) สามารถติดตามเด็กนักเรียนกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาได้ จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 98.29

3) คุณภาพชีวิตของนักเรียนในสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}=4.45$, S.D.=0.67)

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาความต้องการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความต้องการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 5 องค์ประกอบหลัก คือ 1) การบริหารจัดการ

แบบมีส่วนร่วม 2) การสร้างความปลอดภัยให้กับนักเรียน 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ 4) การคุ้มครองนักเรียน 5) การติดตามเด็กกลับมาเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัย แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่เกิดจากการสังเคราะห์จากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการระดมความคิด (Brain Storming) เป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริหารสถานศึกษา อีกทั้งในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สถานศึกษาทุกแห่งหยุดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ On-site ทั้งหมด สถานศึกษารอนโยบายจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเป็นหลัก เมื่อคณะผู้วิจัยได้นำรายการขององค์ประกอบการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนที่เกิดจากการระดมความคิดไปสอบถาม จึงมีความต้องการในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับนโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ 2564-2565 ที่มุ่งมั่นในการพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็น “การศึกษาขั้นพื้นฐานวิถีใหม่ วิถีคุณภาพ” มุ่งเน้นความปลอดภัยในสถานศึกษา ส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียม และบริหารจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของอภิวันท์ชัย แกระหัน (2562: 246) ที่ได้พัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ในการพัฒนากลยุทธ์ได้ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมาร่วมสังเคราะห์กลยุทธ์ ผลการวิจัยพบว่า สภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ผลการสร้างกลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ ได้กลยุทธ์หลัก 5 กลยุทธ์ กลยุทธ์ย่อย 19 กลยุทธ์ 78 รายการ ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุดทุกองค์ประกอบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการสร้างกลยุทธ์ฯ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เป็นแหล่งข้อมูลจากแนวคิดการบริหารจัดการศึกษาเป็นแนวคิดสมัยใหม่ที่ได้รับการยอมรับจากนักการศึกษาอย่างกว้างขวางและมีความหลากหลาย รวมถึงมีความสอดคล้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) อีกทั้งให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาเข้ามาร่วมสังเคราะห์รายการเพื่อนำมากำหนดเป็นรายการปฏิบัติ อันจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานจริงเกิดความสะดวกในการปฏิบัติ รวมถึงการนำร่างของกลยุทธ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาให้ข้อคิดเห็น รวมถึงปรับปรุงกลยุทธ์ให้มีความสมบูรณ์ และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับเก็จกนก เอื้อวงศ์ (2562: 20)

ที่ว่าข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญนั้นเป็นได้ทั้งแง่บวกและแง่ลบ เพราะข้อมูลทุกอย่างล้วนแล้วแต่นำไปวิเคราะห์และแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ดีขึ้น

3. ผลการทดลองใช้กลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ พบว่า

3.1 ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นว่ามีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ทุกกลยุทธ์ ทั้งนี้อาจเนื่องจากการในการสร้างกลยุทธ์ฯ ได้ดำเนินการอย่างเป็นกระบวนการ รวมถึงผู้วิจัยได้นำรายการของกลยุทธ์ฯ ไปสอบถามความต้องการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยคัดเลือกรายการที่มีค่าความต้องการระดับมากขึ้นไป นำมาใช้เป็นรายการของกลยุทธ์ รวมถึงรายการของกลยุทธ์สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน ผู้ปฏิบัติมีความรู้ ความเข้าใจในการนำไปปฏิบัติ ทำให้การปฏิบัติตามกลยุทธ์เกิดประสิทธิผลในทางปฏิบัติ สอดคล้องกับผลการวิจัยของพิสมัย ขวัญมา (2562: 346) ที่ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาปฏิบัติตามกลยุทธ์ที่สร้างขึ้นอยู่ในระดับมากที่สุด

3.2 ในการพัฒนากลยุทธ์โดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ พบว่า มีการปรับปรุงข้อความรายการปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยต่ำและข้ออื่น ๆ ที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ายังบกพร่องอยู่ให้มีความสมบูรณ์และเหมาะสม เกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น รวมทั้งสิ้น 14 รายการ แสดงให้เห็นว่า การวิจัยมีกระบวนการดำเนินการพัฒนาตามวิธีของการพัฒนากลยุทธ์โดยใช้การสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ สามารถนำมาเป็นข้อมูลและสารสนเทศเพื่อใช้ในการปรับปรุงพัฒนากลยุทธ์ฯ ได้อย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับคอนลาสและวิลสัน (Conrad & Wilson, 1985: 112) ที่อธิบายว่า การสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญเป็นวิธีการหนึ่งของการประเมินทางการศึกษา คือการวิพากษ์วิจารณ์ทางการศึกษาโดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญ เป็นวิธีที่นิยมใช้และมีความเชื่อถือได้ เพราะถือว่าการตัดสินใจโดยผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์สาขานั้น ๆ หรือในวิชาชีพนั้นเป็นอย่างดี เป็นสิ่งที่ยอมรับได้ สอดคล้องกับโยธิน ศรีโสภณ (2550: 116) ที่อธิบายว่า การสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญว่า เป็นวิธีการประเมินเชิงธรรมชาติซึ่งมีความเชื่อว่าการรู้ทันสิ่งต่าง ๆ เป็นคุณลักษณะพื้นฐานของผู้เชี่ยวชาญ การให้ความสำคัญกับผู้เชี่ยวชาญในการใช้วิจารณ์ญาณ วิเคราะห์ วิจัยอย่างลึกซึ้งในประเด็นใดประเด็นหนึ่งที่นำขึ้นมาให้พิจารณา เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งมีความละเอียดอ่อน ลึกซึ้งและอาศัยผู้เชี่ยวชาญระดับสูงมาวินิจฉัย เนื่องจากไม่สามารถวัดคุณค่าได้จากเครื่องมือวัดใด ๆ นอกจากการใช้วิจารณ์ญาณของผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญเท่านั้น ส่งผลให้กลยุทธ์ฯ มีความสมบูรณ์และมีประสิทธิผลตามที่ปรากฏ

4. ผลการประเมินกลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ พบว่า

4.1 ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้รับผิดชอบงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีความพึงพอใจต่อกลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้รับผิดชอบงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน เห็นว่าการดำเนินการตามกลยุทธ์ฯ ทำให้โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างปลอดภัย นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เพราะกลยุทธ์มุ่งเน้นเกี่ยวกับการบริหารจัดการเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน การสร้างความปลอดภัยให้กับนักเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ การคุ้มครองนักเรียน ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา พร้อมทั้งนำไปสู่การปฏิบัติได้จริงอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's hierarchy of need) สมุทร ชำนาญ (2556: 265) ที่ว่า เมื่อมนุษย์ได้สิ่งตอบสนองความต้องการจะมีความพึงพอใจต่อสิ่งนั้น

4.2 คณะกรรมการสถานศึกษาและคณะกรรมการสภานักเรียน มีความพึงพอใจต่อกลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการดำเนินการบริหารจัดการตามกลยุทธ์เน้นการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ครูจัดเวลาเรียนให้มีความยืดหยุ่นต่อการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล นักเรียนสามารถปฏิบัติตามกิจกรรมที่ครูกำหนดได้ ครูให้ความรู้แก่นักเรียนเกี่ยวกับการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ช่วยให้นักเรียนไม่เกิดความเครียด ความกลัวหรือความวิตกกังวล อีกทั้งการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนของนักเรียน รวมถึงทำให้นักเรียนมีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นวิธีการที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ส่งผลให้คณะกรรมการสถานศึกษาและนักเรียนมีความพึงพอใจต่อกลยุทธ์ฯ อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดของกล้า ทองขาวและนคร ดังคะพิภพ (2558: 176) ที่อธิบายว่า การบริหารจัดการศึกษาเชิงพื้นที่หรือการจัดการศึกษาที่ยึดพื้นที่เป็นฐานเป็นแนวความคิดในการค้นหาแนวทางการปฏิบัติเพื่อการปฏิรูปการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการพัฒนาของพื้นที่และท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดประสิทธิภาพ

4.3 ผลลัพธ์ที่เกิดจากการดำเนินงานตามกลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาด้านการคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) พบว่า

4.3.1 นักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ออกจากระบบการศึกษา จำนวน 175 คน ติดตามกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาได้จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 98.29

4.3.2 คุณภาพชีวิตของนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) พบว่า ภาพรวมนักเรียนมีคุณภาพชีวิตในระดับสูง นักเรียนมีความปลอดภัยจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) คิดเป็นร้อยละ 99.76 ทั้งนี้เป็นเพราะว่า กลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เน้นการคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนเป็นสำคัญ โดยเน้นการดูแลเด็กทุกคน (Care for All) ตั้งแต่เด็กนักเรียนปฏิบัติตนอยู่ที่บ้าน ขณะเดินทางมาโรงเรียน อยู่ร่วมกับเพื่อนในโรงเรียน อยู่ร่วมกับสังคม รวมถึงมีการส่งเสริมการพัฒนาการด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสัมพันธ์ทางสังคม ส่งผลให้นักเรียนมีคุณภาพชีวิตในระดับสูงและนักเรียนมีความปลอดภัยจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ ควรให้สถานศึกษาในสังกัดนำกลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ไปประยุกต์ใช้ในการคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน เพื่อให้การดำเนินงานการคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ ควรส่งเสริมให้สถานศึกษาในสังกัดนำคู่มือการบริหารจัดการศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ไปใช้ในเพื่อให้สถานศึกษาสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ และนักเรียนปลอดภัยจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

2. ควรวิจัยและพัฒนาแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับนักเรียนที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

เอกสารอ้างอิง

- กล้า ทองขาวและนคร ตั้งคะพิภพ. (2558). การบริหารจัดการการศึกษาเชิงพื้นที่. **สารานุกรมการศึกษาร่วมสมัยเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในโอกาสพระชมมายุ 5 รอบ 2 เมษายน 2558**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- เก็จกนก เอื้อวงศ์. (2562). การสนทนากลุ่ม: เทคนิคการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพที่มีประสิทธิภาพ. **วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ**, 12(1), 20).
- พิสมัย ขวัญมา. (2562). การพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- โยธิน ศรีโสภา. (2550). การพัฒนาระบบการประเมินผลด้วยวิธีดุลยภาพสำหรับคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ. **ปริญญานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมุทร ชำนาญ. (2556). **ภาวะผู้นำทางการศึกษาทฤษฎีและปฏิบัติ**. ระยอง: พี.เอส. การพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). **ประกาศนโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ 2564-2565**. เข้าถึงได้จาก <https://www.kruachieve.com/> (สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2564).
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). **รายงานเรียนออนไลน์ยุคโควิด-19: วิฤตหรือโอกาสการศึกษาไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- อภินันท์ชัย แกะหั่น .(2562). กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560 -2578). **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- Conrad, C. F. and Wilson, R. F. (1985). **Academic Program Review**. Washington D.C.: Kogan Page.

ภูมิศาสตร์คำศัพท์และคำเรียกพืชสมุนไพรในจังหวัดเชียงราย Medicinal Plant Lexemes Geography and Name in Chiang rai Province

ปิยมาศ มาวงค์, ขนิษฐา ใจมน

Piyamas Mavong, Kanita Chaimano

บุญเหลือ ใจมน, สนม ครุฑเมือง

Boonlue Chaimano, Sanom Krutmueang

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

Faculty of Humanities and Social Sciences, Lampang Rajabhat University

E-mail: husoc@g.lpru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์คำเรียกชื่อพืชสมุนไพร 2) ศึกษารูปแบบของคำศัพท์และการใช้รูปแบบของคำศัพท์ในคำเรียกชื่อพืชสมุนไพรในจังหวัดเชียงราย และ 3) จัดทำแผนที่ภาษาภูมิศาสตร์คำศัพท์ของคำเรียกพืชสมุนไพรในจังหวัดเชียงราย ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย ขอบเขตด้านข้อมูลและขอบเขตด้านพื้นที่ โดยขอบเขตด้านข้อมูล เป็นคำศัพท์พืชสมุนไพร ประเภทพืชชนิดต่าง ๆ ขอบเขตด้านพื้นที่ 18 อำเภอในจังหวัดเชียงราย

ผลการวิจัยพบว่า

1. คำเรียกพืชสมุนไพรในจังหวัดเชียงรายประกอบด้วย 4 ส่วนหลัก ได้แก่ คำบ่งชื่อพืช หน่วยคำบ่งชื่อพืช แก่นชื่อ และคำขยายชื่อพืช ซึ่งแต่ละอำเภอมิทั้งที่เรียกเหมือนกันบ้าง เรียกต่างกันบ้าง หากนำมาเปรียบเทียบกับภาษาไทยมาตรฐาน พบว่า 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอแม่ลาว อำเภอเวียงชัย อำเภอแม่จัน และอำเภอเชียงแสน มีคำเรียกพืชสมุนไพรที่แตกต่างกันมากที่สุด

2. การแปรของคำหรือรูปแบบคำเรียกพืชสมุนไพร พบทั้งที่เป็นคำพยางค์เดียว และคำหลายพยางค์ ได้แก่ การแปรพยางค์ของแก่นชื่อหรือคำขยาย คือแก่นชื่อหรือคำขยายที่มีมากกว่าหนึ่งพยางค์ หรือสองพยางค์แตกต่างกันไป การแปรของคำสองพยางค์ แก่นชื่อมีสองพยางค์ที่ต่างจากภาษาไทยมาตรฐานซึ่งภาษาไทยมาตรฐานมีสองพยางค์ แต่ในภาษาไทยถิ่นเหนือรูปแบบคำนั้นเป็นสองพยางค์หรือหลายพยางค์ก็ได้ แก่นชื่อพืชสมุนไพรส่วนใหญ่พบเป็นคำนามมีโครงสร้างภาษา ได้แก่ คำมูล แก่นชื่อ คำวิเศษณ์ คำวิเศษณ์บอกสี คำประสม ปัจจุบันพบความแตกต่างในความหมายอื่น ๆ ที่ใช้กันอย่างแพร่หลาย

3. แผนที่ภาษาภูมิศาสตร์คำศัพท์ของคำเรียกพืชสมุนไพรในจังหวัดเชียงราย พบการกระจายของรูปแบบคำศัพท์ 18 อำเภอ ส่วนที่มาของคำเรียกพืชสมุนไพร เรียกตาม

ลักษณะมองเห็น เรียกตามภาษาชนเผ่า เรียกตามรากศัพท์เดิม เรียกตามขอบเขตของกลุ่มชาติพันธุ์ เรียกตามลักษณะของการกร่อนเสียง และเรียกตามลักษณะของถิ่นอาศัย

คำสำคัญ: ภูมิศาสตร์คำศัพท์, คำเรียกพืชสมุนไพร, การแปรรูปคำ

Abstract

The purposes of this research were: 1) to analyze the names of medicinal plants lexemes, 2) to study this lexical variations in naming medicinal plants, and 3) to create mapping the geography of medicinal plants lexemes in Chiang Rai Province. This study consists of information and area scope by a term for herbs, plant types, and 18 districts in Chiang Rai province.

The research result found that:

1. The lexemes used in naming medicinal plants in Chiang Rai Province consisted of 4 main parts including plant terms, plant names markers, stems, and plant name extension, which each district has the same name. In particular, when compared to standard Thai, it was found that 5 districts are Muang, Mae Lao, Wiang Chai, Mae Chan and Chiang Saen District have the most different uses of herbaceous plants.

2. Lexical variation for herbaceous plants found in both monosyllabic words and polysyllabic words such as syllable variation of the name or extension is the core of name, extension with more than one syllable or two syllables. The name has two syllables different from the standard Thai language. But two syllables in the northern Thai language, the word variant are two syllables or several syllables. The name of most herb plants is found as a noun with a language structure, including Khammul (Basic words that have meanings that are complete on their own), Kaenchue (lexical items), adverb, adverb of color, compound words. Currently, all variations are found in other widely used meanings.

3. Geographical language map, vocabulary of medicinal plants in Chiang Rai province. Province found the distribution of herbal plant terminology 18 districts because they have different words and different origins, which are called according to the visual characteristics. It is called according to the language of the tribe, called by the original roots, called by the boundaries of ethnic groups, called by the characteristics of sound erosion, and called by the characteristics of habitats.

Keywords: Lexemes Geography, Medicinal Plant Lexemes, Lexical Variations

1. บทนำ

ประเทศไทยมีความหลากหลายทางด้านภาษาไทยถิ่นขึ้นอยู่กับถิ่นฐานที่อยู่อาศัยว่าจะใช้ภาษาใดในการสื่อสารกัน เช่น การใช้ภาษาถิ่นกลางในการสื่อสาร การใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือในการสื่อสาร หรือการใช้ภาษาถิ่นย่อยในการสื่อสาร เช่น จังหวัดเชียงรายมีภาษาไทยอง ภาษาไทลื้อ ภาษาไทยถิ่นเหนือ ที่ใช้ในการสื่อสารกันในชีวิตประจำวัน ภาษาไทยถิ่นเหนือหรือที่เรียกกันว่าภาษาล้านนาหรือภาษาไทวนเป็นภาษาถิ่นที่พูดกันในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย ภาษาถิ่นไทยเหนือเป็นภาษาย่อยของภาษาไทยที่ใช้พูดกันในจังหวัดต่าง ๆ ทั้งทางภาคเหนือและภาคอื่น ๆ (ปวรพรรณ เขาเรียง, 2563: 61) ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน พะเยา แพร่ น่าน แม่ฮ่องสอน ตาก สุโขทัย อุตรดิตถ์ และเชียงราย นอกจากนี้ ยังพบว่าการพูดภาษาไทยถิ่นเหนือในอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดสระบุรีด้วย คาดว่าจะอพยพมาจากเมืองโยนกเชียงแสน ภาษาของมนุษย์มีลักษณะที่เป็นสากลและหลากหลาย ภาษาของมนุษย์ประกอบด้วยภาษาต่าง ๆ (สมทรง บุรุษพัฒน์, 2543: 1) ทั้งนี้จะใช้เรียกชื่อสัตว์ สิ่งของ หรือแม้กระทั่งเรียกชื่อพืชสมุนไพรในแต่ละอำเภอนั้น คำเรียกชื่อต่างกันทั้งที่พืชสมุนไพรนั้นเป็นชนิดเดียวกัน ทำให้เกิดความสับสนในการเรียกชื่อแต่นั่นถือว่าเป็นภาษามาตรฐานของแต่ละอำเภอที่ใช้เรียกกัน (วิไลศักดิ์ กิ่งคำ, 2554: 1-3) ได้นิยามภาษาไทยถิ่นว่า ภาษาไทยถิ่นที่พูดตามท้องถิ่นของประเทศไทยก็เป็นภาษาถิ่นของตระกูลไทดั้งเดิมที่แตกต่างกันไป ภาษาที่ใช้พูดติดต่อสื่อสารตามท้องถิ่นต่าง ๆ สื่อความหมายเข้าใจกันในท้องถิ่นนั้น ๆ จึงเป็นอัตลักษณ์ในด้านภาษาของตนเองที่มีการนำไปใช้ในการสื่อสารของชีวิตประจำวันกับคนในชุมชนของแต่ละอำเภอ ในจังหวัดเชียงรายภาษาที่ใช้เรียกชื่อ “พืชสมุนไพร” สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรม รวมถึงเป็นรากฐานเกษตรกรรมที่มีคุณค่าของจังหวัดเชียงราย ทั้งนี้พืชสมุนไพรเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตและสังคมชุมชนมาโดยตลอด ดังจะเห็นได้จากการนำพืชสมุนไพรมาประกอบอาหารคาว หวาน เป็นยารักษาโรค ใช้ในการบำบัดดูแลและฟื้นฟูสุขภาพ ภาษาบ่งบอกถึงวัฒนธรรมต่าง ๆ ได้แก่ ภาษาที่ใช้ในพิธีกรรม ภาษาที่ใช้ตั้งชื่อวัด หมู่บ้าน นามสกุลยอบบ่งบอกถึงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของผู้ใช้ภาษานั้น ๆ คำเรียกชื่อพืชผักพื้นบ้านเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ใช้บ่งบอกถึงวัฒนธรรมของภาษาที่มีการเรียกชื่อที่แตกต่างกัน (สุนัฐชา กันทา, 2562: 93)

เราจะเห็นได้ว่าชื่อของพืชสมุนไพรที่เรียกนั้นเป็นชื่อที่แตกต่างกันแต่เป็นพืชชนิดเดียว และเราต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับสมุนไพรตัวนั้นด้วยว่าสามารถนำมารับประทานหรือใช้อย่างไรเพื่อให้ได้ผลดีที่สุด การที่คนเรากินเป็น รู้จักกิน นอกจากจะทำให้เรามีสุขภาพที่แข็งแรงแล้ว อาการเจ็บไข้ได้ป่วยก็ไม่กล้าเข้ามาเบียดเบียนทำลายสุขภาพเรา พืชสวนครัวและผลไม้ที่อยู่ใกล้ตัวเราส่วนใหญ่แล้วนอกจากให้ความอร่อย ยังเป็นยารักษาอาการของโรคต่าง ๆ ได้อีกด้วย เพราะผู้คนสมัยก่อนเขาไม่มียารักษาโรค ก็ได้สมุนไพรเหล่านี้ที่ช่วยบรรเทาอาการลงได้ แต่ถึงอย่างไรก็ควรเลือกกินเลือกใช้พืชสมุนไพรให้เหมาะสมกับโรคกับคน ซึ่งแต่ละคนมีระบบร่างกายไม่เหมือนกัน (พินิจ จันทร และคณะ, 2551: บทนำ) ความรู้ในการใช้

พืชสมุนไพรนั้น เกิดจากความรู้เชิงวัฒนธรรม การทดลองปฏิบัติ การคัดเลือก และการถ่ายทอดโดยชุมชนและสังคมเป็นเวลาต่อเนื่องกันมายาวนาน เป็นการเรียนรู้จากความจริงในการดำเนินชีวิตซึ่งเรียกว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ภูมิปัญญาชาวบ้านการใช้สมุนไพรในการรักษาโรค เป็นส่วนหนึ่งของการแพทย์พื้นบ้านของสังคมไทยที่มีมา ช้านานก่อนที่การแพทย์แผนตะวันตกหรือแพทย์แผนปัจจุบันจะเข้ามาแพร่หลายอย่างเช่นปัจจุบันนี้ และแพทย์พื้นบ้านของไทยที่รวมถึงการใช้สมุนไพร และเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมของคนไทยนั้น ยังคงเป็นที่พึ่งของทางเลือกหนึ่งในการดูแลสุขภาพของคนไทยได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบท นอกเหนือจากนี้ พระราชบัญญัติ (พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย, 2542: 29) ได้ให้ความหมายของสมุนไพรไว้ว่าสมุนไพรหมายถึง พืช สัตว์ จุลชีพ ธาตุวัตถุ สารสกัดดั้งเดิมจากพืชหรือสัตว์ที่ใช้หรือแปรรูปหรือผสมหรือปรุงเป็นยาหรืออาหารเพื่อการตรวจวินิจฉัยบำบัด รักษา หรือป้องกันโรคหรือส่งเสริมสุขภาพร่างกายของมนุษย์หรือสัตว์ และให้ความหมายรวมถึงถิ่นกำเนิดหรือถิ่นที่อยู่ของสิ่งดังกล่าวด้วย

ดังนั้นสมุนไพรจึงเป็นมากกว่าอาหารและยาหรือสิ่งใช้สอยที่ได้จากธรรมชาติ เป็นส่วนหนึ่งของความรู้เชิงวัฒนธรรมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อ คุณค่า การลองปฏิบัติ คัดเลือก และถ่ายทอดโดยชุมชนและสังคมเป็นเวลานานต่อเนื่องกันมา เกิดจากการเรียนรู้จากความจริงในการดำเนินชีวิตกับแผ่นดิน การใช้ประโยชน์จากสมุนไพรจึงจำเป็นต้องมีองค์ความรู้กระจัดกระจายอยู่ที่ตัวคนไม่เหมือนกับความรู้ตะวันตกที่พัฒนาไปเป็นระบบแล้วจะอยู่ในตำราหรือบันทึกต่าง ๆ แต่ของไทยยังไม่มีการจัดระบบ ยังคงเป็นภาษาท้องถิ่นเช่นปริศนาคา คนรุ่นหลังอ่านไม่เข้าใจ ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องมีการรวบรวมองค์ความรู้ขึ้นมาเป็นระบบ เพราะถ้าปราศจากซึ่งภูมิปัญญาพื้นบ้านการนำสมุนไพรมาใช้จะยุ่งยากมากเนื่องจากไม่รู้วิธีการใช้ประโยชน์ สมุนไพรต่าง ๆ ใช้เป็นยา เช่น ใบมะขามแขกใช้กินเป็นยาระบายหรือใช้ประโยชน์อื่น ๆ เช่น ผลมะกรูดใช้สระผม ตระไคร้หอมใช้ไล่ยุง เป็นต้น ยาบำรุงเลือด ขนานที่ 1 ทานให้เอาใบมะกา 12 ใบ ใบมะนาว 108 ใบ ผลมะกรูด 3 ผล (ผ่า 4 เอา 3) ตู๋ยาทั้ง 3 อย่างนี้นำมาใส่หม้อดินต้มกับน้ำพอสมควร ใช้น้ำยารับประทานครั้งละ 1 ถ้วยชา เวลาก่อนอาหาร วันละ 3 เวลา มีสรรพคุณเป็นยาบำรุงโลหิตระดูของสตรี ได้ผลดีมาก ยาห้ามเลือด ขนานที่ 1 ให้เอาใบต้นสาบเสือ (หรือใบเสื่อหมอบ) สด ๆ นำมาตำให้แหลก ใช้พอกที่บาดแผลที่เลือดออก มีสรรพคุณเป็นยาห้ามเลือดให้หยุดออกทันที เคยใช้รักษาตัวเองได้ผลดีมากแล้ว ขนานที่ 2 ให้เอาสารส้มนำมาละลายกับน้ำ ใช้ทาที่เป็นแผล มีสรรพคุณช่วยห้ามเลือด ได้ผลดีมาก ขนานที่ 3 ให้เอาสารส้ม นำมาบดให้ละเอียด ผสมกับขี้ผึ้งสีปากใช้ทาที่เป็นแผล มีสรรพคุณช่วยห้ามเลือดดีมาก (หลวงปู่ศุข วัดมะขามเฒ่า, 2539: 1-20) การปลูกพืชสมุนไพรนอกจากจะเรียกชื่อต่างกันโดยเฉพาะพืชสมุนไพรที่มีความหมายดี ยังปลูกเพื่อประโยชน์ใช้เป็นยารักษาโรคอีกด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของ แถบอำเภอมะลวย อำเภอมะลวย อำเภอมะลวย ปลูกเป็นยารักษาโรค เช่น มะกรูด นำมารักษาหนังศีรษะที่เป็นรังแค, ใบ ช่วยดูดกลิ่นในรองเท้า ตะไคร้หอม กลิ่นหรือสารสกัดจากตะไคร้หอม

ช่วยกำจัดแมลงที่กัดกินพืช, สาบเสือ ใช้กินสด ช่วยให้เจริญอาหาร, ขมิ้น ข่า จิง ราก เหง้า ใช้กินสด ช่วยกำจัดสารพิษในร่างกาย เสริมภูมิคุ้มกันให้ร่างกาย พืชสมุนไพรที่ปรากฏในมหาชาติล้านนฉบับสร้อยรวมธรรม ได้แบ่งกลุ่มพืชสมุนไพรออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือพันธุ์ไม้ที่ขึ้นเองตามธรรมชาติ เป็นพันธุ์ไม้ที่ไม่ได้ปลูกเอง แต่ขึ้นตามธรรมชาติ ตามสถานที่ต่าง ๆ หมายถึงว่าขึ้นเองตามป่าเขา หนองน้ำต่าง ๆ อันได้แก่ เครือเขาต่าง ๆ ฯลฯ ไม้ใหญ่ ได้แก่ ไม้คู่ ตะเคียน ไม้ตาน ไม้ทองหลาง นมนาง ไม้ฝาง ฯลฯ ส่วนพืชสมุนไพรที่ปลูก หรือเพาะปลูก ได้แก่ ผักชี ผักไผ่ ผักหอมแดง ผักแคบ ผักเสี้ยน ผักหมากขี้หูด ฯลฯ พืชน้ำก็มีที่สามารถนำมารับประทานได้ เช่น บัวชนิดต่าง ๆ ผักหนาม ผักบุ้ง ผักตบ พุดถึงพันธุ์ไม้ที่ปลูกไว้เพื่อประโยชน์ใช้สอย คือ ปลูกไว้เพื่อเป็นพืชผักสวนครัว บางครั้งก็ไม่จำเป็นต้องดูแลมาก บางชนิดที่มีมือเกาะ เช่น ถั่ว ผักแคบ ฟัก หมากนอยต่าง ๆ ก็จะทำ “ฮั้วฮั้ว” “ค้ำ” หรือ “ซัง” ให้ขึ้นเอง ดูแลโดยการหมั่นรดน้ำพรุนดินก็เจริญเติบโตออกดอกผลได้ดี และบางชนิดในจังหวัดเชียงราย เช่น หอมขาว พริก หอมแดง หรือหอมบัว หอมป้อม หรือผักชี ปลูกไว้เพื่อใช้ตกแต่งอาหาร ชูรสอาหาร (สมหวัง อินทร์ไชย, 2560: 31-33)

นอกจากนี้งานวิจัยของ (สุณัฐชา กัณหา, 2562: 91) ได้ศึกษาเกี่ยวกับคำเรียกชื่อผักพื้นบ้านในภาษาไทยใหญ่ บ้านเมืองปอน ตำบลเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน และงานวิจัยคำเรียกชื่อพืชในกลุ่มภาษาชาติพันธุ์ไทในเขตภาคเหนือของ (อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา, 2557: 72-85) สาขาวิชาภาษาศาสตร์ ภาควิชาภาษาและคติชนวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร พบว่าโครงสร้างระบบไวยากรณ์คำเรียกชื่อพืชประกอบด้วย 4 ส่วนคือ คำบ่งกลุ่มพืช หน่วยคำบ่งกลุ่มพืช แก่นชื่อ และคำขยายพืช แก่นชื่อจะเป็นส่วนที่ต้องปรากฏเสมอเพื่อจำแนกชนิดพืช ส่วนคำบ่งกลุ่มพืช หน่วยคำบ่งกลุ่มพืช และคำขยายพืช จะปรากฏร่วมกับแก่น ชื่อพืชหรือไม่ก็ได้ การเปรียบเทียบการใช้คำเรียกชื่อพืชในภาษากลุ่มชาติพันธุ์ไทต่าง ๆ ในเขตภาคเหนือนั้น คำเรียกชื่อพืชในภาษาไทยมาตรฐานทุกคำ ปรากฏในภาษากลุ่มชาติพันธุ์ไททุกกลุ่ม แต่มีรายละเอียดแตกต่างกัน คือ ปรากฏภาษาไทยเหมือนกันทุกประการ แต่จะมีความแตกต่าง 2 ประการ ประการแรกเป็นความแตกต่างที่เกิดจากการแปรในคำเดียวกัน ประการที่สองเป็นความแตกต่างที่เป็นการใช้คำเรียกชื่อพืช คำบางคำเป็นภาษาไทยมาตรฐาน และคำบางคำเป็นภาษากลุ่มชาติพันธุ์ไทด้วยกันเอง การแปรในคำเรียกชื่อพืชเดียวกันพบอย่างน้อย 7 ลักษณะ ได้แก่ การแปรหน่วยเสียงพยัญชนะและสระของแก่นชื่อหรือคำขยาย การแปรพยางค์ของแก่นชื่อหรือคำขยาย การแปรคำบ่งกลุ่มพืช การแปรหน่วยคำบ่งกลุ่มพืช การแปรข้ามกลุ่มของคำบ่งกลุ่มพืชและหน่วยคำบ่งกลุ่มพืช การแปรปรากฏของแก่นชื่อ และการแปรปรากฏ ของคำขยายภาษาไทยที่ใช้คำเรียกชื่อพืชคำเดียวกับภาษาไทยมาตรฐานเป็นจำนวนมากที่สุดกลุ่มแรกคือ ไทยโคราช ไทยกลาง ไทยช่อง และไทยสุโขทัย รองลงไปเป็นไทยอีสาน ไทยสุพรรณบุรี ไทยเลย ไทยนครไทย ไทยดี ไทยจีน ไทยแฉ่งและลาวเวียง รองลงไปอีกเป็นไทย หล่มสัก ไทยพวน ไทยครั้ง ไทยใหญ่ และไทยหย่า และกลุ่มสุดท้ายได้แก่ ไทยยอง ไทยลื้อ และคำเมือง

การจำแนกพื้นบ้านของคำเรียกชื่อพืชในภาษากลุ่มชาติพันธุ์ไทในภาคเหนือของประเทศไทย นั้นพบที่มีความซับซ้อนโดยมีระดับชั้น ทางชีวภาพชาติพันธุ์ถึง 9 ระดับชั้น ซึ่งมีพื้นฐานมาจากสังคมและวัฒนธรรมที่อยู่ในระบบคิด ส่วนมโนทัศน์พื้นบ้านศึกษาได้จากการจำแนกประเภทของการสื่อความหมายของหน่วยศัพท์แก่นชื่อพืชและคำขยายชื่อพืช แบ่งได้เป็น 3 ประเภทคือ การใช้ความหมายจำเพาะ การใช้ความหมายนามนัย และการใช้ความหมายอุปลักษณ์ คำเรียกสมุนไพรชนิดต่าง ๆ มีทั้งลักษณะภายใน และลักษณะภายนอกที่ปรากฏให้เห็นด้วย ผัสสะหรือสัมผัสทั้ง 5 นอกจากนี้ยังพบงานวิจัยของ (อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา, 2552: 74-77) เรื่องการแปรของคำเรียกชื่อพืชในเขตพื้นที่รอยต่อ 9 จังหวัดภาคเหนือตอนล่าง คือคำเรียกชื่อพืชสะท้อนให้เห็นลักษณะธรรมชาติของพืชที่มีอยู่ในท้องถิ่น อาจมีการใช้คำศัพท์ที่เหมือนกันหรือต่างกันตามทางลักษณะของภาษาและยังพบว่าการใช้คำศัพท์คนละคำและการใช้คำศัพท์เดียวกันมีทั้งการใช้คำเหมือนกันทุกประการและใช้คำศัพท์เดียวกัน แต่มีการแปรไปต่าง ๆ กัน โดยพบว่าแปรตามหน่วยเสียง จำนวนพยางค์ การใช้คำขยายชื่อพืชต่างกัน การใช้และไม่ใช้คำขยายชื่อพืช การใช้คำกลุ่มพืชต่างกัน คำเรียกชื่อพืชในภาษาท้องถิ่นมีความแตกต่างและแปรไปจากภาษาไทยมาตรฐานจากการเรียกชื่อสมุนไพรในจังหวัดเชียงราย พบว่าชื่อสมุนไพรต่าง ๆ ที่เป็นภาษาไทยถิ่นเหนือเรียกตามศัพท์ดั้งเดิมที่ปรากฏอยู่แล้ว และเรียกตามสถานที่ตั้งของแต่ละอำเภอ นั้น เช่น แถบติดชายแดนจะใช้ภาษาที่ต่างไป เช่น อำเภอแม่ลาว เรียก กระเจี๊ยบแดง ว่า ส้มแดง อำเภอเชียงแสน อำเภอแม่สาย ผักเก้งเขง หรือส้มเก้งเขง

เราอาจกล่าวได้ว่าจังหวัดเชียงรายเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ทางเหนือสุดของประเทศไทย มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศพม่าและประเทศลาว ลักษณะภูมิศาสตร์ของจังหวัดเชียงราย เป็นเทือกเขาสูงมีป่าไม้ปกคลุม และมีแม่น้ำสำคัญ 4 สาย ได้แก่ แม่น้ำกก แม่น้ำอิง แม่น้ำรวก แม่น้ำโขง จึงทำให้มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ เห็นได้จากประชากรส่วนมากของจังหวัดประกอบอาชีพเกษตรกรรมและการป่าไม้เป็นหลัก นอกจากนั้นจากพื้นที่ของจังหวัดเชียงรายมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศพม่าและประเทศลาว ตลอดจนมีกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อาศัยอยู่กระจัดกระจายตามอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดเชียงราย จากข้อมูลการศึกษาภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในงานของ (สุวิไล เปรมศรีรัตน์, 2550: 1-5) แสดงให้เห็นว่านอกจากจะใช้ภาษาคำเมืองแล้วยังมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้ภาษาย่อยถึง 21 ภาษา ได้แก่ ไทยกลาง ลาวอีสาน ไทลื้อ ไทขิ่น ว้า ขมุ ยอง ลาวเวียง ปะหล่อง พม่า ลีซอ ละหู่ละหู่ญี่ ละหู่ เฌเล ละหู่ชี บิซู อาข่า(อิก้อ) กะเหรี่ยงสะกอ กะเหรี่ยงโปว ตองสู และจีนฮ่อ ความหลากหลายด้านพันธุ์พืชและความหลากหลายด้านชาติพันธุ์ในจังหวัดเชียงรายจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาภูมิศาสตร์คำศัพท์ของคำเรียกพืชสมุนไพรในจังหวัดเชียงรายเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ทางด้านการศึกษาภาษาอันเป็นแนวทางการศึกษาในเขตพื้นที่อื่นต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์คำเรียกชื่อพืชสมุนไพรของจังหวัดเชียงราย
2. เพื่อศึกษารูปแบบของคำศัพท์และการใช้รูปแบบของคำศัพท์ในคำเรียกชื่อพืชสมุนไพรในจังหวัดเชียงราย
3. เพื่อจัดทำแผนที่ภาษาภูมิศาสตร์คำศัพท์ของคำเรียกชื่อพืชสมุนไพรในจังหวัดเชียงราย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 กลุ่มประชากร การศึกษาวิจัยเรื่อง ภูมิศาสตร์คำศัพท์ของคำเรียกชื่อพืชสมุนไพรในจังหวัดเชียงราย เป็นการศึกษาชื่อพืชสมุนไพรประเภทพืชสวนครัว ผลไม้ และวุ้นต่าง ๆ ใน 18 อำเภอของจังหวัดเชียงราย โดยวิเคราะห์คำเรียกชื่อพืชสมุนไพรศึกษารูปแบบของคำศัพท์และการใช้รูปแบบของคำศัพท์ในคำเรียกชื่อพืชสมุนไพร และจัดทำแผนที่ภาษาภูมิศาสตร์คำศัพท์ของคำเรียกชื่อพืชสมุนไพร **กลุ่มผู้บอกภาษา** ทั้งชายและหญิงเป็นผู้ที่มีความรู้เรื่องพืชสมุนไพรเป็นอย่างดีที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอตามกลุ่มเป้าหมาย 18 อำเภอ โดยการลากกริดแผนที่จังหวัดเชียงราย เพื่อให้ได้อำเภอละ 5 คน จึงดำเนินการประสานงานกับนายทหาร (จ่าสิบเอกวณัฐชา จันคำเรือง ตำแหน่ง นายสิบแผนที่ ฝ่ายแผนที่ มณฑลทหารบกที่ 37 เชียงราย จังหวัดเชียงราย) ลากกริดแผนที่ซึ่งได้หมู่บ้านที่ผู้วิจัยลงพื้นที่รวมอำเภอละ 5 คน ได้ทั้งหมด 90 คน ตามกลุ่มเป้าหมายที่ตั้งไว้

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงและครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยยึดตัวอย่างตารางเก็บข้อมูลต่าง ๆ ของสมทรง บุราพัฒน์, รุ่งอรุณ และวิไลวรรณ (2557) เป็นการใช้เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ ตารางการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยออกแบบตารางการเก็บข้อมูล ได้แก่ ตารางการเก็บข้อมูลภาคสนาม ตารางหน่วยอรรถชื่อสมุนไพร ตารางหน่วยอรรถคำศัพท์ 5 อำเภอ (สมทรง บุราพัฒน์, 2543: 155-156) ตารางหน่วยอรรถคำศัพท์ 5 อำเภอ ตารางวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยออกแบบตารางวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ตารางผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ คือ ตารางของจำนวนผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ คิดเป็นร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกเพศ ตารางผลการวิเคราะห์ข้อมูลคำเรียกชื่อพืชสมุนไพรจากผู้บอกภาษาพื้นที่เก็บข้อมูล และตารางผลการวิเคราะห์ข้อมูลคำเรียกชื่อพืชสมุนไพร (สมทรง บุราพัฒน์: 2543) ตารางผลการวิเคราะห์ข้อมูลคำเรียกชื่อพืชสมุนไพรจากผู้บอกภาษาพื้นที่เก็บข้อมูล ตารางผลการวิเคราะห์ข้อมูลคำเรียกชื่อพืชสมุนไพร และโปรแกรมการทำแผนที่ภาษา ผู้วิจัยประสานงานไปทางค่ายทหารเมืองรายมหาราชจังหวัดเชียงราย ซึ่งได้รับความร่วมมือลากกริดแผนที่จังหวัดเชียงรายโดยการทำแผนที่ด้วยโปรแกรม QGIS เพื่อเลือกพื้นที่ที่ต้องการคือจังหวัดเชียงราย เปิดข้อมูลเขตการปกครองระดับจังหวัด ระดับตำบล และตั้งคาร์ระบบภูมิศาสตร์เพื่อหาพื้นที่ และใช้โปรแกรม Adobe Photoshop ตัดภาพแผนที่

เลือกอำเภอที่ต้องการ (จำลองเอกสาร จันคำเรื่อง ตำแหน่งนายสิบแผนที่ ฝ่ายแผนที่ มณฑลทหารบกที่ 37 เชียงราย)

1) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ เป็นการพูดคุยสอบถามในเรื่องของชื่อพืชสมุนไพรที่ผู้บอกภาษารู้จัก สมุนไพรแต่ละชนิดมีชื่ออย่างไร

2) การสนทนากลุ่มเกี่ยวกับชื่อของพืชสมุนไพร เป็นการสนทนากลุ่มจำนวน 8-12 คนขึ้นไป เป็นการสัมภาษณ์เรื่องชื่อพืชสมุนไพร แต่ละคนให้ความรู้ได้อย่างไรเหมือนกันหรือไม่ แสดงความคิดเห็นร่วมกัน

3) การเล่าเรื่องเกี่ยวกับชื่อของคำเรียกชื่อพืชสมุนไพร เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการเล่าเรื่อง หรือบอกว่าพืชสมุนไพรชนิดนี้ทำไมถึงเรียกชื่อเช่นนี้ มีประโยชน์และสรรพคุณอย่างไร

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล จากข้อมูลที่ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลมาแล้วนั้น ผู้วิจัยจะนำมาจัดเป็นหมวดหมู่ตามประเภทของพืชสมุนไพร นำมาวิเคราะห์ ดังนี้

1) วิเคราะห์รูปแบบของคำศัพท์และรูปแบบการใช้คำศัพท์ของคำเรียกชื่อสมุนไพรที่ปรากฏในแต่ละอำเภอของจังหวัดเชียงราย

2) วิเคราะห์คำเรียกชื่อสมุนไพรที่ปรากฏในแต่ละอำเภอของจังหวัดเชียงรายจากข้อมูลที่ได้นี้ ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดทำแผนที่ภูมิศาสตร์คำศัพท์ของคำเรียกพืชสมุนไพร

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยจาก 2 แหล่งคือ

1) ข้อมูลจากเอกสารและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสารทางวิชาการ วารสาร บทความ แนวคิดทฤษฎี รายงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษางานวิจัยครั้งนี้

2) แหล่งข้อมูลบุคคล ผู้บอกภาษา หรือบุคคลที่มีความรู้และประสบการณ์ในการใช้พืชสมุนไพร รู้จักชื่อของพืชสมุนไพรชนิดนั้น ๆ ได้แก่กลุ่มผู้สูงอายุทั้งชายและหญิงที่อาศัยอยู่ถิ่นลำเนาเดิมคิดเป็นร้อยละ 100% ของ 90 คน คือ จำนวนทั้งหมดหารด้วย 100 คูณด้วยจำนวนเปอร์เซ็นต์ (%) (Ferguson, 1981 อ้างใน จตุพล ยงคร: 2553) แทนสูตรคือ 90 คน หารด้วย 100 จากนั้นนำผลลัพธ์จากการหารมาคูณกับ 100 จึงได้คำตอบตามจำนวน

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยในครั้งนี้ สามารถสรุปผลการศึกษา ได้ดังนี้

4.1 ผลการวิเคราะห์คำเรียกพืชสมุนไพร ลักษณะไวยากรณ์คำเรียกพืชสมุนไพรในเชียงราย คือวิเคราะห์คำเรียกชื่อพืชสมุนไพรในจังหวัดเชียงราย ทั้ง 18 อำเภอ ได้แก่

1) อำเภอเมือง 2) อำเภอขุนตาล 3) อำเภอเชียงของ 4) อำเภอเชียงแสน 5) อำเภอดอยหลวง 6) อำเภอเทิง 7) อำเภอแม่ลาว 8) อำเภอป่าแดด 9) อำเภอพาน 10) อำเภอเวียงป่าเป้า 11) อำเภอพญาเม็งราย 12) อำเภอแม่จัน 13) อำเภอแม่ฟ้าหลวง 14) อำเภอแม่สาย

15) อำเภอมะสรวาย 16) อำเภอยะเริงแก่น 17) อำเภอยะริงชัย และ 18) อำเภอยะริงเชียงรุ่ง มีความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละอำเภอ มีความแตกต่างทางด้านคำศัพท์หรือคำเรียกชื่อหรือแม้กระทั่งแตกต่างทางด้านภาษา คำเรียกพืชสมุนไพรในจังหวัดเชียงราย พบ 4 ส่วน ได้แก่ คำบ่งชื่อพืช หน่วยคำบ่งชื่อพืช แก่นชื่อ และคำขยายชื่อพืช มีรายละเอียด ดังนี้

1. คำบ่งชื่อพืช คำที่เป็นหน่วยคำอิสระที่ปรากฏโดยลำพังจะปรากฏในตำแหน่งแรกของคำ พบ 3 กลุ่ม ได้แก่ คำบ่งชื่อพืชทั่วไป คำบ่งกลุ่มส่วนประกอบของพืช และคำบ่งกลุ่มหน้าที่ของพืช

1.1 กลุ่มคำบ่งชื่อพืชทั่วไป เป็นกลุ่มคำที่ใช้บ่งว่าแก่นชื่อนั้นเป็นพืชชนิดหนึ่ง รวมถึงพืชชนิดนั้นเรียกชื่อว่าอะไรได้บ้าง เช่น

ใบหูเสือ	ได้แก่	ใบหูแมว	ใบหูเผือก	หอมด่วนยักซ์
ใบแมงลัก	ได้แก่	ก้อมก้อม	ใบก้อม	ใบอิตุ
ยี่หระ	ได้แก่	จันทมวอด	กะเพราควาย	เชียงฮุ้งเมีย

1.2 คำบ่งกลุ่มส่วนประกอบพืช เป็นส่วนประกอบของพืชที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ คำบ่งชื่อพืชประเภทนี้ที่พบ ได้แก่ ต้น ใบ ดอก ลูก ยอด

1.3 คำบ่งกลุ่มหน้าที่พืช ใช้บ่งลักษณะนำพืชสมุนไพรชนิดนั้นไปใช้งาน ซึ่งจะแบ่งกลุ่มย่อยคือ พืชกินได้ ใช้รับประทานแบบสดเป็นผักแนม ใช้รับประทานแบบสุก โดยการผ่านความร้อน พืชที่ใช้เป็นยาและเวชพืช

2. หน่วยคำบ่งชื่อพืช เป็นหน่วยคำไม่อิสระ ปรากฏโดยลำพังไม่ได้ และเมื่อรวมกับคำอื่นแล้วจะใช้เป็นคำพยางค์เดียวกันก็ได้ หรือหลายพยางค์ก็ได้ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ หน่วยคำบ่งกลุ่มผล หน่วยคำบ่งกลุ่มเพศสภาพ และหน่วยคำบ่งกลุ่มสัตว์ ดังนี้

2.1 หน่วยคำบ่งกลุ่มผล ใช้บ่งว่ากลุ่มพืชนั้น เป็นพืชที่มีผล ผัก เมล็ด ส่วนใหญ่กินได้ คำบ่งชื่อพืชประเภทนี้ที่พบ ได้แก่ มะ สะ เพี้ย

2.2 หน่วยคำบ่งกลุ่มเพศสภาพ ใช้บ่งว่าแก่นชื่อนั้นเป็นเพศหญิงหรือเพศชาย แก่นชื่อบ่งบอกว่าเป็นเพศชาย ได้แก่คำว่า บ่าหนามไก่อ ไข่ห้า ปู่เจ้าห้ามกาย หมอย ฤาษี ลูกเขยตายแม่ยายทำศพ ส่วนแก่นชื่อบ่งบอกว่าเป็นเพศหญิง ได้แก่คำว่า ดอกนั้วนาง ว่างนางคำ ผักอีแลว นางแลว นางลาว อีเสียด อีโร พระญาสามสิบสองเมีย ลูกเขยตายแม่ยายทำศพ เป็นต้น

2.3 หน่วยคำบ่งกลุ่มสัตว์ เป็นคำที่บ่งว่าแก่นชื่อนั้นเป็นสัตว์ เช่น ไก่ ปลา เสือ แมว สุนัข กิ้งกือน้อย ครุฑ หรือในคำหนึ่งคำบ่งแก่นชื่อก็คือเป็นสัตว์หลายชนิด เช่น ช้าง กบมังกร

3. แก่นชื่อ แก่นชื่อพืชสมุนไพรคือคำศัพท์ที่เรียกโดยทั่วไปสามารถบ่งบอกว่าพืชสมุนไพรชนิดนั้นคืออะไร มักเป็นภาษาไทยถิ่นเหนือ จะแตกต่างกับภาษาไทยมาตรฐาน ตัวอย่างเช่น

3.1 แก่นชื่อ ภาษาไทยมาตรฐาน ภาษาไทยถิ่นเหนือ

ใบหูเสือ ใบหูเสือ ใบหูแมว, ใบหูเผือก, หอมด่วนยักซ์

มะระหวาน มะระหวาน บานอยของ, บานอยซ้อง, ฟักแม้ว, เชื้อเคื้อ

3.2 แก่นชื่อพืชสมุนไพรส่วนใหญ่พบเป็นคำนามมีโครงสร้างภาษาแบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1) คำนูล เป็นคำพยางค์เดียวหรือหลายพยางค์ก็ได้ เช่น

1.1) คำพยางค์เดียว เช่น ไพร ยอ (ลูกยอ)

1.2) คำหลายพยางค์ เช่น ยี่หระ กระถิน

2) แก่นชื่อพืชสมุนไพรจำนวนหนึ่งเป็นคำวิเศษณ์ และจำนวนหนึ่งเป็นคำวิเศษณ์บอกสี เช่น ช้อยาย ชะอม สะเดา หอมแดง หอมขาว ค้อนหมาขาว เสี้ยวแดง เป็นต้น

3) คำประสม เป็นการประสมคำเป็นการสร้างคำโดยนำคำมูลตั้งแต่ 2 คำขึ้นไปมาเรียงต่อกัน ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำบางประเภทนี้ที่พบ เช่น ลูกยอ ดอกแก้ว นมแมว นมควาย ฟักเขียว

4) คำนามสังเคราะห์ มาจากกริยาวลีหรือประโยค คำบางประเภทนี้ที่พบเป็นประโยคที่ปรากฏในคำเรียกชื่อพืชสมุนไพร เช่น ลูกเขยตายแม่ยายทำศพ ฟ้าทลายโจร เป็นต้น นอกจากนี้แก่นชื่อพืชที่พบคำจำนวนหนึ่งจะมาจากการกร่อนเสียง ได้แก่

มะรุม กร่อนมาจาก หมาก+รุม

มะอึก กร่อนมาจาก หมาก+อึก

มะหาดกร่อนมาจาก หมาก+หาด

4. คำขยายชื่อพืช คำขยายชื่อพืชสมุนไพรที่พบส่วนใหญ่เป็นคำที่ระบุชนิดของพืช พบว่าคำเรียกจะปรากฏในตำแหน่งขวาของแก่นชื่อ คำขยายชื่อพืชสมุนไพรในโครงสร้างพบที่เป็นคำและวลี มีดังนี้

4.1 คำ พบทั้งคำนามและคำกริยา เช่น ไมยราบ ผักสีเสียด กระชับ สะเดาดิน เป็นต้น

4.2 วลี พบทั้งนามวลีและกริยาวลี เช่น สาบแร้งสาบกา ผักคราดหัวแหวน พญาสามสิบสองเมีย ฟ้าทลายโจร เป็นต้น

4.2 ผลการศึกษารูปแปรของคำศัพท์และการใช้รูปแปรของคำศัพท์ในคำเรียกชื่อพืชสมุนไพรในจังหวัดเชียงราย รูปแปรของคำศัพท์และการใช้รูปแปรของคำศัพท์ในคำเรียกชื่อพืชสมุนไพรการเปรียบเทียบลักษณะและการใช้คำเรียกพืชสมุนไพร เป็นการเปรียบเทียบระหว่างภาษาไทยมาตรฐานและภาษาไทยถิ่นเหนือ การเปรียบเทียบลักษณะและการใช้คำเรียกชื่อพืชสมุนไพรในภาษาไทยถิ่นเหนือนั้นพบที่เป็นการใช้คำเรียกชื่อพืชสมุนไพรคำเดียวกันกับภาษาไทยมาตรฐานและการใช้คำคนละคำกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. การใช้คำเรียกพืชสมุนไพรคำเดียวกัน

ในจำนวนชนิดของพืชสมุนไพรทั้งหมด 100 ชนิด ในภาษาไทยมาตรฐานนั้นทุกชนิดปรากฏที่ใช้ในภาษาไทยถิ่นเหนือ ซึ่งในการใช้คำเรียกชื่อพืชสมุนไพรเป็นคำเดียวกันมีรายละเอียดดังนี้

1.1 การใช้คำเรียกพืชสมุนไพรคำเดียวกันที่เหมือนกัน พบมีการใช้คำเรียกพืชสมุนไพรชนิดเดียวกันคำเดียวกันที่เหมือนกันกับภาษาไทยมาตรฐานและในภาษาไทยถิ่นเหนือ พบ 7 คำ คือคำว่า ใบหูเสือ แมงลัก บอระเพ็ด ไพร กระถิน ยอ ผักชี

1.2 การใช้คำเรียกพืชสมุนไพรคำเรียกเดียวกันแต่มีการแปรคำต่างกัน พบมีการใช้คำเรียกพืชสมุนไพรคำเดียวกันแต่มีการแปรคำที่แตกต่างกันไป โดยมีการรวบรวมทั้งหมด 18 อำเภอของจังหวัดเชียงราย คัดเลือกคำที่ต่างกันมากที่สุดเหลือเพียง 5 อำเภอ มีจำนวนคำทั้งหมด 498 คำ จาก 505 คำ เป็นการแปรของคำเรียกชื่อพืชสมุนไพรชนิดเดียวกันคือการใช้แก่นชื่อพืชหรือคำขยายชื่อพืชซึ่งเป็นคำศัพท์เดียวกันแต่มีรูปแบบแตกต่างกัน

2. การใช้คำเรียกพืชสมุนไพรคนละคำ

ในจำนวนพืชสมุนไพร 100 ชนิด ทั้งหมด 18 อำเภอในจังหวัดเชียงราย พบคำเรียกชื่อพืชสมุนไพรเพียง 5 อำเภอที่ปรากฏคำ รวม 505 คำ ที่เรียกชื่อต่างกัน คนละคำกัน เช่น ผักชีฝรั่ง หอมเป หอมป้อมเปื้อ หอมแป้น ผักชีเหม็น เป็นต้น

2.1 มีแก่นชื่อพืชคนละคำกันนั้นคือมีแก่นชื่อพืชที่มีรูปแบบแตกต่างกัน นอกเหนือจากการแปรแก่นชื่อพืชดังที่กล่าวข้างต้นมาแล้ว

2.2 มีแก่นชื่อพืชและคำขยายคนละคำกัน คือ มีแก่นชื่อพืชและคำขยายที่มีรูปแบบต่างกัน

2.3 มีแก่นชื่อพืชเหมือนกันแต่คำขยายต่างกัน

จากผลการวิจัยข้างต้น แสดงให้เห็นว่า คำเรียกพืชสมุนไพรในจังหวัดเชียงรายมีการใช้เรียกพืชสมุนไพร ด้วยคำ 4 ส่วน ได้แก่ คำบ่งชื่อพืช หน่วยคำบ่งชื่อพืช แก่นชื่อ และคำขยายชื่อพืช ซึ่งแต่ละอำเภอมิทั้งที่เรียกเหมือนกันบ้าง เรียกแตกต่างกันบ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากนำมาเปรียบเทียบกับภาษาไทยมาตรฐานแล้วพบว่า 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอแม่ลาว อำเภอเวียงชัย อำเภอแม่จัน และอำเภอเชียงแสน มีการใช้คำเรียกพืชสมุนไพรต่างกันมากที่สุด แม้ว่าคำเหล่านั้นจะมีความหมายเหมือนกันและเป็นพืชชนิดเดียวกันก็ตาม นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบการแปรของคำเรียกพืชสมุนไพรพบทั้งที่เป็นคำพยางค์เดียว และคำหลายพยางค์ ดังเช่น

1) การแปรพยางค์ของแก่นชื่อหรือคำขยายคือแก่นชื่อหรือคำขยายที่มีมากกว่าหนึ่งพยางค์ หรือสองพยางค์แตกต่างกันไป

2) การแปรของคำสองพยางค์ แก่นชื่อมีสองพยางค์ที่ต่างจากภาษาไทยมาตรฐานซึ่งภาษาไทยมาตรฐานมีสองพยางค์ แต่ในภาษาไทยถิ่นเหนือรูปแปรคำนั้นเป็นสองพยางค์หรือหลายพยางค์ก็ได้ในคำหนึ่งคำ

3) การแปรของคำสามพยางค์ แก่นชื่อมีสามพยางค์ที่ต่างจากภาษาไทยมาตรฐานซึ่งภาษาไทยมาตรฐานมีสามพยางค์ แต่ภาษาไทยถิ่นเหนือรูปแปรคำนั้นเป็นสองพยางค์ ปัจจุบันพบรูปแปรคำทั้งหมดใช้ในความหมายที่กว้างออกไปอีกรวมถึงพืชสมุนไพรที่กินผล กินผัก กินเมล็ด/เมล็ด กินหัว และอื่นๆ ที่ใช้เป็นประโยชน์ได้ ดังปรากฏในตัวอย่างเช่น พืชกินผล พืชกินผักหรือเมล็ด พืชกินหัว พืชกินใบ พืชกินยอด พืชกินดอก และการใช้ประโยชน์ในด้านอื่น ๆ ได้

4.3 การจัดทำแผนที่ภาษาศาสตร์คำศัพท์ของคำเรียกพืชสมุนไพรในจังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยได้จัดทำแผนที่ 100 แผนที่ เพื่อแสดงให้เห็นว่าคำศัพท์ที่ปรากฏมีกระจายของคำศัพท์ตามแผนที่แสดงไว้ในรูปแบบของรูปแปรคำศัพท์ 100 คำตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาสามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

5.1 ผลการวิเคราะห์คำเรียกชื่อพืชสมุนไพรของจังหวัดเชียงราย ดังนี้

1. การวิเคราะห์คำเรียกพืชสมุนไพร การปรากฏของหน่วยคำ พบพืชสมุนไพรชนิดเดียวกัน แต่เรียกชื่อต่างกันเนื่องจากในท้องถิ่นนั้นมองเห็นลักษณะ การชิมรส การสัมผัส หรือแม้กระทั่งอำเภอนั้นเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ จึงเรียกชื่อของพืชสมุนไพรชนิดนั้นต่างกัน

2. การปรากฏของหน่วยคำ ในแต่ละอำเภอเรียกต่างกัน ยกตัวอย่างเช่น **หน่วยคำที่ 1** ใบหูเสือ อำเภอแม่ลาว เรียก ด่วนหูเสือ ด้วยพืชชนิดนี้อยู่ในวงศ์ตระกูลเดียวกับสระแหม่นที่เรียกว่า หอมด่วน และมีลักษณะคล้ายกับหูของสัตว์ชนิดหนึ่ง คือ เสือ จึงเรียกตามลักษณะการมองเห็น, อำเภอเมือง เรียก หอมด่วนยักษ์ ด้วยพืชชนิดนี้อยู่ในวงศ์ตระกูลเดียวกับสระแหม่นที่เรียกว่า หอมด่วน และมีขนาดใหญ่ ยักษ์ ในที่นี้แปลว่า ใหญ่ จึงเรียกตามลักษณะการมองเห็น, อำเภอเวียงชัย เรียก ใบหูเผือก ด้วยลักษณะของพืชมีลักษณะสีขาวขุ่น จึงเรียกตามลักษณะการมองเห็น, อำเภอแม่จัน เรียก หอมด่วนหลวง ด้วยลักษณะของพืชชนิดนี้มีขนาดใหญ่ อยู่วงศ์ตระกูลเดียวกับสระแหม่นที่เรียกว่า หอมด่วนหลวง ในที่นี้แปลว่า ใหญ่ จึงเรียกตามลักษณะการมองเห็น, อำเภอเชียงแสน เรียก ปิงเดียปุย ด้วยอำเภอเชียงแสนมีกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่หลากหลาย จึงเรียกพืชชนิดนี้ตามภาษาชนเผ่า **หน่วยคำที่ 2** ยี่หระ อำเภอแม่ลาว เรียก จันทมวอด ด้วยลักษณะของใช้พืชชนิดนี้โดยการนำมาใส่อาหารประเภตสุ่ม จึงเรียกตามลักษณะการใช้, อำเภอเมือง เรียก กะเพาควาย ด้วยลักษณะของพืชชนิดนี้อยู่วงศ์ตระกูลเดียวกับกะเพรา แต่มีลักษณะใหญ่กว่า จึงเรียกตามลักษณะการมองเห็น ในที่นี้คำว่า ควาย แสดงถึงความ ใหญ่ และจะไม่ออกเสียงตัวควบกล้ำ, อำเภอเวียงชัย เรียก กะเพาใหญ่ ด้วยลักษณะของพืชชนิดนี้อยู่วงศ์ตระกูลเดียวกับกะเพรา แต่มีลักษณะใหญ่กว่า จึงเรียกตามลักษณะการมองเห็น และจะไม่ออกเสียงตัวควบกล้ำ, อำเภอแม่จัน เรียก กะเพายักษ์ ด้วยลักษณะของพืชชนิดนี้อยู่ในวงศ์ตระกูลเดียวกับกะเพรา

แต่มีขนาดใหญ่ ยักษ์ แสดงถึงขนาดใหญ่ และจะไม่ออกเสียงตัวควบกล้ำ, อำเภอยะแยง เรียก ยะแยงเมือ ด้วยอำเภอยะแยงมีกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่หลากหลาย จึงเรียกพืชชนิดนี้ตามภาษาชนเผ่าหรือ การปรากฏของหน่วยคำ ในแต่ละอำเภอยะแยงเหมือนกัน ยกตัวอย่างเช่นฟ้าทะลายโจร ทั้ง 18 อำเภอ เรียกเหมือนกัน คือ ฟ้าทะลายโจร สำหรับที่มาของคำเรียกพืชสมุนไพรชนิดนี้ เรียกตามรากศัพท์เดิม

3. คำเรียกพืชสมุนไพร เป็นลักษณะไวยากรณ์คำเรียกพืชสมุนไพรในจังหวัดเชียงราย คำเรียกพืชสมุนไพรในจังหวัดเชียงราย พบ 4 ส่วน ได้แก่ คำบ่งชี้พืช หน่วยคำบ่งชี้พืช แก่นชื่อ และคำขยายชื่อพืช มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา และสุพัตรา จิรนนทนาภรณ์ (2555) ศึกษาคำเรียกชื่อพืชในกลุ่มชาติพันธุ์ไทในเขตภาคเหนือ ผลวิจัยพบว่าโครงสร้างระบบไวยากรณ์คำเรียกชื่อพืชประกอบด้วย 4 ส่วน กลุ่มคำบ่งชี้พืช หน่วยคำบ่งชี้พืช แก่นชื่อ และคำขยายพืช

4. คำขยายชื่อพืช การเปรียบเทียบลักษณะและการใช้คำเรียกพืชสมุนไพร เป็นการเปรียบเทียบระหว่างภาษาไทยมาตรฐานและภาษาไทยถิ่นเหนือ

5. พบการใช้คำเรียกพืชสมุนไพรคำเดียวกัน

6. พบการใช้คำเรียกพืชสมุนไพรคำเดียวกันที่เหมือนกัน

7. พบการใช้คำเรียกสมุนไพรคำเรียกเดียวกันแต่มีการแปรคำต่างกัน

8. การใช้คำเรียกชื่อพืชสมุนไพรคนละคำ

5.2 ศึกษาการแปรของคำศัพท์และการใช้รูปแบบของคำศัพท์ในคำเรียกชื่อพืชสมุนไพรในจังหวัดเชียงราย

1. การแปรของคำเรียกพืชสมุนไพรพบทั้งที่เป็นคำพยางค์เดียว และคำหลายพยางค์ เช่น การแปรพยางค์ของแก่นชื่อหรือคำขยายคือแก่นชื่อหรือคำขยายที่มีมากกว่าหนึ่งพยางค์ หรือสองพยางค์แตกต่างกันไป เช่น การพบรูปแบบพยางค์เดียว, การแปรของคำสองพยางค์ แก่นชื่อมีสองพยางค์ที่ต่างจากภาษาไทยมาตรฐานซึ่งภาษาไทยมาตรฐานมีสองพยางค์ แต่ในภาษาไทยถิ่นเหนือรูปแปรคำนั้นเป็นสองพยางค์หรือหลายพยางค์ก็ได้ในคำหนึ่งคำ, การแปรของคำสามพยางค์ แก่นชื่อมีสามพยางค์ที่ต่างจากภาษาไทยมาตรฐานซึ่งภาษาไทยมาตรฐานมีสามพยางค์ แต่ภาษาไทยถิ่นเหนือรูปแปรคำนั้นเป็นสองพยางค์

2. การพบกลุ่มคำบ่งชี้พืช หน่วยคำบ่งชี้พืช แก่นชื่อ และคำขยายพืชที่สอดคล้องกับงานวิจัยของอัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนาและสุพัตรา จิรนนทนาภรณ์ ที่พบรูปแบบคำศัพท์ ได้แก่

2.1 พืชกินได้

- 1) ที่ใช้รับประทานแบบสดเป็นผักแนม เช่น กระถิน ผักแปม เป็นต้น
- 2) ใช้รับประทานแบบสุกโดยการผ่านความร้อน เช่น มะเขือยาว เป็นต้น
- 3) ใช้ตกแต่งอาหารให้สวยงาม เช่น ผักชี สะระแหน่ เป็นต้น

2.2 แก่นชื่อพืชสมุนไพรจำนวนหนึ่งเป็นคำวิเศษณ์ และจำนวนหนึ่งเป็นคำวิเศษณ์บอกสี เช่น กระเจี๊ยบแดง หอมแดง หอมขาว เป็นต้น

2.3 แก่นชื่อพืชที่พบคำจำนวนหนึ่งจะมาจากการกร่อนเสียง เช่น หมาก+รุม เป็น มะรุม, หมาก+อึก เป็น มะอึก เป็นต้น

3. คำเรียกพืชสมุนไพรของคนท้องถิ่นภาคเหนือของจังหวัดเชียงรายทั้ง 18 อำเภอ พบคำเรียกพืชสมุนไพรที่ต่างกันทั้งหมด 5 อำเภอในจังหวัดเชียงราย มี 4 ลักษณะใหญ่ ๆ ได้แก่ 1) คำบ่งชื่อพืช 2) หน่วยคำบ่งชื่อพืช 3) แก่นชื่อ และ 4) คำขยายชื่อพืช

4. การแปรรูปคำศัพท์อันเนื่องมาจากความแตกต่างทางโครงสร้างคำส่วนหนึ่งเกิดจากการย้ายถิ่นฐานของคนในชุมชน หรือแม้กระทั่งชุมชนนั้นมีหลาย ๆ ชนเผ่าปะปนอยู่ด้วย ทำให้คำศัพท์ต่าง ๆ ที่ปรากฏมีโครงสร้างที่ต่างกัน ดังจะเป็นการแปรรูปคำศัพท์ทั้งหมดของการเรียกพืชสมุนไพรในอำเภอเชียงแสนที่เป็นชนเผ่าเมี่ยน อำเภอแม่จัน อำเภอแม่ฟ้าหลวง อำเภอเวียงชัยมีชนเผ่าปะปนอาศัยอยู่ด้วย

5. การแปรรูปคำศัพท์อันเนื่องมาจากการเป็นคำที่เรียกเพี้ยนมาจากรากศัพท์เดิม การกร่อนเสียง เรียกตามลักษณะการมองเห็น เรียกตามลักษณะของการใช้ประโยชน์และเรียกตามลักษณะของการสัมผัส

6. การแปรรูปคำศัพท์นั้นอันเนื่องมาจากการอาศัยร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ และยังแสดงให้เห็นการใช้ภาษาที่ผสมผสานกันได้อย่างลงตัว พืชชนิดเดียวกันแต่เรียกต่างกันภาษาที่ใช้ก็ต่างกัน แต่คนในชุมชนสามารถเข้าใจกันได้ แสดงให้เห็นว่าการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนไม่เป็นอุปสรรคใด ๆ ต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชนนั้น

7. พืชสมุนไพรบางชนิดผู้บอกภาษาที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ไม่รู้จัก ไม่คุ้นเคย อันเนื่องมาจากในชุมชนนั้นไม่ปรากฏพืชสมุนไพรชนิดนี้

5.3 การจัดทำแผนที่ภาษาศาสตร์คำศัพท์ของคำเรียกพืชสมุนไพรในจังหวัดเชียงราย แสดงให้เห็นรูปแปรของคำศัพท์ที่แตกต่างกัน เนื่องจากมีคำเรียกที่ต่างกัน และมีแหล่งที่มาที่ต่างกัน ได้แก่ เรียกตามลักษณะการมองเห็น เรียกตามภาษาชนเผ่า เรียกตามรากศัพท์เดิม เรียกตามลักษณะของการใช้ เรียกตามขอบเขตของกลุ่มชาติพันธุ์ เรียกตามลักษณะของการกร่อนเสียง เรียกตามลักษณะของแหล่งที่มา และเรียกตามลักษณะถิ่นอาศัย ผู้วิจัยแบ่งการกระจายรูปแปรของคำศัพท์คำเรียกพืชสมุนไพรตามการเรียกของคำศัพท์นั้น โดยอาศัยแผนที่จังหวัดเชียงราย ได้ใช้แผนที่ของกรมแผนที่ทหาร ผู้วิจัยประสานงานไปทางค่ายทหารเมืงรายมหาราช จังหวัดเชียงราย ซึ่งได้รับความร่วมมือในการทำ การลากกีดแผนที่จังหวัดเชียงราย โดยการทำแผนที่ด้วยโปรแกรม QGIS เพื่อเลือกพื้นที่ที่ต้องการคือจังหวัดเชียงราย เปิดข้อมูลเขตการปกครองระดับจังหวัด ระดับตำบล และตั้งค่าระบบภูมิศาสตร์เพื่อหาพื้นที่ และใช้โปรแกรม Adobe Photoshop ตัดภาพแผนที่ เลือกอำเภอที่ปรากฏในจังหวัดเชียงราย (จำลองเอกสาร จันคำเรือง ตำแหน่งนายสิบแผนที่

ฝ่ายแผนที่ มณฑลทหารบกที่ 37 เชียงราย) จากนั้นลงจุดแผนที่รูปแปดคำศัพท์ให้กระจายตามแผนที่ที่ปรากฏในบทที่ 5 มีความสอดคล้องกับสมทรง บุรุษพัฒน์ (2543: 127)

โดยภาพรวมแล้วคำเรียกพืชสมุนไพรที่ปรากฏให้เห็นในชุมชนต่าง ๆ นั้น ไม่ว่าจะเป็นคนในชุมชน ที่ใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือ ย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่นหรือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ถึงแม้ว่าถิ่นฐานนั้นจะห่างไกลเพียงใด การเรียกคำศัพท์ก็มีความแตกต่างกัน แต่เข้าใจกันว่าพืชชนิดนั้นคืออะไร ใช้ทำอะไร ลักษณะเป็นอย่างไร มีรสชาติแบบใดบ้าง รับประทานได้มากน้อยแค่ไหนจึงจะได้ผลดี พืชสมุนไพรแต่ละชนิดไม่เพียงแต่ทำให้สุขภาพดีขึ้นแล้ว ยังเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาที่ทำให้ผู้วิจัย และผู้ที่พบเห็นนำไปศึกษาต่อยอดได้ในอนาคตต่อไป

6. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง“ภูมิศาสตร์คำศัพท์และคำเรียกพืชสมุนไพรในจังหวัดเชียงราย” ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล สรุปผล อภิปรายผล โดยรวบรวมข้อมูลและข้อเสนอแนะไว้ ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาและพัฒนาคำเรียกชื่อในหมวดอื่น ๆ เช่น คำเรียกชื่อปลาพื้นเมือง คำเรียกชื่อเครื่องมือกลกรรม โดยเฉพาะเครื่องมือทางการเกษตรของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย เป็นต้น

2. ควรมีการศึกษารูปแปรของคำศัพท์โดยแสดงเป็นแผนที่ภาษา เนื่องจากจะทำให้เห็นการกระจายตัวของคำศัพท์ในบริเวณต่าง ๆ ที่ศึกษาได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น รูปแปรของคำศัพท์อาจเป็นรูปแปรที่เกิดจากปัจจัยภายในหรือปัจจัยภายนอกของภาษา

3. การศึกษาคำเรียกชื่อพืชทำให้เห็นพื้นฐานของระบบคิดของมนุษย์แต่ละกลุ่มชนที่ถูกหล่อหลอมจากสังคม วัฒนธรรม และความเชื่อที่ต่างกันไป ผู้วิจัยเห็นว่านอกจากการศึกษาไวยากรณ์ของภาษาแล้ว การศึกษามโนทัศน์ผ่านคำเรียกชื่อ จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการที่มนุษย์จะเรียนรู้และเข้าใจกันและกัน และควรนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับชีวิตประจำวัน เหมาะสมกับเหตุการณ์ปัจจุบัน ทั้งนี้อาจจะทำให้มีผู้สนใจมากยิ่งขึ้น

4. นอกจากการศึกษารูปแปรและการใช้รูปแปรของคำเรียกชื่อพืชสมุนไพรแล้ว ควรมีการศึกษาความเชื่ออันเกี่ยวข้องกับพืชสมุนไพรของแต่ละชาติพันธุ์ พืชที่เป็นมงคลและอวมงคลในการทำวิจัยครั้งต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ปวรวรรณ เขาเรียง. (2563). การเปรียบเทียบระบบเสียงภาษาไทยถิ่นเหนือ อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง กับภาษาไทลื้อ อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา. *วิจิตรวรรณสาร*, 4(2), 59-84.
- พินิจ จันทร และคณะ. (2551). *สมุนไพรบำบัด*. กรุงเทพมหานคร: ฐานบุ๊คส์.

- พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542. (2542).
การแพทย์แผนไทย. **ราชกิจจานุเบกษา**. หน้า 29.
- วณัฐชา จันคำเรือง. (2565). **แผนที่เชียงรายได้**. มณฑลทหารบกที่ 37 เชียงราย:จังหวัด
เชียงราย.
- วิไลศักดิ์ กิ่งคำ. (2554). **ภาษาไทยถิ่น**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุณัฐชา กันทา. (2562). คำเรียกชื่อพืชพื้นบ้านในภาษาไทยใหญ่ บ้านเมืองปอน ตำบลเมือง
ปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน. **มังรายสารเชียงราย**, 7(1), 91-105.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. (2550). แผนที่ภาษาชาติพันธุ์ในประเทศไทย: กรณีภาษาชาติพันธุ์ใน
ภาคเหนือ. การสัมมนาทางวิชาการเรื่อง ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมในประเทศ
เพื่อทำแผนที่วัฒนธรรม: ภาคเหนือ. **ดุชนิพนธ์**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมทรง บุรุษพัฒน์. (2543). **ภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น**. กรุงเทพมหานคร: เอกพิมพ์ไทยจำกัด.
- สมทรง บุรุษพัฒน์. (2559). ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยวน. **วารสารภาษาและ
ภาษาศาสตร์**, 34(2), 20-45.
- สมหวัง อินทร์ไชยและคณะ. (2560). **คู่มือศึกษาพันธุ์ไม้ในมหาชาติล้านนา**. เชียงราย:
เทคโนโลยีปริ้นตติ้งเซ็นเตอร์.
- หลวงปู่ศุข. (2539). **ตำรายาหลวงพ่อศุข วัดมะขามเฒ่า**. ส.ภักดี ถนนตะนาว พระนคร.
กรุงเทพมหานคร.
- อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา. (2552). การแปรของคำเรียกชื่อพืชในเขตพื้นที่รอยต่อ 9 จังหวัด
ภาคเหนือตอนล่าง. **วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร**, 6(2), 67-84.
- อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา และสุพัตรา จิรนนทนาภรณ์. (2555). การศึกษาคำเรียกชื่อพืช
ในกลุ่มภาษาชาติพันธุ์ไทในเขตภาคเหนือ. **รายงานการวิจัย**. คณะมนุษยศาสตร์:
มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก.
- อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา. (2557). การศึกษาคำเรียกชื่อพืชในกลุ่มภาษาชาติพันธุ์ไทในเขต
ภาคเหนือ. **NaresuanUniversity**, 1(21), 72-92.

การประยุกต์ใช้หลักความกตัญญูทเวทีในประเพณีวิถีชีวิตของชุมชนสู่ไท
ปัตตานี อำเภอกัวลาลุมดา รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย
An Application of Kataññūkatavedī to the Traditions of the Way of Life
of Sungai Pattani Community, Kuala Muda District,
Kedah State, Malaysia

พระครูพิพัฒนธรรมกิจ (พัฒน์ ดินเนียม)

PhrakruPhiphatdhammakit (Pat Dinniam)

ลัทธิโซค ปาณะศรี, พระครูโสมิตวัฒนานุกูล, พระครูวิจิตรรัตนวัตร

Sitthichok Panasree, PhrakruKositwattananukul, PhrakruWijitrattanawat

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus

บุญวัตร ผิวขำ

Boonyawat Phiwkham

มหาวิทยาลัยสยาม

Siam University

E-mail: pdinniam@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับประเพณีวิถีชีวิตของชุมชนสู่ไทปัตตานี อำเภอกัวลาลุมดา รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย 2) ศึกษาหลักความกตัญญูทเวทีในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และ 3) การประยุกต์ใช้หลักความกตัญญูทเวทีในประเพณีวิถีชีวิตของชุมชนสู่ไทปัตตานี อำเภอกัวลาลุมดา รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวคิดเกี่ยวกับประเพณีวิถีชีวิตของชุมชนสู่ไทปัตตานี อำเภอกัวลาลุมดา รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย มีระบบวัฒนธรรมทางสังคมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ จนกลายเป็นประเพณีวัฒนธรรม เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของชุมชน
2. หลักความกตัญญูทเวทีในคัมภีร์พระพุทธศาสนา หลักความกตัญญูทเวทีเป็นคุณธรรมความดีพื้นฐานของบุคคล เป็นการรู้บุญคุณของผู้ที่มีพระคุณแล้วตอบแทนพระคุณนั้น เพื่อความสุขทั้งทางกายและทางใจ

ได้รับบทความ: 30 สิงหาคม 2565; แก้ไขบทความ: 5 กันยายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 6 กันยายน 2565

Received: August 30, 2022; Revised: September 5, 2022; Accepted: September 6, 2022

3. การประยุกต์ใช้หลักความกตัญญูทเวทีในประเพณีวิถีชีวิตของชุมชนสุโงปัตตานี อำเภอกัวลาลุมดา รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย หลักความกตัญญูทเวที เป็นหลักคุณธรรมสำคัญของมนุษย์ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในประเพณีวิถีชีวิตของชุมชนสุโงปัตตานี อำเภอกัวลาลุมดา รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย เพื่อแก้ปัญหาใน 5 ด้าน ได้แก่ ปัญหาด้านข้อมูลเกี่ยวกับประเพณี ปัญหาด้านการเรียนรู้ประเพณี ปัญหาด้านอนุรักษ์สืบทอดปัญหาด้านคุณค่าของประเพณี และปัญหาด้านความสนใจของเยาวชน จากการประยุกต์ใช้ก่อให้เกิดความสามัคคีของชุมชนในการจัดกิจกรรมประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ และประเพณีทำบุญเดือนสิบ ส่งผลให้เกิดการอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างสันติ

คำสำคัญ: หลักความกตัญญูทเวที, ประเพณีวิถีชีวิต, ชุมชนสุโงปัตตานี

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study the concept of traditions and way of life of Su-ngai Pattani community, Kuala Muda District, Kedah State, Malaysia, 2) to study the Kataññūkatavedī (In remembrance of the benefactor and his reciprocity) in the Buddhist scriptures; and 3) to apply Kataññūkatavedī in the traditions and way of life of the Su-ngai Pattani community, Kuala Muda District, Kedah State, Malaysia. It is qualitative research, focuses on document studies and in-depth interviews.

The research results found that:

1. The concept of traditions and way of life of Su-ngai Pattani community, Kuala Muda District, Kedah State, Malaysia. There is a system of social culture that has been passed down from ancestors to respond human needs until becoming a cultural tradition and identity of the community.

2. The Kataññūkatavedī in the Buddhist scriptures. It found that the Kataññūkatavedī is the basic virtue of a person. It is the appreciation of those who have mercy and express that grace in return for both physical and mental happiness.

3. An Application of Kataññūkatavedī in the traditions and way of life of the Su-ngai Pattani community, Kuala Muda District, Kedah State, Malaysia. It found that the Kataññūkatavedī is an important moral principle of human beings. It can be applied in the traditions and way of life of the Su-ngai Pattani community, Kuala Muda District, Kedah State, Malaysia to solve 5

parts, namely, information about traditions, learning traditions, conservation and inheritance, value of tradition and the interests of youth from the application, it creates unity of the community in organizing Loi Krathong, Songkran and the Festival of the Tenth Lunar Month resulting in peaceful coexistence in the community.

Keywords: Kataññūkatavedī, The Traditions of the Way of Life, Su-ngai Pattani Community

1. บทนำ

ประชาชนชาวมาเลเซียเชื้อสายสยาม ที่อาศัยอยู่ในชุมชนสุโหงปัตตานี เป็นสังคมพุทธ ได้นับถือพระพุทธศาสนามาเป็นเวลาอันยาวนาน มีพฤติกรรมและวิถีชีวิตแบบชาวพุทธ อาศัยคำสอนทางพระพุทธศาสนาช่วยขัดเกลาและเป็นเป้าหมายหล่อม กิจกรรมสำคัญของชุมชนก็ดี ของรัฐก็ดี มักจะมีพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวข้องเสมอ เพื่อเน้นย้ำความสำคัญส่งเสริมคุณค่าทางจิตใจ กล่าวได้ว่า ชีวิตของคนมาเลเซียเชื้อสายสยามผูกพันอิงอาศัยพระพุทธศาสนาโดยตลอด ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย มีเอกลักษณ์เฉพาะตนพระพุทธศาสนาแผ่เข้ามาในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย เป็นเหตุให้วิถีชีวิตของคนมาเลเซียเชื้อสายสยามได้ผูกพันประสานกลมกลืนกับหลักความเชื่อและหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนาตลอดเวลายาวนาน จนเกิดการปรับตัวเข้าหากันและผสมปะปนความเชื่อและข้อปฏิบัติสายอื่น ๆ ที่มาในหมู่ชนชาวมาเลเซียเชื้อสายสยาม ถึงขั้นที่ทำให้เกิดมีระบบความเชื่อและความประพฤติปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาที่เป็นแบบโดยเฉพาะ อันมีรูปลักษณะและเนื้อหาของตนเองที่มีความโดดเด่นเป็นอัตลักษณ์

ดังนั้น การดำเนินชีวิตของคนมาเลเซียเชื้อสายสยาม จึงมีความเชื่อ ความเลื่อมใสศรัทธาในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ทั้งได้นำมาประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เอกลักษณ์หรือลักษณะของความเป็นคนมาเลเซียเชื้อสายสยาม เช่น การแสดงออกทางกาย ทางวาจา และทางใจ มีความกตัญญูทักท้วง สุภาพอ่อนโยน เคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ ครูอาจารย์ เป็นต้น มีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนา ได้แก่

1. ด้านประเพณีและพิธีการต่าง ๆ ในวงจรชีวิตของแต่ละบุคคลก็ดี ของสังคมหรือชุมชนก็ดี ล้วนเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาโดยตลอด ถ้าไม่เป็นเรื่องสืบเนื่องจากพระพุทธศาสนาโดยตรง ก็ต้องมีกิจกรรมตามคติความเชื่อหรือแบบปฏิบัติในพระพุทธศาสนาแทรกอยู่ด้วย

2. ด้านวงจรชีวิตของบุคคล เช่น การตั้งชื่อ การบวช การแต่งงาน การทำบุญอายุ และพิธีศพ ล้วนจัดให้เนื่องด้วยคติในพระพุทธศาสนา

3. ด้านวงจรกาลเวลาของสังคมและชุมชน ก็มีงานประเพณี และเทศกาลประจำปี ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาโดยตรง เช่น มาฆบูชา วิสาขบูชา เข้าพรรษา ออกพรรษา และประเพณีทอดกฐิน ส่วนงานที่จัดให้สอดคล้องกับเทศกาลพระพุทธศาสนา เช่น ตรุษสงกรานต์ สารท ลอยกระทง ตลอดจนงานนมัสการปูชนียสถานประจำปีของวัดต่าง ๆ

สังคมปัจจุบันที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งในทางวัตถุและจิตใจ แนวโน้มมีทั้งดีขึ้นและเลวลง มูลเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ก็คือ การพึ่งเทคโนโลยีมากกว่าจิตใจอัน ก่อให้เกิดความต้องการใหม่ ๆ รวมทั้งการไหลบ่าของวัฒนธรรมต่างชาติทำให้ประชาชนในชุมชนมีค่านิยมทางด้านวัตถุมากขึ้น ดันรนแสวงหาวัตถุมาเสพบริโภคยึดถือในเรื่อง กิน กาม เกียรติ มีจิตใจถอยห่างจากหลักคำสอนทางศาสนามากขึ้นตลอดเวลา ความรัก ความเคารพ และความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณได้ลดน้อยถอยลง สังคมจึงเกิดปัญหาต่าง ๆ เกิดช่องว่างระหว่างบิดามารดากับบุตร ครูอาจารย์กับศิษย์ ดังนั้นจึงมองไม่เห็นคุณค่า ความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องตอบแทนพระคุณหรือมีความเคารพนับถือเชื่อฟัง ความเห็นความเข้าใจเช่นนี้เป็นความเห็นที่เป็นอันตรายอย่างยิ่ง เป็นที่มาของความลบลู่ คุณท่าน การตีตนเสมอท่าน และเกิดความอกตัญญูต่อผู้มีคุณ สถาบันและสถานที่ เป็นต้น ซึ่งเป็นผลเสียแก่ตนเองและสังคม รวมถึงประเทศชาติ

ในขณะที่สังคมโดยทั่วไป กำลังตกต่ำทางจิตสำนึก ตกอยู่ในสภาพน่าอันตรายนี้ ความกตัญญูเป็นคุณธรรมที่สำคัญยิ่ง ที่ช่วยรักษาและพยุงสังคม ความกตัญญู คือ การรู้สำนึกในบุญคุณ ด้วยการแสดงความเคารพ นับถือ เชื่อฟัง และช่วยเหลือในกิจการงานต่าง ๆ การกระทำเช่นนี้ ย่อมนำมาซึ่งความสุขความเจริญ และเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตและหน้าที่การงาน ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ความกตัญญู เป็นอุดมมงคลชีวิต” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ขุ.ข. (ไทย) 25/9/8) ตามนัยของพุทธภาษิตนี้ แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่มีความกตัญญู คือ มีจิตสำนึกในคุณ และคิดตอบแทน ชื่อว่า เป็นคนดีและความกตัญญู ชื่อว่า เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่จะช่วยให้คนนั้นประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานในการดำเนินชีวิต ส่วนผู้ที่ไม่มี ความกตัญญู คือ คนอกตัญญู ไม่รู้คุณคน ย่อมถูกประณามว่า เป็นคนไม่ดี ไม่น่าคบหาสมาคม และเป็นเหตุนำมาซึ่งความล้มเหลวในชีวิต

หลักความกตัญญูทศเวที ถือเป็นหลักพุทธธรรมที่มีความสำคัญยิ่งของพระพุทธศาสนา ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในประเพณีวิถีชีวิตของบุคคลในชุมชนให้ประสบความสุขความเจริญ ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ชุมชนสุโขทัย อําเภอกัวลาลุมดา รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ควรนำหลักความกตัญญูทศเวที มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของชุมชนเพื่อให้ทุกคนในชุมชนอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้ความกตัญญูทศเวทีในประเพณีวิถีชีวิตของชุมชนสุโขทัย อําเภอกัวลาลุมดา รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย เพื่อให้ประชาชนในชุมชนเกิดความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของหลักความ

กตัญญูทเวที นอกจากนั้น ยังเป็นแบบอย่างของปฏิบัติตนเรื่องความกตัญญูทเวทีให้แก่
อนุชนรุ่นต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับประเพณีวิถีชีวิตของชุมชนสุโงปัดตานี อำเภอกัวลาลุมดา รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย
2. เพื่อศึกษาหลักความกตัญญูทเวทีในคัมภีร์พระพุทศาสนา
3. เพื่อการประยุกต์ใช้หลักความกตัญญูทเวทีในประเพณีวิถีชีวิตของชุมชนสุโงปัดตานี อำเภอกัวลาลุมดา รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย
การศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1 ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ข้อมูลจากเอกสาร ชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎก
ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary
Source) คือ หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
กับเรื่องที่ศึกษา รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้

2) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ จากการสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง
(Structured Interview) จากผู้เกี่ยวข้องกับประเพณีวิถีชีวิตของชุมชนสุโงปัดตานี
อำเภอกัวลาลุมดา รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย จำนวน 50 คน

3.2 ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

- 1) รวบรวมข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และการสัมภาษณ์
- 2) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ศึกษามาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้

3.3 สรุป อภิปรายผล และแสดงข้อเสนอแนะ

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยสามารถสรุปผลได้ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับประเพณีวิถีชีวิตของชุมชนสุโงปัดตานี อำเภอกัวลาลุมดา
รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย พบว่า มีระบบวัฒนธรรมทางสังคมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาจาก
บรรพบุรุษเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ จนกลายเป็นประเพณีวัฒนธรรม
เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของชุมชน

2. หลักความกตัญญูทเวทีในคัมภีร์พระพุทธศาสนา พบว่า หลักความกตัญญูทเวที เป็นคุณธรรมความดีพื้นฐานของบุคคล เป็นการรู้บุญคุณของผู้ที่มีพระคุณแล้วตอบแทนพระคุณนั้น เพื่อความสุขทั้งทางกายและทางใจ

3. การประยุกต์ใช้หลักความกตัญญูทเวทีในประเพณีวิถีชีวิตของชุมชนสุโขทัย ปัตตานี อำเภอกัวลาลุมดา รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย พบว่า หลักความกตัญญูทเวที เป็นหลักคุณธรรมสำคัญของมนุษย์ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในประเพณีวิถีชีวิตของชุมชนสุโขทัย ปัตตานี อำเภอกัวลาลุมดา รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย เพื่อแก้ปัญหาใน 5 ประการ ได้แก่ ปัญหาด้านข้อมูลเกี่ยวกับประเพณี ปัญหาด้านการเรียนรู้ประเพณี ปัญหาด้านอนุรักษ์สืบทอดประเพณี ปัญหาด้านคุณค่าของประเพณี และปัญหาด้านความสนใจของเยาวชนจากการประยุกต์ใช้หลักความกตัญญูทเวทีในประเพณีวิถีชีวิตของชุมชนสุโขทัย ปัตตานี อำเภอกัวลาลุมดา รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ก่อให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีของชุมชนในการจัดกิจกรรมในประเพณีสำคัญของชุมชนสุโขทัย ปัตตานี ได้แก่ ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ และประเพณีทำบุญเดือนสิบ ส่งผลให้เกิดการอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างสันติ

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการสรุปผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับประเพณีวิถีชีวิตของชุมชนสุโขทัย ปัตตานี อำเภอกัวลาลุมดา รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ประเพณี หมายถึง สิ่งของแต่ละชุมชนหรือแต่ละสังคมยึดถือประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเป็นแบบแผนที่ดำรงอยู่ เป็นเอกลักษณ์ที่มีความสำคัญต่อชุมชนหรือสังคม เช่น การแต่งกาย อาหาร ภาษา วัฒนธรรม ศาสนา ศิลปกรรม คุณธรรม ความเชื่อ อันเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมของสังคม เชื้อชาติต่าง ๆ และกลายเป็นประเพณี วัฒนธรรมประจำชาติ สอดคล้องกับการศึกษาของพระวิบูล ญาณธมโม (พันธุมิตร) ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวทีต่อบิดามารดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนบ้านหนองช้าง ตำบลเขาวง อำเภอรวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด” พบว่าแนวทางในการปลูกฝังความกตัญญูทเวทีต่อบิดามารดา คือ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนาที่ควรจะให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนา เพื่อช่วยกระตุ้นเตือนและปลูกฝังคุณธรรม โดยเฉพาะความกตัญญูทเวทีให้เกิดขึ้นกับเด็ก โดยผ่านการปลูกฝังและกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเข้าค่ายอบรมคุณธรรมการปฏิบัติธรรม ตลอดทั้งกิจกรรมวันแม่ วันพ่อ รวมถึงการพาเด็กเข้าวัดทำบุญตักบาตร ไหว้พระสวดมนต์ นั่งสมาธิภาวนา เป็นต้น เพราะความกตัญญูทเวทีสามารถกระทำได้โดยท่านเลี้ยงเรามา แล้วเลี้ยงท่านตอบ ช่วยทำงานของท่าน ดำรงวงศ์ตระกูล ประพฤติตนให้เหมาะสมแก่การรับทรัพย์มรดก ทำบุญอุทิศให้เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว เพราะการบำรุงบิดามารดานั้น จำเป็นที่

นักเรียนจะต้องกระทำทันทีที่มีโอกาสในปัจจุบันโดยไม่ต้องรอโอกาสมาถึง (พระวิบูล ญาณธมโม (พันธุ์มิตร), 2555: บทคัดย่อ)

2. หลักความกตัญญูกตเวทิตะในคัมภีร์พระพุทธศาสนา กตัญญูกตเวทิตะเป็นคุณธรรมความดีของบุคคลที่ได้กระทำความดีแล้ว และแสดงความดีนั้นให้ปรากฏขึ้น เป็นการรับรู้คุณของผู้ที่มีพระคุณต่อเรา และหาโอกาสแสดงการตอบแทนพระคุณท่านด้วยการดูแลปรนนิบัติรับใช้ท่านให้ดีที่สุดเท่าที่สามารถจะทำได้ ทั้งเพื่อความสุขทั้งทางกายและทางใจ สอดคล้องกับการศึกษาของโกวิท ราชวงศ์ เรื่อง “หลักคำสอนเรื่องความกตัญญูกตเวทิตะในพระพุทธศาสนา กรณีศึกษาทัศนคติของคนชราว่าด้วยการทอดทิ้งบุพการีในสังคมไทยพุทธ” พบว่า ปัญหาการทอดทิ้งบุพการีในสังคมไทยนั้นมาจากสาเหตุสำคัญ 4 ประการ คือ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาด้านสังคม การปรับตัวให้เข้ากับสังคมปัจจุบัน และปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว และในขณะที่แนวทางแก้ไข ปัญหาการทอดทิ้งบุพการีในสังคมไทยปัจจุบันนั้น พบว่าการเริ่มจากการแก้ไขปัญหายภายในครอบครัวกันเองก่อน คือ ครอบครัวต้องเสริมสร้างกันเอง โดยมีความรักความเข้าใจและรัฐบาลสังคมจะต้องเข้ามาช่วยสนับสนุนอีกแรง ดังนั้น ปัญหาดังกล่าว ต้องแก้ไขจะใช้หลายด้าน คือ ด้านผู้สูงอายุเอง ด้านบุตรหลาน และบ้าน รัฐบาล หรือสังคมที่เกี่ยวข้องต้องช่วยเหลือกัน และการวิจัยภาคสนาม พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความเข้าใจหลักคำสอนเรื่องความกตัญญูกตเวทิตะเป็นอย่างดี มีการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาจะเข้ามาอยู่สถานสงเคราะห์คนชราในระดับสูง การปฏิบัติต่อบิดามารดาเมื่อครั้งเป็นหนุ่มสาวอยู่ในระดับดี ส่วนสาเหตุสำคัญที่ไม่สามารถอยู่ร่วมกับบุตรหลานได้นั้น ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากปัญหาขาดแคลนผู้ดูแลในเวลากลางวัน รองลงมา คือ ปัญหาด้านสุขภาพ ส่วนบุคคลที่มาเยี่ยมผู้สูงอายุมากที่สุด คือ หลานหรือเหลน และในบั้นปลายชีวิต ผู้สูงอายุเลือกที่จะอยู่ที่สถานสงเคราะห์คนชราบางแคมป์ที่สุด ในด้านความพึงพอใจของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุพึงพอใจมากที่สุด คือ การบริการของผู้ดูแลของสถานสงเคราะห์ คนชรา ส่วนด้านความต้องการ พบว่า ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบุตรหลาน ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่มีความต้องการมากนักที่ต้องการ คือ ให้หน่วยงานรัฐเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุน ซึ่งขณะนี้สถานสงเคราะห์คนชราก็ดูแลดีอยู่แล้ว (โกวิท ราชวงศ์, 2555: บทคัดย่อ)

3. การประยุกต์ใช้หลักความกตัญญูกตเวทิตะในประเพณีวิถีชีวิตของชุมชนสุโขทัย ปัตตานี อำเภอกวาลามูดา รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย หลักความกตัญญูกตเวทิตะ เป็นหลักคุณธรรมสำคัญของการนำมาประยุกต์ใช้ในประเพณีวิถีชีวิตของชุมชนสุโขทัย ปัตตานี อำเภอกวาลามูดา รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย โดยสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาใน 5 ประการ ได้แก่ ปัญหาด้านข้อมูลเกี่ยวกับประเพณี ปัญหาด้านการเรียนรู้ประเพณี ปัญหา ด้านอนุรักษ์สืบทอด ปัญหาด้านคุณค่าของประเพณี และปัญหาด้านความสนใจของเยาวชนจากการศึกษาทำให้ทราบว่า การประยุกต์ใช้หลักความกตัญญูกตเวทิตะในประเพณีวิถีชีวิตของ

ชุมชนสุโขทัย อำเภอกว๊านมูดา รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ก่อให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีของชุมชนในการจัดกิจกรรมในประเพณีสำคัญของชุมชนสุโขทัย ได้แก่ ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ และประเพณีทำบุญเดือนสิบ ในทิศทางที่ดีขึ้น และก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างสันติ สอดคล้องกับการศึกษาของสุวรรณฐา ลิ้ม (2560: บทคัดย่อ) เรื่อง “แนวทางส่งเสริมกตัญญูทวดในสังคมไทย” พบว่า สังคมไทยให้ความสำคัญกับความกตัญญูทวด มีการปลูกฝังมาเป็นเวลานาน พระพุทธเจ้าสอนหลักธรรมเกี่ยวกับกตัญญูทวดแก่สาวกของพระองค์ทั้งที่เป็นบรรพชิต และคฤหัสถ์เพื่อให้มีชีวิตอยู่ได้ตามฐานะของตน เพื่อให้เกิดความยึดมั่นในหลักกตัญญูทวด จึงได้เสนอแนวทางส่งเสริมกตัญญูทวดในสังคมไทย 2 ประการคือ 1. สังคมสงฆ์: ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรได้พักในสำนักอุปัชฌาย์ เพื่อได้กระทำวัตรต่อกัน เรียนพระธรรมวินัยในสำนักของอาจารย์ แม้ภายหลังจะย้ายไปพำนักที่วัดอื่น ก็กลับมาสักการบูชาในโอกาสสำคัญ เช่น เข้าพรรษา ออกพรรษา 2. สังคมคฤหัสถ์: ส่งเสริมให้มีความกตัญญูทวดทั้งในสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถานที่ทำงาน โดยสร้างจิตสำนึกแก่สมาชิกในส่วนต่าง ๆ ของสังคมให้ตั้งอยู่ในหลักกตัญญูทวด เมื่อทำได้อย่างนี้คนในสังคมก็จะเป็นสังคมที่มีความสามัคคี

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ด้านข้อมูลประเพณี ควรมีการจัดการด้านข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีให้เป็นระบบ มีการจัดทำเอกสาร หรือหนังสือเป็นเล่มที่เป็นสมบูรณ์เพื่อใช้สำหรับการเรียนรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีแก่ลูกหลาน
2. ด้านการเรียนรู้ประเพณี ควรจัดระบบการเรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีต่าง ๆ ของชุมชนให้แก่ลูกหลานอย่างเป็นระบบและให้มีความสอดคล้องกับยุคสมัย
3. ด้านอนุรักษ์สืบทอดประเพณี ควรมีการจัดการอนุรักษ์สืบทอดประเพณีอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ประเพณีสำคัญของชุมชนคงอยู่คู่สังคมชาวชุมชนสุโขทัยให้ตราบนานเท่านาน
4. ด้านคุณค่าประเพณี ควรให้การศึกษาเรียนรู้ข้อมูลที่ถูกต้องชัดเจนเกี่ยวกับประเพณีต่าง ๆ แก่ทุกคนในชุมชนได้รู้และเข้าใจถึงคุณค่าและความสำคัญของประเพณี
5. ด้านความสนใจของเยาวชน ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนให้เยาวชนได้เรียนรู้ถึงคุณค่าและความสำคัญของประเพณีที่มีต่อชุมชน เพื่อให้เยาวชนเกิดความสนใจในประเพณีต่าง ๆ

6.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรนำผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นข้อมูลเพื่อประกอบเป็นแนวทางในการปรับแก้ปัญหาในประเพณีวิถีชีวิตของชุมชนสุโขทัยธานี อำเภอท่าวาสุกรี รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย โดยยึดหลักความถูกต้องของเวทีในการปรับแก้ปัญหาให้มีคุณภาพ ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ควรนำผลการศึกษาเป็นข้อมูลสารสนเทศแก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อเป็นข้อมูล ในการปรับแก้ปัญหาดัง ๆ ที่เกี่ยวกับประเพณีสำคัญของชุมชน

3. ควรมีการจัดการข้อปัญหาต่าง ๆ ของประเพณีสำคัญของชุมชนให้เป็นระบบเพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของประเพณีโดยการประยุกต์ใช้หลักธรรม

6.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยต่อไป

1. การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อการปฏิบัติกิจกรรมในงานประเพณีสำคัญของชุมชน

2. การประยุกต์ใช้หลักสารานิยมธรรม 6 เพื่อการดำเนินชีวิตของชุมชน ในช่วงเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19

3. การประยุกต์ใช้หลักความสามัคคีในการจัดกิจกรรมประเพณีสำคัญของชุมชนในยุคปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

โกวิท ราชวงศ์. (2555). หลักคำสอนเรื่องความกตัญญูทวาทิในพระพุทธศาสนา: กรณศึกษาทัศนะของ คนชราว่าด้วยการทอดทิ้งบุพการีในสังคมไทยพุทธ, **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (ศาสนาเปรียบเทียบ)**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล.

พระวิบูล ญาณธมโม (พันธุ์มิตร). (2555). ศึกษาพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวาทิที่ต่อบิดามารดาของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนบ้านหนองช้าง ตำบลเขวาสัน อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุวรรณธรา ลิ้ม. (2560). แนวทางส่งเสริมกตัญญูทวาทิในสังคมไทย. **ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รูปแบบการบูรณาการหลักสัปปายะเพื่อส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุใน
เทศบาลดอยสะเก็ด อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

An Integrated Model of the Sappāya Principles to Promote Self-Reliance
of the Elderly in Doi Saket Subdistrict Municipality,
Doi Saket District Chiang Mai Province

ลำภู เปรมจิตร, พูนชัย ปันธิยะ, เยื้อง ปั่นหน่งเพ็ชร

Lumpoo Pramchit, Phoonchai Punthiya, Yueng Pannengpetch

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus

Email: nalumpoo@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหลักสัปปายะที่ส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุในพระพุทธศาสนาเถรวาท 2) ศึกษาแนวคิดการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุในเทศบาลดอยสะเก็ด อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ และ 3) นำเสนอรูปแบบการบูรณาการหลักสัปปายะเพื่อส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุในเทศบาลดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลภาคสนามจากประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุและผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 31 คน เพื่อทำการวิเคราะห์โดยใช้หลักสัปปายะเพื่อหาข้อมูลในการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุ

ผลการวิจัยพบว่า

1. หลักสัปปายะ หมายถึง สิ่งที่สบายและเกื้อหนุนในการเจริญภาวนาให้ได้ผลดีประกอบไปด้วยสิ่งต่าง ๆ 7 ประการ คือ 1) ที่อยู่อันเหมาะสม 2) มีแหล่งอาหารอันวยอยู่ไม่ไกลไม่ไกลเกินไป 3) มีข่าวสารที่เอื้อต่อปัญญา 4) มีบุคคลที่ทรงภูมิปัญญาเป็นที่ปรึกษาเหมาะสม 5) มีอาหารที่เกื้อกูลต่อสุขภาพ 6) มีสภาพอากาศธรรมชาติแวดล้อมเหมาะสม และ 7) มีอิริยาบถที่สมดุลงาน แนวคิดเรื่องสัปปายะในงานวิจัยนี้ หมายถึง ความสะดวก สบายในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ ส่วนหลักการพึ่งพาตนเองหมายถึง การไม่ให้เป็นภาระของบุคคลอื่น

2. ในประเด็นแนวคิดเรื่องสัปปายะ หมายถึง ความสะดวก สบายในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ ส่วนหลักการพึ่งพาตนเองหมายถึง การไม่ให้เป็นภาระของบุคคลอื่น นอกจากนั้นยังอาจจะเป็นที่พึ่งแก่คนอื่นได้อีกด้วย ส่วนการพึ่งพาตนเองในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา หมายถึง ธรรมอันกระทำที่พึ่ง ธรรมสร้างที่พึ่ง คุณธรรมที่ทำให้ตนเป็นที่พึ่งของตนได้

3. รูปแบบการบูรณาการหลักสัปปายะเพื่อส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุในเทศบาลดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ารูปแบบการบูรณาการนั้นควรเริ่มที่บ้านของผู้สูงอายุเพราะบ้านถือว่าเป็นจุดศูนย์กลางสำคัญของทุกคนในครอบครัว ดังนั้นการ

ปรับปรุงบ้านไม่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนทั้งหลัง มันควรถูกเปลี่ยนเฉพาะบริเวณที่มักเกิดอุบัติเหตุประจำนั้นคือบันได เช่น ควรมีราวจับทั้งสองข้าง,ไม่ควรปูพรม,ไม่ควรวางสิ่งกีดขวางทางเดิน ฯลฯ ส่วนห้องนอนควรมีอากาศถ่ายเทได้สะดวกและข้างเตียงนอนควรมีราวจับและควรเลือกสีที่มองเห็นได้อย่างชัดเจน ห้องน้ำของพวกเขาคควรมีขนาดพอเหมาะกับรถเข็นพวกเขาควรฝึกใช้ฝักบัวอาบน้ำแทนการดักอาบด้วยขัน ประตูในบ้านของพวกเขาควรเป็นบานเลื่อนและปลดล็อคด้านนอก ควรปรับสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมหรือเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกความปลอดภัยโดยมีราวยึดจับพยุงตัวและรวมไปถึง วัด สวนสาธารณะ ตลาด และสถานที่ราชการ

คำสำคัญ: สัปายะ, การพึ่งพาตนเอง, ผู้สูงวัย

Abstract

The purpose of this research were: 1) to examine the Sappàya principle as found in Theravada Buddhist scriptures, 2) to investigate the concept of Sappàya and Self-Reliance of the Elderly, and 3) to propose an integrated model of the Sappàya. The Sappàya principle was used to analyze field data collected from 31 elderly people and their relatives to learn more about how to encourage elder independence.

The research results found that:

1. The Sappàya principle refers to things that are comfortable and supportive in meditating with good results. It consists of seven conditions things viz., 1) suitable abode, 2) suitable resort, 3) suitable speech, 4) suitable person, 5) suitable food, 6) suitable climate and 7) suitable posture. In this study, the concept of Sappàya refers to the convenience of living for the elderly. The principle of self-sufficiency entails not being a burden to others.

2. The Sappàya concept refers to the ease with which the elderly can live. Being self-sufficient means not relying on others for assistance. It may also be able to rely on other people. Buddhism's self-reliance teachings refer to Dhamma, which serves as reliance. Dhamma fosters a refuge morality that allows for independence.

3. A model of integrating Sappàya principles to promote elderly self-sufficiency in Doi Saket Subdistrict Municipality, Chiang Mai Province. It was discovered that the integration model should begin at the elderly's home because the home is considered the center of the entire family. As a result, home improvements do not necessitate extensive structural changes. It should only be replaced in areas prone to frequent accidents, such as

stairwells, which should have handrails on both sides, should not be carpeted, and should not have obstacles in the corridor, among other things. The bedroom should be well ventilated, and there should be a light beside the bed. There are handrails, and the color should be obvious. Their restrooms should be wheelchair accessible. Instead of scooping it up with a bowl, they should practice using the shower. Their front doors should be sliding and unlocked from the outside. Temples, parks, markets, and government buildings should all be improved or added to safe facilities with handrails.

Keywords: Sappaya, Self-Reliance, Elderly

1. บทนำ

พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญ และยกย่องผู้สูงวัยว่า “ผู้รู้ราตรีนาน” หมายความว่า เป็นผู้มีความรอบรู้ผ่านเหตุการณ์ต่าง ๆ มากมาย เปรียบผู้สูงวัยเหมือนคลังปัญญา เป็นบุคคลที่มีคุณค่าเป็นอย่างมาก พระพุทธศาสนายกย่องหรือให้ความสำคัญกับคำว่า “ผู้ลงมือกระทำ” ในความหมายคือ เกิดงาน แต่ไม่ได้ทำประโยชน์สร้างประโยชน์สร้างงาน หรือทำอะไรแก่ส่วนรวม พระพุทธศาสนาไม่ได้ยกย่อง ดังพุทธพจน์ที่ว่า “บุคคลผู้ปรารถนาความเพียรอย่างหนักมีชีวิตอยู่เพียงวันเดียว ก็ประเสริฐกว่าคนเกียจคร้าน และละทิ้งความเพียรชีวิตอยู่ตั้ง 100 ปี” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ขุ.อป. (ไทย) 33/231-240/486) พระเถระที่ได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นเอตทัคคะ ผู้เป็นรัตตัญญู ได้แก่ พระอัญญาโกณฑัญญะ และภิกษุณีมหาปชาบดีโคตมี ผู้ที่ภิกษุควรเข้าไปหาเพื่อปรึกษาซักถาม ช่วยเหลือ ดูแล และการยกย่องบูชาผู้สูงวัยถือเป็นมงคลแก่ชีวิต พระองค์ทรงวางหลักในการปฏิบัติตนเอง โดยเฉพาะผู้สูงวัยจะเน้นด้านจิตใจ และปัญญาที่ดี ดังปรากฏในมหาปรีณิพพานสูตรว่า “วัยของเราแก่หง่อมชีวิตของเราเหลือน้อย เราจะจากพวกเธอไปเราทำที่พึ่งแก่ตนแล้ว พวกเธอจงอย่าประมาท มีสติ มีศีลบริสุทธิ์ มีความดำรงมั่นคงดี รักษาจิตของตนไว้” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ที.ม. (ไทย) 10/185/132) หรือกรณีผู้สูงวัยต้นแบบอย่างพระราชนิพนธ์ ที่มาบวชเมื่อสูงวัย และพระพุทธเจ้าก็ยกย่องเมื่อบวชแล้วว่าเป็นผู้ “ว่านอนสอนง่าย” ถึงจะสูงวัยก็รักที่จะเรียนรู้ และพัฒนาตนเอง ไม่ได้ถือตัวว่าเกิดก่อน มีประสบการณ์มาก ดังนั้น แนวคิดเรื่องผู้สูงวัยในพระพุทธศาสนาจึงเป็นเรื่องของการยกย่องผู้สูงวัยในฐานะบุคคลสำคัญของครอบครัวด้วย (พระมหากษัตริย์ กิตติโสภณ และคณะ, 2561: 3)

สำหรับผู้สูงวัยในประเทศไทย มีประชากรผู้สูงวัยเป็นอันดับที่ 22 ของโลกจากสัดส่วนของประชากรผู้สูงวัยร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศตามคาดการณ์ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติประเทศไทยจะกลายเป็น “สังคมผู้สูงวัยอย่างสมบูรณ์” โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีประชากรผู้สูงวัยมากที่สุด 1 ใน 3 ของประชากรสูงวัยทั้งประเทศคือมีสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปี ขึ้นไปสูงถึง

ร้อยละ 20 ในปี พ.ศ. 2564 และจะเป็น “สังคมสูงวัยระดับสุดยอด” ประชากรผู้สูงวัยเพิ่มอย่างรวดเร็ว วัยเด็ก และวัยแรงงานลดลงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลต่อความไม่สมดุลระหว่างปริมาณคุณภาพของประเทศ มีสัดส่วนประชากรผู้สูงวัย 60 ปีขึ้นไปถึงร้อยละ 28 ในปี 2574 (มาสริน ศุกลปักษ์, กรณิทธิรัตน์ บุญช่วยธนาสิทธิ์, 2560: 55) และในอีก 40 ปีข้างหน้า จะมีประชากรผู้สูงวัยมากกว่าเด็กถึง 4 เท่า มีผลกระทบต่อโครงสร้างของประชากรหากไม่เตรียมความพร้อมจะส่งผลกระทบต่อสังคม และเศรษฐกิจ ตลอดจนการจัดการทรัพยากรในประเทศไทย ปัญหาโดยสรุปที่พบในผู้สูงวัย คือ

1) ปัญหาทางด้านสุขภาพของร่างกาย มีปัญหาการปรับตัวให้เข้ากับชีวิตประจำวันต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่น ปัญหาการเจ็บป่วยโดยเฉลี่ยมากกว่าหนึ่งโรค โรคเรื้อรัง บางคนตาไม่ดี หูไม่ได้ยิน โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ โรคข้อเสื่อม ปัญหาเรื่องฟันบดเคี้ยวอาหาร ระบบสมองความจำเสื่อม สายตาไม่คมมองไม่ชัดเจน ทำให้เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ ผู้สูงวัยล้มล้มมากกว่า 1 ครั้ง การล้มล้มทำให้สะโพกหัก หรือบาดเจ็บผลทำให้พิการ หรือเสียชีวิตได้

2) ปัญหาทางด้านจิตใจ เกิดจากความวิตกกังวล เครียด และกดดันจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายที่เสื่อมลง และการเปลี่ยนแปลงทางด้านบทบาททางสังคม เช่น การสูญเสียคนในครอบครัว หรือคนใกล้ชิด สูญเสียบทบาทการเป็นผู้นำในครอบครัว มีสถานะซึมเศร้า ว้าเหว่ คนในครอบครัวไม่มีเวลาให้แก่นัก เนื่องจากต้องทำมาหากิน ประกอบอาชีพ ทำให้ผู้สูงวัยต้องอยู่เพียงลำพังมากขึ้น ผู้สูงวัยปรับตัวไม่ได้จึงมีปัญหาทางด้านสุขภาพจิต

3) ปัญหาทางด้านสังคม (Social relationships) หมายถึง การรับรู้เรื่องความสัมพันธ์ของตนเองกับบุคคลอื่นในสังคม การรับรู้ถึงการได้รับการช่วยเหลือการที่ได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นในสังคม รวมถึงการรับรู้ว่าคุณได้เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่น ๆ ในสังคมด้วย ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ไม่มีเงินออม ไม่มีรายได้เพื่อการดูแลสุขภาพ หรือผู้สูงวัยบางคนยังทำงานเพื่อเลี้ยงตัวเอง ปัญหาการปรับตัวเข้ากับสมาชิกคนในครอบครัว และปัญหาเริ่มนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น มีโทรศัพท์มือถือ จึงไม่มีความจำเป็นต้องเดินทางไปมาหาสู่กันเหมือนสมัยก่อน

4) ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม (environment) หมายถึง การรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรับรู้ว่าคุณมีชีวิตอยู่อย่างอิสระ ไม่ถูกกักขังมีความปลอดภัยและมั่นคงในชีวิตการรับรู้ว่าคุณได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ดี ปราศจากมลพิษต่าง ๆ การคมนาคมสะดวกมีแหล่งประโยชน์ด้านการเงิน สถานบริการทางสุขภาพ และสังคมสงเคราะห์ การรับรู้ว่าคุณมีโอกาสที่จะได้รับข่าวสารหรือฝึกฝนทักษะต่าง ๆ การรับรู้ว่าคุณได้มีกิจกรรมนันทนาการมีกิจกรรมทำในเวลาว่าง

ผู้วิจัยจึงได้ทำวิจัยเรื่องรูปแบบการบูรณาการหลักสัปปายะเพื่อส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของผู้สูงวัยในเทศบาลตำบลดอยสะเก็ด อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เลือกพื้นที่เขตปกครองเทศบาลตำบลดอยสะเก็ด อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เน้นบริบทที่เกี่ยวข้อง 7 มิติ (อawasสัปปายะ) เกี่ยวกับสถานที่อยู่อาศัย อยู่ในที่เหมาะสม

(โคจรสัปปายะ) การเดินทางมีความสะดวกสบาย (ภัสสะสัปปายะ) มีพูดคุยกันด้านส่งเสริม พูดแต่สิ่งดี ๆ (บุคคสัปปายะ) บุคคลในแง่ของสังคม (โกชนสัปปายะ) มีอาหารที่รับประทาน เหมาะสมกับร่างกาย (อุตุสัปปายะ) สิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับความเป็นอยู่ ไม่ร้อนเกินไป ไม่หนาวเกินไป (อิริยาปถสัปปายะ) มีกิจวัตรที่เหมาะสมกัน จะเดินจะนั่งอยู่ในที่สบายเหมาะสม หลักการนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการจัดระเบียบครอบครัว สถาบัน องค์กรและสังคม ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นหลักการที่พูดถึงความเหมาะสมหรือความสมดุลของที่อยู่อาศัย ทำเลที่ประกอบอาชีพ การพูดจา และการบริหารร่างกายอย่างเหมาะสมอันเป็นปัจจัย สนับสนุนคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัยให้ดียิ่งขึ้น (ธีรโชติ เกิดแก้ว, 2547: 80) ด้วยผู้สูงวัยมี ร่างกายที่เสื่อมถอยตามกาลเวลา ร่างกายเสื่อมสภาพรวมถึงอายุที่มากขึ้นตามไปด้วย เป็นวัยที่ต้องได้รับการพึ่งพิงจากบุตรหลาน และบุคคลรอบข้าง รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องให้ความสนใจและช่วยเหลือผู้สูงวัย และส่งเสริมให้ได้รับการพึ่งพิงตนเองให้ได้มากที่สุด และความสำคัญของสัปปายะในบริบทที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันผู้สูงวัยให้มีสะดวกความ สบาย ด้วยเหตุนี้จึงมองเห็นว่าผู้สูงวัยเป็นจุดศูนย์กลางของปัญหา และแก้ไขปัญหาลให้ผู้สูงวัย ลดการพึ่งพาบุคคลอื่นให้น้อย โดยการนำหลักสัปปายะมาเป็นแนวทางสำหรับผู้สูงวัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษารูปแบบวิถีการบูรณาการหลักสัปปายะเพื่อส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของผู้ สูงวัยในเทศบาลตำบลดอยสะเก็ด อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

ด้วยปัญหาอุปสรรคปัญหาของผู้สูงวัยเพิ่มขึ้นนั้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจการบูรณาการ หลักสัปปายะเพื่อส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของผู้สูงวัยในเทศบาลตำบลดอยสะเก็ด อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้หลักสัปปายะในการพึ่งพิงของผู้สูงวัย โดยเน้นถึง สบาย สภาพเอื้อ สภาวะที่เกื้อหนุน สิ่งสถาน หรือบุคคล ซึ่งเป็นที่สบายเหมาะสมกัน เกื้อกูลกัน หรือ เอื้ออำนวย และรวมถึงรัฐควรจะสนับสนุนนโยบาย และส่งเสริมแรงงานผู้สูงวัย ให้มี งานทำต่อไป เพราะการทำงานของผู้สูงวัย จะเป็นที่มาของการมีรายได้ เพื่อเลี้ยงชีพต่อ ตนเอง และครอบครัว ยังเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงภาวะทางกาย และทางใจ รวมถึง ศักยภาพในการดำรงชีวิตของผู้สูงวัย เป็นสิ่งที่สมควรเปิดโอกาสให้กำลังแรงงานผู้สูงวัยมีความ พร้อมเหมาะสมทั้งทางสภาพร่างกาย และจิตใจ จะได้ดำรงชีวิตในบ้านปลายอย่างมีความสุขมี ศักดิ์ศรีต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักสัปปายะที่ส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของผู้สูงวัยใน พระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาแนวความคิดการพึ่งพาตนเองของผู้สูงวัยในเทศบาลดอยสะเก็ด อำเภอ ดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการบูรณาการหลักสัปปายะเพื่อส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง ตามหลักพระพุทธศาสนาของผู้สูงวัยในเทศบาลดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัย โดยใช้กระบวนการวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Primary Data) และมีการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยตามประเด็นที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของวิจัยมีขั้นตอนดังนี้

3.1 วิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ศึกษารวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และศึกษารวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ ตำราวิทยานิพนธ์ รายงานงานวิจัย หนังสือ เอกสารที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เช่น บทความทางวิชาการ หนังสือพิมพ์ รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2 ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยใช้วิธีการคัดเลือกจากหมู่บ้าน ทั้งหมด 7 หมู่บ้าน มีดังนี้ หมู่ที่ 1 บ้านป่าตึงน้อย หมู่ที่ 2 ชุมชนโพธิ์ทองเจริญ หมู่ที่ 3 บ้านเชิงดอย หมู่ที่ 4 บ้านป่าคา หมู่ที่ 5 บ้านลงเหนือ หมู่ที่ 8 บ้านลงใต้ และหมู่ที่ 12 ชุมชนบ้านหนองหล่ม

กำหนดให้หมู่บ้านละ 2 คน เพศชาย 1 คน เพศหญิง 1 คน กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) รวมประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด เป็นผู้สูงอายุเพศชาย หญิงและชาย ที่ยังมีชีวิตอยู่ ไม่รวมผู้สูงอายุติดเตียง จำนวน 14 คน

กลุ่มผู้เกี่ยวข้องสนับสนุนผู้สูงอายุในภาครัฐและผู้นำชุมชน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม

- 1) ครอบครัวของผู้สูงอายุ ครอบครัวละ 1 คน (ครอบครัวผู้เข้าร่วม) จำนวน 14 คน
- 2) ตัวแทนเจ้าหน้าที่รัฐ(เทศบาลดอยสะเก็ด) จำนวน 1 คน อสม.รพส.

ประจำหมู่บ้าน จำนวน 1 คน และองค์กรพัฒนาเอกชน จำนวน 1 แห่ง รวม 3 คน

รวมประชากรและกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด จำนวน 31 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi - Structured Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) การสังเกต (Observation) จดบันทึก และบันทึกเสียง โดยใช้เครื่องมือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม แบบบันทึกการสังเกต สมุดบันทึก และเครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป

3.4 พื้นที่วิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้สูงอายุอยู่ในพื้นที่การปกครองเทศบาลตำบลดอยสะเก็ด พื้นที่กิ่งเมือง เป็นชุมชนที่อยู่ในความรับผิดชอบของเทศบาลตำบลดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

3.5 เครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือวิจัยดังนี้

- 1) ศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการบูรณาการหลักสัปปายะเพื่อส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุในเทศบาลตำบลดอยสะเก็ด อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ แล้วนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

2) ดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์กำหนดขอบข่ายเนื้อหาที่สัมภาษณ์ ซึ่งมีขั้นตอน คือสร้างแบบสัมภาษณ์ ตามกรอบที่กำหนด จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้ไปตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา โดยนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน

3) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างไปปรับปรุงให้สมบูรณ์และนำไปใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย

4) เก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์วิเคราะห์ด้วยวิธีการพรรณนา

การสัมภาษณ์ (Interview)

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (In formal interview) และสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Non Informal interview) โดยการดำเนินการสัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การสังเกต (Observation)

การสังเกตผู้วิจัยใช้เครื่องมือแบบสังเกต เข้าร่วมสังเกตแบบมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อให้ได้รายละเอียดและข้อมูลที่ถูกต้องชัดเจนในพื้นที่ของผู้สัมภาษณ์

การสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ใช้ในการศึกษาความคิดเห็นค้นหาคำตอบที่ยังคลุมเครือ หรือยังไม่แน่ชัดของการวิจัยแบบสำรวจ เพื่อช่วยในงานวิจัยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การวิเคราะห์

การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) นำผลการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มมาแยกตามวัตถุประสงค์ ที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงความคิดเห็น เรียบเรียงข้อมูลเนื้อหาเพื่อให้เป็นระเบียบพร้อมที่จะวิเคราะห์เนื้อหาโดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นค่าร้อยละ ศึกษารวบรวมข้อมูลและทำการสรุป หลักสัปปายะการพึ่งพาตนเองตามหลักพระพุทธศาสนา วิเคราะห์ สัปปายะการพึ่งพาตนเองของผู้สูงวัยในเทศบาลดอยสะเก็ด อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ วิเคราะห์รูปแบบการบูรณาการหลักสัปปายะเพื่อการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของผู้สูงวัย โดยให้ความหมายกับข้อมูล อาศัยการตีความจากข้อมูลเบื้องต้นให้เป็นข้อมูลที่สื่อความหมายของผู้ให้ข้อมูล นำเอาความหมายที่ให้มาจัดเป็นหมวดหมู่ หลังจากนั้นจึงนำความหมายที่จัดหมวดหมู่แล้วมาตีความสร้างข้อสรุปเป็นรูปธรรมหรือปรากฏเห็นหลาย ๆ เหตุการณ์ เพื่อนำข้อสรุปนั้นมาทำการตรวจสอบและยืนยันให้เป็นที่ถูกต้อง เชื่อถือได้ วิเคราะห์และสรุปรวบรวมความหมาย ให้ได้ความรู้ตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย ซึ่งในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis)

4. สรุปผลการวิจัย

การบูรณาการหลักสัปปายะเพื่อส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของผู้สูงวัยในเทศบาลตำบลดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้บริบทของสัปปายะ 7 ประการ คือ 1) ที่อยู่อันเหมาะสมไม่พลุกพล่านจอแจ 2) มีแหล่งอาหารอันวยอยู่ไม่ไกลไม่ไกลเกินไป 3) การพูดคุยที่เหมาะสมหรือมีข่าวสารและสื่อสารที่เอื้อต่อปัญญา 4) บุคคลที่ทรงภูมิปัญญาเป็นที่ปรึกษาเหมาะสม

5) อาหารที่เหมาะสมกับร่างกายและเกื้อกูลต่อสุขภาพ 6) สภาพอากาศธรรมชาติแวดล้อมเหมาะสม 7) อิริยาบถที่สมดุล

ประเด็นแนวคิดเรื่องสัปายะการพึ่งพาตนเองของผู้สูงวัย หมายถึง ความสะดวกสบายในการดำรงชีวิตของผู้สูงวัย ส่วนหลักการพึ่งพาตนเองหมายถึง การไม่ให้เป็นภาระของบุคคลอื่น นอกจากนั้นยังอาจจะสามารถเป็นที่พึ่งแก่คนอื่นได้อีกด้วย ส่วนการพึ่งพาตนเองในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา หมายถึง ธรรมอันกระทำที่พึ่ง ธรรมสร้างที่พึ่ง คุณธรรมที่ทำให้ตนเป็นที่พึ่งของตนได้

1) อาวาสสัปายะ หรือที่อยู่อาศัย ลักษณะของบ้านเป็นชั้นเดียว มีบันได และไม่มีบันได ประเภทมีบันไดร้อยละ 36 ไม่มีบันไดร้อยละ 64 ห้องนอน ห้องครัว ห้องน้ำ ห้องส้วม ยังไม่เป็นที่สัดส่วนที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงวัยมากนัก ห้องน้ำไม่มีแผ่นกันรองกันลื่น และไม่มีราวจับพยุงตัวร้อยละ 100 มีแสงสว่างไม่เพียงพอ รวมทั้งอุปกรณ์การใช้ในชีวิตประจำวัน ยังไม่เหมาะสมสำหรับการเอื้ออำนวยความสะดวก สบายให้ผู้สูงวัย เช่น ราวจับทางลาด บันไดมีแสงสว่างไม่เพียงพอ โถสุขภัณฑ์ ไม่มีราวยึดจับพยุงตัว สวิตช์ไฟฟ้า ไม่มีแสงหรือตำแหน่งมองเห็น ปลั๊กไฟที่อยู่สูงและบางจุดเก่าชำรุด ลูกบิดประตู มือจับประตู กลอนประตู พื้น และการเน้นสีในบ้าน ไม่เอื้อความสะดวก

2) โคจรสัปายะ หรือในด้านการเดินทาง พบว่า ผู้สูงวัยขับรถมอเตอร์ร้อยละ 43 ลูกหลานขับรถให้ร้อยละ 50 เดินเท้าร้อยละ 7 ถนนที่ใช้สัญจรเป็นถนนส่วนรวม ไม่มีถนนสำหรับผู้สูงวัยโดยเฉพาะ ส่วนการเดินทางไปพบแพทย์ หรือมีงานนอกหมู่บ้าน ลูกหลานจะเป็นคนรับส่ง นอกนั้นไม่เดินทางไปไหนไกลมากนัก เนื่องจากสายตาและเรื่องสุขภาพไม่เอื้ออำนวยต่อการเดินทางบ่อย ๆ หรือเดินทางไกล

3) ภัสสัปายะ ในด้านการสื่อสารพูดคุยที่เหมาะสมพบว่าร้อยละ 100 มีการสื่อสารที่เหมาะสม มีข่าวสารด้านต่าง ๆ ผู้สูงวัยชอบอ่านหนังสือธรรมะ มีรายการธรรมทางโทรทัศน์ เข้าวัดฟังธรรม ติดต่อสื่อสารกับบุคคลในครอบครัวผ่านทางโทรศัพท์ และใช้ระบบแอปพลิเคชันซึ่งโทรหากันได้สะดวกตลอดเวลา ถึงแม้จะอยู่ไกลกันแต่การติดต่อสื่อสารแบบนี้ได้เห็นหน้าเสมือนอยู่ใกล้ชิดกัน

4) บุคคลสัปายะ ในด้านบุคคลที่เหมาะสมนั้นพบว่า ผู้สูงวัยเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนคิดเป็นร้อยละ 100 และพบว่าบ้านหลังไหนมีผู้สูงวัยและเด็กอยู่ด้วยกัน ผู้สูงวัยจะบ่นลูกหลาน จึงกลายเป็นคนจุกจิกจู้จี้ แต่ในทางกลับกัน ลูกหลานมีปัญหอะไรก็จะขอคำปรึกษาเสมอ มีการรวบรวมความรู้ความสามารถหรือประสบการณ์ต่าง ๆ ของผู้สูงวัยเพื่อไม่ให้สูญหายไปพร้อมกับผู้สูงวัย หรือมีกิจกรรมในชุมชน ผู้สูงวัยเข้าร่วมน้อย เกิดจากสุขภาพไม่เอื้ออำนวย หรือให้ความสำคัญกับผู้สูงวัยน้อยลง มีผู้สูงวัยเข้าร่วมเป็นตัวแทนในพิธีกรรมทางศาสนา เป็นจิตอาสาช่วยเหลือชุมชน และเป็นปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อนำความรู้ความสามารถถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่

5) โภชนาสัปายะ ในด้านอาหารพบว่าร้อยละ 100 ของผู้สูงวัยรับประทานอาหารพื้นเมือง จะเลือกรับประทานอาหารตามฤดูกาล ไม่รับประทานอาหารมากไปน้อยไป และ รับประทานอาหารเพียงสองมื้อ รับประทานได้ทั้งข้าวเหนียว ข้าวนี้

หมุนเวียนเปลี่ยนอาหารไปตามความชอบ หรือ มีในท้องถิ่นนั้น หากผักปลูกไว้ไม่เพียงพอสำหรับรับประทาน หาซื้อจากตลาดเพิ่ม เช่น เนื้อสัตว์ ผักบางชนิด และขนม เป็นต้น

6) อุตุสัปปายะ ในด้านสภาพอากาศ พบว่า ผู้สูงวัยที่ชอบทุกฤดูคิดเป็นร้อยละ 29 ชอบฤดูหนาว ร้อยละ 36 ชอบฤดูฝน ร้อยละ 28 ชอบฤดูร้อน ร้อยละ 7 มีความชอบแตกต่างกันด้านอากาศ คือภูมิอากาศไม่ร้อนไม่หนาวเกินไป ฝนตกมากไปไม่ชอบ เพราะเดินทางไปไหนลำบาก ร้อนหนาวมากไปก็รู้สึกไม่สบาย

7) อิริยาบถสัปปายะ ด้านการเคลื่อนไหวร่างกายพบได้ 2 ลักษณะ คือ ผู้สูงวัยไม่ได้ออกกำลังกายร้อยละ 71 และออกกำลังกายร้อยละ 29 ผู้สูงวัยที่ไม่สามารถออกกำลังกายได้ จะเลือกใช้ชีวิตเคลื่อนไหวทางร่างกายช้า ๆ หรือ เดินแกว่งแขนเข้าจังหวะเดิน ทำงานบ้านเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้ร่างกายได้มีการเคลื่อนไหว และผู้สูงวัยที่ออกกำลังกายได้ จะวิ่งออกกำลังกาย เข้าสวน ทำงานทุกวัน และบางคนยังสามารถประกอบอาชีพค้าขาย หรือรับจ้างรายวัน และเป็นที่พึ่งของคนในครอบครัว

รูปแบบการบูรณาการหลักสัปปายะเพื่อส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของผู้สูงวัยนั้น จึงเป็นรูปแบบของการออกแบบบ้านที่อยู่อาศัย และรูปแบบการใช้ชีวิตประจำวัน ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับความเป็นอยู่ให้เกิดความสะดวกสบายของผู้สูงวัย สภาพแวดล้อมภายในบ้านมีสิ่งเหมาะสมเอื้ออำนวยประโยชน์ใช้สอย รับประทานอาหารมีประโยชน์ เข้าถึงข้อมูลข่าวสารเหมาะสม ได้รับการเลี้ยงดูจากครอบครัว ได้ออกกำลังกายเหมาะสมพอดีกับร่างกาย และ อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษารูปแบบการบูรณาการหลักสัปปายะเพื่อส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของผู้สูงวัยในเทศบาลดอยสะเก็ด อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้สูงวัยมีหลักสัปปายะเพื่อปรับความเป็นอยู่ให้สมดุลมีความเหมาะสม พอดี สบาย ๆ ทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ รวมไปถึงสภาพสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก เน้นความสบาย มีประโยชน์เหมาะสมกับความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน โดยเน้นเรื่องด้านร่างกายไม่เจ็บป่วย พึ่งพาตนเองให้มากที่สุด หรือการพึ่งพาบุคคลอื่นให้น้อยที่สุด เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และยังสามารถเป็นที่พึ่งกับบุคคลอื่น ๆ ได้อีกด้วย มีความเห็นแจ้งจริงปล่อยวางการยึดมั่นถือมั่น

รูปแบบการบูรณาการหลักสัปปายะเพื่อการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของผู้สูงวัยในเทศบาลดอยสะเก็ด อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ใช้หลักสัปปายะ 7 แสดงถึงบริบทสังคมชุมชนที่มีการเอื้ออาทรซึ่งกัน การใส่ใจความเป็นอยู่ระหว่างของผู้สูงวัยและบุคคลในครอบครัว พบประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปราย ดังนี้

1) อาวาสสัปปายะ หรือ สภาพความเป็นอยู่ที่พักอาศัย มีความเป็นอยู่สบาย ๆ ตามอัตภาพของแต่ละบุคคล แต่ยังขาดด้านความปลอดภัย หรือการป้องกันอุบัติเหตุที่จะเกิดกับผู้สูงวัย พบปัญหาในเรื่องการจัดการสิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้าน ทางเดินของบริเวณบ้านยังรกรุงรัง เป็นต้นเหตุให้เกิดอุบัติเหตุ ซึ่งไปสอดคล้องกับหนังสือของ สำนักอนามัยสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ (2558: 10) เรื่องการจัดสภาพแวดล้อมที่

เหมาะสมกับผู้สูงอายุ พบว่า เพื่อให้สภาพแวดล้อมเดิม ไม่เอื้อต่อการดำรงชีวิต ให้มีความปลอดภัย การจัดการครอบคลุมถึงที่อยู่อาศัย สถานที่สาธารณะ สิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชน เพื่อช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถทำกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเองได้ง่ายขึ้นเช่น ควรจะปรับปรุงพื้นที่มักจะเกิดอุบัติเหตุลื่นหกล้มของผู้สูงอายุเป็นประจำ ในห้องน้ำหรือห้องส้วม ควรจะมีแผ่นกันลื่น และราวยึดจับกันลื่น หรือพยุงตัว และในพื้นที่ของห้องน้ำไม่ควรจะนำสิ่งของต่าง ๆ มาเก็บไว้ หรือวางเกะกะทางเดิน เพราะการเคลื่อนไหวของผู้สูงอายุจะช้า และใช้พื้นที่หมุนตัว สอดคล้องกับหนังสือ สุนทรี พัวเวช (2551: 12) เรื่องความรู้เกี่ยวกับเรื่องผู้สูงอายุ พบว่าสภาพร่างกายของผู้สูงวัยมีข้อจำกัดในการเคลื่อนไหว ประตูปิดเปิดห้องน้ำควรเป็นเปิดออก ไม่ใส่กลอน หรือใช้ประตูเลื่อน เพื่อป้องกันผู้สูงวัยลื่นในห้องน้ำ หากเกิดอุบัติเหตุ จะง่ายต่อการเปิดประตูเข้าไปช่วย จะไม่ชนร่างของผู้สูงวัยลื่นอยู่กับพื้น รวมถึงควรจะมีติดสัญญาณเตือนภัยไว้ในห้องน้ำ และห้องนอน หรือใช้วิธีติดสัญญาณเตือนภัยไว้ที่ข้อมือของผู้สูงวัยก็ได้

โคจรสัปปายะ หรือ แหล่งหาอาหารเป็นที่สบาย ในที่นี้หมายถึง ความสะดวกสบาย เหมาะสมกับการเดินทางของผู้สูงวัย คมนาคมสำหรับเดินทางของผู้สูงวัยมีบริการขนส่งมีรถรับจ้างทั่วไป รถมอเตอร์ไซด์รับจ้างและมีการใช้เทคโนโลยีจากมือถือ โดยใช้แอปพลิเคชัน เรียกรถบริการ มีสัญลักษณ์แสดงทางข้ามถนน ทางเดินไม่กว้างเกินไป ไม่แคบเกินไป พื้นต้องเป็นทางราบ หรือต่างระดับไม่ขรุขระ เนื่องจากผู้สูงวัยการทรงตัวไม่ดี อาจหกล้มได้ การเลือกใช้สีแทนสัญลักษณ์ต่าง ๆ ลวดสีที่คล้ายกัน แยกสีชัดเจน และมีความเหมาะสมกับสายตา พาหนะเดินทาง หรือรถ ออกแบบให้มีความปลอดภัยเหมาะสม ปรับระดับความพอดี เพื่อความสะดวก สบายแก่ให้ร่างกาย สอดคล้องงานเขียนของ พระพุทธโฆสเถระ (2548: 221) ใน คัมภีร์วิสุทธิมรรค กล่าวว่า หมู่บ้านหรือชุมชนที่มีอาหารบริบูรณ์ มีเส้นทางที่พอใช้เดินได้ไม่เสี่ยงอันตราย ไม่ลำบากเกินไป พ้นจากแสงอาทิตย์ขึ้นส่องหน้าในเวลาไป หรือกลับจากบิณฑบาต และภิกษุรู้จักเส้นทางนั้นดีซึ่ง อยู่ไม่ไกลเกินไป ประมาณ หนึ่งโกสะ ถึงหนึ่งโกสะครึ่ง (1-5 กิโลเมตร) พอที่จะเดินไป และ เดินกลับได้ในเวลาพอสมควร

คมนาคนสมบัติ หมายถึง พร้อมด้วยคมนาคน คือ ไม่ใกล้เกินไป ไม่ไกลเกินไป เดินทางไปถึงได้สะดวก ข้อสำคัญที่สุด ที่โคจรไปนั้นต้องไม่เป็นแหล่งยั่วชวนกวนกิเลส ซึ่งจะอันตรายต่อการประพฤติ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: วิ.ม.อ. (ไทย) 4/139)

ภัสสสัปปายะ หรือ การพูดคุยที่เหมาะสม พูดกันแต่สิ่งดี ๆ ผู้สูงวัยเป็นผู้ที่ให้คำปรึกษา กับ ลูกหลาน เป็นที่ไว้วางใจ สามารถพูดได้ทุก ๆ เรื่องที่ขอคำปรึกษา หรือ สนทนาในเพื่อนสูงวัยเดียวกัน กล่าวทักทาย ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน นำสิ่งดี ๆ มาแลกเปลี่ยน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนิดา ประดิษฐ์สถาพร และคณะ (2555: 20) งานวิจัยเรื่อง สุขภาวะจิตของผู้สูงวัยไทยตามแนววิถีพุทธ ผู้สูงวัยสุขภาพดีพฤติกรรม การส่งเสริมสุขภาพเป็นปัจจัยหนึ่งช่วยให้ผู้สูงวัยมีสุขภาพดี อายุยืนยาว และคุณภาพชีวิตที่ดี พบว่าผู้สูงวัยที่สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเองหากส่งเสริมให้ดูแลสร้างเสริมสุขภาพที่ดี จะทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ไม่เป็นคนขี้บ่นให้ลูกหลานรำคาญใจ พูดน้อย พูดแต่สิ่งดี ๆ

ส่งเสริมให้มีสภาพด้านจิตใจที่สงบ ไม่ฟุ้งซ่าน ในช่วงโรคระบาดโควิด -19 ให้ความร่วมมือไม่ออกไปพบปะพูดคุย พุดน้อย พุดพอประมาณ สอดคล้องกับหนังสือของ พระพุทธโฆสเถระ (2554: 24-25) งานเขียนใน คัมภีร์วิสุทธิมรรค พบว่า ดำรงตนอยู่ในสังคมได้เป็นปกติ ควบคุมพฤติกรรมสอดคล้องตามพระวินัย กติกาหรือจารีตประเพณีของสังคมในทางพุทธศาสนาบุคคลจะต้องมีศีลวินัยหรือการควบคุมพฤติกรรมของตนเองทาง กายและวาจาให้มีสถานะเป็นปกติ

บุคคลสัปายะ หมายถึง บุคคลเป็นที่สบาย เป็นกัลยามิตรกับทุกคน เป็นตัวอย่างการกระทำทำให้คนในชุมชน พบว่า การถ่ายทอดประสบการณ์ด้านประเพณี วัฒนธรรมในชุมชน ผู้สูงวัยมีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวแทนร่วมในพิธีกรรมต่าง ๆ และหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน ให้การสนับสนุนผู้สูงวัยที่ยังมีความสามารถทำงานได้ หรือช่วยงานด้านจิตอาสา ในกำลังที่เหมาะสม และสอดคล้องกับความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคล โดยนำปราชญ์ชาวบ้าน ให้เก็บองค์ความรู้โดยถ่ายทอดความรู้ด้านต่าง ๆ เก็บในรูปแบบรูปเล่ม หรือถ่ายเป็นวิดีโอ ให้เหมาะสมกับยุคสมัย สร้างรูปแบบขยายความรู้ และเผยแพร่ในรูปแบบของสื่อไปสู่ชุมชน ท้องถิ่นต่าง ๆ ได้อีก วิธีการดังกล่าวสร้างกระบวนการผ่านโดยตรงให้คนรุ่นหลัง ๆ ในกลุ่มเด็กและเยาวชน เป็นผู้สืบทอดองค์ความรู้ต่อไป ผู้สูงวัยควรจะได้รับ การสนับสนุนงานด้านสังคมเพื่อให้ผู้สูงวัยมีส่วนร่วมเป็นจิตอาสา และอำนวยความสะดวกทุก ด้าน เช่น พาหนะเดินทาง สถานที่ บทบาทต่าง ๆ ให้กับผู้สูงวัย เช่น เข้าร่วมงานประจำปีใน หมู่บ้าน งานประเพณีวัฒนธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ สำนักงานหลักประกันสุขภาพ แห่งชาติ (2559: 13) งานวิจัยเรื่อง นโยบายการพัฒนาระบบดูแลระยะยาวด้านสาธารณสุข สำหรับผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงในพื้นที่ (Long Term Care) พบว่าด้วยการมีส่วนร่วมของ ครอบครัว ชุมชนท้องถิ่น ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของผู้สูงวัยมีคุณภาพดี อยู่ในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรีเข้าถึงบริการอย่างถ้วนหน้า และเท่าเทียมสวัสดิการสังคม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการศึกษา หรือสาธารณสุข สร้างโอกาสให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี สังคมโดยรวมก็ได้ประโยชน์

โภชนสัปายะ หรืออาหาร ถึงแม้ว่าผู้สูงวัยจะเลือกรับประทานอาหารตาม ฤดูกาล เลือกรับประทานอาหารพื้นเมือง ปลุกเองในท้องถิ่นที่มี ปัญหา คือ ผู้สูงวัยมีความเคยชินกับการรับประทานอาหารเดิม ๆ ซ้ำ ๆ ไม่เหมาะสมสภาพร่างกายของผู้สูงวัยที่มีความเปลี่ยนแปลง จึงต้องให้ผู้ดูแลมีความเข้าใจเลือกอาหารให้เหมาะสมกับร่างกาย ไม่เป็นพิษ หรือก่อให้เกิดโทษต่อร่างกายผู้สูงวัย และต้องมีความรู้ ความเข้าใจอาหารแต่ละประเภท มีความเหมาะสมกับสุขภาพกายและใจ เช่น หน่วยงานเทศบาลเปิดคอร์สการเรียนรู้เรื่อง โภชนาการด้านอาหารสำหรับผู้สูงวัย อาหารที่มีคุณค่า วิธีการทำอาหาร เพื่อให้เหมาะสมกับ สภาพร่างกายของผู้สูงวัยที่มีการเปลี่ยนแปลง เช่น เป็นอาหารที่ง่าย ไม่เป็นอาหารรสจัด เพื่อสุขภาพของผู้สูงวัย เมื่อสุขภาพดี ส่งผลให้ร่างกายแข็งแรง และ จิตใจมีความสุข และคน ในครอบครัวมีความสุขด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ขวลิขิต สวัสดิ์ผล และคณะ (2559: 16) งานวิจัยเรื่อง การดูแลผู้สูงอายุในภาวะพึ่งพิงในพื้นที่ตะวันออกเฉียงเหนือของไทย การดูแล ผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงโดยชุมชนท้องถิ่น พบว่าการดูแลผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงโดย ครอบครัวเป็นการดูแลใน ผู้ดูแลหลัก คือลูกสาว ขณะที่บทบาทภาระของผู้ดูแลหลักมีปัญหา

และได้รับผลกระทบจากการเป็นผู้ดูแลหลากหลาย คือ ไม่มีประสบการณ์ และความรู้ด้านการดูแล มีปัญหาด้านสุขภาพ และการเจ็บป่วยร่วม สมรรถนะทางร่างกายลดลง และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปฐมวรวิวัฒน์ และคณะ (2556: 18) งานวิจัยเรื่องปัจจัยสังคมที่เกี่ยวกับการปรับพฤติกรรมต่อวิถีชีวิตของผู้สูงวัย พบว่า ผู้สูงวัยมีการปรับตัวพฤติกรรมการบริโภค เพื่อให้สอดคล้องกับสุขภาพกายและสุขภาพใจเพื่อให้ผ่อนคลายความกังวลในชีวิตประจำวัน

อุตุสัปปายะ หมายถึง สภาพแวดล้อม อุณหภูมิ อากาศ ผู้สูงวัยมีความชอบฤดูกาล แตกต่างกันไป ตามสภาพร่างกาย บางคนชอบหน้าร้อน แต่ไม่ร้อนมาก บางคนชอบหน้าหนาว แต่ไม่หนาวมาก และชอบหน้าฝนแต่ไม่ใช้ฝนตกมากเกินไป ฤดูที่ร้อนเกินไปให้จัดบริเวณบ้านโปร่ง มีลมพัดผ่านได้สะดวก มีที่พักผ่อนหลบร้อนได้ ถ้าร้อนมากเกินไปเปิดเครื่องปรับอากาศ ในฤดูหนาว หาเสื้อผ้าที่หนา อบอุ่นมาสวมใส่ และฤดูฝนไม่เดินทางสอดคล้องกับงานเขียน “Principles of animal ecology ของ Allee W.C, Park O, Emerson A. E, Park T, Schmidt K.P. (1949) กล่าวว่า ปัจจัยเกื้อกูลในการดำรงชีวิต (อุณหภูมิ) กับร่างกายมนุษย์ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศ สิ่งที่มีชีวิตสามารถดำรงชีวิตภายใต้อุณหภูมิที่เหมาะสม ความร้อนจะส่งผลกระทบต่ออัตราการเจริญเติบโต กิจกรรม ตลอดจนพฤติกรรมหลัก ๆ

อ่าวสบบางแห่ง ในบางฤดูก็สบาย บางฤดูไม่สบาย อากาศหนาวก็เป็นทีสบายสำหรับบุคคลบางคน อากาศร้อนก็เป็นทีสบายสำหรับบุคคลบางคน และที่ใดก็ตามถ้าหากว่าอากาศร้อนจัดเกินไป ก็ยากที่จะบำเพ็ญสมณธรรม เมื่ออากาศหนาวจนเกินไป ก็ยากที่จะทำใจให้สงบได้ อากาศชนิดใดมีความเหมาะสมสบายหรือจิตที่ยังไม่ตั้งมั่นย่อมตั้งมั่น หรือจิตที่ตั้งมั่นแล้วย่อมมั่นคงยิ่งขึ้น อากาศชนิดนั้นชื่อว่าเป็นที่สบาย ส่วนอากาศชนิดอื่นนอกจากนี้ชื่อว่าไม่เป็นที่สบาย (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: วิสุทธิ. (ไทย) 1/103)

อิริยาบถสัปปายะ หมายถึง อิริยาบถหลัก ๆ นอน นั่ง ยืน เดิน กิน คิด พุดเสียบ ของผู้สูงวัย ด้วยทางด้านร่างกายและจิตใจมีการเปลี่ยนแปลง จึงไม่สามารถเคลื่อนไหวร่างกายคล่องแคล่ว การเดินช้าลง นั่งนาน ๆ มีปัญหาข้อกระดูก เช่น ปวดเข่า ปวดหลัง ข้อเสื่อม หรือมีกิจกรรมเล็ก ๆ น้อยทำอยู่บ้าน เช่น ทำงานบ้าน ปลุกผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ ฉะนั้นอุปกรณ์ช่วยให้ผู้สูงวัยได้เคลื่อนไหวร่างกายสะดวกเอื้อต่อสุขภาพ ออกกำลังกายให้เหมาะสมกับร่างกาย ไม่หักโหมเกินไป ให้มีงานอดิเรก หรือสิ่งที่ชอบและสนใจ ทำให้มีสุขภาพกายและใจมีสุขภาพ และเพลิดเพลินในชีวิต และได้สอดคล้องกับงานของกระทรวงวัฒนธรรมฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ (2550: 39) กล่าวว่า การออกกำลังกายที่ไม่รุนแรงเพื่อสร้างความยืดหยุ่นให้แก่กล้ามเนื้อและเส้นเอ็นในร่างกาย ทำให้โลหิตและเลือดลมไหลเวียนในร่างกายได้สะดวก และยกระดับจิตใจให้แจ่มใส เป็นสมมติได้ด้วยตนเอง

6. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการดำเนินงานการจัดการ และการขยายผลการวิจัยสู่การบริหารการปฏิบัติหรือการจัดการเชิงวิชาการดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

นำผลวิจัยไปใช้ในการกำหนดนโยบาย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการพึ่งพาตนเองของผู้สูงวัย กำหนดนโยบายหลักให้กับชุมชน ได้แก่ 1) กลไกของการบริหารจัดการจัดการพึ่งพาตนเองของผู้สูงวัย 2) กลไกการรวมกลุ่มของผู้สูงวัย และ 3) การระดมทุน/กองทุนภายใต้หลักการพึ่งพาตนเองของผู้สูงวัย ก่อเกิดกระบวนการคิดให้ผู้สูงวัยได้พึ่งพาตนเองโดยใช้หลักพุทธศาสนามาบูรณาการ โดยการใช้หลักสัปปายะ 7 หลักอริยสัจ 4 สังคหัตถ์ 4 และการระดมทุนใช้หลักสังฆะ

6.2 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ผู้สูงวัยเป็นวัยที่ต้องการพึ่งพาจากคนในครอบครัว หรือบุคคลที่ใกล้ชิด ผ่านกระบวนการการช่วยเหลือทั้งทางตรงและทางอ้อม จากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความเจริญของประเทศชาติ จึงควรมีการพัฒนาส่งเสริมให้ผู้สูงวัยได้มีหลักในการพึ่งพาตนเองเป็นระบบทั้งบุคคลากร เงิน สิ่งของ และการจัดการ โดยส่งเสริมสัมพันธ์ภาพที่ดีตามหลักกตัญญูกตเวทิตะและหลักทศ 6 พัฒนาศักยภาพของผู้สูงวัยให้มีความรู้ความสามารถในการเป็นคลังสมอง และผู้ปฏิบัติการ เพิ่มขีดความสามารถด้านกิจกรรมสังคม ดำเนินการในรูปแบบเครือข่ายให้มีความชัดเจน โดยการนำหลักประยุกต์หลักธรรมการพึ่งพาตนเอง กตัญญู บุญ เมตตา จิตอาสา และการสงเคราะห์ เข้ามาจัดการให้เป็นพลังสำหรับการพึ่งพาตนเองของผู้สูงวัย แบบองค์รวม ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว สังคม ประเทศชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการทำวิจัยเรื่อง รูปแบบจำลองการพึ่งพาหลักสัปปายะของผู้สูงวัยตามหลักพระพุทธศาสนา ในแต่ละภูมิภาค เพื่อนำเสนอเป็นแนวทางในการจัดการพึ่งพาตนเองของผู้สูงวัยประเทศไทย
2. ควรมีการทำวิจัยเรื่อง การศึกษาตัวแบบที่ดีการพึ่งพาตนเองของผู้สูงวัยตามหลักพระพุทธศาสนาตามบริบทของแต่ละภูมิภาค เพื่อนำเสนอเป็นแนวทางในการจัดการการพึ่งพาตนเอง
3. ควรทำวิจัยในเรื่อง ปัจจัยส่งผลต่อความสำเร็จในการพึ่งพาตนเองของผู้สูงวัยเชิงบูรณาการ เพื่อนำเสนอเป็นแนวทางในการช่วยเหลือผู้สูงวัยและผู้ดูแลผู้สูงวัยให้มีความสามารถในการดูแลอย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงวัฒนธรรมฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. (2550). กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.
ขวลิต สวัสดิ์ผล และคณะ. (2559). การดูแลผู้สูงอายุที่อยู่ในสภาวะพึ่งพิงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย. รายงานวิจัย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.

- ชนิตา ประดิษฐ์สถาพร และคณะ. (2555). สุขภาวะจิตของผู้สูงอายุไทยตามแนววิถีพุทธ. รายงานการวิจัย สมาคมพยาบาลสาธารณสุขไทย. วารสารพยาบาลสาธารณสุข, 26(1), 20.
- ธีรโชติ เกิดแก้ว. (2547). หลักการจัดระเบียบเพื่อความสมดุลของครอบครัว/สังคม. วารสาร มจร.วิชาการ, 8(14), 80.
- พระครูปฐมาวรณ์ และคณะ. (2556). ปัจจัยจิตสังคมที่เกี่ยวกับการปรับพฤติกรรมต่อวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ.
- พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ และคณะ. (2561). ผู้สูงอายุต้นแบบตามแนวพุทธ กรณีศึกษา หลวงพ่อวัดบางเปิด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร, 1(2), 3.
- พระพุทโธสเถระ. (2548). คัมภีร์วิสุทธิมรรค. แปลและเรียบเรียงโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภ มหาเถร).
- พระพุทโธสเถระ. (2554). คัมภีร์วิสุทธิมรรค. สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), แปลและ เรียบเรียง. กรุงเทพมหานคร: ธนาเพรส.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มาสริน ศุกลักษ์. กรัณฐรัตน์ บุญช่วยธนาสิทธิ์. (2560). องค์ประกอบบ้านสุขภาพตามแนวคิดสภาวะพลัมพล่งของผู้สูงอายุ: การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ. วารสารวิจัยทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ, 11(ฉบับพิเศษ), 5.
- สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.). (2559). คู่มือระบบการดูแลระยะยาวด้านสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในพื้นที่ (Long Term Care). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.).
- สำนักอนามัยสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ. (2558). การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- สุนทรี พัวเวส. (2551). ความรู้เกี่ยวกับเรื่องผู้สูงอายุ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ.
- W.C. Allee, O. Park, A. E. Emerson, et al. (1949). Principles of animal ecology. (Philadelphia: W.B. Saunders, Co.).

การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา เรื่องทวีปเอเชีย
ที่สอนด้วยการใช้ปัญหาเป็นฐานกับการสอนแบบปกติ ของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม

A Comparison of the Social Studies Learning Achievement of
Matthayomsuksa 1 at Thammasartklonglungwittayakom School using
Problem-based Learning Approaches and Traditional Methods

กานดา ยนตรการกำจร, อรุณช ลิ้มตศิริ

Kanda Yontragangamjon, Oranuch Limtasiri

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Bangkok

E-mail: 6314442032@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลการเรียนก่อนและหลังเรียนของกลุ่มทดลอง ที่สอนด้วยการใช้ปัญหาเป็นฐาน 2) เปรียบเทียบผลการเรียนก่อนและหลังเรียนของกลุ่มควบคุม สอนด้วยการสอนแบบปกติ 3) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ที่สอนด้วยการใช้ปัญหาเป็นฐานกับการสอนแบบปกติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 4) ศึกษาความพึงพอใจต่อการเรียนวิชาสังคมศึกษา เรื่องทวีปเอเชีย ที่สอนด้วยการใช้ปัญหาเป็นฐาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในศึกษา คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม จำนวน 84 คน โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยการใช้ปัญหาเป็นฐาน 2) แผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ 4) แบบสอบถามความพึงพอใจ การวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ t-test dependent sample, t-test Independent sample ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังเรียนของกลุ่มทดลอง พบว่าคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. ผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังเรียนของกลุ่มควบคุม พบว่าคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา เรื่อง ทวีปเอเชีย ที่สอนด้วยการใช้ปัญหาเป็นฐานสูงกว่าการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ได้รับบทความ: 27 ตุลาคม 2565; แก้ไขบทความ: 23 พฤศจิกายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 2 ธันวาคม 2565

Received: October 27, 2022; Revised: November 23, 2022; Accepted: December 2, 2022

4. ความพึงพอใจต่อการเรียนวิชาสังคมศึกษาที่สอนด้วยการใช้ปัญหาเป็นฐาน
อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: ปัญหาเป็นฐาน, ผลสัมฤทธิ์, สอนแบบปกติ

Abstract

The purposes of this research were: 1) to compare students' achievement before and after the experimental group using the method of problem-based learning, 2) to compare students' achievement before and after the control group using the method of traditional, 3) to compare the academic achievement using the method of problem-based learning and the method of traditional, 4) to study students' satisfaction with learning management with problem-based learning. Using the simple random sampling method, the researcher selected a research population consisting of Mathayomsuksa 1 student class 4 and 7 enrolled at Thammasartklunglungwittayakom School, Klongluang district, Pathumthani province, in the first semester of the academic year 2022. The research instruments consisted of (1) PBL. method lesson plans (2) Traditional methods lesson plans (3) An academic achievement test (4) form used to measure satisfaction with social study using the PBL method of instruction. Using techniques of descriptive statistics, the researcher analyzed the data collected in terms of mean and standard deviation. The instruments of research were tested for reliability by the researcher. In addition, the researcher employed both the dependent and Independent t-test technique in subjecting the data collected to further analysis.

The research results found that:

1. The posttest scores of experimental group showed higher than the pretest scores. Statistically significant level of 0.05.
2. The posttest scores of control group showed higher than the pretest scores. Statistically significant level of 0.05.
3. The learning achievement of the students by means of problem-based teaching method showed a higher mean than that of the students under traditional teaching method at the statistically significant level of 0.05.

4. The satisfaction with science study of the students instructed by the problem-based method was evinced at the highest level.

Keywords: Problem-based Method, Comparison, Traditional Methods

1. บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อที่จะพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้เป็นกำลังของชาติและเป็นรากฐานที่สำคัญ มีความพร้อมในด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย ด้านร่างกาย ด้านความรู้ ด้านคุณธรรมจริยธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560: 4) จึงต้องมีการพัฒนาแนวคิดทักษะแห่งอนาคตใหม่เพื่อเป็นการกำหนดแนวทางยุทธศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมในปัจจุบันที่มีวัฒนธรรมของคนไทยเปลี่ยนจากการดำรงชีวิตแบบเดิม เน้นการนำเสนอและสร้างข้อมูลข่าวสารเพื่อแบ่งปันผ่านโลกออนไลน์ทั้งเฟซบุ๊ก ไลน์ อินสตาแกรม เป็นต้น ทำให้สังคมเสมือน มีความสำคัญกับคนไทยมากกว่าสังคมที่แท้จริง คนส่วนใหญ่ยึดติดกับการติดตามข้อมูลทางออนไลน์มากกว่าการอ่านหนังสือ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารมากมายโดยไม่มีการไตร่ตรองหรือกลั่นกรองข้อมูลนั้นก่อนนำไปใช้ ทำให้เกิดอันตรายและเกิดผลกระทบอันร้ายแรงต่อสังคมและผู้ที่เกี่ยวข้องตามมา (สุไม บิลไบ, 2558: 1)

จากการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและการสื่อสารทำให้มีความจำเป็นที่ผู้สอนต้องสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ความรู้และทักษะในรายวิชาต่าง ๆ เน้นการคิดวิเคราะห์การใช้ทักษะการคิดขั้นสูง และการใช้ปัญหาเป็นฐานการเรียนรู้ที่สำคัญ ทำให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ที่จะนำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตได้จริง นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

ดังนั้นการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน หรือ Problem-based Learning: PBL จึงเป็นการจัดการเรียนรู้เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในยุคแห่งข้อมูลข่าวสารและมีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งสร้างประสบการณ์ตรง เน้นให้นักเรียนลงมือปฏิบัติจริงฝึกทักษะการคิด เผชิญสถานการณ์ปัญหา วางแผนการจัดกิจกรรมและตรวจสอบกำกับกับการเรียนรู้ ดังนั้นในฐานะที่ครูเป็นผู้จัดการสอนให้กับนักเรียน จึงต้องศึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคล ค้นหาวิธีการสอนให้สอดคล้องกับนักเรียนตามความเหมาะสม มีการปรับเปลี่ยนแผนการจัดกิจกรรมการสอนตามความสนใจ ส่งเสริมการคิดแก้ปัญหาและหาความรู้เกี่ยวกับปัญหานั้น โดยปัญหาต่าง ๆ อาจเป็นปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นรอบ ๆ ตัวนักเรียน ครูคอยสร้างเหตุการณ์กระตุ้นให้นักเรียนคิด เช่น ข่าว หรือ เหตุการณ์ต่าง ๆ โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน นักเรียนต้องเรียนรู้จากการเรียน เน้นการปฏิบัติกับเพื่อนนักเรียนในกลุ่มระหว่างกลุ่มการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน มีจุดมุ่งหมายเพื่อฝึกทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างมี

เหตุผลและเป็นระบบให้แก่ นักเรียนโดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการคิด แก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ คิดวิจารณ์ญาณ การสืบค้นและรวบรวมข้อมูล กระบวนการกลุ่ม การบันทึกและการอภิปราย

ด้วยบริบทของโรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคมที่จำเป็นต้องรับนักเรียน เข้าเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนที่มีระดับความรู้ปานกลาง รวมทั้งในปีที่ผ่านมา มีการจัดการเรียนการสอนผ่านช่องทางออนไลน์ เนื่องจากสถานการณ์ การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 นักเรียนจึงขาดความอดทนที่จะขบคิดปัญหาเป็น เวลานาน ๆ และจากการศึกษาการเรียนของนักเรียนรายวิชาสังคมศึกษา ปีการศึกษา 2564 พบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ซึ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็น ว่านักเรียนขาดความรู้และเข้าใจในบทเรียน (วิภาพรรณ พินลา, 2561: 2185-2203) จากสาเหตุดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนในวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการเรียนการสอน จึงมีความสนใจที่จะศึกษาผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนวิชาสังคม เรื่องภูมิศาสตร์ ที่สอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐานกับวิธีการสอนแบบปกติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการนำไปพัฒนาต่อยอดในการ จัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมในหน่วยการเรียนรู้ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มทดลอง
2. เพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มควบคุม
3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา เรื่องทวีปเอเชีย ที่สอนด้วยการใช้ปัญหาเป็นฐานกับการสอนแบบปกติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนวิชาสังคมศึกษา เรื่องทวีป เอเชีย ที่สอนด้วยการใช้ปัญหาเป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีดำเนินการดังนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่กำลัง ศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม ทั้งหมด 986 คน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่กำลัง ศึกษาวิชาสังคมศึกษา โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 2 ห้อง ห้องละ 42 คน รวม 84 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย

(simple random sampling) ด้วยวิธีการจับฉลากห้องเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ทั้งหมดจำนวน 23 ห้อง เหลือ 2 ห้อง คือ ห้อง ม.1/4 และ ม.1/7 และสุ่มอีกครั้งหนึ่งด้วยการจับฉลากห้องเรียนเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดย ม.1/4 เป็นกลุ่มทดลองใช้วิธีการสอนด้วยการใช้ปัญหาเป็นฐาน และ ม.1/7 เป็นกลุ่มควบคุมใช้วิธีการสอนแบบปกติ

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

- 1) แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยการใช้ปัญหาเป็นฐาน
- 2) แผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ
- 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ
- 4) แบบสอบถามความพึงพอใจของ ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วย

การใช้ปัญหาเป็นฐาน

3.3 วิธีการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย

1) ศึกษาข้อมูลความต้องการจำเป็นเพื่อนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2) วางแผนและออกแบบแผนจัดการเรียนรู้ด้วยการใช้ปัญหาเป็นฐานและ การสอนแบบปกติดังนี้

2.1) วิเคราะห์เนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ เรื่อง ทวีปเอเชียจาก การศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.2) กำหนดโครงร่างเนื้อหาและวางแผนสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 12 ชั่วโมง ประกอบด้วย (1) ลักษณะทางกายภาพทวีปเอเชีย (2) ภูมิประเทศ ภูมิอากาศและพืชพรรณธรรมชาติ (3) ทรัพยากรทวีปเอเชีย (4) ลักษณะประชากร สังคม และวัฒนธรรมทวีปเอเชีย (5) ลักษณะเศรษฐกิจทวีปเอเชีย (6) ภูมิภาคต่าง ๆ ของทวีปเอเชีย

2.3) สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ทวีปเอเชีย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning) มี 6 ขั้นตอน คือ (1) ขั้นกำหนดปัญหา (2) ขั้นทำความเข้าใจปัญหา (3) ขั้นรวบรวมและจัดการ ข้อมูล (4) ขั้นดำเนินการศึกษาค้นคว้า (5) ขั้นประเมินและตัดสินใจ (6) ขั้นนำเสนอและ ประเมินผล สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ทวีปเอเชีย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้สอดคล้อง กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ มี 3 ขั้นตอน คือ ขั้นนำ ขั้นสอน ขั้นสรุป

3) สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ให้สอดคล้องกับเนื้อหา จุดประสงค์การเรียนรู้ โดยสร้างแบบทดสอบจำนวน 23 ข้อ แล้วนำแบบทดสอบเสนอต่อ ผู้เชี่ยวชาญ

4) สร้างแบบสอบถามความพึงพอใจ 3 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน (2) ด้านบรรยากาศ (3) ด้านประโยชน์ที่ได้รับ จำนวน 15 ข้อ แล้วนำแบบทดสอบเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ

5) ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาความเหมาะสม ความครอบคลุม และความตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้เทคนิค IOC (Index of item Objective Congruence) เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความชัดเจน และความถูกต้องของผลการเรียนรู้ที่คาดหวังสอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรม สื่อการเรียนรู้ และความสอดคล้องระหว่างผลการเรียนรู้ที่คาดหวังกับการวัดผลและการประเมินผลการเรียนรู้เพื่อนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข

6) ทดลองใช้ (Try out) แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน วิชาสังคมศึกษา เรื่องทวีปเอเชียกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เคยเรียนเรื่องทวีปเอเชียซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำผลการทดสอบมาวิเคราะห์รายข้อเพื่อหาค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) พิจารณาให้ครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้

7) ดำเนินการทดลองใช้ โดยนำแบบทดสอบที่คัดเลือกแล้วไปทดสอบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เคยเรียนเรื่องทวีปเอเชีย ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบที่ 0.866

3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ชี้แจงให้นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทราบถึงการจัดการเรียนรู้ด้วยการใช้ปัญหาเป็นฐานและการจัดการเรียนรู้แบบปกติ เรื่อง ทวีปเอเชีย เพื่อให้นักเรียนได้ปฏิบัติตนได้ถูกต้อง

2) นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาสังคมศึกษา เรื่องทวีปเอเชียที่ได้สร้างขึ้นจำนวน 23 ข้อ ทดสอบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/4 ที่เป็นกลุ่มทดลอง และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 ที่เป็นกลุ่มควบคุม แล้วบันทึกคะแนนกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับจากการทดสอบครั้งนี้เป็นคะแนนทดสอบก่อนเรียน (Pretest)

3) ดำเนินการจัดการเรียนรู้ด้วยการใช้ปัญหาเป็นฐานและการจัดการเรียนรู้แบบปกติ เรื่อง ทวีปเอเชีย จำนวน 12 ชั่วโมง ตามแผนการจัดการเรียนรู้

4) เมื่อดำเนินการจัดการเรียนรู้ด้วยการใช้ปัญหาเป็นฐานและการจัดการเรียนรู้แบบปกติ เรื่อง ทวีปเอเชียครบแล้ว ทำการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาสังคมศึกษา เรื่องทวีปเอเชีย ทดสอบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/4 ที่เป็นกลุ่มทดลอง และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 ที่เป็นกลุ่มควบคุม และบันทึกผลการทดสอบให้เป็นคะแนนหลังเรียน (Posttest)

5) ตรวจสอบให้คะแนนแบบทดสอบ นำคะแนนที่ได้ไปวิเคราะห์ด้วยวิธีทางสถิติเพื่อตรวจสอบสมมติฐานต่อไป

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างการจัดการเรียนรู้ด้วยการใช้ปัญหาเป็นฐานและการจัดการเรียนรู้แบบปกติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยนำคะแนนของกลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลองมาคำนวณหาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และทดสอบค่าที่ โดยใช้ Independent t-test ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ SPSS และนำเสนอข้อมูลโดยใช้ตารางประกอบคำบรรยาย

2) ศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยการใช้ปัญหาเป็นฐาน ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยนำแบบวัดความพึงพอใจมาคำนวณหาค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยขอสรุปผลการวิจัยดังนี้

1. การเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มทดลอง เรื่อง เรื่อง ทวีปเอเชีย ผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มทดลองที่เรียนรู้ผ่านกิจกรรมการสอนด้วยการใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง ทวีปเอเชีย พบว่าคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มทดลอง เรื่องทวีปเอเชีย ผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มทดลอง

นักเรียน	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่า t	Sig.
ก่อนเรียน	42	7.31	1.72	-35.913	0.000*
หลังเรียน	42	16.81	1.76		

2. การเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มทดลอง เรื่องทวีปเอเชีย ผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มควบคุมเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการสอนแบบปกติ พบว่าคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มทดลอง เรื่อง เรื่องทวีปเอเชียผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มควบคุม

นักเรียน	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่า t	Sig.
ก่อนเรียน	42	7.17	1.59	25.660	0.000*
หลังเรียน	42	13.67	1.76		

3. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยการใช้ปัญหาเป็นฐานหลังจากการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา เรื่อง ทวีปเอเชีย ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคมที่สอนด้วยการใช้ปัญหาเป็นฐานสูงกว่าการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

นักเรียน	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่า t	Sig.
กลุ่มทดลอง	42	16.81	1.75	8.186	0.000*
กลุ่มควบคุม	42	13.67	1.76		

4. ความคิดเห็นของนักเรียนที่เรียนผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการใช้ปัญหาเป็นฐาน พบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.52) โดยพิจารณาได้ ดังนี้ ด้านกิจกรรมการเรียนมีความพึงพอใจเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านบรรยากาศมีความพึงพอใจเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านประโยชน์ที่ได้รับนักเรียนมีความพึงพอใจเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษา การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาสังคมศึกษา เรื่องทวีปเอเชีย ที่สอนด้วยการใช้ปัญหาเป็นฐานกับการสอนแบบปกติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม ขออภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. เมื่อใช้กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการใช้ปัญหาเป็นฐานนักเรียนมีผลการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อ 1 เนื่องจากนักเรียนมีความสามารถในการ

คิดแก้ไขปัญหา พัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การเขียน การสื่อสารและช่วยจดจำข้อมูลต่าง ๆ ได้ดี ซึ่งครูได้จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้แก้ปัญหาจากสถานการณ์ที่ครูสร้างขึ้นเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน หรือเหตุการณ์รอบ ๆ ตัวนักเรียน เช่น ขาวทางสื่อต่าง ๆ อาทิ หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น เมื่อครูสร้างสถานการณ์ปัญหาแล้วให้นักเรียนปฏิบัติแก้ไขปัญหาโดยปฏิบัติตามขั้นตอน 6 ขั้นตอน เมื่อได้ปัญหา นักเรียนรู้จักการกำหนดสาเหตุของปัญหา สามารถทำความเข้าใจกับปัญหา รู้จักวางแผนและดำเนินการศึกษาค้นคว้าอย่างถูกต้อง สามารถวิเคราะห์สังเคราะห์ความรู้ได้ รวมทั้งสรุป ประเมินคุณค่าของความรู้ที่ได้กลายเป็นองค์ความรู้ที่นักเรียนสร้างขึ้นด้วยตนเองหรือสามารถแก้ไขปัญหาได้สอดคล้องกับ ชไมพร เลากลาง, วาสนา กิริติจำเริญ, และ วิราวรรณ ชาติบุตร (2558: บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้ พีช มีการตอบสนองและความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานสูงกว่าก่อนเรียนและสามารถแก้ปัญหาได้

2. จากการเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มควบคุมเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการสอนแบบปกติ พบว่าคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 เนื่องจากครูมีการใช้กิจกรรมการสอน 3 ขั้นตอน คือ ขั้นนำ ขั้นสอน และขั้นสรุป เน้นการบรรยายเนื้อหา โดยมีครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ นอกจากนี้ นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง นักเรียนมีความคิดเป็นอิสระ เมื่อดำเนินกิจกรรมเสร็จสิ้นแล้วครูและนักเรียนสรุปความรู้ร่วมกันทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในการเรียนเพิ่มมากขึ้น

3. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา เรื่องทวีปเอเชีย ที่สอนด้วยการใช้ปัญหาเป็นฐานกับการสอนแบบปกติ จากการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา เรื่องทวีปเอเชีย ที่สอนด้วยการใช้ปัญหาเป็นฐานกับการสอนแบบปกติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่านักเรียนที่ได้รับการสอนโดยการเรียนด้วยการใช้ปัญหาเป็นฐาน กับการสอนแบบปกติมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานข้อ 3 เนื่องจากการสอนโดยใช้กิจกรรมการเรียนแบบการใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นการสอนที่สร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้โดยเริ่มต้นจากปัญหาที่เกิดขึ้น เป็นปัญหาที่ใกล้ตัวและพบเจอในชีวิตประจำวัน นักเรียนจะรับทราบและเข้าถึงได้ง่าย การเรียนโดยการใช้ปัญหาเป็นฐานช่วยสร้างองค์ความรู้ให้เกิดขึ้น นักเรียนรู้จักการทำงานแบบกลุ่ม เมื่อนักเรียนแก้ไขสถานการณ์ได้นักเรียนมีความรู้สึกภาคภูมิใจ ส่วนการจัดการเรียนการสอนแบบปกตินั้นนักเรียนทำงานตามความสามารถของตนเอง มีการให้ความร่วมมือในการทำงานกับบุคคลอื่นบางครั้ง ถึงแม้ว่าผู้สอนมีการจัดกลุ่มบ้างแต่การจัดกลุ่มนั้นนักเรียนจะจัดกลุ่มตามความพอใจโดยไม่คำนึงถึงความสามารถสอดคล้องกับ กนกวรรณ ไกรสุทธิ (2558: บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์

ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ระหว่างการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านย่านตาขาว จังหวัดตรัง พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับการจัดการเรียนรู้แบบปกติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับ นิสา นามเดช (2558: บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง แรงและการเคลื่อนที่ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) กับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติผลการศึกษา พบว่านักเรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) กับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับนักวิชาการในต่างประเทศ Candeia (1998 อ้างถึงใน ภูวนาท พูนสวัสดิ์, 2559: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเรื่องผลการเรียนแบบใช้ปัญหาเป็นหลักกับการเรียนแบบบรรยาย ที่มีผลต่อคะแนนสอบในข้อสอบแบบตัวเลือกของนักศึกษาผู้ช่วยพยาบาล โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาผู้ช่วยพยาบาลชั้นปีที่ 2 ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาผู้ช่วยพยาบาลที่เรียนแบบใช้ปัญหาเป็นหลักมีคะแนนสูงกว่ากลุ่มที่เรียนแบบบรรยาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. การศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน ต่อการสอนด้วยการใช้ปัญหาเป็นฐาน พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งตรงกับสมมติฐานข้อที่ 4 คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยการใช้ปัญหาเป็นฐาน อยู่ในระดับมากขึ้นไป ทั้งนี้เนื่องจากในการเรียนการสอนครั้งนี้ได้ฝึกให้นักเรียนรู้จักการแก้ไขปัญหามีขั้นตอนการสอนที่ไม่ยากมากนักและเหมาะสมกับระดับความสามารถของนักเรียน รวมทั้งเป็นเรื่องใกล้ตัวนักเรียน ทำให้นักเรียนสามารถแก้ไขปัญหได้ ส่งผลให้นักเรียนมีแรงจูงใจในการเรียน พร้อมทั้งเป็นการกระตุ้นให้เกิดความท้าทายในการแก้ไขปัญห โดยครอบคลุม 3 ด้าน คือ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนส่วนใหญ่คิดว่า กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักเรียนเข้าใจในเนื้อหามากขึ้น กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมการคิด การตัดสินใจ และตอบคำถามด้านบรรยากาศ นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมอย่างอิสระ ด้านประโยชน์ที่นักเรียนได้รับ การจัดการเรียนรู้ทำให้จำเนื้อหาได้นาน การจัดการเรียนรู้ช่วยให้นักเรียนวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาได้ การจัดการเรียนรู้ทำให้นักเรียนนำวิธีการเรียนรู้ไปใช้ในวิชาอื่น ๆ และการจัดการเรียนรู้ทำให้นักเรียนพัฒนาทักษะการคิดที่สูงขึ้น

จากการสอนด้วยวิธีการใช้ปัญหาเป็นฐานนักเรียนมีความสามารถในการคิดแก้ไขปัญหา รู้จักการกำหนดสาเหตุของปัญหา สามารถทำความเข้าใจกับปัญหา รู้จักวางแผนและดำเนินการศึกษาค้นคว้าอย่างถูกต้อง สามารถพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีการสื่อสาร

อย่างเข้าใจเป็นลำดับขั้นตอนซึ่งช่วยจดจำข้อมูลต่าง ๆ ได้ดี ทำให้นักเรียนมีผลการเรียนดีขึ้น ในรายวิชาสังคมศึกษารวมทั้งนักเรียนยังสามารถนำวิธีการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานไปใช้ในวิชาอื่น ๆ และยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

6. ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา เรื่องทวีปเอเชียที่สอนด้วยการใช้ปัญหาเป็นฐานกับการสอนแบบปกติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม ทำให้นักเรียนรู้จักขั้นตอนในการคิดแก้ไขปัญหาได้ดียิ่งขึ้น ส่งผลให้เกิดการคิดในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งทำให้ได้แนวทางในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาสังคมในหน่วยการเรียนรู้อื่น ๆ ต่อไป โดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ครูผู้สอนควรพิจารณาจากสถานการณ์ปัญหาบางเรื่องที่สร้างขึ้นมีเนื้อหาที่อาจจำกัดขอบเขตความคิดมากเกินไป ทำให้นักเรียนเกิดถูกชักจูงได้ง่ายและ ไม่ได้ผลลัพธ์ที่เกิดจากความคิดของนักเรียนเอง

2. ครูผู้สอนควรบริหารจัดการเวลาในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสม

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการจัดการเรียนการสอนด้วยการใช้ปัญหาเป็นฐานในหน่วยการเรียนรู้อื่น ๆ

2. ควรศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาสาระอื่น ๆ กับวิธีการสอนแบบใหม่ ๆ

เอกสารอ้างอิง

กนกวรรณ ไกรสุทธิ. (2558). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ระหว่างการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านย่านตาขาว จังหวัดตรัง.

วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560)**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.

ชไมพร เลากลาง, วาสนา กิรติจำเริญ, และ วิราวรรณ ชาติบุตร. (2558). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้พีชมีการตอบสนองและความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน. การประชุมวิชาการและการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ

และนานาชาติ ครั้งที่ 2 “การเชื่อมโยงและบูรณาการระหว่างศาสตร์ระดับบัณฑิตศึกษา” ของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา. นครราชสีมา.

- นิตา นามเดช. (2558). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง แรงและการเคลื่อนที่ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) กับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.**
- ภูวนาท พูนสวัสดิ์. (2559). การเปรียบเทียบทักษะการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์ระหว่างนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน PBL (PROBLEM – BASED LEARNING) ร่วมกับการใช้โปรแกรม DBOOK PRO กับห้องเรียนปกติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.**
- วิภาพรรณ พินลา และวิภาดา พินลา. (2561). **การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุ้ม ปิลิป. (2558). สมรรถนะ ทักษะและบทบาทของครูไทยในศตวรรษที่ 21. **เอกสารประกอบการเรียนรายวิชานวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศ: บทบาทครูในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ.** กรุงเทพฯ: วิทยาลัยฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

การศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน (5 STEPs)
ร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชัน เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ รายวิชา
วิทยาศาสตร์พื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

The Study of using 5 Steps Learning Process Accompany with
Gamifications Strategy to Develop grade 8 Students' Analytical
Thinking Skill in Basic Science Subject

พิกุล อัมญาติ, อัมพร วัจนะ

Pikul Umyart, Umporn Wutchana

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย

Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand

E-mail: Pikul1155@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบทักษะการคิดวิเคราะห์ เรื่องสารละลาย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างก่อน และหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน (5 STEPs) ร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชัน 2) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน (5 STEPs) ร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชัน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวง วิทยาคม จำนวน 206 คน โดยการสุ่มแบบยกลกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอนร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชัน 2) แบบทดสอบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจ การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ t-test dependent sample ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. การเปรียบเทียบทักษะการคิดวิเคราะห์ เรื่อง สารละลาย ด้วยการจัดการ เรียนรู้ด้วยรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชัน หลังเรียนสูง กว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($M = 15.04$, $S.D. = 2.82$)

2. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชัน พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก ที่สุด ($M = 4.50$, $S.D. = 0.54$)

คำสำคัญ: กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน, เกมมิฟิเคชัน, ทักษะการคิดวิเคราะห์

ได้รับบทความ: 27 ตุลาคม 2565; แก้ไขบทความ: 2 พฤศจิกายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 6 ธันวาคม 2565

Received: October 27, 2022; Revised: November 2, 2022; Accepted: December 6, 2022

Abstract

The purposes of this research were: 1) To compare analytical thinking the solution before and after learning management with the 5 STEPs learning process by using gamification strategy 2) To study students' satisfaction with learning management with a 5 STEPs learning process by using gamification strategy. The participants of this research were secondary school grade 8 student classrooms in the first semester of the academic year 2022 at Thammasatklengluangwittayakhom school by using Cluster random sampling. The instruments of the research were 1) 5 STEPs learning process by using gamification strategy, 2) analytical thinking test 3) satisfaction questionnaire. The data was analyzed by percentage, Mean, Standard Deviation, Paired sample t-test, and One sample t-test.

The research results found that:

1. The posttest scores of analytical thinking with the 5 STEPs learning process by using gamification strategy on Geological statistically significantly higher than the pretest scores of those at the .05 level. (M= 15.04, S.D. =2.82)
2. Students were satisfied with the 5 STEPs learning process by using gamification strategy. It was found that the overall level was at the highest level. (M= 4.50, S.D. = 0.54).

Keywords: 5 Steps Learning Process, Gamification, Analysis Thinking

1. บทนำ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน หรือ 5 STEPs เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกใช้ทักษะในการแสวงหาความรู้พัฒนากระบวนการคิดและการสื่อสาร สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ผู้เรียนก้าวไปสู่การเป็นนักคิดแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ และสามารถพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนให้สูงขึ้น ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ได้เน้นการตั้งคำถามเพื่อให้เกิดการคิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหาย่างสร้างสรรค์ (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข, 2558) เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการแบบสืบสอบ หรือวิธีการสอนแบบโครงงาน ที่ประกอบด้วย การตั้งคำถาม การแสวงหาสารสนเทศ การสร้างความรู้ การสื่อสาร และการตอบแทนสังคม โดยเน้นเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง พัฒนาทักษะพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี รวมถึงสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ พัฒนา

ความคิด สร้างสิ่งจูงใจ และพัฒนาระบบการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงระหว่างวิทยาศาสตร์กับเทคโนโลยี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559: 163)

การสร้างบรรยากาศที่ส่งผลต่อการเรียนรู้และสามารถพัฒนาความคิดได้นั้น จะต้องมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความน่าสนใจ เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน โดยมีการนำกลไกของเกมมาช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความท้าทาย ซึ่งเทคนิคเกมมิฟิเคชัน (gamification) เป็นเทคนิคที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้สึกอยากมีส่วนร่วมกับการเรียน (เบญจภัก จงหมื่นไวย, 2561: 34) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจ พึงพอใจในการเรียน (Glover, 2013: 197-214) ด้วยการทำให้ผู้เรียนมีบทบาทในการทำกิจกรรม มีเป้าหมายหลัก เพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน (Simões, J., Redondo, R. D., and Vilas, 2013: 345-353) โดยมีแพลตฟอร์ม Class craft ที่ถูกออกแบบมาเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้โดยใช้กลไกของเกมที่ส่งเสริมกระบวนการคิด การแก้ปัญหา ประกอบด้วยเรื่องราว เวลาในการทำภารกิจ ความท้าทาย การแข่งขัน การสะสมแต้ม การเลื่อนระดับ การบ่งบอกระดับ ของรางวัล (Kapp, 2012: 25-50) ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนอยากมีส่วนร่วมในชั้นเรียน วางแผนในการเรียนรู้เพื่อที่จะได้รับรางวัลในกิจกรรมการเรียนรู้ ตั้งใจเรียนและทำแบบทดสอบต่าง ๆ พร้อมทั้งได้รับความรู้ในเรื่องนั้น ๆ เป็นอย่างดี (Dominquez, 2013: 380-392)

จากการศึกษาข้อมูลดังกล่าวทำให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน เป็นการพัฒนาทักษะกระบวนการคิด ด้วยการตั้งคำถามเพื่อนำไปสู่ความสามารถในการวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านการเก็บรวบรวมข้อมูล เลือกข้อมูลที่สำคัญมาจำแนกตามหมวดหมู่เพื่อให้ได้ความรู้ตามที่กำหนดไว้มาใช้แก้ปัญหากับสถานการณ์ต่าง ๆ โดยครูผู้สอนได้มีการสอดแทรกคำถามเพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดอยู่เสมอ รวมถึงประยุกต์ใช้เทคนิคของเกมมากระตุ้นความสนใจ และสร้างแรงจูงใจในการเรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาทางวิทยาศาสตร์ สามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองไปสู่กระบวนการคิดที่ซับซ้อนมากขึ้น ผู้วิจัยจึงสนใจจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง มีทักษะการคิดวิเคราะห์ที่เหมาะสม ผ่านการนำเทคนิคเกมมิฟิเคชันมาใช้ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอนโดยออกแบบผ่านแพลตฟอร์ม Class Craft ที่มีการสร้างเรื่องราวให้สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน กำหนดความท้าทายในการทำกิจกรรม แข่งขันกับเวลาในการทำกิจกรรมให้สำเร็จ เพื่อช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนให้สูงขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการคิดวิเคราะห์ เรื่องสารละลาย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชัน
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชัน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีดำเนินการดังนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคมที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 ทั้งหมด 872 คน
กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม 5 ห้อง ได้แก่ ห้อง 5, 7, 10, 12, และห้อง 20 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 206 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชัน หน่วยที่ 2 เรื่องสารละลาย เวลาเรียน 10 ชั่วโมง จำนวน 5 แผน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ประกอบด้วย

1) ตัวละลายและตัวทำละลาย	จำนวน 2 ชั่วโมง
2) สารละลายอิ่มตัว	จำนวน 2 ชั่วโมง
3) ผลต่อสภาพละลายได้ของสาร	จำนวน 2 ชั่วโมง
4) อุณหภูมิที่มีผลต่อสภาพละลายได้ของสาร	จำนวน 2 ชั่วโมง
5) ความเข้มข้นของสารละลาย	จำนวน 2 ชั่วโมง

2. แบบทดสอบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ เรื่องสารละลาย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เป็นแบบทดสอบก่อนและหลังเรียน ซึ่งเป็นแบบทดสอบชุดเดียวกัน มีลักษณะเป็นแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ โดยวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการวิเคราะห์ความสำคัญ จำนวน 8 ข้อ ด้านการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ จำนวน 8 ข้อ และด้านการวิเคราะห์หลักการ จำนวน 4 ข้อ

3. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอนร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชัน เรื่องสารละลาย 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านกิจกรรมเกมมิฟิเคชัน ด้านบรรยากาศ ด้านการวัดและประเมินผล และด้านประโยชน์ที่ได้รับ มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ท จำนวน 20 ข้อ

3.3 วิธีการสร้าง และหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย

ขั้นตอนการสร้าง และวิธีการหาคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชัน มีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี วิเคราะห์เนื้อหาสาระ เรื่องสารละลาย และกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ให้สอดคล้องระหว่างตัวชี้วัด สาระแกนกลาง และขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการ 5 ขั้นตอน

2. สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ โดยออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนในแพลตฟอร์ม Class craft ให้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ เรื่อง สารละลาย ที่กำหนดไว้จำนวน 5 แผนการเรียนรู้

3. นำเครื่องมือเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

4. นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนในแพลตฟอร์ม Class craft ไปทดลองใช้ (try out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาค่าประสิทธิภาพก่อนนำไปใช้จริง ดังนี้

4.1 การหาประสิทธิภาพแบบเดี่ยว พบว่าข้อควรปรับปรุงคือ การใช้ภาษาในคำสั่งงานของแต่ละกิจกรรมควรให้ชัดเจนขึ้น โดยครั้งนี้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีค่าประสิทธิภาพ (E1/E2) เท่ากับ 46.7/65.5

4.2 การหาประสิทธิภาพแบบกลุ่ม พบว่าข้อควรปรับปรุงคือ ควรเพิ่มปฏิสัมพันธ์ในบทเรียนในลักษณะกระตุ้นความคิดด้วยคำถามและปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนด้วย โดยครั้งนี้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีค่าประสิทธิภาพ (E1/E2) เท่ากับ 57.78/76.67

4.3 การหาประสิทธิภาพแบบสนาม พบว่าข้อควรปรับปรุงคือ ควรเพิ่มปฏิสัมพันธ์ในโปรแกรมบทเรียนในลักษณะกระตุ้นความคิดด้วยคำถามและปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนด้วย โดยครั้งนี้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีค่าประสิทธิภาพ (E1/E2) เท่ากับ 75.87/77.00 โดยสูงกว่าเกณฑ์ประสิทธิภาพ (E1/E2) ที่กำหนดเท่ากับ 75/75

ขั้นตอนการสร้าง และวิธีการหาคุณภาพของแบบทดสอบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ เรื่องสารละลาย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1) ศึกษาหนังสือ เอกสาร ตำราที่เกี่ยวข้องกับทักษะการคิดวิเคราะห์ของบลูม ที่มี 3 ด้าน คือด้านการวิเคราะห์ความสำคัญ ด้านการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ และด้านการวิเคราะห์หลักการ

2) วิเคราะห์เนื้อหาเรื่องสารละลาย และจุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อนำมาสร้างแบบทดสอบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์

3) สร้างแบบทดสอบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ จำนวนทั้งสิ้น 30 ข้อ แล้วนำแบบทดสอบเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC แล้วปรับปรุงเครื่องมือตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

4) นำแบบทดสอบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ที่ผ่านการคัดเลือกไปทดลองใช้ (try out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เคยเรียนเนื้อหาแล้ว จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนก นำผลการทดสอบมาวิเคราะห์เป็นรายข้อ โดยพิจารณาจากค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) พร้อมกับคัดเฉพาะข้อที่มีค่าความยากง่าย (p) ตามเกณฑ์ตั้งแต่ .20 - .80 และค่าอำนาจจำแนก (r) ตามเกณฑ์ตั้งแต่ .20 ขึ้นไป โดยค่าความยากง่ายของแบบทดสอบอยู่ในช่วง .23 - .60 แล้วคัดเลือกให้ครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้

5) นำแบบทดสอบวัดทักษะที่คัดเลือกแล้วไปทดสอบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา โดยได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบเท่ากับ 0.86

ขั้นตอนการสร้าง และวิธีการหาคุณภาพของแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดกิจกรรม

1) ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจ กำหนดประเด็นและรูปแบบของแบบสอบถาม

2) สร้างแบบสอบถามความพึงพอใจ จำนวน 20 ข้อ แล้วนำแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC โดยได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.67- 1.00 และผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามในเรื่องของการใช้ภาษาสื่อความหมาย

3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ชี้แจงให้นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทราบถึงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน เรื่อง สารละลาย เพื่อให้นักเรียนได้ปฏิบัติได้ถูกต้อง

2) นำแบบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ เรื่องสารละลาย แบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ มาทดสอบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 5 ห้องเรียน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ห้อง 5, 7, 10, 12, และ 20 โดยใช้เวลาในการทำ 30 นาที บันทึกคะแนนกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับจากการทดสอบครั้งนี้เป็นคะแนนทักษะการคิดวิเคราะห์ก่อนเรียน (Pre-test)

3) ดำเนินการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน เรื่องสารละลาย จำนวน 10 ชั่วโมง ตามแผนการจัดการเรียนรู้

4) เมื่อดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแผนครบถ้วนแล้ว นำแบบทดสอบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ เรื่องสารละลาย จำนวน 20 ข้อ ใช้เวลา 30 นาที ทำการทดสอบกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง เป็นคะแนนทักษะการคิดวิเคราะห์หลังเรียน (Post-test) จากนั้นเก็บคะแนนไว้ใช้เปรียบเทียบผลการคิดวิเคราะห์

5) นำแบบสอบถามความพึงพอใจที่นักเรียนมีต่อการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ไปใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 5 ห้องเรียน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) หาค่าเฉลี่ยของคะแนนรวม คะแนนรายด้าน ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจากแบบทดสอบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอนร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชัน

2) วิเคราะห์ทักษะการคิดวิเคราะห์ระหว่างก่อน และหลังเรียนทั้ง 3 ด้าน โดยนำคะแนนรวมรายด้านแต่ละด้านมาคำนวณหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าร้อยละ

3) เปรียบเทียบทักษะการคิดวิเคราะห์ระหว่างก่อน และหลังเรียน โดยนำคะแนนก่อนและหลังเรียนมาทดสอบค่าที โดยใช้ t-test dependent

4) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยนำแบบวัดความพึงพอใจมาคำนวณหาค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. สรุปผลการวิจัย

1. ผลการเปรียบเทียบทักษะการคิดวิเคราะห์รายด้าน เรื่อง สารละลาย ด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชัน ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบทักษะการคิดวิเคราะห์รายด้าน ด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชัน ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้

ทักษะการคิดวิเคราะห์	คะแนนเต็ม	ก่อนเรียน			หลังเรียน			t	Sig.
		M	S.D.	P	M	S.D.	P		
ด้านการวิเคราะห์หลักการ	8	2.04	1.11	25.50	5.00	1.33	62.40	24.15	< .001
ด้านการคิดวิเคราะห์ความสัมพันธ์	8	2.37	1.10	29.61	5.61	1.65	70.08	26.03	< .001
ด้านการวิเคราะห์ความสำคัญ	4	1.07	0.80	26.70	2.69	1.03	67.23	19.61	< .001

จากตารางที่ 1 พบว่านักเรียนมีคะแนนทักษะการคิดวิเคราะห์รายด้านก่อนและหลังเรียน เรื่องสารละลาย ในด้านการวิเคราะห์หลักการ มีคะแนนร้อยละ 25.50 (M= 2.04, S.D. = 1.11) และ 62.40 (M = 5.00, S.D. = 1.33) ตามลำดับ ด้านการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ มีคะแนนร้อยละ 29.61 (M = 2.37, S.D. = 1.10) และ 70.08

($M = 5.61$, $S.D. = 1.65$) ตามลำดับ ด้านการวิเคราะห์ความสำคัญ มีคะแนนร้อยละ 26.70 ($M = 1.07$, $S.D. = 0.80$) และ 67.23 ($M = 2.69$, $S.D. = 1.03$) ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังเรียน พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการเปรียบเทียบทักษะการคิดวิเคราะห์ระหว่างก่อน และหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอนร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชัน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบทักษะการคิดวิเคราะห์ เรื่อง สารละลาย ด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชัน ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้

การทดสอบ	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย M	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ร้อยละ P	t	Sig.
ก่อนเรียน	20	5.48	2.05	27.38	31.34	< .001
หลังเรียน	20	13.29	2.98	66.46		

*อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า ทักษะการคิดวิเคราะห์ เรื่องสารละลาย ก่อนและหลังเรียน โดยใช้การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชัน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 5.48 คะแนน และ 13.29 คะแนน ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังเรียน พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน (5 STEPS) ร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชัน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน (5 STEPS) ร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชัน

ด้านที่	รายการ	M	S.D.	ความพึงพอใจ
1	ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.44	0.58	มาก
2	ด้านกิจกรรมเกมมิฟิเคชัน	4.55	0.54	มากที่สุด
3	ด้านบรรยากาศ	4.49	0.50	มาก
4	ด้านการวัดและประเมินผล	4.51	0.53	มากที่สุด
5	ด้านประโยชน์ที่ได้รับ	4.51	0.54	มากที่สุด
	เฉลี่ยรวม	4.50	0.54	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 แสดงผลการศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน (5 STEPs) ร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชัน พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.50$, $S.D. = 0.54$) โดยเรียงลำดับความพึงพอใจของนักเรียนในแต่ละด้านจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านกิจกรรมเกมมิฟิเคชัน ($M = 4.55$, $S.D. = 0.54$) ด้านการวัดและประเมินผล ($M = 4.51$, $S.D. = 0.53$) ด้านประโยชน์ที่ได้รับ ($M = 4.51$, $S.D. = 0.54$) ด้านบรรยากาศ ($M = 4.49$, $S.D. = 0.50$) และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($M = 4.44$, $S.D. = 0.58$)

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. ทักษะการคิดวิเคราะห์ เรื่อง สารละลาย ด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชัน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตรงกับสมมติฐานข้อที่ 1 คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชัน มีทักษะการคิดวิเคราะห์สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการ 5 ขั้นตอน ร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชัน เนื่องจากมีการแทรกคำถามระหว่างการจัดการเรียนรู้ ด้วยรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอนเพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดอยู่เสมอจนสามารถพัฒนาทักษะกระบวนการคิด ที่เริ่มจากการตั้งคำถามสู่การวิเคราะห์ การแก้ปัญหาต่าง ๆ จึงทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธัญญารัตน์ สุขเกษม (2562: 24-36) ที่ได้ศึกษาผลการเรียนการสอนแบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ร่วมกับการตั้งคำถามเชิงวิเคราะห์ เรื่อง วิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต ที่ส่งผลต่อระดับการคิดวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีค่าเฉลี่ยคะแนนการคิดวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีค่าเฉลี่ยคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอนจะส่งผลต่อพฤติกรรมของนักเรียน (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และพเยาว์ ยินดีสุข, 2558) ดังนี้

ขั้นระบุคำถาม ในขั้นนี้นักเรียนจะเกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ด้านการวิเคราะห์หลักการ จากการที่ครูใช้คำถามกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสงสัย แล้วให้ผู้เรียนใช้ประสบการณ์เดิมในการหาคำตอบล่วงหน้า จะทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการตั้งสมมติฐานเพื่อนำไปสู่การหาคำตอบ

ขั้นแสวงหาสารสนเทศ ในขั้นนี้นักเรียนจะเกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ความสำคัญ และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ จากการที่นักเรียนได้ร่วมกันวิเคราะห์สถานการณ์

ปัญหาต่าง ๆ โดยนักเรียนจะได้ร่วมกันออกแบบ วางแผน รวบรวมข้อมูล ร่วมกันคิดในประเด็นเนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องกับคำถามข้างต้น

ขั้นสร้างความรู้ ในขั้นนี้นักเรียนจะเกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ความสัมพันธ์จากการสะท้อนความคิดของสมาชิกภายในกลุ่มแต่ละคน ที่จะเกิดขึ้นหลังจากการคิดวิเคราะห์ข้อมูลแล้วนำเสนอข้อมูล เพื่อเชื่อมโยงไปยังความรู้ที่ถูกต้อง และจะต้องนำความรู้ที่ได้จากการสะท้อนคิดมาเขียนเป็นแผนภาพในรูปแบบต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

ขั้นสื่อสาร ในขั้นนี้นักเรียนจะเกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ความสัมพันธ์และวิเคราะห์ความสำคัญ จากการคิดออกแบบวิธีการนำเสนอในรูปแบบที่น่าสนใจ รวมถึงยังเป็นการฝึกการสร้างบุคลิกภาพที่ดีด้วยการนำเสนอผลงานที่สร้างสรรค์จากการคิดวิเคราะห์รวบรวมข้อมูลต่อหน้าชั้นเรียน

ขั้นตอบแทนสังคม ในขั้นนี้นักเรียนจะเกิดทักษะการคิดวิเคราะห์หลักการวิเคราะห์ความสำคัญ และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ โดยการนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ ที่น่าสนใจให้กับสังคม ชุมชน ของตนเองได้

นอกจากนี้ จากผลการวิจัยยังพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชันยังส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักวางแผน กล้าคิด กล้าตัดสินใจ และแก้ปัญหาต่าง ๆ จนสามารถพัฒนาไปสู่ทักษะการคิดวิเคราะห์ รวมถึงได้เรียนรู้เกี่ยวกับการทำงานเป็นทีม ช่วยเหลือกันภายในกลุ่ม ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น โดยมีการพูดคุยถึงเรื่องราวที่ถูกจัดอยู่ในแพลตฟอร์ม classcraft เพื่อให้ทุกคนในทีมสามารถทำกิจกรรมให้สำเร็จลุล่วง

2. การศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชัน พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งตรงกับสมมติฐานข้อที่ 2 คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอนร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชัน อยู่ในระดับมากขึ้นไป ทั้งนี้เนื่องจากการเรียนการสอนครั้งนี้ได้นำเทคนิควิธีการของเกมมิฟิเคชันมาใช้ร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ทำให้เกิดแรงขับเคลื่อนส่งเสริมให้นักเรียนอยากมีส่วนร่วมในกิจกรรม มีการให้รางวัลสำหรับคนที่ทำตามกฎ กติกาได้ถูกต้อง และมีการลงโทษสำหรับคนที่ไม่ปฏิบัติตามกฎ กติกา การที่มีรางวัลต่าง ๆ จะเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้นักเรียนเปลี่ยนพฤติกรรมในการเรียนรู้ในทางที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ Kotler and Armstrong (2002) ที่กล่าวว่า เมื่อมีสิ่งใดก็ตามกระตุ้น หรือจูงใจจะ使人มนุษย์แสดงพฤติกรรมบางอย่างออกมาเพื่อตอบสนองสิ่งเร้านั้น ถ้าสิ่งเร้านั้นเป็นความต้องการที่ทุกคนต้องการมีมากพอจะเป็นการจูงใจให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมตอบสนองต่อความต้องการของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุทธิกร กรมทอง (2559) ที่ได้ทำการศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โดยใช้รูปแบบ

ห้องเรียนกลับด้านร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชันสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชัน เป็นการจัดกิจกรรมที่เน้นให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจในการทำกิจกรรม กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจ ความสนุกสนาน ตลอดจนมีความสุขกับการเรียน และได้ลงมือปฏิบัติค้นคว้าความรู้ต่าง ๆ ด้วยตนเอง ได้ร่วมอภิปรายแลกเปลี่ยนกันในห้องเรียน ส่งผลให้เกิดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่มากขึ้น และนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชัน นักเรียนมีระดับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับมาก

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้ที่สนใจสามารถนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชันไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเอง ควรคำนึงถึงระยะเวลาความแตกต่างระหว่างบุคคล และบริบทในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับเนื้อหา

2. ผู้ที่สนใจจะนำการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชันไปใช้ควรตรวจสอบความพร้อมของผู้เรียน เครื่องมือและอุปกรณ์ เกี่ยวกับการใช้สื่อออนไลน์ หากผู้เรียนไม่พร้อม ผู้สอนอาจปรับรูปแบบการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1. ผู้ที่สนใจควรนำรูปแบบและผลการศึกษาวิจัยไปพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ในสถานะอื่นเพิ่มเติม โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบริบทของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ช่วงวัย และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนด้วย

2. ควรศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอนร่วมกับเทคนิคอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- ธัญญารัตน์ สุขเกษม. (2562). ผลการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน (5 STEPS) ร่วมกับการใช้คำถามเชิงวิเคราะห์ เรื่องวิวัฒนาการที่มีต่อการคิดวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. *ศึกษาศาสตร์สาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 3(2), 24-36.
- เบญจกิต จงหมื่นไวย และคณะ. (2561). เกมมิฟิเคชันเพื่อการเรียนรู้. *วารสารโครงการคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ*, 4(2), 34.

- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข. (2558). **การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560 – 2564**. สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สุทธิกร กรมทอง. (2559). การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียน โดยใช้รูปแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชัน สำหรับนักเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวาปีปทุม. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา. คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- Bloom, B.S. (1961). **Taxonomy of Education Objectives**. New York: David McKay.
- Glover, I. (2013). **Play as you learn: gamification as a technique for motivating learners**.
- Kapp Karl M. (2012). **The gamification of learning and instruction: game-based methods and strategies for training and education**. 1st ed. San Francisco: Pfeiffer.
- Kotler, Phillip and Armstrong. (2002). **Principle of Marketing**. USA: Prentice-Hall.
- Simoes, J., Redondo, R. D., & Vilas, A. F. (2013). A social gamification framework for a K-6 learning platform. **Computers in Human Behavior**, 29(2), 345-353.

การประยุกต์ใช้หลักสารานิยธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์
อำเภอเป้งตัง รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย

An Application of the Sārāṇiyadhamma Principle in the Public
Welfare Work of the Sangha Pendang District, Kedah State, Malaysia

พระครูจิระปัญโญภาส (ประดิษฐ์ หวังปัญญา), สิทธิโชค ปาณะศรี, พระครูโฆสิตวัฒน์นุกุล

PhrakruJirapunyopat (Pradit Wangpanya), Sitthichok Panasree,

PhrakruKositwattananukul

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus

สวัสดี อโนทัย

Sawat Anothai

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

Saint John's University

E-mail: praditwangpanya@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดหลักสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอเป้งตัง รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย 2) ศึกษาหลักสารานิยธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และ 3) การประยุกต์ใช้หลักสารานิยธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอเป้งตัง รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวคิดหลักสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอเป้งตัง รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย งานสาธารณสงเคราะห์ เป็นงานสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชนและสังคมที่ประสบปัญหาต่าง ๆ เป็นการสงเคราะห์ด้วยวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ด้วยความรู้ที่ถูกต้องเพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีสามารถพึ่งพาตนเองและเปลี่ยนแปลงชีวิตไปในทางที่ดีขึ้น

2. หลักสารานิยธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เป็นหลักคำสอนที่ทำให้รู้จักการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันและกัน ทำให้เข้าใจคนอื่นมากขึ้นเพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี มี 6 ประการ ได้แก่ 1) เมตตาการุณยธรรม 2) เมตตาวิจิตรธรรม 3) เมตตาโมกขธรรม 4) สาธารณโภคี 5) สีสสามัญญดา และ 6) ทิฏฐิสามัญญดา

ได้รับบทความ: 30 สิงหาคม 2565; แก้ไขบทความ: 5 กันยายน 2565; ตอบรับตีพิมพ์: 6 กันยายน 2565

Received: August 30, 2022; Revised: September 5, 2022; Accepted: September 6, 2022

3. การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอเป็นดั่ง รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย หลักสาราณียธรรม เป็นหลักธรรมที่ช่วยให้ระลึกรถึงกันผูกพันเชื่อมโยงกันไว้ด้วยน้ำใจ โดยการประยุกต์ใช้ในงานสาธารณสงเคราะห์ใน 5 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาจิตใจ ด้านการพัฒนาชุมชน ด้านการส่งเสริมการศึกษา ด้านการทํานุบำรุงประเพณีวัฒนธรรม และด้านการช่วยเหลือผู้ประสบภัย เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น

คำสำคัญ: หลักสาราณียธรรม, งานสาธารณสงเคราะห์, คณะสงฆ์อำเภอเป็นดั่ง

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study the concept of public welfare of the Sangha in Peng Dang District, Kedah State, Malaysia, 2) to study the Sārāṇīyadhamma Principle (Dharma is a memorial to each other) appearing in the Buddhist scriptures, and 3) to apply the Sārāṇīyadhamma Principle in the public service work of the Sangha in Pen Dang District, Kedah State, Malaysia. It is qualitative research, focuses on document studies and in-depth interviews.

The research results found that:

1. The concept of public welfare of the Sangha in Peng Dang District, Kedah State, Malaysia. The public works is a work to help people and society who face various problems. It is the help of various objects and also with the right knowledge for a good life. It helps society to be self-reliant and change life for the better.

2. The Sārāṇīyadhamma Principle appeared in the Buddhist scriptures. It is a doctrine that makes us know each other's generosity, making others understand more for coexistence in unity, there are 6 things: 1) Mettākayakamma (doing good to each other) 2) Mettāvacīkamma (saying nice things to each other) 3) Mettāmanokamma (thinking of good things for each other) 4) Sādhāranabhogī (share what is rightly earned) 5) Silasāmanyatā (Having equal virtue with fellow virgins both before and behind the scenes) 6) Dithisāmanyatā (have the same opinion).

3. An Application of the Sārāṇīyadhamma principle in the public welfare work of the Sangha of Pen Dang District, Kedah State, Malaysia. The

Sārāṇīyadhamma principle help to remember each other and connect people with kindness by applying the Sārāṇīyadhamma principle in public welfare work in 5 issues, namely, mental development, community development, educational promotion, concerning the preservation of cultural traditions and helping to the victims, in order to make the operation more efficient.

Keywords: Sārāṇīyadhamma Principle, Public Welfare, The Sangha in Peng Dang District

1. บทนำ

พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาเอกของโลกที่มีหลักคำสอนที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ ความเป็นอยู่ ความนึกคิดของมนุษย์ในแทบทุกด้าน และที่สำคัญ คือ เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่มหาชน และเป็นการอนุเคราะห์ต่อชาวโลก โดยมีพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็นพระศาสดา เป็นผู้ทรง เปี่ยมไปด้วยพระปัญญาธิคุณ พระวิสุทธิคุณและพระมหากรุณาธิคุณ การบำเพ็ญกรณียกิจของพระพุทธเจ้าและพระสาวก มีวัตถุประสงค์และขอบเขตกว้างขวาง ดังจะเห็นได้จากพุทธพจน์ตั้งแต่ครั้งแรกที่ทรงส่งสาวกออกประกาศพระศาสนาว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขของชนเป็นจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: วิ.ม. (ไทย) 4/32/41) ถือเป็นแนวทางแห่งการสงเคราะห์เวไนยสัตว์โลกที่พระองค์ทรงมีความปรารถนาให้พระสงฆ์สาวกได้ถือปฏิบัติเพื่อการสาธารณสงเคราะห์แก่ชาวโลก พระสงฆ์สาวกจึงมีภาระหน้าที่อันสำคัญที่ต้องให้การสงเคราะห์แก่ ประชาชนเพื่อให้พ้นจากความทุกข์ทั้งปวง

พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่ชาวมาเลเชียเชื้อสายสยามในรัฐเคดาห์ ยอมรับนับถือเป็นที่พึงทางจิตใจ เป็นสถาบันอันทรงคุณค่าที่สำคัญที่สุดที่มีความเกี่ยวพันกับวิถีชีวิตของทุกคนพระพุทธศาสนามีอิทธิพลเป็นอันมากต่อความเชื่อและความประเพณี หรือการดำรงชีวิตของชาวมาเลเชียเชื้อสายสยาม เป็นที่มาของการถ่ายทอดวัฒนธรรมขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงาม จึงมีผลให้วิถีการดำเนินชีวิตของชาวมาเลเชียเชื้อสายสยามได้อาศัยคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นแบบอย่างเป็นเครื่องหล่อหลอมและขัดเกลานิสัยใจคอให้มีเอกลักษณ์เฉพาะตน กล่าวได้ว่า เป็นเอกลักษณ์ของสังคมชาวสยามอันเป็นสิ่งดีงามตลอดจนถึงใช้หลักธรรมคำสอนมาเป็นแนวทางในการประพฤติและปฏิบัติทำให้วิถีชีวิตของชาวมาเลเชียเชื้อสายสยาม ผูกพันอิงอาศัยพระพุทธศาสนาตลอด จึงทำให้สังคมชาวสยามอยู่อย่างร่มเย็นสงบสุข มีความเมตตาความกรุณา มีน้ำใจเอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูลและความปรารถนาดีต่อกันตลอดมา

วัดเป็นศูนย์กลางที่รวมจิตใจของประชาชนชาวมะละเชียเชื้อสายสยาม โดยมีพระสงฆ์ซึ่งเป็นตัวแทนของวัดเป็นผู้นำทางด้านจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์รวมแห่งความศรัทธาความเคารพนับถือ และที่สำคัญ คือ ประชาชนมีความรู้สึกรู้ว่า พระสงฆ์เป็นผู้ฉลาด มีสติปัญญาสามารถรอบรู้วิชาการต่าง ๆ สามารถช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแนะนำแก่ชาวบ้านในคราวประสบปัญหาในเรื่องต่าง ๆ จนเป็นที่เคารพนับถือของทุกคนในสังคม ปัจจัยที่เชิดชูฐานะของพระสงฆ์ในสังคม คือ ความบริสุทธิ์ ความเสียสละบำเพ็ญประโยชน์ และความเป็นผู้นำทางสติปัญญา ในด้านการให้การศึกษา พระสงฆ์ จะทำการอบรม สั่งสอน แนะนำผู้อื่นให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยดี ซึ่งต้องอาศัยความรู้ทางโลกและทางธรรม เป็นการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรม ภาระหน้าที่สำคัญของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคมชาวมะละเชียเชื้อสายสยาม คือ พระสงฆ์ทำหน้าที่สงเคราะห์ เป็นหลักงานสงเคราะห์นี้พระสงฆ์จะทำการสงเคราะห์โดยตรงทางด้านจิตใจ เช่น การเป็นที่พึ่งให้ความร่มเย็นทางด้านจิตใจ การสงเคราะห์บำรุงขวัญ ด้วยการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการประโลมจิตใจแก่ประชาชน ส่วนการสงเคราะห์ทางด้านวัตถุนั้นก็มิได้อ้อม เช่น การขอความร่วมมือในการทำงานสาธารณประโยชน์หรือเชิญชวนให้นำสิ่งของมาบริจาคแก่ประชาชนที่ประสบภัยพิบัติ เป็นต้น

การสาธารณสงเคราะห์ กล่าวได้ว่า เป็นงานสำคัญของคณะสงฆ์ ซึ่งมหาเถรสมาคม (แห่งประเทศไทย) ได้กำหนดหน้าที่ให้เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล มีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความสงบเรียบร้อย การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ในเขตการปกครองของตน ให้ดำเนินไปด้วยดี (ชำระ วุฒิจันทร์, 2541: 118) จะเห็นได้ว่า งานสาธารณสงเคราะห์เกื้อกูลแก่ประชาชนทั้งด้านจิตใจ และวัตถุ ตลอดจนด้านต่าง ๆ เพื่อช่วยบรรเทาความทุกข์ยากของประชาชน เป็นอีกบทบาทหนึ่งที่มีความสำคัญของพระสงฆ์ ด้วยเหตุนี้ สังคมชาวมะละเชียเชื้อสายสยามที่นับถือพระพุทธศาสนา จึงตั้งความหวังไว้กับพระสงฆ์ที่จะเข้ามาฟื้นฟูช่วยเหลือเยียวยาและเป็นขวัญกำลังใจให้แก่ทุกคนในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมา ผู้วิจัยมีความตระหนักในงานสาธารณสงเคราะห์ที่จะเป็นประโยชน์แก่ชุมชน ซึ่งถือเป็นงานสำคัญอันและเป็นหัวใจหลักต่อความมั่นคงต่อสถาบันพระพุทธศาสนา จึงได้ตัดสินใจศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอเป็นดัง รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ให้มีความถูกต้องเหมาะสมดำรงอยู่ในกรอบพระธรรมวินัย มีทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผล นำไปปฏิบัติให้สอดคล้องในสังคมชาวมะละเชียเชื้อสายสยามทั้งในปัจจุบันและอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดหลักสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอเป็งดั่ง รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย
2. เพื่อศึกษาหลักสาราณียธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
3. เพื่อการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอเป็งดั่ง รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย การศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1 ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลจากเอกสาร ขั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้

2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ จากการสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) จากผู้เกี่ยวข้องในงานสาธารณสุขสงเคราะห์ เป็นพระภิกษุ 10 รูป และคฤหัสถ์ 20 คน รวม 30 รูป/คน

3.2 ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

1. รวบรวมข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และการสัมภาษณ์
2. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ศึกษามาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้

3.3 สรุป อภิปรายผล และแสดงข้อเสนอแนะ

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาค้นคว้าวิจัยเรื่องนี้ พบว่า

4.1 แนวคิดหลักสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอเป็งดั่ง รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย งานสาธารณสุขสงเคราะห์ เป็นงานสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชนและสังคมที่ประสบปัญหาต่าง ๆ เป็นการสงเคราะห์ด้วยวัตถุประสงค์ของต่าง ๆ และด้วยความรู้ที่ถูกต้อง เพื่อดำเนินชีวิตที่ดี ช่วยให้สังคมสามารถพึ่งพาตนเองและเปลี่ยนแปลงชีวิตไปในทางที่ดีขึ้น

4.2 หลักสาราณียธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา หลักสาราณียธรรมเป็นหลักคำสอนที่ทำให้รู้จักการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันและกัน ทำให้เข้าใจคนอื่นมากขึ้น เพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี มี 6 ประการ ได้แก่ 1) เมตตาทายกรรม 2) เมตตาวิจิตรกรรม 3) เมตตาโมกกรรม 4) สาธารณโภคี 5) สีสสามัญญดา และ 6) ทิฏฐิสามัญญดา

4.3 การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอเป็นดัง รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย หลักสาราณียธรรม 6 เป็นหลักธรรมที่ช่วยให้ระลึกรู้ถึงกันผูกพันเชื่อมโยงบุคคลไว้ด้วยน้ำใจ โดยการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ใน 5 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาจิตใจ ด้านการพัฒนาชุมชน ด้านการส่งเสริมการศึกษา ด้านการทํานุบำรุงประเพณีวัฒนธรรม และด้านการช่วยเหลือผู้ประสบภัย เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 งานสาธารณสงเคราะห์ เป็นงานสงเคราะห์ช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชน และสังคมที่ประสบปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการสงเคราะห์ด้วยวัตถุสิ่งของต่าง ๆ หรือสงเคราะห์ด้วยธรรมะด้วยความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับชีวิตและการดำเนินชีวิตที่ดี และวิธีการสังคมสงเคราะห์เพื่อช่วยเหลือประชาชนและสังคมให้สามารถพึ่งพาตนเองได้และมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น มีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชนชาวพุทธให้เจริญก้าวหน้าสามารถสรุปได้เป็น 5 ประเด็น ได้แก่ 1) งานด้านการพัฒนาจิตใจ 2) งานด้านการพัฒนาชุมชน 3) งานด้านการส่งเสริมการศึกษา 4) งานด้านการทํานุบำรุงประเพณีวัฒนธรรม และ 5) งานด้านการช่วยเหลือผู้ประสบภัย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพระครูประภัสร์สิทธิคุณ (ประสิทธิ์ ปภสฺสโร) เรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ด้านการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด” พบว่า การศึกษากระบวนการทำงานด้านสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด พระสงฆ์มีการประยุกต์งานด้านสาธารณสงเคราะห์ด้วยการช่วยเหลือสังคมอย่างต่อเนื่อง บทบาทการสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นงานเกี่ยวกับการใช้อาคารสถานที่ภายในวัด ใช้เป็นที่ประชุมของหน่วยงานราชการ เป็นที่ประชุมของชุมชนหมู่บ้าน ตำบลในท้องถิ่นเพื่ออำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่ประชาชน หรือจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เช่น การช่วยเหลือเด็กกำพร้า เด็กเร่ร่อน เด็กที่มาจากครอบครัวยากจน นอกจากนี้ เจ้าอาวาสแบ่งที่วัดให้จัดตั้งสถานศึกษา สถานือนามัย หอสมุด พิพิธภัณฑ์ หรือที่ตั้งของหน่วยราชการ ประปาประจำหมู่บ้าน ตลอดจนถึงกิจกรรมสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ เช่น เกิดอุทกภัยพระสงฆ์จัดการรวบรวมเครื่องอุปโภคบริโภคจากผู้มีจิตศรัทธานำไปช่วยเหลือ ผู้ประสบภัย เพื่อให้สังคมได้ปฏิบัติตามหลักบุญกิริยาวัตถุ คือ ทาน ศีล ภาวนา (พระครูประภัสร์สิทธิคุณ (ประสิทธิ์ ปภสฺสโร), 2555: บทคัดย่อ)

5.2 หลักสาราณียธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา หมายถึง หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูลของผู้อื่นด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพอ่อนโยน เคารพนับถือกัน ช่วยบอกกล่าวสิ่งที่เป็นประโยชน์ ช่วยสั่งสอนแนะนำ ตักเตือนกันด้วยความหวังดี มีวาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าลับหลัง เป็นหลักคำสอนที่ทำให้รู้จักการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันและกัน ทำให้เข้าใจคนอื่นมากขึ้น ซึ่งเป็น

แนวทางที่ดีในการอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี ทุกคนควรนำมาปฏิบัติเพื่อทำให้เกิดผลดีแก่ทุกคน ประกอบด้วยองค์ธรรม 6 ประการ คือ 1) เมตตากายกรรม คือ การแสดงออกถึงความเมตตาทางกายแก่เพื่อนในสังคมเดียวกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ช่วยเหลือกิจธุระของหมู่คณะด้วยความเต็มใจ 2) เมตตาวจีกรรม คือ การแสดงออกถึงความเมตตาปรารถนาดีต่อกันทางวาจาต่อเพื่อนร่วมสังคม 3) เมตตามโนกรรม คือ การตั้งจิตเมตตาปรารถนาดีต่อกันกับเพื่อนร่วมสังคมร่วมหมู่คณะเดียวกัน มีจิตปรารถนาดีทั้งต่อหน้าและลับหลัง คิดทำแต่สิ่งที่ดีมีประโยชน์ต่อกัน มองกันในแง่ดีไม่มีความระแวงสงสัยซึ่งกันและกัน 4) สาธารณโภคี คือ การรู้จักแบ่งปันช่วยเหลือเจือจาน แม้ว่าจะเป็นสิ่งของเล็กน้อย แต่เป็นสิ่งที่ได้มาโดยชอบธรรมก็ไม่ควรหวงไว้แต่ผู้เดียว นำมาให้ได้มีส่วนร่วมบริโภคใช้สอยร่วมกัน 5) ศิลสามัญญตา คือ จะต้องมียศ มีความประพฤติเสมอเหมือนกับบุคคลที่ร่วมในสังคมหมู่เดียวกัน ไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของหมู่คณะ เคารพกฎเกณฑ์ระเบียบของสังคม 6) ทิฏฐิสามัญญตา คือ จะต้องมีความเห็นที่ตรงเสมอเหมือนกับผู้อื่นในสังคมเดียวกันมีความเห็นชอบร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการที่จะนำไปสู่การจัดปัญหา มิใช่เป็นความเห็นที่ก่อให้เกิดปัญหา ต้องยอมรับความคิดเห็นของคนหมู่มากแม้จะไม่ถูกใจก็ตาม สอดคล้องกับการศึกษาของพระสมุห์สมพล ฐานวุฑโฒ (ข้าพหล) (2559: บทคัดย่อ) เรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามหลักสาราณียธรรมในเขตเทศบาลตำบลหาดกรวด อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี” พบว่า ด้านเมตตากรรม พระสงฆ์มีความเอื้อเฟื้อในการพัฒนาชุมชนมีความสัมพันธ์กับชุมชนด้วยดีเสมอมาทำงานโดยเห็นแก่ประโยชน์ของชุมชนเป็นหลัก ด้านเมตตาวจีกรรม พระสงฆ์พูดให้ข้อคิดและคำแนะนำต่าง ๆ ด้วยวาจาไพเราะ อ่อนหวานและให้การสนับสนุนกิจกรรมที่มีการพัฒนาชุมชนอย่างเสมอ ด้านเมตตามโนกรรม พระสงฆ์คิดและหาแนวทางวิธีการต่าง ๆ ที่จะพัฒนาชุมชนโดยยึดนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้โดยมีวัดเป็นศูนย์แหล่งเรียนรู้โดยไม่คิดหาผลประโยชน์ใด ๆ ด้านสาธารณโภคี พระสงฆ์ได้ให้ความร่วมมือกับชุมชนให้ความสะดวกในการมาขอใช้สถานที่กับทุก ๆ หมู่บ้านในชุมชนที่มาขอใช้สถานที่ในการจัดกิจกรรมด้านศิลปสามัญญตา พระสงฆ์มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมศิลปกรรมภายในชุมชนเช่นหมู่บ้านรักษาศีลห้า มีการส่งพระไปสอนอบรมนักเรียนตามโรงเรียนและหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชนด้านทิฏฐิสามัญญตา พระสงฆ์มีการคิดและร่วมวางแผนหาแนวทางร่วมกับชุมชนในการหาแนวทางการพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญน่าอยู่โดยเน้นด้านการมีส่วนร่วมมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันและร่วมกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน

5.3 การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์
อำเภอเป็นดั่ง รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย พบว่า หลักสาราณียธรรม 6 ประการเป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญของการนำมาประยุกต์ใช้ในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอเป็นดั่ง รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย โดยสามารถนำมาประยุกต์ใช้พัฒนาในจุดที่ควรพัฒนาให้ดีขึ้นใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาจิตใจ ด้านการพัฒนาชุมชน ด้านการ

ส่งเสริมการศึกษา ด้านการทํานุบำรุงประเพณีวัฒนธรรม และด้านการช่วยเหลือผู้ประสบภัย การนำหลักสํารณียธรรมมาประยุกต์ใช้ปรับแก้จุดที่ควรพัฒนาให้ดีขึ้น จากการศึกษา ทำให้ทราบว่า คณะสงฆ์อำเภอเป็นดั่ง รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ได้นำหลักสํารณียธรรม 6 มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ ช่วยให้การปฏิบัติงานบรรลุผลสำเร็จที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนั้น ยังช่วยให้ชุมชนชาวพุทธในอำเภอเป็นดั่ง รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย มีความรักใคร่ปรองดอง มีความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของพระครูวิธานสุตาภรณ์ สมาจารโ (มันประสงค์) (2556: บทคัดย่อ) เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสํารณียธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรที่ว่าการอำเภอคลองไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย” ผลการวิจัยพบว่า ด้านเมตตา ายกรรม เจ้าหน้าที่ควรทํางานบริการประชาชนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ควรให้ความเอื้อเฟื้อต่อประชาชนที่มาขอรับบริการ ตั้งใจปฏิบัติงานตามหน้าที่อย่างดียิ่งไม่เลือกปฏิบัติต่อผู้มาขอรับบริการ ด้านเมตตาวัจกรรม เจ้าหน้าที่ควรใช้วาจาสุภาพ เอื้อเฟื้อมีไมตรีจิตเหมาะสมต่อผู้มาขอรับบริการ ด้านเมตตาโมกกรรม เจ้าหน้าที่ควรสร้างจิตสำนึกการทำงานด้วยความมีน้ำใจที่ดีต่อผู้มาขอรับบริการ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อส่วนรวมเป็นสําคัญ ด้านสาธารณโภคี เจ้าหน้าที่ควรใช้งบประมาณของรัฐอย่างคุ้มค่าเพื่อช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ บำรุงสุขแก่ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ด้านศีลสํามัญญตา เจ้าหน้าที่ควรปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบวินัยข้อบังคับของหน่วยงานและองค์กร กระทำตัวให้เป็นทีศรัทธาของประชาชนและสังคมส่วนรวม ด้านทิวฐิสํามัญญตา เจ้าหน้าที่ควรเคารพความคิดเห็นของเพื่อนสหธรรมิก และประชาชนที่เข้ามาขอรับบริการ เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมประชุม รับฟังปัญหาและรับฟังคำแนะนำต่าง ๆ จากผู้มาเพื่อปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่บกพร่อง จะได้นำไปพัฒนาตนเองและองค์กรให้เจริญรุ่งเรืองไปในทางที่ถูกต้องและเป็นธรรมต่อสังคมส่วนรวม

6. ข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสํารณียธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ ของคณะสงฆ์อำเภอเป็นดั่ง รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรจัดทำเอกสารเกี่ยวกับงานสาธารณสงเคราะห์แจกจ่ายแก่ชุมชน
2. ควรจัดทำเอกสารเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ตามหลักสํารณียธรรมแจกจ่ายแก่ชุมชน

6.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ผู้เกี่ยวข้องกังานสาธารณสงเคราะห์ควรจัดอบรมให้ทุกคนมีความเข้าใจอย่างถูกต้องในงานสาธารณสงเคราะห์

2. จัดอบรมประชาชนให้มีความเข้าใจในหลักสาราณียธรรมที่เป็นประโยชน์
ต่องานสาธารณสงเคราะห์ในชุมชน

3. จัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานสาธารณสงเคราะห์ของชุมชน

4. จัดตั้งกองทุนเพื่อการช่วยเหลือผู้ประสบความยากลำบากในการดำเนินชีวิต

6.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยต่อไป

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทำให้ทราบว่า ยังมีประเด็นที่น่าสนใจศึกษาเพื่อทำวิจัย
ต่อไป ดังนี้

1. ศึกษาบทบาทการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์รัฐเคดาห์
ประเทศมาเลเซีย ในยุคนิว نرمอล (New Normal)

2. ศึกษาวิเคราะห์การปรับตัวของคณะสงฆ์ประเทศมาเลเซียในการ
ปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ในยุคหลังโควิด-19

3. ศึกษาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของคณะสงฆ์รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย
ในการปฏิบัติงานส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาในสังคมปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

ข้าเรือ่ง วุฒิจันทร์. (2541). **การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความ
มั่นคงแห่งชาติ**. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา.

พระครูประภัสร์สิทธิคุณ (ประสิทธิ์ ปภัสโร). (2555). บทบาทของพระสงฆ์ด้านการสาธารณ
สงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด. **วิทยานิพนธ์
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูวิธานสุตาภรณ์ สมาจาโร (มันประสงค์). (2556). การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม
ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรที่ว่าการอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดสุโขทัย.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสมุห์สมพล ฐานวุฑโฒ (ข้าพุล). (2559). บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามหลัก
สาราณียธรรมในเขตเทศบาล ตำบลหาดกรวด อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การประยุกต์ใช้หลักพุทธกิจในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของภิกษุสยาม
ในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย

An Applying Buddha's Conduct (Buddhakij) in Developing
the Quality of Life of Siam's Monks in Kedah, Malaysia

พระครูสมุทรชาเตอร์ จันทสาโร, สิทธิโชค ปาณะศรี

PhrakruSamuChader Candhasaro, Sittichok Panasree

พระครูโฆสิตพัฒนานุกูล, พระครูโกศลอรธกิจ

PhrakruKositwattananukul, PhrakruKosolattakit

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus

สวัสดิ์ อโนทัย

Sawat Anothai

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

Saint John's University

E-mail: cchader@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของภิกษุสยามในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย 2) ศึกษาหลักพุทธกิจที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และ 3) การประยุกต์ใช้หลักพุทธกิจในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของภิกษุสยามในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของภิกษุสยามในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย การพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของบุคคลในมิติต่าง ๆ จากสภาพเดิม ๆ ให้ดีขึ้น ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เป็นการเรียนรู้และเข้าใจความจริงของชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

2. หลักพุทธกิจที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา หลักพุทธกิจ หมายถึง หลักการที่เป็นกิจวัตรที่พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญประจำวัน มี 5 อย่าง คือ 1. เวลาเช้า เสด็จออกบิณฑบาตโปรดสัตว์ 2. เวลาเย็น ทรงแสดงธรรม 3. เวลาค่ำ ทรงประทานโอวาทแก่พระภิกษุ 4. เวลาเที่ยงคืน ทรงตอบปัญหาเทวดา และ 5. เวลาเข้ามิด ทรงตรวจดูสัตว์โลกที่

ควรเสด็จไปโปรด พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญพุทธกิจ 5 ประการนี้ เป็นกิจวัตรประจำวันมิได้ว่างเว้นตลอด 45 พรรษา

3. การประยุกต์ใช้หลักพุทธกิจในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของภิกษุสยามในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย หลักพุทธกิจ เป็นหลักกิจวัตรที่พระพุทธองค์ทรงบำเพ็ญประจำวัน โดยสามารถนำมาเป็นแนวทางการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของภิกษุสยามในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ใน 4 ด้าน คือ ด้านกาย ด้านศีล ด้านจิต และด้านปัญญา เพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี

คำสำคัญ: หลักพุทธกิจ, ภิกษุสยาม, การพัฒนาคุณภาพชีวิต

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study the concept of developing the quality of life of Siam's monks in Kedah, Malaysia, 2) to study the Buddha's Conduct (Buddhakij) appearing in the Buddhist scriptures, and 3) to apply the Buddha's Conduct (Buddhakij) in developing the Quality of Life of Siam's Monks in Kedah, Malaysia. It is qualitative research, focuses on document studies and in-depth interviews.

The research results found that:

1. The concept of developing the quality of life of Siam's monks in Kedah, Malaysia. Developing the quality of life is the development of the quality of life of people in different dimensions from their original condition to be better both physically and mentally. It is learning and understanding the truth of life that is constantly changing to be able for living happily in society.

2. The Buddha's Conduct (Buddhakij) appearing in the Buddhist scriptures. The Buddha's Conduct (Buddhakij) refers to the five routine principles that the Buddha practiced daily, namely: 1) in the morning, he goes out to offer alms to helps the world citizen; 2) in the evening, he teaches the Dhamma; 3) in the late evening, he gives sermons to monks; 4) midnight, he answered the question of the angels, and 5) in the early morning, he examined the creatures that should be visited. The Buddha performed these five activities as a daily routine that had not been spared for 45 years.

3. An Application of the Buddha's Conduct (Buddhakij) in Developing the Quality of Life of Siam's Monks in Kedah, Malaysia. The Buddha's Conduct

(Buddhakij) is the Buddha's activities daily routines that the Buddha performs can be used as an applied guideline for developing the quality of life of Siam's monks in Kedah, Malaysia in four aspects namely physical, moral, mental and intellectual for a good quality of life.

Keywords: The Buddha's Conduct (Buddhakij), Siam's Monks, Developing the Quality of Life

1. บทนำ

พระพุทธศาสนาดำรงคงอยู่มาจนถึงสมัยปัจจุบัน ด้วยอาศัยเหล่าภิกษุสาวกของพระพุทธเจ้าที่ได้สละบ้านเรือนออกบวชเพื่อสืบทอดพระศาสนา ด้วยการประพฤติปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย เผยแผ่พระธรรมคำสอนให้แพร่หลายตามแนวทางขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยไม่บกพร่องต่อข้อวัตรปฏิบัติอันเป็นกิจวัตรที่พึงทำ เพื่อความเลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชนที่คอยให้การอุปถัมภ์บำรุงด้วยปัจจัยสี่สืบทอดกันมาสองพันหกร้อยกว่าปี ในสมัยพุทธกาลตลอดระยะเวลาที่พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญพุทธจริยาวัตรด้วยการเสด็จไปแสดงธรรมโปรดเวไนยสัตว์จนได้ดวงตาเห็นธรรมและพ้นทุกข์ในวัฏสงสาร ส่วนธรรมะที่พระองค์ทรงแสดงนั้น ก็เพื่อขัดเกลาจิตใจของหมู่ชนให้บริสุทธิ์ขึ้นไปตามลำดับจากธรรมะขั้นต่ำไปสู่ขั้นสูง จนในที่สุดมีบุคคลได้ดวงตาเห็นธรรมหรือบรรลุดรรมตามพระองค์เป็นจำนวนมาก

การปฏิบัติพุทธจริยาวัตรของพระพุทธเจ้า ในฐานะที่พระองค์ทรงเป็นศาสดาเอกของโลก ตามพุทธประเพณีอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ เพื่อได้โปรดเวไนยสัตว์ ซึ่งเรียกว่า “พุทธจริยา 3 โดยสรุป คือ (1) พระจริยาที่เป็นประโยชน์แก่ชาวโลก (โลกัตถจริยา) เช่น การเสด็จจาริกไปประกาศธรรมในที่ต่าง ๆ ทรงชี้ทางบรรเทาทุกข์ ชี้สุขเกษมศานต์ ชี้ทางพระนฤพาน ให้พ้นโศกวิโยคภัย (2) พระจริยาที่เป็นประโยชน์แก่พระประยูรญาติ (ญาติัตถจริยา) คือ การอนุเคราะห์พระประยูรญาติโดยเสด็จไปโปรดแนะนำให้เห็นทางสว่างได้ออกบวชและได้บรรลุดรรม (3) พระจริยาที่เป็นประโยชน์ในฐานะที่เป็นพระพุทธเจ้า (พุทธัตถจริยา) เช่น ทรงบำเพ็ญพุทธกิจประจำวัน ทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อเป็นหลักปกครองสงฆ์ ” (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.9 ราชบัณฑิต), 2551: 679)

พุทธจริยามีความสำคัญเป็นพุทธกิจประจำวันของพระพุทธเจ้า แบ่งออกเป็น 5 ประการ คือ 1) ปุเรกัตตกิจ ได้แก่ เวลาเช้า พระพุทธเจ้าเสด็จออกบิณฑบาตเพื่อบำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่น บางครั้งเสด็จพระองค์เดียว บางครั้งแวดล้อมไปด้วยภิกษุสงฆ์ การเสด็จออกบิณฑบาตนี้ เป็นโอกาสที่จะได้พบปะกับประชาชนชั้นต่าง ๆ และทรงแสดงธรรมโปรดด้วย 2) ปังณกัตตกิจ ได้แก่ หลังจากทำกัตตกิจเสร็จแล้วพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมแก่

บุคคลต่าง ๆ ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิตที่เดินทางมาเพื่อทูลถามปัญหาและฟังธรรม 3) ปริณายมกิจ ได้แก่ กิจในปฐมยาม คือ ยามที่หนึ่งแห่งราตรี พระพุทธเจ้าทรงให้อโวกาทแก่ภิกษุทั้งหลาย กล่าวคือ ทรงแสดงธรรมแก่ภิกษุสงฆ์และทรงแนะนำ หรือทรงแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม 4) มัชฌิมยามกิจ ได้แก่ กิจที่ทรงทำในยามอันมีในท่ามกลาง คือ เมื่อสิ้นสุดกิจในปฐมยาม ภิกษุทั้งหลายถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วหลีกไปเหล่าเทวดาในหมื่นโลกธาตุเมื่อได้โอกาสต่างก็พากันเข้าเฝ้าทูลถามปัญหาตามที่ตนเตรียมมา พระผู้มีพระภาคทรงตอบปัญหาแก่เทวดาเหล่านั้นในมัชฌิมยามผ่านไป 5) ปัจฉิมยามกิจ ได้แก่ พุทธกิจที่ทรงบำเพ็ญในยามสุดท้าย ทรงแบ่งกิจในปัจฉิมยามเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ทรงยังอยู่ด้วยเสด็จจกรม ส่วนที่ 2 ทรงสำเร็จสัพพัญญุตญาณ โดยพระปริศนียงขวา ส่วนที่ 3 ทรงตรวจดูสัตว์โลกด้วยพุทธจักขุ เพื่อพิจารณาว่าควรจะเสด็จไปโปรดหรือไม่” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: อง เอกก. อ. (ไทย) 32/61/113)

การประพฤติตามหลักพุทธกิจสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของภิกษุสงฆ์ เพื่อให้เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ทำให้พุทธศาสนิกชนเกิดความเลื่อมใส ศรัทธา การดำเนินชีวิตอยู่ในสมณะเพศจะมีความสุขสงบร่มเย็นไปสู่เป้าหมายสูงสุด คือ พระนิพพานได้โดยต้องประพฤติตามปฏิปทา ประพฤติอยู่ในหลักพุทธจริยวัตรของพระพุทธเจ้า 5 ประการ ได้แก่ 1) เวลาเช้า ออกบิณฑบาต (บำเพ็ญประโยชน์แก่บุคคลทั่วไป) 2) เวลาบ่ายทรง แสดงธรรมแก่บุคคลต่าง ๆ ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต (เพื่อแสดงธรรมและตอบปัญหา) 3) เวลาค่ำ ทรงให้อโวกาทแก่ภิกษุทั้งหลาย (แสดงธรรมและแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ เกี่ยวกับข้อธรรมข้อธรรม) 4) เวลาเที่ยงคืน ตอบปัญหาเทวดา (เหล่าเทวดาหมื่นโลกธาตุเข้าเฝ้าทูลถามปัญหาดังต่าง ๆ ที่เตรียมมา) 5) เวลาใกล้รุ่ง ทรงตรวจดูหมู่สัตว์ที่จะเสด็จไปแสดงธรรมโปรดด้วยข่ายพุทธญาณ พุทธกิจ 5 ประการนี้ จึงเป็นแบบอย่างของพระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ที่ทรงบำเพ็ญประโยชน์ยิ่งใหญ่มหาศาลสืบต่อกันมา การที่พระสงฆ์เราจะพัฒนาด้านตนเองไปสู่เป้าหมายที่ดีงามได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยครูบาอาจารย์ที่ดีมาเป็นแบบอย่างโดยประพฤติปฏิบัติตามปฏิปทาที่ท่านได้ประพฤติมา พระพุทธเจ้าจึงเป็นบรมครูที่ดีเลิศของเหล่าสาวก ตลอดทั้งเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เพื่อตนเองจะได้เป็นบุคคลที่มีคุณค่าด้วยการบำเพ็ญประโยชน์แก่ชาวโลกทั่วไป บำเพ็ญประโยชน์แก่ญาติของตน และบำเพ็ญประโยชน์ให้กับตนเอง จะทำให้ตนเองและสังคมอยู่ดีมีสุขสงบร่มเย็น เพราะพระธรรมย่อมปกป้องคุ้มครองบุคคลที่ประพฤติปฏิบัติตามธรรม ผู้ปฏิบัติย่อมจักไม่ตกต่ำไปสู่อบายภูมิ หากพระภิกษุสงฆ์ได้นำหลักพุทธกิจไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตแล้ว คุณภาพชีวิตย่อมดีขึ้นไปด้วยคุณธรรมต่าง ๆ เป็นพระสงฆ์ที่มีคุณงามความดี เป็นเนืองนิตย์ของญาติโยม

ในสังคมปัจจุบันที่โลกกำลังเปลี่ยนแปลงทางด้านวัตถุ มีการพัฒนาเทคโนโลยีอันทันสมัยเกิดขึ้นตลอดเวลา แต่ศีลธรรมในจิตใจของคนในสังคมกำลังเสื่อมถอยลงทุกขณะ แม้แต่พระภิกษุสงฆ์บางรูปในยุคปัจจุบัน ก็ดำเนินชีวิตและมีคุณภาพชีวิตที่แตกต่างไปจาก

พระสงฆ์ในสมัยพุทธกาล พระสงฆ์ในยุคพุทธกาล เมื่อบรรพชาอุปสมบทแล้ว ก็ตั้งใจศึกษาค้นถุระและวิปัสสนาธุระจนสำเร็จมรรคผลนิพพาน จากนั้นก็ออกจาริกไปตามสถานที่ต่าง ๆ เพื่อทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยจาริกไปแสดงธรรมโปรดชาวเมืองได้บรรลุธรรมตามเป็นจำนวนมาก แม้แต่เวลาบิณฑบาตก็ยังศรัทธาให้เกิดแก่ผู้พบเห็น จนต้องตามไปถามธรรมฟังธรรมและออกบวชตามธรรมวินัยในพระพุทธศาสนา แต่ในยุคปัจจุบัน พระสงฆ์บางรูปเมื่อบวชเข้ามาแล้ว ลืมพระจริยาวัตรที่พระพุทธองค์ทรงกระทำไว้เป็นตัวอย่างในพุทธกิจนั้น ปัญหา ก็คือ พระสงฆ์ไม่สนใจเที่ยวบิณฑบาต ไม่แสดงธรรมโปรดแก่ญาติโยม หรือแม้แต่ญาติโยมบางกลุ่มก็ไม่ค่อยสนใจฟังธรรม จะเป็นเพราะว่า ญาติโยมไม่ยอมฟังธรรม หรือว่าพระสงฆ์ไม่มีประสิทธิภาพในการแสดงธรรม จึงทำให้ญาติโยมไม่ยอมเข้าวัดฟังธรรมไม่ค่อยทำบุญตักบาตร หรือเป็นเพราะยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องการประยุกต์หลักพุทธกิจในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของภิกษุสยาม รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย เพื่อให้ภิกษุสยามได้ตระหนักถึงความสำคัญของหลักพุทธกิจ อันเป็นแนวทางการปฏิบัติพระจริยาวัตรของพระพุทธองค์ แล้วนำมาประพจน์ปฏิบัติตนเพื่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีงาม พร้อมทั้งเป็นแบบอย่างให้ชาวพุทธในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ดำรงยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของภิกษุสยามในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธกิจที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
3. เพื่อประยุกต์ใช้หลักพุทธกิจในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของภิกษุสยามในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1 ขั้นตอนเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ข้อมูลจากเอกสาร ชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้

2) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ จากการสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) จากผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของภิกษุสยามในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย

3.2 ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล

- 1) รวบรวมข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ทุตยภูมิ และการสัมภาษณ์
- 2) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ศึกษามาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้

3.3 สรุป อภิปรายผล และแสดงข้อเสนอแนะ

4. สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะจากการวิจัยได้ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของภิกษุสยามในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของบุคคลในมิติต่าง ๆ ให้ดีขึ้น เป็นการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินชีวิตจากสภาพเดิม ๆ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งที่เกี่ยวข้องกับทางด้านร่างกายและด้านจิตใจ เป็นการปฏิบัติที่ดีต่อสุขภาพกายสุขภาพใจ อันส่งผลให้เกิดความสงบ รู้จักปล่อยวาง เข้าใจความจริงของชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ทั้งเพื่อสร้างประโยชน์ให้แก่ตนเอง บุคคลรอบข้าง และแก่สังคม

2. หลักพุทธกิจที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา พบว่า หลักพุทธกิจ หมายถึง หลักการที่เป็นกิจวัตรที่พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญประจำวัน มี 5 อย่าง คือ 1. เวลาเช้าเสด็จออกบิณฑบาตโปรดสัตว์ 2. เวลาเย็น ทรงแสดงธรรม 3. เวลาค่ำ ทรงประทานโอวาทแก่พระภิกษุ 4. เวลาเที่ยงคืน ทรงตอบปัญหาเทวดา และ 5. เวลาเช้ามืด ทรงตรวจดูสัตว์โลกที่ควรเสด็จไปโปรด พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญพุทธกิจ 5 ประการนี้ เป็นกิจวัตรประจำวันมิได้ว่างเว้นตลอด 45 พรรษา

3. การประยุกต์ใช้หลักพุทธกิจในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของภิกษุสยามในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย พบว่า หลักพุทธกิจ เป็นหลักการสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงกิจวัตรประจำวัน 5 ประการ ของพระพุทธเจ้าที่ทรงบำเพ็ญตลอดระยะเวลา 45 พรรษา เป็นหลักการที่มีความสำคัญอย่างยิ่งของการนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของภิกษุสยามในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย โดยสามารถนำมาประยุกต์ใช้พัฒนาในจุดที่ควรพัฒนาให้ดีขึ้นใน 4 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านกาย การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านศีล การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านจิต และการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านปัญญา การนำหลักพุทธกิจมาประยุกต์ใช้พัฒนาในจุดที่ควรพัฒนาให้ดีขึ้นนี้ จากการศึกษาทำให้ทราบว่า ภิกษุสยามในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ได้นำหลักพุทธกิจมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน ช่วยให้การดำเนินชีวิตมีความสุขสงบ สามารถปฏิบัติศาสนกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนั้น ยังช่วยให้ชาวพุทธในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย มีแบบอย่างในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม มีความศรัทธาเลื่อมใสในพระภิกษุสงฆ์และมีจิตใจมั่นคงในพระพุทธศาสนา

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของภิกษุสยามในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย การพัฒนาคุณภาพชีวิต ถือเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของบุคคลในมิติต่าง ๆ ให้ดีขึ้น เป็นการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ ในสภาพเดิม ๆ ให้มีความทันสมัยมากขึ้น ทั้งที่เกี่ยวข้องกับทางด้านร่างกายและด้านจิตใจ ถือเป็นการปฏิบัติที่ดีต่อสุขภาพกาย สุขภาพใจ อันส่งผลให้เกิดความสงบ รู้จักปล่อยวาง เข้าใจความจริงของชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ทั้งเพื่อสร้างประโยชน์ให้แก่ตนเอง บุคคลรอบข้าง และแก่สังคม ภิกษุสยามในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย สามารถนำหลักพุทธกิจมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการพัฒนาใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านกาย ด้านศีล ด้านจิต และด้านปัญญา สอดคล้องกับการศึกษาของกันยา วงศ์ชัยวัฒน์ เรื่อง “แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุหลังเกษียณอายุ” พบว่า แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุหลังเกษียณอายุ คือ การปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมดังกล่าวในการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อแก้ไข ปัญหาของผู้สูงอายุหลังเกษียณอายุทั้ง 4 ด้าน ด้านร่างกาย รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ ออกกำลังกายเป็นประจำ พักผ่อนให้เพียงพอ ตรวจสุขภาพประจำปี เจ็บป่วยรีบรักษา ด้านจิตใจ ปฏิบัติสมาธิ บำเพ็ญเพียรภาวนาทำจิตให้สงบ ปล่อยวางในสิ่งที่ไม่ใช่ตัวตนของเรา มีคุณธรรมเปี่ยมด้วยความเมตตาต่อผู้อื่น มีความสุข ด้านสังคมและครอบครัว ประพฤติตนอยู่ในศีลไม่เบียดเบียนผู้อื่น แบ่งปันทรัพย์สินให้ลูกหลานและให้ทานแก่ผู้ยากไร้ สร้างศรัทธาในตนให้เป็นที่รักที่นับถือของลูกหลานและสังคมในการทำประโยชน์และสร้างคุณงามความดี ต่อสังคม ด้านปัญญา รู้เท่าทันโลกและเหตุการณ์ปัจจุบัน ดำเนินชีวิตด้วยสติปัญญา พึ่งพาตนเองได้อย่างพอเพียง ไม่ประมาทในการใช้จ่าย รู้จักการออมทรัพย์และการคบเพื่อน กัลยาณมิตร (กันยา วงศ์ชัยวัฒน์, 2560: บทคัดย่อ)

2. หลักพุทธกิจที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา พบว่า หลักพุทธกิจ หมายถึง หลักการที่เป็นกิจวัตรที่พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญประจำวัน มี 5 อย่าง คือ 1. เวลาเช้าเสด็จ ออกบิณฑบาตโปรดสัตว์ 2. เวลาเย็น ทรงแสดงธรรม 3. เวลาค่ำ ทรงประทานโอวาทแก่พระภิกษุ 4. เวลาเที่ยงคืน ทรงตอบปัญหาเวทดา และ 5. เวลาเข้ามิด ทรงตรวจดูสัตว์โลกที่ควรเสด็จไปโปรด พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญพุทธกิจ 5 ประการนี้ เป็นกิจวัตรประจำวันมิได้ว่างเว้นตลอด 45 พรรษา ทรงกระทำตามหน้าที่ของพระพุทธเจ้าครบถ้วนด้วยพระเมตตาคุณ พระมหากรุณาคุณ และพระบริสุทธิคุณ เพื่ออนุเคราะห์สงเคราะห์หมู่เวไนยสัตว์อย่างเสมอภาคเท่าเทียม ไม่เลือกชั้นวรรณะ สอดคล้องกับการศึกษาของพระประเสริฐศักดิ์ ชีรธมโม

(เลาหะปาเลศ) เรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์พุทธกิจในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเมืองสาวัตถี” พบว่า 1) พระพุทธเจ้าทรงประสบผลสำเร็จอย่างสูงในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้วยการวางรากฐานในการเผยแผ่โดยการบำเพ็ญพุทธกิจประจำวัน 5 ประการในทุก ๆ วัน เพราะทรงมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีการวางแผนงานอย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพในด้านต่าง ๆ เช่น การบริหารจัดการในด้านเวลา บุคลากร และองค์กรซึ่งทรงบำเพ็ญควบคู่กันไป พระพุทธองค์ทรงบริหารจัดการได้อย่างสอดคล้องประสานเป็นหนึ่งเดียวกับพุทธกิจประจำวันทั้ง 5 ประการ จึงกล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาเป็นที่รู้จักและแผ่ขยายออกไปในแคว้นต่าง ๆ ของอินเดียได้นั้น เพราะเป็นผลสำเร็จที่เกิดจากการบำเพ็ญพุทธกิจประจำวันที่มีประสิทธิภาพนั่นเอง 2) พระพุทธเจ้าทรงเป็นบรมครูของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย พุทธกิจการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าทั้ง 5 ประการนั้นเป็นแบบอย่างที่ดีทรงคุณค่า ซึ่งเราสามารถนำเอารูปแบบ วิธีการ หลักธรรม มาใช้เป็นหลักควบคู่กันไปได้อย่างกลมกลืนในการดำเนินชีวิตประจำวัน และในการดำเนินงานในองค์กรต่าง ๆ ซึ่งจะส่งผลให้ประสิทธิภาพของการทำงานและการดำเนินชีวิตมีความราบรื่น มีระเบียบวินัย สามารถพัฒนาจิตใจและแก้ปัญหาได้ด้วยสันติวิธี 3) พุทธกิจในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเมืองสาวัตถีนั้น กล่าวได้ว่า ประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง อันเป็นผลมาจากการทรงงานในหลาย ๆ ด้าน เช่น การเผยแผ่ การบริหารและการกำกับดูแลคณะสงฆ์ ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงบริหารจัดการด้านเวลาได้อย่างลงตัว โดยทรงบำเพ็ญพุทธกิจประจำวันเป็นงานหลักและทรงงานด้านต่าง ๆ ควบคู่กันไป กล่าวคือ ทรงบริหารจัดการงานหลักและงานรองได้อย่างสอดคล้องประสานกันลงตัว ทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเมืองสาวัตถีมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีพุทธบริษัท 4 บรรลุธรรมมากมาย จึงได้ชื่อว่า เป็นเมืองแห่งพระอรหันต์ และสาวัตถีเป็นเมืองศูนย์กลางของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยนั้น (พระประเสริฐศักดิ์ ธีรธมโม (เลาหะปาเลศ), 2560: บทคัดย่อ)

3. การประยุกต์ใช้หลักพุทธกิจในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของภิกษุสงฆ์ในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย พบว่า การประยุกต์ใช้หลักพุทธกิจในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของภิกษุสงฆ์ในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย เป็นการเสนอแนวคิดเพื่อนำหลักการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของพระพุทธองค์มาเป็นกรอบแนวทางของการปฏิบัติตนของภิกษุสงฆ์ในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย เพื่อให้มีการดำรงตนและมีคุณภาพชีวิตที่ดี เกิดประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและพุทธศาสนิกชน การนำหลักพุทธกิจมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของภิกษุสงฆ์ในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย สามารถนำมาประยุกต์ใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตใน 4 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านกาย การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านศีล การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านจิต และการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านปัญญา สอดคล้องกับการศึกษาของจรูญ เวชกามา ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์พุทธกิจในการประกาศพระพุทธศาสนาในพรรษาที่ 7” ผลการวิจัยพบว่า พุทธกิจ เป็นกิจที่พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญ

การงานที่พระพุทธเจ้าทรงกระทำ 5 อย่างเป็นปกติหรือเป็นกิจวัตรในแต่ละวันและปฏิบัติตลอดระยะเวลา 45 พรรษา ซึ่งการปฏิบัติพุทธกิจนี้ ถือเป็นหน้าที่ของพระพุทธเจ้าทั้งหลายทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ที่มีต่อเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายเหมือนกันทุกพระองค์ โดยอาศัยพุทธคุณ คือ พระปัญญาคุณ เป็นหลักจึงทำให้พระพุทธเจ้ามีความถึงพร้อมแห่งประโยชน์ตน ทรงบำเพ็ญประโยชน์ส่วนพระองค์เสร็จสมบูรณ์แล้ว และต้องอาศัยพุทธคุณ คือ พระกรุณาคุณ เป็นหลัก จึงมีการปฏิบัติเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ทรงบำเพ็ญพุทธจริยาเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น การประกาศพระพุทธศาสนาในพรรษาที่ 7 หลังจากแสดงยมกปาฏิหาริย์ให้เป็นที่ปรากฏแล้ว พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงเสด็จจากจกกรมแก้วที่นิรมิตขึ้นเหนือยอดไม้คันทามพฤกษ์ ก้าวพระบาทขวาเหยียบยอดภูเขายาคันธร แล้วยกพระบาทซ้ายก้าวเหยียบยอดเขาสีเนรุ เสด็จขึ้นไปประทับ ณ พระแท่นบัณฑุกัมพลศิลาอาสน์ ซึ่งเป็นพระแท่นที่ประทับของพระอินทร์ ภายใต้อัมรินทร์ปราสาท ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพื่อแสดงพระธรรมเทศนาโปรดพระพุทธมารดา อันเป็นธรรมเนียมของพระพุทธเจ้าที่ปฏิบัติมาในอดีต พระบรมศาสดาแสดงพระธรรมเทศนาโปรดพระพุทธมารดาและจำพรรษา ณ ดาวดึงส์พิภพเป็นเวลา 3 เดือน แล้วจะเสด็จพระราชดำเนินกลับสู่โลกในวันมหาปวารณาออกพรรษา พระพุทธองค์ได้ทรงโปรดแสดงพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ สอนอภิมารดา ทำให้พระพุทธมารดาได้บรรลุเป็นพระอริยบุคคลชั้นอนาคามี และจะได้เลื่อนระดับขึ้นไปสู่พระนิพพานในที่สุด วิเคราะห์พุทธกิจในการประกาศพระพุทธศาสนาในพรรษาที่ 7 พุทธกิจในการประกาศพุทธธรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระพุทธองค์จึงทรงอาศัยพระญาณนี้เป็นหลักประกันความมั่นใจของพุทธสาวกหรือผู้ฟังพระธรรมเทศนาว่าพระองค์นั้นได้ตรัสรู้อรุณรังสี 4 ประการ โดยรู้ประจักษ์ตามความเป็นจริงที่ว่า ทุกข์เหตุให้เกิดทุกข์ ความดับทุกข์ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ เหตุเกิดแห่งอาสวะ ความดับอาสวะ และข้อปฏิบัติให้ถึงความดับอาสวะได้ (จรรยา เวชกามา, 2560: บทคัดย่อ)

4. สรุป

การพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของบุคคลในมิติต่าง ๆ ให้ดีขึ้น เป็นการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ ในสภาพเดิม ๆ ให้มีความทันสมัยมากขึ้น ทั้งที่เกี่ยวข้องกับทางด้านร่างกายและด้านจิตใจ ถือเป็นการปฏิบัติที่ดีต่อสุขภาพกายสุขภาพใจ อันส่งผลให้เกิดความสงบ รู้จักปล่อยวาง เข้าใจความจริงของชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ทั้งเพื่อสร้างประโยชน์ให้แก่ตนเอง บุคคลรอบข้าง และแก่สังคม

หลักพุทธกิจ เป็นหลักการที่เป็นกิจวัตรที่พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญประจำวัน มี 5 อย่าง คือ 1) เวลาเช้า เสด็จออกบิณฑบาตโปรดสัตว์ 2) เวลาเย็น ทรงแสดงธรรม 3) เวลาค่ำ ทรงประทานโอวาทแก่พระภิกษุ 4) เวลาเที่ยงคืน ทรงตอบปัญหาเทวดา และ

5) เวลาเข้ามิด ทรงตรวจดูสัตว์โลกที่ควรเสด็จไปโปรด พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญพุทธกิจ 5 ประการนี้ เป็นกิจวัตรประจำวันมิได้ว่างเว้นตลอด 45 พรรษา

การนำหลักพุทธกิจมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของภิกษุสยามในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย สามารถประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตใน 4 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านกาย การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านศีล การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านจิต และการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านปัญญา การนำหลักพุทธกิจมาประยุกต์ใช้พัฒนาในจุดที่ควรพัฒนาให้ดีขึ้นนี้ จากการศึกษาทำให้ทราบว่า ภิกษุสยามในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ช่วยให้การดำเนินชีวิตมีความสุขสงบ สามารถปฏิบัติศาสนกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังช่วยให้ชาวพุทธในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย มีแบบอย่างในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม มีความศรัทธาเลื่อมใสในพระภิกษุสงฆ์และมีจิตใจมั่นคงในพระพุทธศาสนา

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ด้านหลักการ พระภิกษุสงฆ์ควรศึกษาหลักพุทธกิจให้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติตนที่ถูกต้อง
2. ด้านอุดมการณ์ พระภิกษุสงฆ์ควรมีอุดมการณ์ในการดำเนินชีวิต โดยนำเอาแนวทางแห่งพุทธกิจมาประยุกต์ใช้ในการวางแผนเพื่อดำเนินการไปสู่เป้าหมายที่ชัดเจน
3. ด้านวิธีการ พระภิกษุสงฆ์ ควรนำวิธีการบำเพ็ญกิจวัตรต่าง ๆ มาเป็นแนวทางปฏิบัติตนตามแนวทางที่พระพุทธองค์ทรงวางไว้ ให้เหมาะสมกับบุคคล สถานที่ และยุคสมัย

6.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรนำผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นข้อมูลเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพระภิกษุสงฆ์โดยทั่วไปโดยยึดหลักพุทธกิจเป็นแนวทาง
2. ควรนำผลการศึกษา จัดทำเป็นข้อมูลสารสนเทศเพื่อเก็บเป็นข้อมูลเพื่อการวางแผนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพระภิกษุสงฆ์ในประเทศมาเลเซียต่อไป
3. ควรมีการขยายความรู้สู่พระสงฆ์ คณะสงฆ์ และผู้เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติศาสนกิจ โดยการประยุกต์ใช้หลักพุทธกิจเป็นแนวทาง

6.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยต่อไป

1. ศึกษาบทบาทการปฏิบัติงานของพระสงฆ์ตามแนวพุทธกิจในสังคมปัจจุบัน
2. ศึกษาวิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซียในยุคหลังโควิด-19

3. ศึกษาวิเคราะห์บทบาทการส่งเสริมการศึกษาของคณะสงฆ์รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ในสังคมปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- กันยา วงศ์ชัยวัฒน์. (2560). แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุหลังเกษียณอายุ. **ดุชนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุชนิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จรรยา เวชกามา. (2560). ศึกษาวิเคราะห์พุทธกิจในการประกาศพระพุทธศาสนาในพรรษาที่ 7. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาและปรัชญา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.9 ราชบัณฑิต). (2551). **พจนานุกรมพุทธศาสน์เพื่อการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.
- พระประเสริฐศักดิ์ อธิธมโม (เลาหะปาเลศ). (2560). การศึกษาวิเคราะห์พุทธกิจในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเมืองสาวัตถี. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาและปรัชญา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รูปแบบการจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของคณะสงฆ์ ในจังหวัดบุรีรัมย์

A Model of PhraPariyattidhamma Schools Management Focusing on General Education Section of Monks in Buriram Province

พระอธิการเจนท์จันทร์ จันทปญโญ

Pra Athigan Chenchon Jantapanya

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Ratchasima Campus

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาในการจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดบุรีรัมย์ 2) ศึกษารูปแบบการจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดบุรีรัมย์ และ 3) เสนอแนวทางการจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดบุรีรัมย์ กลุ่มตัวอย่างคือบุคลากรในโรงเรียนพระปริยัติธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 50 รูป/คน ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม

ผลการศึกษาพบว่า

1. สภาพปัญหาในการจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดบุรีรัมย์ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความต้องการพัฒนารูปแบบการจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญของคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์นั้น ผู้บริหารและครูมีความต้องการพัฒนาด้านการปฏิบัติงานและด้านบุคลากรสู่ความเป็นเลิศ
2. รูปแบบการจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญของคณะสงฆ์ในจังหวัดบุรีรัมย์ อยู่ในระดับดี
3. แนวทางการจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดบุรีรัมย์อยู่ในระดับดี การเสนอแนวทางการจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญของคณะสงฆ์ในจังหวัดบุรีรัมย์ มีดังนี้ 1) ด้านบุคลากร 2) ด้านการเงิน 3) ด้านการบริหารจัดการ 4) ด้านวัสดุอุปกรณ์ มีองค์ประกอบ โดยรูปแบบเป็นการสนับสนุนการศึกษาระบบการจัดการและขบวนการผลิต การบริหาร การศึกษา การศึกษาที่เป็นนิติบุคคลและการประกันคุณภาพการศึกษา และด้านคุณภาพการศึกษา แนวทางการจัดการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ มีปัจจัยดังนี้ 1) ปัจจัยการจัดการด้านบุคคล

2) ปัจจัยการจัดการงบประมาณด้านการเงิน 3) ปัจจัยการจัดการโดยการควบคุมและ
มาตรการป้องกัน 4) ปัจจัยด้านวัสดุอุปกรณ์และการใช้สื่อ

คำสำคัญ: โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ, รูปแบบ, การบริหาร

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study the problems in the management of Phrapariyattidhamma School, the General Education Division of the Sangha in Buriram Province, 2) to study the management model of Phrapariyattidhamma School, General Education Department of the Sangha in Buriram Province, and 3) to propose guidelines for the management of Phrapariyattidhamma School, the general education division of the Sangha in Buriram Province. The sample consisted of 50 personnel in Phrapariyattidhamma School in Buriram Province. It was qualitative research by interviewing and group discussion.

The research results found that:

1. The problems in the management of Phrapariyattidhamma School, the General Education Division of the Sangha in Buriram Province were at a moderate level. As for the need to develop the management model of Phrapariyattidhamma School, the General Education Division of the Sangha in Buriram Province, administrators, and teachers need to improve their operations and personnel to achieve excellence.

2. The management model of Phrapariyattidhamma School, the General Education Division of the Sangha in Buriram Province was at a good level.

3. The management guidelines of Phrapariyattidhamma School, the General Education Division of the Sangha in Buriram Province were at a good level. The proposal of the management model of Phrapariyattidhamma School, the General Education Division of the Sangha in Buriram Province is as follows: 1) personnel aspect 2) financial aspect 3) management aspect 4) material and equipment aspect. The model is educational support, management system, production process, educational administration that is a juristic person, educational quality assurance, and educational quality. The management guidelines for Phrapariyattidhamma School, the General Education Division,

consisted of the following factors: 1) Personnel management, 2) Financial budget management, 3) Management factors by controls and preventive measures, and 4) Factors in materials, equipment, and media usage.

Keywords: Phrapariyattidhamma School, Model, Administration

1. บทนำ

สมัยพุทธกาลเป็นต้นมา กุลบุตรผู้มีศรัทธาเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนามีกิจสำคัญที่จะต้องทำ เรียกว่ามีธุระอยู่ 2 ประการ คือ คณธธุระและวิปัสสนาธุระ ธุระทั้ง 2 ประการนี้ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะคณธธุระเพราะเป็นความรู้พื้นฐานที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้องเพื่อบรรลุผลนิพพาน อันเป็นผลสูงสุดของการออกบวชในพระพุทธศาสนา สมัยต่อมาจึงจัดให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายนักธรรม เป็นการจัดการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรและฝ่ายธรรมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา และพุทธศาสนิกชนทั่วไป การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ฝ่ายนักธรรม เกิดขึ้นตามพระดำริของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เมื่อปี พ.ศ. 2435 เป็นการศึกษาหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในภาษาไทย (การศึกษาพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยแต่โบราณมา นิยมศึกษาเป็นภาษาบาลี) จัดเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่สำคัญของพระภิกษุสามเณรผู้เข้ามาบวชในบวรพุทธศาสนาตลอดถึงพุทธศาสนิกชนทั่วไป ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญแห่งการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนา เพราะการศึกษาพระปริยัติธรรมหรือปริยัติศึกษาถือว่าเป็นปัจจัยให้เกิดการปฏิบัติที่ถูกต้อง และการปฏิบัติที่ถูกต้องเป็นปัจจัยให้เกิดปฏิเวธ คือ การรู้แจ้งธรรมตามที่ได้ศึกษาและปฏิบัติดีแล้ว เมื่อปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ยังคงอยู่ตราบใด พระพุทธศาสนาก็สามารถดำรงอยู่สืบไปตราบนั่น การศึกษานักธรรมในอดีต เป็นที่นิยมและเป็นที่ยกย่องทั้งในวงการคณะสงฆ์และในทางราชการ ผู้ที่สอบได้ประโยคนักธรรม เมื่อลาสิกขาออกไป ก็สามารถรับราชการเป็นครูสอนตามโรงเรียนต่าง ๆ เมื่อมีการสอบเลื่อนวิทยฐานะครู ผู้สอบได้ประโยคนักธรรมก็ได้รับสิทธิพิเศษ โดยได้รับการยกเว้น โดยไม่ต้องสอบ 1 ชุดวิชา เพราะประโยคนักธรรมชั้นตรี จัดเป็นชุดวิชาหนึ่งสำหรับการเลื่อนวิทยฐานะ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2558: 16)

การดำเนินงานเพื่อการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปัจจุบันวัดจัดการศึกษาในลักษณะของการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพุทธศาสนทายาทและสืบสานอายุพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหน้าที่ที่วัดจะต้องทำ ได้แก่การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และบาลี การศึกษาพระอภิธรรม การศึกษาวิปัสสนากรรมฐาน และการศึกษาสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระศาสนา ในภาพรวมอาจกล่าวได้ว่าวัดมีบทบาทหน้าที่ ใน 3 ส่วน คือ 1) เป็นแหล่งเรียนรู้

ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย 2) ผลิตครูคุณธรรม โดยให้การศึกษาอบรมศาสนธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าแก่พระสงฆ์สามเณรที่บวชเรียน เพื่อไปทำหน้าที่เป็นผู้เผยแผ่พระศาสนาต่อไป 3) เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณโดยให้การศึกษา และเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าได้อย่างถูกต้อง (สำนักงานเลขาธิการสภา การศึกษา [สกศ.], 2546: 7-8)

การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในอดีตถึงปัจจุบัน เป็นการศึกษาหลักสูตรพระปริยัติ ธรรมที่มุ่งเน้นการศึกษาภาษาบาลีหรือภาษาบาลีซึ่งเป็นคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา คือ การศึกษาหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี และการศึกษาหลักสูตรพระปริยัติ ธรรมแผนกสามัญศึกษา เพราะฉะนั้นการศึกษาหลักสูตรพระปริยัติธรรมจึงเป็นจุดเด่น การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยที่วัดได้จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนที่สนใจและไม่มีโอกาสได้เข้าเรียนต่อ ในสถานศึกษาทั่วไปได้เข้ามาบวชเรียนและศึกษาตั้งแต่ชั้นนวกธรรมชั้นต้นไปจนถึงการศึกษา ในชั้นสูงขึ้นไป เรื่องการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมนี้ คณะสงฆ์ไทยได้เห็นความสำคัญของการ ศึกษาและได้วางระเบียบจัดระบบการศึกษาไว้อย่างรัดกุม มีความเข้มข้นในระบบ มีความมั่นคงในระเบียบ มีความยืดหยุ่นในรูปแบบการดำเนินการ เพื่อให้พระสงฆ์สามเณรทุกระดับได้ช่วยกันรับภาระธุระในเรื่องของการจัดการศึกษา โดยได้วางระบบและจัดระเบียบ หลักสูตรการศึกษาไว้อย่างรัดกุม การบริหารจัดการศึกษาจึงต้องดำเนินการตามกฎหมายเกณฑ์ และระเบียบที่เกี่ยวข้องเป็นสำคัญ

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา มีเป้าหมายในการมุ่งพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเป็นพระภิกษุสามเณรให้เป็นผู้มีคุณธรรมมีความรู้ประพฤติปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัย เพื่อส่งเสริมการศึกษาของพระสงฆ์และสามเณร ตลอดจนทั้งนำความรู้ความสามารถและ ประสบการณ์ที่ตนได้เผยแผ่พุทธธรรมสู่สังคม

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบการจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการแก้ไข ปัญหาและมีการปรับเปลี่ยนการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ อันจะส่งผลสัมฤทธิ์ที่ดีต่อผู้เรียนและเพื่อการสืบอายุพระพุทธศาสนาต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดบุรีรัมย์
3. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดบุรีรัมย์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร เพื่อประมวลองค์ความรู้ ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ รูปแบบการจัดการโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยศึกษาจากคัมภีร์ เอกสารที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การเก็บรวบรวมข้อมูล เชิงปฏิบัติการ สัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม โดยการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย มี 4 กลุ่ม คือ 1) พระสังฆาธิการ 2) ผู้บริหาร/นักวิชาการ 3) ครูผู้สอน และ 4) ผู้เรียน โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

3.1 กลุ่มประชากร/พื้นที่การวิจัย

1) ด้านกลุ่มประชากร

ขอบเขตในด้านประชากร/กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา ได้แก่ พระสังฆาธิการ ระดับผู้ปกครองที่มีความรู้เกี่ยวกับการศึกษา การบริหาร และหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ผู้บริหารหรือนักวิชาการ ครูผู้สอนและผู้เรียน โดยการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย มี 4 กลุ่ม คือ

(1) พระสังฆาธิการ	จำนวน 10 รูป
(2) ผู้บริหาร/นักวิชาการ	จำนวน 10 รูป/คน
(3) ครูผู้สอน	จำนวน 10 รูป/คน
(4) ผู้เรียน	จำนวน 20 รูป/คน
รวมกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด	จำนวน 50 รูป/คน

2) ด้านพื้นที่การวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ในการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม โนนดินแดงวิทยาคม วัดโนนดินแดงใต้ อำเภอโนนดินแดง โรงเรียนพระปริยัติธรรมเย้ยปราสาทวิทยา และโรงเรียนปริยัติธรรมวิทยาลา จังหวัดบุรีรัมย์

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ มีเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสัมภาษณ์กลุ่มพระสังฆาธิการ ผู้บริหาร/นักวิชาการ ครูผู้สอน และผู้เรียน เกี่ยวกับ รูปแบบการจัดการโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดบุรีรัมย์

2) แบบสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยจะใช้แบบสนทนากลุ่มเกี่ยวกับกลุ่มประชากร โดยการสัมภาษณ์สอบถามเพื่อให้ได้ข้อมูลของการการศึกษาสงเคราะห์และผู้ที่เกี่ยวข้องทางการศึกษา

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร และข้อมูลเชิงประจักษ์ จากการสัมภาษณ์

การประชุมกลุ่มย่อย เป็นกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ที่ได้จากการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นหัวข้อดังนี้

- 1) ดำเนินการศึกษาริบทพื้นที่โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการวิจัย
- 2) สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้จากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนามจากการสัมภาษณ์ แล้วนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นสำคัญ กล่าวคือ รูปแบบด้านสื่อการเรียนการสอน รูปแบบด้านสถานที่และสิ่งแวดล้อม รูปแบบด้านงบประมาณและอุปกรณ์
- 3) สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษารูปแบบการจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดบุรีรัมย์ สรุปได้ดังนี้

4.1 สภาพปัญหาในการจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดบุรีรัมย์

1) ผู้เรียน/นักเรียน จากการศึกษาพบว่าเด็กที่เข้าเรียนในโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา คือ กลุ่มเด็กที่ยังขาดโอกาสในการเข้าศึกษาตามระบบปกติทั่วไป จัดอยู่ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ดังนี้

- (1) เด็กที่มีฐานะยากจน เช่น มีรายได้ต่อครอบครัวต่ำ มีอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นแรงงานในการเกษตร เป็นต้น
- (2) ครอบครัวแตกแยก พ่อแม่หย่าร้าง ในกลุ่มนี้จะเป็นเด็กที่มีปัญหาเป็นด้านครอบครัว

(3) เด็กขาดทะเบียนราษฎร เป็นกลุ่มที่ไม่มีการแจ้งเกิดในประเทศไทย หรือเกิดความขัดข้องอย่างใดอย่างหนึ่งระหว่างการทำข้อมูลของทางเจ้าหน้าที่ แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยยังได้พบว่า มีนักเรียนบางส่วนที่ไม่อยู่ในเกณฑ์ที่กล่าวมา แต่เข้ามาบวชเรียนด้วยความศรัทธาและความชอบที่อยากจะเรียนทั้งทางโลกและทางธรรม แต่ทั้งนี้ก็ถือว่าเป็นสัดส่วนที่น้อยมากเมื่อเทียบกับเด็กนักเรียนทั่วไป

4.2 รูปแบบการจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดบุรีรัมย์

การบริหารจัดการจากการศึกษาของของผู้วิจัยในโรงเรียนทั้ง 3 แห่ง พบว่าการบริหารจัดการนั้นมีความแตกต่างกันไปตามบริบทและพื้นฐานของผู้บริหารแต่ละคน สามารถสรุปได้ดังนี้

1) การบริหารจัดการเชิงเดี่ยว ในกลุ่มผู้บริหารลักษณะนี้จะมีอำนาจตัดสินใจสูงสุด พบว่าจุดแข็ง คือ การบริหารจัดการสามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว แก้ไขปัญหาได้ทันทั่วทั้งที่

2) การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการบริหารจัดการแบบนี้ให้ความสำคัญกับผู้ที่เกี่ยวข้องฝ่ายต่าง ๆ แล้วค่อยตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีวิธีการสร้างการมีส่วนร่วม จากผู้เกี่ยวข้องเพื่อให้การจัดการเรื่องนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ สามารถสรุปกระบวนการมีส่วนร่วม ดังนี้

(1) ขั้นร่วมคิดในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน หรือ การจัดกิจกรรม คือ มีการประชุมเพื่อหารือแต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อระดมความคิดในการตัดสินใจ จากฝ่ายที่เกี่ยวข้องทุกคน

(2) ขั้นร่วมดำเนินการ คือ มีการแบ่งบทบาทหน้าที่การทำงานของแต่ละฝ่าย ออกไปอย่างชัดเจนตามความถนัด เพื่อให้งานออกมาดีและบรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรม

(3) ร่วมรับผลทั้งด้านดีและไม่ดี นั้นหมายความว่าทุกคนที่มีส่วนร่วม ตั้งแต่ต้น เมื่อร่วมกระบวนการทั้งหมดอย่างเต็มความสามารถแล้ว แม้ว่าผลจะออกมาทางบวก คือประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ หรือทางลบคือเผชิญปัญหาจนไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ ทุกคนจะต้องรับรู้และไม่มีใครที่เป็นพระเอกแต่เพียงผู้เดียว หรือตกเป็นจำเลยในแต่ละครั้ง

นอกจากนี้ยังมีเงื่อนไขข้อจำกัดในการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ทำให้เกิดการจัดการศึกษาอย่างเหมาะสม ซึ่งจากการศึกษาพบว่า เงื่อนไข ข้อจำกัดดังนี้

1) ด้านงบประมาณในการจัดการศึกษา เนื่องจากงบประมาณนั้นไม่เพียงพอต่อการมาบริหารจัดการโรงเรียน โดยเฉพาะค่าตอบแทนครูผู้สอน ที่ต้องนำงบประมาณที่สนับสนุนรายหัวนักเรียนมาใช้เป็นค่าตอบแทนครูผู้สอน ที่เหลือก็จะใช้ ค่าอาหารเพล ค่าน้ำค่าไฟ ค่าอุปกรณ์การเรียน เป็นต้น

2) ด้านแวดล้อมและบริบทรอบ ๆ โรงเรียน ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาของนักเรียน จากการศึกษพบว่า สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่นั้นช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้มากขึ้น และเอื้อให้เกิดความสนใจในการศึกษา โดยโรงเรียนแต่ละแห่งก็ให้ความสำคัญกับการสร้างบรรยากาศให้น่าอยู่ เงียบ สงบ เหมาะกับการอ่านหนังสือ หรือการทำงานทางวิชาการ

3) หลักสูตรการเรียนรู้อยู่ แม้ว่าจะมีหลักสูตรสำเร็จรูปจากส่วนกลางที่กำหนด รายวิชาชัดเจน แต่อย่างไรก็ตามโรงเรียนก็ต้องมีการปรับประยุกต์หลักสูตรให้เหมาะสมกับผู้เรียน เพราะถือว่าผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ ตลอดถึงหลักสูตรเสริมต่าง ๆ จะต้องมีความสอดคล้องทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้จริง

4) ด้านการมีส่วนร่วมรอบชุมชน มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาให้ประสบความสำเร็จ เพราะโรงเรียนปริยัติธรรมเป็นโรงเรียนของชุมชน และใช้ทรัพยากรชุมชน ดังนั้นการที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายในการจัดการศึกษาได้ จะต้องไม่ลืมนานชุมชนที่อยู่รอบโรงเรียน เพราะเมื่อนักเรียนจบไปแล้ว จะอยู่ในสังคมและทำประโยชน์ต่อชุมชนได้

4.3 เสนอแนวทางการจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดบุรีรัมย์

แนวทางการจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดบุรีรัมย์ถือว่าอยู่ในระดับดี การเสนอแนวทางรูปแบบการจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญของคณะสงฆ์ในจังหวัดบุรีรัมย์ มีดังนี้ 1) ด้านบุคลากร 2) ด้านการเงิน 3) ด้านการบริหารจัดการ 4) ด้านวัสดุอุปกรณ์ มีองค์ประกอบที่เป็นรูปแบบเป็นการสนับสนุนการศึกษาระบบการจัดการและขบวนการผลิต การบริหาร การศึกษา การศึกษาที่เป็นนิติบุคคลและการประกันคุณภาพการศึกษา และด้านคุณภาพการศึกษา แนวทางการจัดการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ มีปัจจัยดังนี้ 1) ปัจจัยการจัดการด้านบุคคล 2) ปัจจัยการจัดการงบประมาณด้านการเงิน 3) ปัจจัยการจัดการโดยการควบคุมและมาตรการป้องกัน 4) ปัจจัยด้านวัสดุอุปกรณ์และการใช้สื่อ

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องรูปแบบการจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์ มีทั้งสิ้น 6 โรงเรียน ผู้วิจัยได้เลือกเพียง 3 โรงเรียนได้แก่ 1) โรงเรียนพระปริยัติธรรมโนนดินแดงวิทยาคม วัดโนนดินแดงใต้ อำเภอโนนดินแดง 2) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแย้มปราสาทวิทยา 3) โรงเรียนปริยัติธรรมธีรวิทยา วัดกลาง บุรีรัมย์ เนื่องจากอีก 3 โรงเรียน กำลังพัฒนาความพร้อมด้านการจัดการความรู้ในระดับบุคคลและระดับองค์กร โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีสากลคือการเปลี่ยนแปลงและเทคโนโลยีสารสนเทศ และ ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ แสวงหาความรู้ แลกเปลี่ยนความรู้ จัดเก็บความรู้ เผยแพร่ความรู้ และประยุกต์ใช้ความรู้ที่ยึดโยงอยู่กับความรู้ดั้งเดิมตามหลักสูตรการศึกษาคณะสงฆ์ไทย ความรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการและสอดคล้องวิถีชุมชนในแต่ละภูมิภาค และมีปัจจัยสนับสนุนการจัดการความรู้ในระดับบุคคลและองค์กรที่เอื้อให้การจัดการความรู้ประสบความสำเร็จและเกิดความยั่งยืน

5.1 ศึกษาสภาพปัญหาในการจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดบุรีรัมย์

สภาพปัจจุบันของการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ทั้ง 3 โรงเรียน ดังนี้ 1) โรงเรียนพระปริยัติธรรมโนนแดงวิทยาคม 2) โรงเรียน

พระปริยัติธรรมเยี่ยปราสาทวิทยา 3) โรงเรียนปริยัติธรรมธีรวิทยาคม วัดกลาง ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ด้านบุคลากร ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านวัดผลและประเมินผล ด้านสถานที่และสิ่งแวดล้อมกับชุมชน ด้านการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน องค์ประกอบด้านการกำหนดจุดมุ่งหมาย การจัดโครงสร้าง ด้านสภาพแวดล้อมภายนอกและด้านภาวะผู้นำเป็นรูปแบบทางการ ซึ่งอาจเป็นเพราะโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีลักษณะการบริหารองค์กรที่ขึ้นอยู่กับคณะสงฆ์ซึ่ง มีระบบระเบียบปฏิบัติ มีขั้นตอนการสั่งการจากผู้บังคับบัญชาสู่ผู้ปฏิบัติเสมอ ผู้บริหารซึ่งเป็นพระสงฆ์จึงบริหารงานโดยยึดตามกฎระเบียบเป็นหลัก

5.2 ศึกษาแบบแผนการจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดบุรีรัมย์

สภาพรูปแบบในการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ทั้ง 3 โรงเรียน ดังนี้ ด้านการวางแผนงานวิชาการ การจัดโครงสร้าง รูปแบบที่ควรจะเป็น คือรูปแบบเป็นทางการ พบว่าสภาพรูปแบบมีการกำหนดจุดมุ่งหมายและ จัดโครงสร้างบริหารงานวิชาการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เช่นการจัดทำขั้นตอน และระยะเวลาในการปฏิบัติงาน เป็นเป้าหมายหลัก ของการให้การศึกษา การปฏิบัติงานวิชาการวางแผนกิจกรรมและขั้นตอนให้ชัดเจนและมีความสำคัญเป็นอันดับแรกสำหรับผู้บริหารและครูต้องให้ความสำคัญ และให้ได้ตรงตามมาตรฐานของหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษา รูปแบบโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ

5.3 เสนอแนวทางการจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดบุรีรัมย์

แนวทางการจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญของคณะสงฆ์ในจังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วย ด้านบุคลากร ด้านการเงิน ด้านการบริหารจัดการและด้านวัสดุอุปกรณ์ โดยรูปแบบเป็นการสนับสนุนการศึกษาระบบการจัดการและขบวนการผลิตการบริหาร การศึกษา การศึกษาที่เป็นนิติบุคคลและการประกันคุณภาพการศึกษา และด้านคุณภาพการศึกษา แนวทางการจัดการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ มีปัจจัยดังนี้ 1) ปัจจัยการจัดการด้านบุคคล 2) ปัจจัยการจัดการงบประมาณด้านการเงิน 3) ปัจจัยการจัดการโดยการควบคุมและมาตรการป้องกัน 4) ปัจจัยด้านวัสดุอุปกรณ์และการใช้สื่อ ซึ่งสอดคล้องกับ ศาสตรินันท์ อุณอินตะ (2558: 244) โรงเรียนควรมีการจัดประชุมเพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน โดยการมีส่วนร่วมและโรงเรียนจะต้องมีการดำเนินงานตามแผนที่กำหนดโดยมีการพัฒนาบุคลากรในส่วนนั้น ๆ ให้มีความรู้ ความเข้าใจ และโรงเรียนจะต้องมีปฏิทินการนิเทศติดตามที่ชัดเจน มีการนิเทศอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยใช้รูปแบบกัลยาณมิตร พร้อมทั้งมีรายงานผลการดำเนินงานอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร และโรงเรียนควรนำผล หรือปัญหาที่พบจากการนิเทศติดตามมาวิเคราะห์

จุดเด่น จุดด้อยแล้วนำมาวางแผนพัฒนาการดำเนินงานต่อไปซึ่งการดำเนินงานจะต้องเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพราะว่า การบริหารงานที่มีคุณภาพจะต้องดำเนินงานให้ครบวงจร PDCA ซึ่งหมายความว่า จะต้องมีการวางแผนการดำเนินงาน ดำเนินงานให้สอดคล้องกับแผนที่กำหนด มีการตรวจสอบผลการดำเนินงาน ปรับปรุงแก้ไข พัฒนาตามผลที่พบจากการตรวจสอบ จะขาดขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งไม่ได้

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สนับสนุนให้โรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ เป็นโรงเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับพระสงฆ์ในความดูแลของคณะสงฆ์ร่วมกับคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตามเขตพื้นที่การศึกษาเช่นเดียวกับโรงเรียนเอกชนการกุศลสู่ระบบการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการบริหารจัดการที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน

6.2 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. รัฐบาลควรนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปพิจารณา และประกอบการตัดสินใจในระดับนโยบายเพื่อเป็นการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
2. ด้านบุคลากร(Man) โรงเรียนต้องมีระบบการบริหารงานทรัพยากรบุคคลทั้งระบบที่มีการ บริหารค่าตอบแทนของครูอย่างชัดเจน
3. ด้านการเงิน (Money) โรงเรียนต้องสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ผู้ปกครอง ชุมชน ศิษย์เก่า ต้องเข้ามามีบทบาทช่วยเหลือเพื่อปฏิบัติตามกลยุทธ์โดยไม่ต้องรับเงินอุดหนุนจากรัฐบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. ด้านการบริหารจัดการ (Management) โรงเรียนต้องสร้างความสำเร็จได้เปรียบด้านการศึกษาซึ่งมีอยู่แล้ว โดยการสร้างความโดดเด่นจากการศึกษาพระปริยัติธรรม ทั้ง 3 แผนกคือ แผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของบุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และคณะกรรมการสถานศึกษา

6.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการใช้รูปแบบการบริหารจัดการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
2. ควรมีการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการทั่วทั้งองค์กรในกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมทุกแผนกด้วยการกำหนดค่าเกณฑ์ประเมินผล การจัดลำดับการประเมินมาตรการควบคุมทุกด้านที่มีอยู่
3. ควรนำหลักธรรมมาใช้ในรูปแบบการบริหารจัดการโดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบที่สำคัญมาปรับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- ศาสตรินทร์ อุ่นอินตะ. (2558). การบริหารงานวิชาการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาของคณะสงฆ์จีน ในจังหวัดเชียงราย. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 8(17), 244-253.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2558). แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และแผนกบาลี พ.ศ. 2558 – 2562. เข้าถึงได้จาก http://www.onab.go.th/e-Books/Plan_DhamBali.pdf (สืบค้นเมื่อ 7 สิงหาคม 2558).
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). รายงานศักยภาพของคนไทยกับขีดความสามารถในการแข่งขันปี 2546. กรุงเทพฯ: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำ 5 มิติของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

The Development of 5-Dimensional Leadership Model of School Administrators under the Office of the Private Education Commission

เลอลักษณ์ คุ่มประยูร, สมชาย เทพแสง, ทศนา แสงวงศ์ดี

Lerluk Koomprayoon, Somchai Thepsaeng, Thasana Swaengsakdi

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี

Educational Administration, Faculty of Education Pathumthani University

E-mail: Tuk.psms@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำ 5 มิติ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบภาวะผู้นำ 5 มิติ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน 2) ประเมินความเป็นไปได้และการนำไปใช้ประโยชน์ของรูปแบบภาวะผู้นำ 5 มิติ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 30 คน ขั้นตอนการวิจัยมี 2 ขั้นตอน 1) พัฒนารูปแบบภาวะผู้นำ 5 มิติ ของผู้บริหารสถานศึกษา จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของร่างรูปแบบ 2) ประเมินความเป็นไปได้และการนำไปใช้ประโยชน์ของรูปแบบภาวะผู้นำ 5 มิติ วิเคราะห์ข้อมูลด้วย การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ค่าร้อยละ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

ผลการวิจัยพบว่า

1. รูปแบบภาวะผู้นำ 5 มิติ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน มีความเหมาะสมถูกต้อง ประกอบด้วย 5 ด้าน
 - 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ มีข้อย่อย 10 ข้อ
 - 2) ด้านการมีส่วนร่วมของบุคลากร มีข้อย่อย 7 ข้อ
 - 3) การสร้างความสัมพันธ์กับบุคลากร มีข้อย่อย 10 ข้อ
 - 4) การสอนงาน มีข้อย่อย 12 ข้อ
 - และ 5) การกำกับติดตาม มีข้อย่อย 9 ข้อ รวมข้อย่อย 48 ข้อ
2. ผลการประเมินความเป็นไปได้และการนำไปใช้ประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยโดยรวมของระดับความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 1) การมี

วิสัยทัศน์ 2) การสร้างความสัมพันธ์กับบุคลากร 3) การมีส่วนร่วมของบุคลากร 4) การสอนงาน และ 5) การกำกับติดตาม ผลการประเมินระดับการนำไปใช้ประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก การนำไปใช้ประโยชน์มากที่สุด 1 ด้าน คือ การมีวิสัยทัศน์ ส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 1) การสร้างความสัมพันธ์กับบุคลากร 2) การมีส่วนร่วม 3) การสอนงาน และ 4) การกำกับติดตาม

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำ 5 มิติ, ผู้บริหารสถานศึกษา, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study the 5-dimensional leadership model of school administrators under the Office of the Private Education Commission, 2) to evaluate the feasibility and utilization of the 5-dimensional leadership model of school administrators under the Office of the Private Education Commission. The target group was 30 school administrators under the Office of the Private Education Commission. The research was conducted in 2 steps as follows: Step 1: Developing 5-dimensional leadership model of school administrators under the Private Education Commission. Step 2: Evaluating the feasibility and utilization of the 5-dimensional leadership model of school administrators under the Private Education Commission. The statistics used for data analyses were obtained from studying related documents, books, journals and research, and comments from expert group discussions were analyzed by content analysis IOC (Index of Item - Objective Congruence) percentage, mean and Standard Deviation.

The research results found that:

1. The 5-dimensional leadership model of school administrators under the Office of the Private Education Commission was appropriate and accurate, consisted of 5 aspects: 1) Having vision with 10 items, 2) Having personnel participation with 7 items, 3) Building relationship with personnel with 10 items, 4) Coaching with 12 items, and 5) Monitoring with 9 items. Totally 48 items.

2. The results of the evaluation of the feasibility and utilization as a whole had the feasibility at the high level. They were arranged in descending order of mean as follows: 1) Having vision, 2) Building relationship with personnel,

3) Having personnel participation, 4) Coaching, and 5) Monitoring. The evaluation results of the level of utilization as a whole had the utilization at the high level. When considered individual aspects found that Having vision were at the high level. The other were arranged in descending order; 1) Building relationship with personnel, 2) Having personnel participation, 3) Coaching, and 4) Monitoring.

Keywords: 5-Dimensional leadership, School administrators, Office of the Private Education Commission

1. บทนำ

ผู้นำเป็นบุคคลที่มีความสำคัญเป็นกุญแจสำคัญของความมีประสิทธิภาพและความสำเร็จขององค์กร มีการศึกษาวิจัยจำนวนมากทั้งในต่างประเทศและในประเทศที่ยืนยันว่าผู้นำหรือภาวะผู้นำมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ ผลการปฏิบัติงานของบุคลากร ความพึงพอใจในการทำงาน ความผูกพันต่อองค์กร ความเป็นพลเมืองดีในองค์กร รวมถึงการพัฒนาบุคลากรในองค์กรและตัวแปรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอีกมากมาย (Dess, G. and Pickens, J. C., 2000: 18-34) ทุกองค์กรจำเป็นต้องมีผู้นำที่มีศักยภาพสูง มีคุณลักษณะที่เหมาะสมและมีพลังที่จะขับเคลื่อนองค์กรให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีและสามารถนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ สามารถก้าวทันและเตรียมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ได้เป็นอย่างดี การสร้างผู้นำที่มีความสามารถและมีพลังที่จะขับเคลื่อนองค์กรสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์เป็นสิ่งจำเป็นในโลกยุคใหม่นี้ ผู้นำ คือผู้ที่สามารถนำผู้อื่นให้ก้าวไปข้างหน้าสู่จุดหมายตามทิวาวไว้ โดยใช้ศักยภาพของความเป็นผู้นำที่มีส่งผลให้สามารถกำหนดทิศทางให้บุคลากรที่ติดตามมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน ฉะนั้นผู้นำจึงมีความจำเป็นและมีความสำคัญต่อการนำองค์กรหรือบุคคลไปสู่ความสำเร็จ ทำให้บุคคลอื่นยอมปฏิบัติตามเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2539: 10) นอกจากนี้ ผู้นำเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารและการจัดการมีอิทธิพลต่อกระบวนการกลุ่มและสังคมในหน่วยงาน สามารถจูงใจให้บุคลากรทำงานด้วยความเต็มใจให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย (สมชาย เทพแสง และ อรจิรา เทพแสง, 2549: 1-2)

สภาพปัจจุบันและปัญหาของผู้นำในปัจจุบันที่ขาดวิสัยทัศน์ ความรู้ความสามารถ และศักยภาพ ในด้านการคิดวิเคราะห์ ขาดทักษะการแก้ไขปัญหา ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองและสังคมที่สูงและซับซ้อนยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน ขณะเดียวกันก็มีปัญหาการขาดแคลนภาวะการนำและการขาดผู้นำที่มีวิสัยทัศน์มากพอที่จะนำพาคนทั้งประเทศแก้ปัญหาในเชิงปฏิรูปประเทศเชิงโครงสร้างได้อย่างเข้าใจจากเหง้าและบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วิทยากร เชียงกุล, 2553: 3-5)

อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้ประเทศต่าง ๆ ต้องเผชิญกับภาวะการแข่งขันสูงและต้องเร่งพัฒนาคนให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ เพื่อให้สามารถรับมือกับสิ่งท้าทาย ปรับปรุงตนเองให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง ยอมรับการเปลี่ยนแปลง นโยบายขององค์กรจึงมีความสำคัญในการพัฒนาองค์กรให้เกิดความก้าวหน้าเท่าเทียมประเทศอื่น ๆ ทำให้ประเทศสามารถแข่งขันบนเวทีโลกได้ (Bennis, Warren and Nanus, Burt, 1997) ผู้นำจึงต้องมีการพัฒนาปรับปรุงตนเองไปสู่รูปแบบใหม่เพื่อแก้ปัญหาในเรื่องดังกล่าวได้ ซึ่งในปัจจุบันนี้เป็นยุคดิจิทัล และเป็นโลกข่าวสารที่ไร้พรมแดน ความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีมีบทบาทในสังคมไทย ทำให้คนไทยต้องติดตามความเคลื่อนไหวของโลกอย่างใกล้ชิด คนที่ตามไม่ทันจะตกยุคได้ ดังนั้นในระบบสถานศึกษาซึ่งถือว่าเป็นหน่วยงานที่ผลิตกำลังคนไปสร้างสังคมและประเทศชาติ จึงต้องวางแผนพัฒนาบุคลากร โดยเฉพาะนักเรียนให้เป็นคนดี คนเก่งและมีความสุข บุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินการครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำต้องมีความวิสัยทัศน์ สามารถมองภาพอนาคตขององค์กรได้อย่างชัดเจน รวมทั้งกระตุ้นให้ครูร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงานและไปสู่จุดหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรมีภาวะผู้นำ เนื่องจากมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาให้เป็นไปตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ เพราะสามารถกำหนดวิสัยทัศน์ได้อย่างชัดเจน ใช้การมีส่วนร่วมให้บุคลากรทำงานไปตามเป้าหมายที่วางไว้ จนประสบผลสำเร็จ สร้างความสัมพันธ์กับบุคลากรอย่างใกล้ชิด มีการสอนงานที่มีประสิทธิภาพและเพื่อนำความรู้ความสามารถมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสถานศึกษา ที่สำคัญมีการกำกับติดตามการดำเนินงานของบุคลากรเพื่อสร้างผลงานที่มีคุณภาพ (Cempbell nd Samiec, 2005: 23-28) ผู้นำต้องสร้างความสัมพันธ์กับบุคลากร ทำให้เกิดบรรยากาศอบอุ่นสามารถดำเนินงานไปสู่ทางที่ถูกต้อง ขณะเดียวกันมีการจัดเตรียมองค์กรในการผลิตผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพอย่างพร้อมเพรียง (Hyacinth, 2015: 5-11) ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำ จะทำงานในลักษณะบูรณาการ โดยมีการเชื่อมโยงวิสัยทัศน์ไปสู่เป้าหมายที่วางไว้เน้นภาพรวม โดยใช้ความมุ่งมั่นตั้งใจและปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง มีจินตนาการ และมุ่งผลลัพธ์ที่สามารถจับต้องได้และการมองอนาคตต้องอาศัยความคิด จินตนาการที่หนักแน่น เพื่อความสำเร็จขององค์กร (Prasanth, 2017: 1-5)

ผู้นำจึงต้องมีการพัฒนาปรับปรุงตนเองไปสู่รูปแบบใหม่เพื่อแก้ปัญหาในเรื่องดังกล่าวได้ ซึ่งในปัจจุบันนี้เป็นยุคดิจิทัล และเป็นโลกข่าวสารที่ไร้พรมแดน ความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีมีบทบาทในสังคมไทย ทำให้คนไทยต้องติดตามความเคลื่อนไหวของโลกอย่างใกล้ชิด คนที่ตามไม่ทันจะตกยุคได้ ดังนั้นในระบบสถานศึกษาซึ่งถือว่าเป็นหน่วยงานที่ผลิตกำลังคนไปสร้างสังคมและประเทศชาติ จึงต้องวางแผนพัฒนาบุคลากร โดยเฉพาะนักเรียนให้เป็นคนดี คนเก่งและมีความสุข ผู้บริหารสถานศึกษา จำต้องมี

วิสัยทัศน์กว้างไกล เปิดมุมมองใหม่ ๆ สามารถมองภาพอนาคตขององค์กรได้อย่างชัดเจน รวมทั้งกระตุ้นให้ครุ้อมมือร่วมใจในการปฏิบัติงานและไปสู่จุดมุ่งหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรมีภาวะผู้นำใน 5 มิติ ที่มีความสอดคล้องต่อการนำไปแก้ปัญหา ปัจจุบันของผู้บริหาร ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำ 5 มิติจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาให้เป็นไปตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ เพราะสามารถกำหนดวิสัยทัศน์ได้อย่างชัดเจน ใช้การมีส่วนร่วมให้บุคลากรทำงานไปตามเป้าหมายที่วางไว้จนประสบผลสำเร็จ สร้างความสัมพันธ์กับบุคลากรอย่างใกล้ชิด มีการสอนงานที่มีประสิทธิภาพและเพื่อนำความรู้ความสามารถมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสถานศึกษา ที่สำคัญมีการกำกับติดตามการดำเนินงานของบุคลากร เพื่อสร้างผลงานที่มีคุณภาพ (Garrison, Mark., and Bly, Margaret, Anne, 1997: 45-47) ผู้นำต้องสร้างความสัมพันธ์กับบุคลากร ทำให้เกิดบรรยากาศอบอุ่นสามารถดำเนินงานไปสู่ทางที่ถูกต้อง ขณะเดียวกันมีการจัดเตรียมองค์กรในการผลิตผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพอย่างพร้อมเพรียง (Pinder, C. C., 2008: 33)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะวิจัยหัวข้อ ภาวะผู้นำ 5 มิติ ซึ่งมุ่งเน้นในการพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน โดยให้ความสำคัญในภาวะผู้นำ 5 มิติ มีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 องค์ประกอบ คือ 1) การมีวิสัยทัศน์ 2) การมีส่วนร่วมของบุคลากร 3) การสร้างความสัมพันธ์กับบุคลากร 4) การสอนงาน และ 5) การกำกับติดตาม เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษานำรูปแบบภาวะผู้นำ 5 มิติ ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองและสามารถบริหารงานสถานศึกษาให้เกิดคุณภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำ 5 มิติ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน
2. เพื่อประเมินความเป็นไปได้และการนำไปใช้ประโยชน์ของรูปแบบภาวะผู้นำ 5 มิติ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำ 5 มิติ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และภาวะผู้นำ และภาวะผู้นำ 5 มิติ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เกี่ยวกับการสร้างรูปแบบ และการพัฒนารูปแบบ เพื่อนำมากำหนดเป็นแนวทางการร่างรูปแบบ

2. สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

3. ผู้วิจัยนำข้อมูลภาวะผู้นำ 5 มิติ จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ มากำหนดเป็นร่างรูปแบบภาวะผู้นำ 5 มิติ

4. การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของร่างรูปแบบภาวะผู้นำ 5 มิติ ของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยนำแนวทางการร่างรูปแบบภาวะผู้นำ 5 มิติ ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Index of Item - Objective Congruence): IOC ตรวจสอบข้อความครอบคลุมของข้อคำถามและความชัดเจนของภาษาและความสอดคล้องกับนิยามปฏิบัติการ

5. การตรวจสอบความเหมาะสมของร่างรูปแบบภาวะผู้นำ 5 มิติ ของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินความเป็นไปได้และการนำไปใช้ประโยชน์ของรูปแบบภาวะผู้นำ 5 มิติ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ประชากรคือ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดปทุมธานี จำนวน 78 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 30 โรงเรียน ได้มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ใช้แบบสอบถามการประเมินความเป็นไปได้และการนำไปใช้ประโยชน์ของรูปแบบภาวะผู้นำ 5 มิติ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ที่ได้มาจากขั้นตอนที่ 1 เป็นรูปแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ของ ลิเคิร์ต (Likert) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง มีการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลพื้นฐานใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4. สรุปผลการวิจัย

1. รูปแบบภาวะผู้นำ 5 มิติ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน มีความเหมาะสมถูกต้อง ประกอบด้วย 5 ด้าน 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ มีข้อย่อย 10 ข้อ 2) ด้านการมีส่วนร่วมของบุคลากร มีข้อย่อย 7 ข้อ 3) การสร้างความสัมพันธ์กับบุคลากร มีข้อย่อย 10 ข้อ 4) การสอนงาน มีข้อย่อย 12 ข้อ และ 5) การกำกับติดตาม มีข้อย่อย 9 ข้อ รวมข้อย่อย 48 ข้อ

2. ผลประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบภาวะผู้นำ 5 มิติ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน มีค่าเฉลี่ยโดยรวมของระดับความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ 1) การมี

วิสัยทัศน์ 2) การสร้างความสัมพันธ์กับบุคลากร 3) การมีส่วนร่วมของบุคลากร 4) การสอนงาน และ 5) การกำกับติดตาม ผลการประเมินระดับการนำไปใช้ประโยชน์ของรูปแบบ มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก การมีวิสัยทัศน์มีการนำไปใช้ประโยชน์มากที่สุด ส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 1) การสร้างความสัมพันธ์กับบุคลากร 2) การมีส่วนร่วม 3) การสอนงาน และ 4) การกำกับติดตาม

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบภาวะผู้นำ 5 มิติ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน อภิปรายได้ 3 ประเด็น ดังนี้

5.1 ผลการพัฒนาารูปแบบภาวะผู้นำ 5 มิติของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผลการวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำที่เหมาะสมและสอดคล้องกับพฤติกรรมผู้นำในแต่ละบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ได้ข้อคำถามแต่ละองค์ประกอบจำนวน 48 คุณลักษณะ จำแนกเป็น 5 ด้าน คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการมีส่วนร่วมของบุคลากร ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับบุคลากร ด้านการสอนงาน และด้านการกำกับติดตาม ซึ่งเป็นที่มาของรูปแบบและคุณลักษณะของผู้นำ 5 มิติ ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ภาวะผู้นำ 5 มิติของผู้บริหารในแต่ละด้านมีความสำคัญต่อการบริหารดังนี้

1. ด้านวิสัยทัศน์

ภาวะผู้นำด้านวิสัยทัศน์มีคะแนนมากเป็นอันดับที่ 1 เนื่องจากผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ย่อมมีทิศทางที่ชัดเจน การดำเนินงานเกิดการประสานงานทำให้บุคลากรปฏิบัติงานไปด้วยกันด้วยความเต็มใจ เป็นประชาติ บุคลากรที่มีการแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารมีการสอนงาน การทำงานบรรลุความสำเร็จสูงสุด สร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือร่วมใจอย่างมีความสุขในการทำงาน ย่อมก่อให้เกิดประสิทธิผลเป็นที่ยอมรับศรัทธาแก่บุคลากรทั้งภายในและนอกองค์กร (Campbell and Samiec, 2005: 23-28) สอดคล้องกับแนวคิดลักษณะผู้นำแนวใหม่หรือเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ของลักษณะผู้นำแบบส (Bass, 1994: 133) ที่กล่าวว่า ลักษณะผู้นำแนวใหม่เป็นการเปลี่ยนสภาพกระบวนทัศน์ไปสู่ความเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ มีการกระจายอำนาจหรือเสริมสร้างพลังใจเป็นผู้มีคุณธรรม กระตุ้นผู้ตามให้มีความเป็นผู้นำ ซึ่งเป็นลักษณะผู้นำที่กำลังเป็นที่ต้องการอย่างยิ่งในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและสับสนในปัจจุบัน

การมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล กล้าที่จะเปลี่ยนแปลง เปิดใจรับสิ่งใหม่ ๆ รับฟังความคิดเห็นที่มาพร้อมกับภาวะการตัดสินใจที่ดี เด็ดขาด ทำให้ผู้บริหารสามารถแก้ปัญหาได้อย่างตรงจุด การกำหนดวิสัยทัศน์เป็นหน้าที่สำคัญและอันดับแรกของผู้บริหาร รวมถึงการ

กำหนดเป้าหมายและนโยบายขององค์กร เพราะเป็นภาวะผู้นำที่สามารถทำให้บุคลากรเกิดความเชื่อมั่นในผู้บริหาร ก่อให้เกิดการบริหารที่มีประสิทธิภาพ

2. ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับบุคลากร

ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำด้านการสร้างความสัมพันธ์กับบุคลากร สามารถนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายวิสัยทัศน์ เพราะการสร้างความสัมพันธ์จะช่วยให้ผู้บริหารรักษาบุคลากรให้อยู่กับองค์กรในระยะเวลานาน ช่วยเหลือประสานงานเพื่อมิให้เกิดอุปสรรคปัญหาในองค์กร การ์ริสัน แอนด์ บาย (Garrison and Bly, 1997: 45-47) ให้ความสำคัญของการสร้างสัมพันธ์กับบุคลากรไว้ว่าองค์กรเกิดการสร้างสามัคคีธรรมรวมพลังในการร่วมแรงร่วมใจ ความรักใคร่สมัครสมานสามัคคี สร้างความเข้าใจอันดี บุคคลยอมรับนับถือให้เกียรติกัน ทำให้งานต่าง ๆ ประสบความสำเร็จ โดยผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับพินเดอร์ (Pinder, 2008: 33) ว่าผู้บริหารควรมีเทคนิคในการสร้างสัมพันธ์ด้วยการสร้างความเข้าใจผู้อื่น มีความไว้วางใจ ให้เกียรติกับบุคลากร สร้างทัศนคติ และมีมุมมองในแง่ดีเสมอสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัลยา สรรกิจโกศล (2558: 228) พบว่าผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำสู่โลกสากล ต้องมีความสามารถในการบริหารคนและทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การให้คุณค่าผู้อื่น การให้อำนาจผู้อื่น ทักษะในการบริหารที่มุ่งงานอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับเบิร์ด (Bird, 2013: 810-828) พบว่า ความสัมพันธ์ของผู้บริหารระหว่างบุคคลเป็นทักษะในสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นความสามารถที่ช่วยให้ผู้บริหารสามารถจูงใจโน้มน้าวให้ผู้อื่นร่วมแรงร่วมใจกันปฏิบัติงานให้เป็นไปตามเป้าหมายขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3. ด้านการมีส่วนร่วมของบุคลากร

ด้านการมีส่วนร่วมของบุคลากร เป็นมิติของภาวะผู้นำที่สำคัญในการดำเนินงานประสบความสำเร็จ เพราะจะช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมเกิดความรู้สึกความเป็นเจ้าของ และทำให้ผู้มีส่วนร่วมปฏิบัติตามข้อตกลงอย่างสมัครใจ ทำให้องค์กรมีประสิทธิภาพสูงขึ้น บุคลากรร่วมมือร่วมใจในการวางแผน เพื่อไปสู่การปฏิบัติอย่างเหมาะสมกับความรู้ ความสนใจ ความต้องการของแต่ละบุคคล เกิดแนวคิดใหม่ ๆ ในการช่วยแก้ปัญหาและประสานงานในองค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชาติ ทองมา (2560: บทคัดย่อ) พบว่า รูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ตัวบ่งชี้ คือ การสร้างจุดเชื่อมต่อและการสร้างการแบ่งปันความรู้ 2) พฤติกรรมผู้นำ ตัวบ่งชี้ คือ การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม สร้างความศรัทธามีความยุติธรรม 3) บทบาทภาวะผู้นำ ตัวบ่งชี้ การตัดสินใจ ความสัมพันธ์กับผู้อื่นและการสื่อสารความ มาตา แก้วเซ่ง ที่อ้างถึงใน สมชาย เทพแสง (2559: 48-66) ผู้บริหารสามารถพัฒนาระบบความคิดและได้รับการยอมรับเป็นอย่างดี ให้ความใกล้ชิดกับบุคลากร มีความ

เป็นกันเอง สร้างบรรยากาศที่เป็นมิตร มุ่งเน้นการกระจายและเพิ่มพลังอำนาจแก่บุคลากร มอบหมายงานทั่วถึงและมีความเป็นธรรม

4. ด้านการสอนงาน

ผลการวิจัยพบว่า ระดับความเป็นไปได้ของรูปแบบภาวะผู้นำ 5 มิติ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก เป็นเพราะการสอนงาน เป็นองค์ประกอบสำคัญของภาวะผู้นำ 5 มิติ ทำให้บุคลากรเกิดความเข้าใจงาน มีความชำนาญ และสามารถทำงานได้อย่างถูกต้องช่วยให้เกิดความสัมพันธ์อันดีในการทำงานร่วมกัน บุคลากรมีแรงบันดาลใจในการปฏิบัติงานให้ดีที่สุด เกิดขวัญและกำลังใจ องค์กรเข้มแข็ง ผู้บริหารใช้การสอนงานเป็นเครื่องมือในการพัฒนาความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และความสามารถเฉพาะตัว (Personal Attribute) การสอนสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำงาน พัฒนาอาชีพและปรับปรุงพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องกับ สเต็บบินส์ (2012: 58-70) ที่ได้กล่าวถึงการสอนงานว่าเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุง พัฒนาและเพิ่มผลสัมฤทธิ์ของงาน และ อาภรณ์ ภูวิทย์พันธุ์ (2562) กล่าวว่า iva การสอนงานเป็นเครื่องมือการพัฒนาความสามารถของพนักงานได้ทุกระดับ สามารถนำไปพัฒนาได้ในหลายโอกาส การสอนงานจึงเป็นเทคนิคหนึ่งในการพัฒนาพนักงานที่มีประสิทธิภาพที่ใช้กันอย่างแพร่หลายแทบในทุกองค์กร การสอนงานเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้พนักงานทำงานและเรียนรู้งานไปด้วยในตัว อันนำไปสู่ทักษะความชำนาญที่เกิดขึ้นในการทำงานต่อไป

5. ด้านการกำกับติดตาม

ภาวะผู้นำด้านกำกับติดตามควรต้องมีในผู้บริหาร ทำให้เกิดการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง เป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ ทราบความก้าวหน้า ความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ การกำกับติดตามเป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยนำเข้า (Input) การดำเนินงาน (Process) และผลการดำเนินงาน (Output) เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับทบทวน แก้ไขปัญหาและวิเคราะห์ข้อมูล ผู้บริหารจะทราบความก้าวหน้าในการดำเนินงาน และสามารถให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback System) แก่ผู้รับผิดชอบทำการปรับปรุง แก้ไขเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ภายในระยะเวลาที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผลสูงสุดแก่องค์กรสอดคล้องกับงานวิจัยของ กำพล วิไลยาลัย (2557: 45) ได้ให้ความหมายของการกำกับติดตามการดำเนินงานไว้ว่า กิจกรรมที่ตรวจสอบว่าการปฏิบัติงาน โครงการ กิจกรรมเป็นไปตามแผนหรือไม่ มีปัญหา หรืออุปสรรคก่อนการดำเนินการ ระหว่างการดำเนินการ และผลของกิจกรรมหลังจากการดำเนินการเป็นอย่างไร Koteva Mojsovski (2015: 1-6) ให้ความหมายของการกำกับติดตามว่า หมายถึง การใช้การตรวจสอบการดำเนินงานเพื่อช่วยให้ระบบการวางแผน และการบริหารมีประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยรวบรวม

ข้อมูลตามระบบงาน เป้าหมาย วิธีการ ตลอดจนผลการปฏิบัติงาน แล้ววิเคราะห์นำมาใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไขวิธีการปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้ผลงานเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ดังที่ วิทยา เกริกศุกลวนิชย์ (2557: บทคัดย่อ) ค้นพบในงานวิจัยว่า ความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารมีความสำคัญเป็นอันดับ 1 เมื่อพิจารณาข้อคำถามของแบบสอบถามประกอบด้วยลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ 1) ผู้บริหารมีการกำกับติดตามดำเนินงานของผู้กำกับติดตาม 2) ผู้บริหารลงใกล้ชิดเพื่อกำกับติดตามการดำเนินงานของผู้ดำเนินงาน 3) ผู้บริหารโรงเรียนมีความสำคัญต่อความสำเร็จในการกำกับติดตามการดำเนินงานตามนโยบาย 4) ผู้บริหารมีเจตคติต่อระบบกำกับติดตามนโยบายในเชิงบวก 5) ผู้บริหารมีการกำกับติดตามการดำเนินงานตามนโยบายของโรงเรียน 6) ผู้บริหารและครูมีความเชื่อมั่นไว้วางใจซึ่งกันและกันในการกำกับติดตาม 7) ผู้บริหารมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการกำกับติดตาม 8) ผู้บริหารใช้วิธีจูงใจในการทำงานด้านการกำกับติดตาม 9) ผู้บริหารมีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกำกับติดตามที่โรงเรียนแต่งตั้งขึ้น 10) ผู้บริหารโรงเรียนมีความตระหนักในบทบาทการกำกับติดตามงานตามนโยบาย

5.2 ผลการประเมินความเป็นไปได้และการนำไปใช้ประโยชน์ของรูปแบบภาวะผู้นำ 5 มิติของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

ผลการวิเคราะห์ประเมินระดับความเป็นไปได้และระดับการนำไปใช้ประโยชน์ของรูปแบบภาวะผู้นำ 5 มิติของผู้บริหารสถานศึกษาสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน โดยรวมและรายด้าน พบว่า ระดับความเป็นไปได้ของรูปแบบภาวะผู้นำ 5 มิติ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากทุกด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ 2) ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับบุคลากร 3) ด้านการมีส่วนร่วมของบุคลากร 4) ด้านการสอนงาน และ 5) ด้านการกำกับติดตาม ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ภาวะที่ผู้บริหารจำเป็นต้องมีในการสร้างงานที่สำเร็จสมบูรณ์ด้วยการมีมุมมองความเชื่อ ค่านิยมที่เป็นระบบ มีความรอบรู้ในข้อมูลที่ใช้ประกอบการแก้ไขปัญหาอุปสรรค สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ขององค์กรด้วยหลักการและเหตุผลที่เป็นปัจจุบัน บริหารงานด้วยหลักคุณธรรม จริยธรรม มีการเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานได้นำเสนอความคิดเห็น จัดสรรปันส่วนงาน ความรับผิดชอบ รวมถึงอำนาจการตัดสินใจ ส่งผลให้บุคลากรมีการพัฒนาความสามารถ และสร้างสัมพันธ์อันดีกับผู้ร่วมงาน ด้วยการสื่อสาร การสร้างแรงจูงใจและเป็นผู้ฟังที่ดี รวมถึงผู้บริหารที่เป็นที่นาเคารพนับถือด้วยการแนะนำให้คำปรึกษา สอนงานด้วยการคิดบวก มีความคิดสร้างสรรค์ และกำกับติดตามงานด้วยการเป็นมิตร ให้ข้อมูลย้อนกลับกับผู้ร่วมงานด้วยความยุติธรรมและเป็นรูปธรรมดังนั้นประเด็นน่าสนใจ

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนในระดับเขตพื้นที่การศึกษา ควรมีการกำหนดนโยบายและแนวทางการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำทั้ง 5 มิติดังกล่าวข้างต้นไปใช้ในการปฏิบัติอย่างจริงจัง

2. รูปแบบภาวะผู้นำ 5 มิติของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนที่พัฒนาขึ้นมานี้ เป็นรูปแบบที่ใช้สำหรับพัฒนาผู้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา หากหน่วยงานที่รับผิดชอบต้องการนำไปใช้ในการคัดเลือกบุคคลเข้าสู่ตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษานั้น ๆ หรือในพื้นที่เขตการศึกษาหรือผู้บริหารสถานศึกษาอื่น ๆ ก็สามารถนำรูปแบบนี้ไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของตำแหน่งนั้น ๆ ได้

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยรูปแบบภาวะผู้นำ 5 มิติของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดอื่นไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมถึงนำผลการวิจัยมาเปรียบเทียบกับความเหมือนความต่างของหลักการบริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการพัฒนาสถานศึกษา คือ งานวิชาการ งานบริหารบุคคล งานบริหารธุรการและการเงิน และงานบริหารทั่วไป

เอกสารอ้างอิง

- กำพล วิลาลัย. (2557). รูปแบบการกำกับติดตามการบริหารแบบมุ่งผลลัพธ์ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา. **ปริญญานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาและผู้นำการเปลี่ยนแปลง.** มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย.
- กัลยา สรรพกิจโกศล. (2558). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำสู่โลกสากลของผู้บริหาร บริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมส่งออกอาหารของประเทศไทย. **ปริญญานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์.** มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิทยา เกริกศุกุลวณิช. (2557). กระบวนการเชิงระบบในการกำกับติดตามการดำเนินงานตามนโยบายของโรงเรียนมัธยมศึกษา. **ปริญญานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต.** มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิทยากร เชียงกุล. (2553). **ปฏิรูปประเทศไทย.** กรุงเทพฯ: บ้านพระอาทิตย์.
- เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. (2539). ทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา. **เอกสารประกอบการสอน.** กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- สมชาย เทพแสง และอรจิรา เทพแสง. (2549). **ผู้นำยุคใหม่: หัวใจของการปฏิรูป**. นนทบุรี: เกรทเอดดูเคชั่น.
- สุชาติ ทองมา. (2560). รูปแบบภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **ปริญญา นิพนธ์ปริญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- อาภรณ์ ภูวิทย์พันธุ์. (2562). **บทความสอนงาน**. เข้าถึงได้จาก <https://www.dol.go.th/train/Pages/Coaching1.aspx> (สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2562).
- Bass, Bernard. (1990). From transactional to transformational leadership: learning to Share the Vision. **Organizational Dynamics**, 18 (3), 19-31.
- Bird, A. (2013). Mapping the content domain of global leadership competencies. **In Global leadership: Research, practice and development**, 10(2), 80-96. New York. NY: Routledge.
- Bennis, Warren and Nanus, Burt. (1997). **Leaders**. New York: Happer Collins Publishers.
- Campbell, Scott and Samiec, Ellen. (2000). **5 D Leadership: Key Dimensions for Leading in the Real World**. London: Sage.
- Dess, G. and Pickens, J. C. (2000). Changing Roles: Leadership in the 21st Century. **Organizational Dynamics**, 3(28), 18-34.
- Garrison, Mark., and Bly, Margaret, Anne. (1997). **Human Relations**. Boston:
- Koteva Mojsovski, Tatjana. (2015). Possibilities of teacher for monitoring detecting and Recording of individual characteristics of student in school age. **International Journal of Cognitive Research in Science Engineering and Education**, 3(1), 1-6.
- Pinder, C. C. (2008). **Work Motivation in Organizational Behavior**. (2nd ed). New York: Psychology Press.
- Prasanth, Abilesh, J. (2017). 5 Dimension Leadership. **Scribd journal**, 5(1), 1-5.
- Stebbins S, Molly. (2012). Monitoring the Effectiveness of the Wilson Reading System for Students with Disabilities: One District's Example. **Research Gate Journal**, 20(1), 58-70.

การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ Development of New Political Idea of Local Leaders in Chaiyaphum Province

สุนทร ธนศิลปพิชิต, ไพฑูรย์ มาเมือง

Sunait Tanasinlapapichit, Phaithoon Mamuang

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

Faculty of Political Science Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Chaiyaphum Buddhist College

E-mail: turee8888888@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น 2) ศึกษาการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น และ 3) นำเสนอแนวทางการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีเครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ โดยมีกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 และทำการสุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก และกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน ที่มาจากการเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์แบบเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความคิดเห็นของประชาชนต่อแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.83) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น ($\bar{X}$ = 4.01) ด้านการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายชุมชน ($\bar{X}$ = 3.85) ด้านภาวะผู้นำท้องถิ่น ($\bar{X}$ = 3.62) ตามลำดับ

2. การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น ด้านภาวะผู้นำท้องถิ่นและ ด้านการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายชุมชน

ได้รับบทความ: 15 ธันวาคม 2565; แก้ไขบทความ: 25 มกราคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 3 กุมภาพันธ์ 2566

Received: December 15, 2022; Revised: January 25, 2023; Accepted: February 3, 2023

3. แนวทางการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น ได้แก่ การส่งเสริมให้เกิดการเมืองท้องถิ่นเชิงสมานฉันท์ ผู้นำท้องถิ่นวิถีใหม่และการสร้างภาคีเครือข่ายระหว่างองค์กรและชุมชน

คำสำคัญ: ผู้นำท้องถิ่น, ประชาธิปไตยท้องถิ่น, แนวคิดใหม่ทางการเมือง

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study the public opinions about the new political idea of local leaders in Chaiyaphum Province to support self-government according to local democracy, 2) to study the development of the new political idea of local leaders in Chaiyaphum Province to support self-government by local democracy, and 3) to present the development of the new political idea of local leaders in Chaiyaphum to develop self-government by local democracy. The research method is the mixture of the qualitative method and the quantitative one. The research tools were questionnaires and interview formats from 400 samples with deviation level 0.05, and indefinite random and 30 samples of target group from definite selection, the data were analyzed by statistics, percentage, mean, standard deviation, and the data from the interviews and the documents involved were analyzed by contents.

The research results found that:

1. The level of the public opinions about the new political idea of local leaders in Chaiyaphum to support self-government according to local democracy overall was at high level ($\bar{X} = 3.83$), and when classified by side the levels were as follows: participation in local politics ($\bar{X} = 4.01$), supporting community groups and networks ($\bar{X} = 3.85$), local leadership ($\bar{X} = 3.62$) respectively.

2. The development of new political idea of local leaders in Chaiyaphum Province to support self-government by local democracy was divided into three sides: local political participation, local leadership and supporting community groups and networks.

3. The ways to develop new political idea of local leaders in Chaiyaphum Province to support self-government according to local democracy

were the support of local politics in harmony, local leaders of new normal living and the formation of network members of organizations and communities.

Keywords: Local Leader, Local Democracy, Political Idea

1. บทนำ

ระบบการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมี การวางรากฐานประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น หรือการปกครองส่วนท้องถิ่น ตามบทบัญญัติ ภายใต้รัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ โดยความมุ่งหวังให้ประชาชนหรือคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ได้มีการ ปกครองตนเอง ทั้งในการกำหนดนโยบาย การบริหารจัดการตนเอง กำหนดทิศทางการ พัฒนาท้องถิ่น การจัดสรรผลประโยชน์ภายในท้องถิ่นตามวิถีชุมชน นอกจากนั้นกระแสการ ปกครองส่วนท้องถิ่นและการกระจายอำนาจ ได้เริ่มมีพัฒนาการอย่างเห็นได้ชัด พร้อมกับ กระแสความคิดการปฏิรูปการเมืองภายหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535 และการ เกิดขึ้นของขบวนการปฏิรูปการเมือง ที่มุ่งหมายให้สังคมไทยสามารถพัฒนาประชาธิปไตย ได้อย่างเต็มรูปแบบและเนื้อหา จนเกิดการผลักดันและการตรารัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่ระบุให้การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นได้เป็น แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ตามมาตรา 78 ที่กำหนดให้รัฐต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น พึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการของท้องถิ่นได้เอง โดยสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย แบบมีส่วนร่วม และหมวด 9 ที่ว่าด้วยการปกครองส่วนท้องถิ่น ในมาตรา 282-290 เพื่อกำหนดอำนาจหน้าที่ให้แก่ท้องถิ่น เช่น ให้ท้องถิ่นมีอิสระในการปกครองตนเอง มีอิสระ ในการกำหนดนโยบาย ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีโครงสร้างการบริหารในรูปของสภา ท้องถิ่น และคณะผู้บริหารท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน ให้ท้องถิ่นมีหน้าที่ บำรุงรักษาศิลปะ จารีต ประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม และคุณภาพสิ่งแวดล้อมของ ท้องถิ่นเอง เป็นต้น ทำให้รัฐธรรมนูญได้สร้างความชัดเจนต่อการกระจายอำนาจสู่การ ปกครองส่วนท้องถิ่นในเชิงกระบวนการทางกฎหมาย และแนวทางปฏิบัติ เช่น ให้มีการตรา พระราชบัญญัติกำหนดแผน และขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น พ.ศ. 2542 เพื่อส่งเสริมการกระจายอำนาจในเชิงกฎหมายและแนวทางปฏิบัติ และจัดตั้งคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อทำหน้าที่ จัดทำแผนกำหนดหลักเกณฑ์/ขั้นตอน และเสนอแนะแนวทางในการกระจายอำนาจเช่น กำหนดอำนาจหน้าที่การจัด บริการสาธารณะ การจัดสรรสัดส่วนภาษีและอากรขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น จนกล่าวได้ว่า มรดกของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542

จัดเป็น “คลื่นลูกที่หนึ่ง” ของ กระบวนการกระจายอำนาจที่สร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงสถาบันทางการเมือง-การบริหารของไทยอย่างมีนัยสำคัญ (วุฒิสาร ตันไชย, 2557: 4)

ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ยังคงเจตนารมณ์ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานของท้องถิ่น และกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มขึ้น โดยบัญญัติ หมวด 14 การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการเฉพาะ และคงบทบัญญัติกลไกการลงคะแนนเสียงถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น (มาตรา 285) และการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่นเช่นเดิม (มาตรา 286) หากแต่เมื่อเทียบกับบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีความยืดหยุ่นมากกว่าเดิม เพราะมิได้ระบุจำนวนประชาชนที่จะเข้าชื่อเพื่อลงคะแนนเสียงถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นและการเสนอร่างข้อบัญญัติท้องถิ่น นอกจากนี้ยังได้กำหนดเพิ่มเติมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดให้มีวิธีการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม รวมถึงการจัดรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน การออกเสียงประชามติการรายงานผลการดำเนินงานต่อประชาชนในเรื่องของการจัดทำงบประมาณ การใช้จ่ายและผลการดำเนินงานในรอบปี เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบกำกับการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งถือเป็นเรื่องใหม่ (มาตรา 287) (อรรถัย กักผล และฉัตรระวี, 2555: 6) ซึ่งในรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2560 ฉบับปัจจุบัน การปกครองส่วนท้องถิ่นยังคงมีการกำหนดไว้ภายใต้ หมวด 14 การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยให้มีการจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นยังคงยึดตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น (มาตรา 249) การมุ่งเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วม นับตั้งแต่การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น (มาตรา 252)

ประชาธิปไตยท้องถิ่นหรือการเมืองท้องถิ่น เป็นกลไกสำคัญในการที่จะนำไปสู่การพัฒนาการเมืองในระดับชาติให้เกิดความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง การเสริมสร้างหรือพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองจึงนับว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องเกิดความตระหนักเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนทางการเมืองในวิถีของประชาธิปไตยท้องถิ่นหรือชุมชน ทั้งนี้ ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนให้ประชาชนเกิดความตระหนักและสนใจใฝ่รู้ เกิดการพัฒนาทางการเมืองให้เกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่น จึงเป็นบทบาทของ “ผู้นำท้องถิ่น” ในการพัฒนาท้องถิ่นในทุกด้าน ทั้งด้านการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ประเพณี วัฒนธรรม รวมทั้งวิถีชุมชน เนื่องจากเป็นผู้ที่มีบทบาทในการเชื่อมโยงระหว่างภาคราชการกับประชาชน ให้เกิดการประสานความร่วมมือและสร้างความเข้าใจในชุมชนให้สามารถขับเคลื่อนในทิศทางที่เหมาะสมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การขับเคลื่อนในการพัฒนาท้องถิ่นในทุก ๆ ด้าน จำเป็นจะต้องมีการประสานความร่วมมือทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน องค์กรเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อเป็นการสร้างความรู้เข้าใจให้เกิดขึ้นในชุมชน เกิดเป็นพลังชุมชนที่เข้มแข็ง รวมถึงการพัฒนาแนวคิดทางการเมืองให้กับ

ประชาชน เพื่อให้ประชาชนเกิดความตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในฐานะพลเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมุ่งเน้นให้ประชาชนเข้าใจถึงประชาธิปไตยท้องถิ่นหรือการเมืองท้องถิ่นนั้น จะก่อให้เกิดเป็นชุมชนประชาธิปไตยท้องถิ่นที่มีความเข้มแข็งต่อไป อันจะนำไปสู่ “ประชาธิปไตยวิถีชุมชนท้องถิ่น”

“การพัฒนาผู้นำท้องถิ่น” จึงนับได้ว่าเป็นหัวใจหลักในการที่จะวางเป้าหมายที่มุ่งเน้นไปสู่กระบวนการขับเคลื่อนชุมชน จากการส่งเสริมให้ผู้นำท้องถิ่นมีศักยภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดองค์ความรู้ในการที่จะสามารถนำท้องถิ่นหรือชุมชนเกิดการพัฒนาไปได้อย่างครอบคลุมทั่วถึงในทุกด้าน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษา เรื่อง การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งผู้นำท้องถิ่นนั้นมีความสำคัญที่จะต้องพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมือง โดยเฉพาะการเข้าใจในหลักการปกครองตนเองให้เกิดเป็นประชาธิปไตยท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง อันเป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ประชาธิปไตย อีกทั้งผู้นำท้องถิ่นยังเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนให้ชุมชนเกิดกระบวนการมีส่วนร่วม และสร้างกลไกให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชนท้องถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ อีกด้วย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed methods) ระหว่างวิจัยเชิงปริมาณและวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มเป้าหมาย

1) ประชากร ได้แก่ ประชาชนซึ่งเป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนครัวเรือน และมีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์เป็นผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 383,882 คน จาก 383,882 ครัวเรือน

2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนซึ่งเป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนครัวเรือน และมีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ เป็นผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 400 คน ที่มาจากการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาร์โร ยามาเน่ (1973)

ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 และจะทำการสุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก (Convenience Sampling)

3) กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ จำนวน 30 คน ที่มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ รวม 10 คน 2) กลุ่มตัวแทนท้องถิ่น รวม 10 คนและ 3) กลุ่มตัวแทนประชาชนในท้องถิ่น รวม 10 คน

3.2 เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ (Interview) ประกอบด้วย 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น และตอนที่ 3 แนวทางการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่นของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open Ended) และ 2) แบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบด้วย ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจ ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นของประชาชนการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open Ended) ตลอดจน ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามมาหาคุณภาพภาพของเครื่องมือ ได้แก่ นำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหา

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และ การใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ (Document Research) อาทิ หนังสือ ตำรา เอกสาร วิชาการ งานวิจัย และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญและการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ มาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการแจกแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์และได้จากการสัมภาษณ์วิเคราะห์การสร้างสรรค์แบบอุปนัย (Inductive Approach) และการตีความ (Interpretation)

3.5 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเชิงพรรณนา ประกอบด้วยค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ ตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

1. ความคิดเห็นของประชาชนต่อแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น ดังนี้

1) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 400 คน ส่วนมากเป็นชาย จำนวน 242 คน (ร้อยละ 60.50) ส่วนมากมีอายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 186 คน (ร้อยละ 46.50) ส่วนมากมีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 224 คน (ร้อยละ 56.00) ส่วนมากประกอบอาชีพประกอบธุรกิจส่วนตัว จำนวน 171 คน (ร้อยละ 42.80) และส่วนมากมีรายได้ 10,001-15,000 บาท จำนวน 143 คน (ร้อยละ 35.80)

2) ความคิดเห็นของประชาชนต่อแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ ในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ความคิดเห็นของประชาชนต่อแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น โดยรวมและแยกเป็น รายด้าน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.83$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าประชาชนมีความคิดเห็นต่อแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.01$) ด้าน การส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายชุมชน ($\bar{X} = 3.85$) และด้านภาวะผู้นำท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.62$) ตามลำดับ

2. การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น แบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1) แนวคิดใหม่ทางการเมืองด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น

แนวคิดใหม่ทางการเมืองด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ เป็นการเสริมสร้างความเข้าใจให้กับผู้นำท้องถิ่นในตามหลัก “การปกครองตนเอง” เนื่องจากประชาธิปไตยท้องถิ่นเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถบริหารจัดการตนเอง โดยมีการเลือกตั้งคนในชุมชนนั้น ๆ เป็นผู้กำหนดนโยบายและกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นเป็นไปตามบริบทชุมชนและปัญหา ความต้องการของประชาชนในพื้นที่ร่วมกับคนในชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่นของตน การส่งเสริมให้ผู้นำท้องถิ่นมีการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กล่าวไว้ว่า “ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจถึงบทบาทและหน้าที่ของตน ซึ่งสังคมในหมู่บ้าน ชุมชน มีผู้นำในการดำรงตำแหน่งอยู่หลายภาคส่วน เช่น ระดับท้องถิ่น ก็จะประกอบด้วย ผู้บริหารและสมาชิก นอกจากนั้นในส่วนของ

ภูมิภาค ก็จะประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชน ซึ่งแต่ละตำแหน่งควรเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตน และปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ ก็จะทำให้ชุมชนเกิดความรักความสามัคคีในการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกัน” นอกจากนั้นผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจถึงสิทธิและหน้าที่ของตน ผู้นำท้องถิ่นเป็นลงสมัครรับเลือกตั้งโดยไม่ซื้อเสียง มีการหาเสียงอย่างบริสุทธิ์และเป็นธรรม ผู้นำท้องถิ่นเข้าใจหลักการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นและสามารถส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นมีการเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในท้องถิ่น เนื่องจากการดำเนินกิจกรรมต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนจึงจะทำให้การดำเนินงานเกิดผลสำเร็จ ผู้นำท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถร่วมแสดงบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดแนวคิดในการพัฒนาได้อย่างหลากหลาย ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่เข้าใจบริบทพื้นที่วัฒนธรรม ประเพณี สังคมในท้องถิ่น เพื่อสามารถรับทราบปัญหาและความต้องการในชุมชน ผู้นำท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นในการเสนอ ปัญหาและความต้องการของประชาชน รวมทั้งหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาและสนองตอบความต้องการของชุมชน ผู้นำท้องถิ่นเข้าใจถึงหลักประชาธิปไตยโดยเฉพาะการเลือกตั้งเพื่อที่จะได้ผู้นำที่สามารถแสดงบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นมีการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ผู้นำท้องถิ่นสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในชุมชน ไม่แบ่งฝักแบ่งฝ่ายและผู้นำท้องถิ่นรับฟังความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ในการบริหารงานท้องถิ่น ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชน เกิดชุมชนเข้มแข็งและเกิดการพัฒนาประชาธิปไตยท้องถิ่นต่อไป

2) แนวคิดใหม่ทางการเมืองด้านภาวะผู้นำท้องถิ่น

แนวคิดใหม่ทางการเมืองด้านภาวะผู้นำท้องถิ่นของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ เป็นการส่งเสริมให้ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้มีความเสียสละต่อส่วนรวม ต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก เช่น หลักจากการเลือกตั้งต้องมองการพัฒนาในภาพรวม ไม่เลือกเอื้อประโยชน์เฉพาะชุมชนใดชุมชนหนึ่ง ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวไว้ว่า “ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้มีความเสียสละต่อส่วนรวม ต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก เช่น หลักจากการเลือกตั้งต้องมองการพัฒนาในภาพรวม ไม่เลือกเอื้อประโยชน์เฉพาะชุมชนใดชุมชนหนึ่ง” ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความเมตตา ไม่มีการชิงดีชิงเด่นกัน ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้วางตัวเป็นแบบอย่างที่ดี มีความประพฤติดี มีคุณธรรมและจริยธรรม โดยเฉพาะไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดและการพนัน ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ประสานงานที่ดีกับทุกฝ่ายเพื่อให้เกิดความร่วมมือ รวมทั้งเกิดความรักความสามัคคีในชุมชน ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่และตั้งใจในการทำงานร่วมกับคนในชุมชน ผู้นำท้องถิ่นมีความกล้าแสดงออก แสดงความคิดเห็นและกล้าตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลและผู้นำท้องถิ่นรู้จักการเรียนรู้อยู่เสมอ มีการพัฒนาตนเองเพื่อให้มีความทันสมัย ทันโลกทันเหตุการณ์

และเข้าใจการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน ซึ่งจะทำให้ผู้นำท้องถิ่นมีภาวะผู้นำในการเป็นผู้นำเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของตน

3) แนวคิดใหม่ทางการเมืองด้านการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายชุมชน

แนวคิดใหม่ทางการเมืองด้านการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายชุมชน เป็นการส่งเสริมผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ เพื่อให้ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่มีความเข้าใจและเข้าถึงแต่ละองค์กร ทั้งท้องถิ่น ท้องที่ ภาคราชการ ภาคเอกชน หน่วยงานต่าง ๆ ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่ประสานความร่วมมือระหว่างกลุ่ม องค์กรต่าง ๆ เช่น กลุ่มอาชีพ เพื่อแก้ปัญหาปากท้องให้ประชาชนอยู่ดีกินดี ผู้นำท้องถิ่นมีการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อให้สามารถกำหนดเป้าหมายการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน ผู้นำท้องถิ่นเข้าใจในการบริหารงานของกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ภายในชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในการจัดตั้งกลุ่มและเกิดการพัฒนากลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนและผู้นำท้องถิ่นมีการสร้างเครือข่ายชุมชนเพื่อให้เกิดการประสานงานในชุมชน ซึ่งจะทำให้เป็นการสร้างเสริมให้ชุมชนเกิดการพัฒนาได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กล่าวไว้ว่า “ผู้นำท้องถิ่นเข้าใจในการบริหารงานของกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ภายในชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในการจัดตั้งกลุ่มและเกิดการพัฒนากลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน”

3. แนวทางการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่นการเมือง

1) แนวทางการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น เป็นการส่งเสริมให้เกิด “การเมืองท้องถิ่นเชิงสมานฉันท์” นั้น ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีการส่งเสริมการเรียนรู้ประชาธิปไตยท้องถิ่น ประกอบด้วย การสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจในเรื่องการปกครองตนเองตามหลักการกระจายอำนาจ การเข้าใจบริบทพื้นที่ค้นหาปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง และกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่น ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลกล่าวไว้ว่า “หลังจากการเลือกตั้งควรจะยอมรับผลการเลือกตั้งและให้โอกาสคนที่ชนะการเลือกตั้งในการทำงานและร่วมมือกันในการพัฒนา”

2) แนวทางการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น เป็นการส่งเสริมให้เกิด “ผู้นำท้องถิ่นวิถีใหม่” นั้น ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีการส่งเสริมการเรียนรู้ประชาธิปไตยท้องถิ่น ประกอบด้วย ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ มีบุคลิกภาพที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีความทันสมัยก้าวทันเทคโนโลยี และการสร้างสรรค์นวัตกรรมชุมชน ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กล่าวไว้ว่า “ผู้นำท้องถิ่นมีการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อให้ประชาชนอยู่ดีมีสุขและเป็นชุมชนแห่งความสุข”

3) แนวทางการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในด้านส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายชุมชน เป็น “การสร้างภาคีเครือข่ายระหว่างองค์กรและชุมชน” นั้น ผู้นำท้องถิ่นควรส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่ม องค์กรชุมชน มีการบูรณาการร่วมระหว่างหน่วยงานและชุมชน ส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์ประสานงานท้องถิ่นและมีการนำหลักสัจจหวัด 4 เพื่อประยุกต์ใช้ในการสร้างเสริมประชาธิปไตยท้องถิ่น ดังผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวไว้ว่า “กลุ่มต่าง ๆ จะต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาและมีตัวแทนเพื่อพูดคุยประสานงานกันทุกกลุ่มในหมู่บ้านชุมชน จะทำให้รู้แนวทางพัฒนา”

4. สรุป

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

1) ความคิดเห็นของประชาชนต่อแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น ด้านการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายชุมชน ด้านภาวะผู้นำท้องถิ่น ตามลำดับ

2) การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ แนวคิดใหม่ทางการเมืองด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น ด้านภาวะผู้นำท้องถิ่นและด้านการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายชุมชน

3) แนวทางการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น ได้แก่ การส่งเสริมให้เกิดการเมืองท้องถิ่นเชิงสมานฉันท์ ผู้นำท้องถิ่นวิถีใหม่และการสร้างภาคีเครือข่ายระหว่างองค์กรและชุมชน

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ สามารถนำมาอภิปรายผล ตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

1. ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ ในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น ด้านการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายชุมชน และด้านภาวะผู้นำท้องถิ่น ตามลำดับ ผลการศึกษานี้ทำให้เห็นได้ว่า

ผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ รับรู้ถึงหลักการปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งมีการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการจัดการท้องถิ่น ทั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิศมัย วงศ์จำปา และพระครูพิศาลสรกิจ (2560: บทคัดย่อ) ได้วิจัย เรื่อง พลวัตภาคประชาชนกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองในจังหวัดพะเยา ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มการเมืองในจังหวัดพะเยาประกอบด้วย กลุ่มการเมืองภาคประชาชน กลุ่มท้องถิ่น ท้องที่ และกลุ่มภาคประชาสังคม ลักษณะของกลุ่มเป็นการรวมตัวตั้งแต่สองคนขึ้นไป มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน มีกิจกรรมต่อเนื่อง มีผลประโยชน์ร่วมกัน แต่ละกลุ่มมีบทบาทเป็นตัวแทนของผลประโยชน์กลุ่มตนเอง

2. การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น แบ่งเป็น 3 ด้าน กล่าวคือ **แนวคิดใหม่ทางการเมืองด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น** เพื่อให้ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจถึงสิทธิและหน้าที่ของตน ผู้นำท้องถิ่นเป็นลงสมัครรับเลือกตั้งโดยการไม่ซื้อเสียง มีการหาเสียงอย่างบริสุทธิ์และเป็นธรรม ผู้นำท้องถิ่นเข้าใจหลักการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นและสามารถส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นมีการเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในท้องถิ่น เนื่องจากการดำเนินกิจกรรมต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนจึงจะทำให้การดำเนินงานเกิดผลสำเร็จ ผู้นำท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถร่วมแสดงบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดแนวคิดในการพัฒนาได้อย่างหลากหลาย ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่เข้าใจบริบทพื้นที่ วัฒนธรรม ประเพณี สังคมในท้องถิ่น เพื่อสามารถรับทราบปัญหาและความต้องการในชุมชน ผู้นำท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นในการเสนอ ปัญหาและความต้องการของประชาชน รวมทั้งหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาและสนองตอบความต้องการของชุมชน ผู้นำท้องถิ่นเข้าใจถึงหลักประชาธิปไตยโดยเฉพาะการเลือกตั้งเพื่อที่จะได้ผู้นำที่สามารถแสดงบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นมีการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ผู้นำท้องถิ่นสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในชุมชน ไม่แบ่งฝักแบ่งฝ่ายและผู้นำท้องถิ่นรับฟังความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ในการบริหารงานท้องถิ่น ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชน เกิดชุมชนเข้มแข็งและเกิดการพัฒนาประชาธิปไตยท้องถิ่นต่อไป **แนวคิดใหม่ทางการเมืองด้านภาวะผู้นำท้องถิ่น** เป็นการส่งเสริมให้ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้มีความเสียสละต่อส่วนรวม ต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก เช่น หลีกเลี่ยงการเลือกตั้งต้องมองการพัฒนาในภาพรวม ไม่เลือกเอื้อประโยชน์เฉพาะชุมชนใดชุมชนหนึ่ง ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความเมตตา ไม่มีการชิงดีชิงเด่นกัน ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้วางตัวเป็นแบบอย่างที่ดี มีความประพฤติดี มีคุณธรรมและจริยธรรม โดยเฉพาะไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดและการพนัน ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ประสานงานที่ดีกับทุกฝ่าย เพื่อให้เกิดความร่วมมือ รวมทั้งเกิดความสัมพันธ์ในชุมชน ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่และตั้งใจในการทำงานร่วมกับคนในชุมชน ผู้นำท้องถิ่นมีความกล้าแสดงออก แสดงความคิดเห็นและกล้าตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลและผู้นำท้องถิ่น

รู้จักการเรียนรู้อยู่เสมอ มีการพัฒนาตนเองเพื่อให้มีความทันสมัย ทันโลกทันเหตุการณ์ และเข้าใจการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน ซึ่งจะทำให้ผู้นำท้องถิ่นมีภาวะผู้นำในการเป็นผู้นำ เพื่อพัฒนาท้องถิ่นของตน **แนวคิดใหม่ทางการเมืองด้านการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่ม และสร้างเครือข่ายชุมชน** เพื่อให้ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่มีความเข้าใจและเข้าถึงแต่ละองค์กร ทั้งท้องถิ่น ท้องที่ ภาคราชการ ภาคเอกชน หน่วยงานต่าง ๆ ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่ประสานความร่วมมือระหว่างกลุ่ม องค์กรต่าง ๆ เช่น กลุ่มอาชีพ เพื่อแก้ปัญหาปากท้องให้ประชาชน อยู่ดีกินดี ผู้นำท้องถิ่นมีการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่ม เพื่อให้สามารถกำหนดเป้าหมายการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน ผู้นำท้องถิ่นเข้าใจในการบริหารงานของกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ภายในชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในการจัดตั้งกลุ่มและเกิดการพัฒนากลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน และผู้นำท้องถิ่นมีการสร้างเครือข่ายชุมชนเพื่อให้เกิดการประสานงานในชุมชน ซึ่งจะทำให้เป็นการสร้างเสริมให้ชุมชนเกิดการพัฒนาได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน ทั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ **คิต วรณดี** ได้วิจัย เรื่อง ความมั่นคงด้านประชาธิปไตยของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขง กรณีศึกษา การปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัย พบว่า การปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย มีการรณรงค์ในการเลือกตั้งแบบประชาธิปไตย และได้พบว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำชุมชนและประชาชนได้แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในลักษณะการไปเลือกตั้งและหน่วยงานภาครัฐให้ การสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับมาก โดยมีการประชาสัมพันธ์เพื่อการรณรงค์การเลือกตั้งและหาเสียงและปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชุมชนคือการรับฟังจากสื่อ ต่าง ๆ เกี่ยวกับสถานการณ์ของบ้านเมืองที่ทำให้ประชาชนได้รับรู้ถึงความไม่เป็นธรรมและปัญหาอุปสรรค (คิต วรณดี, 2559: บทคัดย่อ)

3. แนวทางการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น ประกอบด้วย

- 1) แนวทางการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่นของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ เป็นการส่งเสริมให้เกิด “การเมืองท้องถิ่นเชิงสมานฉันท์”
- 2) แนวทางการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่นของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ เป็นการส่งเสริมให้เกิด “ผู้นำท้องถิ่นวิถีใหม่”
- 3) แนวทางการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่นของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ เป็นการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายชุมชนเป็น “การสร้างภาคีเครือข่ายระหว่างองค์กรและชุมชน”

6. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่ควรเสนอแนะ ดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้นำท้องถิ่น นับเป็นตัวแทนในการเป็นตัวแทนเพื่อกำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนาท้องถิ่น จึงควรมีการส่งเสริมให้ผู้นำท้องถิ่นตระหนักถึง หลักการปกครองตนเอง เพื่อให้สามารถพัฒนาท้องถิ่นของตนสู่ทิศทางที่เหมาะสม

2. ผู้นำท้องถิ่น เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น จึงควรมีการส่งเสริมให้ผู้นำท้องถิ่นมีภาวะผู้นำและมีความรู้ ความสามารถและเข้าใจหลักการทำงานร่วมกับคนในชุมชน เพื่อให้ท้องถิ่นเกิดความเข้มแข็งและพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัย เรื่อง ชุมชนต้นแบบประชาธิปไตยท้องถิ่นเชิงสมานฉันท์ เพื่อเป็นการศึกษาถึงกระบวนการจัดตั้งชุมชนต้นแบบประชาธิปไตยท้องถิ่นเชิงสมานฉันท์ เพื่อให้เกิดเป็นชุมชนแห่งความสุข

2. ควรมีการวิจัย เรื่อง ผู้นำต้นแบบภายใต้ประชาธิปไตยท้องถิ่นเชิงสมานฉันท์ เพื่อให้ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้มีคุณลักษณะที่ดีอันจะก่อให้เกิดชุมชนมีผู้นำชุมชนที่มีองค์ความรู้ในการพัฒนาท้องถิ่นไปในทิศทางที่เหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- คิด วรณดี. (2559). ความมั่นคงด้านประชาธิปไตยของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขง กรณีศึกษาการปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย.
- พิศมัย วงศ์จำปา และพระครูพิศาลสรกิจ. (2560). พลวัตภาคประชาชนกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองในจังหวัดพะเยา. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560. (2560). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก.
- วุฒิสาร ตันไชย. (2557). การกระจายอำนาจและประชาธิปไตยของไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- อรทัย กิกผล และฉัตรระวี กิตติโยดม. (2555). บทวิเคราะห์ร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ Development of Desirable Local Leadership Curriculum in Chaiyaphum Province

กาญจนพงศ์ สุวรรณ, พระครูใบฎีกาสุพรรณ ปสนนมนโน,
สรรค์ชัย ไชยสกุลวงศ์, พระภิกษุชาพงษ์ สิริภทโท

Kanchanapong Suwa, Phrakhrubaidika Supan Pasannamano,
Sanchai Chaisakunwong, PhraPhatthachapong Siriphattho

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Chaiyaphum Buddhist college, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: Kanchanapong24@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารูปแบบหลักสูตรผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ 2) ดำเนินกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ในจังหวัดชัยภูมิ 3) ประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ โดยมีวิธีการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และเป็นการวิจัยแบบผสานวิธี ระหว่างวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ จากแบบสอบถาม โดยมีแนวทางการศึกษาในการจัดเก็บข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า

1. รูปแบบหลักสูตร ผู้นำ ผู้บริหารต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความสามารถ ความรอบรู้ในการทำงาน ควรศึกษาเพิ่มเติมให้ทันยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป มนุษย์สัมพันธ์ที่ดี มีทักษะในการสื่อสารการพัฒนาภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ มีความยุติธรรม คุณธรรมและจริยธรรม มีเมตตากรุณาสูง ซื่อสัตย์ จริงใจ เน้นทำงานเป็นทีม ผู้นำแบบมีส่วนร่วม นอกจากนี้ต้องมีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถประสานงานดี มีจิตใจกว้างขวาง รักเพื่อนร่วมงาน และทุกวันพระทุกคนเข้าวัดปฏิบัติธรรม รักษาศีล เจริญภาวนา เพราะผู้นำต้องเป็นตัวอย่างที่ดี

2. การดำเนินกิจกรรมหลักสูตรการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม รูปแบบการเรียนรู้แบบนี้สามารถพัฒนาศักยภาพของผู้นำได้ เพราะพบเห็นมากับตัวเอง ซึ่งผู้นำการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่เรา ๆ มองเห็นกันอยู่นั้นส่วนใหญ่มองเห็นเป็นค่ายกิจกรรมที่จัดขึ้น ก่อนการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมเรื่องสัตว์ 1 ทิศ ที่เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของตนเองได้อย่างชัดเจน ทิศ 6 สังคหะวัตถุ ๑ บริหานิยธรรม 7 มีสามัคคีธรรม เป็นคุณธรรมที่คอย

เกื้อหนุนให้การปฏิบัติตามนั้นเกิดเป็นผลจริง เป็นการฝึกทักษะเรียนรู้ของผู้นำ ทำให้มีการผ่อนคลาย สนุกสนาน มีกำลังใจเพิ่มขึ้น

3. การประเมินผลกิจกรรมพัฒนาผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นโดยรวม ด้านเจตคติต่อกิจกรรม ($\bar{X} = 3.17$) ด้านเนื้อหากิจกรรม ($\bar{X} = 4.13$) ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.19$) ด้านสื่อการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.12$) ด้านการประเมินผลกิจกรรม ($\bar{X} = 4.17$)

คำสำคัญ: การพัฒนา, หลักสูตร, ผู้นำท้องถิ่น

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study the format of the local leadership curriculum in Chaiyaphum Province, 2) to perform activities of the desirable local leadership curriculum in Chaiyaphum Province, and 3) to evaluate the activities of desirable local leadership curriculum in Chaiyaphum Province. The research methodology was the qualitative research through in-dept interviews with key informants by deep interviewing the people involved and the method mixed with the quantitative research was used to survey, questionnaires for studying the data collection.

The research results found that:

1. For the curriculum format, the leaders and administrators must have long visions, abilities, working skills, update knowledge in the changing situations, good human relation, skills in communication and development. The desirable leadership must have fairness, virtue and morality, kindness, honesty, sincerity, team working. Furthermore, participating leaders must have skills of good human relation, good cooperation and generosity, and love the colleagues. On Buddhist holy days everybody should practice the Dhamma, observe precepts, take insight development because the leaders must be good models.

2. For forming the learning curriculum by activities, the learning of this type can develop the leaders' potentials because they have done by themselves. The learning leaders mostly learned by activities organized by activity camps. Before learning with any activity of animals one Disa or direction indicated to show oneself clearly such as 6 Disa, Sangahavatthu and 7 Aparihaniyadhamma are

effective by Samaggidhamma is training of the learning skills caused relaxation, entertainment and more encourage.

3. For evaluation of developing activities of the desirable local leaders in Chaiyaphum Province, the opinion levels of the participants in the training were analyzed by mean, standard deviation and the opinion levels overall were as follows: the opinions about activity ($\bar{X} = 3.17$), the contents of activities ($\bar{X} = 4.13$), the learning activities ($\bar{X} = 4.19$), the learning media ($\bar{X} = 4.12$) and the evaluation of activities ($\bar{X} = 4.17$).

Keywords: Development, Curriculum, Local Leader

1. บทนำ

การพัฒนาหลักสูตรเป็นการจัดทำหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือเป็นการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยมีหลักสูตรเดิมอยู่ก่อน ซึ่งแนวคิดนี้ มีความสำคัญ 2 ลักษณะ คือ การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นหรือสมบูรณ์ยิ่งขึ้นและอีกความหมายหนึ่งคือการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ การพัฒนาหลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งต้องได้รับการพัฒนาอยู่เสมอ หลักสูตรใดก็ตามเมื่อสร้างขึ้นมาใช้ระยะหนึ่งต้องมีการปรับปรุง และเปลี่ยนแปลง เพื่อตอบสนองความต้องการ และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทุกอย่างที่เกิดขึ้นของสังคมก็ล้วนเกิดจากแนวคิดของผู้นำ ผู้นำในหมู่มนุษย์เราสมมติเรียกกันว่านักปกครอง จะเป็นนักปกครองระดับใดก็ตามถือว่ามีหน้าที่เป็นภาวะผู้นำสังคมในระดับของตนทั้งสิ้น และจัดว่าเป็นภาวะผู้มีอำนาจสูงสุดในท้องถิ่นนั้น ๆ (นิพนธ์ ศศิธรเสาวภา, 2560: 6) ได้กล่าวว่า ผู้นำท้องถิ่นจึงต้องมีภาวะผู้นำสูง ต้องสามารถวางแผน ตัดสินใจ กำหนดกลยุทธ์ มีคุณธรรมและจริยธรรม สามารถจูงใจและสื่อสารกับชาวบ้านได้ และมีความสามารถในการจัดการความขัดแย้ง และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในท้องถิ่นได้อย่างมีวุฒิภาวะสูง อาจนำสังคมของตนให้เจริญก้าวหน้าโดยไม่หยุดยั้งก็ได้ การพัฒนาของผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ที่ผ่านกระบวนการอบรมแล้วทำให้มีเป้าหมายในชีวิตหรืองานที่ได้รับรวมถึงสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน ย่อมทำให้ผู้นำสามารถพิชิตเป้าหมายของตัวเอง และมีความสัมพันธ์ที่มีต่อบุคคลรอบข้าง ผู้นำจะต้องการมีส่งเสริมด้านจริยธรรม (พิชาภพ พันธุ์แพ, 2555: 221) ได้กล่าวถึงผู้นำว่า ผู้นำในการส่งเสริมค่านิยมด้านจริยธรรมเป็นสิ่งจำเป็นต่อความอยู่รอดขององค์กรโดยวิธีการในการส่งเสริมค่านิยมด้านจริยธรรม รวมถึงการฝึกอบรม และสร้างระบบสอดส่องดูแลซึ่งกันและกันและกันในหมู่บุคลากร การใช้ความรู้ความสามารถเพียงด้านเดียวคงจะไม่พอต่อการถึงจุดหมายปลายทาง จึงต้องตระหนัก และให้ความสำคัญกับการมีคุณธรรมและจริยธรรม พร้อมการเข้าอบรมผู้นำท้องถิ่นด้วย ซึ่งงานวิจัยในเล่มนี้พื้นที่

ทำการวิจัยนั้น กำหนดพื้นที่การวิจัยไว้ที่ จังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ 1) ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ และ 2) เทศบาลตำบลหลวงศิริ อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ เนื่องจากความแตกต่างระหว่าง อบต. และเทศบาลตำบลนั้น เทศบาลตำบลมีพื้นที่รับผิดชอบมากขึ้น จำนวนประชากรมากขึ้น สภาพปัญหาอาจเปลี่ยนแปลงไป และผู้นำมีความรับผิดชอบมากขึ้น ปัญหามีมากขึ้นดังนั้น ผู้วิจัยและคณะ จึงเห็นความสำคัญของการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ ผู้เข้าอบรมได้เรียนรู้ในการปรับตัวเข้าหากัน เรียนรู้คุณธรรม จริยธรรม กิจกรรมต่าง ๆ เกิดความสามัคคีและได้คู่มือหลักสูตร มีประเด็นนั้นก็คือรูปแบบหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิที่มีอยู่แล้วหรือค้นพบในรูปแบบที่มีความแตกต่างในปัจจุบันเอามาเปรียบเทียบปรับประยุกต์ใช้ให้เป็นหลักสูตรภาวะผู้นำที่ครบสมบูรณ์ พร้อมดำเนินกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิมาอบรมตามหลักสูตรที่ได้รวบรวมไว้ และประเมินผลจากกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ ข้อเสนอแนะอันจะเป็นประโยชน์ในทางพัฒนาหลักสูตรต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบหลักสูตรผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อดำเนินกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ในจังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในภาคสนาม โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน ดังนี้ 1) การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม ภาพถ่าย 2) การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ

3.2 พื้นที่วิจัย สำหรับสถานที่ทำการวิจัยนั้น คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การวิจัยไว้ที่ จังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ 1) อบต.นาฝาย ตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ 2) เทศบาลตำบลหลวงศิริ อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

3.3 กลุ่มเป้าหมาย ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ (สัมภาษณ์เชิงลึก) โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างในลักษณะของกลุ่มที่เลือกเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงต้องอาศัยความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ของผู้นำถิ่น โดยแบ่งเป็น

3 กลุ่ม ดังนี้ 1) กลุ่มการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งหมด 100 รูป/คน โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (นายกอบต., รองนายกอบต., ปลัด, รองปลัด, หัวหน้าสำนักปลัด) จำนวน 10 รูป/คน 2) กลุ่มผู้นำท้องถิ่น(ผู้ใหญ่บ้าน, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน) จำนวน 30 คน 3) กลุ่มประชาชนในท้องถิ่น จำนวน 60 คน รวม 100 รูป/คน

3.4 เครื่องมือการวิจัย มีดังรายละเอียด ดังนี้ ชนิดของเครื่องมือวิจัยแบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และการสนทนากลุ่มย่อย สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มย่อย ได้แก่ 1) แบบการศึกษาแบบสอบถาม จำนวน 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูลทั่วไป เช่น ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้ข้อมูล เพศ สถานภาพ การศึกษา เป็นต้น ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิโดยรวมและแยกเป็นรายด้าน หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ โดยรวมและรายด้าน 2) แบบสัมภาษณ์ ประชาชน ผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง 3) การประชุมชมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อที่จะได้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ การสร้างเครื่องมือวิจัย กระบวนการในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการวิจัยมีขั้นตอนในการออกแบบการวิจัยหรือการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการวิจัยนั้นมีดังนี้ 1) การศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ จากนั้นมีการลงพื้นที่จริงเพื่อสำรวจแหล่งชุมชนในพื้นที่ต่าง ๆ ในจังหวัดชัยภูมิ ในทุกมิติภายใต้กรอบของการดำเนินการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูล 2) การสนทนากลุ่ม เป็นศึกษาสภาพที่เป็นจริงและสภาพของปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม คติการเปลี่ยนแปลง ต้องการของหลักสูตรภาวะผู้นำ

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล 1) ข้อมูลจากเอกสาร เป็นการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎี และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาจากหนังสือ บทความในวารสาร เอกสารวิชาการ วิทยานิพนธ์ 2) ข้อมูลภาคสนาม คณะผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลในพื้นที่ โดยวิธีการลงพื้นที่จริงเพื่อสำรวจ จัดกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่น พร้อมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกและมีการสนทนากลุ่ม กับประชาชน นักวิชาการ ผู้รู้ทางด้านพระพุทธศาสนาในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น จากนั้นมีการศึกษาแนวคิด วิธีดำเนินการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาจริยธรรม โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของกลุ่มหรือประชาชนในพื้นที่

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้ 1) ข้อมูลเชิงปริมาณ นำข้อมูลที่ได้จากการแจกแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามในประเด็นที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาวิเคราะห์ รูปแบบ กิจกรรม ประเมินผลกิจกรรมพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้เห็นข้อเท็จจริงทางทัศนคติของผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2) ข้อมูลเชิงคุณภาพ นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สังเกต หรือการจัด

กิจกรรมสนทนากลุ่มมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาเพื่อให้เห็นถึงภาพที่เป็นจริงของพื้นที่ เพื่อจะได้รวบรวมเป็นประเด็นที่จะนำไปอธิบายกรอบแนวคิด คู่มือหลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ” สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

4.1 รูปแบบหลักสูตรผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ

จัดอบรมให้ความรู้ สำหรับผู้นำท้องถิ่น ผู้นำจำเป็นต้องแสวงหาความรู้รอบด้านเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน หรือองค์กร เพื่อจะได้นำมาแก้ปัญหา ก็ต้องอาศัยการฝึกอบรมรู้เท่าทันสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ผู้นำจะต้องมีองค์ความรู้ให้มากในเรื่องการพัฒนาถ้าไม่มีความรู้ก็จะพัฒนา แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือในองค์กรไม่ได้ ปัญหาทั้งหลายอย่าง เช่น ปัญหายาเสพติดรูปแบบบอกแนะนำไม่ให้ลูกหลานไปเสพยาเสพติด มีรูปแบบการป้องกัน ผู้นำจะต้องมีความเข้าใจปัญหา ประกาศอธิบายให้เห็นโทษยาเสพติด ติดป้ายเนื้อหาเกี่ยวกับโทษของยาเสพติดเป็นต้น และผู้นำควรยึดหลักอริยสัจ 4 ต้องเข้าใจงานภาระของตนเองให้ถูกต้อง ชอบเขต หน้าที่ ความรับผิดชอบ การมีส่วนได้-เสีย พัฒนาต่อยอดในทุกเรื่องความเป็นธรรม สุจริต โปร่งใส รับผิดชอบต่อสังคม เหมือนกับรูปแบบการพัฒนาทำให้เจริญทำให้เป็นให้มีขึ้น เป็นการฝึกอบรม นั่นก็คือ ภาวนา มี 4 ประการ คือ 1) กายภาวนา การเจริญ การพัฒนากาย การฝึกอบรมกาย 2) สีสภาวนา การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติการฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย 3) จิตตภาวนา หมายถึง การเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ 4) ปัญญาภาวนา การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง เรียนรู้รูปแบบที่เกี่ยวกับกฎหมาย และหลักสูตรคุณธรรม จริยธรรมทำให้ผู้นำยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสำนึกดี มีธรรมาภิบาล โดยมุ่งหวังในการปลูกฝังระเบียบวินัย คุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้ผู้นำได้เรียนรู้และเข้าใจนำไปปรับใช้ในองค์กรของตนเองได้อย่างมีความสุข ผู้นำต้องรู้จักปรับตัวและยืดหยุ่นผู้นำต้องรู้จักปรับตัวตามสถานการณ์ เข้าใจการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ และพร้อมที่จะนำผู้อื่นให้ปรับตัวตาม อีกทั้งต้องมีความยืดหยุ่น รู้จักผ่อนปรน รับฟังความคิดเห็นของลูกน้องและเพื่อนร่วมงานบ้าง ผู้นำต้องมีแรงจูงใจให้กับลูกน้องเพื่อให้ลูกน้องมีกำลังใจในการทำงาน ความต้องการในการเปลี่ยนแปลง ความไม่พึงพอใจในสภาพที่เป็นอยู่ของบุคลากรและแรงผลักดันที่จะดำเนินการเปลี่ยนแปลง ให้มากกว่าต้นทุนในการเปลี่ยนแปลง ดังคำกล่าวที่ว่า “หากปราศจากแรงจูงใจ คนก็จะไม่ให้ความช่วยเหลือ ความพยายามก็จะไม่เกิดขึ้นนั่นเอง” การทำงานโดยยึดหลักนิติศาสตร์ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องให้ความสำคัญแก่หลักรัฐศาสตร์ และหลักพุทธศาสตร์ด้วยยิ่งเป็นการดี ถ้ากล่าวถึงหลักพุทธศาสตร์ คิดถึงพรหมวิหาร 4 คือ

เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา การดำรงในพรหมวิหาร ย่อมช่วยเหลือมนุษย์สัตว์ทั้งหลายด้วย เมตตา กรุณา และย่อมรักษาศรัทธมไว้ได้ด้วยอุเบกขา มีรูปแบบที่เป็นประโยชน์ในการ เสริมสร้างศักยภาพของผู้นำท้องถิ่น และ การแก้ปัญหาให้กับชุมชนให้ตรงจุด รูปแบบการมี ส่วนรวมโดยมุ่งเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับผู้นำในท้องถิ่น ที่มีความถูกต้อง เหมาะสมและตรงต่อความต้องการของประชาชนมากที่สุด เหมือนกับพิชาภ พันธ์แพ ได้กล่าวไว้ในหนังสือผู้นำกับการจัดการการเปลี่ยนแปลงว่า เอาใจใส่ฝึกฝนทุกวัน ยิ่งฝึกฝนบ่อยแค่ไหน ยิ่งพัฒนามากขึ้นเท่านั้น ทักษะการเป็นผู้นำก็คล้ายกับการฝึกเล่นดนตรี ที่ต้องรู้จุดมุ่งหมายเสียก่อน จากนั้นก็ต้องฝึกฝนทุกวันจนกว่าจะเล่นเป็นเพลงที่ไพเราะเพราะพริ้ง วางแผนล่วงหน้า แก้ปัญหาแบบถาวร และรวดเร็ว กตัญญู เคารพผู้สูงอายุ มีความละเอียด รอบคอบ เป็นตัวอย่างที่ดี การที่ลูกน้องกับผู้บังคับบัญชาเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนจะเป็น การเพิ่มการยอมรับในเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งขึ้นมา ทำให้เกิดมีประสิทธิภาพเพราะมี ส่วนร่วมด้วยกัน

ผู้นำต้องมีรูปแบบเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีรูปแบบรู้จักการปรับตัวและ ยืดหยุ่น มีแรงจูงใจให้กับลูกน้องและรับฟังความคิดเห็นของลูกน้อง มีคุณธรรมนำมาใช้คือ ภาวนา 4 1) กายภาวนา การเจริญ การพัฒนากาย การฝึกอบรมกาย 2) สीलภาวนา การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติการฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย 3) จิตตภาวนา หมายถึง การเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ 4) ปัญญาภาวนา การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา เป็นการฝึกสติตั้งสมาธิ มีสุจริตธรรม โปร่งใส รู้จักความรับผิดชอบ เข้าใจปัญหา แสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา

4.2 เพื่อดำเนินกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ในจังหวัดชัยภูมิ

กิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ในจังหวัดชัยภูมิแบ่งเป็นกิจกรรมใน แต่ละประเด็นดังนี้หลักสูตรการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ การเติมคำหรือข้อความลงในที่ว่างให้ถูกต้องตามความคิดของตนเองหลักจากที่ได้นั่งฟัง วิทยากรพูดเรื่องสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิแล้ว จนจบการ บรรยาย แล้วให้ผู้นำแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสังคมสันติประชาธรรม เป็นหลักใหญ่ใน การดำเนินชีวิต กิจกรรมที่ 2 ปฏิบัติตนตามสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัด ชัยภูมิปฏิบัติตนตามสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ นำโจทย์ กิจกรรมที่เกี่ยวกับสันติประชาธรรม โดยกำหนดให้เป็นคำถามเกี่ยวกับสันติประชาธรรม คำถามเกี่ยวกับความรับผิดชอบ ปฏิบัติตามกฎหมายข้อบังคับของหน่วยงาน ปฏิบัติตาม ผู้ใต้บังคับบัญชา จะต้องมีความเชื่อด้านใดบ้าง เชื่อว่าการลงมือทำย่อมประสบความสำเร็จ แน่นนอน ซึ่งเป็นแนวคำถาม เช่นคำถามที่ว่า เพราะเหตุใดจึงเชื่อว่าปฏิบัติตนตามสังคมสันติ ประชาธรรมเป็นการปฏิบัติที่ดีที่สุด มีความเชื่อมั่นในตนเองเป็นอย่างไร การทำกิจกรรม เป็นทีม ทำให้จิตใจจะมีทั้งช่วงที่เป็นด้านลบ และเป็นด้านบวก แล้วพิจารณาเหตุการณ์นั้น

โดยการใช้ปัญญาพิจารณา เป็นกิจกรรมที่ใช้การคิดเป็นส่วนใหญ่ หรือ กิจกรรมสันทนาผ่อนคลาย กระโดดแล้วร้องเพลง การใช้เท้ากระโดด โดยที่เรามุ่งหวังให้ทุก ๆ คนได้ละลายพฤติกรรมเข้าหากัน ถือว่าเป็นกิจกรรมปฏิบัติตนตามสังคมประชาธรรมที่จะปรากฏในหลักสูตรพัฒนาภาวะผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ

การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ มีกิจกรรม คือ การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาเป็นกิจกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สมานัตตตา (ความมีตนเสมอ) มาประยุกต์ใช้ พบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีการวางตนเสมอบุคคลอื่นที่อยู่รอบข้างจะทำให้ได้รับความร่วมมือจากเพื่อนร่วมงานเพราะจะได้ความรักความเคารพนับถือ กิจกรรมผู้นำจะต้องเรียนรู้จักการนำเทคโนโลยีมาใช้ในชีวิตประจำวัน ผู้นำท้องถิ่นจะต้องรู้จักการใช้เทคโนโลยี โดยเฉพาะเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน การใช้คอมพิวเตอร์ การนำแอปพลิเคชันต่าง ๆ มาใช้ในการทำงาน จัดเป็นหลักสูตรอบรม และเสริมความรู้ในแต่ละด้าน ๆ ให้กับผู้นำท้องถิ่น ปฏิบัติธรรม สวดมนต์ นั่งภาวนา ทำให้จิตใจสงบ มีพื้นฐานและเป็นเกาะกำบังไม่ให้ความโลภ โกรธ หลง เข้ามาทางจิตใจได้ ทำให้ชุมชนมีความสุขความเจริญ ซึ่งตรงตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า เกี่ยวกับหลักความสามัคคีให้เกิดในหมู่คณะนั้นก็คือ หลักอปริหานิยธรรมเป็นหลักความเจริญอย่างเดียว โดยมุ่งเน้นให้เกิดความสามัคคีขึ้นในหมู่คณะและสร้างระบบสามัคคีธรรม การปฏิบัติตามหลักอปริหานิยธรรมเช่นนี้อยู่ตลอดจะไม่ประสบกับความเสื่อมเลย จะมีแต่ความเจริญเท่านั้น ทำให้มีจุดมุ่งหมายที่ดียิ่ง ผู้เป็นผู้นำมีคุณสมบัติ มีความรู้ความสามารถของบุคคลที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกัน และพากันกันไปสู่จุดมุ่งหมายที่ดีงาม การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ มีกิจกรรมพัฒนาผู้นำอบรมของผู้นำ คือสิ่งเร้าความสนใจผู้เข้ารับการอบรมโดยอาจให้เล่นเกม หรือดูวีดิทัศน์ในเรื่องที่เกี่ยวกับบอขายมุข จากนั้นเป็นการซักถาม อภิปราย แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยน แปลงเรียนรู้ ซึ่งกันและกันเกี่ยวกับบอขายมุข ขั้นตอนที่ 2 ระดมพลังสมองวิธีป้องกันบอขายมุข ผู้เข้ารับการอบรมรวมพลังสมอง อบรม แบ่งกลุ่ม แบ่งหน้าที่กันและมอบหมายภาระงาน ภายในกลุ่ม สรุปบทเรียนที่ได้รับการอบรมในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แสดงความคิดเห็น และวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งผลที่ได้จะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนา การจัดกิจกรรมอบรมในเรื่องของความเป็นผู้นำผ่านกิจกรรมเรื่องสัตว์ 4 ทิศ ที่เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของ ตนเองได้อย่างชัดเจน

บุคลากรของรัฐยึดมั่นในหลักคุณธรรม จริยธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ตามหลักสามัคคีธรรม เว้นบอขายมุขทั้งหลายอันก่อให้เกิดความทุกข์ จึงกำหนดให้เจ้าพนักงานของรัฐต้องยึดถือแนวทางปฏิบัติตามพระราชบัญญัติมาตรฐานจริยธรรม พ.ศ. 2562 และประมวลจริยธรรม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหลักเลี่ยงการขัดกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนบุคคลกับประโยชน์ส่วนรวม

4.3 การประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ

ผลการวิเคราะห์การประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ ระดับความคิดเห็นของผู้เข้าอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิด้านเจตคติต่อกิจกรรม ในภาพรวม จัดอยู่ในเกณฑ์มาก มีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X} = 4.17$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ลำแรกก็คือ มีความสนใจและเต็มใจเรียนรู้ในกิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ มีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X} = 4.47$) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ดีสามารถจะพัฒนาทักษะ ความคิดสร้างสรรค์ให้ผู้นำได้เป็นอย่างดี มีคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X} = 4.44$) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นมีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.42$) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และภูมิใจที่ได้เรียนรู้ในกิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ มีคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X} = 4.37$) มีความคิดเห็นในระดับมาก ตามลำดับ

ด้านเนื้อหา กิจกรรม ในภาพรวม จัดอยู่ในเกณฑ์มากมีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X} = 4.13$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ลำดับแรกก็คือ เป็นรูปแบบที่สามารถกระตุ้นในการทำงานได้เป็นอย่างดี คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.16$) อยู่ในระดับมาก รองลงมา เป็นรูปแบบที่มีความหลากหลายเหมาะสมกับปัจจุบันคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.13$) อยู่ในระดับมาก รองลงมามีรูปแบบที่น่าสนใจ ($\bar{X} = 4.09$) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ในภาพรวม จัดอยู่ในเกณฑ์มากมีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X} = 4.19$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ลำแรกก็คือมีความหลากหลายเหมาะสมกับความเป็นผู้นำ คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.29$) รองลงมาคือมีความชัดเจนน่าสนใจ และสามารถปฏิบัติได้ สามารถปฏิบัติได้เสร็จทันตามกำหนดเวลาที่กำหนด และกิจกรรมการเรียนรู้สามารถช่วยเพิ่มศักยภาพในการคิดสร้างสรรค์ การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ได้เป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.16$) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ในภาพรวม จัดอยู่ในเกณฑ์มากมีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X} = 4.12$) อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ลำแรกก็คือ สื่อการเรียนรู้มีความชัดเจนสามารถนำไปใช้แบบอย่างที่ดีได้ คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.13$) อยู่ในระดับมาก รองลงมา สื่อการเรียนรู้มีความน่าสนใจและเหมาะสม มีคะแนนเฉลี่ย $\bar{X} = 4.09$ อยู่ในระดับมาก คะแนนน้อยสุดสื่อการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้มีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.02$) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นผู้เข้าอบรมเรื่องการ

พัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ในจังหวัดชัยภูมิ ด้านการประเมินผลกิจกรรมคือ รวมแล้วได้ มาตรฐาน ($\bar{X} = 4.17$) อยู่ในระดับมาก ผลที่ได้รับจากการดำเนินงานกิจกรรม เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดมีค่าคะแนนอยู่ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X} = 4.22$)

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. รูปแบบหลักสูตรผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ จัดอบรมให้ความรู้ สำหรับผู้นำท้องถิ่น ผู้นำจำเป็นต้องแสวงหาความรู้รอบด้านเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น การฝึกอบรมรู้เท่าทันสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ผู้นำจะต้องความเข้าใจปัญหา ประกาศอธิบายให้เห็นโทษยาเสพติด ติดป้ายเนื้อหาเกี่ยวกับโทษของยาเสพติดเป็นต้น ผู้นำควรยึดหลักอริยสัจ 4 ต้องเข้าใจงาน ภาระของตนเองให้ถูกต้อง ขอบเขต หน้าที่ ความรับผิดชอบ พัฒนาต่อยอดในทุกเรื่องความเป็นธรรม สุจริต โปร่งใส มีจรรยาบรรณเกี่ยวความเป็นผู้นำ รูปแบบการพัฒนาทำให้เจริญทำให้เป็นให้มีขึ้น เป็นการฝึกอบรม คือ ภาวนา มี 4 ประการ ตามหนังสือภาวะผู้ของ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2543: 81-82) ได้กล่าวถึง 1) กายภาวนา การฝึกอบรมกาย 2) สิลภาวนา หมายถึง การเจริญศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย 3) จิตตภาวนา การเจริญจิต พัฒนาจิต 4) ปัญญาภาวนา การเจริญปัญญา การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รูปแบบความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย และหลักสูตรคุณธรรม จริยธรรมทำให้ผู้นำยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสำนึกดี โดยมุ่งหวังในการปลูกฝังระเบียบวินัย นายเทศา รณไพร่ กำนันตำบลนาฝาย (การสัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2565) ผู้นำรู้จักปรับตัวและยืดหยุ่นผู้นำต้องรู้จักปรับตัวตามสถานการณ์ เข้าใจการ เปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ และพร้อมที่จะนำ ผู้อื่นให้ปรับตัวตาม อย่างที่เรียกว่า “เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง” อีกทั้งต้องมีความยืดหยุ่น รู้จักผ่อนปรน ผู้นำต้องมีแรงจูงใจให้กับลูกน้องเพื่อให้ลูกน้องมีกำลังใจในการทำงาน ดัง (พิชาภพ พันธุ์แพ, 2555: 157) ได้กล่าวว่า ความไม่พึงพอใจในสภาพที่เป็นอยู่ของบุคลากรและแรงผลักดันที่จะดำเนินการเปลี่ยนแปลง ให้มากกว่าต้นทุนในการเปลี่ยนแปลง คล้ายกับคำกล่าวที่ว่า “หากปราศจากแรงจูงใจ คนก็จะไม่ให้ความช่วยเหลือ ความพยายามก็จะไม่เกิดขึ้นนั่นเอง” การมีองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ และเครื่องมือในการทำงานของผู้นำท้องถิ่นในการแก้ปัญหาให้กับชุมชนให้ตรงจุด การมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับผู้นำในท้องถิ่นที่มีความถูกต้อง เหมาะสมและตรงต่อความต้องการของประชาชนมากที่สุด อันจะส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งของท้องถิ่นอย่างยั่งยืน เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม เหมือนกับพิชาภพ พันธุ์แพ ได้กล่าวไว้ในหนังสือผู้นำกับการจัดการการเปลี่ยนแปลงว่า เอาใจใส่ฝึกฝนทุกวัน ยิ่งฝึกฝนบ่อยแค่ไหน ยิ่งพัฒนามากขึ้นเท่านั้น จากนั้นก็ต้องฝึกฝนทุกวันจนกว่าจะเล่นเป็นเพลงที่ไพเราะเพราะพริ้ง วางแผนล่วงหน้า แก้ปัญหาแบบถาวร และรวดเร็ว กตัญญู เคารพผู้สูงอายุ มีความละเอียดรอบคอบ ต่อหน้าและลับหลัง ท้องถิ่น กับจังหวัดต้องประสานงานเป็นแนวทางเดียวกัน เป็นตัวอย่างที่ดี (ยอดชาย ทองไธยนันท์, 2526: 144)

การที่ลูกน้องกับผู้บังคับบัญชาเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนจะเป็นการเพิ่มการยอมรับในเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งขึ้นมา ทำให้เกิดมีประสิทธิภาพเพราะมีส่วนร่วมด้วยกัน

การสื่อสารรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามแนวพุทธของผู้บริหารสตรีในมหาวิทยาลัยของรัฐคือ มีความยุติธรรม มีคุณธรรมและจริยธรรม มีเมตตากรุณาสูง ซื่อสัตย์ จริงใจ นอกจากนี้ต้องมีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถประสานงานดี มีจิตใจกว้างขวาง รักเพื่อนร่วมงานเหมือน

2. กิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ในจังหวัดชัยภูมิ การฝึกทักษะเรียนรู้ของผู้นำ ทำให้มีการผ่อนคลาย มีกำลังใจเพิ่มขึ้นความคิด จิตใจ กิจกรรมสนทนากลุ่มที่ให้กระโดดแล้วร้องเพลง การใช้เท้ากระโดด โดยที่เรามุ่งหวังให้ทุก ๆ คนได้ละลายพฤติกรรมเข้าหากัน พัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ มีกิจกรรม คือ การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาเป็นกิจกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สมานัตตตา (ความมีตนเสมอ) มาประยุกต์ใช้ พบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีการวางตนเสมอบุคคลอื่นที่อยู่รอบข้างจะทำให้ได้รับความร่วมมือจากเพื่อนร่วมงานเพราะจะได้ความรักความเคารพนับถือ ทำกิจกรรมร่วมกันเสร็จแล้วก็ออกมาแสดงความคิดเห็นหรืออธิบายเสริมบางอย่างที่เกี่ยวกับความสามัคคี ผู้นำท้องถิ่น ควรปฏิบัติธรรม สวดมนต์ นั่งภาวนา ทำให้จิตใจสงบ มีพื้นฐานและเป็นเกาะกำบังไม่ให้ความโลภ โกรธ หลง เข้ามาทางจิตใจได้ ทำให้เกิดสามัคคีในชุมชน ทำให้ชุมชนมีความสุขความเจริญ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2546: 29) อีกอย่างหนึ่งก็คือต้องตั้งอยู่ในความไม่ประมาทคือมีสติคอยตรวจสอบตราสารการณ์ ความเปลี่ยนแปลงเป็นไปและปัญหาต่าง ๆ แล้วดำเนินการหาเหตุหาปัจจัยและหาทางแก้ไขปรับปรุงอะไรจะส่งผลในทางลบก็ต้องรีบแก้ไขต้องใช้โอกาสนั้นให้เป็นประโยชน์ไม่ปล่อยให้ผ่านไปเปล่า การปฏิบัติตามหลักการบริหารนิยธรรมเช่นนี้อยู่ตลอดจะไม่ประสบกับความเสื่อมเลย จะมีแต่ความเจริญเท่านั้น ทำให้มีจุดมุ่งหมายที่ดียิ่ง (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2540: 5) กล่าวว่า ผู้นำ เป็นผู้มีคุณสมบัติ เช่นสติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความสามารถของบุคคลที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกัน และพากันกันไปสู่จุดมุ่งหมายที่ดีงาม

การอบรมร่วมกันสรุปบทเรียนที่ได้รับการอบรมในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แสดงความคิดเห็น และวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งผลที่ได้จะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนา การจัดกิจกรรมอบรมในเรื่องของความเป็นผู้นำผ่านกิจกรรมเรื่องสัตว์ 4 ทิศ ที่เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของ ตนเองได้อย่างชัดเจน

3. การประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ เรื่องการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิด้านเจตคติต่อกิจกรรม ในภาพรวม จัดอยู่ในเกณฑ์มาก มีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X} = 4.17$, S.D.= 0.14) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ลำแรกก็คือ มีความสนใจและเต็มใจเรียนรู้ในกิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ มีค่าเฉลี่ยและ

ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X} = 4.47$) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ดีสามารถจะพัฒนาทักษะ ความคิดสร้างสรรค์ให้ผู้ นำได้เป็นอย่างดี มีคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X} = 4.44$) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นมีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.42$) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และภูมิใจที่ได้เรียนรู้ในกิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ มีคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X} = 4.37$) มีความคิดเห็นในระดับมาก ตามลำดับ

ด้านเนื้อหา กิจกรรม ในภาพรวม จัดอยู่ในเกณฑ์มากมีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X} = 4.13$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ลำแรกก็คือ เป็นรูปแบบที่สามารถกระตุ้นในการทำงานได้เป็นอย่างดี คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.16$) อยู่ในระดับมาก รองลงมา เป็นรูปแบบที่มีความหลากหลายเหมาะสมกับปัจจุบันคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.13$) อยู่ในระดับมาก รองลงมา มีรูปแบบที่น่าสนใจ ($\bar{X} = 4.09$) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ในภาพรวม จัดอยู่ในเกณฑ์มากมีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X} = 4.19$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ลำแรกก็คือมีความหลากหลายเหมาะสมกับความเป็นผู้นำ คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.29$) รองลงมาคือมีความชัดเจนน่าสนใจ และสามารถปฏิบัติได้ สามารถปฏิบัติได้สร้างทันตามกำหนดเวลาที่กำหนด และกิจกรรมการเรียนรู้สามารถช่วยเพิ่มศักยภาพในการคิดสร้างสรรค์ การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ได้เป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.16$) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ในภาพรวม จัดอยู่ในเกณฑ์มากมีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X} = 4.12$) อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ลำแรกก็คือ สื่อการเรียนรู้มีความชัดเจนสามารถนำไปใช้เป็นแบบอย่างที่ดีได้ คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.13$) อยู่ในระดับมาก รองลงมา สื่อการเรียนรู้มีความน่าสนใจและเหมาะสม มีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.09$) อยู่ในระดับมาก คะแนนน้อยสุดสื่อการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้มีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.02$) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นผู้เข้าอบรมเรื่องการ พัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิด้านการประเมินผลกิจกรรมคือ รวมแล้วได้ มาตรฐาน ($\bar{X} = 4.17$) อยู่ในระดับมาก ผลที่ได้รับจากการดำเนินงานกิจกรรมเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดมีค่าคะแนนอยู่ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X} = 4.22$)

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรเน้นทางด้านจิตใจให้มีหลักธรรมมีสติอยู่ตลอดเวลา จะทำภาวะผู้นำที่มีอยู่ในตน ได้แก้ปัญหาได้ทันทีโดยเฉพาะส่วนร่วมขององค์กร

2. ควรนำเสนอส่งเสริมความเป็นผู้นำทำงานอย่างสุจริต โปร่งใส ยึดธรรมาธิปไตยเป็นหลักในการปกครองตามหลักพระพุทธศาสนา

3. การพัฒนาหลักสูตรภาวะผู้นำควรเน้นแนวทางเกะป้องกันสภาพจิตใจให้มีสติ ฝึกสติ มีการให้ทาน รักษาศีล และเจริญสมาธิภาวนา เพราะทฤษฎีเกี่ยวกับความเป็นผู้นำสามารถศึกษาอ่านแสวงหา เรียนรู้ได้ เมื่อผู้นำไม่เจริญสมาธิภาวนา บริหารจิตแล้วเวลามีปัญหาจะตัดสินใจผิดพลาดไปโดยขาดสติ

6.2 ข้อเสนอในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักสติปัญญาที่เหมาะสมสำหรับผู้นำ
2. พัฒนาหลักสูตรสติปัญญาสำหรับผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์

เอกสารอ้างอิง

- นิพนธ์ ศศิธรเสาวภา. (2560). *ภาวะผู้นำกับการปกครองท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2546). *ภูมิธรรมชาวพุทธ*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา และสถาบันบันลือธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2546). *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท วง ออโต โมบิล จำกัด.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2543). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2540). *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- พิชาภพ พันธุ์แพ, (2555). *ผู้นำกับการจัดการการเปลี่ยนแปลง*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: บริษัทแอคทีฟ พริ้นท์ จำกัด.
- ยอดชาย ทองไทยนันท์. (2526). *เทคนิคการจูงใจให้ทำงาน*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ และทำปกเจริญผล

แนวทางรักษาจิตก่อนตายในพระพุทธศาสนาเถรวาท

Guidelines for Preserving the Mind before Death in Theravada Buddhism

พระสุเมธ สุเมโธ

PhraSumet Sumetho

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Chaiyaphum Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: 6440205005@mcu.ac.th

บัญญัติ อนนทจารีย์

Bunyat Anonchan

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

Nakhonratchasima Rajabhat University

E-mail: bannyatt.2564@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความสำคัญของจิตที่มีต่อชีวิตก่อนความตายในพระพุทธศาสนาเถรวาท 2) ศึกษาวิธีการรักษาจิตก่อนตายในพระพุทธศาสนาเถรวาท 3) เสนอแนวทางการรักษาจิตก่อนตายในสภาพการณ์สังคมปัจจุบัน ได้ศึกษาโดยวิธีวิจัยเอกสารจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือ ตารา เอกสาร สิ่งพิมพ์ทางวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ และแหล่งข้อมูลออนไลน์ ทาการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา เพื่อนาเสนอข้อมูลและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความสำคัญของจิตที่มีต่อชีวิตก่อนความตาย จิตที่เป็นฝ่ายอกุศลจิต ได้แก่ โลภมูลจิต โทสมูลจิต โมหมูลจิต เป็นจิตที่ไม่ดี และจิตที่เป็นฝ่ายกุศลเป็นจิตที่ดี จะมีวิบากจิตเป็นผลของกรรม เป็นกรรมที่เกิดเพราะจิตมีอวิชชาเป็นกิเลสพื้นฐาน ผัสสะเป็นจุดเริ่มต้นให้เกิดกรรม เมื่อทำกรรมชั่วหรือดีจะส่งผล คือ วิบาก สืบต่อภพสืบต่อชาติ จะมีผลต่อชีวิตหลังความตายมีทุกคติและสุคติเป็นที่ไป

2. วิธีการรักษาจิตก่อนตายพบว่า หลักบุญกิริยาวัตถุ หลักโยนิโสมนสิการ หลักยึดเหนี่ยวใจ คือพระรัตนตรัย สามารถรักษาจิตให้เป็นจิตที่ดีได้

3. แนวทางการรักษาจิตก่อนตายในสถานการณ์สังคมปัจจุบัน ได้แก่ ความมีสันโดษให้ทาน มองหาส่วนดี เมตตาต่อเขา พิจารณาว่าสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน พิจารณาว่าความโกรธเป็นกิเลส พิจารณาว่าจิตเกิดดับอยู่ตลอดเวลา พิจารณาว่าไม่มีสัตว์บุคคล ตัวตนเราเขา โดยอาศัยปัญญา 3 เพื่อขจัดโมหะ ได้แก่ 1) จินตามยปัญญา 2) สุตมยปัญญา

3) ภาวนามยปัญญา และปฏิบัติตามหลักกุศลกรรมบถ 10 สุจริต 3 กายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม

คำสำคัญ: จิตก่อนตาย, พระพุทธศาสนาเถรวาท, แนวทางรักษา

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study the importance of mind towards life before death in Theravada Buddhism, 2) to study methods for pre-death mind treatment in Theravada Buddhism, and 3) to propose guidelines for pre-death mind treatment in social situations, current the study was conducted by means of documentary research from various sources, including the Tripitaka, commentaries, books, textbooks, documents, academic publications, research papers, thesis, and online sources. Descriptive data analysis was performed to present information and suggestions.

The research results found that:

1. The importance of the mind to life before death the mind that is unwholesome consciousness is Lophamulacit (original mind accompanied greedy), Thosamulacit (original mind accompanied angry), and Miamulacit (original mind accompanied lost). It is a bad mind. And a wholesome mind is a good mind. There will be mental suffering as a result of karma. It is a karma that arises because the mind has ignorance as the basic defilement. Contact is the beginning of karma. When doing bad or good deeds, it will result in the result of the succession of the world and the succession of the nation will affect the afterlife, there is a misfortune and happiness is where to go

2. The way to cure the mind before death found that principle of merit, Principles of Yonisomanasikarn, principle of Triple Gem able to maintain a good mind.

3. Appropriate methods for pre-death mind treatment at present include solitude, giving charity, looking for the good, being kind to them, considering that all beings have their own karma, consider anger to be passion, consider that the mind arises and ceases all the time, considering that there are no beings, persons, selves, we, and people by using the three wisdoms to eliminate delusion, namely: 1) Jintayama-panya (Wisdom arises from thinking), 2) Sutamaya-

panya (Wisdom arises from listening), 3) Bhavanayama-panya (Wisdom arises from development), and following the Kusalakammappada 10 (virtues of 10 merits), 3 honest principles namely, Physical action, verbal action, and mental action.

Keywords: Pre-death Mind, Theravada Buddhism, Healing Method

1. บทนำ

ความตายเป็นสิ่งที่สังคมให้ความสนใจกันมากขึ้น ซึ่งในปัจจุบันมีความเจริญ และความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีและการแพทย์ ที่ทำให้มนุษย์มีโอกาสตายตามธรรมชาติได้น้อยลง ความตายอย่างสงบจึงอาจไม่เกิดขึ้น ด้วยการใช้เทคโนโลยีเพื่อการยืดชีวิต ทำให้การตายอย่างสงบที่บ้าน มีโอกาสทำได้น้อยลง ผู้ป่วยระยะสุดท้ายต้องมีชีวิตอย่างโดดเดี่ยว และทรมานในโรงพยาบาล การดูแลรักษาเกิดความยุ่งยาก เกิดสภาวะเครียด ส่งต่อเป็นปัญหาด้านกฎหมาย เศรษฐกิจ สังคม และจิตใจของผู้ป่วย และญาติ ทำให้สภาวะจิตก่อนตายของผู้ป่วย ไม่เป็นไปตามคติทางพุทธศาสนา ที่เกี่ยวกับจิตตอนที่ตาย (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: (ม.ม. (ไทย) 12/70/62-63)) “เมื่อจิตเศร้าหมองแล้ว ก็เป็นอันหวังทุกคติได้ และเมื่อใจใสไม่เศร้าหมองแล้ว สุขคติเป็นอันหวังได้” นอกจากนั้นทางพุทธศาสนายังถือว่าชีวิตคนมีโอกาสตลอดเวลาราวจนถึงวาระสุดท้าย แม้ถึงวาระสุดท้ายมนุษย์ก็ยังไม่หมดโอกาส ที่จะได้สิ่งที่ดีที่สุดในชีวิต หากบุคคลผู้นั้นมีปัญญารู้เท่าทันชีวิต และบรรลุนิพพานได้ในขณะจิตสุดท้าย ตอนจะดับ ความตายเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนจะต้องประสบ ในวาระสุดท้ายของชีวิต เมื่อเราทราบข้อเท็จจริงที่ว่ามนุษย์ไม่สามารถหนีพ้นความตายไปได้ ดังนั้นการถือเอาประโยชน์จากการเกิดมาเป็นมนุษย์จึงเป็นสิ่งสำคัญ ในทางพระพุทธศาสนาสอนให้มนุษย์ดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท จนหลงลืมไปว่าตนเป็น ผู้อันภัยคือมรณะคุกคามแล้ว ทางพระพุทธศาสนาเถรวาทถือว่า คนที่เกิดมาทุกคนแล้วมีชีวิตอยู่ ถือว่ากำลังถูกภัย คือมรณะคุกคามอยู่ตลอดเวลาทั้งสิ้น เพราะชีวิตของมนุษย์ทุกชีวิตที่เกิดมา ย่อมเดินไปสู่ความตายตลอดเวลา ซึ่งพระพุทธศาสนาเถรวาท เรียกสภาวะนี้ว่า “ทุกข์” (พระไพศาล วิสาโล, 2556: 5) การแก้ปัญหาทุกข์ทางจิตของผู้ป่วยระยะสุดท้าย ด้วยวิธีการรักษาจิตก่อนตาย ที่จะมิต่อชีวิตหลังความตาย คือการไปสู่ภพภูมิที่ดี ในพระไตรปิฎก มีตัวอย่างเรื่องราวของพระสงฆ์ผู้อาพาธ ในระยะสุดท้าย ที่มีได้รับการรักษาจิตก่อนตาย ดังเช่น ตัวอย่างของพระปุตติคตติสสเถระ ผู้อาพาธอย่างหนัก พระพุทธเจ้าเสด็จไปโปรดพร้อมกับพระสาวก ได้ให้ความดูแลช่วยเหลือ รักษาทางกาย และที่สำคัญทรงรักษาด้วยธรรมโอสธ เพื่อรักษาโรคทางใจด้วย (พระไพศาล วิสาโล, 2556: 10)

แสดงให้เห็นว่าสภาวะจิตก่อนตายและหลังความตาย มีความสำคัญหากไม่เห็นความสำคัญของจิต และหากตายเสียก่อน ที่จะไม่ได้รับการรักษาจิต ในขณะที่ผู้ใกล้ตายมีสภาวะจิตที่ไม่ดี เช่น มีความทุกข์หรือความเศร้าหมอง ก็จะทำให้ไปสู่อบาย แต่ถ้าหากก่อน

ตาย ได้รับกระบวนการรักษาจิตที่ดี เช่นได้ฟังธรรมจนจิตเกิดคลายความยึดมั่น ถ้อยมั่นในตัวตน ชีวิตหลังความตายก็จะทำให้ไปสู่สุคติภูมิ การช่วยรักษาจิตผู้ใกล้ความตาย อาจทำให้ผู้ป่วยระยะสุดท้าย จากไปอย่างสงบได้ หากมีการฝึกฝนจิตมาดี (พระไพศาล วิสาโล, 2556: 30) การปฏิบัติต่อเรื่องความตายนี้ เป็นการแสดงถึงความเจริญงอกงาม แห่งจิตใจของมนุษย์ คือมนุษย์ปุถุชนทั่วไป ที่ยังมีได้สดับ คือยังไม่มีการศึกษา ก็จะระลึกถึงความตายด้วยความหวาดหวั่นพรั่นกลัว เศร้าหดหู่ท้อแท้ ระย่อท้อถอย หรือสูงขึ้นไป เป็นอริยสาวกผู้มีการศึกษา ได้สดับแล้ว ก็จะระลึกถึงความตายโดยเป็นอนุสติ สำหรับตักเตือนใจไม่ให้ประมาท เร่งขวนขวายประพฤติปฏิบัติประกอบหน้าที่ คุณงามความดี ให้ชีวิตนี้มีประโยชน์ มีคุณค่า และที่สำคัญให้รู้เท่าทันความตาย เป็นอยู่ด้วยปัญญาที่กระทำการไปตามเหตุผล ด้วยความรู้เท่าทันตามเหตุปัจจัย (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2539: 34) ซึ่งมีคติเนื่องในธรรมดา จะได้มีชีวิตที่ปราศจากความทุกข์ ไม่ถูกบีบคั้นด้วยความรู้สึกลัวหวาดหวั่นพรั่นกลัว ต่อความพลัดพราก เป็นต้น การใช้ “ธรรมะ” ในการรักษาจิตวิญญาณ เป็นการรักษาความทุกข์ทางด้านจิตใจ ถูกลำมาใช้ควบคู่กับการแพทย์สมัยใหม่ ในยุคปัจจุบันมากขึ้นกลายเป็นทางเลือกในการรักษา (พุทธชาต แผนสมบุญ, นิรนาท แสนสา และลัดดาวรรณ ณ ระนอง, 2564: 105)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจ ที่จะศึกษาแนวทางรักษาจิตก่อนตายในพระพุทธศาสนาเถรวาท เนื่องด้วยการเห็นปัญหาการขาดโอกาสของชีวิตคนในสภาพการณ์สังคมปัจจุบัน เพราะชีวิตคนมีโอกาสดลอดเวลาจนถึงวาระสุดท้าย ในการที่จะทำความเข้าใจธรรมชาติของจิตอย่างถูกต้อง และวิธีการรักษาจิตก่อนตาย ตลอดจนแนวทางการปฏิบัติอย่างถูกวิธี เมื่อจิตใกล้ตายเพียงแค่นี้มีคนมาบอกเราว่าทำใจให้ใสทำให้ใจไม่ให้เศร้าหมอง แล้วจะไปสู่สุคติ แนวทางปฏิบัติเพียงเท่านี้จะบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่อย่างไร และที่สำคัญผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรมีแผนการดำเนินชีวิตควบคู่ไปกับการรักษาจิต เพื่อสามารถเผชิญกับความตาย และสูญเสียได้อย่างสงบ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสำคัญของจิตที่มีต่อชีวิตก่อนความตายในพระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาวิธีการรักษาจิตก่อนตายในพระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อเสนอแนวทางการเตรียมจิตก่อนตายในสภาพการณ์สังคมปัจจุบัน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาแนวทางรักษาจิตก่อนตายในพระพุทธศาสนาเถรวาท วิธีการศึกษาค้นคว้าวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจาก

หนังสือที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ตลอดถึงตารางเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีขั้นตอนการวิจัย โดยมีวิธีการศึกษา ดังนี้

3.1 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยออกเป็น 2 ด้าน ดังนี้

1. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล (Documentary Research) เอกสารที่ใช้ในการศึกษาจะศึกษาได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือ ตาราง งานวิจัย วิทยานิพนธ์ รวมถึงแหล่งข้อมูลออนไลน์ เป็นต้น

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาไว้ ดังนี้

- 1) เนื้อหาเกี่ยวกับแนวทางรักษาก่อนตายในพระพุทธศาสนาเถรวาท
- 2) เนื้อหาเกี่ยวกับการวิเคราะห์แนวทางรักษาก่อนตายใน

พระพุทธศาสนาเถรวาท

- 3) เนื้อหาเกี่ยวกับแนวทางรักษาก่อนตายในพระพุทธศาสนาเถรวาท

3.2 ขั้รวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ในส่วนที่ว่าด้วยเรื่องแนวทางรักษาก่อนตายในพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎกภาษาไทย

2. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนงานวิจัยเอกสารและหนังสือตำรา ที่มีเนื้อหาสอดคล้อง หรือ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อทำการวิจัย ซึ่งได้จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ฉบับภาษาไทย เป็นต้น

3.3 ขั้วิเคราะห์

วิเคราะห์ข้อมูลแนวทางรักษาก่อนตายในพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลดังกล่าว มาศึกษาวิเคราะห์ แยกแยะประเด็น และอธิบายในประเด็นที่ต้องการทราบอย่างมีระบบที่ชัดเจน

3.4 ขั้สรุป

ผู้วิจัยได้สรุปผลจากการศึกษาและวิเคราะห์ในประเด็นว่าด้วยแนวทางรักษาก่อนตายในพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อหาข้อสรุปและนำเสนอรายงานการวิจัยในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 ความสำคัญของจิตที่มีต่อชีวิตก่อนความตายในพระพุทธศาสนาเถรวาท

จิตเป็นธรรมชาติชนิดหนึ่งที่เป็นนามธรรม อาศัยอยู่ในร่างกายของสัตว์ทั้งหลาย มักตื่นนอนกว้าง รักษาใจ มักตกไปในอารมณ์ที่ตนปรารถนา แต่เป็นธรรมชาติที่ฝึกได้

มีลักษณะพิเศษ คือ มีการรับอารมณ์ เป็นประธานในธรรมทั้งปวง มีการเกิดขึ้นต่อเนื่องกันไม่ขาดสาย มีอำนาจในการกระทำความเป็นอยู่ของสัตว์ทั้งหลายให้วิจิตร คือ วิจิตรโดยการกระทำ วิจิตรด้วยตนเอง วิจิตรในการสังสมกรรมและกิเลส วิจิตรในการรักษาวิบาก วิจิตรในการสังสมสันดานของตน และ วิจิตรด้วยอารมณ์ต่าง จิตรับรู้เรื่องราวที่ผ่านทวารทั้ง 6 ธรรมชาติของจิตมีการเกิดดับ ซึ่งตัวจิตมีหน้าที่ ทำหน้าที่สืบต่อภพใหม่ รักษากรรมวิบากของรูปนาม สืบต่อจากปฏิสนธิวิบากจิต ทำหน้าที่พิจารณาน้อมนึกอารมณ์ที่ปรากฏใหม่ในปัจจุบัน ทำหน้าที่เป็นรูปทางประสาทตา ทำหน้าที่ได้ยิน รู้กลิ่น รู้รส รับสัมผัสโผฏฐัพพารมณ์ ทำหน้าที่รับปัญจารมณ์ ทำหน้าที่ไต่สวนอารมณ์ ทำหน้าที่ในการตัดสินใจ ปัญจารมณ์ ทำหน้าที่ในการเสพอารมณ์ ทำหน้าที่เก็บอารมณ์ และทำหน้าที่เคลื่อนจากภพปัจจุบันเป็นดวงจิตสุดท้ายในภพชาติหนึ่ง ๆ จิตที่ท่องเที่ยวอยู่กามภูมิ ข้องอยู่ในกามารมณ์ จิตท่องเที่ยวอันเป็นที่เกิดของวัตถุธรูป และกิเลสรูป จิตเกิดขึ้นโดยการบำเพ็ญสมาธิ หรือ สมถภาวนา

การเกิดของจิตที่เป็นฝ่ายอกุศลจิต ได้แก่ โภสมูลจิต โทสมูลจิต โมหมูลจิต เป็นจิตประกอบด้วยอกุศลเจตสิก เป็นจิตที่ไม่ดี ให้ผลเป็นทุกข์เพราะมี โลภะ โทสะ โมหะ ที่เป็นฝ่ายอกุศลจิต เป็นจิตประกอบด้วยอกุศลเจตสิก เป็นจิตที่ดีไม่มีโทษ ให้ผลเป็นความสุขเพราะมี อโลภะ อโทสะ อโมหะ วิบากจิต เป็นจิตที่เป็นผล คือผลหรือวิบากที่เราต้องรับจากสิ่งที่เราทำไปแล้ว วิบากจิตเป็นผลของกรรม กิริยาจิตเป็นจิตที่ทำหน้าที่รับอารมณ์ผ่านทางทวารทั้ง 6 อรูปาวจรกิริยาจิต เป็นจิตที่เกิดจากการเจริญสมถกัมมัฏฐาน กรรมที่เกิดเพราะจิตมีอวิชชาเป็นกิเลสพื้นฐาน เมื่อจิตถูกสิ่งเร้ากระทบทำให้กิเลสฟุ้งขึ้นมาปรุงแต่งจิตให้เกิดการรับรู้ต่อสิ่งเร้า โดยเริ่มจากมโนกรรม แล้วทำกรรมต่อทางกายและใจ กิเลสที่ฟุ้งขึ้นมาหากเป็น โลภะ โทสะ โมหะ ก็จะเป็นสาเหตุให้เกิดอกุศลกรรม หากเป็น อโลภะ อโทสะ อโมหะ ก็จะเป็นสาเหตุให้ทำกุศลกรรม ผัสสะเป็นจุดเริ่มต้นให้เกิดกรรม เมื่อทำกรรมไม่ว่าชั่วหรือดีย่อมมีผล คือ วิบาก เมื่อรับผลเกิดความรู้สึกนึกคิดชอบไม่ชอบต่อผลนั้นตามแรงผลักดันของกิเลสแล้วลงมือกระทำกรรมต่อ ได้รับผลของกรรม (วิบาก) ทำให้เห็นได้ว่า ชีวิตของคนเรานวนเวียนอยู่กับการคิด ทำ รับผลหรือวิภูฏะ 3 อันหมายถึง กิเลส กรรม วิบาก ตลอดเวลา ชีวิตทุกชีวิต มีการเวียนว่ายตายเกิด ดังนั้นในเรื่องโลกและชีวิต ภพภูมิ กรรมที่เกิดจากทุจริต 3 กิเลส และกรรมที่เกิดจากสุจริต 3 กิเลสที่จะนำเราไปสู่ทุกขภูมิหรือสุคติภูมิ หลังจากตายแล้ว เพราะเหตุแห่งจิตที่เศร้าหมองหรือผ่องใสจากกรรมคือการกระทำขณะยังมีชีวิตอยู่

คนที่มีจิตไม่เศร้าหมอง คือคนที่ไม่ถูกกิเลสคือความโลภ ความโกรธ ความหลง เข้าครอบงำ ได้แก่ ไม่ตกอยู่ในอำนาจของกิเลสตนเอง คนประเภทนี้ย่อมมีปัญญาสว่างไสว รู้ผิดรู้ถูก มีศีลมีธรรม และประพฤติตนอยู่ในหลักของศีลธรรม ย่อมมีจิตใจผ่องใส มีปัญญาพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง มองเห็นสิ่งที่เป็นประโยชน์และมีโทษประโยชน์ รู้ว่าอะไรดีอะไรชั่ว อะไรควรอะไรไม่ควร และงดเว้นสิ่งที่ชั่ว กระทำแต่สิ่งที่ดีมีประโยชน์ อีกทั้งยัง

สามารถใช้สติปัญญาในการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะทำกิจใด ๆ ก็ตาม ย่อมพิจารณาด้วยปัญญา ก่อนแล้วจึงทำ คือพิจารณาให้เห็นโทษและประโยชน์ ถ้าเห็นว่าสิ่งที่จะทำนั้นมีโทษ กังวลเว้นเสีย แต่ถ้าพิจารณาเห็นว่าเป็นประโยชน์ จึงลงมือทำ คือไม่ถูกกิเลสตัณหาครอบงำ เมื่อมีชีวิตอยู่ก็เจริญก้าวหน้า เพราะผลแห่งการกระทำที่เป็นความดีและมีประโยชน์นั้น เมื่อละจากโลกนี้ไปแล้ว ก็ไปสู่สุคติภูมิ เพราะผลแห่งการทำความดีส่งผลให้ และความเศร้าหมองคือ กิเลสอันเป็นตัวนำไปสู่ทุกข์ไม่ครอบงำจิต เมื่อไม่มีเหตุให้ต้องไปสู่ทุกข์ สติจึงเป็นอันหวังได้

4.2 วิธีรักษากิจก่อนตายในพระพุทธศาสนาเถรวาท

วิธีรักษากิจก่อนตายนั้น มุ่งเน้นไปที่การรักษากิจ ด้วยวิธีรักษากิจก่อนตาย มี 2 วิธี คือ บุญกิริยาวัตถุ 3 และโยนิโสมนสิการ

บุญกิริยาวัตถุ 3 หมายถึง การทำบุญ หรือ การทำความดี ซึ่งมีหลักการ 3 ประการ

1. การให้ทาน (ทานมัย) บุญสำเร็จด้วยทาน หมายถึง การทำบุญให้ทานด้วยการให้ทรัพย์สินของ ทาน แปลว่า การให้ คือ ให้สิ่งที่มีค่ามีประโยชน์ แก่ผู้สมควรให้ เช่น ถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ ให้แก่ผู้ควรได้รับการสงเคราะห์ การให้ทานทาน มีความมุ่งหมายเพื่อกำจัด โลภะ ทาน เมื่อทำแล้วย่อมได้บุญ มีความสุขเพราะทานสามารถทำลายกิเลสตระกูลโลภะได้ ทำให้เกิดความเมตตา กรุณา เห็นอกเห็นใจ เกิดความโอบอ้อมอารี ใจเป็นสุข การทำบุญสร้างกุศล ทานมัย บุญสำเร็จด้วยการบริจาคทานนี้ทางพุทธศาสนากล่าวว่ามีานิสงส์ มีผลแห่งกุศลกรรม 5 ประการ คือ 1) เป็นที่รักของคนหมู่มาก 2) เป็นที่คบหาของตนดี 3) มีชื่อเสียงดี 4) แกล้วกล้าในท่ามกลางชุมชน 5) แม้ตายแล้วก็ไปเกิดในโลกสวรรค์

2. การรักษาศีล (ศีลมัย) บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล หมายถึง ทำบุญด้วยการรักษาศีล คือประพฤติปฏิบัติชอบตามกรอบของกฎหมายบ้านเมือง ระบียบข้อบังคับ ศีล แปลว่า ปกติ คือ การปฏิบัติที่เป็นการควบคุมรักษากาย รักษาวาจา ของตนไว้ให้บริสุทธิ์ สงบ ศีล มีความมุ่งหมายเพื่อควบคุมโทสะ ความโหดร้ายหยาบคายทางกาย วาจา รักษาตนไว้ไม่ให้เสียหาย ศีล เมื่อรักษาไว้ได้ดีย่อมได้บุญมีความสุขเพราะสามารถรักษาบุญเก่าไว้ได้ คือ ไม่เปิดให้โอกาสให้กิเลส คือ โทสะเกิดขึ้นและทำให้ได้บุญใหม่ คือ ใจที่ตั้งมั่นพร้อมที่จะความดีที่สูงขึ้น ศีลมัย บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีลนี้ ทางพุทธศาสนากล่าวว่ามีานิสงส์ มีผลแห่งกุศลกรรม 5 ประการ คือ 1) สามารถบริโภคใช้สอยทรัพย์สินที่เกิดขึ้นได้เต็มอิมโดยไม่ต้องหวาดระแวงอะไร 2) เกียรติคุณฟุ้งขจรไปว่าเป็นคนไว้ใจได้มีอนาคตดี 3) แกล้วกล้าในท่ามกลางชุมชน 4) จะเป็นคนไม่หลงลืมสติมีจังหวะชีวิตที่ดี 5) แม้ตายแล้วก็ไปเกิดในโลกสวรรค์

3. การเจริญภาวนา (ภาวนามัย) บุญสำเร็จด้วยการภาวนา หมายถึง ทำบุญด้วยการภาวนา คือ การฝึกอบรมด้วยจิตให้เจริญด้วยสมาธิและปัญญา การสวดมนต์ การการฝึกจิตให้มีสมาธิ การภาวนาล้วนเป็นการทำบุญ ภาวนา แปลว่า ทำให้เจริญ คือ ทำให้สมรรถภาพทางใจในการรับจำ คิด รู้ พัฒนียงขึ้นไปโดยให้ การรับ จำ คิด รู้ตัวรวมตัวเป็น

จุดเดียวกัน และหยุดนิ่งมั่นคงอยู่ในศูนย์กลางกายภพมีความมุ่งหมายเพื่อกำจัดโมหะ ความหลง และอวิชชาความไม่รู้ ให้สิ้นไปตามลำดับ ภพภพ เมื่อปฏิบัติแล้วย่อมได้บุญ มีความสุข ทำให้กิเลส คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง สงบลง และสามารถกำจัดอวิชชา ความไม่รู้ซึ่งเป็นต้นเหตุแห่งกิเลสเหล่านั้น ๆ ได้ ภพภพ นับเป็นยอดของการทำความดีในชีวิต ภพภพนั้นในทางพุทธศาสนากล่าวว่ามีอานิสงส์ มีผลแห่งกุศลกรรม 5 ประการ คือ 1) ทำให้ใจ สงบระงับ เย็นกาย เย็นใจ ไม่ฟุ้งซ่านไปตามอารมณ์ 2) มีความร่าเริงใจพร้อมที่จะทำการงาน ในชีวิตประจำวัน 3) กำจัดความเห็นแก่ตัว เจ้าอารมณ์ และไร้เหตุผลลงได้ 4) มีการปฏิบัติตัว ในชีวิตประจำวันถูกต้องตามทำนองคลองธรรม 5) ทำให้เกิดความรู้ความเห็นที่บริสุทธิ์หมด ความสงสัยแคลงใจในเรื่องบุญ บาป คุณ โทษนรก สวรรค์ ชาตินี้ ชาติหน้า

วิธีรักษากิจก่อนตายในพระพุทธศาสนาเถรวาทโดยใช้หลักบุญกิริยาวัตถุให้เป็น วิถีชีวิตไม่ว่าจะเป็นการทำงานบุญให้ทาน รักษาศีลทำ และเจริญสมาธิภาวนา เพื่อให้จิตก่อนตาย ของผู้ปฏิบัติมีความสงบ สันติและครอบครัวย่อมมีความสุข

โยนิโสมนสิการ คือ เป็นความคิดที่สกัดกั้นอวิชชาตัณหา (อวิชชา คือ ความไม่รู้ ในสิ่งที่ควรรู้ และความรู้ในสิ่งที่ไม่ควรรู้ ตัณหา คือ ความทะยานอยาก ความใคร่ในกาม) กล่าวคือ เป็นการคิดอย่างมีเหตุและผล ไม่คิดตามความต้องการของตนที่ไร้ซึ่งเหตุและผล เพราะปุณณ ทัวไปมักคิดภายใต้พื้นฐานความต้องการของตน การดำเนินชีวิตตามหลักพุทธ ธรรมด้วยวิธีรักษากิจก่อนตายตามหลักโยนิโสมนสิการ ได้แก่

1. วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย เป็นการพิจารณาปรากฏการณ์ที่เป็นผล เพื่อให้รู้จักสภาพที่เป็นจริง หรือพิจารณาปัญหา เพื่อหาทางแก้ไข ด้วยวิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย หรือวิธีคิดตามหลักปฏิจจสมุปบาท และคิดแบบสอบสวนตั้งคำถาม คิดแบบปัจจัยสัมพันธ์ เป็นการพิจารณามองย้อนและสืบสาวไปถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เข้ามาสัมพันธ์ และก่อให้เกิดผล หรือปรากฏการณ์นั้น ๆ ขึ้น เช่น ที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสสอนให้พระสาวกพิจารณาว่า “เมื่อสิ่งนั้นมี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนั้นเกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เป็นต้น และคิดแบบสอบสวน หรือ ตั้งคำถาม คือการพิจารณา และตั้งคำถามแก่ตนว่าทำไม เพราะอะไร เช่นตัวอย่างที่ พระพุทธเจ้าทรงตั้งปัญหาถามพระองค์เองก่อนตรัสรู้ “ตณหาเกิดขึ้นเพราะอะไร อะไรเป็น ปัจจัยให้เกิดตณหา” เป็นต้น

2. วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ วิธีนี้เป็นการกระจายเนื้อหาให้มองตาม สภาวะมุ่งเพื่อให้เข้าใจสิ่งต่าง ๆ ตามสภาวะ ตามธรรมดา สิ่งทั้งหลายก็ดี ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ก็ดี เรื่องราวต่าง ๆ ที่อุบัติขึ้นก็ดี เกิดจากส่วนประกอบย่อย ๆ มารวมกันเข้า เมื่อแยกแยะ กระจายออกไปก็จะเห็นองค์ประกอบย่อย ๆ ต่าง ๆ ได้ แล้วจึงจะรู้จักสิ่งนั้น ๆ เรื่องราวนั้น ๆ ได้อย่างถูกต้องแท้จริง รู้จุดที่เป็นปัญหาได้ และสามารถแก้ปัญหาได้ ตัวอย่างของการคิดแบบ นี้เช่นที่พระพุทธศาสนาแยกแยะชีวิตออกเป็นส่วนประกอบย่อยต่าง ๆ เช่น ชันธ์ 5 เป็นต้น

3. วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ เป็นการคิดแบบมองสถานการณ์ ของความเป็นไปในสิ่งทั้งหลาย ให้เข้าใจธรรมชาติ ว่าทุกสิ่งทุกอย่างนั้นเป็นไปตามเหตุตามปัจจัย เมื่อสิ่งทั้งหลายมีการเกิดขึ้นก็ต้องมีการดับไป เป็นไปตามกฎแห่งธรรมชาติ เราหรือใคร ๆ ก็ไม่อาจจะบังคับบัญชาได้ เมื่อทราบเช่นนี้แล้ว เราจึงต้องยอมรับความจริงและวางใจต่อสิ่งทั้งหลาย เพื่อให้เกิดความสอดคล้องแห่งกฎธรรมชาติ และปฏิบัติให้สอดคล้องกับความเป็นจริงของธรรมชาติ คือ รู้ว่าสิ่งทั้งหลายจะเป็นอย่างไรก็ยอมเป็นไปตามเหตุปัจจัย โดยไม่หวั่นขึ้นอยู่กับใจที่เราปรารถนา ไม่ให้ขึ้นต่อความอยากที่ใจของเรา ถ้าปฏิบัติได้อย่างนี้ใจของเราก็จะเป็นอิสระผู้ป่วยมีความวิตกกังวลต่อความตาย ญาติของผู้ป่วยเองต่างก็มีภาวะความเครียดเมื่อต้องเผชิญกับความตายของผู้คนรอบข้าง ให้ยอมรับความตาย ว่าเป็นเรื่องธรรมดา เพื่อให้ยอมรับว่า เมื่อมีเกิด มีแก่ มีเจ็บ ต้องมีตาย เพราะไม่มีแผ่นดินสักส่วนหนึ่งที่บุคคลยืนอยู่แล้ว จะไม่ถูกความตายครอบงำได้ ไม่ต้องทุกข์เพราะการฝ่าฝืนกฎแห่งธรรมชาติ

วิธีรักษาจิตก่อนตายในพระพุทธศาสนาเถรวาทโดยใช้หลักโยนิโสมนสิการ เป็นวิธีคิดที่มีประโยชน์สามารถนำมาใช้ในชีวิตรประจำวัน สามารถรักษาจิตก่อนตาย และนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย คิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ คิดแบบสามัญลักษณ์หรือฝึกให้ผู้เรียนมองเห็นความสัมพันธ์อิงอาศัยของสรรพสิ่ง ฝึกให้ผู้เรียนรู้จัก คิดอย่างถูกวิธีคิดมีระบบและคิดเป็นกุศล จึงอาจกล่าวได้ว่าการประยุกต์ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ เพื่อพัฒนานตนเองและผู้เรียนให้รู้จักและู้รักษาจิตก่อนตาย “คิดเป็น ก็เป็นสุข”

4.3 แนวทางรักษาจิตก่อนตายที่เหมาะสมในสภาพการณ์ปัจจุบัน

แนวทางรักษาจิตก่อนตายที่เหมาะสมในสภาพการณ์ปัจจุบัน คือ สันโดษ สันโดษ คือ ความยินดีในสมบัติที่มีอยู่ของตน จะมีน้อยมากเท่าไรก็ให้ยินดีในของที่มีอยู่ถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียร ถึงพร้อมด้วยการเก็บรักษาทรัพย์ที่แสวงหามาได้ด้วย ความชอบธรรม ไม่จับจ่ายอย่างสุรุ่ยสุร่ายโดยไม่มีขอบเขต การจับจ่ายควรถือความจำเป็นเป็นประมาณ ทรัพย์จะมีสถานที่จอดแะบ้าง ไม่ไหลผ่านมือไปเสียทีเดียว ความรู้จักประมาณในการเก็บรักษา และการจับจ่ายที่เป็นฝาปิดและเปิดทรัพย์ในคราวจำเป็นที่ควรปิดและควรเปิด แม้แต่บ้านเรือนก็ยังมีประตูเปิดปิด ที่เก็บทรัพย์ ก็ควรจะมีบ้าง ถึงคราวจำเป็น เช่น เจ็บไข้ เป็นต้น ทรัพย์ก็จะมีทางช่วยเหลือทุกที่ได้เท่าที่ควร การเลี้ยงและรักษาตัวให้เป็นไปพอประมาณ อย่าให้ถึงกับฟุ่มเฟือยหรือผิดเคืองจนเกินไป ทั้ง ๆ ที่ทรัพย์เครื่องแก้ขัดจนมีอยู่ แต่อย่าให้กลายเป็นว่า ทรัพย์เป็นเครื่องเสริมคนให้เสีย และเสริมคนให้ขี้เหนียวจนเข้ากับใครไม่ได้ เหมือนฟุ้งไปหมดด้วยกลิ่นของความตระหนี่ถี่เหนียว และส่งกลิ่นฟุ้งไปไกลด้วยทั้งตามลมและทวนลมจนหาที่หลบซ่อนจมูกไม่ได้เลย ความมีมิตรสหายที่ดีงาม การคบมิตรเป็นสิ่งสำคัญมาก ควรเลือกเฟ้นด้วยดี แม้อาหารในถ้วยในจานซึ่งเป็นสิ่งสำเร็จรูปมาเรียบร้อยแล้ว ผู้รับประทานยังต้องเลือกเฟ้นทุกครั้ง เพราะในอาหารย่อมมีทั้งกระดูกทั้งก้าง

ซึ่งเป็นภัยต่อร่างกายปะปนอยู่ และอาหารบางชนิดยังแสลงต่อโรค จำต้องสังเกตด้วยดี ไม่เช่นนั้นอาจเป็นภัยต่อร่างกาย โดยอาศัย ปัญญา 3 ประการ คือ 1) สุตมยปัญญา คือ ปัญญาหรือความรู้อันเกิดจากการศึกษาเล่าเรียน 2) จินตามยปัญญา คือ ปัญญาหรือความรู้อันเกิดจากการคิดวิเคราะห์ 3) ภาวนามยปัญญา คือ ปัญญาหรือความรู้อันเกิดจากฝึกฝน หรือ ลงมือปฏิบัติ คือ ความรู้ หรือ ความเข้าใจ ทั้งรู้ในตน รู้ในงาน รู้ในตำรา และรู้ในคน อันเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการดำรงชีพในชีวิตประจำวัน ปฏิบัติตามหลักกุศลกรรมบถ 10 คือ ทางแห่งกรรมดี อันจะนำไปสู่สุคติ มี 10 อย่าง คือ กายกรรม 3 ได้แก่ 1) เว้นจากการทำร้าย ทำลายชีวิต 2) เว้นจากการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ 3) เว้นจากการประพฤติดีในกาม วจีกรรม 4 ได้แก่ 4) เว้นจากการพูดเท็จ 5) เว้นจากการพูดส่อเสียด 6) เว้นจากการพูดคำหยาบ 7) เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ มโนกรรม 3 ได้แก่ 8) ไม่โลภคอยจ้องอยากได้ของเขา 9) ไม่คิดร้ายเบียดเบียนเขา 10) มีสัมมาทิฐิ เห็นถูกต้องตามธรรม ในบรรดาหลักปฏิบัติทั้ง 10 ข้อนี้ ข้อที่ 10 คือการมีสัมมาทิฐิเห็นถูกต้องตามธรรมนั้นเรียกได้ว่าเป็นข้อที่สำคัญมากที่สุด เพราะต่อเมื่อสัมมาทิฐิเกิดขึ้นแล้วเท่านั้น บุคคลจึงจะสามารถปฏิบัติตามหลักกุศลกรรมบถ 10 ได้อย่างสมบูรณ์ มิฉะนั้นแล้วความเข้าใจที่ผิด ที่เป็นมิจฉาทิฐิก็จะทำให้ไม่สามารถตัดสินใจได้ว่าอะไรควรทำ อะไรควรเลี่ยง ที่ว่าการมีสัมมาทิฐิคือการเห็นถูกต้องตามธรรมนั้นคืออะไร ก็คือการรู้และเข้าใจว่าอะไรคือบุญ อะไรคือบาป อะไรคือสิ่งที่ควรกระทำ อะไรคือสิ่งที่ควรเว้น อะไรเป็นประโยชน์ อะไรเป็นโทษ ใครคือผู้ที่ควรเคารพ ฯลฯ ซึ่งความรู้ที่ถูกต้องนี้จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีการสดับคำของพระพุทธเจ้าอยู่เนื่อง ๆ แล้วพิจารณาตามจนกระทั่งเกิดปัญญา เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องขึ้นในจิตใจ เข้าถึงแนวทางรักษาก่อนตายที่เหมาะสมในสภาพการณ์ปัจจุบัน

5 ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาเรื่องแนวทางรักษาก่อนตายในพระพุทธศาสนาเถรวาท นั้นเราสามารถนำมาบูรณาการและประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในสภาพการณ์สังคมปัจจุบันได้ไม่น้อย เช่นการเตรียมตัวรักษาก่อนตาย อย่างจริงจัง ตั้งแต่ปัจจุบันขณะจิตเรามีศักยภาพเกิดการตระหนักรู้เรื่องความเป็นไปของชีวิตตามความเป็นจริง และตระหนักรู้เรื่องจิตก่อนตาย เพื่อดำเนินชีวิตอย่างไม่ประมาท ประพฤติปฏิบัติตนให้กายและวาจาอยู่ในศีล มีธรรมประจำใจ ฝึกจิตให้มีความ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา อยู่ในวิถีชีวิตที่มั่นคง การฝึกรักษาก่อนตายให้ปราศจากเครื่องเศร้าหมองคือความโลภโกรธหลงเป็นเป็นประจำ จนจิตมีความเข้มแข็ง จะสามารถรักษาก่อนตายได้ จิตเบาสบายและใสสว่าง อันจะเป็นผลให้เกิดปัญญารู้แจ้งความเป็นจริงของชีวิตว่าสิ่งทั้งหลายทั้งปวงไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา

ชีวิตคนเราเกิดขึ้นแล้วตั้งอยู่และดับไป ชีวิตมีแก่ มีเจ็บและตาย ร่างกายนี้ไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน ไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่ของเขา กายนี้ต้องเสื่อมโทรมและตายไปเป็นธรรมดา จิตก็จะไม่ยึดมั่นในรูปกาย ในความเจ็บ ความแก่และการตายได้ ด้วยจิตที่ผ่องใสไม่เศร้าหมองอย่างมั่นคง

5.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ในการทำวิจัย ครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรศึกษาเรื่องสภาวะจิตผู้ใกล้ตาย
2. ควรศึกษาเรื่องวิบากกรรมและการบูรณาการ
3. ควรศึกษาเรื่องสวรรค์และนรก กฎมณเฑาะว์ที่เกี่ยวข้องหลังความตาย

เอกสารอ้างอิง

- พระไพศาล วิสาโล. (2556). การช่วยเหลือผู้ป่วยระยะสุดท้ายด้วยวิธีแบบพุทธ. พิมพ์ครั้งที่ 20. กรุงเทพมหานคร: เครือข่ายพุทธิกา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2539). ระลึกถึงความตายและวิธีปฏิบัติให้ถูกต้องต่อความตาย. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- พุทธชาด แผนสมบุญ, นิรนาท แสนสา และลัดดาวรรณ ณ ระนอง. (2021). ประสบการณ์การเยียวยาจิตผู้ป่วยของพระสงฆ์จิตอาสาศีลานธรรม. *Journal of MCU Humanities Review*, 7(1), 103-120.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2532). *อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬารรณกถา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 30. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ.

การศึกษาผลการใช้หลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรีด้วยเทคนิค STAD
ประกอบแบบฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของ Davies
A Study of the Results of using the STAD Techniques
in Women's Clothing Design Course with Instructional Model
Davies' Practical Skill Exercises

สิริกานต์ สุขุมานนท์

Sirikarn Sukumanant

สาขาวิชาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

Curriculum and Instruction, Saint John's University, Thailand

E-mail: siri.skmn@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและหาประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของ Davies หลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรี ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75 และ 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้หลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรีโดยใช้เทคนิค STAD ประกอบแบบฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของ Davies กลุ่มตัวอย่างการวิจัย คือ นักศึกษาหลักสูตรระยะสั้นหลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรีของโรงเรียนฝักอาชีพรุงเทพมหานคร (ดินแดง 2) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 15 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้หลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรีโดยใช้เทคนิค STAD แบบฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของ Davies หลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรี แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรี และแบบวัดทักษะปฏิบัติการสร้างแบบเสื้อผ้าสตรีตามแนวคิดของ Davies

ผลการวิจัยพบว่า

1. แบบฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของ Davies หลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรี มีประสิทธิภาพเท่ากับ 77.13/76.48 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 75/75 ที่กำหนด
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการจัดการเรียนรู้หลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรีโดยใช้เทคนิค STAD ประกอบแบบฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของ Davies หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ทักษะปฏิบัติ, หลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรี, แนวคิดของ Davies, เทคนิค STAD

Abstract

The purposes of this research were: 1) set and determine the effectiveness of the Instructional Model Davies' Practical Skill exercises for women's clothing design course that has a determined value of 75/75 and 2) to compare the academic achievement before and after learning using the STAD techniques with practical skill exercises based on Davies' Instructional Model. The sample group consisted of 15 students from the short-term curriculums of the women's clothing design course of the Bangkok Vocational Training School (Din Daeng 2) in the second academic semester of 2022 by cluster sampling method. The research instruments were learning management plan, women's clothing design course with the STAD techniques, an Instructional Model of Davies' practical skill exercises, an achievement test of a women's clothing design course, and a practical skill test based on Davies' Instructional Model.

The research results found that:

1. The effectiveness of the practical skill exercises based on Davies' Instructional model for women's clothing design course has an efficiency of 77.13/76.48 according to the criteria of 75/75. In addition.
2. The post-learning achievement of the students who received the women's clothing design course with the STAD techniques assembled the practical skill exercises based on Davies' Instructional Model was statistically significantly higher than their pre-learning achievement at a .05 level.

Keywords: Practical Skill, The Women's Clothing Design Course, Davies' Instructional Model, The STAD Techniques

1. บทนำ

การศึกษานับเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่คนไทยทุกคนพึงได้รับ เพื่อสร้างโอกาสในการเรียนรู้ พัฒนาตนเอง พัฒนาสังคม และประเทศชาติให้มีความเข้มแข็งมั่นคง การที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างยั่งยืนได้นั้น ส่วนหนึ่งคือการสร้างสังคมแห่งการศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560: 76-78) ภายใต้แนวคิดการจัดการศึกษาที่กล่าวถึงการศึกษเพื่อปวงชน (Education for All) กล่าวคือ ประชาชนทุกช่วงวัยได้รับโอกาสทางการศึกษา สามารถพัฒนาศักยภาพและทักษะของตนเองได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ มีความกระตือรือร้น

ที่จะชวนขยายหาความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะในด้านต่าง ๆ ของตนเอง ค้นหาชีพตามความชอบและความถนัดเพื่อพัฒนาทักษะให้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน นำไปสู่การพัฒนาสังคม และขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศต่อไป

ความเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมในปัจจุบันที่เรียกกันว่า การปฏิวัติอุตสาหกรรม ครั้งที่ 4 (The Fourth Industrial Revolution) เป็นไปอย่างรวดเร็วและก้าวกระโดด การพัฒนาของประเทศต่าง ๆ มุ่งเน้นในการพัฒนาเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence, AI) แต่ความต้องการแรงงานมนุษย์ก็ยังคงสำคัญ แรงงานในศตวรรษที่ 21 มีความจำเป็นต้องพัฒนาทักษะการทำงาน รวมไปถึงเรียนรู้ทักษะใหม่เพื่อเสริมสร้างการทำงานให้หลากหลายด้านมากขึ้น จากรายงานของสภาเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum, 2020) ชี้ให้เห็นว่า ตั้งแต่เกิดการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ส่งผลให้โลกสูญเสียแรงงานที่มีทักษะจำนวนมาก เนื่องมาจากการจ้างงานลดลง รวมถึงค่าตอบแทนและสิ่งจูงใจที่ไม่สอดคล้องกับงาน เพื่อจัดการกับปัญหาเหล่านี้สภาเศรษฐกิจโลกจึงเสนอแนวทางในการฟื้นฟู คือ การทบทวนนโยบายตลาดแรงงาน เน้นการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาที่ช่วยเพิ่มพูนทักษะฝีมือแรงงาน ควบคู่ไปกับการพิจารณาปรับเปลี่ยนกฎหมายแรงงาน

โรงเรียนฝึกออาชีพกรุงเทพมหานคร ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามแผนพัฒนาการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2530 - พ.ศ. 2535) สังกัดส่วนการฝึกออาชีพ สำนักงานการส่งเสริมอาชีพ สำนักพัฒนาสังคม มีการดำเนินงานภายใต้ระเบียบกรุงเทพมหานคร ว่าด้วยการดำเนินงานสถานศึกษาฝึกออาชีพกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2542 กำหนดให้โรงเรียนฝึกออาชีพกรุงเทพมหานคร มีหน้าที่ 9 ประการ ได้แก่ ผลิตแรงงาน พัฒนาฝีมือแรงงานและยกระดับการศึกษาวิชาชีพ ส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ ส่งเสริมการมีงานทำ เป็นศูนย์สารสนเทศตลาดแรงงาน เป็นศูนย์วิจัยและพัฒนาการประกอบอาชีพอิสระ และตลาดแรงงาน ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการบริหารการจัดการผู้ประกอบการอาชีพอิสระแก่ชุมชน และให้บริการชุมชนตามนโยบายกรุงเทพมหานคร สำหรับการจัดการศึกษาโรงเรียนฝึกออาชีพจัดบริการฝึกอบรมด้านวิชาชีพและรับนักศึกษาเข้ารับการฝึกอบรมทั้งภาคเช้า ภาคบ่าย และภาคค่ำ การจัดตั้งโรงเรียนฝึกออาชีพกรุงเทพมหานคร แต่ละแห่งมีที่มาที่แตกต่างกัน แต่ส่วนใหญ่มีพัฒนาการมาจากสถานศึกษาที่มีการฝึกด้านวิชาชีพ ปัจจุบัน โรงเรียนฝึกออาชีพกรุงเทพมหานคร ยังคงดำเนินการตามภารกิจที่สำคัญคือการรับผิดชอบเกี่ยวกับการฝึกออาชีพให้ประชาชนผู้ขาดโอกาสศึกษาต่อระดับสูงสายสามัญในโรงเรียนภาคปกติ เพื่อยกระดับเศรษฐกิจและสังคมส่วนรวมให้ดีขึ้นและขจัดปัญหาคนว่างงานตลอดจนพัฒนาอาชีพให้แก่ประชาชนทั่วไป (สำนักพัฒนาสังคม, 2560: 1-6)

การเรียนการสอนในโรงเรียนฝึกออาชีพกรุงเทพมหานคร เปิดสอนปีการศึกษาละ 3 ภาคเรียน ภาคเรียนที่ 1 เปิดเรียนระหว่าง 16 พฤษภาคม – 25 สิงหาคม ภาคเรียนที่ 2

เปิดเรียนระหว่าง 1 กันยายน – 15 ธันวาคม และภาคเรียนที่ 3 เปิดเรียนระหว่าง 20 ธันวาคม – 31 มีนาคม โดยทุกหลักสูตรมุ่งเน้นทักษะการปฏิบัติเป็นสำคัญ เนื่องจากต้องการให้ผู้เรียนสามารถฝึกปฏิบัติเพื่อเพิ่มพูนทักษะ และนำไปใช้ประกอบอาชีพได้ทันที โดยหลักสูตรที่เปิดสอนมีจำนวนกว่า 180 หลักสูตร จากสถิติการสมัครเรียนและจบการศึกษาพบว่าหลักสูตรที่มีผู้สนใจ 5 อันดับแรก ได้แก่ หลักสูตรตัดผมสุภาพบุรุษ หลักสูตรขนมอบ หลักสูตรชอยผมสตรี หลักสูตรแต่งผมสตรี และหลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรี ซึ่งหลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรี เป็นหนึ่งในหลักสูตรที่มีผู้เรียนให้ความสนใจอย่างต่อเนื่องทุกปี อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลผู้สำเร็จการศึกษาของโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร พบว่านักศึกษาหลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรีบางส่วนที่จบการศึกษาสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้ แต่อีกบางส่วนมีความสามารถและทักษะปฏิบัติไม่เพียงพอที่จะประกอบอาชีพหรือเข้าร่วมทดสอบฝีมือแรงงานเพื่อพัฒนาทักษะของตนเองสู่ตลาดแรงงานได้ (สำนักพัฒนาสังคม, 2564: 4, 12) ทั้งนี้ เนื้อหาของหลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรีต้องอาศัยการปฏิบัติทักษะย่อยเป็นจำนวนมาก ทำให้ผู้เรียนบางคนเกิดความยากลำบากในการเรียนรู้ทำความเข้าใจ และลงมือปฏิบัติ สอดคล้องกับการศึกษาของ อารีย์ ลพานุสรณ์ (อารีย์ ลพานุสรณ์, 2562: 2-3) พบว่าเนื้อหาในส่วนของงานสร้างแบบตัดเสื้อผ้าสตรี ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาพื้นฐานโครงสร้างแบบตัด มีเนื้อหาที่ยากและขั้นตอนการสร้างแบบซับซ้อน ไม่เหมาะสมกับผู้เรียนที่ไม่มีพื้นฐานด้านการสร้างแบบและการตัดเย็บ ส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และมีสมรรถนะในการปฏิบัติงานต่ำ

การจัดการเรียนรู้ที่จะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะปฏิบัติได้นั้นมีหลากหลายวิธี ดังตัวอย่างการศึกษาของ สุมาลี รักโฆ (สุมาลี รักโฆ, 2560: 72-78) ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWLH Plus ร่วมกับแบบฝึกทักษะตามแนวคิดของเดวิส (Davies) ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะปฏิบัติการสร้างแบบและตัดเย็บเสื้อสตรีของนักศึกษาหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น พบว่าหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWLH Plus ร่วมกับแบบฝึกทักษะตามแนวคิดของเดวิส (Davies) ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะปฏิบัติการสร้างแบบและตัดเย็บเสื้อสตรีของนักศึกษาหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นสูงขึ้น นอกจากนี้ การศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคเพื่อนช่วยเพื่อนประกอบแบบฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของเดวิส เรื่องรามายโบลาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนจากการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคเพื่อนช่วยเพื่อนประกอบแบบฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของเดวิส (อนุพงษ์ ยุธชัย, 2562: 72-78) จะเห็นได้ว่าแบบฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของเดวิส และเทคนิคในการจัดการเรียนการสอนช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนที่เรียนในวิชาที่เน้นการลงมือปฏิบัติเกิดทักษะปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ครูต้องทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากกว่าการเป็นผู้บรรยายให้ความรู้ โดยใช้กระบวนการทางปัญญา (กระบวนการคิด) และกระบวนการทางสังคม (กระบวนการกลุ่ม) ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และเกิดปฏิสัมพันธ์ในการเรียน การศึกษาต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงเปลี่ยนจากเน้นการเรียนของปัจเจก (Individual Learning) มาเป็นเรียนร่วมกันเป็นกลุ่ม (Team Learning) เน้นให้เกิดความร่วมมือช่วยเหลือแบ่งปันกัน (สิทธิพล อาจอินทร์, 2562: 75-77) สอดคล้องกับการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD (Student Teams Achievement Divisions) ซึ่งเป็นเทคนิคหนึ่งของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งเน้นทักษะการคิดและการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้เรียน ตัวอย่างการศึกษาของ สุพัตรา สุโพธิ์พัฒน์ (สุพัตรา สุโพธิ์พัฒน์, 2562: 65-69) สรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนวิชานาฏศิลป์ไทยหลังการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติของเดวิสส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD สูงกว่าผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ และอิศรา รุ่งอภิญา (อิศรา รุ่งอภิญา, 2558: 84-88) ได้สรุปผลการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องชนิดของประโยคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่จัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับแบบฝึก ซึ่งพบว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับแบบฝึก มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

จากการค้นคว้าและศึกษาเอกสาร ผู้วิจัยพบว่าการจัดการศึกษามีความสำคัญต่อคนทุกช่วงวัย การจะพัฒนาศักยภาพและสมรรถนะต้องเริ่มจากการเรียนรู้และลงมือปฏิบัติ การเรียนการสอนแบบร่วมมือเทคนิค STAD และการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของเดวิส (Davies) เป็นรูปแบบการสอนที่เหมาะสมในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนที่เน้นการใช้ทักษะปฏิบัติ ซึ่งการเรียนการสอนในหลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรี เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติเป็นสำคัญ การนำการสอนแบบร่วมมือเทคนิค STAD มาผสมผสานกับการใช้แบบฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของ Davies จะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทักษะปฏิบัติของตนเอง รวมไปถึงเกิดปฏิสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และช่วยเหลือซึ่งกันภายในกลุ่ม ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และลงมือปฏิบัติในทักษะต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของ Davies หลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรี ตามเกณฑ์ 75/75

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้หลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรีด้วยเทคนิค STAD ประกอบแบบฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของ Davies

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

3.1 กลุ่มที่ศึกษา

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักศึกษาหลักสูตรวิชาชีพพระยะสันหลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรีของโรงเรียนฝึกอาศีพกรุงเทพมหานคร จำนวน 5 แห่ง ห้องเรียนละ 15 คน รวมจำนวน 75 คน และกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักศึกษาหลักสูตรระยะสันหลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรี ของโรงเรียนฝึกอาศีพกรุงเทพมหานคร (ดินแดง 2) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 1 ห้องเรียน นักศึกษาจำนวน 15 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling)

3.2 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองตามแบบแผนการวิจัยแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อน – หลัง (One Group Pretest-Posttest Design)

3.3 วิธีการเก็บข้อมูล

1) ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบก่อนเรียนโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 30 ข้อ

2) ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้หลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรีด้วยเทคนิค STAD ประกอบแบบฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของ Davies จำนวน 3 แผน แผนละ 3 ชั่วโมง หลังจบการเรียนรู้แต่ละเรื่อง ผู้วิจัยประเมินทักษะปฏิบัติโดยใช้แบบวัดทักษะปฏิบัติการสร้างแบบเสื้อผ้าสตรี

3) หลังจากดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เสร็จสิ้นตามแผนการจัดการเรียนรู้ครบทุกแผนที่กำหนดไว้แล้ว ผู้วิจัยให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ฉบับหลังเรียน

4) ผู้วิจัยตรวจแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รวบรวมผลคะแนนแบบฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของ Davies หลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรี และแบบวัดทักษะปฏิบัติการสร้างแบบเสื้อผ้าสตรี จากนั้นนำผลคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ เพื่อนำผลทดสอบสมมติฐานต่อไป

3.4 วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

จากการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1) หาประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของ Davies หลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรี ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75

2) นำคะแนนที่ได้จากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้หลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรีด้วยเทคนิค STAD ประกอบแบบฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของ Davies ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนมาหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อนำมาวิเคราะห์ และแปลผล

4. สรุปผลการวิจัย

1. ผลการสร้างและหาประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของ Davies หลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรี ตามเกณฑ์ 75/75 ปรากฏผลดังต่อไปนี้ คือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของ Davies หลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรีตามลำดับขั้นตอนโดยเริ่มต้นจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และรูปแบบของแบบฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของ Davies และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรี เพื่อวางแผนงานในการจัดลำดับเนื้อหา จากนั้นดำเนินการสร้างแบบฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของ Davies หลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรี จำนวน 3 เรื่อง ประกอบด้วย แบบฝึกทักษะปฏิบัติที่ 1 การวัดตัวเพื่อสร้างแบบตัดเสื้อสตรีต้นแบบ แบบฝึกทักษะปฏิบัติที่ 2 การสร้างแบบตัดเสื้อสตรีต้นแบบไม่มีเกล็ด และแบบฝึกทักษะปฏิบัติที่ 3 การสร้างแบบตัดเสื้อสตรีต้นแบบเข้ารูปมีเกล็ดเอว เมื่อสร้างเสร็จสิ้นจึงนำแบบฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของ Davies หลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรี เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบเนื้อหาการใช้ภาษา และความถูกต้องเหมาะสม จากนั้นนำมาแก้ไขตามข้อชี้แนะ เมื่อปรับปรุงแก้ไขแล้วเสร็จ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน หลังจากแบบฝึกดังกล่าวผ่านการประเมินความเห็นของผู้เชี่ยวชาญแล้ว นำไปทดลอง (Try out) กับผู้เรียนที่เคยเรียนหลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรี โดยนำไปหาประสิทธิภาพแบบเดี่ยว (1:1) คือทดลองกับผู้เรียนหลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรี จำนวน 3 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งมีระดับความสามารถสูงปานกลาง และอ่อน ปรากฏค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 62.00/66.19 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ 75/75 ที่กำหนด ต่อมนำไปหาประสิทธิภาพแบบกลุ่มเล็ก (1:10) โดยทดลองกับผู้เรียนหลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรี จำนวน 10 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งมีระดับความสามารถสูงปานกลาง และอ่อน ปรากฏค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 70.00/70.57 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ 75/75 ที่กำหนด และนำไปหาประสิทธิภาพแบบกลุ่มใหญ่ (1:30) โดยทดลองกับผู้เรียนหลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรี จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งมีระดับความสามารถสูงปานกลาง และอ่อน ปรากฏค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 76.43/76.19 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 75/75 ที่กำหนด ผลการสร้างแบบฝึกดังกล่าวสามารถนำไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างต่อไปได้ โดยเมื่อนำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อหาประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะปฏิบัติตาม

แนวคิดของ Davies หลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรี ตามเกณฑ์ 75/75 ผลคะแนนที่ได้จากการทำแบบฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของ Davies หลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรี ระหว่างเรียน (E_1) มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 115.70 คิดเป็นร้อยละ 77.13 และผลคะแนนที่ได้จากการประเมินจากแบบวัดทักษะปฏิบัติ หลังเรียน (E_2) มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 160.60 คิดเป็นร้อยละ 76.48 มีค่าประสิทธิภาพ 77.13/76.48 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 75/75 ที่กำหนด

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนหลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรีกลุ่มตัวอย่าง ก่อนเรียนมีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 13.20 และหลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 24.00 สรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนหลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรี หลังเรียนด้วยเทคนิค STAD ประกอบแบบฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของ Davies มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย เรื่อง การศึกษาผลการใช้หลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรีด้วยเทคนิค STAD ประกอบแบบฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของ Davies มีประเด็นสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ผลของการสร้างและหาประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของ Davies หลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรี พบว่ามีค่าประสิทธิภาพ 77.13/76.48 เป็นไปตามเกณฑ์ 75/75 ที่กำหนดไว้ เนื่องจากแบบฝึกทักษะปฏิบัติดังกล่าว เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทำความเข้าใจ ลงมือปฏิบัติ และพัฒนาทักษะของตนเองอย่างเป็นลำดับขั้นตอน เริ่มจากการเรียนรู้และพัฒนาในทักษะย่อยก่อน จากนั้นจึงเข้าสู่กระบวนการพัฒนาทักษะใหญ่ในภาพรวม ทำให้เกิดการเรียนรู้และสามารถปฏิบัติทักษะต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพตามแนวคิดของ Davies (ทิสนา แคมมณี, 2551: 39-40) ที่กล่าวถึงการพัฒนาทักษะปฏิบัติว่า ทักษะส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วยทักษะย่อย ๆ จำนวนมาก การที่จะฝึกฝนให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติทักษะย่อย ๆ เหล่านั้นได้ก่อน แล้วจึงเชื่อมโยงไปเป็นทักษะใหญ่ จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถกระทำได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับสุมาลี รักโข (2560: 72-78) ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWLH Plus ร่วมกับแบบฝึกทักษะตามแนวคิดของเดวิส (Davies) ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะปฏิบัติการสร้างแบบและตัดเย็บเสื้อสตรีของนักศึกษาหลักสูตรวิชาชีพพระยาสัน ผลการศึกษาพบว่าแบบฝึกทักษะตามแนวคิดเดวิส (Davies) เรื่อง การสร้างแบบและตัดเย็บเสื้อสตรีมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด และสอดคล้องกับอนุพงษ์ ยุธชัย (อนุพงษ์ ยุธชัย, 2562: 72-78) ที่ได้พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคเพื่อนช่วยเพื่อน ประกอบแบบฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของเดวิส เรื่อง รำมวยโบราณ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคเพื่อนช่วยเพื่อน ประกอบ

แบบฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของเดวิสมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด นักเรียนทุกคนมีทักษะปฏิบัติร่ำรวยโบราณผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการจัดการเรียนรู้หลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรีด้วยเทคนิค STAD ประกอบแบบฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของ Davies สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากผลดังกล่าวสามารถอภิปรายได้ว่า หลังจากผู้เรียนผ่านการจัดการเรียนรู้หลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรีด้วยเทคนิค STAD ประกอบกับการใช้แบบฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของ Davies ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ผ่านการทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่ม ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เสนอความคิดเห็น ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และฝึกฝนการปฏิบัติทักษะร่วมกันผ่านการทำแบบฝึกทักษะปฏิบัติ กระบวนการจัดการเรียนรู้นี้ดังกล่าว ส่งผลให้ผู้เรียนมีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น รวมไปถึงมีผลการปฏิบัติงาน หรือทักษะปฏิบัติที่ดีจากการได้ลงมือปฏิบัติจริง สอดคล้องกับสมาลี รักโข (2560: 72-78) ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWLH Plus ร่วมกับแบบฝึกทักษะตามแนวคิดของเดวิส (Davies) ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะปฏิบัติการสร้างแบบและตัดเย็บเสื้อสตรีของนักศึกษาหลักสูตรวิชาชีพพระยาศน์ ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องการสร้างแบบและตัดเย็บเสื้อสตรีด้วยเทคนิค KWLH Plus ร่วมกับแบบฝึกทักษะตามแนวคิดของเดวิส (Davies) หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และสอดคล้องกับสุพัตรา สุโพธิ์พัฒน์ (2562: 65-69) ศึกษาทักษะนาฏศิลป์ไทยและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ระบายพริตต์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติของเดวิสรวมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ผลพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ระบายพริตต์ ของนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติของเดวิสรวมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD สูงกว่านักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ และยังสอดคล้องกับอนุพงษ์ ยุธชัย (2562: 72-78) ที่ได้พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคเพื่อนช่วยเพื่อน ประกอบแบบฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของเดวิส เรื่องร่ำรวยโบราณ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด

3. ผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้หลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรีด้วยเทคนิค STAD ประกอบแบบฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของ Davies มีสมรรถนะการทำงานที่เกี่ยวข้องกับงานสร้างแบบเสื้อผ้าสตรีสูงขึ้น มีความเข้าใจ และลงมือปฏิบัติทักษะได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ทั้งนี้ การที่ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะปฏิบัติการสร้างแบบเสื้อผ้าสตรีจึงเกิดความเชี่ยวชาญ ผู้เรียนจะสามารถปฏิบัติงานซึ่งมีความซับซ้อนและมีขั้นตอนที่มากได้ นำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะการทำงานของตนเอง มีความสามารถเพียงพอที่จะเข้าร่วมทดสอบฝีมือแรงงาน เพื่อเข้าสู่ตลาดงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความพร้อมด้านความรู้และทักษะที่จะประกอบอาชีพด้านเสื้อผ้าได้อย่างมีคุณภาพ

4. การจัดการสอนหลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรีแบบดั้งเดิมที่ผู้สอนทำหน้าที่อธิบายและสาธิตการสร้างแบบแล้วจึงให้ผู้เรียนทำตาม บ่อยครั้งความรู้และทักษะที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ไม่คงอยู่อย่างถาวร เนื่องด้วยการสอนในรูปแบบดังกล่าวเป็นการสอนที่ผู้เรียนได้รับความรู้ทางเดียว ไม่เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่งผลให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะการสร้างแบบได้ล่าช้า ผิดพลาด และขาดประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ผลการจัดการเรียนรู้หลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรีด้วยเทคนิค STAD ประกอบแบบฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของ Davies แสดงให้เห็นว่าการที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดทักษะปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น สิ่งสำคัญคือการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ผ่านกระบวนการฝึกฝน ผ่านการทำแบบฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของ Davies และการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม โดยมีผู้สอนทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ จนกระทั่งสามารถพัฒนาทักษะปฏิบัติของตนเองและกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ และฝึกฝนซ้ำ ๆ จนเกิดเป็นทักษะที่จะอยู่คงทนถาวรต่อไป ทั้งนี้ การจัดการเรียนรู้ดังกล่าวเหมาะสมต่อการนำไปเป็นต้นแบบของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาทักษะปฏิบัติ และการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มได้

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. การจัดการเรียนรู้หลักสูตรสร้างแบบเสื้อผ้าสตรีด้วยเทคนิค STAD ประกอบแบบฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของ Davies เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้วิจัยควรแบ่งกลุ่มผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และพื้นฐานความรู้เดิมเป็นสำคัญ เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมกลุ่มเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในกลุ่ม

2. ในการทำแบบฝึกทักษะปฏิบัติการสร้างแบบเสื้อผ้าสตรีตามแนวคิดของ Davies ผู้วิจัยควรสังเกตการณ์และคอยดูแลให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติด้วยความเข้าใจและลงมือปฏิบัติได้อย่างเต็มความสามารถ

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการนำการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค STAD ประกอบแบบฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของ Davies ไปศึกษาเปรียบเทียบกับจัดการเรียนรู้ในรูปแบบอื่น ๆ ที่เน้นทักษะปฏิบัติ เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาไปพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ควรมีการนำการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค STAD ประกอบแบบฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของ Davies ไปใช้กับกลุ่มผู้เรียนอื่น ๆ หรือในวิชาอื่น ๆ ที่ต้องการเน้นการฝึกทักษะปฏิบัติ เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มตัวอย่างและวิชาอย่างหลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

- ทิตินา แคมมณี. (2551). **รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สิทธิพล อาจอินทร์. (2562). **ศาสตร์และศิลป์การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21**. ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุพัตรา สุโพธิ์พัฒน์. (2562). การศึกษาทักษะนาฏศิลป์ไทยและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ระบายสีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติของเดวิสร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD. **วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สุมาลี รักโข. (2560). ผลการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWLH Plus ร่วมกับแบบฝึกทักษะตามแนวคิดของเดวิส (Davies) ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะปฏิบัติการสร้างแบบและตัดเย็บเสื้อสตรีของนักศึกษาหลักสูตรวิชาชีพพระยະສັນ. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579**. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักพัฒนาสังคม. (2560). **คู่มือการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโรงเรียนฝึกอາชีฟ กรุงเทพมหานคร**. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาสังคม.
- สำนักพัฒนาสังคม. (2564). **ข้อมูลผู้สำเร็จการศึกษาของโรงเรียนฝึกอาชีฟกรุงเทพมหานคร**. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาสังคม.
- อนุพงษ์ ยุธชัย. (2562). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคเพื่อนช่วยเพื่อนประกอบแบบฝึกปฏิบัติตามแนวคิดของเดวิส เรื่อง รำมวยโบราณ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. **วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- อารีย์ ลพานุสรณ์. (2562). รายงานการพัฒนาและผลการใช้เอกสารประกอบการเรียนการสอนวิชาพื้นฐานโครงสร้างแบบตัด หน่วยการเรียนรู้ งานสร้างแบบตัดเสื้อผ้าสตรีของผู้เรียน โรงเรียนฝึกอาชีฟกรุงเทพมหานคร (ดินแดง 2). **เอกสารขอมิวิทุยฐานะครูชำนาญการพิเศษ**. โรงเรียนฝึกอาชีฟกรุงเทพมหานคร (ดินแดง 2).
- อิสรา รุ่งอภิญา. (2558). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องชนิดของประโยค ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่จัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับแบบฝึก. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- World Economic Forum. (2020). **The Global Competitiveness Report**. Retrieved from https://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2020.pdf (Accessed 1 November 2021).

การบำเพ็ญทานบารมีของพระเทพภาวนาวิกรม (บุญมา ปุณฺณภิริโต) The Practice of Phra Thepphawanavikrom (Boonma Punyapirato)

พระครูพิสิษฐชยานุกูล

Phrakhru Phisitchayanukul

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Chaiyaphum Buddhist college, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: pisidchanukul29@hotmail.com

พระมหาหมณวินทร์ ปริสุตฺโต

Phramahakhawin Parisuttamo

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University

E-mail: maghavin9@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ เป็นศึกษาการบำเพ็ญทานบารมีของพระเทพภาวนาวิกรม (บุญมา ปุณฺณภิริโต) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาการบำเพ็ญทานบารมีตามแนวทางพระพุทธศาสนา 2) เสนอแนวทางการบำเพ็ญทานบารมีของพระเทพภาวนาวิกรม (บุญมา ปุณฺณภิริโต) โดยการจัดเก็บข้อมูลในการรวมข้อมูล และจากการสัมภาษณ์กลุ่มประชาชน บ้านนาอุดม วัดชัยภูมิพิทักษ์ ตำบลกุดชุมแสง อำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 10 คน ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 รูป/คน ชาวบ้านและบุคคลใกล้ชิดจำนวน 5 รูป/คน โดยใช้วิธีการเจาะจงตามประเด็นที่ต้องการศึกษาวิจัย จำนวน 10 คน โดยมีแนวทางการศึกษาในการจัดเก็บข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า

การบำเพ็ญทานบารมีตามแนวทางพระพุทธศาสนา มีรูปแบบเฉพาะในการบำเพ็ญทานด้วยแบบอามิสทาน การให้วัตถุสิ่งของ ธรรมทาน การให้อภัยความรู้ให้สติปัญญา อภัยทาน การให้อภัยไม่ถือโกรธ ทานสามอย่างเป็นแนวทางที่มีการอธิบายในพระพุทธศาสนา การบำเพ็ญทานบารมีของพระเทพภาวนาวิกรม (บุญมา ปุณฺณภิริโต) ในด้านการเป็นอยู่ในรูปแบบของชาวพุทธที่ต้องมีหลักปฏิบัติตามขั้นพื้นฐานด้วยการรู้จักการเสียสละสิ่งของด้วยการบำเพ็ญตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ผ่านการส่งเสริมด้วยการมอบทุนการศึกษาให้พระภิกษุสามเณร และยังส่งเสริมสถานที่เรียนด้วยการสร้างสถานที่ อย่างเช่น สร้างวิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ พระเทพภาวนาวิกรมบำเพ็ญทานบารมีด้วยการสร้างสังคมที่มีแต่การให้ในรูปแบบที่เป็นไปตามหลักคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

การให้ธรรมะชนะการให้ทั้งปวงและการให้ธรรมในรูปแบบของพระเทพภานาวิกกรม
ด้วยการบำเพ็ญทานบารมี

คำสำคัญ: การบำเพ็ญทาน, ทานบารมี, พระเทพภานาวิกกรม

Abstract

This thesis article is a study of the merit making of Phra Thepbhavanavikrom (Boonma Punyaphirato) with two objectives: 1) to study the merit making according to the Buddhist way; 2) to propose a guideline for merit making of Phra Thepbhavanavikrom (Boonma Punyaphirato) by storing data in data aggregation and from an interview with the people of Ban Na Udom, Chaiyaphum Phithak Temple, Kut Chum Saeng Subdistrict, Nong Bua Daeng District, Chaiyaphum Province, 10 people, 5 experts/person, villagers and close-up people, 5 monks/person, using a specific method according to the issue to be researched, 10 people, with a study guideline for data collection.

The research results found that:

The study found that merit making according to the Buddhist way. There is a specific form of Amisadanam (Material Donation) practice. It is giving objects, Dhammadanam (Dhamma offerings); giving knowledge, giving wisdom, Apayadanam; forgiveness without holding onto anger. The three ways of eating are the ways that are explained in Buddhism that shows how to follow the example to gain access to alms. Therefore, the meritorious practice of Phra Thepbhavanavikrom (Bunma Punyaphirato) in terms of being in the form of a Buddhist that requires the basic practice of knowing the sacrifice of objects by practicing according to the Dhamma, Buddhist teaching through the promotion by granting scholarships to monks and novices and also promote the place to education by constructing places like the Chaiyaphum Buddhist College. Phrathepbhavanavikrom has made merit by creating a society that only gives in a way that follows the teachings of the Phrathepbhavanavikrom with the sacrifice of merit.

Keywords: Asceticism, Alms, Phrathepbhavanavikrom

1. บทนำ

การปฏิบัติตนและการกระทำบางสิ่งบางอย่างนั้นเป็นการกระทำที่มีเหตุผล และมีเป้าหมายตลอดเวลา มนุษย์เราเมื่อเกิดมาบนโลกใบนี้แล้วย่อมพบเห็นสิ่งหรือ

การประพฤติปฏิบัติของผู้คนหลากหลายรูปแบบ แต่ละรูปแบบนั้นก็มีการที่เป็นเฉพาะตามหลักการของสิ่งที่ตนเองนับถือ ที่เรียกกันว่าการบำเพ็ญบารมี พระพุทธศาสนามีการบำเพ็ญบารมีที่หลากหลายรูปแบบ (พระมหาสมจินต์ สมมาปัญญา, 2548: 217) พระพุทธเจ้าก็มีประวัติในการบำเพ็ญบารมีอยู่มากมายตามที่ พุทธศาสนิกชนชาวพุทธได้ศึกษามา และสิ่งนี้เองที่เป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติกันมาของพระเถระ หรือเหล่าพุทธบริษัท 4 ของพระพุทธศาสนา ในประเทศไทยก็ถือว่าพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการปฏิบัติอยู่ และยังมีอยู่ทุกภูมิภาคในประเทศไทย

มนุษย์จะทำดีหรือชั่ว จะอยู่อย่างสุขหรืออยู่อย่างทุกข์ ขึ้นอยู่กับสภาพทางจิตหรือพลังงานทางจิต เพราะภาวะจิตในทางดีหรือไม่ดีนั้นจะเป็นตัวผลักดันให้เกิดพฤติกรรมดีหรือไม่ดีตาม ดังพุทธดำรัสที่ตรัสว่า (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ขุ.ธ. (ไทย) 25/1/23) “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจประเสริฐที่สุดสำเร็จแล้วแต่ใจ” เป็นการบำเพ็ญบารมีทางพระพุทธศาสนา (สมบุรณ์ ตาสนธิ, 2555: 56) ทำหน้าที่สนองความต้องการด้านจิตใจของมนุษย์ได้เพราะศาสนาเป็นจุดรวมของระบบศีลธรรมที่มุ่งสอนให้ทุกคนเป็นคนดี สอนวิธีปฏิบัติให้พ้นจากความทุกข์ ศาสนามีกฎเกณฑ์ที่สอนให้ทุกคนทำความดีโดยออกมาในรูปแบบของศีลธรรม พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งสอนไม่ให้มนุษย์เบียดเบียนซึ่งกันและกัน หัวใจหลัก ที่ปรากฏในพุทธดำรัสที่ตรัสว่า (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ที.ม. (ไทย) 10/90/50) “การไม่ทำบาปทั้งปวง การบำเพ็ญกุศลให้ถึงพร้อม การชำระจิตของตนให้ผ่องแผ้ว” ซึ่งเป็นพุทธดำรัสที่ตรัสให้คนทำความดีที่เรารู้จักกันดีว่า “ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว” พระพุทธศาสนามีหลักคำสอนอยู่มากและหลักคำสอนนั้นก็สอนให้บำเพ็ญบารมีให้กับตนเองเพื่อจะได้เข้าถึงหลักสูงสุดทางพระพุทธศาสนาตามที่ตั้งใจไว้จึงหวัตชัยภูมิเป็นจังหวัดที่มีพระภิกษุสงฆ์ที่ท่านมีการประพฤติปฏิบัติในเรื่องของการบำเพ็ญบารมีอยู่หลายรูป

รูปแบบในการปฏิบัติที่แสดงให้เห็นถึงการให้ทานโดยทั่วไปตามหลักปฏิบัติต่าง ๆ คือ การให้ผู้อนุเคราะห์ผู้ขาดแคลน เพื่อสงเคราะห์ผู้ที่ควรสงเคราะห์ เพื่อผูกมิตรภาพไมตรีเพื่อบูชาคนที่ควรบูชา หรือเป็นการบำเพ็ญบุญในบุญเขตพระพุทธองค์ทรงสรรเสริญการให้ทานและทรงแสดงสมบัติของทานไว้ 3 ประการ คือ 1) เจตนาสมบัติ ถึงพร้อมด้วยเจตนา คือมีเจตนาที่ตั้งแต่ก่อนจะให้ มีเจตนาดีขณะให้ (พระมหาสง่า ชัยวงศ์, 2541: 43)

การปฏิบัติการบำเพ็ญทานบารมีเช่นการทำให้ดูอยู่ให้เห็นทำเป็นแบบอย่างหรือในรูปแบบสงเคราะห์บ้าง เช่น การทำทานหรือการให้สิ่งของในทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นที่ตั้งแห่งบุญ หรือเป็นที่มาของบุญประการหนึ่งในจำนวน 3 ประการ คือ 1) ทานมัย คือ การทำบุญด้วยการแบ่งปันสิ่งของ 2) สีสัมมัย คือ การทำบุญด้วยการรักษาศีล 3) ภาวนามัย คือ การทำบุญด้วยการเจริญภาวนา การทำบุญให้ทานด้วยการแบ่งปันสิ่งของให้กับคนอื่น ๆ หรือสัตว์อื่นจะเรียกว่าสงเคราะห์ก็ได้ไม่ผิดเพราะการให้นั้นเป็นการแบ่งปันสิ่งของของตน

ให้กับคนอื่นหรือสัตว์อื่นนั้นก็คือการทำบุญให้ทานแต่ที่แตกต่างกันนั้นเป็นเรื่องของอานิสงค์นั้นจะต่างกันก็อยู่ที่เรานั้นรู้จักเลือก โดยเลือกผู้รับอานิสงค์ถึงจะแตกต่างกันหรือมากกว่ากันนั่นเอง (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า, 2538)

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการบำเพ็ญทานบารมีของพระเทพภาวนาภิรมตามแนวทางที่ท่านได้ปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่องในการบำเพ็ญทานบารมีของท่าน อย่างที่ปรากฏให้เห็นในแต่ละด้าน เช่น การสร้างวิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ ซึ่งเป็นสถานที่ในการเรียนของพระสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ การสร้างโรงพยาบาล และการสร้างศาสนสถานต่าง ๆ ของพระเทพภาวนาภิรม ที่ท่านได้บำเพ็ญมาตลอดเวลาในฐานะเป็นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนและแนวทางในการบำเพ็ญทานบารมีให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อันจะส่งผลต่อการพัฒนาการดำเนินงานบำรุงพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชนให้มีความมั่นคงถาวรสืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบำเพ็ญทานบารมีตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อเสนอแนวทางการบำเพ็ญทานบารมีของพระเทพภาวนาภิรม (บุญมา ปุณฺณกริโต)

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย ผู้วิจัยได้มีการกำหนดระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยมีแนวทางการศึกษาในการจัดเก็บข้อมูลอันประกอบด้วยการศึกษาเอกสารได้ศึกษาข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ เป็นการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎี และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาจากหนังสือ บทความในวารสาร เอกสารวิชาการ วิทยานิพนธ์ แผนพัฒนาและฐานข้อมูลที่เป็นแหล่งสืบค้นงานวิจัย เพื่อใช้ในการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการเก็บจากข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ที่จัดเก็บข้อมูลในการรวบรวมจากกลุ่มประชาชน บ้านนาอุดม วัดชัยภูมิพิทักษ์ ตำบลกุดชุมแสง อำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ จากการสัมภาษณ์กลุ่มประชาชน บ้านนาอุดม วัดชัยภูมิพิทักษ์ ตำบลกุดชุมแสง อำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิจำนวน 5 คน ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 รูป/คน โดยใช้วิธีการเจาะจงตามประเด็นที่ต้องการศึกษาวิจัย จำนวน 10 คน

3.2 เครื่องมือการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ คือแบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูล และเอกสารต่าง ๆ ตามชุมชนที่เข้าร่วมวิจัยโดยจัดเป็นชนิดมีดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์

1) แบบการศึกษาเชิงสำรวจ จำนวน 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูลทั่วไป เช่น ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้ข้อมูล เพศ สถานภาพ การศึกษา เป็นต้น

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความพร้อมของชุมชน

2) แบบสัมภาษณ์ประชาชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง

2. การสร้างเครื่องมือวิจัย กระบวนการในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการวิจัยมีขั้นตอนในการออกแบบการวิจัยหรือการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการวิจัยนั้นมีดังนี้

1) การศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการบำเพ็ญทานบารมีของพระเทพภานาวิกรม (บุญมา บุญญาภิโรโต) ในชุมชน จากนั้นมีการลงพื้นที่เพื่อสำรวจแหล่งชุมชนในพื้นที่ต่าง ๆ การบำเพ็ญทานบารมีของพระเทพภานาวิกรม (บุญมา บุญญาภิโรโต) ในทุกข้อมูลภายใต้กรอบของการดำเนินการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลก็คือ มีการสังเกตการ สัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องในเรื่องของ องค์ความรู้เกี่ยวกับการบำเพ็ญทานบารมีของพระเทพภานาวิกรม และศึกษารูปแบบการบำเพ็ญทานของพระเทพภานาวิกรม

2) การสนทนาเป็นศึกษาสภาพที่เป็นจริงและสภาพของปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม คติความเชื่อในการบำเพ็ญทาน การปฏิบัติ ในจังหวัดชัยภูมิ

(1) ประวัติความเป็นมาของพระเทพภานาวิกรม

(2) วิธีการบำเพ็ญทานต่อประชาชนของพระเทพภานาวิกรม

(3) คติความเชื่อในการบำเพ็ญทานของพระเทพภานาวิกรม

4. สรุปผลการวิจัย

1. การบำเพ็ญทานบารมีในทางพระพุทธศาสนาเถรวาทในรูปแบบของการบำเพ็ญบารมีที่เป็นการสร้างบารมีเจ็ดข้อด้วยกันมี ได้แก่ 1) เลี้ยงมารดาบิดาตลอดชีวิต 2) ประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูลตลอดชีวิต 3) พุดจาแต่คำอ่อนหวานตลอดชีวิต 4) ไม่พูดคำส่อเสียดตลอดชีวิต 5) มีใจปราศจากความตระหนี่ที่เป็นมลทิน อยู่ครองเรือนมีการบริจาคเป็นประจํายินดีในการเสียสละ ควรที่ผู้อื่นจะขอ ยินดีในการแจกจ่ายทานตลอดชีวิต 6) พุดคำสัตย์ตลอดชีวิต 7) ไม่โกรธตลอดชีวิต ตามหลักการปฏิบัติในการบำเพ็ญทานบารมีที่แสดงให้เห็นถึงเป้าหมายในการบำเพ็ญทาน

จากศึกษาการบำเพ็ญทานบารมีตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาทสามารถสรุปได้ดังนี้

1) การให้ทานตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท การให้ทานในสมัยพุทธกาลย่อมมีเป้าหมายหรือจุดประสงค์ของการให้ทานปรากฏให้เห็นใน พระสูตรต่าง ๆ ซึ่งกล่าวถึง

การให้ทานนั้นย่อมมีเหตุปัจจัยของการให้ บุคคลมีจิตใจชวนชวยในการให้ และการให้ย่อมอยู่ในฐานการบำเพ็ญหรือมีจุดประสงค์ในการให้ 8 ประการคือ

(1) ให้เพื่อจะได้เกิดเป็นกษัตริย์หรือเศรษฐี ในการให้ที่มีเป้าหมายในทางด้านโลกียะธรรมที่มีความปรารถนาสิ่งต่าง ๆ

(2) ให้เพื่อจะได้เกิดเป็น เทวดาชั้นจาตุมหาราชิกา เป็นการให้เพื่อต้องการเกิดในภพภูมิที่ดียิ่งขึ้นไป

(3) ให้เพื่อจะได้เกิดเป็น เทวดาชั้นดาวดึงส์ เป็นการให้เพื่อต้องการเกิดในภพภูมิที่ดียิ่งขึ้นไปในแต่ละชั้นไป

(4) ให้เพื่อจะได้เกิดเป็น เทวดาชั้นยามา เป็นการให้เพื่อต้องการเกิดในภพภูมิที่ดียิ่งขึ้นไปในแต่ละชั้นไป

(5) ให้เพื่อจะได้เกิดเป็น เทวดาชั้นดุสิต เป็นการให้เพื่อต้องการเกิดในภพภูมิที่ดียิ่งขึ้นไปในแต่ละชั้นไป

(6) ให้เพื่อจะได้เกิดเป็น เทวดาชั้นนิมิต্ত เป็นการให้เพื่อต้องการเกิดในภพภูมิที่ดียิ่งขึ้นไปในแต่ละชั้นไป

(7) ให้เพื่อจะได้เกิดเป็น เทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตตีเป็นการให้เพื่อต้องการเกิดในภพภูมิที่ดียิ่งขึ้นไปในแต่ละชั้นไป

(8) ให้เพื่อจะได้เกิดเป็น เทวดาชั้นพรหม เป็นการให้เพื่อต้องการเกิดในภพภูมิที่ดียิ่งขึ้นไปในแต่ละชั้นไป ในทางพระพุทธศาสนาจะแสดงถึงอานิสงของการบำเพ็ญทานว่า เมื่อบุคคลบำเพ็ญทานแล้วย่อมมีความปรารถนาในสิ่งต่าง ๆ ตามที่บุคคลนั้นต้องการและมีอยู่ในหลักการบำเพ็ญทางตามแนวทางของพระพุทธศาสนา ที่เป็นการแสดงให้เห็นว่าการจะบำเพ็ญทานในแต่ละครั้ง ผู้บำเพ็ญจะต้องมีความปรารถนาอยู่ในใจอยู่แล้ว

โดยสรุปแล้ว การบำเพ็ญทานตามรูปแบบทางพระพุทธศาสนาก็เป็นการเสียสละเพื่อสร้างบารมี ในการบรรลุเป้าหมาย เพราะการบำเพ็ญทานเป็นการฝึกตนเองในด้านความอดทน ด้านความเสียสละ ด้านความมีเมตตา และอีกมากมายในการบำเพ็ญทานด้วยเหตุนี้พระพุทธศาสนาจึงมีหลักในการบำเพ็ญทานบารมีหลายรูปแบบ แต่ก็มีเป้าหมายอย่างเดียวกันคือการบรรลุเป้าหมายตามที่ตนเองปรารถนา

2) การบำเพ็ญทานบารมี

หลักการบำเพ็ญทานบารมีของพระโพธิสัตว์ตามฐานะ เนื่องด้วยว่าพระโพธิสัตว์เป็นผู้มีจิตมุ่งสู่พุทธภูมิ และบางองค์ก็อาจตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าเมื่อไรก็ได้ แต่ยังไม่ปรารถนาพุทธภูมิ พระโพธิสัตว์ที่บำเพ็ญบารมีมานาน และเริ่มต้นที่จะบำเพ็ญบารมีพระโพธิสัตว์ ซึ่งเป็นองค์สำคัญที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันทั่วไป

พระโพธิสัตว์ผู้บรรลุพุทธภูมิแล้ว แต่ได้ตั้งปณิธานจะยังไม่เสด็จเข้าสู่พระนิพพาน ทรงดำรงอยู่เพื่อโปรดสัตว์โลกต่อไปและ พระมหาอุปัชฌาย์โพธิสัตว์ ซึ่งจะหมายถึง

พระโพธิสัตว์ที่อยู่ในสภาพของมนุษย์ทั่วไป เป็นผู้กำลังปฏิบัติโพธิสัตว์มรรคเพื่อมุ่งสู่พุทธภูมิ หรืออาจจะกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า พระอานานิโพธิสัตว์นั้นเป็นผู้ที่ทำหน้าฝึกฝนตนเองได้สมบูรณ์แล้วเหลือเพียงการช่วยเหลือผู้อื่น แต่พระมหาเมธีโพธิสัตว์ยังต้องฝึกฝนอบรมตนเอง และทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้อื่นไปพร้อมกันด้วย ซึ่งเป้าหมายสุดท้ายพระโพธิสัตว์ทั้ง ประเภท ย่อมมุ่งไปสู่เป้าหมายสูงสุดจะเห็นได้ว่าพระโพธิสัตว์นี้มีหลักในการบำเพ็ญทานบารมีอยู่แล้ว ก็เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายที่ตนเองปรารถนา

2. แนวทางในการบำเพ็ญทานบารมีของพระเทพภานาภิกรม (บุญมา ปุณฺณภิริโต)

1) แนวทางการบำเพ็ญทานบารมีของพระเทพภานาภิกรม (บุญมา ปุณฺณภิริโต) ด้านการให้ทาน ทำให้เกิดประโยชน์มากที่สุดแก่สังคมด้านต่าง ๆ เป็นการสอนให้ผู้คนรู้จักวิธีการในการละความโลภ ความโกรธ ความหลง ที่มีในจิตภายในของแต่ละคนรู้จักแบ่งปัน ฝึกการเสียสละให้เกิดมีในตนเอง และเป็นการสร้างบารมีให้เกิดขึ้นกับตนเอง และให้เกิดประโยชน์มากที่สุดแก่สังคม เช่น การที่หลวงพ่อบำเพ็ญให้พุทธศาสนิกชนทั้งหลายเห็นความสำคัญในเรื่องการให้ทาน มองในอีกด้านหนึ่ง คือ หลวงพ่อบำเพ็ญว่าสังคมยังมีความเป็นอยู่ที่ลำบากมาก เพราะเหตุนี้ในฐานะที่เป็นพระสงฆ์ก็ต้องเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญอยู่แล้ว ดังนั้นจึงมุ่งความสำคัญไปในด้านของการให้ทาน เพื่อเป็นหลักสำคัญในการลดเลิกละกิเลสของคน

2) หลักการให้ทานของพระเทพภานาภิกรม (บุญมา ปุณฺณภิริโต) เป็นการสอนให้ลูกศิษย์ และบุคคลทั่วไปลดละเลิกจากโลภะในใจของตนเองจนเกิดเป็นบารมี และเมื่อสะสมหรือสร้างให้เกิดเป็นอุปนิสัยก็จะเป็นปัจจัยในการเข้าถึงเป้าหมายตามหลักทางพระพุทธศาสนา

3. สรุปผลที่ได้จากการศึกษาเรื่องการบำเพ็ญทานบารมีของพระเทพภานาภิกรม (บุญมา ปุณฺณภิริโต) ได้ดังนี้

การให้ทานของพระเทพภานาภิกรม (บุญมา ปุณฺณภิริโต) ทำให้เกิดประโยชน์มากที่สุดแก่สังคมด้านการเป็นอยู่ ในแบบของชาวพุทธที่ต้องมีหลักปฏิบัติขั้นพื้นฐานด้วยการรู้จักการเสียสละ ด้วยการบำเพ็ญตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ผ่านการเชื่อมของพระเทพภานาภิกรม (บุญมา ปุณฺณภิริโต) ในด้านการบำรุงพระพุทธศาสนา ก็เป็นการบำเพ็ญด้วยขันติบารมี ในแบบอย่างที่จะมีการจัดโครงการเดินธุดงค์ประจำปี เพื่อสร้างให้ชาวพุทธเกิดความสามัคคีและมีความศรัทธาในหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา ในด้านการบำเพ็ญบารมีเรื่องความอดทน

ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาพระเทพภานาภิกรม (บุญมา ปุณฺณภิริโต) ท่านส่งเสริมด้วยการมอบทุนการศึกษาให้พระภิกษุสามเณร และยังส่งเสริมสถานที่เรียนด้วยการสร้างสถานที่ อย่างเช่น สร้างวิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ สร้างโรงเรียนปริยัติวัดผาเก็ง และช่วยเหลือโรงเรียนต่าง ๆ ในเรื่องอุปกรณ์การศึกษา และในด้านความเป็นอยู่ของอุบาสก

อุปาสิกา ด้วยว่าพระพุทธศาสนาไม่ได้เป็นของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแต่เป็นของเราชาวพุทธหรือของพุทธบริษัทที่พระพุทธเจ้าพระองค์ทรงตรัสฝากพระพุทธศาสนาให้กับพุทธบริษัท

การให้ทานของพระเทพภานาวิกรม (บุญมา ปุณฺณการิตโต) เป็นการให้ที่ทันยุคทันสมัยเป็นแบบอย่างที่ดีได้ว่ามีประโยชน์เป็นอย่างมา อย่างเช่นการให้ทานด้วยการสร้างโรงพยาบาล ของพระเทพภานาวิกรม (บุญมา ปุณฺณการิตโต) เป็นการมองเห็นว่าเราชาวพุทธจะต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพราะถ้าหากสุขภาพร่างกายแข็งแรงดี สภาพจิตใจก็ดีไปด้วย ดังนั้นสุขภาพจึงเป็นฐานของการบำเพ็ญทางเป็นอย่างดี

หลักการให้ทานของพระเทพภานาวิกรม (บุญมา ปุณฺณการิตโต) คือการสร้างสังคมที่มีแต่การให้ในรูปแบบที่เป็นไปตามหลักคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ว่า สัพพทานิ ธมฺมทานิ ชินาติ โดยมีความหมายว่า การให้ธรรมะ ชนะการให้ทั้ง และการให้ธรรมในรูปแบบของพระเทพภานาวิกรม (บุญมา ปุณฺณการิตโต) ก็มีอยู่มากมายหลายรูปแบบตามที่ได้ศึกษาและปรากฏในแต่ละบทที่แสดงให้เห็นถึงการบำเพ็ญทานทางพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ

ด้วยเหตุนี้พระเทพภานาวิกรม (บุญมา ปุณฺณการิตโต) จึงเป็นแบบอย่างในการบำเพ็ญทานในด้านของการสร้างบารมีที่หลากหลาย โดยที่สำคัญนั้นคือการบำเพ็ญทานบารมีในแบบต่าง ๆ ที่ท่านได้พาปฏิบัติ เป็นการบำเพ็ญตามแบบทางพระพุทธศาสนา แต่ก็ยึดหลักการปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์มาก

การบำเพ็ญทานในรูปแบบของพระเทพภานาวิกรม (บุญมา ปุณฺณการิตโต) แสดงถึงการบำเพ็ญที่ให้แนวคิดต่าง ๆ ในเรื่องของผู้ให้และผู้รับ เมื่อมีผู้รับทานก็จะต้องมีผู้ให้ทาน ฉะนั้นแล้วการบำเพ็ญทานจะต้องมีองค์ประกอบอยู่ทั้งสองแบบ ถึงในแนวทางพระพุทธศาสนาจะมีปรากฏอยู่ว่า การให้ทานมีอยู่หลากหลายวิธี แต่ก็อยู่ในแบบของการให้สิ่งของ และการให้ธรรมเป็นทาน และทั้งสองอย่างก็มีปัจจัยหลักอยู่ก็ คือ ผู้ให้กับผู้รับ

5. ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง “การบำเพ็ญทานบารมีของพระเทพภานาวิกรม (บุญมา ปุณฺณการิตโต)” มีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

1. ควรศึกษาการการบำเพ็ญทานบารมีในรูปแบบต่าง ๆ ของพระเถระร่วมสมัย
2. ควรศึกษาการบำเพ็ญทานบารมีตามแนวทางต่าง ๆ กรณีศึกษาพระสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ

เอกสารอ้างอิง

พระมหาสมจินต์ สมมาปญฺญ. (2548). พระพุทธศาสนามหายานในอินเดีย พัฒนาการและสารัตถธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหาสง่า ชัยวงศ์. (2541). การศึกษาวิเคราะห์เรื่องทานในพระพุทธานุศาสน. **วิทยานิพนธ์
พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2538). **สารานุกรมพระพุทธศาสนา**.
สุเชาว์ พลอยชุม รวบรวม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย.
- สมบูรณ์ ตาสนธิ. (2555). **พระอรหันตสาวกบรรลุธรรมได้อย่างไร**. นนทบุรี: อิงค์ ปิยอนด์ บุ๊คส์.

**การสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิต่อสถานการณ์
การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)**
**Public Welfare of the Sangha in Chaiyaphum Province on the Situation
of the Epidemic of Coronavirus Disease 2019 (COVID-19)**

พระศรีสัจญาณมุนี

Phrasisatchayanamune

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

Faculty of Buddhism Chaiyaphum Buddhist College

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: Phrasisatchayanamune@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) 2) ศึกษาแนวทางส่งเสริมการสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และ 3) ศึกษาการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีเครื่องมือวิจัย คือ จากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ โดยมีกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 และทำการสุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก และกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน ที่มาจากการเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์แบบเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) 3 ลำดับแรก ได้แก่ คณะสงฆ์มีส่วนร่วมในการรับบริจาคสิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้ติดเชื้อโควิด-19 ($\bar{x} = 4.79$) ประชาชนได้รับความรู้จากคณะสงฆ์ในการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด-19 ($\bar{x} = 4.43$) ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารจากคณะสงฆ์เกี่ยวกับการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด-19 ($\bar{x} = 4.33$)

2. แนวทางส่งเสริมการสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) มี 4 ด้าน คือ

ได้รับบทความ: 7 เมษายน 2566; แก้ไขบทความ: 20 เมษายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 24 เมษายน 2566

Received: April 7, 2023; Revised: April 20, 2023; Accepted: April 24, 2023

ด้านการจัดกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป

3. การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) นั้น คณะสงฆ์เป็นศูนย์รวมแห่งความศรัทธาของประชาชนในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ซึ่งสามารถนำหลักพุทธธรรมมาปรับใช้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม

คำสำคัญ: การสาธารณสงเคราะห์, คณะสงฆ์, โรคโควิด-19

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study public welfare of the Sangha in Chaiyaphum Province on the situation of the Epidemic of Coronavirus Disease 2019 (COVID-19), 2) to study the ways to promote the public welfare of the Sangha in Chaiyaphum Province on the situation of the Epidemic of Coronavirus Disease 2019 (COVID-19), and 3) to study the application of Buddhist principles in the public welfare of the Sangha in Chaiyaphum Province on the situation of the Epidemic of Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) is a combined method research between quantitative and qualitative research. There are research tools from questionnaires and interviews. There was a sample group of 400 people at a level of error of 0.05 and random sampling was convenient and the target group of 30 people from a specific selection. Data were analyzed using statistics, percentage, mean, and standard deviation and content analysis.

The Research results found that:

1. The level of public welfare of the Sangha in Chaiyaphum Province on the situation of the Epidemic of Coronavirus Disease 2019 (COVID-19), the first 3 ranks were the monks participated in accepting donations to help the people infected with COVID-19 ($\bar{x} = 4.79$). People received knowledge from the monks on how to prevent the spread of infectious disease COVID-19 ($\bar{x} = 4.43$). People received information from the monks about spread of the COVID-19 infectious disease ($\bar{x} = 4.33$).

2. Guidelines for promoting public welfare of the Sangha in Chaiyaphum Province on the situation of the Epidemic of Coronavirus Disease 2019 (COVID-19), there are 4 aspects: organizing activities to help supporting the business of others, supporting the public benefit helping to support public places, helping to help the general public.

3. Applying Buddhist principles in public welfare of the Sangha in Chaiyaphum Province on the situation of the Epidemic of Coronavirus Disease 2019 (COVID-19), the monks are the center of faith of the people during the situation. The epidemic of Coronavirus Disease 2019 (COVID-19), which can apply Buddhist principles to benefit both themselves and others family and society.

Keywords: Public Welfare, The Sangha, COVID-19

1. บทนำ

วิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ที่ปรากฏในครั้งนี้เป็นปัญหาระดับโลก และนานาชาติ รวมทั้งประเทศไทย ซึ่งถือได้ว่าเป็นยุคที่เกิดโรคระบาดหนักที่สุดในรอบหลายสิบปี เป็นการระบาดทั่วโลกของโรคเป็นที่รู้จักในโรคไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โควิด-19 ซึ่งเป็นไวรัสที่มีการแพร่เชื้อ โดยผ่านการติดเชื้อจากการสัมผัสผู้ติดเชื้อ อาการที่พบ ได้แก่ มีอาการเป็นไข้ อาการไอ บางรายหายใจลำบาก อาจมีภาวะแทรกซ้อนอื่นร่วมด้วยและมีกลุ่มอาการหายใจลำบากเฉียบพลัน การรักษาย่อมพยายามมุ่งเป้าไปที่การจัดการกับอาการ และรักษาแบบประคับประคอง โดยยังไม่มีวัคซีนที่ได้รับอนุญาตหรือยาต้านไวรัสจำเพาะ แต่กำลังมีการวิจัยอยู่ขณะนี้ มาตรการป้องกันที่มีการแนะนำ คือ การอยู่ห่างจากบุคคลอื่น (โดยเฉพาะกับบุคคลที่ป่วย) การล้างมือบ่อย ๆ ติดตามอาการ และมีการกักตัวเป็นเวลาประมาณ 14 วัน เมื่อสงสัยว่าตนอาจติดเชื้อ (วิกิพีเดีย, 2564) จากสถิติการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในประเทศไทย ณ วันที่ 13 กันยายน 2564 รวม 12,583 ราย จำแนกเป็น ผู้ป่วยจากระบบเฝ้าระวังฯ 11,232 ราย ผู้ป่วยจากการค้นหาเชิงรุก 1,177 ราย ผู้ป่วยภายในเรือนจำ/ที่ต้องขัง 163 ราย ผู้ป่วยมาจากต่างประเทศ 11 ราย ผู้ป่วยสะสม 1,365,893 ราย (ตั้งแต่ 1 เมษายน) หายป่วยกลับบ้าน 16,304 ราย หายป่วยสะสม 1,220,732 ราย (ตั้งแต่ 1 เมษายน) ผู้ป่วยกำลังรักษา 132,113 ราย เสียชีวิต 132 ราย. (ไทยรัฐสู้โควิด, 2564)

จากสถานการณ์ดังกล่าว ทำให้เห็นได้ว่า ปัญหาโรคระบาดได้เกิดขึ้นแก่มวลมนุษยชาติ และเป็นปัญหาที่ทุกหน่วยงานภาครัฐ เอกชน องค์กรต่าง รวมทั้งคณะสงฆ์ในการแสดงบทบาทช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เพื่อร่วมกันป้องกันและระงับการแพร่เชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จากยอดผู้ติดเชื้อรายใหม่สูงสุดตั้งแต่เริ่ม

การระบาดของโรคโควิด-19 คือ จำนวน 23,418 ราย ในวันที่ 13 สิงหาคม 2564 ยอดผู้เสียชีวิตสูงสุดอยู่ที่ 312 ราย ในวันที่ 18 สิงหาคม 2564 ซึ่งในช่วงนั้นมีผู้ป่วยอาการหนัก 5,458 ราย จำเป็นต้องใช้ท่อช่วยหายใจ 1,155 ราย (คิดเป็นร้อยละ 21.16 ของผู้ป่วยอาการหนัก) เมื่อมีผู้ติดเชื้อเป็นจำนวน มากจนเกินกว่าที่ระบบจะรองรับไหว จึงได้มีการนำมาตรการ Home isolation (HI) และ Community isolation (CI) มาใช้เพื่อให้การบริหารจัดการเตียงมีประสิทธิภาพสูงสุด (กรมควบคุมโรค, ออนไลน์) ซึ่งนโยบายภาครัฐ ได้มีการนำผู้ป่วย กลับมารักษาที่ถิ่นกำเนิดหรือภูมิลำเนา อันเนื่องมาจากวิกฤติทางด้านการพยาบาล ที่มีการแพร่ระบาดเชื้อได้อย่างรวดเร็ว ส่งผลให้สถานที่หรือโรงพยาบาล ไม่เพียงพอที่จะมี การรับผู้ป่วย โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผู้ป่วยที่ติดเชื้อแล้ว จำเป็น จะต้องได้รับการช่วยเหลือและรักษาอย่างทันที่ จึงจะสามารถรักษาชีวิตของผู้ป่วยได้ กลุ่มบุคคลดังกล่าวนี้ ไม่สามารถเข้าสู่ชุมชนได้ เนื่องจากมาตรการการเฝ้าระวังและการ ควบคุมจากหน่วยงานภาครัฐเช่นเดียวกัน ที่พื้นที่สำคัญทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ อันได้แก่ ศาสนสถานหรือวัด ซึ่งนับได้ว่า เป็นสถานที่ที่รองรับผู้ป่วยหรือให้การช่วยเหลือ ผู้ป่วยที่ยังรอการรักษาหรือแม้กระทั่ง เป็นสถานที่ฌาปนกิจศพ ผู้ที่เสียชีวิตจากโรคโควิด-19 ด้วยเช่นกัน จึงนับได้ว่า พุทธศาสนา เป็นที่พึ่งพิงยามที่ประชาชนเกิดความเดือดร้อนและ ต้องการที่พึ่ง

พื้นที่จังหวัดชัยภูมิเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่ภาครัฐ มีนโยบายในการป้องกันและควบคุม ผู้ติดเชื้อและผู้ที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบูรณาการร่วมกันของทุกภาคส่วน รวมทั้งการร่วมมือจากคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ เพื่อช่วยเหลือประชาชนในสถานการณ์การ แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา เรื่อง การสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของ โรคติดเชื้อโควิด-19 เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนไทยกับพุทธศาสนาที่ต้อง ดำเนินควบคู่กันไป โดยเฉพาะความผูกพันที่แน่นแฟ้นระหว่างพุทธศาสนากับวิถีชีวิตคนไทย และเป็นข้อมูลให้ผู้สนใจได้ศึกษาเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ จังหวัดชัยภูมิในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)
2. เพื่อศึกษาแนวทางส่งเสริมการสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ ต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)
3. เพื่อศึกษาการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการสาธารณสุขสงเคราะห์ของ คณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed methods) ระหว่างวิจัยเชิงปริมาณและวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มเป้าหมาย

1) ประชากร ได้แก่ ประชาชนซึ่งเป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนครัวเรือน และมีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์เป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 383,882 คน จาก 383,882 ครัวเรือน

2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนซึ่งเป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนครัวเรือน และมีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ เป็นผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้งที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 400 คน ที่มาจากการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาร์โรว์ ยามาเน่ (1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 และจะทำการสุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก (Convenience Sampling)

3) กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน ที่มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ประกอบด้วย (1) พระสงฆ์/เจ้าอาวาส/เจ้าคณะตำบล/เจ้าคณะอำเภอ รวม 10 คน (2) ผู้นำท้องถิ่นหรือตัวแทน/ผู้นำชุมชนหรือตัวแทน รวม 10 คน และ (3) เจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุข/อาสาสมัครสาธารณสุข รวม 10 คน

3.2 เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ (Interview) ประกอบด้วย 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 แนวทางการสาธารณสุข สงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และตอนที่ 3 การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open Ended) และ 2) แบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบด้วย ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจ ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open Ended) ตลอดจน ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามมาหาคุณภาพภาพของเครื่องมือ ได้แก่ นำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหา

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือ

เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลเอกสารต่าง ๆ (Document Research) เช่น หนังสือ เอกสารวิชาการ งานวิจัย เป็นต้น

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญและการรวบรวมข้อมูลเอกสารต่าง ๆ มาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการแจกแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์และได้จากการสัมภาษณ์วิเคราะห์การสรุบบนอุปนัย (Inductive Approach) และการตีความ (Interpretation)

3.5 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

1. ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปน้อย 10 ลำดับแรก ได้แก่ คณะสงฆ์มีส่วนร่วมในการรับบริจาคสิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้ติดเชื้อโควิด-19 ($\bar{x} = 4.79$) ประชาชนได้รับความรู้จากคณะสงฆ์ในการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด-19 ($\bar{x} = 4.43$) ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารจากคณะสงฆ์เกี่ยวกับการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด-19 ($\bar{x} = 4.33$) คณะสงฆ์ มีการจัดหาสถานที่ช่วยเหลือผู้ติดเชื้อโควิด-19 ($\bar{x} = 4.20$) คณะสงฆ์มีการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด-19 ($\bar{x} = 4.15$) คณะสงฆ์มีส่วนสำคัญในการช่วยเหลือสังคมเมื่อเกิดภัยพิบัติต่าง ๆ ($\bar{x} = 4.20$) คณะสงฆ์ให้ความช่วยเหลือด้านอาหารให้กับผู้ประสบภัยโรคติดเชื้อโควิด-19 ($\bar{x} = 3.99$) คณะสงฆ์ได้มอบเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้ประสบภัย โรคติดเชื้อโควิด-19 ($\bar{x} = 3.89$) คณะสงฆ์ มีการจัดหาเครื่องมืออุปกรณ์ทางการแพทย์ในการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด-19 ($\bar{x} = 3.83$) ประชาชนได้รับความรู้จากคณะสงฆ์ในการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด-19 ($\bar{x} = 3.80$)

2. แนวทางการสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

1) ด้านการจัดกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล

คณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ มีการช่วยเหลือประชาชนในช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทั้งในกลุ่มผู้ติดเชื้อ กลุ่มเสี่ยงและประชาชนทั่วไปที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ดังกล่าว โดยคณะสงฆ์หรือวัด มีส่วนช่วยในการสร้างความเข้าใจร่วมกันภายในชุมชน เป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคโควิด-19 รวมถึงการทำความเข้าใจร่วมกันทั้งการดูแลผู้ป่วย การแยกกักตัว การดำเนินการช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เพื่อสร้างความร่วมมือในการช่วยเหลือหรือบรรเทาความเดือดร้อนในชุมชน โดยทางวัดได้จัดทำโครงการ “ตู้พระทำนุสุข” มีการรับบริจาคกับผู้มีกำลังศรัทธาทั้งข้าวสาร อาหารแห้ง เพื่อส่งต่อให้กับประชาชนผู้ที่มีความยากลำบากในการดำเนินชีวิตช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 มีการจัดกิจกรรมฟังธรรมะ และสวดมนต์ทุกวันพระเพื่อให้จิตใจสงบสุข ลดความกังวลใจ

2) ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์

คณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ มีการช่วยเหลือประชาชนในช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคโควิด-19 โดยการประสานความร่วมมือกันระหว่างองค์กรและชุมชน นอกจากนั้นวัดนับเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน พระสงฆ์นับได้ว่าเป็นทั้งที่พึ่งทางจิตใจและเป็นที่พึ่งทางกาย ก่อให้เกิดความร่วมมือทั้งจากภาคส่วนต่าง ๆ ในการร่วมประสานความร่วมมือกัน เพื่อให้การดำเนินงานที่มีความต่อเนื่อง ชัดเจนและเกิดผลลัพธ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งประชาชนและผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล หน่วยงานสาธารณสุข รวมทั้งหน่วยงานราชการอื่น ๆ ทั้งจังหวัด อำเภอ รวมทั้งฝ่ายท้องถิ่นที่เกิดการประสานที่ดีในการดำเนินการช่วยเหลือประชาชน มีการตั้งศูนย์พักคอย และจัดเวรยามเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับกลุ่มเสี่ยงที่แยกกักตัว ซึ่งคณะสงฆ์มีส่วนร่วมในการรณรงค์เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

3) ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ

คณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ มีการช่วยเหลือประชาชนในช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคโควิด-19 โดยเกิดการบูรณาการร่วมระหว่างหน่วยงานซึ่งนำไปสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อให้การช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 การดำเนินการช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 มีการประสานกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ โรงพยาบาล รพ.สต. อบต.และทางอสม. ภาคส่วนราชการร่วมมือกันเป็นอย่างดีเพื่อช่วยเหลือประชาชน

4) ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป

คณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ มีการช่วยเหลือประชาชนในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโรคโควิด- 19 โดยมีการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจาก

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโรคโควิด-19 โดยที่วัดเป็นสถานที่รับบริจาคสิ่งของเพื่อใช้ในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร น้ำดื่ม เป็นต้น จัดหาสถานที่ดูแลรักษาทั้งกลุ่มเสี่ยงและผู้ติดเชื้อโรคโควิด-19 มีการจัดหาพยาบาลสถานสำหรับผู้เสียชีวิตจากเชื้อโรคโควิด-19 และคณะสงฆ์สามารถเยียวยาจิตใจทั้งประชาชนและกลุ่ม เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจ รวมทั้งสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน

3. การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

1) หลักสังคหวัตถุ

การนำหลักพุทธธรรมตามหลักสังคหวัตถุ ซึ่งเป็นหลักธรรมในการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข เกิดความรักความสามัคคีกันในชุมชน ซึ่งพระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นศูนย์รวมจิตใจให้กับประชาชน เป็นจุดรับบริจาคสิ่งของ เครื่องใช้ และเวชภัณฑ์ รวมถึงการรับบริจาคอาหาร น้ำดื่มแก่ประชาชนในชุมชนให้กับผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทั้งกลุ่มผู้ที่ติดเชื้อไวรัสโคโรนาและกลุ่มเสี่ยง เพื่อใช้ในการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา พระสงฆ์มีการเทศน์ การพูด การสนทนา การรณรงค์ และการสื่อสาร กับประชาชนในชุมชน เกี่ยวกับโรคไวรัสโคโรนา ซึ่งเป็นไปด้วยความถูกต้อง น่าเชื่อถือ มีการนำเสนอเนื้อหาสาระเกี่ยวกับไวรัสโคโรนาที่ประชาชนสนใจและต้องการได้ยินได้ฟัง พูดโดยที่ประชาชนไม่เกิดความรู้สึกที่ว่าพระสงฆ์พูดในสิ่งที่ตนเห็นเป็นเท็จ พูดคำหยาบ พูดส่อเสียด หรือพูดเพ้อเจ้อ เกี่ยวกับเชื้อไวรัสโคโรนา ไม่พูดจาใส่ร้ายป้ายสี รวมทั้งสร้างความประนีประนอมในชุมชน นอกจากนี้ พระสงฆ์มีการจัดเตรียมสถานที่เพื่อรักษากลุ่มผู้ที่ติดเชื้อไวรัสโคโรนา โดยตั้งโรงพยาบาลสนาม และกลุ่มเสี่ยง โดยจัดตั้งศูนย์พักคอยเพื่อแยกกักตัวจากชุมชน เสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เช่น การปฏิบัติตามมาตรการที่ทางรัฐกำหนด และพระสงฆ์มีการดำเนินงานที่สม่ำเสมอและต่อเนื่องเพื่อให้ประชาชนรอดพ้นจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนาและเพื่อให้ผู้ติดเชื้อหายจากการเจ็บป่วย ปฏิบัติต่อผู้อื่นและผู้ติดเชื้อไวรัสโคโรนาโดยยึดหลักความเสมอภาคและไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ทอดทิ้งประชาชนที่เดือดร้อนและประสบทุกข์เพราะการคุกคามของไวรัสโคโรนา วางตัวหรือปฏิบัติตัวอย่างเหมาะสมในฐานะเป็นที่พึ่งของประชาชน

2) หลักพรหมวิหาร

การนำหลักพุทธธรรมตามหลักพรหมวิหาร ซึ่งเป็นหลักธรรมในการอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข โดยที่พระสงฆ์จะมีความเห็นใจต่อประชาชนเมื่อทราบว่า มีประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนจากโรคติดเชื้อโควิด ซึ่งจะทำให้การช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อนไม่มีที่พึ่ง ไม่มีที่พักอาศัย ก็จะมีการรับบริจาคอาหาร น้ำดื่ม ปัจจัยอื่น ๆ เพื่อช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อน จัดหาสถานที่ให้ญาติโยมได้มีที่อยู่เพื่อแยกกักตัวจากชุมชน นอกจากนี้พระสงฆ์จะมีการทำความเข้าใจกับชาวบ้านในการร่วมกันให้การช่วยเหลือผู้ที่

เดือดร้อนทั้งผู้ที่เป็นกลุ่มเสี่ยง ผู้ป่วยและผู้ที่ยากไร้ ช่วยบรรเทาความเดือดร้อน และร่วมกันช่วยเหลือ ไม่เลือกปฏิบัติ และพระสงฆ์จะไม่รังเกียจผู้ป่วยหรือกลุ่มเสี่ยง รวมทั้งให้การช่วยเหลือทุกคนที่เดือดร้อน สร้างขวัญและกำลังใจให้กับประชาชน นำพาประชาชนเข้าวัดฟังธรรมเพื่อให้จิตใจสงบสุข

3) หลักสัปปุริสธรรม

การนำหลักพุทธธรรมตามหลักสัปปุริสธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมสำหรับการเป็นผู้นำนั้น ซึ่งคณะสงฆ์เมื่อทราบว่ามีกรณีการแพร่ระบาดของโรคโควิดก็จะมีการศึกษาหาข้อมูลให้เกิดความเข้าใจ มีการแสดงบทบาทผู้นำทางจิตวิญญาณ สร้างความศรัทธาต่อประชาชน เมื่อทางราชการขอความร่วมมือกับทางวัด ก็จะมีการให้ความร่วมมือตามที่อำเภอขอมา คณะสงฆ์จะทราบบทบาทหน้าที่ที่จะช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนต้องทำอะไรบ้าง เช่น มีการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลกับประชาชน รับบริจาคสิ่งของให้กับผู้ที่เดือดร้อน โดยจะช่วยเหลือประชาชนตามที่ทางวัดสามารถช่วยเหลือได้ การตั้งศูนย์พักคอยให้กลุ่มเสี่ยง จัดสถานที่เป็นโรงพยาบาลสนามตามที่อยู่อาศัยให้แยกผู้ป่วยจากชุมชน เมื่อประชาชนเดือดร้อนมีความลำบากก็จะงดออกบิณฑบาต และรับบริจาคช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อน นอกจากนั้นคณะสงฆ์จะทำความเข้าใจให้กับประชาชนในการอยู่ร่วมกันกับผู้ป่วยโควิด และผู้ที่เป็นกลุ่มเสี่ยง มีการให้ความรู้กับประชาชนในเรื่องโควิด การเฝ้าระวัง มาตรการต่าง ๆ ที่ต้องมีการร่วมมือกัน อีกทั้งคณะสงฆ์มีการดำเนินการร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งอำเภอ ตำบล ผู้นำชุมชน อสม. รวมทั้งผู้ป่วยและประชาชน เพื่อให้อยู่ร่วมกันได้

4) หลักสาราณียธรรม

การนำหลักพุทธธรรมตามหลักสาราณียธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมเพื่อสร้างความสามัคคีของหมู่คณะ ซึ่งคณะสงฆ์มีความเห็นใจและเข้าใจเมื่อทราบว่ามีประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนจากโรคติดเชื้อโควิด ซึ่งคณะสงฆ์ให้การช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อนไม่มีที่พึ่ง ไม่มีที่พักอาศัย ก็จะมีการรับบริจาคอาหาร น้ำดื่ม ปัจจัยอื่น ๆ เพื่อช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อน จัดหาสถานที่ให้ญาติโยมได้มีที่อยู่เพื่อแยกตัวจากชุมชน มีการทำความเข้าใจกับชาวบ้านในการร่วมกันให้การช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อนทั้งผู้ที่เป็นกลุ่มเสี่ยง ผู้ป่วยและผู้ที่ยากไร้ ช่วยบรรเทาความเดือดร้อนและร่วมกันช่วยเหลือ ไม่เลือกปฏิบัติ และทางวัดเป็นศูนย์รวมในการรับบริจาคสิ่งของ เครื่องใช้ และเวชภัณฑ์ รวมถึงการรับบริจาคอาหาร น้ำดื่มแก่ประชาชนในชุมชนให้กับผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทั้งกลุ่ม ผู้ที่ติดเชื้อไวรัสโคโรนาและกลุ่มเสี่ยง เพื่อใช้ในการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา คณะสงฆ์มีการจัดเตรียมสถานที่เพื่อรักษาผู้ป่วยที่ติดเชื้อไวรัสโคโรนา โดยตั้งโรงพยาบาลสนาม และกลุ่มเสี่ยง โดยจัดตั้งศูนย์พักคอยเพื่อแยกตัวจากชุมชน มีการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

เช่น การปฏิบัติตามมาตรการที่ทางรัฐกำหนด คณะสงฆ์มีการเทศน์ การพูด การสนทนา การรณรงค์ และการสื่อสารกับประชาชนในชุมชน เกี่ยวกับโรคไวรัสโคโรนา ซึ่งเป็นไปด้วยความถูกต้อง น่าเชื่อถือ มีการนำเสนอเนื้อหาสาระเกี่ยวกับไวรัสโคโรนาที่ประชาชนสนใจ และต้องการได้ยินได้ฟัง

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ความคิดเห็นของประชาชนต่อการสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) จะเห็นได้ว่าคณะสงฆ์มีส่วนร่วมในการรับบริจาคสิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้ติดเชื้อโรคโควิด-19 มีการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของโรค ประชาชนได้รับความรู้จากคณะสงฆ์ในการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรค ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารจากคณะสงฆ์เกี่ยวกับการแพร่ระบาดของโรค คณะสงฆ์มีส่วนร่วมในการรับบริจาคสิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้เข้าข่ายกลุ่มเสี่ยงติดเชื้อโรคโควิด-19 คณะสงฆ์ให้ความช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัยให้กับผู้ประสบภัยโรคติดเชื้อโรคโควิด-19 อีกทั้งคณะสงฆ์มีส่วนในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโรคโควิด-19 ทั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระใบฎีกาพงษ์ศักดิ์ ขนติโพล (รอดทะยอย) และพระมหาภุชงค์ชินนิต์ เสงี่ยมเมธี (เดช จักรบดินทร์) (2560: บทคัดย่อ) ได้ศึกษา กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมืองจังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการศึกษา พบว่า 1) ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ดำเนินการเองซึ่งก็จกอย่างใดอย่างหนึ่งมีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ 2) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือของเอกชนหรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้นเป็นไปเพื่อการสาธารณะประโยชน์ 3) การเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่ยื่นเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนเกี่ยวกับสถานที่และวัตถุนั้นเป็นไปเพื่อการสาธารณะประโยชน์ และ 4) การเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ หมายถึง การช่วยเหลือประชาชนในการคอยช่วยเหลือทั้งในภาวะปกติ และภาวะประสบภัยต่าง ๆ อันเป็นไปเพื่อการสาธารณะประโยชน์

2. แนวทางส่งเสริมการสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พบว่า ด้านการจัดกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลคณะสงฆ์หรือวัดมีส่วนช่วยในการสร้างความเข้าใจร่วมกันภายในชุมชน เป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคโควิด-19 รวมถึงการทำความเข้าใจร่วมกันทั้งการดูแลผู้ป่วย การแยกกักตัว การดำเนินการช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เพื่อสร้างความร่วมมือ

ในการช่วยเหลือหรือบรรเทาความเดือดร้อนในชุมชน โดยทางวัดได้จัดทำโครงการ “คู่พระทำนุสุข” ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ เป็นการประสานความร่วมมือกันระหว่างองค์กรและชุมชน ซึ่งวัดนับเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน พระสงฆ์นับได้ว่าเป็นทั้งที่พึ่งทางจิตใจและเป็นที่พึ่งทางกายให้กับประชาชนในยามทุกข์ยาก อีกทั้งพระสงฆ์เป็นผู้ก่อให้เกิดความร่วมมือทั้งจากภาคส่วนต่าง ๆ ในการร่วมประสานความร่วมมือกัน เพื่อให้การดำเนินงานที่มีความต่อเนื่อง ชัดเจนและเกิดผลลัพธ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งประชาชนและผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ โดยการบูรณาการร่วมระหว่างหน่วยงานซึ่งนำไปสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อให้การช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป โดยมีการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 โดยที่วัดเป็นสถานที่รับบริจาคสิ่งของเพื่อใช้ในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร น้ำดื่ม เป็นต้น จัดหาสถานที่ดูแลรักษาทั้งกลุ่มเสี่ยงและผู้ติดเชื้อโรคโควิด-19 ทั้งศูนย์พักคอยกลุ่มเสี่ยงแยกกักตัว โรงพยาบาลสนามเพื่อดูแลผู้ป่วยสีเขียว มีการจัดหาผาปนสถานสำหรับผู้เสียชีวิตจากเชื้อโรคโควิด-19 และคณะสงฆ์เฝ้าระวังจิตใจทั้งประชาชนและกลุ่ม สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหานิพนธ์ มหาธมมรฤจิตและคณะ (2561: บทคัดย่อ) ได้วิจัย เรื่อง รูปแบบการเจริญเมตตาภาวนาที่มีผลต่อสุขภาวะของผู้สูงอายุ การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการเจริญเมตตาภาวนาในพุทธศาสนา 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการเจริญเมตตาภาวนาที่มีผลต่อการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น และ 3) เพื่อวิเคราะห์ผลการเจริญเมตตาภาวนาที่มีผลต่อการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ ผลการวิจัย พบว่า (1) รูปแบบการเจริญเมตตาภาวนาในพุทธศาสนา คือ การแผ่ความปรารถนาดี การแผ่ความรักบริสุทธิ์ไปยังผู้อื่นหรือสรรพสัตว์มี 2 ประเภทคือ แบบเจาะจง กับไม่เจาะจง (2) รูปแบบการเจริญเมตตาภาวนาที่มีผลต่อการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาลตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มี 5 ลักษณะคือ แผ่เมตตาให้ตนเอง แผ่เมตตาให้บุคคล ผู้เป็นที่รัก แผ่เมตตาให้บุคคลผู้เป็นกลาง ๆ แผ่เมตตาให้ผู้เป็นศัตรู และแผ่เมตตาแบบไม่เจาะจง เพื่อให้มีผลต่อสุขภาวะ 4 ด้าน คือ ร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา (3) ผลจากการทดลอง พบว่า ก่อนการอบรม โดยภาพรวมรูปแบบการเจริญเมตตาภาวนาที่มีผลต่อสุขภาวะผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบ ด้านจิตใจ และด้านปัญญา อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านร่างกายและด้านสังคม อยู่ในระดับปานกลาง แต่หลังการอบรม โดยภาพรวมรูปแบบการเจริญเมตตาภาวนาที่มีผลต่อสุขภาวะผู้สูงอายุอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบ ด้านปัญญา ด้านจิตใจ อยู่ในระดับมากที่สุด

ส่วนด้านร่างกายและด้านสังคม อยู่ใน ระดับมาก แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อเปรียบเทียบกันที่ระดับ .05

3. การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) พบว่า การนำหลักสังคหวัตถุ หลักพรหมวิหาร หลักสัพปุริสธรรมและหลักสาราณียธรรมมาประยุกต์ใช้นั้น ซึ่งคณะสงฆ์เป็นศูนย์รวมแห่งความศรัทธา ทำให้มีบทบาทในการรับบริจาคสิ่งของ เครื่องใช้ และเวชภัณฑ์ รวมถึงการบริจาคอาหาร น้ำดื่มแก่ประชาชนในชุมชนให้กับผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทั้งกลุ่มผู้ที่ติดเชื้อไวรัสโคโรนาและกลุ่มเสี่ยง เพื่อใช้ในการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา นอกจากนั้นคณะสงฆ์มีการเทศนา การพูด การสนทนา การรณรงค์ และการสื่อสารกับประชาชนในชุมชน เกี่ยวกับโรคไวรัสโคโรนา ซึ่งเป็นไปด้วยความถูกต้อง น่าเชื่อถือ มีการนำเสนอเนื้อหาสาระเกี่ยวกับไวรัสโคโรนาที่ประชาชนสนใจและต้องการได้ยินได้ฟัง พูดโดยที่ประชาชนไม่เกิดความรู้สึกว่าพระสงฆ์พูดในสิ่งที่เกินเหตุ พูดคำหยาบ พูดส่อเสียด หรือพูดเพื่อเจ้อ เกี่ยวกับเชื้อไวรัสโคโรนา ไม่พูดจาใส่ร้ายป้ายสี รวมทั้งสร้างความประนีประนอมในชุมชน การจัดเตรียมสถานที่เพื่อรักษากลุ่มผู้ที่ติดเชื้อไวรัสโคโรนา รวมทั้งการตั้งโรงพยาบาลสนามเพื่อดูแลผู้ป่วยสีเขียว การจัดตั้งศูนย์พักคอยเพื่อแยกกักตัวจากชุมชน ซึ่งคณะสงฆ์มีความสม่ำเสมอและต่อเนื่องในการดำเนินงาน เพื่อให้ประชาชนรอดพ้นจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนาและเพื่อให้ผู้ติดเชื้อหายจากการเจ็บป่วย ปฏิบัติต่อผู้อื่นและผู้ติดเชื้อไวรัสโคโรนาโดยยึดหลักความเสมอภาคและไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ทอดทิ้งประชาชนที่เดือดร้อนและประสบทุกข์ เพราะการคุกคามของไวรัสโคโรนา และคณะสงฆ์มีการวางตัวหรือปฏิบัติตัวอย่างเหมาะสมในฐานะเป็นที่พึ่งของประชาชน ทั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลาค ภูวนาธิพงศ์และคณะ (กมลาค ภูวนาธิพงศ์และคณะ, 2561: บทคัดย่อ) ได้วิจัย เรื่อง โครงการสุขชีวีวิถีพุทธในชุมชนเมือง ยุค 4.0: กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อถอดบทเรียนและออกแบบกิจกรรมโครงการรับใช้ สังคม สุขชีวีวิถีพุทธในชุมชนเมือง ยุค 4.0 ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน 2) ประเมินผลสัมฤทธิ์โครงการรับใช้สังคม สุขชีวีวิถีพุทธในชุมชนเมือง ยุค 4.0 ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน ผลวิจัยสรุปได้ว่า โมเดลการสร้างสุขชีวีวิถีพุทธผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน ประกอบด้วย 1) ลักษณะพื้นที่สัปปายะทางสังคม 2) ออกแบบกิจกรรมพัฒนาจิตและ ปัญญา 3) สร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมความรับผิดชอบสังคม โดยมีการดำเนินกิจกรรมที่ส่งเสริมสุข ภาวะของคนในสังคมและส่งเสริมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีบนพื้นฐานหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา นำไปสู่การสร้างรูปแบบการดำเนินชีวิตให้มีความสุขในชุมชนเมืองสอดคล้องกับเปลี่ยนแปลงของ สังคม

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วนทั้งในระดับประเทศจนถึงหมู่บ้าน/ชุมชน ซึ่งจำเป็นจะต้องสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนในการดำรงชีพในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

2. การส่งเสริมเพื่อให้เกิดความร่วมมือกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างกระบวนการบริหารจัดการแบบองค์รวมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัย เรื่อง การนำหลักธรรมเพื่อเยียวยาให้กับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

2. ควรมีการวิจัย เรื่อง การเสริมสร้างบทบาทคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิต่อกระบวนการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

เอกสารอ้างอิง

- กมลาศ ภูวนาธิพงศ์และคณะ. (2561). โครงการสุขชีวีวิถีพุทธในชุมชนเมือง ยุค 4.0: กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน. **รายงานการวิจัย**. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ไทยรัฐสู้โควิด. (2564). สถิติการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในประเทศไทย. เข้าถึงได้จาก https://www.facebook.com/thaimoph/?ref=page_internal (สืบค้นเมื่อ 13 กันยายน 2564).
- พระมหานิพนธ์ มหาธมมรฤชิต และคณะ. (2561). รูปแบบการเจริญเมตตาภาวนาที่มีผลต่อสุขภาวะของผู้สูงอายุ. **รายงานการวิจัย**. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระใบฎีกาพงษ์ศักดิ์ ขนติพล (รอดทะยอย) และพระมหากฤษณ์ชนินต์ เสฏฐเมธี (เดชจักร บดินทร์). (2560). กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา. **รายงานการวิจัย**. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิกิพีเดีย. (2564). การระบาดทั่วของโควิด-19. วันที่สืบค้น 7 กันยายน 2564, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/การระบาดทั่วของโควิด-19>

อำนาจชุมชนกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว
ตามวิถีชุมชนในเขตบึงละหาน อำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ
Community Power and People's Participation in Tourism
Management according to the Way of Life of the Community in
Bueng Lahan Area, Chaturat District, Chaiyaphum Province

ไพฑูรย์ มาเมือง

Phaitoon Mamuang

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

Lecturer from the Faculty of Political Science

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chaiyaphum Buddhist College

Corresponding Author E-mail: phaitoonood63@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามวิถีชุมชนในเขตบึงละหาน อำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ 2) ศึกษาอำนาจชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามวิถีชุมชนในเขตบึงละหาน อำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ และ 3) ศึกษาแนวทางการเสริมสร้างอำนาจชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามวิถีชุมชนในเขตบึงละหาน อำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีเครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ โดยมีกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 และทำการสุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก และกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน ที่มาจากการเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามวิถีชุมชนในเขตบึงละหาน อำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ 3 ลำดับแรก ได้แก่ ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดทำงบประมาณในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวบึงละหาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.42$) ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวบึงละหาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.41$) ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดแนวทางในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวบึงละหาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.39$)

ได้รับบทความ: 7 เมษายน 2566; แก้ไขบทความ: 25 เมษายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 26 เมษายน 2566

Received: April 7, 2023; Revised: April 25, 2023; Accepted: April 26, 2023

2. อำนาจชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามวิถีชุมชนในเขตบึงละหาน อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ คือ การจัดการจัดสรรพื้นที่ใช้ในการลงเรือเพื่อชมทุ่งบัวแดง เก็บค่าลงเรือชมบัวแดง เก็บค่าชมสะพานไม้ มีการจัดการข่มจำหน่ายสินค้าของสมาชิกกลุ่มการจัดการสิ่งแวดล้อมร่วมกันในชุมชน

3. แนวทางการเสริมสร้างอำนาจชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามวิถีชุมชนในเขตบึงละหาน อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ การเสริมสร้างศักยภาพชุมชนและพื้นที่ การสร้างอัตลักษณ์ชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน การส่งเสริมให้เกิดการสร้างภาคีเครือข่ายชุมชน ส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจแหล่งท่องเที่ยวในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม

คำสำคัญ: อำนาจชุมชน, การมีส่วนร่วม, การจัดการแหล่งท่องเที่ยว

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study public opinions towards the process. 2) a study of community power in managing community-based tourist attractions in Bueng Lahan, Chatturat District, Chaiyaphum Province, and 3) a study of the approaches for enhancing community power in managing community-based tourist attractions in Bueng Lahan, Chattra District, Chaiyaphum Province. It is an integrated research method. between quantitative and qualitative research There are research tools which are questionnaires and interview forms. There was a sample group of 400 people at a level of error of 0.05 and random sampling was convenient. and the target group of 30 people from a specific selection Data were analyzed using statistics, percentage, mean, and standard deviation. and content analysis

The research results found that:

1. The level of people's opinions towards the process of public participation in the management of tourist attractions according to the community way in Bueng Lahan District, Chatturat District, Chaiyaphum Province. Bueng Lahan was at a high level ($\bar{x} = 4.42$). was at a high level ($\bar{x} = 4.41$). in the management of Bueng Lahan tourist attractions at a high level ($\bar{x} = 4.39$)

2. Community power in managing tourist attractions according to the community way of life in Bueng Lahan, Chatturat District, Chaiyaphum Province,

is the management of allocating space for boarding boats to see the red lotus field. Collect the fee for getting on the boat to see Bua Daeng. collecting fees to see the wooden bridge The kiosks for the members of the environmental management group are organized together in the community.

3. Guidelines for enhancing community power in managing tourist attractions according to the community way of life in Bueng Lahan, Chatturat District, Chaiyaphum Province, namely the enhancement of community and area potential. Creation of community identity in tourist attraction management Promotion of public participation process Promoting the creation of community networks Promote tourist attraction enterprises in setting up a learning center for conservation tourism and the application of Saraniyadhamma principles.

Keywords: Community Power, Participation, Tourist Attraction Management

1. บทนำ

แนวนโยบายการกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ปรากฏอย่างเป็นรูปธรรมตามบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญ ฉบับ ปี 2540 หมวด 9 การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยรัฐจะต้องให้ความเป็นอิสระแก่ท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น (มาตรา 282) โดยที่ท้องถิ่นใดมีลักษณะที่จะปกครองตนเองได้ย่อมมีสิทธิ์ได้รับการจัดตั้งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ (มาตรา 283) ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหลายย่อมมีความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายการปกครอง การบริหาร การบริหารงานบุคคล การเงินและการคลัง และมีอำนาจหน้าที่ของตนเองโดยเฉพาะ(มาตรา 284) (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540) นอกจากนั้น ความต่อเนื่องในการกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่นโดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ตามบทบัญญัติฉบับรัฐธรรมนูญ ปี 50 หมวด 14 การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยรัฐจะต้องให้ความเป็นอิสระแก่ท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น และส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำบริการสาธารณะ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาในพื้นที่ (มาตรา 281) รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่ โดยทั่วไปในการดูแลและจัดทำบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น และย่อมมีความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบาย การบริหาร การจัดทำบริการสาธารณะ การบริหารงานบุคคล การเงินและการคลัง และมีอำนาจหน้าที่ของตนเองโดยเฉพาะ โดยต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับการพัฒนาของจังหวัดและประเทศเป็นส่วนรวมด้วย ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมได้รับการส่งเสริม

และสนับสนุนให้มีความเข้มแข็งในการบริหารงานได้โดยอิสระและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาระบบการคลังท้องถิ่นให้จัดบริการสาธารณะ ได้โดยครบถ้วนตามอำนาจหน้าที่ อัดตั้งหรือร่วมกันจัดตั้งองค์การเพื่อการจัดทำบริการสาธารณะตามอำนาจหน้าที่ เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าเป็นประโยชน์ และให้บริการประชาชนอย่างทั่วถึง (มาตรา 283) และนอกจากนั้น ประชาชนในท้องถิ่นมีสิทธิมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดให้มีวิธีการที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมดังกล่าวได้ด้วย ในกรณีที่การกระทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นในสาระสำคัญ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องแจ้งข้อมูลรายละเอียดให้ทราบก่อนการกระทำเป็นเวลาพอสมควร และในกรณีที่เห็นสมควรหรือได้รับการร้องขอจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นก่อนการกระทำนั้น หรืออาจจัดให้ประชาชนออกเสียงประชามติเพื่อตัดสินใจก็ได้ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องรายงานการดำเนินงานต่อประชาชนในเรื่องการจัดทำงบประมาณ การใช้จ่าย และผลการดำเนินงานในรอบปี เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและกำกับการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550)

การเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นยังคงเป็นหัวใจสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่น อันเนื่องมาจากประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ จะเป็นผู้ทราบปัญหาและความต้องการของตนมากที่สุด และจะสามารถสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นตรงกับความต้องการของประชาชนมากที่สุด เช่นเดียวกับบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญปี 2560 ฉบับปัจจุบัน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่และอำนาจดูแลและจัดทำบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ (มาตรา 250) นอกจากนี้ยังคงมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยในการดำเนินงานนั้นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่นเปิดเผยข้อมูลและรายงานผลการดำเนินงานให้ประชาชนทราบ รวมตลอดทั้งมีกลไกให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมด้วย (มาตรา 253) (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560)

ซึ่งการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการท้องถิ่นตามแนวนโยบายการกระจายอำนาจนั้น มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งตามหลักการปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากการที่ท้องถิ่นจะพัฒนาไปในทิศทางใดนั้น ควรคำนึงถึงปัจจัยพื้นฐาน ศักยภาพชุมชน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ซึ่งชุมชนแต่ละแห่งย่อมมีบริบทพื้นที่ที่แตกต่างกันไป ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาในพื้นที่บึงละหาน อำเภอจัตุรัส

จังหวัดชัยภูมิ ปัจจุบันบึงละหานได้ถูกพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดชัยภูมิ โดยประชาชนในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว บึงละหาน อำเภोजตุรัส จังหวัดชัยภูมิ ดังนั้น ผู้วิจัย จึงได้มีความสนใจที่จะศึกษา เรื่อง อำนาจชุมชนกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามวิถีชุมชนในเขตบึงละหาน อำเภोजตุรัส จังหวัดชัยภูมิ เพื่อให้ทราบถึงอำนาจชุมชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามวิถีชุมชนในเขตบึงละหาน อำเภोजตุรัส จังหวัดชัยภูมิ และผลการวิจัยสามารถเป็นข้อมูลในการที่จะพัฒนาท้องถิ่นของผู้สนใจและผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางศึกษาค้นคว้าต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามวิถีชุมชนในเขตบึงละหาน อำเภोजตุรัส จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาอำนาจชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามวิถีชุมชนในเขตบึงละหาน อำเภोजตุรัส จังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างอำนาจชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามวิถีชุมชนในเขตบึงละหาน อำเภोजตุรัส จังหวัดชัยภูมิ

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed methods) ระหว่างวิจัยเชิงปริมาณและวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มเป้าหมาย

- 1) ประชากร ได้แก่ ประชาชนซึ่งเป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนครัวเรือน และมีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์เป็นผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 383,882 คน จาก 383,882 ครัวเรือน
- 2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนซึ่งเป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนครัวเรือน และมีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ เป็นผู้ที่มีสิทธิ์เลือกตั้งที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 400 คน ที่มาจากการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาร์โร ยามาเน่ (1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 และจะทำการสุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก (Convenience Sampling)
- 3) กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ จำนวน 30 คน ที่มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ประกอบด้วย (1) กลุ่มตัวแทนหน่วยงานราชการ รวม 10 คน (2) กลุ่มตัวแทนท้องถิ่นและท้องที่ รวม 10 คนและ (3) กลุ่มตัวแทนชุมชนและตัวแทนกลุ่มในท้องที่ รวม 10 คน

3.2 เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ (Interview) ประกอบด้วย 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 อำนาจชุมชนกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามวิถีชุมชนในเขตบึงละหาน อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ และตอนที่ 3 แนวทางการเสริมสร้างอำนาจชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามวิถีชุมชนในเขตบึงละหาน อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open Ended) และ 2) แบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบด้วย ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจ ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามวิถีชุมชนในเขตบึงละหาน อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open Ended) ตลอดจน ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามมาหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่ นำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหา

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลเอกสารต่าง ๆ (Documents Research) เช่น หนังสือ เอกสารวิชาการ งานวิจัย เป็นต้น

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญและการรวบรวมข้อมูลเอกสารต่าง ๆ มาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการแจกแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

3.5 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง อำนาจชุมชนกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามวิถีชุมชนในเขตบึงละหาน อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ ตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

4.1 ความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามวิถีชุมชนในเขตบึงละหาน อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ

1) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 400 คน ส่วนใหญ่เป็นชาย จำนวน 219 คน (ร้อยละ 54.80) ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 179 คน (ร้อยละ 44.80) ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 179 คน (ร้อยละ 44.80)

ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประกอบธุรกิจส่วนตัวจำนวน 194 คน (ร้อยละ 48.50) และส่วนใหญ่มีรายได้ 10,001-15,000 บาท จำนวน 156 คน (ร้อยละ 39.00)

2) ความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามวิถีชุมชนในเขตบึงละหาน อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามวิถีชุมชนในเขตบึงละหาน อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ มีระดับความคิดเห็นต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามวิถีชุมชนในเขตบึงละหาน อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ เรียงลำดับมากไปหาน้อย 10 ลำดับแรก ได้แก่ 1) ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดทำงบประมาณในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวบึงละหาน ($\bar{x} = 4.42$) 2) ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวบึงละหาน ($\bar{x} = 4.41$) 3) ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดแนวทางในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวบึงละหาน ($\bar{x} = 4.39$) 4) ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวบึงละหาน ($\bar{x} = 4.31$) 5) ประชาชนมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังดูแลความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวบึงละหาน ($\bar{x} = 4.16$) 6) ประชาชนเข้าร่วมในการประเมินความพึงพอใจในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวบึงละหาน ($\bar{x} = 4.03$) 7) ประชาชนประชาชนมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวบึงละหาน ($\bar{x} = 3.99$) 8) ประชาชนได้เข้าร่วมในการติดตามการดำเนินงานในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวบึงละหาน ($\bar{x} = 3.90$) 9) ประชาชนได้เข้าร่วมในการบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยว ($\bar{x} = 3.83$) 10. ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวบึงละหาน ($\bar{x} = 3.81$)

4.2 อำนาจชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามวิถีชุมชนในเขตบึงละหาน อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ

1) อำนาจในการจัดการทรัพยากรในพื้นที่

ชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนที่มีผู้คนอพยพมาจากถิ่นอื่น เริ่มมาทำการประมงหาปลาเป็นอาชีพ เพราะบริเวณแห่งนี้เป็นที่ที่เป็นบึงขนาดใหญ่ มีสัตว์น้ำ ปู ปลา เยอะมาก มีทั้งนกหลายชนิดมาอาศัยอยู่และเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่ผู้คนทำมาหากินในบริเวณบึงละหาน ต่อมามีการรวมกลุ่มคนในบริเวณที่มาอาศัยอยู่นี้เกิดเป็นชุมชน แต่ละครอบครัวก็จะมีเรือที่ใช้ในการหาปลา และสัตว์น้ำเพื่อเลี้ยงชีพ ซึ่งบริเวณนี้จะมีบัวแดงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ จึงเป็นธรรมชาติที่สวยงาม ทำให้เริ่มมีนักท่องเที่ยวเข้ามาจึงได้มีการริเริ่มให้มีการบริการนำนักท่องเที่ยวลงเรือเพื่อชมทุ่งบัวแดงและชมนกตามเส้นทางธรรมชาติ และเกิดการเรียกชุมชนนี้ว่า “ชุมชนเรือ” มีการจัดการพื้นที่ร่วมกันและใช้ประโยชน์ร่วมกัน ดังนั้น ชุมชนแห่งนี้มีบริบทพื้นที่หรือศักยภาพในพื้นที่อันจะทำให้เอื้อประโยชน์ในการที่

ชุมชนจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดยสามารถพึ่งพาตนเองตามศักยภาพพื้นที่ของตนเอง ย่อมก่อให้เกิดความรู้สึกรักหวงแหนและเกิดความเป็น “เจ้าของชุมชน” และนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นได้โดยการจัดการตนเองของชุมชน ดังเช่น การจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนคุ้มโนนหัวช้าง บ้านมะเหลื่อ หมู่ที่ 13 ตำบลบ้านกอก อำเภोजัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ ที่เรียกตนเองว่า “ชุมชนเรือ”

2) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดสรรการใช้ทรัพยากร

มีการจัดตั้งกลุ่มรูปแบบของคณะกรรมการจากคนในชุมชน เพื่อดำเนินการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวร่วมกัน ชุมชนโนนหัวช้าง จะมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวร่วมกัน มีการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน มีการจัดมุมต่าง ๆ สถานที่เพื่อบริการนักท่องเที่ยว

3) รูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามวิถีชุมชน

แหล่งท่องเที่ยวทุ่งบัวแดง จะมีศูนย์อำนวยการเพื่ออำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว จะมีการจัดให้นักท่องเที่ยวลงเรือชมทุ่งบัวแดง มีการจัดลำดับการให้บริการให้กับนักท่องเที่ยว ในการลงเรือชมทุ่งดอกบัวแดงและจะกำหนดเส้นทางในการชมทุ่งบัวแดงตามจุดเส้นทางที่กำหนดไว้ จะกำหนดราคาให้กับนักท่องเที่ยวทั้งแบบเดี่ยวหรือเป็นหมู่คณะ ซึ่งคนในชุมชนจะสับเปลี่ยนหมุนเวียนประจำวันเพื่อมาบริการนักท่องเที่ยวเป็นรายได้ให้แก่คนในชุมชน และมีการจัดสรรรายได้เพื่อใช้ในการบำรุง ดูแล รักษา สถานที่ท่องเที่ยว เช่น ค่าทำความสะอาด ค่าไฟ ค่าน้ำ ค่าซ่อมแซมวัสดุ อุปกรณ์ เป็นต้น นักท่องเที่ยวที่จะลงเรือจะมีอัตราการเก็บค่าบริการ ถ้า 1-2 คน รอบละ 100 บาท ถ้า 3 คนขึ้นไปคนละ 50 บาท (เวลา 30 นาที) ค่าเหมาชมทุ่งบัวแดง 500 บาท (เวลา 2 ชั่วโมง) และมีอัตราสำหรับเด็ก 10 บาท การจัดทำซุ้มประตูเพื่อลงสะพานไม้ชมทุ่งบัวแดง มีความยาวประมาณ 430 เมตร มีค่าบริการลงสะพานไม้ คนละ 10 บาท จัดสถานที่บริเวณจุดต่าง ๆ เพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวได้ถ่ายภาพ มีการจัดทำซุ้มจำหน่ายสินค้า เช่น อาหาร น้ำดื่ม เป็นต้น มีการจัดจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชนจากกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ภายในชุมชน ประกอบด้วย กลุ่มจักสาน กลุ่มทำขนมข้าวเกรียบ กลุ่มผู้ปลูกหอมแดง กลุ่มผู้ปลูกกระเทียม กลุ่มข้าวปลอดสารพิษ กลุ่มผู้ผลิตชา กลุ่มทอเสื่อ กลุ่มแปรรูปปลา กลุ่มขนมนางเล็ด กลุ่มเรือหาปลา ดังนั้น รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน มีดังนี้

(1) มีศูนย์อำนวยการเพื่ออำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว โดยชุมชนจะมีคนมาประจำจุดต่าง ๆ และสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันในแต่ละวัน

(2) มีการจัดให้นักท่องเที่ยวลงเรือชมทุ่งบัวแดง โดยการจัดลำดับการให้บริการให้กับนักท่องเที่ยว ในการลงเรือชมทุ่งดอกบัวแดงและจะกำหนดเส้นทางธรรมชาติในการชมทุ่งบัวแดงตามจุดเส้นทางที่กำหนดไว้ จะกำหนดราคาให้กับนักท่องเที่ยวทั้งแบบเดี่ยวหรือเป็นหมู่ โดยเก็บค่าบริการจากนักท่องเที่ยวที่จะลงเรือจะมีอัตราการเก็บ

ค่าบริการ ถ้า 1-2 คน รอบละ 100 บาท ถ้า 3 คนขึ้นไปคนละ 50 บาท (เวลา 30 นาที)
ค่าเหมาชมทุ่งบัวแดง 500 บาท (เวลา 2 ชั่วโมง) และมีอัตราสำหรับเด็ก 10 บาท

(3) มีการจัดให้นักท่องเที่ยวลงเรือชมนกชนิดต่างๆที่อาศัยในบึงละหาน
ในเวลาใกล้รุ่งซึ่งจะมีนกออกหากินในบริเวณพงหญ้าในบึงละหาน ตามเส้นทางธรรมชาติ

(4) มีการจัดทำซุ้มประตูเพื่อลงสะพานไม้เดินชมทุ่งบัวแดง ที่มีความยาว
ของสะพาน ประมาณ 430 เมตร มีการเก็บค่าบริการลงสะพานไม้ คนละ 10 บาท

(5) มีการจัดทำซุ้มจำหน่ายสินค้า เช่น อาหาร น้ำดื่ม เป็นต้น

(6) มีการจัดสถานที่บริเวณจุดต่าง ๆ เพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวได้
ถ่ายภาพ

(7) มีการจัดจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชนจากกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ภายใน
ชุมชนประกอบด้วย กลุ่มจักสาน กลุ่มทำขนมข้าวเกรียบ กลุ่มผู้ปลูกหอมแดง กลุ่มผู้ปลูก
กระเทียม กลุ่มข้าวปลอดสารพิษ กลุ่มผู้ผลิตชา กลุ่มทอเสื่อ กลุ่มแปรรูปปลา กลุ่มขนมนางเล็ด
กลุ่มเรือหาปลา

4) การจัดการสิ่งแวดล้อมร่วมกันในชุมชน

ปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวทุ่งบัวแดงจะมีปัญหาเกี่ยวกับวัชพืชและจอกแหน
ชนิดต่าง ๆ ขึ้นปกคลุมบริเวณภายในบึงละหานทำให้ดอกบัวแดงไม่สามารถผุดขึ้นได้
ซึ่งชุมชนจะมีการนำแรงงานจากคนในชุมชนช่วยกันนำวัชพืชต่าง ๆ ออกจากบึงละหานและ
นำไปทำปุ๋ยอินทรีย์ โดยใช้เรือพายเก็บขนขึ้นไปทิ้งในที่ที่เตรียม นอกจากนั้นยังทำให้เกิดการ
ตื่นเงินของแหล่งน้ำจึงมีการช่วยกันกำจัดวัชพืชโดยทาง อบต.ร่วมกับทางชุมชนในการ
ช่วยกันกำจัดวัชพืชด้วย

4.3 แนวทางการเสริมสร้างอำนาจชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามวิถี ชุมชนในเขตบึงละหาน อำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ

1) การเสริมสร้างศักยภาพชุมชนและพื้นที่

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปที่มีคนสนใจเข้ามาท่องเที่ยวขึ้นเกิดจากการที่บึงละหาน
มีจุดสำหรับท่องเที่ยว คือ ทุ่งดอกบัวแดงที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและมีระบบนิเวศน์ที่มี
ความอุดมสมบูรณ์ มีสัตว์นานาชนิด รวมทั้งนกหลากหลายสายพันธุ์ที่อาศัยหากินในบริเวณ
บึงละหาน เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดศักยภาพทางพื้นที่ จึงทำให้มีหน่วยงานต่าง ๆ
เข้ามาเพื่อหาข้อมูลและชมความสวยงามของธรรมชาติ รวมทั้งมีการร่วมกันก่อสร้าง
“สะพานไม้ชมทุ่งบัวแดง” ตามแนวคิดของผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อให้สามารถเป็นแหล่ง
ท่องเที่ยวชมธรรมชาติและรักษาระบบนิเวศน์ ก่อให้เกิดรายได้ภายในชุมชนมากยิ่งขึ้น

2) การสร้างอัตลักษณ์ชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยวจะมีการสร้างอัตลักษณ์ให้
แหล่งท่องเที่ยวมีความโดดเด่นเพิ่มมากขึ้น เช่นเดียวกับแหล่งท่องเที่ยวทุ่งบัวแดงก็จะมี

สร้างอัตลักษณ์เป็นที่รู้จัก โดยมีจุดบริการนักท่องเที่ยวสามารถลงล่องเรือชมทุ่งดอกบัวแดง อีกทั้งยังมีการก่อสร้างสะพานไม้ที่เป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งการสร้างจุดเช็คอินเพื่อให้นักท่องเที่ยวมีมุมต่าง ๆ ในการถ่ายภาพในสถานที่ท่องเที่ยว แสดงให้เห็นว่าชุมชนมีการสร้างอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว

3) ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

การดำเนินงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การให้ความร่วมมือกันในเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะในเรื่องของการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ชุมชนใช้ประโยชน์ร่วมกันจึงต้องมีการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เริ่มตั้งแต่ร่วมวางแผนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว การร่วมกันดำเนินงานในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดเวรกันเก็บค่าบริการ การจัดคิวเรือเพื่อให้บริการนักท่องเที่ยว การนำสินค้าประเภทต่างๆ เพื่อจำหน่ายโดยการจัดทำชุมชนเป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการจัดสรรผลประโยชน์ทั้งจากรายได้ที่เกิดขึ้น การจัดสรรงบประมาณในการบำรุง รักษา ดูแลแหล่งท่องเที่ยว และมีช่องทางให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

4) การส่งเสริมให้เกิดการสร้างภาคีเครือข่ายชุมชน

การสร้างภาคีเครือข่ายกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะส่งผลดีต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการดำเนินงานที่มีความเข้มแข็ง ร่วมกันในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว อันได้แก่ หน่วยงานราชการทั้งระดับจังหวัด อำเภอ และส่วนท้องถิ่น สื่อมวลชน รวมถึงการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่งจะทำให้เกิดการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในหลากหลายช่องทาง เป็นช่องทางให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงแหล่งข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวส่งผลให้นักท่องเที่ยวที่มาจากหลากหลายพื้นที่ นอกจากนั้นยังมีการรวมกลุ่มกันของกลุ่มอาชีพต่างๆ ซึ่งจะสามารถนำผลิตภัณฑ์ในชุมชนมาจำหน่ายสินค้า และรวมถึงการร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานทุกระดับ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและเกิดการประสานกันระหว่างองค์กรต่าง ๆ เกิดเป็นภาคีเครือข่ายในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวร่วมกัน

5) ส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

แหล่งท่องเที่ยวนี้เป็นที่สนใจของบุคคลทั่วไปและนักท่องเที่ยวในการเข้าชมธรรมชาติ ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวสะพานไม้ทุ่งบัวแดง ล่องเรือชมทุ่งดอกบัวแดงและการดูนกนานาชนิด จึงควรมีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้แหล่งท่องเที่ยว โดยจัดทำเป็นศูนย์เรียนรู้ โดยมีวิทยากรประจำศูนย์เพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์ การทำเป็นแผนที่กำหนดเส้นทางล่องเรือชมทุ่งดอกบัวแดง มีการจัดอบรมการดูนก มีการสำรวจนกนานาชนิด และมีภาพนกชนิดต่าง ๆ ให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาข้อมูล มีวัสดุอุปกรณ์เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว

เช่น เรือกู้ชีพ เสื้อชูชีพ ร่มกันแดด มีจุดจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์จากชุมชน มีการตั้งเว็บเพจ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลทางออนไลน์ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว

6) การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมเป็นแนวทางในการเสริมสร้างอำนาจชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามวิถีชุมชนในเขตบึงละหาน อำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ

การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมเป็นการส่งเสริมให้คนในชุมชนให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการดำเนินงานหรือกิจกรรมด้านต่าง ๆ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ตลอดทั้งร่วมมือกันดำเนินงานและกิจกรรมต่างๆด้วยความเสียสละและทุ่มเทในการทำงาน เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวร่วมกัน มีการชี้แจง แนะนำให้ความรู้ในการบริหารจัดการกลุ่มต่าง ๆ มีการรายงานผลการดำเนินงานด้วยความซื่อสัตย์ โดยเฉพาะงบประมาณในการบริหารจัดการ มีการดำเนินงานที่มีการใช้ความคิดสร้างสรรค์ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยว คนในชุมชนมีอัธยาศัยไมตรีทั้งต่อคนในชุมชนเองและบุคคลภายนอก และมีการประสานงานที่ดีระหว่างชุมชน การจัดสรรผลประโยชน์ได้อย่างยุติธรรม มีการดำเนินงานที่โปร่งใสและมีการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก การรักษากฎระเบียบ กติกาในการอยู่ร่วมกัน มีความเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน และการวางตัวให้เหมาะสมถูกกาลเทศะ รู้หน้าที่และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การปรึกษาหารือกันในการดำเนินงาน อยู่เสมอ ยอมรับและรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และช่วยกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างสันติวิธีร่วมกัน และร่วมกันในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว อันจะก่อให้เกิดการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง อำนาจชุมชนกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามวิถีชุมชนในเขตบึงละหาน อำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

5.1 การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามวิถีชุมชนในเขตบึงละหาน อำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ นั้น ผลจากการสอบถามความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามวิถีชุมชนในเขตบึงละหาน อำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ เรียงลำดับมากไปหาน้อย 10 ลำดับแรก ได้แก่ 1) ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดทำงบประมาณในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวบึงละหาน ($\bar{X} = 4.42$) 2) ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวบึงละหาน ($\bar{X} = 4.41$) 3) ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดแนวทาง ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวบึงละหาน ($\bar{X} = 4.39$) 4) ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางการดำเนิน

กิจกรรมต่าง ๆ ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวบึงละหาน ($\bar{X} = 4.31$) 5) ประชาชนมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังดูแลความปลอดภัยแหล่งท่องเที่ยวบึงละหาน ($\bar{X} = 4.16$) 6) ประชาชนเข้าร่วมในการประเมินความพึงพอใจในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวบึงละหาน ($\bar{X} = 4.03$) 7) ประชาชนมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวบึงละหาน ($\bar{X} = 3.99$) 8) ประชาชนได้เข้าร่วมในการติดตามการดำเนินงานในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวบึงละหาน ($\bar{X} = 3.90$) 9) ประชาชนได้เข้าร่วมในการบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.83$) 10) ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวบึงละหาน ($\bar{X} = 3.81$) จะเห็นว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามวิถีชุมชนในเขตบึงละหาน อำเภोजตุรัส จังหวัดชัยภูมิในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของพระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล (พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล, 2556: บทคัดย่อ) ซึ่งได้ศึกษากระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมขององค์กรชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี มีวัตถุประสงค์ประกอบด้วยการศึกษาถึงกระบวนการจัดการการมีส่วนร่วมและเสนอแนวทางการจัดการในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของวัฒนธรรมองค์กรชุมชนท้องถิ่น ในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่ากระบวนการจัดการในองค์กรชุมชน คือ การมีส่วนร่วมในการทำงาน การยึดมั่นในอุดมการณ์ การวางแผนการทำงาน การเปิดโอกาสในการแสดงความคิดเห็น การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน การถ่ายทอดแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงาน ลักษณะการมีส่วนร่วมได้แก่ การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเรียนรู้จากประสบการณ์กับกลุ่ม ต่าง ๆ รวมทั้งร่วมกันหาทางออกในการจัดการกับปัญหาด้วยความเข้าใจในระบบนิเวศ แนวทางพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรชุมชนท้องถิ่น ในจังหวัดอุบลราชธานีคือ การทำงานเป็นทีม ความคิดสร้างสรรค์ เพิ่มศักยภาพสมาชิกในองค์กรเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานภายในองค์กรการเรียนรู้และการเปิดรับวัฒนธรรมองค์กรการเสริมแรงพฤติกรรมซึ่งจะเป็นการแก้ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและการจัดการสิ่งแวดล้อมในจังหวัดอุบลราชธานีได้อย่างยั่งยืนสืบไป

5.2 อำนาจชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามวิถีชุมชนในเขตบึงละหาน อำเภोजตุรัส จังหวัดชัยภูมิชุมชน นั้นจะเห็นได้ว่า ชุมชนมีการบริหารจัดการในรูปแบบของการบูรณาการอย่างหลากหลาย ได้แก่ มีศูนย์อำนวยการเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว โดยชุมชนจะมีคนมาประจำจุดต่าง ๆ และสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันในแต่ละวัน มีการจัดให้นักท่องเที่ยวลองเรือชมทุ่งบัวแดง มีการจัดสถานที่บริเวณจุดต่าง ๆ เพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวได้ถ่ายภาพ มีการจัดจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชนจากกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ภายในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทรบถ ฤทธิ์เต็ม ได้ศึกษา เรื่องรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมในวัด มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและความพึงพอใจของการท่องเที่ยววัดในจังหวัดเชียงใหม่ และรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวในวัดในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัย พบว่า จากผลการศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวในวัดสรุปได้ดังนี้ 1) การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว ได้แก่ การจัดทำผังการใช้สอยพื้นที่ของวัด

การจัดทำแผนพัฒนาวัดทั้งในระยะสั้นและระยะยาว และการจัดทำแผนพัฒนาฟื้นฟูโบราณสถานหรือวัดร้าง 2) การจัดการระบบสื่อความหมาย ได้แก่ การจัดทำข้อมูลและฐานข้อมูลของวัดในระบบสารสนเทศและการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของวัดในวันสำคัญหรือเทศกาลสำคัญ 3) การจัดการบุคลากรการท่องเที่ยว ได้แก่ การพัฒนาบุคลากรของวัดในด้านการท่องเที่ยว และการพัฒนาจริยธรรมการท่องเที่ยวในวัด จังหวัดชัยภูมิ

5.3 แนวทางการเสริมสร้างอำนาจชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามวิถีชุมชนในเขตบึงละหาน อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ จะเห็นได้ว่า การจัดการแหล่งท่องเที่ยวในเขตบึงละหาน ส่วนสำคัญประการหนึ่งเกิดขึ้นจากการที่ชุมชนมีการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนและพื้นที่ การสร้างอัตลักษณ์ชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน การส่งเสริมให้เกิดการสร้างภาคีเครือข่ายชุมชน ส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีการส่งเสริมในด้านการบริหารจัดการกลุ่ม โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบเข้ามาช่วยให้คำแนะนำ เพื่อให้การบริหารกลุ่มมีประสิทธิภาพและเพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งมากขึ้น
2. ควรมีการสนับสนุนกลุ่มอาชีพของประชาชน เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อให้ประชาชนเพิ่มรายได้มากขึ้น
3. ควรมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสำรวจข้อมูลชนิดต่าง ๆ เพื่อจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ เนื่องจากยังมีชนิดต่าง ๆ ในบริเวณบึงละหานและเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
4. ควรมีหน่วยงานเข้ามาสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ต่าง เช่น เรือกู้ภัย เสื้อชูชีพ เป็นต้น เพื่อดูแลทางด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น
5. การจัดตั้งศูนย์อำนวยการการท่องเที่ยว ควรมีการจัดทำป้ายและแผนผังบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้ประชาชนหรือนักท่องเที่ยวที่มาเกิดความสะดวกในการเข้าชมมากขึ้น

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัย เรื่อง แนวทางการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามวิถีชุมชนในเขตบึงละหาน อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ
2. ควรมีการวิจัย เรื่อง ปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างภาครัฐกับชุมชนต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามวิถีชุมชนในเขตบึงละหาน อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ

เอกสารอ้างอิง

- พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล. (2556). ศึกษากระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมขององค์กรชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี.
- ภัชรบถ ฤทธิ์เต็ม. (2550). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมในวัด. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540. (2540, 11 ตุลาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 114 ตอนที่ 55ก, 73.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550. (2550, 24 สิงหาคม) **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 124 ตอนที่ 47ก, 112-113.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560. (2560, 6 เมษายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 134 ตอนที่ 40ก, 74-75.

การจัดสรรทรัพย์สินหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี เชียงพุทธ The Asset Allocation of Santisuk 9D Village in Buddhism

มริศา ไซอัมเอี่ยม, เสฐียร ทังทองมะดัน

Karisa Saiuneam, Sathien Thangthongmadan

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Ratchasima Campus

สุพจน์ พิมพ์สาร, พระปลัดจักรกฤษณ์ จิตตทนโต

Supot Pimprasan, Phrapalat Chakkris Cittatanto

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศูนย์การศึกษานคเรศวร

Mahamakut Buddhist University, Korat Center

E-mail: Karisa_tukta01@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่อง การจัดสรรทรัพย์สินหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี เชียงพุทธ มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาการจัดตั้งกองทุนพึ่งพาตนเองในหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี 2) เพื่อศึกษาการจัดสรรทรัพย์สินหมู่บ้าน 9 ดี เชียงพุทธ ผลการศึกษาพบว่า กองทุนหมู่บ้านพึ่งพาตัวเองเกิดจากแนวคิดการระดมทุน ระดมแรง เพื่อแก้ปัญหาชุมชนท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการสร้างสังคมคุณธรรมที่ทุกคนอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน และสร้างแนวทางการแก้ไขปัญหาของสังคมระดับหมู่บ้าน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันของราษฎรในหมู่บ้าน การจัดสรรทรัพย์สินหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ในส่วนของกองทุนหมู่บ้านเชียงพุทธ ว่าด้วยหลักโศคาทียะ คือหลักของการใช้จ่ายทรัพย์สินให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการบริการทรัพย์สินของกองทุน ได้แก่ (1) เลี้ยงตนให้เป็นสุข การนำเงินกองทุนหมู่บ้านไปใช้เพื่อการพัฒนาหมู่บ้าน (2) เลี้ยงมิตรสหายให้เป็นสุข การจัดสรรทรัพย์สินเพื่อใช้ในกิจกรรมของคณะกรรมการเพื่อสร้างชุมชนให้มีความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน (3) การป้องกันอันตราย และการเก็บไว้ใช้ในยามเจ็บป่วย กองทุนหมู่บ้านมีการจัดสรรทรัพย์สินส่วนหนึ่งเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย ผู้ด้อยโอกาสและสวัสดิการอื่น ๆ ในชุมชน (4) ทำพลี 5 เงินกองทุนหมู่บ้านส่วนหนึ่งจะจัดสรรเพื่อใช้ในการสาธารณกุศล (5) เพื่อทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับ คือ เลี้ยงตนให้เป็นสุขเพื่อการพัฒนาหมู่บ้าน สร้างรายได้ให้ชุมชน, เลี้ยงมิตรสหายเพื่อสร้างชุมชนเกื้อกูล เพิ่มพูนน้ำใจ สร้างวิถีไทยสามัคคี, ป้องกันอันตรายเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย, ทำพลี 5 เพื่อใช้ในการสาธารณกุศล, ทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาเพื่อความสุขความสงบร่มเย็นของชุมชน

คำสำคัญ: จัดสรรทรัพย์สิน, หมู่บ้านสันติสุข 9 ดี, เชียงพุทธ

Abstract

The academic articles on Asset Allocation of Santisuk (Peace) 9D Village in Buddhism had two objectives: 1) to study the background of the establishment of the self-reliant fund in Santisuk 9D Village; 2) found The Self-Sufficient Village Fund was established from the idea of raising funds to solve local community problems. Its purpose is to create a virtuous society where everyone can live happily together and create guidelines for solving social problems at the village level to achieve the common objectives of the people in the village asset allocation of Santisuk village 9D in the part of the Buddhist Village fund on the principle of Phokatiya (Utilizing wealth) is the principle of expenditure for the maximum benefit of the fund's property services, namely: (1) raise oneself to be happy; using village funds for village development (2) raising friends to be happy; allocating assets for use in the committee's activities to create a harmonious community generosity (3) Prevention of danger and keep it for use when sick; the village fund has allocated a portion of its assets to help the victims, underprivileged and other welfare in the community (4) to make the fivefold offering; part of the village fund will be allocated for public charity (5) to uphold Buddhism. The Body of knowledge gained is to raise oneself to be happy for the development of the village, generate income for the community, raise friends to create a supportive community, increase kindness, and create a Thai way of unity, to prevent danger to help the victims, make the fivefold offering sacrifice for public charity, uphold Buddhism for the happiness and peace of the community.

Keywords: Asset Allocation, Santisuk 9D Village, In Buddhism

1. บทนำ

หมู่บ้านสันติสุข 9 ดี มีปัจจัยแห่งความสำเร็จ 9 ประการ ประกอบด้วย 1) เป็นคนดี 2) มีปัญญาดี 3) รายได้สมดุล 4) สุขภาพแข็งแรง 5) สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์ 6) สังคมอบอุ่น 7) หลุดพ้นอาชญากรรม 8) การจัดตั้งกองทุนพึ่งพาตนเอง 9) การสร้างความเข้มแข็งของคณะกรรมการหมู่บ้าน (สำนักงานจังหวัดบุรีรัมย์, 2557: 73) หนึ่งในปัจจัยความสำเร็จของธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี คือ จัดตั้งกองทุนพึ่งพาตนเอง การจัดตั้งองค์กรการเงินระดับฐานรากของประชาชนในชุมชนต่าง ๆ ก็เพื่อที่พึ่งพาตนเองทางด้านเงินทุนเพื่อการประกอบ

อาชีพ โดยการรวมทุนผ่านการออมเงิน ในรูปของเงินฝาก และเงินค่าหุ้น และที่สำคัญประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ มีความเป็นเจ้าของ และบริการที่สอดคล้องกับความต้องการ รวมทั้งการสร้างวินัยทางการเงิน และนอกจากนี้องค์กรการเงินระดับฐานรากยังเป็นกลไกสำคัญในการจัดสวัสดิการชุมชนและสาธารณประโยชน์ของชุมชน และการที่ประชาชนในชุมชนต่าง ๆ สามารถพึ่งพาตนเองทางการเงินได้นั้น เป็นการสร้างความเข้มแข็งและภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจของชุมชนเพื่อลดผลกระทบทางลบที่อาจเกิดขึ้นจากภายนอก ซึ่งรวมถึงการแก้ไขปัญหาหนี้รื้อระบบด้วย ดังนั้น การส่งเสริมและพัฒนาเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรการเงินระดับฐานรากน่าจะเป็นการแก้ปัญหาค่าเงินไม่สามารถเข้าถึงบริการทางการเงินของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและยากจนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองทางการเงินของประชาชนและชุมชน ซึ่งอาจจะเปรียบได้กับการสอนให้ประชาชนรู้วิธีตกปลาแทนการให้ปลาแก่ประชาชน หลักธรรมในพระพุทธศาสนามีหลายระดับตามความเหมาะสมของสถานะชีวิตของผู้ปฏิบัติ เพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายสูงสุด ในฐานะที่เป็นผู้ครองเรือนนั้น โภคาทิยะ 5 (ศุภกิตติ ชัยครัตนชัย และคณะ, 2547: 293) เป็นประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโภคทรัพย์หรือเหตุผลที่อธิบายควรยึดถือ ในการที่จะมีหรือครอบครองโภคทรัพย์เพื่อบริหารจัดการโภคทรัพย์ที่ได้มาให้เกิดประโยชน์สูงสุด

บทความนี้จึงมุ่งศึกษาวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาการจัดตั้งกองทุนพึ่งพาตนเองในหมู่บ้าน 9 ตี 2) เพื่อศึกษาการจัดสรรทรัพยากรของหมู่บ้านสันติสุข 9 ตี เชิงพุทธ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการจัดสรรทรัพยากรของแต่ละครอบครัว ชุมชนที่ถูกต้องและปฏิบัติตามได้แบบพระพุทธศาสนาควบคู่กับนโยบายกองทุนพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านสันติสุข 9 ตี

2. ความเป็นมาการจัดตั้งกองทุนพึ่งพาตนเองในหมู่บ้าน 9 ตี

ปรัชญาของนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในการเสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น โดยชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคต จัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง เกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน เสริมสร้างการเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม รวมถึงการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นเป็นการพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน วัตถุประสงค์การจัดตั้งกองทุน 1 ล้านบาท เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วนและสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุน สวัสดิการที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบการบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง เสริมสร้างกระบวนการ

พึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพและส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง การมุ่งเสริมให้สังคมไทยอยู่เย็นเป็นสุข ด้วยวิธีปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนที่เข้มแข็งจึงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนา โดยที่ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาจะช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนสามารถจัดกิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้ และการจัดการความรู้ร่วมกันของคนในชุมชนในรูปแบบที่หลากหลายตามภูมิสังคมด้วยทุนทางทรัพยากร และศักยภาพของชุมชน มีการผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเองอย่างพอเพียง พึ่งพาตนเองได้ มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทั้งภายในและภายนอกชุมชน บนพื้นฐานการเคารพ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยสรุปได้เป็น 3 แนวทางหลัก

- 1) การบริหารจัดการกระบวนการชุมชนเข้มแข็ง
- 2) การสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน
- 3) การเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในการอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติ

และสิ่งแวดล้อมอย่างสันติและเกื้อกูลกัน (ประเวศ วะสี, 2544)

2.1 วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกองทุนพึ่งพาตนเองในหมู่บ้าน 9 ดี

วัตถุประสงค์กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1. เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียน สำหรับการลงทุน พัฒนาอาชีพ สร้างงานสร้างรายได้ หรือ เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย บรรเทาเหตุฉุกเฉิน และจำเป็นเร่งด่วน
2. ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถ ระบบเงินกองทุน บริหารจัดการเงินกองทุน
3. เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตัวเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง การเรียนรู้การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เสริมสร้างศักยภาพและส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง
4. กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานราก เสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต

5. เกิดศักยภาพ/ความเข้มแข็งของประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนเมือง เศรษฐกิจสังคม (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544: 3)

การจัดระบบบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองกันเอง ปรัชญาของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีวัตถุประสงค์ มีดังนี้

1. เสริมสร้างความเป็นชุมชนและท้องถิ่น
2. ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคตและการจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง

3. เกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน

4. เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม

5. กระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน

หลักการจัดสรรเงินกองทุน คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ มีหลักการจัดสรรเงินให้แก่กองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองดังนี้

1. ความพร้อม ความสนใจ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

2. ความพร้อมของคณะกรรมการกองทุนที่เน้นความพร้อมของบุคคลทั้งในด้านความรู้และประสบการณ์ในการบริหารจัดการกองทุน

3. ความพร้อมของระบบการตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนโดยสมาชิก

4. ความพร้อมของการบริหารจัดการที่สอดคล้องและเกื้อกูลกันระหว่างกองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองกับกองทุนอื่น ๆ ที่หน่วยราชการจัดตั้งขึ้นในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง (สถาบันพระปกเกล้า, 2559)

ปัจจัยที่นำมาศึกษามีผลกระทบต่อความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเพื่อเป็นสถาบันการเงินชุมชนอยู่ 4 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำของประธานกองทุน ปัจจัยด้านบรรยากาศการเรียนรู้ของกองทุน ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก และปัจจัยด้านนโยบายในการส่งเสริมอาชีพโดยทุกปัจจัยมีผลกระทบเชิงบวกทั้งหมด ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเพื่อเป็นสถาบันการเงินชุมชน

1. ปัจจัยด้านภาวะผู้นำของประธานกองทุนมีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกต่อความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเพื่อเป็นสถาบันการเงินชุมชน ผู้นำที่มีความสามารถพิเศษ ควรมีลักษณะดังนี้ คือ เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์มีความสามารถด้านทักษะการสื่อสาร ความสามารถที่ทำให้ผู้อื่นไว้วางใจ ความสามารถทำให้ผู้อื่นเห็นว่าตนเองมีความสามารถ มีพลังและมุ่งการปฏิบัติให้บรรลุผล แสดงอารมณ์ได้อย่างเหมาะสมและเอื้ออาทรแก่ผู้อื่น ชอบที่เสี่ยง สร้างกลยุทธ์ใหม่ ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย มีการโฆษณาตัวเอง (รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2544: 55) ละทำให้การขัดแย้งภายในเกิดขึ้นน้อยที่สุด

2. ปัจจัยด้านบรรยากาศการเรียนรู้ของกองทุนมีผลกระทบในเชิงบวกต่อความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเพื่อเป็นสถาบันการเงินชุมชน บรรยากาศการเรียนรู้ประเด็นการเรียนรู้ใน เรื่องบรรยากาศหรือสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้

1) การเรียนรู้แบบเป็นทางการ (Formal learning) เป็นบรรยากาศการเรียนรู้ที่คุ้นเคยกันดี คือ จัดการเรียนรู้การสอนในห้องเรียนและผู้สอนเป็นผู้จัดหาบทเรียน

2) การเรียนรู้แบบกึ่งเป็นทางการ (Semiformal learning) เป็นบรรยากาศแบบการประชุมซึ่งผู้เรียนอาจพูดคุยกันได้บ้าง ผู้สอนเป็นผู้กำหนดขอบข่ายเนื้อหาอย่างกว้าง ๆ และเสนอเนื้อหาสำคัญบางส่วน แต่เน้นการรวบรวมความคิดเห็นและประสบการณ์ของผู้ที่มีส่วนร่วมในการเรียนการสอนเพื่อสร้างบทเรียน

3) การเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการ (non-formal learning) เป็นการเรียนรู้ที่มีการวางแผนการไว้ก่อนแต่ไม่ได้จัดการเรียนการสอนในห้องเรียน โดยอาจเป็นการพูดคุย บริเวณโต๊ะประชุมหรือระหว่างพักดื่มกาแฟ ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างมากในการจัดเนื้อหา และกระบวนการการเรียนรู้

4) การเรียนรู้แบบเป็นกันเอง (Informal learning) เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ในชีวิตทั้งจากด้านที่ดีและไม่ดี สิ่งสำคัญก็คือ จะต้องสะท้อนมาจากประสบการณ์ และมีความตระหนักว่าเป็นโอกาสของการเรียน (Linda, Honold, 2000)

3. ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกมีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับต่อความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเพื่อเป็นสถาบันการเงินชุมชน การที่คนเราจะพิจารณาว่าตนได้รับผลกระทบและเลือกที่จะมีส่วนร่วมในโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือไม่นั้น มีอยู่ 4 ขั้นตอน คือ

1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือ ถ้าหากชาวชนบทยังไม่สามารถทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาในท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดีแล้ว การดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาของท้องถิ่นย่อมไร้ประโยชน์เพราะชาวชนบทจะไม่เข้าใจและมองไม่เห็นถึงความสำคัญของการดำเนินงานเหล่านั้น

2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เพราะการวางแผนดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้ชาวชนบทรู้จักวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการนำเอาปัจจัยข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน

3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติ แม้ชาวชนบทส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจน แต่ก็มีความสามารถที่สามารถใช้เข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงานจะทำให้ชาวชนบทสามารถคิดต้นทุนดำเนินงานได้ด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด

4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ถ้าหากการติดตามงานและประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมแล้ว ชาวชนบทย่อมจะไม่ทราบด้วยตนเองว่างานที่ทำไปนั้นได้รับผลดี ได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างใดการดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันในโอกาสต่อไปจึงอาจจะประสบความยากลำบาก (โกวิท พวงงาม, 2545: 8)

ปัจจัยสู่ความสำเร็จของการจัดตั้งกองทุนพึ่งพาตนเอง ด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนานั้นมี 3 ประการคือ

1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ด้านหลักนิตรธรมสมาชิกทุกคนมีสิทธิแสดงความคิดเห็นเมื่อมีปัญหา โดยทุกคนได้ร่วมกันตรวจสอบการปฏิบัติในเรื่องต่าง ๆ ว่าเป็นไปตามกฎระเบียบหรือไม่ ในระหว่างการประชุมมีบรรยากาศที่ส่งผลให้กล้าแสดงความคิดเห็น นอกจากนี้ คณะกรรมการกองทุนปฏิบัติงานต่อสมาชิกด้วยความเป็นธรรม กล่าวคือ คณะกรรมการได้ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ร่วมกันวางไว้

2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ด้านหลักความร่วมมือ สมาชิกได้มีโอกาสในการร่วมแสดงความคิดเห็น เสนอแนะและวางกฎระเบียบข้อกำหนดเรื่องต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาเพื่อการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน นอกจากนี้คณะกรรมการกองทุนมีการให้โอกาสสมาชิกร่วมแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม และคณะกรรมการกองทุนมีการจัดให้สมาชิกเข้าร่วมอยู่เสมอ กล่าวคือ สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการเข้าประชุมเพื่อรับทราบปัญหาที่เกิดขึ้น และร่วมมือกันเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา

3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ด้านหลักความต้องการของลูกค้าหรือสมาชิก เมื่อสมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีความต้องการที่จะกู้ยืมเงิน เพื่อเป็นการสร้างเงินลงทุนในการสร้างรายได้ให้กับครอบครัว คณะกรรมการกองทุนมีการจัดเตรียมเอกสารเงินกู้ให้กับสมาชิกเพื่อความรวดเร็วในการยื่นคำ ร้องขอกู้เงิน และความพึงพอใจในการบริการที่ไม่มีขั้นตอนยุ่งยากในการกู้เงินของคณะกรรมการกองทุน กล่าวคือสมาชิกบางรายต้องการกู้ยืมเงินในทันที จึงต้องมีการเตรียมเอกสารในการกู้ยืมเงินเพื่อให้สมาชิกไม่ต้องใช้ระยะเวลานานในการทำ สัญญากู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้าน (พรชัย พันธุ์ธาดาพร, 2554: 326) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภาชนก เหล็กกล้า ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตำบลลาดสวาย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชน 4 ด้าน ดังนี้

(1) ด้านการตัดสินใจ พบว่าการมีส่วนร่วมได้เข้าร่วมประชุมใหญ่สามัญประจำปีและประชุมวิสามัญประจำปีอย่างสม่ำเสมอ การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของกองทุนเกิดความคล่องตัว

(2) ด้านการดำเนินกิจกรรมการ การมีส่วนนำเงินมาคืนตามกำหนดทุกครั้ง เนื่องจากคณะกรรมการมีการปลูกจิตสำนึกแก่สมาชิกกองทุนในการสร้างวินัยในการออมเงิน มีการกำหนดข้อตกลงระหว่างกันในการส่งเงินตามกำหนด ดังนั้นเมื่อมีความเข้าใจในการดำเนินกิจกรรมตรงกัน มีความร่วมมือร่วมใจกันกองทุนหมู่บ้านก็สามารถขับเคลื่อนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีเช่นกัน

(3) ด้านการรับผลประโยชน์ การมีส่วนรับผลประโยชน์จากเงินปันผลจากกองทุนสม่ำเสมอ เนื่องจากการที่สมาชิกส่งเงินตามกำหนดจึงสามารถนำเงินของ

สมาชิกไปหาผลประโยชน์โดยนำออกให้สมาชิกที่มีวินัยทางการเงินที่ดีแต่ต้องการกู้ยืมและนำเงินบางส่วนที่เหลือไปหาประโยชน์โดยการนำฝากธนาคารโครงการพิเศษต่าง ๆ ของธนาคารตามความเหมาะสม จึงได้กำไร ทั้งนี้เกิดจากความเห็นชอบของสมาชิกทุกคนด้วย เพื่อที่ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นธรรม

(4) ด้านการประเมินผล โดยใช้หลักการดำเนินงานแบบประชาธิปไตยให้สิทธิในการออกเสียงแสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ ดังนั้นประชาชนผู้เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านจึงสามารถเข้าไปพบปะทบทวนในการประเมินการบริหารกองทุนหมู่บ้านได้ทุกระบวนการ (สุภาชนก เหล็กกล้า, 2556: 116-117)

สรุปกองทุนหมู่บ้านพึ่งพาตัวเอง กองทุนหมู่บ้านคุณธรรม กองทุนหมู่บ้านพึ่งพาตัวเองรูปแบบใหม่ที่เกิดจากแนวคิดการระดมทุน ระดมแรง เพื่อแก้ปัญหาชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของกิจกรรมในธรรมณูคุณธรรม 9 ดี มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการสร้างสังคมคุณธรรมที่ทุกคนอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน และสร้างแนวทางการแก้ไขปัญหาของสังคมระดับหมู่บ้าน โดยเป็นการปฏิบัติให้สอดคล้องกับวัฒนธรรม จารีตประเพณี และไม่ขัดต่อกฎหมาย มีสาระสำคัญเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันของราษฎรในหมู่บ้าน ในการดำรงรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยของสังคม

3. การจัดสรรทรัพย์ของหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี เชียงพุทธ

ในพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงการใช้ทรัพย์ที่ควรถือเอาจากโมคทรัพย์หรือเหตุผลที่อริยสาวกควรยึดถือในการที่จะมีหรือครอบครองโมคทรัพย์ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: อ.ฉก. (ไทย) 22/41/65) เมื่อได้ทรัพย์มาแล้วพระพุทธเจ้าตรัสว่า 1) อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ย่อมบำรุงตนเอง บำรุงมารดาบิดา บำรุงบุตร ภรรยา ทาส กรรมกร และคนใช้ให้เป็นสุข บริหารให้เป็นสุขโดยชอบด้วยโมคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม 2) อริยสาวกย่อมบำรุงตนเองบำรุงมิตรและอำมาตย์ให้เป็นสุข บริหารให้เป็นสุขโดยชอบด้วยโมคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียรเก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม 3) อริยสาวกย่อมป้องกันอันตรายที่เกิดจากไฟ น้ำ พระราชา โจร คนที่ไม่ชอบกัน หรือจากทายาท ทำตนให้ปลอดภัย 4) อริยสาวกย่อมทำพลี 5 อย่าง คือ (1) ญาติพลี (2) อติญาติพลี (3) ปุพพเปตพลี (4) ราชพลี (5) เทวตพลี (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559: อ.จตุกก.อ. (ไทย) 2/61/353) (5) อริยสาวกย่อมตั้งทักษิณาทินที่มีผลสูงขึ้นไป เป็นไปเพื่อให้ได้อารมณ์ดีมีสุขเป็นผล ให้เกิดในสวรรค์ในสมณพราหมณ์ผู้เว้นขาดจากความมัวเมาและความประมาท ดำรงมั่นอยู่ในขันติ (ความอดทน) และโสรัจจะ (ความเสียใจ) ฝึกอบรมตน ทำตนให้สงบ ทำตนให้ดับเย็นสนิท ด้วยโมคทรัพย์ที่หามาได้ด้วย ความ

ขยันหมั่นเพียรเก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: อง ปญจก. (ไทย) 22/ 41/ 64-65) คือเมื่อหาทรัพย์มาได้ด้วยน้ำพักน้ำแรงด้วยการประกอบกิจการงานอันสุจริตแล้ว ควรใช้จ่ายทรัพย์เพื่อเลี้ยงตนเอง ครอบครัวตามหลักโภคาทียะคือหลักของการใช้จ่ายทรัพย์เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดคือ

1. ใช้จ่ายเพื่อเลี้ยงตัวเอง เลี้ยงบิดามารดา บุตรภรรยาและคนในปกครองทั้งหลายให้มีความสุข
2. ใช้จ่ายเพื่อบำรุงมิตรสหายและผู้ร่วมกิจการงานให้มีความสุข
3. ใช้จ่ายเพื่อปกป้องรักษาสวัสดิภาพทำตนให้มั่นคงปลอดภัย
4. ทำพลี คือใช้จ่ายเพื่อบำรุงและบูชา 5 อย่าง
 - 1) ญาติพลี สงเคราะห์ญาติ
 - 2) อติถิพลี ต้อนรับแขก
 - 3) ปุพฺพเปตพลี ทำบุญหรือสักการะผู้ล่วงลับ
 - 4) ราชพลี บำรุงราชการด้วยการเสียภาษีอากรเป็นต้น
 - 5) เทวตาสพลี ถวายเทวดา คือทำบุญอุทิศสิ่งทีเคารพบูชาตามความเชื่อถือ
5. อุปถัมภ์บำรุงพระสงฆ์และเหล่าบรรพชิตผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ผู้ไม่ประมาท มัวเมา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2556: 171-172)

วิธีการใช้จ่ายทรัพย์ตามแนวโภคาทียะถือว่าการใช้จ่ายทรัพย์ที่เป็นวิधिพุทธอีกวิธีหนึ่ง เมื่อทำได้ตามที่พระพุทธเจ้าสอนไว้อย่อมทำให้คนในสังคมมีความสุข เพราะการใช้จ่ายทรัพย์ตามวิธีของโภคาทียะนี้เป็นการใช้จ่ายที่ไม่เห็นแก่ตัว คือไม่ได้เป็นการใช้จ่ายที่มุ่งเพื่อประโยชน์ของตนเองอย่างเดียวแต่เป็นการใช้จ่ายเพื่อสังคมและส่วนร่วมด้วย การใช้จ่ายทั้งห้าข้อนี้พระพุทธเจ้าไม่ได้ให้แบ่งทรัพย์เพื่อจ่ายเท่า ๆ กันในทุกข้อ แต่พระองค์บอกว่าเมื่อได้ทรัพย์มาแล้วควรนำไปใช้จ่ายอะไรบ้าง ซึ่งวิธีการใช้จ่ายที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้นี้พระองค์ไม่ได้มุ่งให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและครอบครัวเท่านั้นแต่มุ่งให้เกิดประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติและศาสนาด้วย ซึ่งแตกต่างจากการใช้จ่ายทรัพย์ของคนทั่วไปที่มุ่งแต่เพื่อการบริโภคสำหรับตนเองหรือครอบครัวเท่านั้น

การจัดสรรทรัพย์เชิงพุทธ คือการจัดสรรทรัพย์ตามหลักโภคาทียะไปใช้ในการดำเนินชีวิต ให้สำเร็จประโยชน์และคุ้มค่าอย่างสูงสุด ในพระพุทธศาสนาได้แสดงหลักคำสอนไว้เป็นแนวทางในการแสวงหา การรักษา และการใช้จ่ายทรัพย์ ในการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจให้สำเร็จในปัจจุบัน ดังเนื้อความที่ปรากฏในทีฆชาณสูตร พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงธรรม 4 ประการเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลในปัจจุบันนี้ คือ

1. อุฏฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น
2. อารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษา

3. กัลยาณมิตตตา ความเป็นผู้มีมิตรดี

4. สมชีวิตา ความเป็นอยู่อย่างเหมาะสม (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: อภ.อภ. (ไทย) 23/54/340 – 341)

หลักธรรมคำสอนให้บุคคลพึงรู้จักบริหารจัดการทรัพย์ คนที่ขยันในการทำงาน และคอยเก็บออมทรัพย์สมบัติไว้ เหมือนผืนที่สร้างรัง เหมือนปลวกที่สร้างรัง ไม่นานก็สำเร็จได้ตามที่ประสงค์ เมื่อบุคคลสะสมโภคทรัพย์อยู่ดังตัวผึ้งสร้างรัง โภคทรัพย์ของเขาก็ย่อมเพิ่มพูนขึ้น ดุจจอมปลวกที่ตัวปลวกก่อขึ้นฉะนั้น (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: (ที.ปา. (ไทย) 11/265/211)

หลักการแบ่งทรัพย์ โดยจัดสรรเป็นส่วน คือ

1. สำหรับใช้จ่ายเลี้ยงตน เลี้ยงครอบครัว เลี้ยงคนที่ควรบำรุงเลี้ยงและทำประโยชน์การจัดแบ่งเงินส่วนนี้ไว้ก็เพื่อใช้จ่ายภายในบ้าน การเลี้ยงดูครอบครัว การเลี้ยงดูบุพพการี หรือบุคคลที่อยู่ในการดูแลของผู้ถือทรัพย์ เป็นส่วนสร้างเสริมคุณภาพชีวิตคือตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของร่างกาย

2. สำหรับใช้เป็นทุนประกอบการงานลงทุนประกอบอาชีพ ที่สุจริตเป็นส่วนที่จัดแบ่งไว้เพื่อการทำธุรกิจการงาน เพื่อเป็นทุนในการประกอบอาชีพที่จัดไว้ 2 ส่วนนั้น เพราะให้ความสำคัญว่าการลงทุนเพื่อประกอบธุรกิจการงาน จัดว่าเป็นการพัฒนาอาชีพให้ก้าวสู่ระดับที่สูงขึ้น และเมื่อระดับหน้าที่การงานก้าวหน้ามากขึ้น ก็เป็นปัจจัยส่งเสริมและสนับสนุนให้การจัดสรรส่วนอื่น ๆ พัฒนามากขึ้นด้วย การจัดสรรทรัพย์ส่วนนี้เองที่จะเป็นตัวชี้วัดการพัฒนายกระดับฐานะให้ก้าวหน้าขึ้นสู่ระดับที่สูงขึ้นได้ เพราะหากมีอาชีพการงานหรือทุนในการประกอบอาชีพที่ชัดเจน การจัดสรรทรัพย์เพื่อใช้ในกิจกรรมอื่น ๆ ย่อมอัดคัดชัดเจนไปด้วย

3. สำหรับเก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็นเร่งด่วนคือการจัดสรรทรัพย์ไว้เพื่อใช้ในคราวฉุกเฉิน หรือเหตุการณ์ที่ไม่ได้คิดหรือวางแผนไว้ล่วงหน้าเช่นการเจ็บไข้ได้ป่วย หรืออุบัติเหตุ เป็นต้น ทั้งนี้การจัดสรรทรัพย์ส่วนนี้ไว้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งเมื่อเหตุการณ์เร่งด่วนนั้นเกิดขึ้น การดำเนินการช่วยเหลือจะเป็นไปได้โดยสะดวกรวดเร็วขึ้น ซึ่งหากขาดการจัดสรรส่วนนี้แม้จะสามารถดำเนินการได้ แต่ก็อาจเป็นอุปสรรคจนอาจไม่ทันเวลาก็เป็นได้ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2557: 778)

การจัดสรรทรัพย์ของหมู่บ้าน 9 ดี ด้วยกองทุนพึ่งพาตนเองเชิงพุทธด้วยหลักโศคาทิยะ ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจ ผูกใจและประสานหมู่ชนให้มีความสามัคคี เป็นหลักธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของบุคคลคนทั่วไป เป็นการปลูกไมตรี เต็มน้ำใจต่อกัน ทำให้สังคมเป็นสุข (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2557: 776) หลักการพึ่งตนเอง ชุมชนแต่ละชุมชนจะมีหลักการพึ่งตนเองแตกต่างกัน ทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของแต่ละชุมชน ที่มีความหลากหลายหรือมีศักยภาพที่แตกต่างกัน แต่เมื่อบูรณาการหลักการ

พึ่งตนเองของชุมชนทั้งหมดเข้าด้วยกันแล้ว สามารถสรุปได้ว่า หลักการพึ่งตนเองของชุมชนเหล่านี้ มีลักษณะร่วมกันอยู่ 6 ประการ ได้แก่ (1) การมีคุณธรรมประจำใจ เช่น ความซื่อสัตย์ ประหยัด อุดหนุน ความเมตตา เป็นต้น (2) การรู้จักประเมินศักยภาพของตนเอง (3) ความฉลาดในการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ (4) ยึดหลักการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ และร่วมรับประโยชน์ (5) ยึดหลักการพึ่งตนเองตามหลักการในพระพุทธศาสนา (6) ยึดหลักการพึ่งตนเองตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ ยังพบหลักการพึ่งตนเองของชุมชนพื้นที่ที่ใช้ศึกษาเพิ่มเติมอีก 3 ประการ คือ (1) การเป็นอยู่ด้วยความพร้อมของตนเอง คือความพร้อมในด้านทรัพยากร ทั้งในด้านทรัพยากรมนุษย์ของชุมชนที่มีคุณภาพ ทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสมบูรณ์เพียงพอ (2) การดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักการพึ่งตนเองที่สำคัญของแต่ละชุมชน ที่เน้นการดำรงอยู่อย่างพอดี พอประมาณเหมาะสม และการมีเงื่อนไขด้านคุณธรรมจริยธรรมอันเป็นองค์ประกอบเสริมที่สำคัญ (3) การมีความสามัคคีและมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม (พระมหาสุทนต์ นรเชษฐ, 2556) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของดวงภา เพชรแท้ พบว่า กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เป็นการรวมตัวกันของประชาชนเพื่อช่วยเหลือตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยการระดมทุนจากสมาชิกเพื่อนำมาลงทุนสำหรับสมาชิกที่มีความจำเป็น กุ้ยมีไปใช้ในการลงทุนประกอบอาชีพ ลดการพึ่งพาแหล่งเงินทุนจากภายนอกชุมชน สวัสดิการของครอบครัวที่จะนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดี นอกจากนี้ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตยังเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนทั้งในด้านการบริหารจัดการเงินทุน การส่งเสริมประชาธิปไตย การเคารพกฎกติกาการทำงานร่วมกันภายใต้ปรัชญาเงินเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน โดยยึดหลักคุณธรรม 5 ประการ ได้แก่ (1) ความซื่อสัตย์ (2) ความเสียสละ (3) ความรับผิดชอบ (4) ความเห็นอกเห็นใจ (5) ความไว้วางใจ ทำให้คนในชุมชนเกิดความรักสามัคคี เอื้ออาทรซึ่งกันและกันร่วมสร้างสรรค์ชุมชนให้มีความก้าวหน้าสามารถพึ่งพาตนเองได้อันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน (ดวงภา เพชรแท้, 2559)

4. สรุป

การบริหารจัดการทรัพยากรของกองทุนพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านด้วยหลักโกลาติยะในการบริหารเงินของกองทุนโดยให้ความสำคัญต่อการให้บริการทางการเงิน ที่สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกชุมชน เพื่อให้สมาชิกชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และมีสวัสดิการชุมชนที่เหมาะสมโดยสมาชิกสามารถเข้าถึงบริการทางการเงินไม่ว่าจะเป็นเงินฝาก หรือการกู้ยืม เพื่อเป็นทุนในการประกอบอาชีพได้อย่างสะดวกรวดเร็วในขณะเดียวกันก็ได้รับสวัสดิการต่าง ๆ ด้วย สรุปเป็นองค์ความรู้ในการจัดการกองทุนหมู่บ้านด้วยหลักโกลาติยะคือ เลี้ยงตนให้เป็นสุขเพื่อการพัฒนาหมู่บ้าน สร้างรายได้ให้ชุมชน (Happy), เลี้ยงมิตรสหายเพื่อสร้างชุมชนเกื้อกูล เพิ่มพูนน้ำใจ สร้างวิถีไทยสามัคคี (Friends), ป้องกันอันตรายเพื่อ

ช่วยเหลือผู้ประสบภัย ผู้ด้อยโอกาส (Prevent), ทำพลี 5 เพื่อใช้ในการสาธารณกุศล (Fivefold offering), ทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาเพื่อความสุขความสงบร่มเย็นของชุมชน (Buddhism) จึงได้องค์ความรู้ใหม่ว่า การจัดสรรทรัพยากรหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี HFPFB

5. องค์ความรู้ที่ได้รับ

องค์ความรู้ใหม่ของการจัดสรรทรัพยากรหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี HFPFB กองทุนพึ่งพาตนเองเมื่อใช้แนวทางการจัดสรรทรัพยากรตามหลักกรรมโมคคัตติเย ในการบริหารจัดการทรัพยากรของกองทุนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดของชุมชน ได้แก่

- 1) เลี้ยงตนให้เป็นสุข (Happy) คือ การนำเงินกองทุนหมู่บ้านไปใช้เพื่อการพัฒนาหมู่บ้าน เช่น ส่งเสริมอาชีพ การศึกษาแก่คนในหมู่บ้าน เพื่อความสุขของคนในหมู่บ้าน
- 2) เลี้ยงมิตรสหายให้เป็นสุข (Friend) คือ การจัดสรรทรัพยากรเพื่อใช้ในกิจกรรมของคณะกรรมการเพื่อสร้างชุมชนเกื้อกูล เพิ่มพูนน้ำใจ สร้างวิถีไทยสามัคคี
- 3) การป้องกันอันตราย และการเก็บไว้ใช้ในยามเจ็บป่วย (Prevent) คือ กองทุนหมู่บ้านมีการจัดสรรทรัพยากรส่วนหนึ่งเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย ผู้ด้อยโอกาสและสวัสดิการอื่น ๆ ในชุมชน นอกจากนี้ สมาชิกชุมชนสามารถกู้ยืมเงินจากกองทุนเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพหรือใช้ในเหตุจำเป็นต่าง ๆ ได้ตามความเหมาะสมของเงินออมที่ตนสะสมไว้ในกองทุนโดยเสียดอกเบี้ยให้กองทุนในอัตราต่ำ
- (4) ทำพลี 5 (Fivefold offering) คือ เงินกองทุนหมู่บ้านส่วนหนึ่งจะจัดสรรเพื่อใช้ในการสาธารณประโยชน์ เช่น ซ่อมถนนหนทาง ไฟฟ้า ประปา ชลประทาน ฯลฯ
- (5) เพื่อทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา (Buddhism) โดยกองทุนหมู่บ้านจะมีการจัดสรรทรัพยากรของกองทุนเพื่อใช้ในการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา ใช้ในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในวัดของชุมชนเพื่อความสุขความสงบร่มเย็นของชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- โกวิทย์ พวงงาม. (2545). **การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน**. ม.ป.ท.
- ดวงนภา เพชรแท้. (2559). **ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านทับซุง ตำบลห้วยเหนือ อำเภอนาทม จังหวัดกาญจนบุรี**. รัศมีศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประเวศ วะสี. (2544). **กองทุนหมู่บ้าน**. ใน สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (สทบ.). เข้าถึงได้จาก www.villagefund.or.th/ประวัติความเป็นมา (สืบค้นเมื่อ 22 มีนาคม 2565).

- พรชัย พันธุ์ธาดาพร. (2554). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการกองทุนหมู่บ้าน ตำบลหันตรา อำเภอยะนิงครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. **การประชุมวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น**. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2556). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 24. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระพุทธรูปศาสนาของธรรมสง.
- พระมหาพุทธทาส นรเชษฐ. (2556). หลักการพึ่งตนเองเชิงพุทธบูรณาการในสังคมไทย. **ดุสิตนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2559). **อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2544). **ภาวะผู้นำ**. กรุงเทพมหานคร: ธนัชการพิมพ์.
- ศุภณิตย์ โชครัตนชัย และคณะ. (2547). **ปรัชญาการทำงานและการดำเนินชีวิต: ดร.เทียม โชควัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2559). **กองทุนหมู่บ้าน**. เข้าถึงได้จาก <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=กองทุนหมู่บ้าน> (สืบค้นเมื่อ 22 มีนาคม 2565).
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต). (2557). **พุทธธรรมฉบับปรับขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ 39. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. (2544). **คู่มือสำหรับประชาชนเพื่อเตรียมการจัดตั้งและดำเนินงาน กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ.
- สำนักงานจังหวัดบุรีรัมย์. (2557). **คู่มือกระบวนการสร้างบุรีรัมย์สันติสุข 9 ดี ด้วย BCM Model**. บุรีรัมย์: กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์.
- สุภาชนก เหล็กกล้า. (2556). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตำบลลาดสวาย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี. **วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์**, 39(2), 116-117.
- Linda, Honold. (2000). **Developing Employees Who Love to Learn**. Retrieved from <http://www.gotomanager.com/newdetails.aspx?id=1617> (Accessed 22 March 2565).

การประยุกต์ใช้สังคหวัตถุ 4 สำหรับครูปฐมวัย Application of Sangahavathu 4 for Early Childhood Teachers

เตือนใจ ผางคำ

Tuenjai Phangkhram

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

Faculty of Education Phetchabun Rajabhat University All Rights Reserved

Email: tuenjai.pha@pcru.ac.th

พระครูวิกรมธรรมธัช (พีระ ปิยธมโม/คัมภีรธรรม)

Phrakhruwikromthammathach (Peera Phiyathammo/Khampeerawaratham)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

Mahamakut Buddhist University, Roi Et Campus

Email: Phrakhruwikrom@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เขียนขึ้นเพื่อนำเสนอหลักการประยุกต์ใช้สังคหวัตถุ 4 สำหรับครูปฐมวัย เพราะครูสอนปฐมวัยถือว่าเป็นบุคคลที่สำคัญในการสร้างเด็กให้เติบโตขึ้นมาอย่างมีคุณภาพ เด็กปฐมวัยเป็นวัยที่ต้องการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ และสามารถเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว การที่จะพัฒนาเด็กให้เป็นคนดีได้ตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาปฐมวัย ครูผู้สอนต้องเป็นตัวอย่างที่ดีให้เด็ก ฉะนั้น ครูควรใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของพระพุทธศาสนา เป็นหลักปฏิบัติในการสอน คือเป็นผู้มีน้ำใจให้ความรู้ทางทฤษฎีกับเด็กอย่างเต็มที่ และสละอารมณ์ที่ไม่ดีออกจากใจตัวเอง พุดจาไพเราะอ่อนโยน ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนและสังคม ทำตัวเสมอต้นเสมอปลายในการสอน เช่น เข้าสอนอย่างสม่ำเสมอ ตรงต่อเวลา หากครูสอนปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุ 4 นี้ เด็กปฐมวัยย่อมมีพัฒนาการที่ดี เพราะได้รับประสบการณ์ที่ดี จากครูผู้สอนนั่นเอง

คำสำคัญ: การประยุกต์, สังคหวัตถุ 4, ครูปฐมวัย

Abstract

This article was written to present the principle of application of Sangahavathu 4 for early childhood teachers. Because, early childhood teachers are regard as important people in raising children to grow up with quality. Primary children are the age who wants to learn things and can learn

ได้รับบทความ: 3 มีนาคม 2566; แก้ไขบทความ: 20 มีนาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 22 มีนาคม 2566

Received: March 3, 2023; Revised: March 20, 2023; Accepted: March 22, 2023

quickly to develop children to be good people according to the objectives of early childhood education. Teachers must be a good example for children. Therefore, teachers should use the 4 Sangahavattha principles of Buddhism as a teaching practice is a person who is generous in providing theoretical knowledge to children fully and taking the bad mood out of your heart, speak softly, conduct oneself to benefit students and society, be consistent in teaching, such as attending, teaching regularly and on time. If teachers follow these 4 Sangahavattha principles, early childhood children will have good development, because students will get good experience from the teachers themselves.

Keywords: Application, Sangahavattha 4, Early Childhood Teacher

1. บทนำ

เด็กปฐมวัย คือ เด็กที่มีช่วงอายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปี เป็นเด็กที่กำลังอยากรู้อยากเห็นสิ่งต่าง ๆ ในสังคมใหญ่ ที่อยู่ภายนอกครอบครัวที่เขาเกิดมา เด็กวัยนี้จึงเป็นเด็กที่ต้องการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพื่อให้เติบโตขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ เป็นสมาชิกที่ดีของของสังคม เป็นประชาชนที่ดีของประเทศต่อไป การศึกษาจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับเด็กปฐมวัย ผู้ที่เกี่ยวข้องจึงต้องจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับเด็กในวัยนี้ เพื่อให้พวกเขาได้พัฒนาตนเองไปเป็นระดับ ตามขั้นตอนที่เหมาะสมทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพราะการพัฒนาที่เกิดสมดุลงจะทำให้พวกเขาเติบโตขึ้นอย่างมีคุณภาพ หากการพัฒนาเน้นไปที่ด้านใดด้านหนึ่ง เช่น พัฒนาแต่ด้านร่างกาย ทำให้เด็กเจริญเติบโต มีร่างกายที่แข็งแรง มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาหาร และเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันของเขา โดยเฉพาะปัจจุบันนี้ความเจริญทางด้านเทคโนโลยีได้พัฒนาให้เจริญก้าวหน้าไปมาก เรียกว่าโลกทั้งโลกอยู่ภายในมือของเราก็คว่าได้ หากไม่พัฒนาจิตใจควบคู่ไปด้วย จิตใจของมนุษย์ก็จะหลงอยู่กับความสุขความเจริญทางด้านวัตถุที่ตอบสนองความสะดวกสบายทางกาย มนุษย์จะทำทุกอย่างเพื่อให้ได้สิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านั้นมานั้น จึงควรพัฒนาด้านจิตใจควบคู่กันไปด้วย ทำให้จิตใจของมนุษย์มีศีลธรรมเป็นภูมิคุ้มกันให้กับตนเองและสังคม

การพัฒนาจิตใจของมนุษย์นั้น ต้องเริ่มต้นตั้งแต่ตอนเป็นเด็กถึงจะได้ผลดีที่สุด โดยเฉพาะเด็กในช่วงปฐมวัย ซึ่งเป็นวัยที่อยากรู้อยากเห็นหรือต้องการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ หากผู้ปกครองและครูที่โรงเรียนสามารถปลูกฝังศีลธรรมให้เข้าไปอยู่ในจิตใจควบคู่กับการพัฒนาด้านร่างกายแล้ว จะทำให้เขาเติบโตขึ้นอย่างมีคุณภาพทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์

จิตใจ สังคม และสติปัญญา นำไปสู่การเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นศิษย์ที่ดีของครู อาจารย์ และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม หลักธรรมที่ควรนำไปปลูกฝังให้เกิดมีจิตใจของเด็กปฐมวัย คือ สังคหวัตถุ 4 เพราะเป็นที่จะพัฒนาจิตใจเด็กให้เป็นบุคคลที่มีจิตใจอ่อนโยน มีความเสียสละ มีวาจาที่จริงใจอ่อนหวาน มีจิตสาธารณะคือมีจิตอาสาที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคม และมีความเสมอต้นเสมอปลายไม่ทำดีเฉพาะเวลาที่หวังประโยชน์ หลักสังคหวัตถุ 4 นี้เป็น หลักธรรมที่สำคัญสำหรับการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูผู้สอนเด็กปฐมวัยควรนำ หลักสังคหวัตถุ 4 มาประพฤติปฏิบัติเป็นตัวอย่างให้เด็ก ๆ ได้เห็น ดังคำที่ว่า การกระทำ สำคัญกว่าคำสอน หากครูผู้สอนปฏิบัติต่อเด็กปฐมวัยด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 แล้วเด็กย่อม ชื่นชอบเอาการปฏิบัตินั้นไปปฏิบัติตาม ส่งผลให้เด็กเติบโตขึ้นมาเป็นคนดีของสังคมแน่นอน หากครูปฏิบัติตัวไม่ดีเด็กย่อมยึดถือเอาความไม่ดีนั้นไปปฏิบัติตามเช่นกัน ย่อมส่งผลให้เขา เป็นคนไม่ดีตาม

ด้วยเห็นความสำคัญของสังคหวัตถุ 4 ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ครูควรนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้ในการสอนเด็กปฐมวัย เพื่อเป็นการปลูกฝังหลักปฏิบัติที่ดีให้เกิดขึ้นในจิตใจ ของเด็ก ๆ เหล่านั้นทำให้เติบโตขึ้นมาเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นศิษย์ที่ดีของครูคุณครู เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และประชาชนที่ของประเทศชาติตามจุดหมายของการจัด การศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย

2. ความหมาย

สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่สำคัญในทางพระพุทธศาสนา เพราะเป็นหลักธรรม ที่สร้างความสามัคคีให้กับสังคม ทำให้คนในสังคมอยู่กันอย่างสงบสุขเพราะ สังคหวัตถุ 4 หมายถึง ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในความสามัคคี หลักสงเคราะห์ (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), 2543: 142) ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจคน และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี (พระพุทธมคฺฌาภรณ์(ป.อ.ปยุตโต), ธรรมญูชีวิต, 2550: 13-14) เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาซึ่งใช้ในการสงคฺเคราะหฺผู้อื่นอันจะเป็นเครื่องผูกไมตรี ประสานหมู่ชนเข้าด้วยกัน คำว่า สังคหวัตถุมาจากคำว่า สังคห ซึ่งแปลว่าสงคฺเคราะหฺ กับคำ ว่า วัตถุ ซึ่งแปลว่าเรื่อง รวมความแล้วสังคหวัตถุจึงแปลว่า เรื่องการสงคฺเคราะหฺหรือธรรมอัน เป็นหลักในการสงคฺเคราะหฺ (วิวัฒน์ รอดสุโข, 2550: 21) เป็นหนึ่งในหลักจริยศาสตร์สังคม ของพระพุทธศาสนาเป็นหลักปฏิบัติตนตามหลักจิตวิทยาสังคมเพื่อให้เกิดความนิยมชมชอบ และเคารพนับถือแก่ผู้อื่นหรือสังคมของชุมชนต่าง ๆ (สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ ธรรมธโร, 2541: 13) สังคหวัตถุ 4 นี้ พระพุทธเจ้าทรงอุปมาเหมือนกับพาหนะที่จะนำคนไปสู่ความสุข ความเจริญในโลก เพราะสังคมของมนุษย์เราจำเป็นต้องอิงอาศัยธรรมะทั้ง 4 ประการนี้ ทรงชี้อีกมุมที่ตรงกันข้ามว่า ถ้าหากว่าสังคมปราศจากเสียซึ่งธรรมทั้ง 4 ประการแล้ว แม้มารดา บิดา ก็จะไม่ได้รับการนับถือบูชาจากบุตรธิดา โลกจะอยู่ไม่ได้เลย จึงเรียกว่าธรรม

เป็นเครื่องสงเคราะห์ก็มีอยู่ 2 ฝ่าย คือ อามิสสังคหะ คือ สงเคราะห์ด้วยวัตถุสิ่งของ อัมมสังคหะ คือ สงเคราะห์โดยธรรม (พระเทพดิลก ระเบียบ ฐิตญาโน, 2544: 262)

เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กก่อนวัยเรียน เด็กเล็ก เด็กระดับก่อนประถมศึกษา เด็กอนุบาลศึกษา ซึ่งคำเหล่านี้มีความหมายในตัวเองในมิติต่าง ๆ กัน (สุธิภา อวพิทักษ์, 2542: 2) เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กที่มีช่วงอายุตั้งแต่ 0-6 ปี เป็นวัยเริ่มต้นในการพัฒนาทุกด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์-จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา จึงเป็นวัยที่มีความสำคัญ และเป็นพื้นฐานของการพัฒนาบุคคลให้เจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ (ทัศนาก้าวพลอย, 2544: 1) เด็กปฐมวัย หมายถึง วัยเด็กตอนต้น โดยนับตั้งแต่เกิดถึง 6 ปี เป็นวัยที่เตรียมตัวเข้าสู่สังคม ได้รู้จักบุคคลอื่น ๆ มากขึ้น นอกเหนือจากคนในครอบครัวตนเอง เด็กวัยนี้พึ่งจะออกจากบ้าน ไปสู่โรงเรียน ยังไม่พร้อมที่จะช่วยเหลือตนเอง หรือรับรู้กฎข้อบังคับต่าง ๆ ของโรงเรียน ต่อเมื่ออายุถึง 6 ปี เด็กเริ่มช่วยเหลือตัวเองได้มากขึ้น มีความพร้อมมากขึ้น รู้จักเล่นกับเพื่อน จึงเป็นวัยที่กำลังมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คนทั่วไปเรียกเด็กวัยนี้ว่า เด็กเล็ก เด็กปฐมวัย หรือเด็กอนุบาล (พัชรี เจตน์เจริญรักษ์, 2545: 8-9)

ประยุกต์ ในความหมายที่ค่อนข้างแคบจำกัดขอบเขตเฉพาะการนำความรู้ใน วิชาการต่าง ๆ มาใช้ประโยชน์ในภาคปฏิบัติ โดยให้ความหมายไว้ว่า นำความรู้ในวิทยาการ ต่าง ๆ มาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ เช่น วิทยาศาสตร์ประยุกต์ จิตวิทยาประยุกต์ (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 664) การประยุกต์ หมายถึง การนำ “บางสิ่ง” มาใช้ประโยชน์ โดยปรับใช้อย่างเหมาะสมกับสภาวะที่เฉพาะเจาะจง “บางสิ่ง” ที่นำมาใช้นั้น อาจเป็นทฤษฎี หลักการ แนวคิดหรือความรู้เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งและนำมาใช้ประโยชน์ ในภาคปฏิบัติ โดยปรับให้เข้ากับบริบทและสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ “บางสิ่ง” นั้นอาจเป็นวัตถุสิ่งของที่นำมาใช้นอกเหนือบทบาทหน้าที่เดิม เพื่อให้ เหมาะสมกับบริบทใหม่ (สมชาติ โตรักษา, 2557: 130) การประยุกต์ใช้ หมายถึง การนำเอา หลักสังคหวัตถุ 4 ไปปรับใช้อย่างเหมาะสมภายใต้บริบทของสภาพแวดล้อมทางการจัด การศึกษา เช่น การเรียนการสอน การส่งเสริมจริยธรรมบุคลากรทางการศึกษา เป็นต้น (พระครูอาทรปริยัตยานุกิจ สุจิตโต เพียรสองชั้น, 2555: 4)

3. การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยต้องจัดให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก เนื่องจาก เด็กวัยนี้ เป็นระยะที่สำคัญที่สุดของพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญาและบุคลิกภาพ ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เด็กได้รับอิทธิพลต่อการเสริมสร้างความ พร้อมของเด็กที่จะพัฒนาตนเองในขั้นต่อไปให้บรรลุศักยภาพแห่งพัฒนาการ ดังนั้น นักการศึกษาปฐมวัยหลายท่านจึงได้เสนอแนะหลักการในการจัดการศึกษาปฐมวัยซึ่งควรมี

ความแตกต่างจากการศึกษาระดับอื่น ยึดหลักการในการจัดการศึกษาว่าเด็กคือใครและเด็กต้องการอะไรซึ่งการจัดการศึกษาปฐมวัยพื้นฐานสำคัญควรยึดหลักการ 4 อย่าง ดังต่อไปนี้

1. เด็กมีการพัฒนาทุกขั้นตอน ดังนั้น ควรจัดเตรียมการศึกษาให้เหมาะสมกับระดับชั้น
2. เพิ่มความสามารถในการพัฒนาเด็ก เน้นให้เด็กมีความมั่นใจในตนเอง และเห็นคุณค่าของตนเอง
3. พัฒนาการด้านร่างกายและอารมณ์ให้ดีอยู่เสมอ
4. เด็กเรียนรู้ด้วยกระบวนการ เช่น ปฏิบัติจริง มีส่วนร่วมประสบการณ์กับบุคคลและทำกิจกรรมต่าง ๆ เปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้อย่างอิสระโดยผ่านการเล่น มีโอกาสตัดสินใจด้วยตนเอง (สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์, 2538: 8-10)

เยาวยา เดชคุปต์ ได้สรุปหลักการจัดการศึกษาปฐมวัยว่าควรคำนึงถึงสิ่งสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ความเสมอภาคทางโอกาส เด็กทุกคนไม่ว่าจะมาจากที่ใด สังคมใดมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันในการได้รับการพัฒนาในระดับปฐมวัย เพื่อให้เติบโตไปสู่ความเป็นพลเมืองที่ดี มีคุณภาพโดยเฉพาะเด็กในชนบท ชุมชนแออัดหรือเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่ยากไร้ ควรได้รับการพิจารณาช่วยเหลือเป็นพิเศษ เพื่อได้รับการพัฒนาการตามแนวทางเช่นเดียวกับเด็กในเมืองได้รับ
2. การพัฒนาศักยภาพของเด็ก มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพหรือความสามารถอยู่ภายในตัว ซึ่งติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด ศักยภาพต่าง ๆ เหล่านี้สามารถพัฒนาได้และสามารถนำออกมาใช้เมื่อได้รับการกระตุ้นทั้งจากสิ่งเร้าภายนอกและแรงจูงใจภายในตนเอง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กวัยนี้จะต้องพยายามดึงเอาศักยภาพของเด็กแต่ละคนออกมาและพัฒนาศักยภาพนั้นให้เจริญงอกงามสมบูรณ์
3. ความแตกต่างระหว่างบุคคล ความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นธรรมชาติของมนุษย์ เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกันตามคุณสมบัติประจำตัวและสิ่งแวดล้อมที่ได้รับการจัดการศึกษาปฐมวัยจะต้องตระหนักถึงความจริงนี้ การตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลจะเป็นพื้นฐานในการวางแผนการพัฒนาเด็กตามลักษณะเฉพาะของเขาและเป็นการพยายามเข้าถึงตัวเด็กแต่ละคนด้วย (เยาวยา เดชคุปต์, 2542: 22)

จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัย

จุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาปฐมวัยที่เหมาะสมควรมีเป้าหมายเดียวกันคือการเน้นพัฒนาเด็กทุก ๆ ด้าน เพราะเด็กในวัยนี้ถ้าได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอย่างถูกต้องเหมาะสมจะส่งผลดีและเป็นรากฐานต่อพัฒนาการและประสบการณ์ของเด็กให้มีความพร้อมให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2526: 336) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัยไว้ ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางกายของเด็กอย่างเต็มที่ จะได้เป็นพลเมืองที่สมบูรณ์แข็งแรง
2. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านบุคลิกภาพ อารมณ์และสังคมของเด็ก เพื่อให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีสุขภาพสมบูรณ์มีความแข็งแรงทางจิตใจที่จะเผชิญอุปสรรคและอันตรายได้
3. เพื่อให้เด็กมีคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ มีความขยัน ซื่อสัตย์ มีระเบียบวินัย ประหยัด และรักความสะอาด
4. เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ด้านต่าง ๆ
5. เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน หรือศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนในการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก
6. เพื่อตระหนักในปัญหาความเปราะบางของพัฒนาการตั้งแต่แรกและดำเนินต่อไปโดยเหมาะสม

นิตยา ประพฤติกิจ ได้กล่าวถึงเป้าหมายการสอนเด็กปฐมวัยควรประกอบด้วย

1. สร้างเสริมให้เด็กเกิดความคิดรวบยอดที่ดีต่อตนเอง มีเจตคติที่ดีต่อตนเอง และมีการเริ่มต้นในโรงเรียนที่ดี เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาถึงขีดสุดยอด
2. ให้โอกาสเด็กได้พัฒนาบุคลิกภาพทุก ๆ ด้านโดยการ
 - 1) จัดประสบการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคม
 - 2) ฝึกให้ใช้กล้ามเนื้อใหญ่และเล็กเพื่อพัฒนาร่างกาย
 - 3) ยอมรับการแสดงออกทางด้านอารมณ์ของเด็ก
 - 4) สร้างประสบการณ์ที่สร้างเสริมให้เด็กใช้ความคิดวิเคราะห์ปัญหาและแก้ไขปัญหาได้ในหลาย ๆ รูปแบบ
3. กระตุ้นให้เด็กมีพัฒนาการทางภาษาโดยจัดให้เด็กได้ฝึกฟังและพูด
4. พัฒนาการรับรู้ โดยผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า
5. ส่งเสริมให้เด็กสามารถพึ่งพาตนเองได้
6. ช่วยเหลือเด็กในการค้นคว้าสำรวจสิ่งแวดล้อม และช่วยให้เด็กรู้สึกพอใจในความอยากรู้อยากเห็นของตน
7. ช่วยสร้างเด็กให้มีความมั่นใจที่ดีในการทำงาน
8. มีประสบการณ์ที่ดีกับเพื่อน ๆ
9. จัดประสบการณ์ที่สนองความต้องการของเด็กแต่ละคนและเด็กแต่ละกลุ่ม
- 10 พัฒนาให้เด็กมีเจตคติที่ดีต่อครู โรงเรียน และเข้าใจสายใยสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน
11. สร้างประสบการณ์ที่ดีที่เด็กยังไม่มีที่บ้าน

(นิตยา ประพฤติกิจ, 2539: 11-12)

4. สังคหวัตถุ 4

สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่ใช้ยึดเหนี่ยวใจบุคคล เป็นองค์ทำที่สร้างความสามัคคีปรองดองกันของคนในสังคม เพราะองค์ประกอบของสังคหวัตถุประกอบธรรมะ 4 ประการ คือ ทาน ปิยวาจา อุตถจริยา และสมานัตตตา ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. ทาน หรือ การให้ปันสิ่งของแก่ผู้อื่นที่ควรปัน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ ช่วยด้วยทุนการแบ่งปันสิ่งของแก่ผู้อื่นที่ควรให้ ตลอดจนให้รู้ความรู้ความเข้าใจ และศิลปวิทยารวมไปถึงการให้อภัยแก่ผู้อื่น ทำให้สังคมอยู่กันอย่างมีความสุข เพราะการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: อง. จตุกก. 21/32/50). การให้ในทางพระพุทธศาสนาได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ อามิสทาน คือ การให้การบริจาคทางวัตถุ เช่น เงิน อาหาร เสื้อผ้า เป็นต้น และธรรมทาน คือ การบริจาคทางจิตใจ เช่น การให้ความรัก ให้คำแนะนำที่ดี และการให้อภัย เป็นต้น หากครูปฐมวัยมีหลักธรรมที่ชื่อว่า ทาน อยู่ประจำจิตใจ โดยเฉพาะการให้คำแนะนำดี ๆ การทำให้ทานอารมณ์ดีเป็นสิ่งสำคัญ เช่น การทำทานด้วยปัญญา การให้ทานด้วยความสุข เป็นต้น เพราะผู้ที่ให้ทานนั้นย่อมเป็นที่รักที่พอใจของคนทั้งหลาย

2. ปิยวาจา หรือ การเจรจาใช้คำพูดของตนต่อผู้อื่นด้วยสุภาพอ่อนโยนให้เหมาะสมแก่กาลเทศะและเหมาะสมแก่สังคมชุมชนทุกชั้น การพูดน่ารัก ปราศรัยด้วยถ้อยคำสุภาพอ่อนหวาน เพราะเป็นที่รักพูดด้วยคำที่น่าฟัง ชี้แจงในสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้กำลังใจ ทำให้เกิดความพอใจแก่ผู้ได้ยินได้ฟัง ก่อให้เกิดมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเพื่อให้ชุมชนหรือบุคคลเหล่านั้นเคารพนับถือ ปิยวาจานี้ใช้กับมิตรสหายของตน ย่อมจะทำให้มิตรสหายเหล่านั้นรักใคร่ รู้จักเจรจาสุภาพอ่อนโยน กับครูอาจารย์ การใช้หลักจริยศาสตร์สังคมในเรื่องปิยวาจานั้น ผู้ใช้จำต้องมีสติควบคุมตนเอง และสามารถบังคับจิตใจตนเองได้ทุกขณะ (สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า พิมพ์ ธรรมธโร, 2541: 13) คำพูดที่ดีที่สุภาพอ่อนโยน เป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับผู้ที่ทำหน้าที่ครู-อาจารย์ที่สอนศิษย์ โดยเฉพาะครูที่สอนเด็กปฐมวัย เพราะเด็กในวัยนี้ การรับรู้และจดจำนั้นสามารถทำได้ดีและรวดเร็วและนำไปปฏิบัติตามทันที หากครูสอนใช้คำพูดที่รุนแรง หยาดบคาย ดูด่าว่ากล่าวเด็กหรือคนอื่นให้เด็กปฐมวัยเห็นจึงไม่ใช่เรื่องดี ไม่ใช่เรื่องที่ควรกระทำสำหรับผู้ที่ได้ชื่อว่าครู

3. อุตถจริยา หมายถึง การสอนให้บุคคลนั้นมีหน้าที่ทางมนุษยสัมพันธ์ทุกระดับชั้นมีหน้าที่ช่วยเหลืออุปการะหรือสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน การบำเพ็ญประโยชน์ให้เป็นประโยชน์แก่ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้อื่น เป็นการปฏิบัติสิ่งที่เป็นประโยชน์ซึ่งกันและกัน มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน ด้วยกำลังใจความคิด กำลังกาย และกำลังทรัพย์ การทำตนให้เป็นประโยชน์เท่าที่จะทำได้ เช่น ส่งเสริมจริยธรรม ส่งเสริมให้ผู้อื่นได้รับในสิ่งที่ดี การช่วยผู้อื่นจะทำให้หมู่คณะและสังคมและประเทศชาติก้าวหน้า ได้รับความสำเร็จในสิ่งต่าง ๆ เป็นอย่างดี (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: อง. จตุกก. 21/32/50)

การบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่นเป็นคุณสมบัติอีกอย่างหนึ่งของผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นครู อาจารย์ เพราะครู-อาจารย์คือผู้นำทางวิญญาณ เป็นผู้สร้างปัญญาให้แก่ศิษย์ เป็นผู้ชี้แนะแนวทางที่ดี ที่ถูกต้องให้และนำพาศิษย์ไปส่งให้ถึงจุดหมายนั้น ฉะนั้นครูอาจารย์จึงได้ชื่อว่า ผู้สร้างปัญญา

4. สมานัตตตา หมายถึง การปรับปรุงบุคลิกภาพของตนเองอย่างสม่ำเสมอโดยไม่ถือตัว และให้เข้ากับสังคมของชุมชนได้ทุกชั้นการปฏิบัติตนเสมอดันเสมอปลายทำตัวให้เข้ากันได้ เป็นเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน ไม่เอาเปรียบร่วมเผชิญและแก้ปัญหาเพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน ไม่ถือเราถือเขา รู้จักผูกมิตรกับผู้อื่น เช่นในยามที่ตนตกทุกข์ได้ยากก็ไม่ทอดทิ้งยังช่วยเหลือ ย่อมเกิดความสุขและความสามัคคีในหมู่คณะ การทำตัวเสมอดันเสมอปลายเป็นบทสรุปของการทำหน้าที่ครู การเป็นผู้ที่มีจิตใจดีเอื้อเพื่อแผ้ว พุดจาไฟเพราะชอบช่วยเหลือผู้อื่น อย่างเสมอดันเสมอปลาย ครูสอนปฐมวैयाควรนำหลักสังคหวัตถุ 4 นี้ไปประยุกต์ใช้ในการสอนเด็กที่กำลังอยากรู้อยากเห็นและเรียนรู้ได้เร็ว หากครูเป็นตัวอย่างที่ดีให้ศิษย์เห็น ศิษย์ก็ปฏิบัติตามตัวอย่างที่ดี

5. สรูป

การจัดการศึกษาปฐมวैया เป็นการจัดขึ้นเพื่อให้การศึกษากับเด็กวัยก่อนเรียน เพื่อเตรียมพร้อมและเพิ่มความสามารถในการพัฒนาเด็ก โดยเน้นพัฒนาทั้งด้านร่างกายและอารมณ์ของเด็ก ให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง มีส่วนร่วมประสบการณ์กับบุคคลและทำกิจกรรมต่าง ๆ เปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้อย่างอิสระโดยผ่านการเล่น มีโอกาสตัดสินใจด้วยตนเอง ทำให้เด็กมีคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ มีความขยัน ซื่อสัตย์ มีระเบียบวินัย ประหยัด และรักความสะอาด

การที่จะพัฒนาเด็กให้เป็นคนดีมีระเบียบวินัยพร้อมที่จะศึกษาในระดับที่สูงขึ้นไปได้อย่างมีคุณภาพนั้น ครูผู้สอนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ เพราะไม่ว่าจะจัดรูปแบบการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับการพัฒนาของเด็กได้ขนาดไหน แต่หากครูผู้สอนทำตัวไม่เหมาะสมไม่เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับเด็กแล้ว การที่จะพัฒนาให้เด็กปฐมวैयाให้เป็นเด็กที่ดีพร้อมเรียนในระดับสูงขึ้นไปคงเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก ฉะนั้น ครูควรที่จะประพฤติปฏิบัติตัวให้เป็นตัวอย่างที่ดีให้เด็ก ๆ ได้เห็นและนำไปปฏิบัติตาม โดยครูต้องใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักการหรือรูปแบบในเวลาทำการสอน

สังคหวัตถุข้อที่ 1 ทาน การให้ ครูสอนปฐมวैयाควรมีหลักธรรมนี้อยู่ประจำจิตใจ คือมีการให้รางวัลเป็นสิ่งของบ้างในเวลาเด็กทำความดี ที่สำคัญคือการให้คำแนะนำดี ๆ การให้ทานอารมณ์ที่ไม่ดี เช่น ความโกรธ การลำเอียง ประเด็นครูด้าและทำร้ายเด็กเราเห็นกันบ่อย ๆ ในสังคมสมัยนี้ ครูด้า ครูตื๊นนักเรียนเพราะโกรธ เป็นต้น เรื่องที่ไม่ดีเหล่านี้เราเห็นเป็นข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์บ่อย ๆ สาเหตุนั้นเป็นเพราะครูควบคุมอารมณ์ตนเองไม่ได้

เมื่อถูกความไม่พอใจเข้ามากระทบจึงได้ขาดสติทำร้ายนักเรียน เมื่อเด็กได้เห็นครูกระทำเช่นนี้ บ่อยเขาก็จะจดจำไปปฏิบัติตาม โตขึ้นมากลายเป็นคนไม่ดีเพราะขาดการให้ทานทางด้านอารมณ์

สังคหวัตถุข้อที่ 2 คือ ปิยวาจา ครูควรใช้คำพูดที่สุภาพอ่อนโยน ในการสอน ข้อนี้เป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับผู้ที่ทำหน้าที่ครู-อาจารย์ โดยเฉพาะครูที่สอนเด็กปฐมวัย เพราะเด็กในวัยนี้การรับรู้และจดจำนั้นพวกเขาสามารถทำได้ดีและรวดเร็วทั้งยังนำไปปฏิบัติตามได้ทันที หากครูสอนใช้คำพูดที่รุนแรง หยาดคาย ดุด่าว่ากล่าวเด็กหรือคนอื่นให้เห็นจึงไม่ใช่เรื่องดี ไม่ใช่เรื่องที่ควรกระทำสำหรับผู้ที่ได้ชื่อว่าครู ฉะนั้น ครู ควรเป็นผู้มี ปิยวาจา เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับศิษย์

สังคหวัตถุข้อที่ 3 อตถจริยา คือ การบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคม การบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่นเป็นคุณสมบัติอีกอย่างหนึ่งของผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นครู อาจารย์ เพราะครู อาจารย์ คือ ผู้นำทางวิญญาณ เป็นผู้สร้างปัญญาให้แก่ศิษย์ เป็นผู้ชี้แนะแนวทางที่ดีที่ถูกต้องให้และนำพาศิษย์ไปส่งให้ถึงจุดหมายนั้น ครูสอนปฐมวัยจึงควรปฏิบัติตนในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีให้เด็กได้เห็น

สังคหวัตถุ 4 ข้อสุดท้าย คือ สมานัตตตา การทำตัวเสมอต้นเสมอปลาย เป็นบทสรุปของการทำหน้าที่ครู การเป็นผู้ที่มีจิตใจดีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ พูดจาไพเราะ ชอบช่วยเหลือผู้อื่น อย่างเสมอต้นเสมอปลาย ความเป็นครู การมาสอนนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ การตรงต่อเวลา การพูดจาไพเราะอ่อนหวาน เป็นหน้าที่ที่ครูสอนปฐมวัยต้องทำให้ได้และทำอย่างสม่ำเสมอ เพราะเป็นคุณสมบัติที่ดีของครู และที่สำคัญคือเด็กวัยนี้ควรได้รับรู้แต่ประสบการณ์ที่ดี เพื่อจะได้เติบโตขึ้นมาเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ

ครูสอนปฐมวัยควรนำหลักสังคหวัตถุ 4 นี้ไปประยุกต์ใช้ในการสอนเด็กที่กำลังอยากรู้อยากเห็นและเรียนรู้ได้เร็ว หากครูเป็นตัวอย่างที่ดีให้ศิษย์เห็น ศิษย์นำตัวอย่างที่ดีนั้นไปประพฤติปฏิบัติตาม

เอกสารอ้างอิง

- ทัศนาก้าวพลอย. (2544). **กระบวนการจัดประสบการณ์พัฒนาการเรียนรู้เด็กปฐมวัย**.
 ลพบุรี: สถาบันราชภัฏเทพสตรี.
- นิตยา ประพฤติกิจ. (2539). **การพัฒนาเด็กปฐมวัย**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- พระครูอาทรปริยัตยานุกิจ (สุจิตโต/เพียรสองชั้น). (2555). การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการบริหารงานบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**.
 บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพดิลก (ระแบบ วิฑูตญาณ). (2544). **ธรรมปริทัศน์**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2543). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2550). **ธรรมนุญชีvit**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- พัชรี เจตน์เจริญรักษ์. (2545). **เอกสารประกอบการสอนรายวิชา 1072307 การเตรียมความพร้อมเพื่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย**. ลพบุรี: สถาบันราชภัฏเทพสตรี. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เยาวพา เดชคุปต์. (2542). **การศึกษาปฐมวัย**. กรุงเทพมหานคร: แม็ค.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- วีรวัฒน์ รอดสุข. (2550). เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง สังคหวัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 ไตรลักษณ์ 3 กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ระหว่างการสอนด้วยหนังสือการ์ตูนและการสอนตามปกติ. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สมชาติ โตรักษา. (2557). **การประยุกต์หลักการบริหารเพื่อพัฒนางานอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน**. ภาควิชาบริหารงานสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ ธรรมโร). (2541). **ธรรมะสร้างเยาวชน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สิริมา ญาณอนันตพงษ์. (2538). **แนวคิดสู่การปฏิบัติ: แนวการจัดประสบการณ์ปฐมวัยศึกษา (หลักสูตรปฐมวัย)**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดวงกมล.
- สุธิภา อวพิทักษ์. (2542). **การดูแลเด็กปฐมวัย**. อุตรดิตถ์: สถาบันราชภัฏอุตรดิตถ์.

วิสัยทัศน์วิสัยธรรม: ลักษณะภาวะผู้นำในสถานศึกษา

Vision: Leadership characteristics in School

ชมพู่ โกติรัมย์, ทศพร เกตุพนอม, สุปัญญา จันทร์เพ็ญศรี, ประมวล วิลาชัน

Chompoo Gotiram, Thasporn Kettanom, Suphanya Janphansri,

Pramual Wilachan

มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

Southeast Asai University

E-mail: pupink36@gmail.com

บทคัดย่อ

จิตเป็นใหญ่ในทุกกิจกรรมของมนุษย์ การที่จิตของบุคคลมีคุณภาพ มีสมรรถภาพ มีพลัง มีปัญญธรรมในอริยสัจ มีคุณลักษณะส่งเสริมความเป็นใหญ่ (อินทรีย์) ในการครองตนอันประกอบด้วยความเชื่อมั่น ความเพียรในการเฝ้าระวัง พัฒนาต่อเนื่อง และรักษามาตรฐานคุณภาพ ความมีสติเป็นฐานในพฤติกรรม ในความรู้สึก ความคิดและในปัญญาธรรมอันเป็นความฉลาดทางอารมณ์และปัญญา ความมีวิสัยทางธรรมในจิตดังกล่าว ส่งให้วิสัยทัศน์มีพลัง มีความคิดรอบคอบ มีความคิดกว้างไกล รอบด้านครอบคลุมถึงปัจจัยสัมพันธ์ ลอดอคติ การมีวิสัยทัศน์วิสัยธรรมของผู้นำในสถานศึกษาอันเป็นสถานที่ให้การศึกษาและพัฒนาความเป็นมนุษย์ให้สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ ย่อมนำพาการบริหารให้ถูกต้องตามธรรมเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติสืบไป

คำสำคัญ: วิสัยทัศน์, วิสัยธรรม, ภาวะผู้นำ, สถานศึกษา

Abstract

Mind is great in all human activities. Mental quality of a person consist capability, focused, Dharma wisdom, leadership attributes (Organism) in Self-administration by confidence, assiduity in watchfulness, continuous improvement, and maintain quality standards. Consciousness base on behavior, feeling, idea, and in moral wisdom, which is emotional intelligence and wisdom. Such mental virtuosity take a vision to be focused, thoughtful, widely thinking, around coverage of relational factors, reduce partiality. A vision of a leader in the academy where to educate and develop humanity by both

physically and mentally will lead to a fair administration for the benefit of the nation.

Keywords: Vision, Power of Principles, Leadership, Academy

1. บทนำ

เมื่อกล่าวถึงภาวะผู้นำนั้น หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ “ความเป็นผู้นำ” มีอยู่สองความหมายคือ ความเป็นหรือคุณสมบัติที่มี และการนำพาองค์กรหรือนำกลุ่ม อาจนำพาเหมาะสมหรือผิดทางก็เป็นได้อยู่ที่ตัวชี้เรานั้นเป็นคุณสมบัติที่ผู้นำต้องมีติดตัวอย่างตระหนักรู้ตลอด เป็นดังแผนที่และเข็มทิศติดตัวตลอดการเดินทาง ในฐานะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมต้องอยู่รวมกันเป็นหมู่ เป็นกลุ่ม เป็นชุมชน เป็นสังคม หรือมีการทำกิจกรรมร่วมกันในองค์กร อันเป็นการรวมตัวกันทางกายภาพ ส่วนจิตภาพมีความแตกต่างกันหลายอย่างหลายประการทั้งในด้านความคิด ความรู้ เมื่อมีความแตกต่างกันแต่ต้องมาอยู่ร่วมทำกิจกรรม สิ่งที่สำคัญคือการประสานระหว่างบุคคลที่มีความแยกกันให้กระทำการ นำและพากันไปด้วยดี เพื่อความสำเร็จที่เป็นจุดหมาย สิ่งทีประสานนำพานั้นคือผู้นำ กล่าวคือผู้มีหลักการที่เสริมความเป็นใหญ่ ไม่ถูกสิ่งเลวร้ายจากภายนอกมาครอบงำได้ มีหลักธรรมาภิบาลให้ใหญ่ด้วยคุณลักษณะความเป็นใหญ่ในหลักธรรมกล่าวคือมีความเชื่อมั่นด้วยปัญญารอบรู้เท่าทันปัจจัยภายนอกมีความเพียรมุ่งมั่นพร้อมนำพาองค์กร จึงเป็นผู้บริหารจัดการจิตของตนได้แล้วนำพาองค์กร ซึ่งพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2551: 3) ให้ความหมายว่า บุคคลที่จะมาประสานช่วยให้คนทั้งหลายรวมกัน จะเป็นการอยู่รวมกันก็ตาม หรือทำการร่วมกันก็ตามให้พากันไปด้วยดี สู่จุดหมายที่พึงปรารถนา ที่ว่าพากันไปก็ให้พากันไปด้วยดีนั้น หมายความว่าไปโดยสวัสดิ หรือโดยสวัสดิภาพ ผ่านพ้นภัยอันตรายอย่างเรียบร้อยและเป็นสุข เป็นต้น แล้วก็บรรลุถึงจุดหมายที่พึงปรารถนา ซึ่งขอเติมอีกหน่อยว่า “โดยถูกต้องตามธรรม” จากความหมายนี้ชี้ให้เห็นว่า ผู้นำเป็นผู้ประสานนำพาให้ถูกต้องตามธรรม เน้นที่ตามธรรม มิฉะนั้นการนำนั้นซึ่งการนำมีหลายประเภท จึงต้องมีหลักธรรมประกอบารมอง การคิดตลอดจนการกำหนดแผนงานให้องค์กร ได้ดำเนินการและคอยตรวจสอบคอยกำกับให้ดำเนินเป็นไปตามกรอบแห่งธรรม ทำให้มีศักยภาพในการเห็น (วิสัยทัศน์) มีวิสัยธรรมเป็นฐาน ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักคำประกันว่าจะนำพาหมู่คณะสู่เป้าหมายที่เป็นประโยชน์ อันรวมถึงประโยชน์ตนและประโยชน์ส่วนรวม คือภาวะการนำกล่าวคือสภาวะที่ชี้และนำพาผู้นำให้นำด้วยธรรมที่มีคุณลักษณะเป็นความจริง ความถูกต้อง และได้มาโดยธรรม จึงกล่าวได้ว่าคุณลักษณะทางธรรมนี้เป็นตัวกำกับผู้นำให้ดำเนินการและนำได้ถูกต้อง

ดังนั้นคณะผู้เขียนเห็นว่า หลักธรรมที่มีคุณลักษณะชี้แนะ หรือสร้างภาวะผู้นำอันจะส่งเสริมให้บุคคลมีหลักคิดทางธรรมนำพาพัฒนาศักยภาพการบริหารสถานศึกษา อันเป็นการบริหารจัดการตามหลักมนุษยนิยมจึงได้ศึกษาสังเคราะห์สืบไป

2. วิสัยทัศน์ วิสัยธรรม

ศักยภาพของความเป็นผู้นำ เมื่อพูดถึงผู้นำในฐานะเป็นตัวบุคคลผู้กระทำ ผู้นำจะต้องมาคู่ที่ศักยภาพและภาวะหรือเครื่องมือที่ผู้นำจะใช้นำพา หากจะกล่าวอย่างง่าย คนที่จะเป็นผู้นำนั้นต้องมีสายตา มีวิธีการมอง มีมุมมองที่กว้างไกล สามารถมองเชิงสัมพันธ์ระหว่าง ๆ ปัจจัยต่าง ๆ ที่เชื่อมกันได้ ในทางกลับกันสามารถวิเคราะห์แยกแยะประเมินสถานการณ์ปัจจุบันที่เป็นเช่นนี้ เมื่อสถานการณ์แปรเปลี่ยนสามารถคาดการณ์พยากรณ์จากปัจจุบันสู่อนาคตได้ ตามหลักที่ว่า เมื่อเหตุปัจจัยนี้มี เป็นอยู่ ภายใต้สถานการณ์เช่นนี้ย่อมส่งผลต่ออนาคต สามารถคาดการณ์อนาคตได้ จึงเรียกว่ามีศักยภาพในการมอง หากแต่เป็นการมองและคิดที่กว้างไกล โดยรอบครอบคลุม จึงส่งผลให้สามารถเห็นได้กว้าง จิตนาการเป็นภาพฝันที่วาดไว้เป็นเส้นทางหรือมรรควิธีสำหรับนำไป (วิสัยทัศน์) วิสัยทัศน์เป็นตัวขยายการมองให้เห็นให้ได้ชัดเจนขึ้นไม่พรั่นไหว ตามที่ธวัชชัย บุญยมนี (2550: 39-40) ระบุว่า ผู้นำมีคุณสมบัติอยากรู้อยากเห็น มีจินตนาการ ที่มีพลังมากำกับกำหนดสิ่งที่เชื่อและทำให้เป็นจริง

วิสัยทัศน์ คืออำนาจในการเห็นซึ่งเกิดได้จากมีวิธีและหลักคิด จึงเป็นภูมิปัญญา ภูมิรู้ของบุคคลนั้น ๆ ที่สามารถมองได้ชัด หยั่งรู้ต่ออนาคตแม้เป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน แต่การมองและคิดอย่างรอบคอบ มีความรอบด้านตามที่กล่าวมาสามารถคาดการณ์ประเมินสถานการณ์ได้อย่างชัด เทียงตรงมีความแน่นอนสูง วิสัยทัศน์คือการมองอนาคตของผู้นำแล้วนำมากำหนดเป็นจุดหมายโยงกับการกิจค่านิยม (บุรชัย สิริมหาสาร, 2558: 14) วิสัยทัศน์ที่จะนำพา หากมีมุมมองทางธรรมย่อมเป็นหลักค้ำประกันการเห็น การกำหนดเป้าหมาย ซึ่งธรรมที่จะกำกับวิสัยทัศน์เป็นต้นว่า มีจิตประกอบด้วยเมตตา มีสติสำรวมระวังเพื่อเป็นหลักประกันความผิดพลาดในทุกกิจกรรม มีความเพียรในการรักษาคุณภาพพัฒนาต่อเนื่องและขจัดอุปสรรคปัญหา โดยรวมคือมีสติเฝ้าระวังความคิด จากความหมายที่นำเสนอมาชี้ให้เห็นในแง่การมองภาพอนาคตนำสู่การวางแผน การคาดหวัง เพื่อดำเนินการสู่เป้าหมายที่วางไว้ เมื่อนำมารวมกับคำว่า วิสัยธรรมวิสัยทัศน์ ที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ท่านเปิดมุมมองทางความคิดเกี่ยวภาวะผู้นำโดยใช้คำว่า **วิสัยธรรมเบิกวิสัยทัศน์** (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต, 2551: 6) ได้ชี้ให้เห็นว่า ส่วนมากเรามักเข้าใจผู้นำคือตัวบุคคล อันตัวบุคคลมีความรัก โลก โกรธ หลง หรือแม้แต่อคติอันเป็นธรรมชาติของมนุษย์ การนำพาอาจผิดพลาดหรือไม่เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมก็เป็นได้ จึงต้องให้หลักธรรมมากำกับเบิกตา เบิกความคิด และจูงนำพาวิสัยทัศน์ให้ตั้งอยู่บนความถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องตามที่พุทธพจน์ว่า “ธรรมและ

วินัยที่ตรัสไว้ดีแล้วจะเป็นศาสดาหลังพุทธปรินิพพาน” จากนั้นนี้สะท้อนให้เห็นหลักธรรมเป็นประธาน กล่าวคือความเป็นหลักการใหญ่ (ปาฏิโมกข์) หรือเป็นผู้นำ การที่บุคคลจะเป็นผู้นำนั้น ต้องแปรสภาวะ ทำที่ทางความคิดสู่ภาวะเป็นผู้นำ อันเนื่องจากผู้นำอยู่ในฐานะขั้วนำพาสู่จุดหมาย จุดหมายตรงนี้มีมีความสำคัญ บางทีในสังคม หรือองค์กรอาจดำเนินการเพียงจุดหมาย มองจุดหมายเป็นสำคัญเป็นด้านหลัก หากจุดหมายไม่เป็นไปตามธรรม ก็จะไม่ใช้เป็นประโยชน์สุขที่แท้จริง โดยนัยนี้ตามที่พระพรหมคุณาภรณ์ได้ระบุไว้ ภาวะผู้นำ ก็คือคุณสมบัติ เช่น สติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความสามารถของบุคคล ที่ชักนำให้คนทั้งหลาย มาประสานกัน และพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงาม ดังที่กล่าวข้างต้นนั้น จากที่ได้นำเสนอ มาเห็นว่า คุณลักษณะที่จะนำพาผู้นำ ด้วยคุณสมบัติของผู้นำมีหลายอย่างหลายด้าน

3. คุณลักษณะภาวะการนำ

คุณลักษณะประการที่หนึ่ง จากที่กล่าวถึงวิสัยธรรมเบิกทางวิสัยทัศน์ สำหรับคุณลักษณะที่เป็นเครื่องชี้นำ สร้างภาวะผู้นำนั้น คำว่า **ผู้นำ** มีปรากฏทางพุทธศาสนาเช่น นายก มัคคทายก (มัคคนายก) ซึ่งเรียกอย่างง่ายว่า **หัวหน้า** ในแง่ความหมายเชิงเปรียบเทียบ เพื่อสงเคราะห์เนื้อหาไปใช้ก็จะได้ดังนี้ ในส่วนศรัทธะ มีความคิดสังเคราะห์หน้าธรรมกล่าวคือหน้าที่ตามธรรม สังการตามแผนงานมายังผู้ร่วมกระทำ (กร=องค์กร) มีหน้า อันหมายถึงหน้าที่การงานอันสัมพันธ์กับการคิด แผนงาน จุดหมายเพื่อดำเนินงานให้เป็นที่ไปด้วยการคิดในแผนการ กลยุทธ์ มินัยตามองเห็นการสืบทอดมองไกลซึ่งไม่เพียงแต่มองจากนัยตาอันเป็นตาเนื้อ หากแต่ตามองจากทฤษฎี มองจากธรรม และมองจากประสบการณ์ จึงมีวิสัยทัศน์ในการมองเป็นตาที่มองได้ชัด มีความตรง และมีความเที่ยง ไม่ลำเอียงในการดำเนินนำองค์กร มีหุที่คอยรับฟังให้รอบด้านฟังอย่างรอบคอบ สามารถแยกส่วนดีจากส่วนเสียอันนำไปสู่การสังเคราะห์ จากข้อเปรียบเทียบนี้ชี้ให้เห็นความเป็นผู้มองไกล มองกว้าง รู้จักประสานความคิด สังเคราะห์ความคิดและมีหน้าที่ตามหน้าธรรม นอกจากนั้นภาวะผู้นำทางกายภาพ ศรัทธะ มีหน้า มีตา นอกจากแสดงหน้าตาของตนแล้วยังเปิดโอกาสให้ผู้ตามได้แสดงหน้าตาและศรัทธะ (ความคิด) ด้วย จึงเป็นการรวมหัว ร่วมคิด อันจะนำมาสู่การร่วมก่อการ การมีลักษณะดังกล่าว ผู้นำจึงสามารถเข้าไปนั่งในหัวคิดและหัวใจของผู้ตาม ย่อมส่งผลให้การประสานขอความร่วมมือกระทำได้ง่าย เพราะได้ร่วมหัวระหว่างกัน มีทัศนคติร่วมกันในองค์กร ซึ่งหน้า (การมีหน้าที่) เปรียบได้ตามหลัก **ความเป็นพรหม** หรือบรม อันหมายถึงความประเสริฐ ความเป็นเลิศในตัวบุคคลโดยมีสีหน้า กล่าวคือภาวะของบุคคลที่เมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขา “พรหม” ตามที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ได้ให้ความหมายไว้คือ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2547: 11) เป็นผู้มั่งคั่งภาพในการที่จะสร้างสรรค์และดำรงรักษาสังคมไว้ โดยเฉพาะสำหรับผู้นำนั้นแน่นอนว่าจะต้องเป็นแบบอย่างเป็นธรรมประจำใจของคนที่มีจิตใจยิ่งใหญ่ เป็นผู้ประเสริฐ อันแสดงถึงความเป็นบุคคลที่มีการศึกษา ได้พัฒนาตนแล้ว

คุณธรรมพื้นฐานที่จะต้องให้มืออยู่ประจำในจิตใจ และเป็นท่าทีของจิตใจที่จะทำให้แสดงออก หรือปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างถูกต้องโดยสอดคล้องกับสถานการณ์ทั้ง 4 กล่าวคือ

1. มีเมตตาปรารถนาดีต่อผู้อื่น ที่เราเกี่ยวข้อง ในสถานการณ์ที่เขาอยู่เป็นปกติ
2. มีกรุณา คือ ความพลอยรู้สึกไหวตามความทุกข์ ความเดือดร้อน หรือ ปัญหาของเขา ในสถานการณ์ที่เขาตกต่ำเดือดร้อน

3. พลอยยินดีด้วย ช่วยส่งเสริมสนับสนุนในสถานการณ์ที่เขาขยับสูงขึ้นไปในสถานการณ์ที่ผู้อื่นมีความสุขความสำเร็จ

4. รักษาความเป็นกลาง ในสถานการณ์ที่เขาทำผิดหลัก ไม่ทำให้เสียหลัก เสียกฎเกณฑ์ เสียความเป็นธรรม เสียความชอบธรรม ทำลายกติกา เป็นต้น ผู้નાจะต้องอยู่ในหลักที่เรียกว่า อุเบกขา ไม่ลำเอียง ไม่เข้าข้างหยุดการขวนขวายในการที่จะปฏิบัติตามข้อ 1 - 2 - 3 คือ จะต้องยึดเอาธรรมเป็นใหญ่ และรักษาหลักการกฎเกณฑ์กติกา หรือรักษาตัวธรรมไว้

จากที่กล่าวมา เป็นคุณสมบัติภายใน อันเป็นสภาวะของจิตที่มีความเป็นมิตร อ่อนโยนนำพา ย่อมส่งผลให้เกิดความรักความศรัทธาต่อกัน จากที่ได้ศึกษาภาวะผู้นำมา พบว่า ทศณะของพุทธเน้นไปที่ ภาวะของจิต ในฐานะที่จิตเป็นใหญ่ (อินทรีย์) เป็นประธาน

คุณลักษณะประการที่สอง เพื่อเป็นหลักประกันความผิดพลาดจากการบริหาร ผู้บริหารจึงต้องมีสติเป็นฐานสำคัญ มาทำหน้าที่กำกับ ดูแลจิต อบรม ฝึก (ฝึกอย่างไรก็ได้ อย่างนั้น) ให้จิตมีสภาวะมีคุณ มีสมรรถนะ มีพลัง มีความแน่วแน่ เมื่อจิตภาวะเป็นเช่นนี้ จะนำพาผู้นำ และผู้นำพร้อมนำอย่างถูกต้องธรรม หากบุคคลบริหารจิตของตนให้อยู่ในระดับ ควบคุมได้ ดูแลเผื่อระวังพฤติกรรมของตนได้แล้วจึงจะนำพาผู้อื่นได้ด้วยดี ซึ่งปรากฏเป็นต้นว่า “จิตที่ฝึกฝน อบรมดีแล้ว ย่อมคู่ควรแก่งานงาน จิตเป็นใหญ่จิตเป็นหัวหน้าสำเร็จได้ด้วยจิต”

(มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: อภ.เอกก.อ. (ไทย) 1/27/46, (ขุ.ธ. (ไทย) 25/15) สอดคล้องกับหลักบริหารจิต กล่าวคือบริหารจิตให้มีสติ (มีสติอยู่กับตัว) เพื่อดึงสติมาเป็น เครื่องมือเผื่อระวัง ติดตาม ตรวจสอบ (อนุปัสสติ) ความรู้สึก (เวทนา) นึกคิด (จิต) วิเคราะห์ กลับกรองก่อนแสดงพฤติกรรมทางกาย และตรวจสอบสภาวะธรรมที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมที่มากกระทบความรู้สึกนึกคิด จิตจะแยกแยะระหว่างความถูกต้องตามธรรมหรือผิด จะประเมินว่า สิ่งนั้นจะมีผลกระทบต่อกันหรือไม่ จิตตรวจสอบสภาวะธรรมที่มากกระทบจากสภาพแวดล้อมจนจิตแปรสภาพเป็นจิตปัญญา (ธรรม) เกิดทำที่อันประกอบด้วยปัญญาธรรม ด้วยอาการเช่นนี้จิตทำหน้าที่เป็นผู้รับรู้ ป้องกันและส่งต่อไปยังพฤติกรรม นั่นหมายถึง มีสติกำกับการตรวจสอบ ความรู้สึกนึกคิดและมีปัญญาธรรมกำกับ จิตสามารถควบคุมการ แสดงออกทางกาย (ฐานทางกาย เวทนา จิต ธรรม = สติปัญญา ฐาน อันเป็นฐานที่สำคัญของมนุษย์

ประการที่สามยังคงเป็นคุณลักษณะภายในเกี่ยวกับจิตต่อเนื่อง ในฐานะจิตเป็นใหญ่เหนือสรีระร่างกายของมนุษย์ (อินทรีย์) มีความสอดคล้องและไปในทางเดียวกันกับ หลักธรรมที่ว่าด้วยอินทรีย์ 5 หมายถึงความเป็นใหญ่ กล่าวคือสภาพที่เป็นใหญ่ในกิจของตน

เป็นใหญ่ในการกระทำหน้าที่แต่ละอย่าง ๆ ของตน คือเป็นเจ้าการ หรือเรียกว่า พละ เพราะความหมายว่า เป็นพลังทำให้เกิดความเป็นใหญ่ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต, 2547) จากความหมายนี้สังเคราะห์เนื้อหาได้ดังนี้ ภาวะของจิตที่มีคุณภาพ มีสมรรถภาพ มีสุขภาพ และมีพลัง เป็นภาวะที่จิตเป็นใหญ่ที่ปัจจัยภายนอกเครื่องบันทึกไม่สามารถบวกรวบรวมได้จึงมีภาวะเป็น (ปมุข ปธาน) หากกล่าวในแง่การบริหารสังเคราะห์ระหว่างความเป็นใหญ่และพลังก็จะเป็นภาวะนำผู้จะนำ ซึ่งมีคุณลักษณะดังนี้ (1) ความเชื่อมั่นนำพา สู่การบรรลุเป้าหมาย (สัทินทรีย์ในโพธิปักขิยธรรม) (2) ความมุ่งมั่นนำพาสู่เป้าหมาย (วิริยินทรีย์ในสัมมปปธาน) (3) มีสติเฝ้าระวังตรวจสอบ (สตินทรีย์ในสติปัฏฐาน) (4) มีความสุขสงบขจัดอุปสรรคจากภายนอก (สมาธิในทรีย์ในฌานทั้ง 4) (5) มีองค์ความรู้และปัญญาธรรมนำพา (ปัญญาในทรีย์ในอริยสัจ 4)

ประการที่สี่เป็นเนื้อหาสัมพันธ์กับการดำเนินการหรือชี้นำ นำพาผู้จะนำซึ่งแยกนำมาจากข้อวิริยินทรีย์ที่ได้นำเสนอไปแล้วหากแต่ข้อนี้ลงลึกในหลักปธาน (พระพรหมคุณาภรณ์, 2547) อันเป็นคุณลักษณะส่งเสริมให้บุคคลมีความเป็นใหญ่ (ปธาน) คุณลักษณะข้อนี้เป็นปัจจัยภายนอก ซึ่งจะวิเคราะห์สังเคราะห์ดังนี้ (1) ในกระบวนการดำเนินการขับเคลื่อนให้เป็นไปนั้น ต้องอาศัยความระมัดระวังความเสี่ยง ความท้าทายต่าง ๆ ทั้งจากปัจจัยภายนอกและภายใน (สังวรปธาน) (2) ในระหว่างดำเนินการอยู่นั้นเมื่อตรวจสอบด้วยความระมัดระวังแล้วพบว่า ยังมีสิ่งที่เป็นอุปสรรค มีความขัดแย้งทางความคิดระหว่างบุคคลอันจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสีย จะต้องบริหารจัดการให้สิ่งที่เป็นอุปสรรคและความขัดแย้ง หรือสภาวะที่เป็นปัญหาโดยรวมให้อยู่ในระดับที่ไม่เป็นผลเสียที่จะตามมา (ปหานปธาน) (3) ในระหว่างดำเนินการอยู่นั้นจะต้องนำพา พัฒนาต่อเนื่องในสิ่งที่ติอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้นทั้งด้านบุคคล สภาพแวดล้อมทางการศึกษา การจัดการเรียนการสอน ไม่หยุดอยู่กับที่นำพาให้ทันต่อบริบทโลก (ภาวนาปธาน) และ (4) ในระหว่างดำเนินการอยู่นั้นเมื่อประเมินแล้วตรวจแล้วพบสิ่งที่ดำเนินการอยู่นั้นมีความดีหรือมีคุณภาพดีอยู่แล้ว ต้องไม่ประมาทในการรักษามาตรฐานให้คงอยู่ (อนรักขนาปธาน) ในที่นี้คณะผู้เขียนขอนำเสนอเชิงเปรียบเทียบหลักปธานกับหลักคิดของ Edward Damming (2555) ไว้ดังนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบหลักปธาน กับหลักคิด Edward Damming

หลักปธาน 4 กับหลักคิด Edward Damming	
มีความระมัดระวังในแผนงาน	วางแผน ดำเนินตามแผนปรับปรุงแผน
มีความเด็ดขาดขจัดอุปสรรค ความท้าทาย	ลงมือทำตามแผน
มีวิสัยทัศน์พัฒนาตามธรรมต่อเนื่อง	ตรวจสอบประเมินผล
มีวิสัยธรรมรักษาคุณภาพ	กำหนดมาตรฐานทำให้ดีขึ้น

จากการเปรียบเทียบพบว่ามีความสอดคล้องและในแนวทางเดียวกับภาวะผู้นำบุคคลที่จะนำ โดยหลักประธานวางหลักการพัฒนา การนำพา บนความมีระเบียบวินัย อันเป็นตัวเชื่อมสมาชิกให้ดำเนินตามหลักอันเป็นปัจจัยภายนอก และเสริมพลังความคิดความฉลาดอันเป็นตัวนำการพัฒนาให้ถูกต้อง (กาย - สีส - จิต - ปัญญาภาวณา) ในการดำเนินการทุกขั้นตอนนั้นต้องเป็นไปด้วยความระมัดระวังไม่ประมาทต่อปัจจัยภายนอกที่เป็นอุปสรรคและความท้าทายซึ่งไปในแนวทางของการลงมือทำตามแผนที่วางไว้ดีแล้วตามแนวคิดของ Edward Damming และเมื่อตรวจสอบสำรวจระมัดระวังแล้วพบอุปสรรครีบปรับปรุงแก้ไขให้คงคุณภาพหรือรักษากฎคุณภาพให้ดำรงคงอยู่ ย่อมสอดคล้องในแนวคิดของ Edward Damming (2555) ว่าด้วยการประเมินผลและกำหนดมาตรฐานอีกด้วย

ประการที่ห้าคุณลักษณะนำคิด เนื่องจากผู้นำนั้นก็คือผู้นำความคิด จะต้องมีความคิดที่กว้างไกลมีความรอบคอบ ในที่นี้คณะผู้เขียนขอเสนอหลักคิดเชิงพุทธ หรือฐานความคิดแบบพุทธ ที่มีความครอบคลุมเป็นไปได้ทั้งในแง่การบริหารจัดการที่ดี อันเป็นตัวนำพาหรือเป็นคู่มือติดตัวสำหรับผู้นำ ที่กล่าวว่ามีครอบคลุมนั้นเพราะเป็นได้ทั้งแง่คุณภาพด้านสังคม (องค์กร) คุณภาพด้านบุคคล (อารมณ์) และคุณภาพด้านปัญญา เรียกว่า **โยนิโสมนสิการ** ซึ่งสอดคล้องตามที่นำเสนอมาแล้วคือ การเป็นผู้นำ สภาวะทางจิตมีความสำคัญ การนำคือการนำความคิด จิตเป็นใหญ่ จิตสั่งการ จิตนำปฏิบัติ การอื่นนั้นการทำให้ การไตร่ตรอง และการคิดเป็นกระบวนการของจิต สอดคล้องว่า มนสิการ คำว่าโยนิโส ตามรูปศัพท์ หมายถึงการทำให้ การใส่ใจด้วยความรอบคอบ ซึ่งหมายถึงวิธีที่ถูกต้อง โดยแยกคาย (เปลื้อง ณ นคร, 2542) โยนิโส หากตีความในแง่การนำไปบริหารจัดการ หมายถึงผู้นำความคิดมองบริบทขององค์กรได้รอบด้านครอบคลุม มีวิสัยทัศน์กว้างยาวไกลและมีวิสัยธรรมกำกับการนำพา ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับหลักคิดทางการบริหารเห็นว่ามีสอดคล้องกันส่วนมาก แต่หลักคิดแบบโยนิโสมนสิการ มีพื้นฐานทางศาสนาจึงมีแนวโน้มเป็นไปเพื่อความเห็นจริง ความดีงามของชีวิต เป็นการมองชีวิตตามความจริง เพื่อความเข้าใจชีวิตและจัดการชีวิตเพื่อความหมดทุกข์ ส่วนหลักคิดร่วมสมัยปัจจุบันที่มีการเผยแพร่และศึกษาอย่างกว้างขวางเป็นไปเพื่อกลยุทธ์ทางธุรกิจ เพื่อจัดการให้ธุรกิจ การบริหารประสบความสำเร็จ เมื่อสังเคราะห์ชุดความคิด **โยนิโสมนสิการ** มาเป็นตัวชี้แนะสำหรับผู้จะนำย่อมส่งผลการมองอย่างรอบด้าน มีทางนำพาวงศ์กรเป็นได้ทั้งจัดการและดูแลชีวิตของบุคคลและชีวิตองค์กรไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งคณะผู้เขียนสังเคราะห์ในเชิงคุณลักษณะชี้แนะสำหรับผู้นำไว้ดังนี้ (1) การเป็นผู้ไม่มองสิ่งที่เป็นอยู่ กำลังดำเนินอยู่ และพึงพอใจกับสิ่งที่เป็นอยู่ด้านเดียวเป็นหลัก หากแต่ต้องรู้จักจำแนกส่วนต่าง ๆ สืบค้นที่มา มูลเหตุของสิ่งนั้นหรือสภาวะสถานการณ์หรือบุคคลนั้น ๆ เมื่อปฏิบัติการและดำเนินการอย่างนี้จะส่งผลต่อส่วนรวมอย่างไร รู้จักวิเคราะห์มูลเหตุให้ตรงตามความเป็นจริง สามารถคาดการณ์ว่า เมื่อมีมูลอย่างไรจะส่งผลต่อส่วนรวมอย่างไร อันนำไปสู่การวางแผนอันเป็นการวางแผนตามเหตุปัจจัย

(วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย) (2) การเป็นผู้ไม่มองแต่เพียงความสำเร็จ หากแต่มองส่วนต่าง ๆ หรือปัจจัย สถานการณ์ หรือตัวบุคคลด้วย ทั้งหมดล้วนมีความแตกต่างกัน รู้จักมองความต่าง ที่มีเอกลักษณ์ มีคติ มีทัศนะที่ต่างกันไป แล้วดึงเอาส่วนต่างที่มีความสามารถหรือคุณลักษณะเฉพาะสกัดออกมา ให้ได้แสดงบทบาทของตนอย่างเต็มที่ตามกำลังสามารถ กล่าวคือ มองเห็นความต่างแล้วรวมเอาจุดเด่นของความต่างมาจัดการวางแผนทางใหม่ มองเห็นส่วนนั้น ๆ มีส่วนสัมพันธ์ต่อการดำเนินการนั้น เห็นส่วนต่าง ๆ ปัจจัย และบุคคลกระทำอะไร มีบทบาทสัมพันธ์กันอย่างไร (วิธีคิดแบบแยกส่วน) (3) การมองเห็นการเปลี่ยนแปลง ความท้าทายจากสถานการณ์ภายในและภายนอก มีมุมมองว่า เป็นเรื่องต้องพบเป็นเรื่องต้องเกิดอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เพราะเป็นธรรมดา นำไปสู่การจัดการความไม่แน่นอนและการเปลี่ยนแปลง ด้วยความไม่ประมาท (วิธีคิดแบบสามัญลักษณะ) (4) มองเห็นความไม่แน่นอน ไม่ปล่อยให้ การปฏิบัติงาน หรือแผนงานเป็นไปตามสถานการณ์ หากแต่ลงมือจัดการความไม่แน่นอน การเปลี่ยนแปลง โดยวิเคราะห์หาเหตุปัจจัยแล้วจัดการที่ต้นเหตุ จัดทำแผนปฏิบัติการ (มรรค) ตรงตามจุดที่มีระดับความท้าทายและความขัดแย้ง แล้วจัดการตรงตามจุดที่เป็น ปัญหา ตรงตามความท้าทายความขัดแย้งและความเสี่ยงนั้นตามเหตุ (วิธีคิดแบบอริยสัจ) (5) การตีกรอบที่เป้าหมาย กำหนดเป้าหมายแล้ววางวิธีการ (มรรค) ให้มีความชัดเจน มีความเป็นไปได้ ตลอดจนจัดการลำดับความสำคัญประกอบกับวิธีการเพื่อบรรลุเป้าหมาย (วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์) (6) มีการประเมินสถานการณ์ จากภายในและภายนอกว่า จะมีผลกระทบอย่างไรในระยะยาว จุดที่ดำเนินการอยู่นั้นเมื่อเป็นอย่างนี้ จะมีผลอย่างไร ในวันข้างหน้า เปรียบเทียบข้อดี ข้อเสีย หากกระทำหรือไม่กระทำสิ่งนี้ จัดการทางออกให้มีความปลอดภัยมีผลกระทบน้อยที่สุด (วิธีคิดแบบพิจารณาคุณโทษและทางออก) (7) มีการตรวจสอบและประเมินสิ่ง หรือสภาวะที่เป็นความดิ่งาม ภาพลักษณ์ และวัฒนธรรมอันเป็น ความงามของสถานศึกษา ไม่ไหลตามกระแสสังคมจนเสียความเป็นสถานศึกษาที่ดำรงสร้างไว้และรักษาวัฒนธรรมของความเป็นสถานศึกษา ที่พัฒนาความเป็นมนุษย์ทั้งร่างกายและ จิตใจ ความเป็นสถานที่ชั้นนำ นำพาสติปัญญาของชาติ (ปรับเปลี่ยน ไม่เสียจุดยืนความดีงาม ของชาติ) (วิธีคิดแบบคุณค่าแท้คุณค่าเทียม) (8) รู้จักสร้างสิ่ง พัฒนาหลักสูตร จัดกิจกรรม จัดการเรียนการสอน ที่เป็นสิ่งสร้างความเจริญงอกงามทางร่างกาย สังคม อารมณ์ และ ปัญญาธรรม ในฐานะเป็นสถานศึกษาสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (วิธีคิดแบบเร้า คุณธรรม) (9) การสร้างวิสัยทัศน์ มองความเป็นไปของสภาพสังคมอันสัมพันธ์กับระบบโลก รู้จักมองสังคมให้เห็นสภาพที่เป็นจริงที่กำลังเป็นไป การเป็นไปจากการเป็นมาและจะส่งผลสู่ สิ่งที่จะตามมา นั้นต้องดำเนินการที่สิ่ง สภาวะ และบุคคลที่เป็นอยู่ให้เต็มกำลัง เต็มความสามารถ ตลอดกระบวนการที่สัมพันธ์กัน (วิธีคิดแบบปัจจุบัน) และ (10) ประเด็น สุดท้ายเป็นเรื่องการสื่อสาร (วาท) หลังจากมีหลักคิดสัมพันธ์กับการกระทำและการจัดการ ในระหว่างนี้มีการสื่อสารกันในองค์กร ภาวะที่ชี้แนะ นำพาการสื่อสารในชุดหลักคิดนี้

เป็นการวางวิธีตอบปัญหา (วิภาษวาท) มีลักษณะดังนี้ การสื่อสารจำแนกออกในแง่ความจริง จำแนกโดยส่วนประกอบ จำแนกโดยลำดับขณะ และจำแนกโดยความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: อง.ทสก. (ไทย) 24/93/20)

4. สรุป

ผู้นำคือผู้ประสานระหว่างบุคคลที่มีความแตกต่างกันแต่ต้องมาร่วมทำกิจกรรมร่วมกัน นำพาองค์กร สิ่งที่สำคัญนั้นคือคุณลักษณะที่ผู้นำจะทำหน้าที่นำ จะต้องมิจิตมีความเป็นใหญ่อันประกอบด้วยมีความเป็นมิตรเมตตาไมตรีคอยประคองช่วยเหลือเกื้อกูลปราศจากการใช้อำนาจสั่งบังคับที่ไม่ชอบธรรม เปิดโอกาสให้ทุกคนมีความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และดำรงคงไว้ซึ่งจิตอันประกอบด้วยความเป็นธรรม ซึ่งความเป็นธรรมนี้เป็นตัวเบิกวิสัยทัศน์ให้เห็นจากหลักการอันประกอบด้วยธรรม จึงเป็นคุณลักษณะซึ่งนำให้เห็นรอบด้าน เห็นองค์ประกอบส่วนสัมพันธ์กัน สามารถวิเคราะห์สถานการณ์และสังเคราะห์อันนำไปสู่การพัฒนาแผนงาน สร้างวิสัยทัศน์จากวิสัยธรรม เป็นตัวชี้้นำการนำของผู้จะนำได้ถูกต้องตามธรรม การเป็นผู้นำนั้นจะต้องมีจิตที่มีคุณภาพ จิตมีสมรรถภาพ จิตมีพลังและจิตมีปัญญาธรรม สามารถบริหารจัดการตนได้ก่อนแล้วจึงนำพาผู้อื่นตลอดจนองค์กรได้เป็นอย่างดี ผู้นำสามารถครองตนทั้งกาย ความรู้สึก ความคิดและปัญญาธรรมอันหมายรวมถึงความเป็นผู้มีคุณสมบัติทั้งด้านอารมณ์และปัญญา ตลอดจนมีการจัดการอย่างระมัดระวังในทุกขั้นตอนของงาน มองเห็นอุปสรรคปัญหาได้รอบด้านรีบดำเนินการการขจัดอุปสรรคปัญหา ต่อยอดพัฒนาในสิ่งที่อยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้นไม่หยุดนิ่ง ทั้งนี้เพื่อให้ทันบริบทจากภายนอกทั้งระดับโลก และภายในประเทศ ไม่มองข้ามคุณภาพ มีการสำรวจตรวจสอบ และผู้นำนั้นจะต้องมีการคิดกว้างไกลมองรอบด้านครอบคลุมทั้งสภาพแวดล้อมที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมจึงเป็นการจัดการเพื่อให้สถานศึกษาในฐานะเป็นสถานที่สร้างปัญญาของชาติ จึงต้องตระหนักในความเป็นมนุษย์ที่มีความรู้สึกนึกคิดนั้นคือการมีวิสัยธรรมเบิกวิสัยทัศน์มานำพาซึ่งผู้นำจะเป็นผู้นำ หากเป็นเช่นนี้ จึงมีภาวะในสถานศึกษาอันเป็นสถานที่สำคัญในการพัฒนาบุคลากรของประเทศชาติต่อไป

5. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การนำหลักปธาน 4 พรหมวิหาร 4 สติปัฏฐาน 4 อริยสัจ 4 อินทรีย์ 5 และหลักโยนิโสมนสิการ เป็นกรอบความคิด จะช่วยการคิดการมองเป็นไปตามธรรม ตามทฤษฎี และตามหลักการ และกำหนดมรรควิธีบริหารจัดการตามธรรม ก้าวข้ามความความรู้สึกนึกคิดตามอัตวิสัยที่มีอคติพัวพันด้วยโมหะจึงเป็นการนำวิสัยธรรมเบิกวิสัยทัศน์พัฒนาตนเองสู่ภาวะผู้นำในสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ธวัชชัย บุญยมนี. (2550). **ผู้นำและการเปลี่ยนแปลง**. กรุงเทพมหานคร: โอ เอส พริ้นติ้งเฮาส์.
- บุรชัย สิริมหาสาคร. (2558). **มุขบริหารสู่การเป็นผู้นำ**. กรุงเทพมหานคร: แสงดาว.
- เปลื้อง ณ นคร. (2542). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. เข้าถึงได้จาก <http://rirs3.royin.go.th> (สืบค้นเมื่อ 9 ตุลาคม 2565).
- พระพรหมคุณาภรณ์. (ป.อ. ปยุตโต). (2547). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: การศาสนา.
- พระพรหมคุณาภรณ์. (ป.อ. ปยุตโต). (2551). **ภาวะผู้นำ**. เข้าถึงได้จาก https://www.watnyanaves.net/uploads/File/books-/pdf/state_of_leadership.pdf (สืบค้นเมื่อ 9 ตุลาคม 2565).
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- William Edwards Deming. (2555). **วงจรการบริหารงานคุณภาพ (PDCA: Deming Cycle)**. เข้าถึงได้จาก <http://adisony.blogspot.com/2012/10/edward-deming.html> (สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2565).

ประชาพิจารณ์ ประชามติ ในฐานะเป็นความชอบธรรมทางการเมือง Public Hearing and Referendum as Political Legitimacy

ทัศนะ คล่องวิจักขณ์

Thasana Klongwajak

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buriram Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: thasanaklongwajak@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดเรื่องการจัดทำประชาพิจารณ์ 2) ศึกษาแนวคิดว่าด้วยการออกเสียงประชามติ 3) ศึกษาแนวคิดเรื่องความชอบธรรมทางการเมือง และ 4) วิเคราะห์การจัดทำประชาพิจารณ์ การออกเสียงประชามติ กับความชอบธรรมทางการเมืองว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร โดยใช้กรณีการจัดทำประชาพิจารณ์ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเมื่อปี พ.ศ. 2540 การออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 และการออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ตามลำดับ ผลการศึกษาพบว่าแนวคิดเรื่องประชาพิจารณ์ ประชามติ และความชอบธรรมทางการเมือง มีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือแนวคิดเรื่องประชาพิจารณ์มียุทธศาสตร์และยุทธวิธีที่สร้างความชอบธรรมทางการเมือง ในขณะที่แนวคิดว่าการออกเสียงประชามติเป็นรูปแบบหนึ่งของประชาธิปไตยทางตรงที่ให้ประชาชนมีอำนาจในการตัดสินใจสำคัญ ๆ ของชาติโดยใช้หลักการปกครองโดยเสียงข้างมาก ความชอบธรรมทางการเมืองในกรณีของการจัดทำประชาพิจารณ์เกิดจากการที่สภาร่างรัฐธรรมนูญได้เปิดโอกาสให้ประชาชนทั้งฝ่ายที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยได้แสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวางจนสมาชิกสภาได้ลงมติเห็นชอบด้วยคะแนนเสียงที่ท่วมท้น แม้ว่าร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 จะไม่มีการออกเสียงประชามติก็ตาม ส่วนร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2560 แม้จะมีความชอบธรรมทางการเมืองเนื่องจากได้รับความเห็นชอบเกินกึ่งหนึ่งตามหลักการปกครองโดยเสียงข้างมากด้วยการออกเสียงประชามติ แต่รัฐธรรมนูญทั้งสองฉบับกลับถูกวิจารณ์จากหลายฝ่ายว่าไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นที่กว้างขวางพอก่อนการออกเสียงประชามติ จึงทำให้รัฐธรรมนูญมีปัญหาเรื่องความชอบธรรมทางการเมืองในเวลาต่อมา

คำสำคัญ: ประชาพิจารณ์, ประชามติ, ความชอบธรรมทางการเมือง

ได้รับบทความ: 13 กุมภาพันธ์ 2566 แก้ไขบทความ: 17 มีนาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 21 มีนาคม 2566

Received: February 13, 2023; Revised: March 17, 2023; Accepted: March 21, 2023

Abstract

The purposes of this article were: 1) to study the concept of public hearing, 2) to study the concept of referendum, 3) to study the concept of political legitimacy, and 4) to analyze how they are related to each other. This study used cases of constitution drafting in 1997 and constitution drafting in 2007, 2017 for analysis base on four concepts. The study found that the concepts of public hearing, referendum and political legitimacy are related. That is to say, the concept of public hearing has strategies and tactics to support political legitimacy, while the concept of referendum is a form of direct democracy in which the people have the power to decide on major national issues by using the principle of majority rule. Political legitimacy in the case of public hearing arise from the fact that the Constituent Assembly has allowed both side of people who agree or disagree to express their opinions so widely. This made members of the parliament voted in favor with overwhelming votes although the constitution drafting in 1997 does not have a referendum. As for the draft constitution of the Kingdom of Thailand 2007 and 2017, despite political legitimacy due to being approved by more than half according to the principle of majority rule through a referendum. However, both constitutions were reversed, criticized by many parties for not allowing the people to participate in expressing their opinion widely. As the result, the constitution had problems with political legitimacy later on.

Keywords: Public Hearing, Referendum, Political Legitimacy

1. บทนำ

ประเทศไทยเคยเปิดโอกาสให้พลเมืองได้ลงคะแนนตัดสินใจปัญหาสำคัญของชาติในรูปแบบประชานิยามหนึ่งครั้งคือ ประชาพิจารณ์ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ... (ต่อมาหมายถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540) และการออกเสียงประชามติสองครั้งคือ การออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2550 (ต่อมาหมายถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550) และ ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ...เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2559 (ต่อมาหมายถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560) ตามลำดับ ซึ่งต่อไปใน

บทความนี้ผู้เขียนจะใช้คำว่า ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2560 ตามลำดับ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลัก 4 ประการดังนี้ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องประชาพิจารณ์ 2) เพื่อศึกษาแนวคิดว่าด้วยการออกเสียงประชามติ 3) เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเรื่องความชอบธรรมทางการเมือง และ 4) เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบประชาพิจารณ์และการออกเสียงประชามติกับความชอบธรรมทางการเมือง โดยใช้กรณีตัวอย่างประชาพิจารณ์ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 การออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 และการออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 กล่าวคือ ประชาพิจารณ์มียุทธศาสตร์และยุทธวิธีที่สร้างความชอบธรรมทางการเมืองเนื่องจากเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้เสียทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยได้ถกเถียงกันก่อนที่รัฐหรือผู้มีอำนาจจะตัดสินใจซึ่งถือเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างหนึ่งแม้ผลการจัดทำประชาพิจารณ์จะยังไม่ใช้อยู่ดี ในขณะที่การออกเสียงประชามติเป็นรูปแบบประชาธิปไตยทางตรง (direct democracy) ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ลงคะแนนตัดสินใจปัญหาสำคัญของชาติ โดยหลักการปกครองโดยเสียงข้างมาก (majority rule) ผลของการออกเสียงประชามติถือเป็นอันยุติ แต่การออกเสียงประชามติในบางครั้งอาจนำมาสู่ความขัดแย้งหรือการไม่ยอมรับในเวลาต่อมา เนื่องจากก่อนการออกเสียงประชามติ รัฐไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ทำความเข้าใจ หรือมีส่วนในการแสดงความคิดเห็นทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยในประเด็นที่จะมีการออกเสียงประชามติอย่างกว้างขวางและมากพอ ผลที่ตามมาคือประชาชนอาจแสดงออกถึงการไม่ยอมรับผลการออกเสียงประชามติ นั่นเท่ากับว่าเรื่องหรือประเด็นที่แม้จะผ่านการออกเสียงประชามติแล้วก็อาจจะขาดความชอบธรรมทางการเมืองก็เป็นได้ ในขณะที่ความชอบธรรมทางการเมืองเป็นแนวคิดหรือทฤษฎีหนึ่งทางรัฐศาสตร์ที่ผู้เขียนได้นำมาอธิบายและวิเคราะห์ให้เห็นว่าทั้งประชาพิจารณ์และการออกเสียงประชามติมีความสัมพันธ์กับความชอบธรรมทางการเมืองอย่างไร

2. ประชาพิจารณ์

คำว่า “ประชาพิจารณ์” มักถูกนำไปใช้อย่างหลากหลาย ใช้กันโดยไม่จำกัดความ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจในนิยามความหมาย ของคำและวลีที่เกี่ยวข้องดังนี้

น. การฟังความคิดเห็นของประชาชนส่วนใหญ่ (อ. public hearing) แม้คำของ “ประชาพิจารณ์” คือประชา (พจนานุกรม ฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554, 2554)

ประชาพิจารณ์ (public hearing) ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ พ.ศ. 2539 บัญญัติไว้ในย่อหน้าแรกวรรคสอง เพื่อชี้ให้เห็นความสำคัญของการมีระเบียบดังกล่าวว่า “เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการรับฟังการแสดงความคิดเห็นในปัญหาสำคัญของชาติที่มีข้อโต้แย้งหลายฝ่าย

สำหรับเป็นแนวทางประกอบการตัดสินใจของรัฐในการดำเนินงานอันมีผลกระทบต่อประชาชน” public hearing เป็นคำศัพท์ที่ใช้อยู่ในสหรัฐอเมริกาซึ่งมีการแปลคำศัพท์นี้เป็นภาษาไทยที่แตกต่างกันอยู่ เช่น “ไต่สวนสาธารณะ” บ้าง “ประชาพิจารณ์” บ้าง (ชาญชัย แสวงศักดิ์, 2540: 14-15) คำว่า “hearing” นั้นโดยทั่วไปในทางกฎหมาย หมายถึง การนั่งพิจารณาคดีซึ่งใช้ในกระบวนการพิจารณาของศาลหรือองค์กรในระดับที่คล้ายคลึงกัน จากนั้นก็ได้มีการนำคำศัพท์นี้ไปใช้กับกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนด้วย ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของกระบวนการที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นก่อนออกกฎ คำสั่งหรือการตัดสินใจของฝ่ายบริหารในปัญหาสำคัญ ๆ ที่มีผลกระทบต่อสิทธิของบุคคลต่าง ๆ อันเป็นกระบวนการที่ใช้อยู่ในสหรัฐอเมริกา

การไต่สวนสาธารณะ (public hearing) ความหมายในทางวิชาการ เป็นมาตรการที่กำหนดให้มีขึ้นเพื่อควบคุมให้การปฏิบัติราชการของรัฐส่วนที่เรียกว่า การกระทำทางปกครอง ซึ่งกระทบถึงส่วนได้เสียอีกหลากหลายของผู้คนในสังคม ให้เป็นไปโดยโปร่งใส เปิดรับข้อคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียโดยกว้างขวางเท่านั้น ทั้งนี้โดยหลักการของมาตรการไต่สวนสาธารณะ (แก้วสรร อติโพธิ, 2536: บทนำ)

Jean Mater ได้กล่าวว่าในการจะกำหนดรายการจัดทำประชาพิจารณ์ของรัฐ เพื่อให้บรรลุความสำเร็จนั้น อย่างน้อยจะต้องมีวัตถุประสงค์หนึ่งข้อหรือมากกว่าใน 10 ประการต่อไปนี้ (Mater, 1984: 105-109) 1) เพื่อให้ง่ายต่อการบังคับใช้กฎหมาย (to comply with the law) หมายถึงการออกกฎระเบียบ หรือแผนงานต่าง ๆ ในขั้นตอนของการปฏิบัติจริง อาจจะก่อให้เกิดปัญหา เช่น การยอมรับของประชาชนต่อการเปลี่ยนแปลงในการใช้ที่ดิน การกำหนดโซน หรือการใช้ประโยชน์ในทรัพยากร เป็นต้น 2) เพื่อให้ได้ข้อมูลจากพลเมือง (to obtain information from or about citizens) เจ้าหน้าที่ของรัฐนำประชาพิจารณ์มาใช้ก็เพื่อฟังความเห็นของพลเมือง ในประเด็น เป้าหมาย ทางเลือกในนโยบาย และการปฏิบัติ 3) เพื่อให้ข้อมูลต่อพลเมือง (to give information to citizens) ในการจัดทำประชาพิจารณ์ บางครั้งมีเป้าหมายเพื่อแจ้งให้พลเมืองทราบถึงแผนงานและโครงการ 4) เพื่อปรับปรุงแผนงานและการตัดสินใจ (to improve public decision or programs) ในบางครั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องการที่จะปรับแผนหรือการตัดสินใจเชิงสาธารณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแผนงานที่ยากและไม่เป็นที่น่าสนใจ กระบวนการจัดทำประชาพิจารณ์จึงถูกนำมาใช้ 5) เพื่อเพิ่มความยอมรับต่อแผนงานและการตัดสินใจเชิงสาธารณะ (to enhance acceptance of public decisions on programs) 6) เพื่อปรับเปลี่ยนรูปแบบการใช้อำนาจทางการเมืองและการจัดสรรทรัพยากร (to alter political power patterns and resource allocations) กรณีนี้หมายถึงในบางครั้งการใช้ประชาพิจารณ์ ก็เพื่อเป้าหมายในเชิงการเมือง (political process) 7) เพื่อตอบสนองต่อภารกิจของพลเมือง (to respond to citizen concerns) กรณีนี้เป็นการมองสังคมในเชิงกลไก ประชาพิจารณ์ช่วยในการเน้นถึงอำนาจของ

กลุ่มเคลื่อนไหวทางสังคม เช่น การเรียกร้องของกลุ่มผลประโยชน์โดยใช้ประชาพิจารณ์เพื่อให้รัฐผ่านร่างพระราชบัญญัติที่เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มตน เป็นต้น 8) เพื่อถ่วงเวลาหรือหลีกเลี่ยงการตัดสินใจในเชิงสาธารณะที่ยาก ๆ (to delay or avoid difficult public decisions) ในบางครั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐนำประชาพิจารณ์มาใช้เพื่อถ่วงเวลาหรือหลีกเลี่ยงการตัดสินใจ 9) เพื่อเพิ่มความได้เปรียบในทางการเมือง (to gain political advantage) เป็นการนำประชาพิจารณ์มาใช้จัดแสดงต่อสื่อของกลุ่มจัดตั้งทางการเมือง (political entrepreneurs) เพื่อชิงความได้เปรียบทางการเมือง 10) เพื่อค้นหาแนวทางความร่วมมือในการแก้ปัญหา (to seek collaborative solutions to problems) แนวทางนี้เจ้าหน้าที่ของรัฐมักนำมาใช้เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายกรณีเกิดความขัดแย้งในชุมชน ทั้งนี้ในการจัดทำประชาพิจารณ์แต่ละครั้งนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องบรรลุเป้าหมายสำคัญ และสิ่งที่ขาดเสียมิได้เพื่อเป้าหมายดังกล่าวก็คือยุทธวิธีในการจัดทำประชาพิจารณ์ (public hearing tactics) โดยยุทธวิธีแต่ละอย่างในการจัดทำประชาพิจารณ์ที่จะสะท้อนให้เห็นถึงพลังสนับสนุนหรือพลังเรียกร้องของประชาชนได้นั้น นับว่าเป็นหัวใจสำคัญในการปฏิบัติตามยุทธศาสตร์ของการจัดทำประชาพิจารณ์ เพื่อแปรยุทธศาสตร์สู่ภาคปฏิบัติและแปรไปสู่ความสัมฤทธิ์ผลในท้ายที่สุด แต่ยุทธวิธีที่จะกล่าวถึงในที่นี้คือ ยุทธวิธีสำหรับการแสวงหาความเห็นพ้องต้องกันของสาธารณชน (the public consensus strategy) นั่นเอง

จากการประมวลยุทธวิธีสำหรับการแสวงหาความเห็นพ้องต้องกันของสาธารณชน ทำให้ทราบว่ายุทธวิธีดังกล่าวมุ่งเน้นไปในสิ่งดังต่อไปนี้ 1) การระดมเสียงผู้สนับสนุน (mobilizing supporters) เพื่อจะเชื่อมประชาชนกับเป้าหมายอื่นที่จะช่วยเสริมความน่าเชื่อถือและการบรรลุผลสำเร็จของการทำประชาพิจารณ์ 2) การแสวงหาพันธมิตรและผู้ที่เกี่ยวข้อง (enlisting allies and sympathizers) เพื่อแสวงหาแนวร่วมในสังคม 3) การเสริมสร้างความยอมรับในหมู่สื่อมวลชน (developing media recognition) เพื่อแสวงหาความสนับสนุน 4) การจัดการกับการจัดทำประชาพิจารณ์อย่างเป็นระบบ (managing the hearing) เพื่อก่อให้เกิดความสนับสนุนที่พร้อมเพรียงกัน จากประสบการณ์ในตะวันตก ยุทธวิธีในการจัดทำประชาพิจารณ์จะเกิดขึ้นตั้งแต่ก่อนจะมีการจัดทำประชาพิจารณ์จนกระทั่งถึงการนำผลประชาพิจารณ์ไปเข้าสู่กระบวนการผลักดันสู่เป้าหมาย อย่างไรก็ตาม ในบางครั้งประชาพิจารณ์ก็ใช้เพื่อถ่วงหรือหลีกเลี่ยงข้อยุ่งยากในการตัดสินใจทางการเมือง ผู้สังเกตการณ์ส่วนหนึ่งเชื่อว่าประชาพิจารณ์มีหน้าที่ราวกับเป็นการปรับปรุงกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาลที่อ่อนแอ (ill of government) (Mater, 1984: 3-4)

3. ประชามติ

คำว่า “ประชามติ” หรือ “การออกเสียงประชามติ” (referendum) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายคำว่า “ประชามติ” (1) น. มติของ

ประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศที่แสดงออกในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือที่ใดที่หนึ่ง. (อ. plebiscite) (2) น. มติของประชาชนที่รัฐให้สิทธิออกเสียงลงคะแนนรับรองร่างกฎหมายสำคัญที่ได้ผ่านสภานิติบัญญัติแล้ว หรือให้ตัดสินในปัญหาสำคัญในการบริหารประเทศ. (อ. referendum) (3) “การออกเสียงประชามติ” (กฎ) น. การขอความเห็นชอบจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่อาจกระทบถึงประโยชน์ส่วนได้เสียของประเทศชาติหรือประชาชน โดยวิธีการให้ออกเสียงลงมติ (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554, 2554)

คำว่า “ประชามติ” หรือ referendum หรือบางรัฐเรียกว่า plebiscite มีรากฐานมาจากภาษาละติน (Latin) ที่เรียกว่า plebiscita ซึ่งหมายถึง การลงคะแนนเสียง หรือการลงคะแนนชี้ขาดโดยพลเมืองทั่วไปเป็นผู้ชี้ขาดในการยอมรับหรือปฏิเสธข้อเสนอใด ข้อเสนอหนึ่งของรัฐ ตัวอย่างเช่น การลงประชามติรับ รัฐธรรมนูญฉบับใหม่หรือการลงประชามติในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ (constitutional amendment) หรือ กฎหมายต่าง ๆ หรือการลงประชามติเพื่อกำหนดแนวทางในการปกครองประเทศ ซึ่งเราสามารถกล่าวได้ว่าการลงประชามติเป็นประชาธิปไตยทางตรงรูปแบบหนึ่ง (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2559)

การออกเสียงประชามติ เป็นกลไกการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนด้วยการลงคะแนนออกเสียง เพื่อตัดสินใจว่าจะให้ความเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบในเรื่องที่มีความสำคัญ ๆ และมีผลกระทบต่อประโยชน์ได้เสียของประเทศชาติหรือกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ถือเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความต้องการที่แท้จริงของตนให้รัฐบาลทราบ ก่อนจะนำมติหรือการตัดสินใจนั้นไปปฏิบัติหรือบังคับใช้เป็นกฎหมายทั่วไป “การออกเสียงประชามติ” ต่างจาก “ประชานิยาม” ตรงที่การออกเสียงประชามติจะต้องมีการลงคะแนนออกเสียงเพื่อหามติของประชาชนในเรื่องสำคัญ ๆ นั้น ส่วนประชานิยามเป็นเพียงการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่จะได้รับผลกระทบในเรื่องนั้น ๆ ก่อนที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของรัฐจะมีคำสั่งหรือดำเนินการใด ๆ

การออกเสียงประชามติประกอบด้วยหลักที่สำคัญ 6 ประการคือ 1) เรื่องที่จะจัดทำประชามติต้องมีความสำคัญและมีผลกระทบต่อประโยชน์ได้เสียของประเทศชาติและประชาชนโดยไม่เกี่ยวกับตัวบุคคล 2) ข้อความที่จะขอความเห็นต้องชัดเจนเพียงพอที่จะทำให้ผู้มีสิทธิออกเสียง สามารถตัดสินใจว่าจะเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบในเรื่องนั้น ๆ ได้ 3) ต้องเปิดโอกาสให้ผู้เห็นชอบและไม่เห็นชอบในเรื่องที่จะจัดทำประชามติได้แสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมกัน 4) ต้องจัดให้มีการลงคะแนนออกเสียงประชามติโดยอิสระ และ 6) ต้องนำผลการออกเสียงประชามติไปดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนผู้มาออกเสียงประชามติ (นนทวัฒน์ บรมานันท์, 2555: 14)

ความเป็นมาเกี่ยวกับการลงประชามติ การลงประชามติเกี่ยวกับการให้สัตยาบันรัฐธรรมนูญ ได้ถูกนำมาใช้ครั้งแรกในมลรัฐ Massachusetts ในปี ค.ศ. 1778 หรือสองร้อยกว่าปีมาแล้ว สนวนรูปแบบอื่น ๆ เกี่ยวกับการลงประชามติได้ถูกนำมาใช้ครั้งแรกในรัฐบาลท้องถิ่นของสวิสเซอร์แลนด์ที่เรียกว่า canton (มีลักษณะเป็นหน่วยการปกครองแยกย่อยลงไปในระดับท้องถิ่น) เป็นต้น (วีระ สมความคิด, 2550: 6)

ในประเทศไทยการออกเสียงประชามติ ได้เคยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2492 หมวด 10 การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 174 ได้บัญญัติความตอนหนึ่งว่า...ถ้าพระมหากษัตริย์ทรงพระราชดำริเห็นว่ารัฐธรรมนูญที่นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายตามมาตรา 173 กระทั่งถึงประโยชน์ได้เสียสำคัญของประเทศหรือประชาชน และทรงพระราชดำริเห็นสมควรให้ประชาชนได้วินิจฉัย พระมหากษัตริย์ย่อมทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะให้ประชาชนทั่วประเทศออกเสียงเป็นประชามติว่าเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบด้วยร่างรัฐธรรมนูญนั้น (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2557) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2511 มาตรา 170 ได้บัญญัติไว้เช่นเดียวกันกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2492 (หอสมุดรัฐสภา, มปป.) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 มาตรา 229 (หอสมุดรัฐสภา, มปป.) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2539 ได้บัญญัติขึ้นตอนหลังจัดทำร่างรัฐธรรมนูญเสร็จแล้วไว้ดังนี้ ข้อ 4.2 ถ้าที่ประชุมลงมติไม่ให้ความเห็นชอบหรือลงมติด้วยคะแนนเสียงให้ความเห็นชอบไม่ถึงกึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา ให้ดำเนินการจัดทำประชามติเพื่อให้ประชาชนออกเสียงลงคะแนนว่าเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบกับร่างรัฐธรรมนูญที่สภาร่างรัฐธรรมนูญเสนอ (คลังสารสนเทศของสถาบันนิติบัญญัติ, 2539) ส่วนการออกเสียงประชามติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้บัญญัติไว้ในหมวดคณะรัฐมนตรี มาตรา 214 ในกรณีที่คณะรัฐมนตรีเห็นว่ากิจการในเรื่องใดอาจกระทบถึงประโยชน์ได้เสียของประเทศชาติหรือประชาชน นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีอาจปรึกษาสภาผู้แทนราษฎรและประธานวุฒิสภาเพื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้มีการออกเสียงประชามติได้...การออกเสียงประชามติตามมาตรา ๒๑๔ นี้ให้มีผลเป็นเพียงการให้คำปรึกษาแก่คณะรัฐมนตรีในเรื่องนั้น (หอสมุดรัฐสภา, มปป.) แม้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหลายฉบับจะได้บัญญัติเรื่องการออกเสียงประชามติไว้ แต่ประเทศไทยยังไม่เคยมีการออกเสียงประชามติในระดับชาติแม้แต่ครั้งเดียว จนกระทั่งถึงการออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญเมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2550 และวันที่ 7 สิงหาคม 2559 ตามลำดับ

การออกเสียงประชามติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2549 มาตรา 29 ความตอนหนึ่งว่า...เมื่อจัดทำร่างรัฐธรรมนูญเสร็จแล้ว ให้เผยแพร่ให้ประชาชนทราบและจัดให้มีการออกเสียงประชามติว่าจะให้ความเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ซึ่งต้องจัดทำไม่เร็วกว่าห้าสิบวันและไม่ช้ากว่าสามสิบวันนับแต่

เผยแพร่ร่างรัฐธรรมนูญดังกล่าว ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่สภาร่างรัฐธรรมนูญประกาศกำหนด (หอสมุดรัฐสภา, มปป.) จากบทบัญญัติข้างต้นทำให้มีการออกเสียงประชามติเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2550 มีผลโดยสรุปดังนี้ ผู้มีสิทธิออกเสียงจำนวน 45,092,955 คน ผู้มาใช้สิทธิออกเสียง 25,978,954 คน (ร้อยละ 57.61) บัตรที่นับเป็นคะแนน 25,474,747 บัตร (ร้อยละ 98.06) บัตรที่ไม่นับเป็นคะแนน 504,207 บัตร (ร้อยละ 1.94) บัตรที่นับเป็นคะแนน เห็นชอบจำนวน 14,727,306 เสียง (ร้อยละ 57.81) ไม่เห็นชอบ 10,747,441 เสียง (ร้อยละ 42.19) (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2559)

การออกเสียงประชามติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2557 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 1) พ.ศ. 2558 มาตรา 5 การจัดให้มีการออกเสียงประชามติตามรัฐธรรมนูญนี้ ให้ออกเสียงประชามติว่าจะให้ความเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญนั้นทั้งฉบับ โดยต้องกระทำในวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร ในการนี้ สภาปฏิรูปแห่งชาติหรือสภานิติบัญญัติแห่งชาติจะมีมติเสนอประเด็นอื่นใดที่สมควรให้คณะกรรมการการเลือกตั้งจัดให้มีการออกเสียงประชามติเพิ่มเติมพร้อมไปในคราวเดียวกันด้วย สภาละไม่เกินหนึ่งประเด็นก็ได้ (ราชกิจจานุเบกษา, 2558) จากบทบัญญัติข้างต้นทำให้มีการออกเสียงประชามติเป็นครั้งที่สองเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2559 มีผลสรุปดังนี้ มีผู้มีสิทธิออกเสียงจำนวน 50,071,589 คน ผู้มาใช้สิทธิออกเสียง 29,740,677 คน (ร้อยละ 59.40) บัตรที่นับเป็นคะแนน 28,804,432 บัตร (ร้อยละ 96.85) จำนวนบัตรเสีย 936,209 บัตร (ร้อยละ 3.15) ผลการออกเสียงประชามติรวมทั้งประเทศ ประเด็นที่ 1 ร่างรัฐธรรมนูญ เห็นชอบ 16,820,402 เสียง (ร้อยละ 61.35) ไม่เห็นชอบ 10,598,037 เสียง (ร้อยละ 38.65) ประเด็นที่ 2 คำถามเพิ่มเติม เห็นชอบ 15,132,050 เสียง (ร้อยละ 58.07) ไม่เห็นชอบ 10,926,648 เสียง (ร้อยละ 41.93) (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2559)

4. ความชอบธรรมทางการเมือง

ความชอบธรรมทางการเมือง (political legitimacy) เป็นลักษณะหนึ่งของความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างรัฐบาลกับประชาชน หรือความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการต่าง ๆ หรือโครงสร้างต่าง ๆ ของรัฐบาล (Rodney, 1990: 20) ความชอบธรรมทางการเมืองมีส่วนเกี่ยวข้องกับการสนับสนุน และความพึงพอใจต่อองค์ประกอบทางการเมือง เช่น ผู้นำทางการเมือง นโยบายทางการเมือง รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องทางการเมือง ตลอดจนกระบวนการเมือง (Rodney, 1990: 28-29) นอกจากนี้ความชอบธรรมทางการเมืองยังเกี่ยวข้องกับมายาคติ ความจงรักภักดี การเชื่อฟังและความถูกต้อง ความชอบธรรมทางการเมืองจึงเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ของอำนาจที่เป็นทางการ โดยมีรัฐเป็นผู้สร้างความชอบธรรม ความชอบธรรมทางการเมือง จึงเป็นความยอมรับที่มีต่อองค์ประกอบทางการเมือง อาจจะเป็นความยอมรับหรือความยินยอมที่ฝ่ายผู้ปกครองสร้างขึ้นมา ซึ่งเป็นทัศนะที่มองว่า

รัฐหรือผู้ปกครองเป็นฝ่ายกระทำ (state-centered) หรือเป็นความยินยอมที่ฝ่ายผู้ถูกปกครองเป็นผู้มอบให้ อันเป็นทัศนะที่มองว่าภาคสังคมเป็นฝ่ายกระทำ (society-centered) หรืออาจจะเป็นไปได้ว่าเป็นความยินยอมที่เกิดขึ้นจากการตกลงกันระหว่างฝ่ายผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครองก็ย่อมได้

สำหรับความยินยอมที่ผู้ถูกปกครองเป็นผู้มอบให้ นั้น อาจจะคล้ายคลึงกับความชอบธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (democratic legitimacy) อยู่บ้าง อย่างไรก็ตาม ความยินยอมที่ภาคสังคมมอบให้กับภาคการเมืองนั้น ยังไม่ถือว่าเป็นความชอบธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยเสียทีเดียว เนื่องจากว่าความชอบธรรมจากภาคสังคมอาจจะเกิดขึ้นในระบบการเมืองที่ตรงกันข้ามกับระบอบประชาธิปไตยก็ได้ ขณะที่ความชอบธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย จะเกิดขึ้นในสังคมการเมืองแบบประชาธิปไตย โดยมีส่วนสนับสนุนให้ระบอบประชาธิปไตยมีความชอบธรรมในตัวเอง มีกระบวนการขั้นตอนที่เป็นเหตุเป็นผล (reasonable procedures) และมีความยุติธรรม (fair)

ในสังคมสมัยใหม่ David Beetham มีทัศนะว่าหลักการขององค์อธิปัตย์อันเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปในสังคมสมัยใหม่ (The general acceptance of the principle of popular sovereignty in the modern world) มีความหมายว่าการสร้างความชอบธรรมทางการเมือง (political legitimation) ต้องเป็นการสร้างความชอบธรรมหรือความยอมรับให้เกิดขึ้นในหมู่คนจำนวนมาก (mass legitimation) ที่อาจจะไม่ใช่กลุ่มผู้นำหรือกลุ่มคนที่มีอำนาจในการปกครองสังคมหรือประเทศ (the leader or the powerful) (Beetham, 1991: 94) กล่าวคือ ความชอบธรรมทางการเมืองหรือการยอมรับในทางการเมืองจากคนจำนวนมากในสังคมสมัยใหม่นั้น ถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งและเป็นสิ่งที่ชี้ขาดในการปกครองของสังคมสมัยใหม่หรือรัฐสมัยใหม่ (modern state) อย่างไรก็ตาม การสร้างความยินยอมหรือความชอบธรรมทางการเมืองนั้น สามารถที่จะเป็นผลจากฝีมือการปลุกปั่นของกลุ่มผู้มีอำนาจ (manipulation by the powerful) หรืออาจจะเกิดจากฝ่ายประชาชนที่ไม่มีอำนาจและไม่ได้ถูกปลุกปั่นจากผู้มีอำนาจแต่มีพันธะสัญญาต่อสังคมกันอย่างผิด ๆ ก็ได้เช่นกัน (abuse of people's commitment) (Beetham, 1991: 95)

5. วิเคราะห์เปรียบเทียบประชาธิปไตย ประชาชาติ กับความชอบธรรมทางการเมือง

แนวคิดและทฤษฎีเรื่อง ประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์กับความชอบธรรมทางการเมืองกล่าวคือ ประชาธิปไตยเป็นเครื่องมือและกระบวนการอย่างหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ประชาชนผู้มีส่วนได้เสีย ได้แสดงความเห็นทั้งสนับสนุนและคัดค้าน รัฐมีหน้าที่นำข้อมูลที่ได้ไปประกอบการตัดสินใจ ซึ่งผลการตัดสินใจก่อให้เกิดการยอมรับของประชาชนใหญ่ต่อโครงสร้างสถาบันและกระบวนการทางการเมือง กฎหมาย รวมไปถึงตัวบุคคล อันมีนัยสอดคล้องกับความหมายของคำว่า “ความชอบธรรมทางการเมือง” นั่นเอง ในกระบวนการจัดทำประชา

พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 จากการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องและการสังเกตการณ์ในฐานะผู้เขียนเป็นหนึ่งในคณะทำงานจัดทำประชาพิจารณ์ระดับภาค และคณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ คณะทำงานวิเคราะห์และจัดทำรายงานผลการจัดทำประชาพิจารณ์ระดับภาคและจังหวัด สภาร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 พบว่าในการจัดทำประชาพิจารณ์ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ Jean Mater ได้กล่าวไว้ในตอนต้นว่า ในการจะกำหนดรายการจัดทำประชาพิจารณ์ของรัฐเพื่อให้บรรลุความสำเร็จนั้น อย่างน้อยจะต้องมีวัตถุประสงค์หนึ่งข้อหรือมากกว่าใน 10 ประการ พบว่าการจัดทำประชาพิจารณ์ครั้งนี้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์อย่างน้อย 2 ข้อ คือ ข้อ 2) เพื่อให้ได้ข้อมูลจากพลเมืองเจ้าหน้าที่ของรัฐนำประชาพิจารณ์มาใช้ก็เพื่อฟังความเห็นของพลเมือง ในประเด็น เป้าหมาย ทางเลือกในนโยบาย และการปฏิบัติข้อ 3) เพื่อให้ข้อมูลต่อพลเมือง นอกจากนี้ยังได้นำยุทธศาสตร์แสวงหาความเห็นพ้องต้องกันในหมู่ประชาชน โดยกำหนดและใช้ยุทธวิธี เช่น การระดมเสียงสนับสนุน การแสวงหาพันธมิตร และผู้ที่เห็นใจ การเสริมสร้างความยอมรับในหมู่สื่อสารมวลชน การจัดการกับการจัดทำประชาพิจารณ์อย่างเป็นระบบ จนนำไปสู่การยอมรับจากประชาชนอย่างกว้างขวางในเวลาต่อมา แม้ในช่วงเวลาดังกล่าวจะมีกระแสต้านของบรรดานักการเมืองอย่าง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภาที่ไม่เห็นด้วยกับโครงสร้างระบบการเมืองใหม่ การเลือกตั้งแบบใหม่ที่พวกเขาไม่คุ้นเคย รวมถึงสมาชิกวุฒิสภาที่มาจาก การเลือกตั้งทางตรงของประชาชน และบรรดากำนันผู้ใหญ่บ้านที่ห่วงเกรงการกระจายอำนาจตามรัฐธรรมนูญใหม่ที่จะก่อให้เกิดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รวมตัวออกมาถือ “ธงเหลือง” กลางเมืองหลวงที่เป็นถิ่นกระแส “ธงเขียว” และ “ริบิ้นเขียว” ที่ผูกบนข้อมือและกระจกหรือเสาอากาศรถยนต์เกือบทั้งเมือง ที่สนับสนุนการมีรัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูป กระแส “ธงเขียว” กลายเป็น “ธงนำ” เป็นกระแสหลักของสังคมอย่างยากที่จะต้าน ซึ่งตอนนั้นพูดไปถึงว่าถ้ารัฐสภาไม่ให้ความเห็นชอบก็พร้อมลงประชามติต่อสู้ตามช่องทางที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้ กระแสเช่นนี้ทำให้รัฐสภาในขณะนั้นโดยเฉพาะฝ่ายสภาผู้แทนราษฎรที่ต้องรักษาพื้นที่ทางการเมืองของตน จำเป็นต้องยอมรับและลงมติให้ความเห็นชอบ (กล้า สมุทวณิช, 2565)

ส่วนแนวคิดเรื่องการออกเสียงประชามติมีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องความชอบธรรมทางการเมือง เนื่องจากการออกเสียงประชามติเป็นรูปแบบหนึ่งของประชาธิปไตยทางตรง (direct democracy) เพื่อให้ประชาชนได้มีอำนาจในการตัดสินใจปัญหาสำคัญ ๆ ของชาติ โดยใช้หลักการปกครองโดยเสียงข้างมาก (majority rule) เสียงข้างมากนำไปสู่ความชอบธรรมทางการเมือง แม้ผลการออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 และ ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 จะได้รับความเห็นชอบทั้งสองครั้ง แต่จากการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารและงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง พบว่า ในกระบวนการออกเสียงประชามติมีการกระทำที่ขัดกับหลัก

สำคัญของการออกเสียงประชามติบางข้อที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นบทความนี้ เช่น 2) ข้อความที่จะขอความเห็นต้องชัดเจนเพียงพอที่จะทำให้ผู้ออกเสียงสามารถตัดสินใจว่าจะเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบในเรื่องนั้น ๆ 3) ต้องเปิดโอกาสให้ผู้เห็นชอบและไม่เห็นชอบในเรื่องที่จะจัดทำประชามติได้แสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมกัน 4) ต้องจัดให้มีการลงคะแนนออกเสียงประชามติอย่างอิสระ จากที่กล่าวมาทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ในเชิงไม่ยอมรับการออกเสียงประชามติดังกล่าวโดยเฉพาะอย่างยิ่งการออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ทำให้รัฐธรรมนูญที่ผ่านการออกเสียงประชามติขาดความชอบธรรมทางการเมือง ข้อวิพากษ์วิจารณ์ที่ว่าได้แก่ บรรยากาศในการรณรงค์ประชามติไม่เป็นไปอย่างเสรีและมีข้อจำกัด ประชาชนส่วนใหญ่ไม่สามารถเข้าถึงร่างรัฐธรรมนูญฉบับจริงได้ คำถามพ่วงมีความคลุมเครือซับซ้อนและชักจูงผู้คน เป็นต้น (องค์กรพัฒนาเอกชนไอลอว์, 2562)

6. สรุป

ประชาพิจารณ์ ประชามติ และความชอบธรรมทางการเมือง ทั้ง 3 แนวคิดและทฤษฎีมีความสัมพันธ์กันกล่าวคือ ความชอบธรรมทางการเมืองเป็นลักษณะหนึ่งของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับประชาชน หรือความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการต่าง ๆ หรือโครงสร้างต่าง ๆ ของรัฐบาล โดยประชาชนให้การยอมรับ ซึ่งการให้ความยอมรับดังกล่าวมิใช่สิ่งที่เกิดขึ้นลอย ๆ แต่จะต้องอาศัยตัวผู้ปกครองเอง และเครื่องมือในการสร้างความยอมรับ อาจกล่าวได้ว่าทั้งประชาพิจารณ์และการออกเสียงประชามติเป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมก็ว่าได้ จะมีข้อแตกต่างตรงที่ประชาพิจารณ์เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้มีส่วนได้เสียทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นได้แสดงความเห็นต่อประเด็นหรือหัวข้อที่ทำประชาพิจารณ์ ซึ่งถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างหนึ่ง ประชาพิจารณ์จึงเป็นกระบวนการสร้างความชอบธรรมทางการเมืองในเวลาต่อมา ในขณะที่การออกเสียงประชามติเป็นรูปแบบประชาธิปไตยทางตรงตามหลักการปกครองโดยเสียงข้างมาก ผลการออกเสียงประชามติเป็นอันได้ข้อยุติที่รัฐจะดำเนินการต่อไป แต่การออกเสียงประชามติที่จะนำมาสู่ความชอบธรรมทางการเมืองนั้น ก่อนการออกเสียงประชามติจะต้องมีกระบวนการรับฟังความเห็นของประชาชนอย่างกว้างขวางในเรื่องที่จะออกเสียงประชามติ กรณีตัวอย่างการจัดทำประชาพิจารณ์และการออกเสียงประชามติตามบทความนี้ชี้ให้เห็นว่าร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 แม้จะไปไม่ถึงขั้นตอนการออกเสียงประชามติเนื่องจากสมาชิกรัฐสภาได้ออกเสียงเห็นชอบแล้วจึงไม่ต้องออกเสียงประชามติ ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่าประชาพิจารณ์มีส่วนสำคัญต่อการลงคะแนนเห็นชอบของสมาชิกรัฐสภา จนได้รับฉายาว่าเป็นรัฐธรรมนูญ “ฉบับประชาชน” ที่มีความชอบธรรมทางการเมืองสูง ส่วนการออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 และ 2560 แม้ว่าการออกเสียงประชามติทั้งสองครั้งประชาชนทั้งประเทศจะออกเสียงเห็นชอบ แต่จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องพบว่ามีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ในเชิงไม่

ยอมรับรัฐธรรมนูญทั้งสองฉบับ เช่น ในการออกเสียงประชามติ ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง บรรยายภาศในช่วงก่อนการออกเสียงประชามติไม่ค่อยเป็นประชาธิปไตยนัก หลังการรัฐประหาร ประชาชนไม่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นในเชิงวิพากษ์วิจารณ์ร่างรัฐธรรมนูญได้อย่างเต็มที่ รวมไปถึงการที่มีคำถามพวงท้ายในกรณีการออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 อีกทั้งมีการขึ้นจากรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่าให้รับไปก่อนแล้วค่อยมาแก้ทีหลัง เป็นต้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้รัฐธรรมนูญที่ผ่านการออกเสียงประชามติมีปัญหาความชอบธรรมตามมา

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาคั้งนี้ ประชาพิจารณ์ควรได้ถูกนำมาใช้ในขั้นตอนก่อนออกเสียงประชามติ เนื่องจากได้ถูกพิสูจน์แล้วในการจัดทำประชาพิจารณ์ร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ก่อนการออกเสียงประชามติประชาชนควรได้รับโอกาสในการแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง และหลากหลายวิธีการ ไม่ควรเร่งรัดเวลาในการแสดงความคิดเห็น อาจกล่าวได้ว่าประชาพิจารณ์เปรียบเสมือนประชาธิปไตยเชิงคุณภาพ ในขณะที่ประชามติเปรียบเสมือนประชาธิปไตยเชิงปริมาณที่วัดกันด้วยเสียงข้างมาก แต่ทั้งสองต่างช่วยเติมเต็มและส่งผลให้เกิดความชอบธรรมทางการเมืองในเวลาต่อมา

เอกสารอ้างอิง

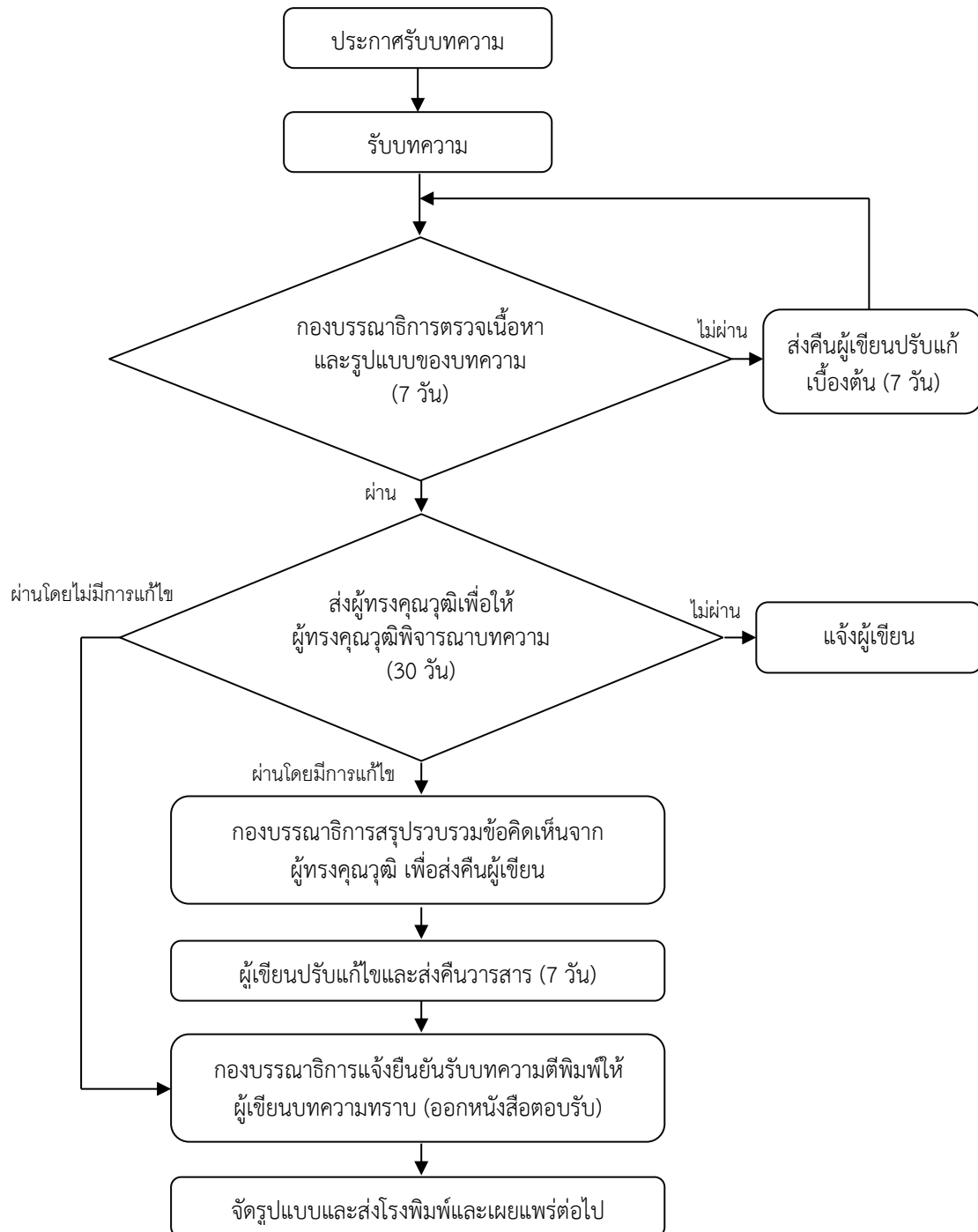
- กล้า สมทวนิช. (2565). **รัฐธรรมนูญ 2540: รัฐธรรมนูญฉบับประชาชนในความทรงจำ**. เข้าถึงได้จาก <https://pridi.or.th/th/content/2022/10/1305> (สืบค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2565).
- แก้วสรร อติโพธิ. (2536). **การไต่สวนสาธารณะ**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พี. เพรส จำกัด.
- คณะกรรมการการประชาสัมพันธ์, สภาร่างรัฐธรรมนูญ. (2540). **ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับประชาชน สิงหาคม 2540**.
- คณะกรรมการกร่างรัฐธรรมนูญ, สภาร่างรัฐธรรมนูญ. (2540). **ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช**.
- คณะทำงานจัดทำคู่มือประเด็นประชาพิจารณ์, สภาร่างรัฐธรรมนูญ. (2540). **คู่มือประเด็นประชาพิจารณ์**.
- คณะทำงานจัดทำประชาพิจารณ์, สภาร่างรัฐธรรมนูญ. (2540). **รายงานประมวลผลการจัดทำประชาพิจารณ์ในระดับภาค**.
- คณะอนุกรรมการจัดทำประชาพิจารณ์, สภาร่างรัฐธรรมนูญ. (2540). **สรุปผลการจัดประชาพิจารณ์ระดับจังหวัด. (4 เล่ม)**.
- คณะอนุกรรมการจัดทำประชาพิจารณ์, สภาร่างรัฐธรรมนูญ (2540). **คู่มือการจัดทำประชาพิจารณ์เรื่องการยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน**.

- คณะอนุกรรมการการสนับสนุน สสร.จังหวัด, สภาร่างรัฐธรรมนูญ. (2540). นานาทศนะเกี่ยวกับร่างรัฐธรรมนูญ.
- คลังสารสนเทศสถาบันนิติบัญญัติ. (2539). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2539. เข้าถึงได้จาก <https://dl.parliament.go.th/handle/20.500.13072/451953> (สืบค้นเมื่อ 28 พฤศจิกายน 2565).
- ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2540). ประชาพิจารณ์. กรุงเทพมหานคร: บริษัท โรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด.
- นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2555). การออกเสียงประชามติ (REFERENDUM): ประสบการณ์ของประเทศไทยกับต่างประเทศ. เข้าถึงได้จาก https://www.senate.go.th/assets/portals/93/fileups/272/files/S%E0%B9%88ub_Jun/1interview/IN44_jun_9_4.pdf (สืบค้นเมื่อ 6 มกราคม 2566).
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. (2554). เข้าถึงได้จาก <https://dictionary.orst.go.th/> (สืบค้นเมื่อ 23 ธันวาคม 2565).
- ราชกิจจานุเบกษา. (2558). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2557 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 1) พ.ศ. 2558. เข้าถึงได้จาก <https://ratchakitcha.soc.go.th/documents/2046098.pdf> (สืบค้นเมื่อ 7 มกราคม 2566).
- วีระ สมความคิด. (2550). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยเรื่อง “การติดตามการออกเสียงประชามติ เพื่อพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ 2550 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร. เสนอต่อสถาบันพระปกเกล้า.
- สำนักงานคณะกรรมการการกฤษฎีกา. (2557). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2492. เข้าถึงได้จาก <http://lad.correct.go.th/main/wp-content/uploads/2018/08/%E0%B8%A3%E0%B8%98%E0%B8%992492.pdf> (สืบค้นเมื่อ 6 มกราคม 2566).
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2559). ข้อมูลสถิติการออกเสียงประชามติ พ.ศ. 2550. เข้าถึงได้จาก https://www.ect.go.th/ect_th/ewt_dl_link.php?nid=234 (สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2565).
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2559). ข้อมูลสถิติการออกเสียงประชามติ พ.ศ. 2559. เข้าถึงได้จาก https://www.ect.go.th/ect_th/download/article/article_20170519073438.pdf (สืบค้นเมื่อ 13 ธันวาคม 2565).
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2559). ผลการลงประชามติอย่างเป็นทางการ. เข้าถึงได้จาก https://www.ect.go.th/ect_th/ewt_news.php?nid (สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2565).
- หอสมุดรัฐสภา. (มปป). (2549). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549. เข้าถึงได้จาก <https://library.parliament.go.th/th/raththrmnuuychbabthii-17-phuththsakrach-2549> (สืบค้นเมื่อ 5 ธันวาคม 2565).

- หอสมุดรัฐสภา. (มปป). (2511). **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511**. เข้าถึงได้จาก <https://library.parliament.go.th/th/raththrmnuuychbabthii-8-phuththsakrach-2511> (สืบค้นเมื่อ 15 ธันวาคม 2565).
- หอสมุดรัฐสภา. (มปป). (2540). **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540**. เข้าถึงได้จาก <https://library.parliament.go.th/th/raththrmnuuyaehngrachxanacakrithy-phuththsakrach-2540> (สืบค้นเมื่อ 15 ธันวาคม 2565).
- องค์กรพัฒนาเอกชนไอลอว์. (2562). **3 ปี ประชาธิปไตย: ทำไมคนถึงไม่พอใจประชาธิปไตย ปี 2559**. เข้าถึงได้จาก <https://ilaw.or.th/node/5355> (สืบค้นเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2565).
- Barker, Rodney. (1990). **Political Legitimacy and the State**. Oxford: Clarendon Press.
- Beetham, David. (1991). **The Legitimation of Power**. Hampshire: The Macmilland Press.
- Mater, Jean. (1984). **Public Hearings Procedures and Strategies**. New Jersey: Prentice-Hall.

ภาคผนวก

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

ผู้นิพนธ์บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ ต้องดำเนินการตามองค์ประกอบ และรูปแบบที่วารสารกำหนด ดังนี้

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1.1 บทความทางวิชาการ ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษาหรือประชาชนทั่วไป

1.2 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่ รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใด ๆ มาก่อน

1.3 ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่ บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ ต้องผ่านระบบลงทะเบียนออนไลน์ Website: <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/ambj> และรอการตรวจสอบจากกองบรรณาธิการ

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน ทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะพร้อมส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (Font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (Double Spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษ (A4) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษด้านซ้าย และด้านขวา ขนาด 3.81 ซม. ด้านบน ขนาด 4.5 และด้านล่าง ขนาด 4.01 ซม. พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 15 หน้ากระดาษพิมพ์ (A4) โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) อย่างน้อย 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double - blind Peer Review)

2. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 350 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัย/วิชาการ ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมด ซึ่งบทคัดย่อของเรื่องไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และให้มีเพียง 3 ส่วนเท่านั้น คือ

1) วัตถุประสงค์ ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา

2) ระเบียบวิธีวิจัย

3) ผลการวิจัยพบว่า ควรประกอบด้วยผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)

4) คำสำคัญ (Keywords) ควรมีคำสำคัญไม่เกิน 5 คำที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษาและจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และคั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (Comma) (,)

3. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

3.1 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิจัย ประกอบด้วย

3.1.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่าง ๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้

3.1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายของการวิจัย รวมถึงรวบรวมหลักการ วิธีการ โดยมีรายละเอียดว่า จะต้องศึกษาอะไรบ้าง เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ข้อมูลและเสนอผลการวิจัยได้อย่างชัดเจน

3.1.3 วิธีดำเนินการวิจัย (Methods) เป็นการกำหนด วิธีการ กิจกรรม รายละเอียดของการวิจัย การศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.1.4 สรุปผลการวิจัย (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษา และวิเคราะห์ ในข้อ 3.1.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่ และสัมพันธ์ กับวัตถุประสงค์ ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือ แผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.1.5 อภิปรายผลการวิจัย (ถ้ามี) (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ ของผู้พนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.1.6 ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี) (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

3.1.7 องค์ความรู้ที่ได้รับ (ถ้ามี) (Knowledge Gained) เป็นองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการสังเคราะห์ หลักการ วิธีการในลักษณะความเรียง แผนภาพ แผนภูมิ หรือผังมโนทัศน์เพื่อให้ได้ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนั้น

3.1.8 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมาย วงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องการศึกษาและการปฏิบัติ

3.2 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิชาการ บทความปกิณกะ ประกอบด้วย

3.2.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำ โดยอาศัยการปริทรรศน์ (review) ข้อมูลจากงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่าง ๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาค้นคว้า

3.2.2 เนื้อหา (Content) เรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการจะให้อ่านได้รับทราบ เนื้อหาที่ดีต้องมีรายละเอียดที่ชัดเจนและน่าสนใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสมรรถภาพทางความคิดของผู้เขียนเป็นสำคัญ

3.2.3 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนบทความที่ผู้เขียนจะต้องเขียนให้เหลือเฉพาะส่วนที่มีความสำคัญ เป็นการกลั่นกรอง การรวบรวม หรือการลดข้อความให้เหลือส่วนที่สำคัญเท่านั้น

3.2.4 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่าง ๆ ที่เป็นรูปแบบเดียวกัน

3.3 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทวิจารณ์หนังสือ ประกอบด้วย

3.3.1 ชื่อเรื่องของหนังสือ (Title) ให้ระบุทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.3.2 ชื่อผู้เขียนหนังสือ (Author) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสถาบัน หรือหน่วยงานที่ผู้เขียนสังกัด

3.3.3 ชื่อผู้วิจารณ์ (Name of Reviews) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสถาบัน หรือหน่วยงานของผู้วิจารณ์สังกัด

3.3.4 เนื้อหาการวิจารณ์ (Reviews Content) ในการเขียนเกี่ยวกับหนังสือวิจารณ์ เนื้อเรื่องจะเป็นส่วนแสดงความคิดเห็นและรายละเอียดในการวิจารณ์ โดยนำเสนอเรื่องราวจุดเด่น จุดบกพร่องของเรื่อง โดยทำการวิจารณ์หรือวิพากษ์อย่างมีหลักเกณฑ์ และเหตุผลตามหลักวิชาการ

3.3.5 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนสรุปความคิดเห็นทั้งหมดที่วิจารณ์ รวมถึงให้ข้อคิดหรือข้อสังเกตที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้อ่าน

3.3.6 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่าง ๆ ที่เป็นรูปแบบเดียวกัน

การอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA

1. คัมภีร์พระไตรปิฎก

ให้อ้างชื่อผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์: ชื่อย่อคัมภีร์ เล่ม/ข้อ/หน้า และให้วงเล็บคำว่า (ไทย) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย หรือ (บาลี) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกภาษาบาลี ตัวอย่างเช่น

(มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: อง.ทุก. (ไทย) 20/395/106)

2. หนังสือ

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์: เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,ปีที่พิมพ์: เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่งคนเดียว ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหานามหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ด้วย

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2557: 15)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2557: 15)

กรณีผู้แต่งเป็นกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคล

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ปวรวรรณ เขาเรียง (2563: 61)

Yamane (1967)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ปวรวรรณ เขาเรียง, 2563: 61)

(Yamane, 1967)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านามของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่ง ชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระนันท์ ฐิตตโร และบุญชนะ ทาโยศรี (2562)

Phitchayangkul and Chitram (2016)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระนันท์ ฐิตตโร และบุญชนะ ทาโยศรี, 2562)

(Phitchayangkul and Chitram, 2016)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่งคนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม (2552)

Dokchan, Phromkun and Yothum (2009)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม, 2552)

(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งคนแรกตามด้วย “และคณะ” หรือ คนอื่น ๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2525: 100)

Prasitratsin et al. (1982: 100)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น สุชาติ (ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2525: 100)

(Prasitratsin et al., 1982: 100)

3. วารสาร

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์: เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,ปีที่พิมพ์: เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่งคนเดียว ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหานามหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตาม

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2557: 15)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2557: 15)

กรณีผู้แต่งเป็นกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคล

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ปวรวรรณ เขาเรียง (2563: 61)

Yamane (1967)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ปวรวรรณ เขาเรียง, 2563: 61)

(Yamane, 1967)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านามของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า“และ” สำหรับผู้แต่ง ชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระนันท์ ฐาตโตร และบุญชนะ ทาโยศรี (2562)

Phitchayangkul and Chitram (2016)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระนันท์ ฐาตโตร และบุญชนะ ทาโยศรี, 2562)

(Phitchayangkul and Chitram, 2016)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่งคนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ“and” หรือ “&”สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม (2552)

Dokchan, Phromkun and Yothum (2009)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม, 2552)

(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งคนแรกตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่น ๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2525: 100)

Prasitratsin et al. (1982: 100)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น สุชาติ (ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2525: 100)

(Prasitratsin et al., 1982: 100)

4. วิทยานิพนธ์/คู่มือวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์: เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,ปีที่พิมพ์: เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่งคนเดียว ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหานามนำชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตาม

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2557: 15)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2557: 15)

กรณีผู้แต่งเป็นกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคล

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ปวรวรรณ เขาเรียง (2563: 61)

Yamane (1967)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ปวรวรรณ เขาเรียง, 2563: 61)

(Yamane, 1967)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านามของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า“และ” สำหรับผู้แต่ง ชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระณันท์ ฐาตฺโตร และบุญชนะ ทาโยศรี (2562)

Phitchayangkul and Chitram (2016)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระณันท์ ฐาตฺโตร และบุญชนะ ทาโยศรี, 2562)

(Phitchayangkul and Chitram, 2016)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่งคนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม (2552)

Dokchan, Phromkun and Yothum (2009)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม, 2552)

(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งคนแรกตามด้วย “และคณะ” หรือ คนอื่น ๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2525: 100)

Prasitratsin et al. (1982: 100)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น สุชาติ (ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2525: 100)

(Prasitratsin et al., 1982: 100)

5. รายงานการวิจัย

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์: เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่พิมพ์: เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

(ใช้รูปแบบเดียวกับหนังสือ)

6. ราชกิจจานุเบกษา

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อพระราชบัญญัติ/(ปีที่พิมพ์)

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อพระราชบัญญัติ,/ปีที่พิมพ์)

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 (2544)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504, 2544)

7. สัมภาษณ์

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(การสัมภาษณ์,/วันที่/เดือน/พ.ศ.)

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/การสัมภาษณ์,/วันที่/เดือน/พ.ศ.)

ผู้ให้สัมภาษณ์ ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วยชื่อตัวในเครื่องหมายวงเล็บ

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต (การสัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2557)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต, การสัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2557)

8. สื่ออิเล็กทรอนิกส์

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่จัดทำ)

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่จัดทำ)

ตัวอย่าง เว็บไซต์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น กรวรรณ สังขกร (2558)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (กรวรรณ สังขกร, 2558)

ตัวอย่าง วิกีพีเดีย

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น Wikipedia (2558)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (Wikipedia, 2558)

การเขียนเอกสารอ้างอิง

1. พระไตรปิฎก

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./ (ครั้งที่พิมพ์ (ถ้ามี) ใส่พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2. หนังสือ:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./ (ครั้งที่พิมพ์ ถ้ามี) ใส่พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.

เจษฎา ทองรุ่งโรจน์. (2547). **พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย ปรัชญา**. กรุงเทพฯ: โบบแดง.

Yamane, T. (1967). **Statistics: an introductory analysis**. New York: Harper and Row.

3. วารสาร:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่(ฉบับที่)./ เลขหน้า.

อำนวย มีราคา. (2564). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11 ศรีสะเกษ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์. **วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์**, 6(1), 134-145.

Prescott, S. G. (2015). Will Instructors Save Time Using a Specifications Grading System?. **Journal of Microbiology & Biology Education**, 16(2), 298.

4. วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์./ วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตหรือวิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือชื่อมหาวิทยาลัย.

พระมหาบุญพิเชษฐ์ จันทร์เมือง. (2553). การจัดการการท่องเที่ยวในพระอารามหลวงชั้นเอกในเกาะรัตนโกสินทร์. **ปริญญาานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Phrachanna Bhaddharakhito. (2015). An Analytical Study of Morality in Cambodian Traditional Wedding at Chamnomkuet Village, Chamnom Sub-district, Mongkolborei District, Banteay Meanchey Province Based on Buddhist Principle. **Master of arts**. Khon Kaen: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

5. รายงานการวิจัย

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./ รายงานการวิจัย./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.

สมเกียรติ ชัยพิบูลย์. (2550). การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนนครชุม อำเภอมือเมือง จังหวัดกำแพงเพชร. **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

6. ราชกิจจานุเบกษา

ชื่อพระราชบัญญัติ./ (ปีที่พิมพ์./ วันที่/ เดือน)./ ราชกิจจานุเบกษา./ เล่มที่/ ตอนที่./ หน้า.

พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504. (2544, 21 ธันวาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 118 ตอนพิเศษ 127ง, หน้า 13-17.

7. สัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ให้ทำการอ้างอิงในเนื้อหาโดยไม่ต้องลงรายการในเอกสารอ้างอิง

8. สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./เข้าถึงได้จาก/http://www.xxxxxxx (สืบค้นเมื่อ วัน เดือน ปี ที่สืบค้น).

(คำว่า เข้าถึงได้จาก ใช้สำหรับเอกสารภาษาไทย Retrieved from สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ) (คำว่า สืบค้นเมื่อ ใช้สำหรับเอกสารภาษาไทย Accessed สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ)

กรวรรณ สังขกร. (2558). การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับวิถีไทย. เข้าถึงได้จาก <http://www.slideshare.net/amicsangkakorn/ss-48803224> (สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2559).

Bhandari, P., Rishi, P. and Prabha, V. (2014). **Positive Effect of Probiotic Lactobacillus Plantarum in Reversing the LPS Induced Infertility in Mouse Model**. Retrieved from <http://www.jmm.microbiologyresearch.org/content/journal/jmm/10.1099/jmm.0.000230;jsessionid=1me6a81o04g7o.x-sgm-live-03> (Accessed 12 February 2014).

9. วิกิพีเดีย:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./วันที่สืบค้น,/จาก/http://www.xxxxxxx

วิกิพีเดีย. (2561). จังหวัดบุรีรัมย์ พ.ศ. 2560. วันที่สืบค้น 3 มิถุนายน 2562, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/จังหวัดบุรีรัมย์>